„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XVII. évf. 1. szám
2006. február
200,– Ft

„Újfajta igazságosság”

Utánunk a vízözön?

Az evangélium kapitalizmus-kritikája

A kapzsiság: bűn – avagy a gazdaság motorja?

A szociális jogok helyzete az EU-ban

Boszniai helyzetkép

Amerika szeptember 11. után

Emlékezés Dorothy Day-re

A tökéletesség útja

Fölforgató konzervativizmus

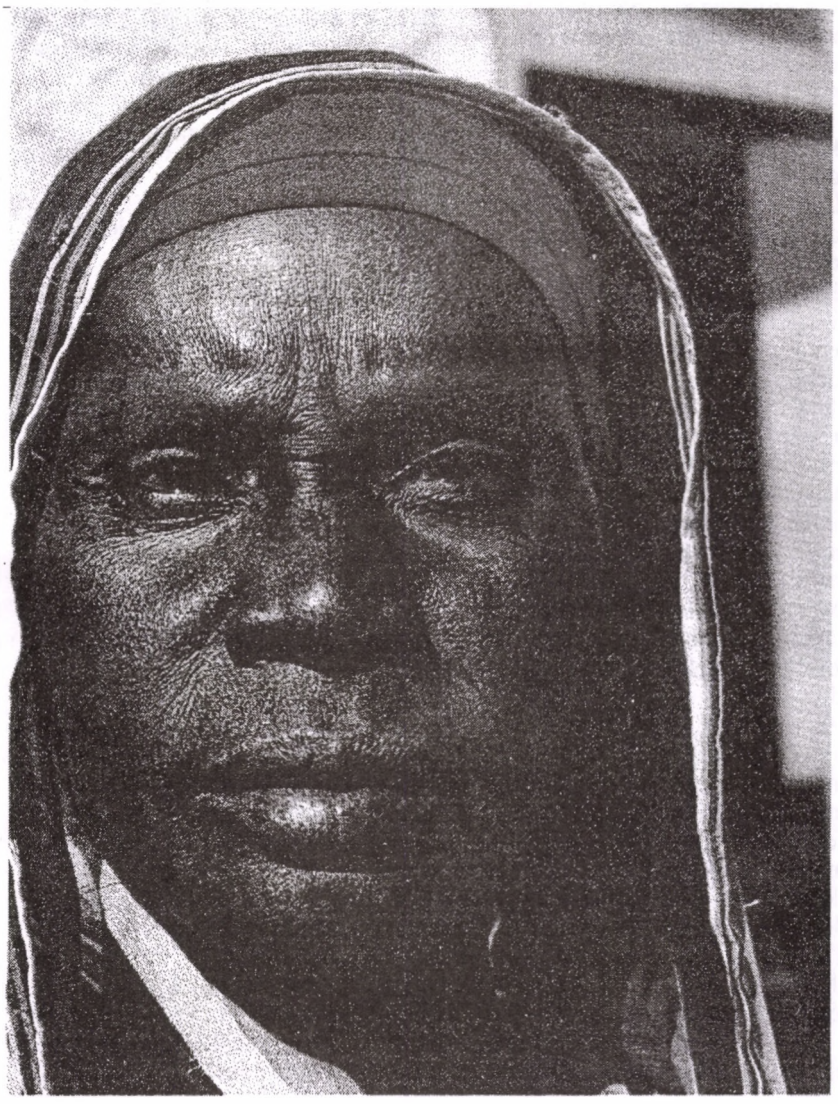

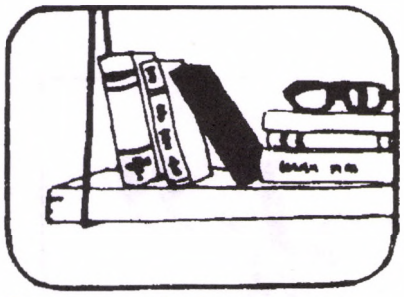

Hermann-Josef Venetz

Az új igazságosság

(Mt 20,1-16)

Isten országával így áll a dolog...

A szőlőkben elérkezett a szüret ideje. Egy szőlőtulajdonosnak igen sok tennivalója akadt. Segéderőkre volt szüksége. Napszámosokra és munkanélküliekre, akik segítenek neki, hogy a lehető leggyorsabban tető alá hordják a termést. Ezek rendszerint a falu főterén gyülekeztek, ahol türelmesen várakoztak, amíg egy munkaadó értük nem ment. A szőlőtulajdonos tehát kora reggel kiment, magával vitte a legerősebb férfiakat, és megegyezett velük az országban szokásos napi bérben: egy dénárban. Egy dénárral egy családapa egy napig éppen el tudta látni családját a legszükségesebbekkel.

De sokkal több tennivaló lett, mint amire a szőlősgazda számított. Ezért kilenc órakor megint elment a falu főterére. Ott még mindig álldogáltak olyan férfiak, akik remélték, hogy csak szerződtetik őket valamilyen munkára. Magával vitte őket, és azt mondta nekik: Olyan bért kaptok majd, ami megillet titeket. Tizenkét órakor megint kiment, és délután háromkor még egyszer.

Még ötkor is kiment a térre. És ismét álltak ott olyan férfiak, akik semmilyen munkát nem kaptak. A szőlőtulajdonos megkérdezte őket: Mit álldogáltok itt? Azt felelték: Mostanáig senki sem fogadott fel minket, és hamarosan lemegy a nap. Ekkor a szőlősgazda azt mondta: Menjetek ti is a szőlőmbe. Nagyon sok a dolog.

Amikor beesteledett, a szőlő ura így szólt vincellérjéhez: Most fizesd ki a béreket. Ez a legszebb feladatod. De kérlek, ezúttal így csináld: Kezd az utolsókkal, azokkal, akik csak egy órát dolgoztak.

Ezek odajöttek, és valamennyien egy-egy dénárt kaptak. Világos, hogy a többiek, akik hosszabban dolgoztak, már kiszámították, hogy ennek megfelelően mennyivel többet kapnak majd. De ők is egy dénárt kaptak fejenként. Igen, azok is, akik egész nap dolgoztak, egy dénárt kaptak.

Ezt nem találták igazságosnak. Morogtak. Odamentek a szőlősgazdához, és azt mondták neki: Ez így nem járja. Ezek az utolsók egy órát dolgoztak, és egy dénárt kaptak. Mi pedig, akik egész nap dolgoztunk, szintén csak egy dénárt kaptunk. Ez igazságtalan. Vagy mi kapunk többet, mint a többiek, vagy ők kapnak kevesebbet, mint mi. Ezt követeli az igazságosság. Egész nap gürcöltünk. A tűző déli napon is dolgoztunk, és te egy sorba állítasz minket azokkal, akik csak egy órácskát dolgoztak az alkony hűvösében. Hol van itt az igazságosság?

A szőlőtulajdonos magához intette az elégedetlenkedők szóvivőjét, és így szólt hozzá: Kedvesem, nem követek el veled igazságtalanságot, hiszen reggel egy dénárban egyeztünk meg egymással. Te egyetértettél ezzel. Nem is igen lehetett volna ellenvetésed, mert az egész országban ezt a bért fizetik egy napszámért. Megkaptad az egy dénárt. Fogd, és menj! Igaz, én azoknak is egy dénárt akarok adni, akik utoljára jöttek. De nem szabad ezt tennem? Hát nem tehetek a pénzemmel azt, amit akarok? Hiszen veled nem történik igazságtalanság! Vagy talán haragszol azért, mert én jó vagyok?

Isten országával így áll a dolog.

A példázatok mint műalkotások

Tulajdonképpen már nincs sok magyarázni való, mert számos magyarázatot már a szöveg tolmácsolásába is belevittünk.

Először talán mégis ez. A példázat elbeszélője – s ez esetben egészen biztosan maga Jézus – igen ügyes elbeszélő. Amikor hallgatja az ember, igencsak ügyelnie kell. Mert bármilyen szemléletes is a történet, egy-két dologban mégiscsak túllép a kereteken. Nehezen hihető például, hogy a szőlőtulajdonos délután ötkor még egyszer kimegy a térre, hogy munkásokat fogadjon. Különösen akkor nem, ha előzőleg szinte kétóránként munkások után nézett. Vagy rossz szervező ez a szőlősgazda, vagy egész egyszerűen túloz a példázat. Feltételezem, hogy a második esetről van szó. Az elbeszélés túlmutat önmagán. Gondolkodjanak el a hallgatók! Kezdjék csak törni a fejüket, mi a csuda állhat mögötte: egy példázat ugyanis mindig sokrétű.

Az elbeszélés egy másik vonása is alig hihető. Miért fizetné ki a vincellér először azokat, akik utolsóként érkeztek? Csakis azért, hogy a többiek láthassák, mennyit kapnak emezek. Ha ezt nem állapíthatnák meg, akkor nem is reklamálhatnának, és a tulajdonosnak akkor nem is kellene igazolnia magát. – Mindezt csak azért mondom el, hogy megmutassam, milyen rafináltan járt el a példázat elbeszélője. Az evangéliumi példázatok valóságos kis műalkotások.

Egy elv, amelytől nem lenne szabad eltérni

De nézzük most a tartalmat. Kérdezem, mit gondolhattak magukban a munkások a bér kifizetése után. Hogy mit gondoltak azok, akik egész nap dolgoztak, és mégis egy dénárt kaptak, megmondja a példázat: Fel vannak háborodva. Úgy érzik, átrázták őket. Ezt köntörfalazás nélkül meg is mondják a szőlőtulajdonosnak. Valóban minden okuk megvan arra, hogy fölháborodjanak, minden okuk megvan a morgásra: „Mi többet dolgoztunk, mint a többiek, és nekünk el kellett viselnünk a nap hevét.”

Létezik a teljesítménynek megfelelő bérezés elve, és ésszerű, hogy ettől ne térjen el az ember. Aki eltér tőle, igazságtalanul cselekszik. Minél több munka, annál több bér! Ez csak világos! Ez csak magától értetődő! Ez logikus. Ha az ember eltér ettől, azzal mindent összekuszál. Konkrétan: Ha te egy dénárt fizetsz ki azoknak, akik csak egy órát dolgoztak, s azt is kedvező körülmények között, akkor nekünk, akik egész nap dolgoztunk, és ráadásul nehéz körülmények között, több jár. Ezt követeli az igazságosság.

Megkérdezem, mit gondolhattak a fizetéskor azok, akik csak egy órát dolgoztak. Talán azt gondolták: Ez jó ember. De talán azt is gondolták: Ennek hiányzik egy kereke! Ha azonban felfogták, hogy azok, akik egész nap dolgoztak, szintén (csak) egy dénárt kaptak, nem spórolhatták meg a rossz érzést. Persze nem tiltakoztak: rászorultak a pénzre. De azt gondolhatták magukban, hogy azért ez mégsem egészen tiszta ügy. Hiszen ők is egészen „normális” módon gondolkod-

tak: Minél több munka, annál több bér. Semmi ok sincs arra, hogy eltérjünk ettől az elvtől.

Akár így, akár úgy, a munkások érzülete teljesen szemben áll a tulajdonos viselkedésével. Különösen azok tudnak nyomós okokat felhozni rosszkedvükre, akik egész nap dolgoztak, és most, a fizetéskor egy sorba kerülnek azokkal, akik csak egy órát dolgoztak. Ezért tiltakoznak. Meg vannak győződve arról, hogy a teljesítménynek megfelelő bérezés elvének semmibevétele miatt nemcsak velük történik igazságtalanság, hanem az egész világ is összeomlik, mivel az igazságosságot csak az garantálja, ha ragaszkodunk ehhez az elvhez.

Két világ

Azoknak a munkásoknak, akik becsapva érzik magukat, jó okuk van a tiltakozásra. Ám a szőlőtulajdonosnak is vannak indokai. Nézzük meg ezeket egy kicsit közelebbről.

A tiltakozók szóvivőjéhez így szól:

1. Igazságtalan nem vagyok; hiszen azt kapod, amiben reggel megegyeztünk: egy dénárt.

2. Ha nem vagyok igazságtalan veled szemben, akkor egyébként azt tehetek az enyémmel, a pénzemmel, amit akarok.

3. Én jóságos vagyok – és neked nem kellene emiatt haragudnod.

Hogy a munkások egyetértettek-e ezzel az érveléssel, nem tudom. A példabeszéd semmit nem mond erről. Biztos azonban, hogy a szőlősgazda új mozzanatot von be: a jóságot. Utolsó mondatából talán nem egyszerűen csak a szemrehányást kellene kihallanunk; legalábbis toborzó jellege *is* van ennek a mondatnak: Bárcsak elhagyná ez a munkás a maga szűkös, az igazságossághoz ragaszkodó álláspontját, és megpróbálná elfoglalni a jóság álláspontját! *Ez a példázat döntő mozzanata,* a poénja, ha úgy tetszik: két teljesen különböző világ összeütközése, az úgynevezett igazságosság világáé és a jóság világáé. Bárcsak túl tudnának tekinteni látóhatárukon azok, akik az igazságosság szerinti gondolkodásmódjuk foglyai! Akkor felfognának valamit abból, mit is jelent voltaképpen a jóság.

Most igen közel járunk ahhoz, hogy meglássuk, vagy legalább megsejtsük, mit is jelent valójában Isten országa. *„Isten országa",* „Isten uralma" vagy „Isten királysága" *az a hely, ahol az emberek legyőzik a teljesítményi és bérezési gondolkodásmódot.* Isten országát akkor tudjuk csak megérteni vagy megsejteni Isten országaként, avagy: a példázat akkor „stimmel", ha a hallgató igent mond a toborzásra. A példázat, illetve Isten országa ezt a változást szeretné elérni az emberekben: *hogy kilépjenek a bérezési gondolkodásmód elfogultságából, a vallási jogigények elfogultságából, és engedjék magukat felszabadítani arra a jóságra, amely képes áttörni az igazságosságot.*

Teljesen új gondolkodásmódról és teljesen új önértelmezésről van itt szó. Az élethez való teljesen új viszonyulásról, és teljesen új gyakorlatról is: olyan viszonyulásról és gyakorlatról, amely nem az önfejű, kicsinyes, irigy gondolkodásmódból indul ki, hanem a szőlősgazda jóságából. Ebben a példázatban is Isten és ember találkozik: Isten jósága találkozik az emberrel, s szeretné őt lefegyverezni, feloldani görcseit, felszabadítani őt.

Isten vincellérjének toborzója

Nem nehéz meglátni, hogy ennek a példázatnak is van valami köze magához *Jézushoz.* Bizonyos fokig Jézus életének kommentárja; azé a Názáreti Jézusé, aki bűnösökkel és vámosokkal ül össze, és ezzel kiváltja az „igazságosak" rosszkedvét. Ugyanakkor ez a példázat is elárul valamit a Názáreti Jézus tovább nem boncolható hatalmából: szétrobbantja gazdasági, politikai és személyes életünk egyik fontos elvét, és új távlatot kínál: „Én ennek az utolsónak is annyit akarok adni, mint neked..."

De még valamit meg kell fontolnunk. Az akkori hallgatók számára nem csupán az elbeszélés mint egész volt szövevényes, rejtett tartalmakat hordozó; egyes motívumai is olyan témákat pendítettek meg, amelyek igen ismerősek voltak az emberek számára. Például már a szőlő említése is különleges volt. Az Ószövetség nem ritkán a választott nép képeként használja a szőlőskertet. Gondoljunk csak Izajás 5. fejezetésnek gyönyörű szőlőskert-énekére, amely a végén (a 7. versben) világossá teszi a képeket: „A Seregek Istenének szőlőskertje: Izrael háza, kedvenc ültetvénye: Júda lakói..." Ha Jézus a szőlőskerttel, Isten kedvenc ültetvényével hozza összefüggésbe tevékenységét, és ha példázatával, de tevékenységével és működésével is világossá teszi, hogy itt egészen más elvek érvényesek, mint amikhez hozzászoktunk, akkor joggal mondhatjuk, hogy Jézus Isten vincellérjének, képviselőjének tartotta magát.

Példázatunk különös pedagógiai ügyességgel vonja be *a hallgatókat*: ők is tág teret kapnak a példázatban. Szaknyelven „összekapcsolásnak" nevezik ezt. Sőt, a hallgatók még szóvivőt is kapnak: az ő személyében maguk is megszólalhatnak, és kifejezhetik rosszkedvüket. Az egész nap dolgozók gondolkodásmódja ugyanis alapjában véve azonos a hallgatók gondolkodásmódjával. Ez az a teljesen normális gondolkodásmód, amelynek minden ember rabja: Isten mégiscsak igazságos, és ha valóban igazságos akar lenni, akkor így és így kell cselekednie; másképp nem megy.

Figyeljünk oda jól! Ne hajítsuk ki egyszerűen a hallgatók igazságosságérzetét. A példázat nem akarja azt mondani, hogy Isten országában nincs igazságosság. Isten országának semmi köze az önkényhez. A példázat azáltal megy elébe a hallgatóknak, hogy velük együtt érvel, hogy megpróbálja kimozdítani őket elfogultságukból, hogy megpróbálja kitágítani szűk látóhatárukat. Elmondja nekik,

- hogy senkivel sem történik igazságtalanság;
- hogy Isten azt tehet, amit akar, mert jóságot akar;
- hogy az igazságosság alapján álló gondolkodásmódot és az igazságosságérzetet meg kell haladni, és el kell jutni a feltétel nélküli jósághoz.

Megfordítva: A jóságra utalás megkérdőjelezi a hallgatók igazságosságérzetét: Valóban az igazi igazságosságra hivatkozom újból és újból?

A példázat tehát arra irányul, hogy megváltoztassa hallgatóit, mégpedig azáltal, hogy egy új felfogás zászlaja alá hívja őket. S a példázat akkor éri el célját, ha hallgatói igent mondanak a szőlősgazda érvelésére és az élettel kapcsolatos gondolkodásmódjára, s ennek megfelelően kezdik el alakítani az életüket.

Most megkérdezhetjük, mi lehetett az *a történelmi helyzet,* amelyben ez a példázat elhangzott, vagyis megkérdezhetjük, kik lehettek a példázat címzettjei, milyen kérdéseik és problémáik, megfontolásaik és nehézségeik lehettek.

Úgy vélem, olyan emberekről van szó, akik joggal támasztanak valamilyen vallási igényt, de most úgy érzik, hogy Jézus becsapta vagy mellőzte őket, olyan emberekről, akik érdemeket tudnak felmutatni, de most meg kell állapítaniuk, hogy mások kapják meg a bért.

Ilyenek lehetnek például a *farizeusok,* akik úgy látják, Jézus lesöpörte őket – hiszen ők az igazságosak; ők azok, akik éjjel-nappal a Törvény fölé hajolnak, hogy kutassák, mi az Isten akarata; ők azok, akik böjtölnek, imádkoznak és alamizsnát adnak; ők azok, akik egész idejüket arra fordítják, hogy az egyszerű nép számára értelmezzék a parancsokat; ők azok,

akik megőrzik a vallást. És most jön Jézus, és elsősorban egyáltalán nem velük foglalkozik, és még csak meg sem beszéli velük a dolgokat. Ez a Jézus nem őket hívja követőinek. Halászokat, nőket, kisparasztokat, vámosokat hív meg. Kockáztatja a parancsok megtartását. És egy ilyen valaki akarja tudni, mi az Isten országa? Ennek sejtelme sincs róla!

A címzettek közé tartozhatnak *Jézus tanítványai* is. Már hónapok óta követik Jézust, megpróbálták megtenni, amit Jézus kívánt tőlük, mindent elhagytak, családjukat, házukat, vagyonukat, foglalkozásukat. De ahelyett, hogy velük foglalkozna, és gondoskodna arról, hogy végre kapjanak valamit elkötelezettségükért és fáradozásaikért, Jézus leáll a gyerekekkel (Mk 10,13-16), a nőkkel társalogni (Lk 10,38-42), számára egy pogány nő és a lánya fontosabb minden másnál (Mk 7,24-30). Itt tényleg nem stimmel valami! Ez mégsem igazságos!

Ám a példázat címzettjei közé tartozhattak maguk *a vámosok és bűnösök* is, akiket a közvélemény kitaszított, s akik már nem láttak esélyt maguk számára, sem az embereknél, sem Istennél. Például egy vámos egyáltalán nem tudott kitörni helyzetéből. A legjobb akarattal sem tudott érdemeket, valamilyen teljesítményt felmutatni; semmiféle bért nem várhatott, sem ebben, sem az eljövendő világban. Az ilyen emberek számára, a vámosok és a kurvák számára is fontos volt, és fontos ma is, hogy túllépjenek a teljesítmény szerint bérezés szemléletmódján, amelybe (mások) újból és újból belekergetik őket.

Meghívás együttműködésre

A teljesítmény szerinti bérezés gondolkodásmódja *ma* is olyan elvnek számít, amely nélkül nem tudunk meglenni. Nemcsak a gazdaságban érvényesül, hanem az iskolában is, sőt a legintimebb családi és baráti kapcsolatokban is hat: a teljesítmény jutalmat kap, a nem-teljesítés nem kap jutalmat, illetve büntetést eredményez. A kapott ajándékot teljesítménynek tekintem, amelyet megfelelően honorálnom kell. És megfordítva: ha jót teszek valakivel, akkor valamilyen igényt vezetek le ebből: jót tettem veled, tehát elvárhatom, hogy te…

Ennek megfelelően léteznek vallási igények is. Jót tettem másokkal, síkra szálltam a szegényekért, tekintélyes összeget juttattam a karitásznak, minden este időt szakítottam az imádságra: tehát megillet engem valami. Mindenesetre több, mint azokat, akiket nem érdekli Isten és az egyház. Azoknak, akik így érvelnek, jog szerint többnyire igazuk van; ők pontosan tudják, mi igaz, és mi hamis, mi jó, és mi rossz. Olyan emberek ők, akik haszonbérbe vették Istent és az egyházat, s tudják, ki tartozik oda, s ki nem. Olyan emberek, akik kikelnek magukból, ha beavatatlanok jelentkeznek szóra vallási kérdésekben. Olyanok, akik nem engedik meg, hogy most már az utolsó ember is beleártsa magát vallási ügyekbe. Olyanok, akik nem akarnak osztozni Istennel, akik beleágyazták Istent a maguk jogról és igazságosságról alkotott elképzeléseibe. Olyanokról, akik pontosan tudják, mi az Isten akarata (mások számára).

Példázatunk nem frontálisan támad, hanem toboroz. Szeretne segíteni az embereknek abban, hogy kilépjenek elfogultságukból. Együttműködésre szeretné meghívni az embereket, hogy jobban megértsék önmagukat és a többieket.

Ez azokra is érvényes, akik az egyház és a társadalom peremén, vagy azon kívül állnak, mivel nincs mit fölmutatniuk, vagy mivel mások annyira elterpeszkednek ott, hogy már senkinek sem marad hely rajtuk kívül. Azokra is, akik utolsó mocskoknak érzik magukat, és úgy vélik, semmit sem tehetnek az egyházban vagy vallási kérdésekben; ilyen embereknek is szól a példázat.

Értsük jól! Jézus számára nem arról van szó, hogy utolsókká tegye az elsőket (ezt csak Máté értette így később, vö. 16. vers). Jézus mindenkit elsővé szeretne tenni.

A példázat semmit sem mond arról, hogy a munkások hagyták-e, hogy a szőlősgazda megfontolásai meggyőzzék őket. A munkások helyén most mi állunk. Nekünk kell döntenünk, egyet akarunk-e érteni a szőlő tulajdonosával, csatlakozni akarunk-e az ő gondolkodás- és cselekvésmódjához, vagy nem. Döntenünk kell, elhagyjuk-e szűk látóhatárunkat, vagy pedig továbbra is ragaszkodni akarunk igényeinkhez. Döntenünk kell, elfogadjuk-e az ajánlatot arra, hogy kilépjünk szűkre szabott ítéleteink köréből és szűkös lakásunkból, vagy továbbra is úgynevezett igazságosságunkkal akarunk büszkélkedni.

Az utolsók oldalán

És valahányszor halljuk vagy olvassuk ezt a példázatot, ismételten ez előtt az ajánlat előtt állunk, a szőlősgazda újból és újból zászlaja alá hív minket. Bárcsak mindannyiszor összeomlana tiltakozásunk, amikor ezt a példázatot olvassuk! Bárcsak mindannyiszor mernénk újra az irgalom és a jóság álláspontjára helyezkedni, és újra meg újra belebocsátkozni a Jézus által hirdetett, újfajta igazságosságba! Bárcsak egyre jobban sikerülne Istenünket – akit olyannyira bekebelezünk a magunk számára – megosztanunk azokkal, akiknek, úgy véljük, nincs joguk Istenhez! Bárcsak egyre jobban legyőzné szívünket az a nagy jóság és nagy irgalom, amelyet Isten mindenki számára készenlétben tart!

És egy utolsó megjegyzés. Hagyjunk időt magunknak! Olyan diszkréten és olyan türelmesen kellene bánnunk egymással, ahogyan a szőlősgazda bánik az első órában felfogadott munkásokkal. Sokan még sokáig nem fogjuk belátni, mennyire új és mennyire más lesz a világ, ha magunkévá tesszük a szőlősgazda gondolkodását és cselekvésmódját. Sokunknak továbbra is nehézséget okoz majd annak felismerése, hogy az irgalmasság álláspontja nagy következményekkel jár – az egyházra és a társadalomra nézve egyaránt. Továbbra is először önmagunkról fogunk gondoskodni, a magunk vélt jólétéről, a magunk biztonságáról, a magunk boldogulásáról. Legyünk türelmesek egymással, és óvakodjunk attól, hogy vallási érvekkel kölcsönösen agyoncsapjuk egymást. Jegyezzük meg: Isten nem a szorgalmasok, az igazságosak és a tisztességesek ügyvédje, hanem az utolsók, a szegények és az elnyomottak oldalára áll, a hazátlanok és a száműzöttek, a nyugtalanságkeltők és az elhajlók, a nincstelenek oldalára. Ha megtanuljuk megérteni annak az Istennek a jóságát, aki azoknak a pártjára áll, akiket mi régen leírtunk, akkor sokkal izgalmasabb és érdekfeszítőbb lesz vallási és egyházi életünk, sőt társadalmi és politikai életünk is. Akkor képesek leszünk elhagyni kitaposott útjainkat és pályáinkat, és képesek leszünk új ösvényekre lépni – ha számot vetünk ezzel a teljes újdonsággal, ezzel a kiszámíthatatlannal, ezzel a felcserélhetetlennel: Isten irgalmasságával, amely meghaladja értelmünket, de nagyobb a szívünknél is.

Forrás:
Gleichnisse Jesu für heute, 1991, 47–59.

A Szerző 1938-ban született, az Újszövetség professzora a svájci Freiburg i. Ue. egyetemén. Hosszú éveken át a Svájci Katolikus Bibliatársulat elnöke volt.

Egy dénár*

(Mt 20,1-16)

A mai vasárnap kimarad a sorozat folytatása a felolvasott evangélium miatt. Az egyik szeptemberi vasárnap, éppen három éve, a mise végén beszélgetünk az adyligeti kápolna kapujában. Egy négygyerekes anya elmondja, hogy a férje meg a gyerekek nem tudtak eljönni a misére, de férje megbízta őt: figyelje, hogy megemlítem-e prédikációmban megint az egy dénárt. Naná, hogy megemlítettem! Pár szóval, de vastagon! Az utóbbi öt-hat évben ritkán hallható szentbeszéd tőlem dénár nélkül. Idézek a beszélgetést megelőző beszédem szövegéből: „Mi az, amit nem akarunk, nem teszünk, és nem vállalunk? Csak azt, amit Jézus mutatott nekünk. Mit mutatott? Kivonult a termelésből – már akkor, amikor a termelés még nem támadta meg puszta életünket is, de megtámadta az örök életet. Mivel támadja ez a csúnya termelés? Azzal, hogy lehetővé teszi a Mammon imádását, a többet birtokolni akarást, az egy dénár elutasítását, s a reciprocitás, a kölcsönösség nem-vállalását. Mit jelent ez a nem vállalás? Ezt: nem vállalom, hogy ahogy magamnak kívánom, úgy teszek veled is.”

A mai vasárnapon viszont nem kell figyelnie senkinek, hogy megemlítem-e, mert az egy dénár az előírt textus – ahogy hallottátok! Ha tetszik nekem ez az egy dénár, ha nem – erről kell beszélnem. Azt emlegetem derűre-borúra jó egynéhány éve, hogy a mennyek országát példázó gazda a napszállat előtt egy órával munkába állónak is bizony egész napi bért, azaz egy dénárt fizet. Miért tesz így? Csak azért, mert ennek a szerencsétlen flótásnak – aki a nap nagyobb részét csak átácsorogta Budán, a Moszkva-téren vagy más ilyen helyen –, ennek is szüksége van arra, hogy újratermelődjenek energiái, hogy el tudja látni a családját stb. – ha már a Jézus korabeli Izraelben egy dénár volt a napi munkabér. És annyi volt! Többek között azért is gondoltam ezt, mert a mennyei Atyának nincsenek kiváltságos gyerekei. Aki dolgozni akar, annak járnak az Isten által megteremtett Föld javai. Akik meg nem akarnak dolgozni, azoknak nem jár semmi. Akik pedig akarnak dolgozni, azoknak mindnek jár az egy dénár. Hiába nagyon tehetséges vagy szorgalmas valaki, akkor is csak egy dénár jár, mert a tehetségesnek is, meg a szorgalmasnak is – csak egy gyomra van, s az ő lábára is csak egy pár cipő fér. S ha tokaji aszút szeretne valaki önteni a torkába, meg kell várnia, amíg jut a hat és félmilliárdnak is. Ha váltás cipőt akar, meg kell várnia, amíg jut a hat és félmilliárdnak is, s a többi. Ellenvetés: nem lehet egyszerre legyártani hat és fél milliárd pár cipőt, ezért egy váltás cipőnk lehet akkor is, amikor még nincs mindenkinek két pár cipője. Nagyon okos a panasz, jó lovagom, Pázmán – kezdem Arannyal, s folytatom magam: de a harmadik pár cipőt már csak akkor vásárolhatod meg, amikor mind a hat és félmilliárdnak van már két pár cipője. Hát ezt a testvéri, ezt a családi rendet biztosítaná a példabeszédben emlegetett egy dénár, mert az egy dénárból neked is csak annyira telik, mint nekem.

De hát nemcsak adyligeti templomkapu előtti beszélgetés van az életemben. Az egyik csoporttalálkozón megmagyarázta nekem egy már több mint 50 éve Bokor-tag, egy 70 feletti öregúr, hogy az üdvösséget jelenti az egy dénár, amit a nem-zsidók hamarabb kapnak meg a példabeszédben, mint a választott nép tagjai... s ezért a példabeszédet lezáró logion: így lesznek az utolsók elsőkké.

Mi következhetik ezután? Annak az eldöntése, hogy kinek van igaza. Ezért aztán senki sem csodálkozhatik azon, hogy az elmúlt héten áttanulmányoztam az ide vonatkozó századvégi (20. századvégi) külföldi szakirodalmat. A belföldit nagyon sok okon nem. Főleg azért nem, amiért nem harangozott a kurátor – püspökérkezéskor. Miért? – kérdezi a püspök. Ezer oka is van – mondja a kurátor. Mi az? Az első: nincs haragunk... A püspök: A többit már nem kell elmondanod, fiam! Hozom a külföldiből elsőül is az utolsó három vers parafrázisát, kifejtő fordítását.

A tulajdonos emlékezteti a tiltakozót arra, hogy egy dénárban egyeztek meg: ez a jogos bér a munkájáért. Szerződésük érvényben van. Felszólítja tehát, hogy vegye a bérét, és menjen stb. Nem folytatom, mert csupa okosakat mond. Csak még a végét: Máté újból hozza az elsőt és az utolsót, és azt mondja, hogy a jóság következtében lesznek elsők az utolsókból, és a szeretetlenség következtében lesznek az elsők utolsókká. Mondja mindezt a már '76-ban meghalt német lutheránus professzor, Walter Grundmann. De az „Érted vagyok” folyóiratunkból megtudhatjuk [4. o. 2. hasáb], hogy Máté csak odacsapta ezt a befejezést az elsőkről meg az utolsókról, de semmi köze sincs a dénár-történethez.

Számomra a szentírásfordítások és értelmezések királya a Traduction oecuménique de la Bible. 1972-ben készült francia protestánsok és katolikusok közös munkájaként. Az én példányom 1983-ból való, az van ráírva, hogy húsz évvel ezelőtt már kétszáznegyvenezer példánynál tartottak. Rövid betűneve: TOB. Összesen enynyi magyarázatot fűz a példabeszédhez: Jézus meg akarja magyarázni,

* Adyligeten 2005 szeptemberében elhangzott beszéd

hogy Isten jósága meghaladja a bérfizetés emberi kategóriáját, aminő a jogos bér..., s arra hív, hogy ne legyünk irigyek Isten szeretetének, bőkezűségének láttán. Ez a mondat számomra annyit jelent, hogy a TOB szerzőgárdája nem vállalkozott arra, hogy megfejtse a példabeszéd teljes jelentéstartalmát. Nem csodálkozom..., veszedelmes is az!

Jöjjenek a németek. Egyikük – E. Fuchs – azt állítja, hogy ezzel a példabeszéddel éri el a Máté-evangélium a maga csúcspontját. Ez már tetszik nekem! S mi okon éri el? „Mert a totális követelmény átalakítja az értelemszerű kontrapontot totális Istenreutaltsággá, melyben az Isten kegyelmes igenjének az eseménye a döntő mozzanat, ami egy radikális követelmény tartalmává lesz: az igennek megfelelően cselekedni!” Ezt a mondatot nem kötelező megérteni. Nekem sem igen sikerült – talán azt mondja, hogy jónak kell lennünk!? A németek így fogalmaznak. Ők értik? Nem hiszem. S azt sem, hogy ennek a jézusi ság-ségnek illusztrálására találta volna ki történetét Jézus.

Most már jöhetnek... a magyarok. Jobb híján, csak magam. A példabeszédet megelőzi a gazdag ifjúról szóló történet, amely megszomoríthat minden gazdagot, s megdöbbenti a tanítványokat: Akkor ki üdvözülhet? Az áldott Péter emlékezteti Jézust, hogy ők mindent elhagytak ám érte, s várják jutalmukat; megtudják Jézus Péternek mondott szavaiból, hogy megnyugodhatnak, mert százannyit fognak kapni e földi életben, s az örök élet csak ráadás lesz. Ezután mondja Jézus: hasonló a mennyek országa egy gazdához, aki egy dénárt fizet annak is, aki csak egy órát dolgozott. Mondok egy magyarázatot. Lehet, hogy a magyarázat nem jó. Nem jó egyáltalán, vagy önmagában jó volna az, csak valakiknek – nekem, vagy neked, vagy neki, vagy nekünk – nem lesz jó. Ha jó nem is lesz, de érthető lesz, arról kezeskedem. Lássuk!

Ha a teve át is bújik a tű fokán, aki gazdag, semmiképpen nem lehet jó az Istennél – ez világos, mert írva van: Boldogok a szegények, és jaj a gazdagoknak! De akkor a tanítványoknak hogyan lehet százannyi földjük meg házuk, mint amennyit elhagytak? Az-az hogyan lehetnek a tanítványok gazdagok? Úgy, hogy előbb százannyi testvérük és nővérük lett: Nem volt közöttük egyetlen szűkölködő sem, mert akiknek földjük vagy házuk volt, eladták azokat... Az Apostolok cselekedeteiből vett citátum azt mutatja, hogy a tanítványok megértették a példabeszédet. Aki közéjük állt, nem negyed- vagy fél-ebédet kapott, hanem egészet – az első perctől fogva – mint a gazdagok.

A gazdag keresztény – abszurd ellentmondás. De a szegény keresztény is az. A tanítványoknak saját bevallásuk szerint nem volt a három év alatt Jézus mellett semmiben sem hiányuk. A szegény kereszténynek nincs jézusi tartalma, értelme, az csak Nagy Konstantin-i fikció! Ha szegény, csak azért szegény, mert nincs százannyi testvére és nővére. Ha van, akkor már nem szegény, mert ami azoké, az övé is.

Van még egy függelékem is: Isten, aki megteremtette a világot, nem manicheus; nem mondja, hogy az anyag rossz. A szőlő is anyag, a tokaji szőlő is anyag, s az ötputtonyos aszú is anyag, és nagyon jó anyag. De jelenleg hat és félmilliárd gyereke van az Istennek, és nem ismeri a kivételezést. Mindenkinek kell jusson belőle, ha évi egy likőrös pohárral, akkor annyival. De semmi kifogása nincs az ellen, ha jut mindegyikünknek évi fél liter is. Nincs, mert Isten nem manicheus, aki rossznak tartja az anyagot. Isten jónak tartja az anyagot, hiszen ő teremtette – ez a bonum practicum, az anyagi, a nem erkölcsi értelemben vett jó!

Gazdagság és szegénység addig van, amíg nincs osztozás. Elgondolható az olyan keresztény, aki nem akar osztozni? Sok minden elgondolható. A fából vaskarika is, meg az osztozni nem akaró keresztény is elgondolható? Óh nem! Ez a fából vaskarika megtapasztalható. Hol? Akárhol. Ebben a kápolnában is. Most is. Éppen annyi van belőle, amennyien most itt vagyunk. Add, Uram, hogy eltűnjön körünkből ez a fából vaskarika, ez a jézusi képtelenség. Add, hogy megértsük: az egy dénár nekünk tökéletesen elég, ha a testvérünknek is csak annyi jut. Ha osztoznánk, felmenne a dénár árfolyama, a pénz anyagi és erkölcsi árfolyama, a pénz becsülete. Ha osztoznánk, Isten új nevet találna ki a Sátánnak. Jézus nem nevezné többé Mammonnak. Nem bizony, mert a pénz csak addig Mammon, amíg nekem több van belőle, mint neked, vagy neked, mint nekem. Ha Neked is ugyanannyi van belőle, mint nekem, akkor már nem Mammon.

Valóban csúcs ez a példabeszéd. De nem Máté csúcsa, hanem Jézusé. Nem Máté zsenialitásáról beszél – Máté meg sem értette, azért biggyesztette a végére az elsőket meg az utolsókat –, hanem Jézuséról, hogy az egy dénár lehetővé teszi az Országot. Ha nem verekszem a kettőért – a pleonexia, a többet birtokolni akarás ördögétől hajtva, ha megvárom, hogy pl. az egy dénár a hadi kiadások megszűnte folytán kettőt érjen, akkor ráérek kincseket gyűjteni, amelyeket a moly s a rozsda meg nem emészt. Ráérek utánamenni a fizetésképtelen keresletnek, akkor ráérek segíteni azoknak, akik rászorulnak segítségemre. Akkor megvalósul Vörösmarty jézusi álma: „Testvérim vannak, számos milliók. Ők védnek engem, én megvédem őket. Nem félek tőled, Sors, bármit is akarsz.” – És ez az álom a felvilágosodás álma. A vallások dogmáinak a világából az istenadta emberi természethez visszatérés álma. Mert ez a természetünk az Isten természete. Ez az álom az Istené. És Jézus az Isten álmát álmodja. Ez a Vörösmarty-féle álom pedig azonos Jézus álmával az Isten Országáról.

Az elmúlt napokban volt egy papi találkozónk, s az egyikük ezzel a mondattal kedveskedett nekem: ’89 óta egyfolytában az osztozkodásról beszélsz, de csak beszélsz, és nem osztozol. Megkaptam a magamét. Hát mért nem teszem? Mert még senki el nem jött hozzám ezzel: Osztozzunk! Ha eljönne, akkor megbeszélhetnénk a módját. Kitanultam a módját. Piarista vagyok. Egyházam kétezer esztendős tapasztalataival rendelkezem. Tudom, hogy kell csinálni. Tudom a szerzetesség történetéből. De amit gyűjtöttem életem folytán, azokkal osztom meg, akik hajlandók azt csinálni, amit Jézus csinált. Ő nem kibucot, nem téészt csinált, hanem embereket gyógyító-tanító vállalkozásba fogott, s biztosította ott az Isten jelenlétét. Hogyan? A maga személye által. ’89 óta egyfolytában várom ’89 óta művelt szájjártatásom eredményét. A KIO-ban pedig már ’68-ban megírtam, hogy a jézusi adásnak tulajdonformája is van. Türelmesen és nagyon türelmetlenül várom valakik jelentkezését. Szinte mást sem várok. De objektumot nem építek, lakása van mindenkinek. Előbb meg kell állapodnunk, hogy mit fogunk csinálni, s aztán összeköltözhetünk, s elkezdhetjük csinálni, ami elhatároztunk. A legelső az, hogy megállapodunk abban, hogy mivel biztosítjuk a magunk számára Jézus jelenlétét. ’36-ban otthagytam a szülői házat, s elmentem Vácra, a piaristák noviciátusába, s ott megmondták nekem, hogy mit csináljak. Azzal kezdték, hogy letérdepeltettek imádkozni.

A példabeszéd tegnapi, mai és holnapi jelentése, hogy Marxnak igaza van. S ha valaki a szájára meri venni Jézus nevét, annak tudnia kell ezt. S ha Marx becsődöl, csak azért csődöl be, mert Jézusnak nincsenek tanítványai. Ha volnának, akkor megvalósulna Marx igaza. Hogyan? A család-mintájú szerzetesség általánossá válásával, mert egy tisztességes családban mindenkinek ugyanannyi jár.

Bulányi György

A pénz uralkodik

Mindig is meggyőződéses liberális volt, mégis világos víziói voltak *Ralf Dahrendorf* német szociológusnak, egykori szabad demokrata politikusnak, aki később sok éven át a neves *London School of Economics* intézetet igazgatta. Noha egyáltalán nem viseltetett ellenséges érzülettel a kapitalizmussal szemben, már a kilencvenes évek elején megfogalmazta a globalizáció korának döntő kihívását. Szerinte három célt kell kévébe kötni: a szociális államot, a demokráciát és a nemzetközileg versenyképes gazdaságot. Ha szemügyre vesszük az elmúlt évek fejleményeit egy olyan ipari országban, mint Németország, akkor azt látjuk, hogy e három cél közül kettőt akut veszély fenyeget: a szociális államot és a demokráciát. E három cél hármashangzatát ismét a viták napirendjére tűzni – ebben áll a *Franz Müntefering* által kezdeményezett kapitalizmus-vita nagy esélye. Különben az a veszély fenyeget, hogy e célokat föláldozzák annak a gazdasági fejlődésnek az oltárán, amely negyed századdal ezelőtt kezdődött, és mélyrehatóan megváltoztatta a világot.

A lovak és verebek forradalma

Több mint 25 éve egy forradalom tanúi vagyunk. Ennek élharcosa nem forradalmárként közeledett, hanem kosztümben és kézitáskával, mintha csak vasárnapi istentiszteletre indult volna. Neve: *Margaret Thatcher*. Gazdasági receptje éppoly egyszerű volt, mint amennyire harcos: az adókat leszállítani, a szociális ellátást csökkenteni, az óvintézkedéseket leépíteni – viszont növelni kell a vállalkozások nyereségét. Thatcher kormánya minden más kormánynál következetesebben váltotta tettekre az ún. ló és veréb-elméletet: A leghúsosabb lovakat kell etetni, hogy a verebeknek is több lócitrom hulljon. Ezzel megszületett az ún. neoliberalizmus. Célja, hogy megszabadítsa a piacot az állami és más korlátozásoktól. Ez az ideológia a nyolcvanas években érvényre jutott az ipari országokban. Mindenütt a lehető legtöbb állami szabályozást szüntették meg, az állami szolgáltatásokat üzleti alapra helyezték, a szociális szolgáltatásokat megkurtították, az adókat csökkentették – mindenekelőtt a vállalkozások adóját.

Amikor a nyolcvanas évek végén összeomlott a reálisan létező szocializmusnak nevetett államkapitalizmus, a neoliberalizmus meghódította a világot. A kilencvenes években világszerte több vámot, kereskedelmi korlátozást és tőkeáramlási ellenőrzést építettek le, mint az emberiség korábbi történelmében összesen. A politika kiengedte a palackból a neoliberalizmus szellemét – s az azóta ott fúj, ahol akar.

A multik hatalma

A gazdaság globalizálása iszonyatos hatalommal ajándékozta meg a multinacionálisan tevékenykedő vállalkozásokat – mind az általuk foglalkoztatottak, mind a politika fölötti hatalommal. Miközben a politika törvényei véget érnek a nemzeti (legjobb esetben az európai) határoknál, a bankok és a termelők néhány perc, vagy legfeljebb néhány hét alatt átlépik a nemzeti határokat. A nagy vállalkozások képesek kijátszani egymással szemben a különböző országok politikusait. Megtehetik, hogy itt keresnek pénzt, és ott adóznak, ahol az adók alacsonyak. Képesek arra, hogy emitt munkahelyeket teremtsenek, amott munkahelyeket semmisítsenek meg. Meg tudják tenni, hogy egész szerelőcsarnokokat más országokba helyezzenek át, a hozzájuk tartozó munkaerővel együtt, vagy a törvényes játékteret arra használják ki, hogy összes dolgozóikat az Európai Unió alacsony fizetésű országaiból származó olcsó munkaerővel cseréljék ki. A gazdaság cselekszik – a politika csak reagál.

Magasabb osztalékok, kevesebb munkahely

Nem csupán a termelés vált globálissá, hanem mindenekelőtt a tőkepiac is. A nemzetközi tőzsdéken lényegesen gyorsabban nő a pénz mennyisége, mint a világszerte előállított áruk és szolgáltatások mennyisége. A spekulációs tőke túlkínálata és az ezredforduló tőzsdei robbanása alapvetően megváltoztatta a gazdasági feltételeket és a nagy vállalkozások főnökeinek gondolkodásmódját. Huszonöt évvel ezelőtt a vállalkozások még megelégedtek átlagosan 2–5%-os tőkenyereséggel, időközben azonban erősen emelkedtek a tőzsdék osztalék-várakozásai. Azokon a vállalkozásokon, amelyek nem tudnak felmutatni 25%-os osztalékot, hamar túladnak. Ez következményekkel jár. A vállalkozások gyakran minden eszközt jogosnak tartanak ahhoz, hogy elérjék ezt az osztalék-célt. Például a konszernek bezárják jól menő leányvállalataikat is, mivel a konszern egésze nem éri el a célul kitűzött tőkenyereséget. Más vállalkozások, például a Deutsche Bank, munkahelyeket szüntetnek meg annak érdekében, hogy a megkívánt szintre emeljék az osztalékokat.

A futballstadionok politikája

A politika nemigen tesz már kísérletet arra, hogy maga is alakítója legyen ezeknek a fejleményeknek. Ellenkezőleg. Követi a tárgyi kényszereket, és kemény versengésbe kezd más országokkal az alacsonyabb adók és alacsonyabb szociális szabványok érdekében. A kormányok mindenütt csökkentik a vállalkozások adóit, hogy azok az ő határaikon belül fektessenek be. S a kormányok mindenütt leépítik a szociális szolgáltatásokat, hogy csökkentsék a vállalkozások költségeit. Ebből egy lefelé irányuló ördögi kör jön létre. Az adó mértékével csökkennek az adóbevételek – ez pedig megtakarításokra kényszeríti a politikát. A csökkenő szociális biztonsággal együtt nő az emberek félelme – és félelemből fakadó takarékossága. Az állam ama kísérletéből, hogy helyzetén a dolgok rosszabbításával javítson, kollektív probléma támad. Az történik a politikában, ami a futballstadionokban: Egy néző föláll, hogy jobban lásson. Ekkor jobban is lát – mindenesetre csak addig, amíg az összes többi néző is fel nem állt. Ekkor megint valamennyien rosszul látnak, de mindnyájuknak állniuk kell.

Utánunk a vízözön?

Ez a neoliberális kapitalizmus az emberiség jövőjét fenyegeti. A fergeteges technikai fejlődés egyre több munkahelyet pótol. Az a veszély fenyeget, hogy a munka piaca egyre inkább felpuhul – s vele együtt azok a szociális biztosító rendszerek is, amelyeket a munka tényezője finanszíroz. A liberális gazdaság hívei számára egyszerű a következtetés: a szociális biztosító rendszereket is privatizálni akarják. Csakhogy ezáltal az emberek életkockázatait privatizálják – és ezek az életkockázatok nőni fognak. A globális versengés nem fog alábbhagyni. Kína, India, más ázsiai, sőt latin-amerikai országok is gazdasági nagyhatalmakká válnak, termékeik meghódítják majd az ipari országok piacait. A világméretű gazdasági növekedés elhasználja a Föld erőforrásait, a Föld klímája felmelegszik. Ez az egekig emeli számos nyersanyag árát – mindenekelőtt az olaj árát. Az életelixírjükért fizetett növekvő árak annál erősebben fogják érinteni az olyan ipari országokat, mint Németország, minél mélyebbek a szociális ellentétek, és minél később néznek szembe ezekkel a kihívásokkal.

Az a gazdasági rendszer, amely kizárólag üzemgazdasági minták és magán osztalék-célok szerint tájékozódik, és az a politika, amely kizárólag ezeket a mintákat követi, nem lesz képes megbirkózni ezekkel a kihívásokkal. A kapitalizmus vitája régen esedékes – mert a szociális államot és a demokráciát akut veszély fenyegeti.

Wolfgang Kessler

Forrás: Publik-Forum 2005/10, Dossier

A talentumok példázata

(Mt 25,14–30)
Bátorság a kapitalizmus kritikájához

A Máté előtti parabola

A bibliai szövegeknek rendszerint megvan a saját előtörténetük, amelyen keresztülmentek, mielőtt evangéliumi szöveggé váltak volna. Sok történetet maga Jézus mesélt el, s majd mindegyiket először szóban mesélték tovább a gyülekezetekben, majd leírták őket. Az evangélisták teológiai koncepciójuknak megfelelően illesztették be őket evangéliumuk partitúrájába, oly módon, hogy kompozíciójuk számára szövegeket állítottak össze, bővítettek ki, rövidítettek meg, vagy nyelvileg és tematikailag átdolgoztak. A biblikus teológia művelői számára érdekfeszítő feladat, hogy ismét megszólaltassák az adott szövegnek a szöveg mögötti előtörténetét. Ilyenkor gyakran egészen más bibliai üzenet szólal meg, mint aminek a hallásához hozzászoktunk.

Ez érinti az irodalmi műfajt is. A Máté-evangélium mostani szövegösszefüggését tekintve, elbeszélésünk esetében példázatról van szó, vagyis az elmondottak képi világa a maga teljességében a teológiai mondanivalóra irányul; ha viszont kiszabadítjuk a történetet a mostani szövegösszefüggésből, akkor egy parabola áll előttünk, azaz kitalált történet egy szokatlan egyedi esetről, s ez a történet állásfoglalásra szólítja fel a hallgatóságot. Tehát: Hogyan hall-[gat]hatták Jézus kortársai a feltételezett, Máté előtti szöveget? És hogyan hallgat[hat]ták Máté zsidó-keresztény olvasói?

A szentírás-magyarázók egyetértenek abban, hogy a záró versek (29–30.) eredetileg hiányoztak. A magyarázat: A 30. vers ún. vándorlogion, amelyet Máté szükség szerint odaillesztett egy-egy szakasz végére (8,12; 13,42.50; 22,13; 24,51). Véleményem szerint éppígy az evangélista számlájára írható a kettős megjutalmazás a 25,21b és a 25,23b versben („Menj be urad örömébe!”); nem illik ugyanis a pénzes sztorihoz, de metaforikus értelmezésben nagyon is illik a „bemenni az Isten országába” fordulathoz (amelyre sok példa van az Isten országával kapcsolatos jézusi mondásokban). A 29. versben hasonlóképpen vándorlogionnal van dolgunk (vö. Mt 13,12), amelynek az a rendeltetése, hogy megvilágítsa a harmadik szolga megbüntetését. Csakhogy: Ez az alkalmazás elvéti az eredeti elbeszélés értelmét. Valóban arról van szó a 25,14–28-ban, hogy attól, aki keveset *birtokol*, elveszik ezt a keveset? Nem inkább arról van-e szó, hogy a történet értelme szerint a harmadik szolga semmit sem, vagy legalábbis keveset *tesz*?

Negatívnak kell-e érzékelnünk a harmadik szolgát, mint ahogy ezt Máté 29–30. versbeli kommentárja alapján megszoktuk? Nem kell. Milyen eligazítást kínál az olvasónak maga a szöveg? A sztori minden tekintetben világos. Elutazásakor egy gazdag ember pénzt ad át szolgáinak, hogy kezeljék azt. Ez egyáltalán nem szokatlan dolog abban a korban. Az első hallgatók csak az átadott „talentumok” nagyságán hökkentek meg: ez ugyanis öt, két, ill. egy mázsa ezüstpénzt jelent. Tehát óriási, nem csupán akkoriban elképzelhetetlen pénzösszegről van szó. Öt talentum durván számítva 30 000 dénárt ért, s egy dénár volt a szokásos napszám. (Vagyis szerény 3000 Ft-tal számolva egy mai napszámot, 90 millió forintra, avagy 360 000 euróra kell gondolnunk. — *A Szerk.)*

Ilyen meseszerű, a vidéki Felső-Galilea kisembereinek normális élet- és elképzelésvilágát messze meghaladó adatok esetén „az elbeszélés hihetetlen vonásainak extravaganciájáról” beszélnek a nyelvészek. Ezeknek az a szerepük, hogy arra irányítsák az olvasó, ill. a hallgató figyelmét, ami *az elbeszélő számára* fontos. Noha a motívumok a hétköznapok világából, ebben az esetben a pénzvilágból származnak, de kezdettől fogva csak irreálisként értelmezhetőek.

De először is: Miről van szó a történet képi világában? A kedvelt értelmezésről, hogy a Törvény szerint nem szabad kamatot szedni, nincs szó, legalábbis elsősorban nem erről van szó; ez csak a harmadik szolgával kapcsolatban jön szóba esetleges lehetőségként a 27. versben (nyelvtanilag „irreális módban”, amely irreális vágyat vagy feltételezést fejez ki: *edei sze ún balein...; edei:* imperfectum; *balein:* aoristos infinitivus): „Ezüstjeimet oda kellett volna adnod a bankároknak.” Ez azt jelenti: Még ezt sem tette meg. Arról, hogyan duplázta meg a másik két szolga a rájuk bízott vagyon, nem hallunk semmit; a bank révén ez akkoriban sem volt lehetséges. Az első hallgatók feltehetően tudták tapasztalataik alapján, hogy szolgák számára még „hosszú idő után” is (19. v.) lehetetlen (volt) az említett nagyságrendű pénz megduplázása. Ennyi pénzhez csak szabálytalanul, uzsora és gátlástalanság révén lehetett hozzájutni. Az első és a második (rab)szolgára használt, „dolgozott a pénzzel” kifejezés többet rejt az akkori gazdasági viszonyok között, mint sejtenénk.

A harmadik szolga ellenben nem úgy cselekszik, ahogyan az első hallgatók a két előző szolga cselekvésének folytatásaként feltételezhették volna. Persze lehetséges lenne/lett volna az is, hogy ő is „gazdálkodott” a pénzzel, csak nem volt szerencséje. Ez egészen más történet lenne. Ő azonban nem „gazdálkodik” a pénzzel, hanem elássa. A korabeli zsidó élet összefüggésében ez azt jelenti: ő a Tórához hű zsidó, még csak bankba sem viszi a pénzt, hogy az kamatozhasson (27. v.). 2Móz 23,20–21-ben ez áll: „Nem szabad kamatot venned testvéredtől: sem pénz, sem gabona, sem bármi más után, amit kamatra szokás adni! Az idegentől vehetsz kamatot, de testvéredtől ne végy kamatot!” Hasonlót olvasunk 3Móz 25,35–37-ben: „Ha veled élő testvéred nyomorba jut, és nincs biztosítva a megélhetése nálad, akkor segítsd úgy, mint az idegent és a vendéget, és maradjon veled... Ne végy tőle kamatot és uzsorát!... Féld a te Istenedet...” (vö. még 2Móz 22,24; Ez 18,8.13.17; Agg 2,6–7 stb.). A praktikus gondolkodású bölcsességi teológus egyetlen kivételt enged meg a Példabeszédek könyvében : „Aki kamattal és uzsorával gyarapítja vagyonát, annak gyűjt, aki könyörül a nincsteleneken” (28,8; vö. Péld 13,22 és Préd 2,26!). A kamatszedés gyakorlatának effajta társadalmilag elfogadható vonatkozásáról (amiről Lk 16,9-ben is hallunk, ellentétben a radikális Lk 16,13-mal és Mt 6,24-beli párhuzamával) szövegünkben egy szó sem esik.

Magyarán: A harmadik szolga a Törvény szerint, a Sínai-hegyen adott útmutatás szerint viselkedik. A pénz elásását a rabbinikus források is biztos megőrzési módként dicsérik (a kendőben őrzést, ahogyan a párhuzamos Lk 19,20 mondja, joggal helytelenítik).

Kockázat- és konfliktusképesség

A történet nem csupán a Törvényhez hű emberként jellemzi a harmadik szolgát, hanem mindenekelőtt kockázatkedvelőként és bátorként. Ő a főszereplő, még ha – a világ szemében – tragikus alak is. Elbeszéléstechnikai szempontból az egész történet az ő viselkedésében csúcsosodik ki. Világos, hogy a szöveg farsúlyos: kétötöde szól a harmadik szolgáról és annak motívumairól. Képes konfliktus vállalására. Megtagadja az elvárt viselkedést, ő a „játékrontó”, aki *nem* kész arra, hogy „együtt játsszék a világgal” a bevett szabályok szerint. A harmadik szolgának van képe ahhoz, hogy a tulajdonost annak nevezze, ami: „Te kemény ember vagy; aratsz, ahol nem vetettél, és gyűjtesz, ahol nem szórtál” (24. v.). E szemrehányásnak a tulajdonos szájából elhangzó megismétlése (26. v.) minden hallgató számára megmutatja, hogy itt van a történet csúcspontja. Akárcsak Ámosznál és Ozeásnál, itt is arról a prófétai kritikáról van szó, amely a feltehetően külföldi, nemzsidó gazdagok által gyakorolt uzsora minden formája ellen irányul. A világi emberek „rossz és habozó szolgaként” keltik rossz hírét (26. v.), maga a Törvényhez hű szolga pedig „félelemmel teliként” értelmezi saját viselkedését (25. v.), amit így lehet érteni: Azért fél, mert tudja, hogy pénzügyletekben mi a kapitalista nyereség-maximálás szokásos gyakorlata, és azt is, hogyan viselkednek a gazdagok mindazokkal szemben, akik elvetik a kapitalista gyakorlat szabályait.

A történetnek aztán az a vége, amit első hallgatói feltételezhettek: A harmadik szolgát – mivel nem hajlandó uzsora-ügyletekre – kizárják a további pénzügyletekből, és ráadásul – logikus módon – elveszik tőle a rábízott pénzt.

Összegzés: Az igaz embernek sokat kell szenvednie. Szenved a Törvényhez hű magatartása, a cselekvése miatt, ami – amint az elbeszélés tanítja – azonos lehet a nem-cselekvéssel is, azaz állhat a rossz cselekvés elmulasztásában is. Pozitívan fogalmazva: Ebben a Máté előtti elbeszélésben bátorságról és konfliktuskészségről van szó – a Törvény, illetve a próféták útmutatásainak megfelelően, akik a Törvény magyarázóinak és alkalmazóinak tartották magukat. A kockázat- és konfliktuskészség a szöveg eligazításai szerint messzemenően összekapcsolódhat a „félelemmel” (25a v.) – a „kemény úrtól” (24. v.), illetve ennek az úrnak kizárólag a nyereség maximálására irányuló gyakorlatától való félelemmel, hiszen ez az úr az akkori úr-rabszolga viszonynak megfelelően saját tulajdonaként fogja fel a rabszolgái által elért nyereséget, és a maga tétlensége ellenére sem kész arra, hogy osztozzék velük a nyereségben. A 24. és a 26. vers kettős kijelentését, amely egyrészt a szolga, másrészt az úr szájából hangzik el, úgy fogom fel mint kulcsot ahhoz, hogy megfelelően értelmezzük ezt az esettörténetet, amely jól szemlélteti az akkoriban szokásos nyereségmaximálást, és mindenekelőtt az azzal szemben gyakorolt prófétai kritikát.

Egy szöveg története

A mai olvasó a tudományos kommentárok segítségével szinte minden evangéliumi szöveggel kapcsolatban érzékelheti azokat a változásokat, amelyeket a fent elemzett szövegben megfigyelhettünk, nevezetesen: a három szolga eredeti, realista *parabolája* hogyan változott annak az elkötelezett fellépésnek a *példázatává*, amelynek célja: Jézus nyomdokaiban járva „Isten országáért” tevékenykedni. Az egyes hagyományok csak azért maradtak meg „Isten igéjének”, mert „[Isten] szavának (*logosz*) szemtanúi és szolgái” (Lk 1,2) és az evangéliumok szerzői részt vettek annak állandó újraértelmezésében, illetve különböző gyülekezeteik igen eltérő (szociális, nyelvi, kulturális, hitbeli) problémáira való aktualizálásában.

Mi, mai keresztények a Bibliának a gyülekezetek által a 2. század során normatívnak és kánoninak elismert szövegét olvassuk és halljuk, azt a szöveget, amelyet – az összes keresztény hitközösségek egybehangzó meggyőződése szerint – már nem szabad megváltoztatunk, de amelyet Jézus nyomdokain járva tovább kell aktualizálnunk (ld. pl. a pápák szociális körleveleit). A Biblia azonban, s így az Újszövetség iratai is sokféle teológiát és etikai elképzelést tartalmaznak. A Bibliának például az etikai kérdésekkel kapcsolatos megoldásait a különböző élethelyzetekre vonatkoztatott, sikeres Jézus-követés modelljeiként lehet felfogni. A mi társadalmi feltételeink azonban különböznek az akkoriaktól, ezért nem másolhatjuk le egyszerűen az evangéliumok (társadalom)etikai megoldásait, de azok távlatait és elveit alkalmazhatjuk saját cselekvésünkre és a keresztény egyházakra – korunk trendjei és a mai pénzimádat ellenében is. A gazdagság társadalmi elfogadhatóságának minden megkövetelése ellenére is (ahogyan azt evangéliumában és az Apostolok cselekedeteiben is képviseli Lukács) érvényben van a történeti Jézus szava: „Senki/egyetlen szolga sem szolgálhat két úrnak… Nem szolgálhattok [egyszerre] Istennek és a Pénznek” (Mt 6,24 és a párhuzamos Lk 16,13). Ha a keresztény ember ez elé a választás elé kerül, akkor nincs helye az „is-is”-nek.

Hubert Frankemölle

Forrás: Orientierung, 2005/1

Cikkünkben az eredeti tanulmány második felét közöljük.

03. 24.

Franz Segbers

A kapzsiság megfékezése

Egykor bűn volt – ma a gazdaság motorja
Tanulmány a következményekről

A német lapok erdejében vihart váltott ki *Franz Münteferingnek* az a szemrehányása, mely szerint a tőkebefektetők sáskákként támadnak a cégekre annak érdekében, hogy a lehető legnagyobb nyereséget sajtolják ki belőlük. Beszédének néhány mondata igazolni látszik azt, amit csak röviddel előbb hirdetett meg, és időközben valóra is váltott Josef Ackermann, a *Deutsche Bank* főnöke: Hogy elérhesse 25%-os saját tőke-osztalékát, a banknak több mint ötezer munkahelyet kell megszüntetnie. A kritikusok a bankház szemére vetik, hogy a nyereség nyilvánvalóan öncéllá vált számára, és dolgozók ezreinek egzisztenciáját áldozza fel a tőketulajdonosok osztalék-várakozásának oltárán. Úgy tűnik, a tőketulajdonosok „egyre-többet-birtokolni- akarása", „a kapzsiság kultúrája" jut érvényre.

Az ókor óta közkeletű a kapzsiságnak mint rossz tulajdonságnak a kritikája. „Ami a gazdagságot illeti, az emberek nem ismernek megfogalmazható határt", mondja már *Szólón*, athéni államférfi Krisztus előtt kereken 600 évvel, *Arisztotelész* pedig hozzáteszi: „Ugyanis minden üzletkötő korlátlanul akarja gyarapítani pénzét." Az önmagukat ellátó gazdasági egységekből az ókor óta kialakult a piacgazdaság. Gazdaságtörténetileg az a fáradozás kísérte ezt a fejlődést, hogy etikai korlátozásokkal és helyesbítő beavatkozásokkal gondoskodjanak arról, hogy a piac fejlődése a társadalomba ágyazott maradjon. A középkor skolasztikus gazdaságtana messzemenően ebben a hagyományvonalban állva tett kísérletet arra, hogy megteremtse az igazságos rend gazdaságát, például azáltal, hogy az igazságos árakkal és a kamat tilalmával etikai alapmeggyőződéseket valósított meg az igazságos rend gyakorlatában.

A 16. századtól elvileg kérdőjelezik meg a kapzsiságnak és a gazdagságnak ezt az évezredes filozófiai-vallási kritikáját. Ez nem jelent kevesebbet, mint szakítást az európai, az-az görög-római és zsidó-keresztény szellemtörténettel. A 17–18. században az értékek következményekkel terhes átértékelése kezdődött meg, olyan radikális mentalitás-változás, amely a haszonszerzés alakjában megjelenő kapzsiságot úgy értékelte mint az ember gazdasági tevékenységre ösztönzését, az egyéni előnyszerzés gyakorlását pedig az egész társadalom előnyeként értelmezte. A kapzsiság bűnös szenvedélye így dicséretreméltó üzleti érzékké vált. E nélkül az ideológiai átértékelési folyamat nélkül aligha magyarázható a kapitalizmus győzelme. Immár nem az igazságosságot vagy a megélhetés biztosítását tartják a gazdálkodás alapeszméjének, hanem „a pénzszerzést, az egyre több pénz megszerzését", mondja a szociológus *Max Weber*. A modern piacgazdaság megalapozója, a brit morálfilozófus Adam Smith a maga klasszikus megfogalmazásával úgy fejezte ki ezt az átértékelési folyamatot, hogy az ember „nem a hentes, a serfőző vagy a pék jóindulatától várja saját betevő falatját, hanem attól, hogy azok megfontolják saját érdekeiket". Aki a nyereség maximálása során saját érdekeit követi, azt – így Adam Smith – „egy láthatatlan kéz vezérli egy olyan cél előmozdítása érdekében, amelynek elérése semmiképp sem állt szándékában". Az önérdek ily módon a közjó elérésének legjobb gazdasági útjává lép elő.

Ezt az alapmagatartást a piac „láthatatlan keze" iránti rendíthetetlen bizalom alapozza meg, amelyet Adam Smith egyáltalán nem csupán metaforikusan értett, hanem szigorúan teológiai értelemben. Smith ugyanis úgy látta, hogy a világban egy olyan isteni lény működik, amely jóságosan irányítja a világtörténelmet, és ily módon gondoskodik arról, hogy az egyénileg kiélt kapzsiság mindenki javára összegződjék. Max Weber szerint ez „a pénzkeresés foglalkozása iránti odaadáshoz" vezet. Ez a piac láthatatlan kezébe vetett bizalom mélységesen vallási megalapozottságú. *Alexander Rüstow*, a szociális piacgazdaság koncepcionális társalapítója 1945-ben megjelent, jellemző című könyvével (A gazdasági liberalizmus mint vallástörténeti probléma csődje) egy „gazdaságteológia" képviselőinek nevezte azokat a közgazdászokat, akik oly rendíthetetlenül hivatkoznak a piaci törvények tévedhetetlen helyességére. Szerinte a piaci mechanizmust szervező láthatatlan kézbe vetett bizalom felelős azért a csődért, amely végül a 20. század húszas éveinek nagy gazdasági válságához vezetett.

A piac megfékezése „szociális piacgazdaság" néven Németországnak, „New Deal" néven az USA-nak, és „Beveridge-terv" néven Nagy-Britanniának „harmincéves aranykort" ajándékozott, írja *Eric Hobsbawm* brit történész. *Ludwig Erhard* „Jólétet mindenkinek" mottójával a piac megfékezése a szociális piacgazdaság révén – amelyben az állam beavatkozik a piaci mechanizmusokba – olyan kapitalista sikertörténetnek bizonyult, amely jólétet és növekvő bevételeket tett lehetővé egy nagy vásárlóerejű népesség számára. A szabad, önmagát szabályozó piaci rendszer kudarcából Alexander Rüstow és hozzá hasonló közgazdászok azt a követelményt vezették le, hogy a gazdaságnak ismét a „vitális politika" etikai szempontjaihoz, illetve ahhoz kell igazodnia, hogy a gazdálkodásnak az életet kell szolgálnia. Ez a koncepció lényegileg annak ismételt kísérlete, hogy visszacsinálják a gazdaság és az etikai kötelmek szétválasztását, és az ***„ellenpontozott"*** politika révén megszelídítsék a piaci erőket. Ez a koncepció arra irányul, hogy biztosítsák az etikailag megalapozott politika elsőbbségét a piac logikájával szemben.

Az, hogy a hetvenes évek közepétől feléledt a „láthatatlan kézről" szóló beszéd, mutatja, hogy ismét felülvizsgálják a társadalmi beágyazás folyamatát. Most ismét az járja, hogy a vállalkozóknak kizárólag a vállalkozási érték fokozása a feladatuk, amint ezt a *Wirtschaftswoche* főszerkesztője, *Stefan Baron* oly szemléletesen fejtegeti: „A vállalkozók nem azért vannak, hogy a munkahelyek számát vagy a fizetendő adó összegét maximálják, hanem a vállalkozási értéket." Pont úgy, mint egykor Adam Smith, az ilyen magatartást „egészében véve nagy szociális tettnek" nevezi. „Azok a topmenedzserek, akik saját nyereségüket és bevételüket maximálják, egyidejűleg a közjót is gyarapítják." A saját bevételek maximá-

lásával elért egyéni gazdagodás önző motívuma eltűnik, és a közjóhoz való hozzájárulássá változik. A Dax első 30 vállalkozásába tartozó cégek vezetőségének bevétele 103%-kal nőtt 1997 és 2003 között. Ebben a körben egy német vezetőségi tag átlagos bevétele 1997-ben még 892 000 euróra rúgott, 2003-ban viszont már 1 814 000 euró volt, jóllehet ez a 30 vállalkozás ugyanebben az időszakban 37%-kal kevesebb nyereséget jegyzett, írta a *Frankfurter Allgemeine Zeitung* 2005. március 25-én. *John H. Galbraith* amerikai közgazdász „az öngazdagítás korlátlan hatalmáról” beszél, és „olyan javadalmazásról, amely olykor a lopással határos”. Németország 30 legnagyobb Dax-vállalkozása 2004-ben 35,7 milliárd euróra duplázta nyereségét, mégis mintegy 35 000 belföldi állást szüntettek meg.

A tőkebefektetők 15–40 százalék közötti éves nyereséggel számolnak, ami jócskán fölötte van annak, ami a részvényekből származik. A várt nyereség elérése érdekében egyre nagyobb nyomás hárul a foglalkoztatottakra – többletmunka, elbocsátások, kölcsönmunkások alkalmazása és a bérek csökkentése formájában. Az ***osztalékközpontúság*** tehát annak politikája, hogy a kockázatot áthárítsák a foglalkoztatottakra. A nyereséghajhászás erkölcsi elvvé emelkedett. Ezzel módszeresen leépítenek minden erkölcsi gátlást a mások kárára történő egyéni gazdagodással kapcsolatban. A tőke és a munka közös bevételével kigazdálkodott érték azonban egyáltalán nem a részvényesek magánvagyona, hanem mindazok tulajdona, akik a vállalkozás értékteremtésében részt vettek. Ha a munkatársaktól elragadják a megteremtett érték őket megillető részét, és a részvényesek és topmenedzsment között osztják szét, akkor ez a rablás egy fajtája. Az ***osztalékközpontúságnak*** is valamilyen „etika” az alapja. A kapzsiság etikája.

Ezzel az etikával szembe kell állítani egy másik etikát, amely összhangban áll a vallások filozófiai és etikai hagyományaival, főként a zsidósággal és a kereszténységével. Azt a kapzsiságot, amely mértéktelenül gazdagodik mások rovására, ismét annak kell nevezni, ami – vagyis bűnnek. De a moralizálás nem elég. A kapzsiság megfékezéséhez végső soron a keretek rendpolitikai kialakítására van szükség annak érdekében, hogy a gazdaság mindenkinek az életét szolgálhassa. A kapzsiság ismét napirenden van. *John Maynard Keynes* brit közgazdász a nagy világgazdasági válság közepette tartotta meg híres látnoki beszédét „unokáink gazdasági lehetőségeiről”, és ebben kifejezte azt a reményét, amely ma ismét rendkívül aktuális, nevezetesen: „Vissza kell térni a vallás és az ősi értékek legbiztosabb és legmegbízhatóbb alaptételeihez – ahhoz, hogy a fösvénység bűn, az uzsorakamat-szedés bűncselekmény, a pénz szeretete ocsmány dolog.” – Az unokák mi vagyunk.

Forrás: Publik-Forum, 2005/22

Gazdasági jogok igen – szociális jogok nem

Amit az Európa-politikusok elhallgatnak

Ludwig van Beethoven „örömódája” immár az Európai Unió hivatalos himnusza. Az EU alkotmánytervezetén érzett öröm azonban inkább felemásnak tekinthető. Sok kormány, valamint a gazdaság nagy lobbyszervezetei elégedettek. Másutt bosszúság uralkodik. A békemozgalmak az EU-alkotmányban rögzített militarizálást bírálják, a radikális demokraták azt a nem demokratikus módot, ahogyan az alkotmánytervezet létrejött. A szó bevett értelmében nem volt alkotmányozó gyűlés: a parlamentek meg *nem* választott küldöttei határozták meg, mit írjanak bele. A művet jobbára az EU-konvent tervezte meg a valamikori francia államelnök, Valéry Giscard d'Estaing elnökletével, s aztán a nemzeti kormányok alkudtak meg róla. Az EU hiányos demokráciáját és az USA mintájára zajló militarizálás veszélyét gyakran bírálták már, az alkotmány egyik problémáját azonban mindeddig nemigen vették tekintetbe: a szociális jogok elhanyagolását.

Első pillantásra megfelelőnek látszik az alkotmánytervezet I. részébe belefoglalt *Alapjogok chartája*, amelynek értelmében létezik a szociális biztonság szolgáltatásaihoz való hozzáférés joga, többek között az anyasággal, betegséggel és munkahelyi balesetekkel kapcsolatosan. A „lakástámogatásnak” is meg kell illetnie mindenkit, aki nem rendelkezik kielégítő eszközökkel.

Mindazonáltal beáll a kijózanodás, ha az ember odafigyel a megfogalmazás finomságaira, és elolvassa az alkotmánytervezet II. részében foglalt magyarázatokat. Először is kiderül, hogy néhány szociális jogot sem az Alapjogok chartája, sem a tervezet más része nem említ meg. Például *nincsen szavatolt nyugdíjjogosultság, és nem létezik szavatolt védelem keresőképtelenség esetén.* Ha valaki elveszíti keresőképességét, akkor csupán azt kell biztosítani számára, hogy ingyen eljuthasson a munkaközvetítő intézményekhez. Az alkotmánytervezet második része és az alapjogoknak a konvent által adott magyarázatai ismét viszonylagossá teszik az említett szociális jogokat. Az EU nyelvén ez így hangzik: Ezeknek a jogoknak nem szabad aláásniuk „az unió gazdaságának versenyképességét” és „nem szabad károsítaniuk a pénzügyi egyensúlyt”. Továbbá „a közszolgáltatás teljesítményeinek összeegyeztethetőnek kell lenniük a belső piac előírásaival”.

Ellentétben a szociális jogokkal, a liberális gazdaságot megtestesítő belső piac jogai a legmagasabb fokú elsőbbséget élvezik. Ez többek között zöld utat jelent *a közszolgáltatások további privatizációja* számára, a nyugdíj mellett a vízellátásra, az oktatási- és egészségügyi rendszerre vonatkozóan is. Az EU néhány tagállamában már magánkonszernek és -biztosító társaságok kezébe adták az energiaellátást, a közlekedési rendszereket és az idősek ellátásának bizonyos részeit.

Az alkotmánytervezet szövege nyomatékosan int ugyan a jó minőségű ellátásra, az eddigi tapasztalatok azonban más nyelvet beszélnek, például Angliában. A vonatközlekedés ott a legdrágább az EU-ban, és a legveszélyesebb is. Az idősek ellátásának privatizációjából elsősorban a biztosítótársaságok húztak hasznot, azok viszont nem, akik

rájuk bízták pénzüket, hogy idősen ne kelljen szegénységben élniük. Ma sok idős ember szorul szociális segélyre.

Ellentétben a német alkotmánnyal, a jövőbeli EU-alkotmány *nem ismeri „a tulajdont terhelő kötelességet”*. Sőt, „a tulajdonhoz való jogot” egy további alapjoggal erősíti meg: a „vállalkozói szabadságot” alkotmányos rangra emeli. Ma még nehéz kideríteni, mit jelent ez, de a nagy konszernek és bankok ügyvédei biztosan értenek majd ahhoz, hogyan kell értelmezni ezt az alapjogot. Eredmény: *A szociális jogokat és a közszolgáltatást az EU belső piaca versenyképességének rendelik alá.* Az alkotmánytervezet a neoliberális ideológiát rögzíti az Európai Unió jövőbeli menetirányaként. Miközben Németországban alig lehet kritikus hangokat hallani erre vonatkozóan, a Földközi-tenger országaiban és Belgiumban hangosan tiltakoznak az emberjogi szervezetek és a baloldali pártok. Közülük néhányan ez év végén olyan alternatív alkotmányt akarnak előterjeszteni, amely a lakosság többségének szükségletei szerint tájékozódik.

Gerhard Klas

Amikor Valéry Giscard d'Estaing francia államelnök volt, 40 atomreaktort építettek. *Az európai alkotmány konventjének* elnökeként ez az atomrajongó gondoskodott arról, hogy az atomenergia a jövőben is nélkülözhetetlen szerepet játsszon Európában. Benne van az eljövendő európai alkotmány kiegészítő jegyzőkönyvében. Ez nem meglepő.

Meglepő azonban, hogy a vörös-zöld német kormány még csak kétségét sem fejezte ki. Vajon Joschka Fischer mindenáron európai külügyminiszter akar lenni? A fekete-sárga osztrák kormány legalább mert tiltakozni, még ha eddig eredménytelenül is. Engedtessék meg a kérdés: Mennyire hiteles a fecsegés arról, hogy Németország kiszáll az atomiparból, ha a szövetségi kormánynak szándékában áll megszavazni egy olyan európai alkotmányt, amelyben a magenergiát kivételezett hely illeti meg? És hol marad a környezet féltésétől ösztönzött hangos tiltakozás Berlin botrányos hallgatása ellen?

Az atomenergia az *Euratom*-szerződés révén csaknem 50 év óta kiváltságos helyzetben van – mindmáig. Hat állam 1957-ben megalapította az *Európai Gazdasági Közösséget*, és vele párhuzamosan az *Európai Atomközösséget* (Euratom). Akkoriban ez a magenergia-szerződés az európai energiapolitika központi eleme volt. Az EU még ma is két és félszer annyi pénzt ad ki az atomkutatásra, mint az összes megújítható energiák kutatására együttvéve.

Az Euratom-szerződés nem foglalkozik a biztonsággal, valamint a hulladék eltávolításának és végső tárolásának fontos kérdéseivel. Ez sem csoda, ha egyetlen atomreaktor sem 100 %-osan biztonságos, és az atomhulladék végső tárolására mindmáig nem sikerült olyan megoldást, amely megérdemli ezt a nevet.

Ezenkívül az Euratomot mindmáig nem ellenőrzi az Európa Parlament – ami demokráciaellenes anakronizmus. Az atomszerződést ezért meg kellene szüntetni. Az európai energiapolitikának új intézményi keretekre van szüksége. Ezt meg lehet csinálni, mivel hosszú távon már csak négy EU-tagállam épít az atomenergiából nyert elektromos áramra.

Az eddigi atom- és fosszilis energiaellátás megakadályozza a szükséges energiapolitikai váltóállítást az energiaellátás biztonságos, megfelelő árú és környezetbarát jövője felé, amelynek jelszavai: energia-takarékosság, energia-hatékonyság és megújítható energiák. Ha az Európai Uniónak 2050-ig sikerül megtakarítania mai energia-felhasználásának 60%-át, akkor az évszázad közepétől a Napból, szélből, biomasszából, biogázból, hidrogénből, vízi erőből és a Föld melegéből lehetne nyerni a teljes energiaszükségletet.

A kormányfőknek a végleges európai alkotmányról folytatott vitája esélyt kínál arra, hogy az európai energiapolitika hordképes alapra kerüljön. Ennek elengedhetetlen feltételei:

Az embernek és a természetnek az atomerőművekkel szembeni védelmét kell alkotmányos rangra emelni, nem pedig az atomerőművek védelmét.

Az atomenergia kiváltságolása helyett a megújítható energiák teljes palettáját kell kiváltságos helyzetbe hozni.

A jövőképes energiapolitikában központi szerepet kell játszania a klímavédelemnek.

Európának arra kellene törekednie, hogy 2050-ig 100 %-osan megújítható energiákkal lássa el magát.

A programszerű irány csak ez lehet: az Euratomtól az *Euronew* („A megújítható energiák Európája”) felé, tehát 100%-ban a megújítható energiák felé. Az üvegháznak van vészkijárata – de a klíma védelmét, a béke biztosítását és az ellátás biztonságát csak akkor lehet elérni, ha következetesen átváltunk a megújítható energiákra.

Franz Alt

Forrás: Publik-Forum, 2003/16

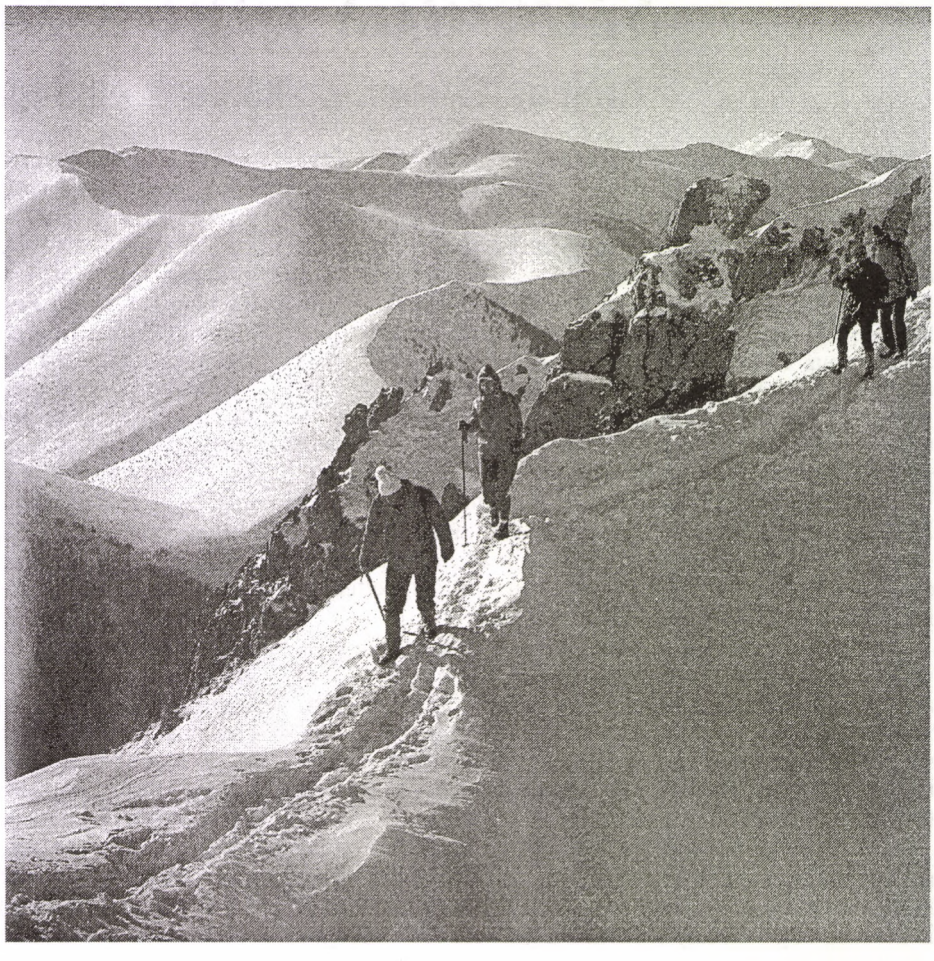

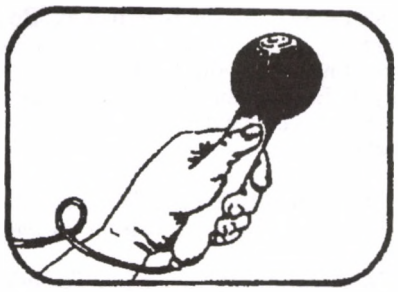

Három interjú Bosznia vallási vezetőivel

„Nem siránkozni!”

Kérdések ***Musztafa Cserics*** *reisz-ul-lemához*, a boszniai moszlimok fejéhez

Mina Bazelja asszony az egyszerűen berendezett, nagy fogadószobában szolgálja fel a teát *Rijaszet*ben, *Bosznia és Hercegovina Iszlám Közössége* székhelyén. Bazelja asszony hadiözvegy. Sokáig Norvégiában élt száműzetésben. Ott megpróbáltak segíteni neki bánatában – Bazelja asszony férjét ugyanis, egy imámot, a boszniai háború során becsavarták egy imaszőnyegbe, és úgy égették el.

Musztafa Cserics reisz-ul-lema, Bosznia legfőbb moszlim lelkésze Chicagóban doktorált vallástudományból. Világot járt ember, egy vallásközi *global player*. I. Ferenc Józseffel, az Osztrák-Magyar Monarchia császárával kezdi rövid nyilatkozatát: „Végső soron Ferenc József császárnak köszönhetem hivatalomat. 1882-ben ő alapította a boszniai legfőbb moszlim lelkészi állást, miután négy évvel korábban, 1878-ban, a berlini kongresszus után az országot hozzácsapták a Habsburg birodalomhoz.” Cserics szavaiból ragaszkodás csendül ki, az a történelmi szimpátia, amelyet a legtöbb boszniai moszlim oszt. Bosznia moszlimjai 1918-ig a K.u.K.-monarchia derék alattvalóinak számítottak a távoli Bécsben. Ma az Európai Unióért rajonganak. Remélik, hogy az EUFOR-katonaság lehetőség szerint örökké ott marad, és így megvédi őket a szerbektől. Politikai vágyálmuk Brüsszel enyhe idegen uralma.

„Feladatunk az, hogy Istenről és a Prófétáról beszéljünk”, mondja a *reisz-ul-lema*. „Foglalkozását” így határozza meg: „regionális kalifa”. Ez azt jelenti: Neki kell összetartania a hívőket, és lehetőleg minden boszniai moszlim számára irányt mutatnia. „Az országban kereken száz mecset van”, mondja. „A konfliktusnak nem volt belső oka. Kívülről erőltették ránk a háborút. Ahogy azt Szarajevó elszenvedte az első világháborúban, aztán a másodikban ismét.” Nem felejti el megemlíteni, hogy Gavrilo Princip, aki 1914-ben Szarajevóban lelőtte Ferenc Ferdinánd trónörököst, szerb volt.

„Mi magunk sajnálatos módon nem voltunk képesek megfékezni a konfliktust. Szükségünk volt a mudzsahedinek támogatására, miközben a szerbeket Oroszország támogatta, a horvátokat Németország. Ahogyan segítséget kaptunk a háborúban, ugyanúgy segítségre van most szükségünk a békéhez”, mondja Cserics. „Ahogy a háború kívülről jött, a béke is csak kívülről jöhet.”

A daytoni szerződés céljai – 1. Bosznia-Hercegovina polgárainak mozgási szabadsága, 2. szabad médiumok, 3. a menekültek hazatérése és 4. a háborús bűnösök letartóztatása, és átadása a nemzetközi bíróságnak – az első és a második pontot illetően 99%-ban megvalósultak. De a háború 1995-ös befejeződése óta a menekülteknek csak 50-60%-a tért haza, és az összes háborús bűnösöknek csak szűk negyedét tartóztatták le. A fő háborús bűnösök, Karadzsics és Mladics el nem fogása Cserics szerint „komor szimbólum”, és a békéhez vezető út még „nagyon hosszú lesz”.

Hogyan határozza meg Cserics a maga európai iszlám vallását? Így válaszol: „Nincs a homlokodra írva, hogy moszlim vagy keresztény vagy-e. De valamennyien európaiak vagyunk. Ez sokkal többet jelent, mint földrajzi adottságot, ez a mi életmódunk melletti döntés.” A reisz-ul-lema azt mondja: „Felelősséget viselek Európáért.” És egy egyenértékű európai vallás helyi vezetőjeként teljes részvételt, egyenjogúságot és elismerést követel Európában Bosznia moszlimjai számára.

A *hijabot*, a fátylat Cserics „egyénileg eldöntendő kérdésnek” tartja, és a növekvő európai iszlám-fóbiára való tekintettel arra szólítja fel a moszlimokat, hogy „ne beszéljenek annyit háttérbe szorításukról, inkább a közös Európáért vállalt aktív felelősségüket hangsúlyozzák”.

Túlélés rózsafüzérrel

Kérdések ***Vinko Puljic*** *bíboros érsekhez*, Szarajevó püspökéhez

Bíboros úr, hogyan éli meg Ön a bosznia-hercegovinai háborút, amely 1995-ben a daytoni szerződéssel ért véget?

Tanú vagyok. Mégpedig büszkén, mert Szarajevó egész rettenetes ostromát itt, püspöki városomban csináltam végig. Osztottam az emberek – katolikusok, moszlimok, zsidók, nem-keresztények, ortodoxok – szenvedéseit városunk 1425 napon át tartó körülkerítése és ágyúzása idején. Arról, hogy 1995 júliusában a boszniai szerb tábornok, Ratko Mladics katonái Szrebrenyicában lemészároltak kereken 8000 moszlim fiút és férfit, itt Szarajevóban kaptam hírt. Ez a tragédia a nemzetközi államközösség szeme láttára történt meg. A bátor szerb emberjogi harcos nőnek, Natasa Kandicsnak a nyilvánosság elé tárt filmje most megmutatja, hogyan kínozott meg és gyilkolt le hat fiatal szrebrenyicai moszlimot a szerb *Skorpió* nevű csapat. És mi történik? Csalódott vagyok, mivel azt látom, milyen kevéssé reagál erre a világ közvéleménye.

Mit kellett volna tennie Európának?

Beavatkozni, és hatalommal megállítani a gyilkolást. A lövöldözésnek csak az amerikai kormányzat által keresztülhajtott daytoni szerződés vetett véget.

Életképes-e ma az Ön országa?

Az olyan állam, amely egy külső – Daytonból irányított – szerződéskötés révén jött létre, aligha életképes, hiszen sok polgár nem akar a Bosznia-Hercegovina nevű államban együtt élni másokkal. A feszültségek folytatódnak. De Istennek hála, és az *EUFOR*- meg *NATO*-csapatoknak köszönhetően ma olyan helyzetben élünk, amikor nincs háború.

Mi a legnagyobb probléma?

A daytoni szerződés fontos részeit mindmáig nem valósították meg, főképpen a háborús menekültek hazatéréséről rendelkező függeléket. A második problémát a hatalom helyi birtokosai jelentik. Különösen a Szerb Köztársaságban, Bosznia-Hercegovina egyik részében valósult meg csak kevéssé a háború során elűzött nem-szerbek hazatérése.

Hogy áll a helyzet a katolikusokkal?

Kétszázhúszezer, a háború során elűzött horvátnak kellett volna hazatérnie Bosznia-Hercegovinán belül, de csak tízezren kerültek haza ismét. A Szerb Köztársaságból elűzött horvátoknak eddig összesen 7%-a térhetett haza. Az itteni médiumok hozzájárultak, és ma is hozzájárulnak a félelem légkörének szításához, ami megakadályozza a hazatérést.

Milyen szerepet játszik a vallás?

Mindent egybevetve jó szerepet, vélem én. Boszniában a háború idején is gyakorolták a vallási párbeszédet a katolikusok, moszlimok, zsidók és szerb ortodoxok. 1997 júliusában aláírtunk egy Memorandum az erkölcsi kritériumokról című dokumentumot.

Milyen értékeket tartalmaz ez?

Egyenjogúságot kell biztosítani. Határozottan fel kell lépni a gyűlölet ellen. Meg kell állítani mindenféle bosszúállást. Különösen is be kell tiltani a médiumok gyűlöletkeltését. Minden vallási közösséget tiszteletben kell tartani, és meg kell becsülni. Tiszteletben kell tartani, és nem szabad megzavarni a vallási közösségek belső struktúráit. Tiszteletben kell tartani, és lehetővé kell tenni minden vallási közösség munkálkodását, függetlenül attól, hogy az ország melyik részében működik. Ez volt a mi Vallásközi Tanácsunk első lépése. Ebben a tanácsban ma minden vallás képviselői együtt dolgoznak.

Ön hogyan, milyen hitbeli menedékkel és milyen lelkiséggel élte túl Szarajevó három és fél éves ostromát, azt az időszakot, amikor a szerb agresszorok kereken 11.000 nőt, gyereket és férfit gyilkoltak meg a városban?

Először is: Hittel és imádsággal. Mindkettő erőt adott nekem. Másodszor: Nekünk, boszniaiaknak – függetlenül attól, mely valláshoz tartozunk – van egy olyan viselkedésmódunk, egy olyan, az országra jellemző jellemvonásunk, amit inatnak hívnak. Az inat azt jelenti: „csak azért is”, „nem feladni”, „állhatatosság”, „kitartás”. Harmadszor: Humorral. Akkor is, amikor az ostrom legsötétebb napjait éltük, áram nélkül, fűtés nélkül, és éheztünk. – Természetesen féltem is. De egész idő alatt úton voltam Szarajevóban. Ahogy itt nálunk, Boszniában mondják: „fejem a hátizsákban volt”. Ahogy említettem: Féltem, de a szeretet nagyobb volt. Hiszen az a feladatom, hogy pásztor legyek. És az emberek elvárták, hogy reményt vigyek nekik. Erre csak azért voltam képes, mert szakadatlanul imádkoztam.

Milyen imákat mondott?

A rózsafüzért. Mégpedig a rózsafüzér minden fajtáját.

Létezett-e a vallások összefogása az ostrom nyomása alatt?

Itt nem keresztény lőtt keresztényre, hanem politikai ellenség politikai ellenségre. Mi, a négy vallás vezetői annak idején elutaztunk a világ hatalmi központjaiba, New Yorkba és Brüsszelbe, hogy közösen tegyünk tanúságot a béke mellett. Az ostrom idején mindenki rám tekintett, a moszlimok és az ortodoxok is. Az „ő” bíborosuknak neveztek.

Mi a helyzet az ortodoxiával?

Kényes kérdés. A Vallásközi Tanács kritériumai szerint ebbe nem szabad beavatkoznom.

Mosztárban újabban egy óriási kereszt áll a város fölötti hegyen. Ott, ahonnan a háború idején a horvátok vették célba lövegeikkel a várost.

Mindaz a rossz, amit katolikusok mások ellen elkövettek és elkövetnek, rossz. Nem vagyok Mosztár püspöke. Ott Ratko Perics a püspök. Feltételezem, hogy nem egyházi kezdeményezésre állították fel azt a keresztet.

Önnek mi az egész országban érvényes hivatala?

Bosznia-Hercegovina püspöki konferenciájának elnöke vagyok. Három püspökségünk – a katolikus többségű Mosztár, a szerb többségű Banja Luka és a moszlim többségű Szarajevó – nagyon eltér egymástól.

Hogyan folytatódik a vallási élet?

A jó kapcsolatok sajnos nagymértékben a politikától függnek. Az én jövőbe vezető utam a következőkre épül: 1. Valamennyien összetartozunk. 2. Különbözőek vagyunk. 3. Meg kell becsülnünk egymást. 4. Senkinek sem személyes érdeme, hogy moszlimnak, ortodoxnak vagy katolikusnak született.

„Mi, szerbek, szenvedünk”

Kérdések **Nyikoláj** metropolitához, Szarajevó szerb-ortodox püspökéhez

„Tisztelt Püspök Úr”, kérdezem udvariasan Szarajevó ortodox püspöki rezidenciáján, „egy nem régen a világ nyilvánossága elé került magán videofilm bemutatja, hogyan kínoznak és gyilkolnak meg szerb „skorpiók” hat fiatal boszniai moszlimot. Ez a különítmény a belgrádi belügyminiszter parancsnoksága alatt állt. Bevetésükért Milosevics kormányfő viselte a politikai felelősséget. Mielőtt azon a reggelen megkezdődött a gyilkolás, egy magas rangú szerb-ortodox szerzetes, Gavrilo Marics atya megáldotta a tettesek fegyvereit. A tettesek kezet csókoltak az egyházi férfiúnak...” Nyikoláj püspök bosszúsan reagál. Annál barátságosabb hangon folytatom: „A belgrádi egyházi vezetéstől nem kaptam erre vonatkozó állásfoglalást. A berni székhelyű Egyházak Világtanácsának – amelynek a szerb ortodoxia is tagja – szóvivője azt válaszolta kérdésemre. Nem, az Egyházak Világtanácsa nem foglalkozik ezzel. Az Ön álláspontja mi, Püspök Úr?”

„Mindig megáldottuk a fegyvereket, és ma is megáldjuk a fegyvereket. Nálunk, a szerb-ortodox egyházban így van ez”, feleli a metropolita. Szerinte nem Gavrilo Marics atya küldte a katonákat Szrebrenyicába. Áldása a fegyvereknek szólt, nem a katonáknak. A 76 éves egyházi vezető számokkal dobálózik. Mérlegeli, mi nem illik bele a világképébe, majd viszonylagosnak állítja be annak jelentőségét. „A mi egyházunk nem politikai egyház. Mi nem üzünk politikát az egyházzal”, diktálja a német újságírócsoport jegyzetfüzetébe, miközben felindultan dobol ujjaival az asztalon.

Azután ellentámadásba megy át: „A németek félelmetesen gyilkoltak Jugoszláviában. De mi, szerbek nem mondjuk azt, hogy a német gyilkos nép. Éppily kevéssé akarjuk, hogy gyilkos népnek nevezzenek minket.” S miután retorikailag így belelendült, hozzáteszi: „A világ minket, szerbeket állít pellengérre. Ez igazságtalan. Az egész világ a 8000 szrebrenyicai halottról beszél. Ez rossz dolog volt. Bűncselekmény. De miért nem beszél senki sem nyilvánosan a szerb meggyilkoltakról?”

A szarajevói Vallásközi Tanácsban – amely a zsidó hitközség, a szerb-ortodox egyház, a moszlimok és a katolikusok vezetőiből áll – az ökumené aktív, barátságos művelőjeként becsülik Nyikoláj metropolitát.

Nyikoláj püspök azt mondja: „Tudják, hová megyek ezután? A koszovói Rigómezőre. Az 1389-es törökök elleni hősies csata évfordulóját ünneplik. A szerbek akkoriban a keresztény Európáért haltak meg. Holnap ünnepélyes emlékező istentiszteletet fogok ott celebrálni.”

A püspök még egyszer visszatér a II. világháborúra: „Horvát lelkészek számtalan szerbet gyilkoltak meg akkor...” Az ortodox püspöki rezidencia fogadótermében, a sok pátriárka portréja alatti hosszú asztal mellett ólmos hangulat árad szét.

A beszélgetés vége felé a metropolita elmeséli, hogy mostanában is vannak szerb papok elleni támadások. „Április 1-re virradóan külföldi erők megszállták az ortodox parókiát Palében. Berobbantották a pap szolgálati lakásának ajtaját, Az idegenek súlyosan megsebesítették Jeremiah Sztarovlah parókust, valamint a fiát.” Csak azt nem tudta, vagy elfelejtette említeni, hogy a szóban forgó „külföldiek” az EUFOR olasz katonái voltak, akik Radovan Karadzsicsot keresték a parókián, mert elterjedt a hír, hogy parókiáról parókiára adják, álruhája pedig a papi talár.

Az indulatosan végződő beszélgetéshez a metropolita vendégszerető módon boszniai szilvapálinkát és szerb konyakot kínált.

Thomas Seiterich-Kreuzkamp

Forrás: Publik-Forum, 2005/14

Aki nem akar szenvedni, annak gyűlölnie kell

Amerika 2001. szeptember 11. után

2001. szeptember 11-én először fordult elő, hogy Amerikát saját földjén érte támadás. Amit a Föld minden népe megtapasztalt az utóbbi kétszáz évben, az – mintegy szimbolikusan – csak most érte el az Egyesült Államok partjait. A sérthetetlenség illúziója néhány óra alatt szertefoszlott. Azóta valamennyi amerikai szeptember 11-e túlélőjének érzi magát, még akkor is, ha ő maga nem forgott közvetlen veszélyben. Valamennyien úgy érzik, igazságtalanul támadták meg őket, valamennyien sértettnek érzik magukat. Az elnök közvetlenül is hangot adott ennek, amikor a merényletek után azt kérdezte: „Hogyan válaszolok, amikor azt látom, hogy egyes moszlim országokban ilyen feneketlenül mély gyűlölet él Amerika ellen? Megmondom Önöknek, hogyan válaszolok: Csodálkozom. Egyszerűen nem tudom elhinni, mivel tudom, mennyire jók vagyunk mi."

Ez a „Tudom, mennyire jók vagyunk mi" lefegyverző naivitással mutat rá a messiási küldetéstudat dilemmájára. Mert aki Isten által kiválasztottnak véli magát, mint a mostani amerikai elnök, annak a tettei is Isten által igazoltnak tűnnek, függetlenül attól, hány ember szenved kárt azoktól. Hiszen New Yorkban a merényletek nyomán az erkölcsi felháborodás volt a mindent uraló reakció, s a hivatalos amerikai válaszokban semmiféle jele nem volt annak a belátásnak, hogy bár ez az iszonyatos bűncselekmény ártatlan embereket ért, de nem egy ártatlan nemzetet. „Az elnök 'Milyen jók vagyunk mi' kijelentése nem teszi lehetővé saját bűneik belátását", vonja le a következtetést *Geiko Müller-Fahrenholz* kiengesztelődés-kutató, ezért szerintük „ki kell gyomlálni a rosszat az ellenfélből, és ott helyben könyörtelen szigorúsággal 'ki kell irtani'." A világpolitika komplex rendszere ily módon a jó és a rossz közötti harc barbáran egyszerű távlatában jelenik meg. Aki nincs velem, ellenem van.

Nem hagyni, hogy megüljön rajtunk a sértés, rémülten, pánikkal reagálni – mindez természetes első reakciója egy szuperhatalomnak arra a megaláztatásra, amelyet tizennyolc egyéni harcos okozott. Csak ezután, a második lépésben következhetne a vizsgálódás, sőt az önkritika, de az ilyesmi elmaradt New Yorkban. Ellenkezőleg, azt a kérdésfelvetést, vajon mit akartak ezzel üzenni a támadók, *Susan Sontag* kérdését, azonnal lesöpörték mint hazafiatlan magatartást. A merénylők üzenetét mind a mai napig nem fejtették meg. Ehelyett izgatott sietséggel a „Vissza fogjuk fizetni nektek" dacos pózává alakították át a kezdeti pánik-reakciót. A bosszú reakciójába menekültek ahelyett, hogy elgondolkodtak volna a támadás hátteréről. „Gyászunkban és dühünkben megtaláltuk megbízatásunkat és megbízhatósági próbánkat", hirdeti az elnök már 2001. szeptember 20-án. „Polgártársaim, türelmes igazságossággal fogunk válaszolni az erőszakra – abban a biztos tudatban, hogy ügyünk igazságos, és bizakodva az eljövendő győzelmekben."

A pszichoterápia régi tapasztalata, hogy azok az emberek, akik nem fogadják el sérelmüket, ellenségesnek tekintik a világot: ezzel képesek értelmet adni a történteknek. Ez az ösztönzés is, nevezetesen hogy értelmet adjunk annak, ami első látásra felfoghatatlan, mélységesen emberi ösztönzés, hiszen magában az eseményben ritkán nyilvánul meg valamilyen értelem. Annál fontosabb viszont, hogy milyen természetű értelmezés születik. *Robert Jay Lifton* amerikai pszichoterapeuta így elemezte az akkori helyzetet: „Bush és tanácsadói kisajátították az amerikaiak értelem-keresését, és egy igen agresszív értelmezést juttattak érvényre – 'a terror elleni háború' elvét... Bush szeptember 11-ében fedezte fel, mi a küldetése ebben az életben... A terror elleni háború vált az életművévé. A világ felosztása jókra és rosszakra – ez része a küldetésének" (Der Spiegel, 2003/23, 177).

A sebezhetőség élményének elhárítására irányuló belső sürgetés aztán arra kényszeríti az embert, hogy az egész világot a lehetséges fenyegetések előterévé értelmezze át, és világszerte fóbiásan ellenőrzése alá vonjon mindent, ami él és mozog. *Horst-Eberhard Richter* így írta le ezt a körforgást: „Aki nem akar szenvedni, annak gyűlölnie kell." Ebben az esetben az embernek újból és újból el kell fojtania a sebezhetőség tapasztalatát, és a mindenhatósági őrületben kell keresnie a menekülés útját. Ezt a betegséget, vagyis a szenvedésre való képtelenséget *Richter* már korábban valamiféle „istenkomplexusnak" nevezte, és éppen a nyugati férfiak alapzavaraként írta le. Ebben a vonalban helyezkedik el aztán az az amerikai ötlet is, hogy rakétapajzzsal biztosítsák saját sérthetetlenségüket.

Ez az elképzelés azonban illuzórikus, hiszen régóta a kölcsönösség, a Földet átölelő globalitás világában élünk, és ebből egyetlen nagyhatalom sem lophatja már ki magát. A sérelmeken, az elszenvedett bajokon csak akkor tudnak túljutni a népek, ha a kiengesztelődés erejévé alakítják át mindazt, amit elszenvedtek. Ahogy ez európai népek is tették ezt.

*Willy Brandt*nak a keleti népekkel kapcsolatos kiengesztelődési politikáját annak idején „a lemondás politikájaként", a német érdekek irreális „kiárusításaként" értették félre. *Brandt* ellenben mélyen meg volt győződve arról, hogy csak egy merészen „egyoldalú", az első lépés megtételére bátor politikának van realitása. Csak a kiengesztelődés politikája számít reálpolitikának – ennek a tételnek kellene az európai politika legfontosabb, a tapasztalat talaján álló alaptételének maradnia. A megtorlás politikája ellenben reakciós politika, a szenvedés infantilis elhárítása. A felnőtt reakció az lenne, ha kiengesztelődés-politikai irányt szabnánk saját stratégiánknak, és belső együttműködést alakítanánk ki az idegen ellenfelekkel létrejövő külső érdek-konfliktusokban. *George Washington* vagy *Martin Luther King* másik Amerikája ismételten megmutatta, hogy az amerikai nép mennyire vágyakozik az effajta emberi identitásra. De nem csupán sok amerikai reménykedik abban, hogy a népek még ebben az évszázadban eljutnak erre az egész Földet átölelő „mi-tudatra".

A mostani óra előnye, hogy ez a remény már nem egy naiv, idealista pacifizmusból fakad, hiszen az utóbbi évszázadban a Föld minden országának fájdalmasan fel kellett ismernie sebezhetőségét, végezetül most az Egyesült Államoknak is. Ehhez társul, hogy a globalizáció lebont minden nemzeti szabályrendszert, és régóta szükségessé teszi a nemzetek feletti, jó szomszédi konfliktus-sza-

bályozást. Minél fenyegetőbbé válik a világgazdaság kaotikussá váló dinamikája, és minél ellenőrizhetetlenebbül teszik tönkre bolygónkat a klíma-katasztrófák, annál kérlelhetetlenebbül kényszerülnek rá a nemzetek a szomszédság pragmatikus túlélési politikájára.

A globalizáció mint a kölcsönös egymásra utaltság tapasztalata, illetve az újfajta sebezhetőség – mindkét mozzanat egyedülálló esélyt teremt a jó szomszédi világközösség megvalósítására. Ezért aztán a hatalmi fölényen alapuló háborús beavatkozások és az önzésen alapuló nemzeti megelőzési stratégiák már nem nyújtanak biztonságot. Csak az a politika képes emberbaráti módon biztosítani saját túlélésünket, amelyik annak belátásából fakad, hogy sebezhetőségünk maradandó. *Reinhold Schneider* már 1956-ban tudta: „A mostani óra azzal kedvez nekünk, hogy példátlan fenyegetés irányul a világ egésze ellen, és nem lehet többé elhatárolni egymástól azokat a tereket, ahol a háborúk lezajlanak. A béke már csak az egész világ békéje lehet.” *Schneider* azonban alábecsülte a nagyhatalmak iszonyatos képtelenségét bármiféle belátásra, azt, hogy nem tudnak megbirkózni sebezhetőségük tapasztalatával, szenvedéseiket elfojtják, és ezért képtelenek a politikai kiengesztelődésre.

* * *

Meglehet, ehhez az erkölcsi süketséghez a mai Amerikában a biztonsággal kapcsolatos, elfojtott félelemnél is jobban hozzájárul felelősségük letagadása. Hiszen az amerikaiaknak is hordozniuk kell olyan háborús emlékeket, amelyek súlyos felelősséget rónak rájuk. Hirosimában egyetlen megsemmisítő csapás 200 000 ember halálát okozta, és a Vietnamban a bambuszkunyhókra és a rizsföldekre permetezett dioxin elég lett volna az egész emberiség megmérgezésére. Az angolszász emlékezet változatlanul tökéletesen tabuizálja azon német nők és gyerekek százezreit, akik a szövetségesek 1942–1945 közötti szőnyegbombázásai következtében elégtek, megfulladtak vagy a romok alatt lelték halálukat. Még ma is felriadok álmomból, mivel ismét magam előtt látom azokat a gyerekeket, akik Swinemündében 1945. március 12-én égő fáklyákként rohantak a folyópartra. Még órákkal később is vízért kiáltoztak. Hatszázhúsz B-52-es amerikai bombázó 23 perc alatt elégett emberi testekből álló alvilági tájjá változtatta a kisvárost. Ennek a minden katonai szükségességet nélkülöző hadműveletnek az volt a célja, hogy a terrorral páni félelembe taszítsák a nőket és a gyerekeket. Ennek a gaztettnek a megvitatására az amerikai társadalom mindmáig nem volt képes.

„Az amerikaiak idealizált önképe nemigen viseli el a tartós szembesülést saját embertelen kegyetlenségükkel”, véli *Horst-Eberhard Richter*. Attól tartok, hogy több nemzedékre van még szükség, amíg ez az üdvös szembesülés bekövetkezik. A sebezhetőség tapasztalata inkább egy másik ponton szorongathatná katartikusan az amerikai népet. Azokra a katonákra gondolok, akik Vietnamból, Afganisztánból és Irakból visszatértek ugyan hazájukba, de otthonra többé nem találnak. Mivel a harc kényszere megsebezte lelküket, belső meghasonlottságukat önmaguk és mások ellen fordítják, bántalmazzák családtagjaikat, nem utolsósorban feleségüket. Az effajta kihágások mindenesetre emberemlékezet óta hozzátartoznak a háború belső, pszichikai oldalához. *Jonathan Shay* amerikai pszichiáter például megvizsgálta a vietnami harcosok lelki sérüléseit, és felfedezte, hogy a háború fenevadakká változtatta ezeket a katonákat, az ölés mámorának állapotába taszította őket – amint egykor Achillész is fenevaddá változott barátja, Patroklosz halála miatti szomorúságában.

A hetvenes és nyolcvanas években a harcosok – részben elfojtásból, részben megszállottságból – az amerikai populáris kultúra kedvelt témájává váltak. „Az új harcosok minden intézményen kívül és minden erkölcsi norma fölött álló bosszúállókként jelennek meg előttünk”, közli a vietnami dzsungelharcosokról írott tanulmányában *Bernd Greiner*. A populáris kultúra e vitézei „a harcból élnek, és a határtalan önkényt prédikálják… Számukra az erőszak öncélú, és semmiféle igazolásra nem szorul”. „A gyilkosok önjelölt elitjének” ez a tömegesen elterjedt képe már önmagában véve is „Amerika politikai és kulturális kimerültségének tünete”, mondja *Greiner*.

A belátás, a saját katonáiban keletkezett belső károk miatti bánat egy hosszú folyamat során Amerikában is elvezethetne a bűnbánatnak ahhoz a szakaszához, amelyen a németek a háború utáni csaknem hatvan év során keresztülmentek, hiszen a háborúban átélt szenvedés olyan tapasztalat, amelyben sok embernek volt része. És egyáltalán, a szenvedés tapasztalata a legmélyebben egyesít minden embert. Sok német tudja még, mit jelent valakikre rászabadítani a háborút, és sokan emlékeznek arra is, amikor a háború elérte saját országukat. A németek által a háborúra kimondott mai „nem” abból a megrázkódtatásból fakad, amit saját felelősségük belátása és a végtelen bánatról szerzett tapasztalatuk okozott.

Hans-Eckehard Bahr

Forrás: Orientierung, 2005/69

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Apró és Cseprő

Gyopár bátyám már tizenkét éves korában félig-meddig felnőttnek tekintette magát. Szombat délutánonként egyedül utazott Budapestre, színházba ment, az éjszakát rokonainknál töltötte, és csak vasárnap este jött haza. Egy ilyen hazajövetelkor ezt újságolta: „A jövő vasárnap reggel kijön hozzánk Apró és Cseprő. Délelőtt kiviszem őket a rétre, ebéd után felmegyünk a Sziklás-tetőre, uzsonna után hazautaznak.” Apró és Cseprő, a két ikertestvér, még sose volt Törpeházán. Édesapjuk, távoli nagybátyánk, ott született, de már tizenöt éves korában máshová került. Gyopár gúnyos mosolygással mondta el róla, miért küldi ki hozzánk erre a kora tavaszi napra két kisfiát: „Arról regél Álmodozó bácsi, milyen boldog volt ő Törpeházán, és milyen gyönyörű ilyenkor a Sziklás-tető. Megkért, hogy mutassam meg nekik odafönt a bundás virágokat.” A Sziklás-tetőt és kökörcsinjeit, mert azokat nevezik a törpék bundás virágoknak, magam is nagyon szerettem. Gyopár kalauzolása azonban nem volt alkalmas rá, hogy észrevétesse a hegytetők tavaszi szépségét. Kérdeztem hát tőle aggódva: „Milyen fiúk Apró és Cseprő? Olyanok, mint az édesapjuk?” Gyopár nevetett: „Szerencsére nem olyanok. Talpraesett, életrevaló fickók.” Ez a válasz nem volt megnyugtató. Ő ugyanis a nagyképű pöffeszkedőket nevezte életrevalóknak. Mintha bizony az életet csak csibészek számára találták volna ki.

De a két ikertestvér sem álmodozó nem volt, sem csibész. Amikor a következő vasárnap reggelén felhozta őket Gyopár a magyarkúti vasútállomásról, rögtön látogatásuk szép céljáról beszéltek, mégpedig tisztelettel. Tízévesek voltak, s bár ikrek, különböző testalkatúak. Az alacsonyabb, köpcös Cseprő meghatottan mondta: „Úgy örülök, hogy itt lehetek. Édesapa nagyon sokszor mesél Törpeházáról és a bundás virágokról.” Odaültek hozzánk szüleink is, kérdezgették őket az otthoniakról, tanulásuk felől. Ekkor Apró egyszerre csak felállt, mindkét tenyerét a szőnyegre fektette, lábát meg felrúgta a levegőbe. Kézen járt. Néhány lépés után talpra állt, és diadalmasan körültekintett. Várta, hogy ámuldozzunk. Ugribugri öcsém hétéves volt, én meg tíz. Eszünkbe se jutott, hogy eleget tegyünk kívánságának. Szüleink azonban, Gyopárral együtt, minthogy nem akarták kioktatni egynapos vendégünket, bámulatot mímeltek. Édesapánk ezt mondogatta: „Bravó! Bravó!” Édesanyánk ezt: „Nahát, hogy te miket tudsz!”

Gyopár pedig még tapsolt is: „Ez már igen! Ez már valami!” Cseprő türelmesen megvárta, amíg elcsöndesül tetszésnyilvánításunk, akkor ő fektette mindkét tenyerét a szőnyegre, járt ő is kézen, aztán ő tekintett körül diadalmasan, várakozva, és szüleink meg Gyopár kezdhették elölről az ámuldozást. Miután ez is elcsitult, Apró fél kézzel felemelt egy széket a lábánál fogva, Cseprő vigyázzba vágta magát, és elszavalta Petőfi Megy a juhász a szamáron... című versét. Apró a jobb könyökére tett egy pénzdarabot, és ugyancsak a jobb markával elkapta. Cseprő meg úgy nyújtotta kabátja ujjából kijjebb és kijjebb a kezét, hogy azt a látszatot keltette, meghosszabbodik a karja.

Ekkor már összegyűlt kapunk előtt nyolc-tíz kistörpe, Csuhaj, Priccprucc, Pricska, Haskó és mások, és mindnyájan útnak indultunk a faluvégi rétre. Apró és Cseprő nagyon megörült az újabb közönségnek, és már útközben is, amit csak lehetett, átugrottak, amire csak lehetett, felugrottak. Apró letört egy vastag ágat, Cseprő arrább hengerített egy nehéz követ, és minden tettük után már villant is jobbra-balra a szemük, mi legyen a következő, amiért bámultatják magukat.

A réten Cseprő mosolyogva körülnézett: „Itt nincs bundás virág?” Apró válaszolt neki: „Hiszen mondta édesapa elégszer, hogy csak odafent van, a Sziklás-tetőn. Oda majd délután visz minket Gyopár.” Mosolygott ő is, és felmutatott a hegytetőre. De minthogy a réten már várakoztak ránk majdnem az összes törpeházi kistörpék, már tenyerelt is a fűbe, és felrúgta a lábát a magasba. Kistörpék nem szoktak áradozni, de elégedett volt Apró a szótlan bámulással is. Miután bámulva hallgattak egy ideig Cseprő kézenjárása után is, Apró elővett a zsebéből egy százlövetű pisztolyt, lőtt vele kettőt-hármat, és körültekintett. Aztán Cseprő vett elő egy zseblámpát, megmutatta, hogy piros meg kék jelzést is lehet vele adni, és ő is körültekintett. Megmutatta még Apró is a maga zseblámpáját, Cseprő is a maga százlövetűjét. Apró a labdázáshoz teniszlabdát vett elő, Cseprő tömör gumilabdát bámultatott meg, labdázás után pedig hazamenet Apró még a lábát is felemelte: „Ide nézzetek! El se képzelitek, milyen jó ezen járni! Gumisarok!” Emelte a lábát Cseprő is, mutatta ő is a maga gumisarkát, és néztek felemelt lábbal, diadalmasan a kistörpékre. A nagyobbak ekkor már egyre sűrűb-

ben pillogtak kérdő tekintettel Gyopárra. Nem volna-e jó figyelmeztetni Aprót és Cseprőt, ne bámultassák folyton magukat. Gyopár azonban tagadólag rázta a fejét, egyeseknek oda is súgta: „Egynapos vendégeink, hagyjuk őket!”

Mialatt az ebédre vártunk odahaza, megmondtam Gyopárnak, hogy én nem megyek fel velük a Sziklás-tetőre. Torkig vagyok a viselkedésükkel. Miközben ezt megmondtam, beszélgetést hallottunk a konyhaajtó elől, és mindnyájan odaszaladtunk. Egy kislány jött át a szomszédból, a nyolc éves Lilacica... A diódarálót kérette kölcsön édesanyja. Lilacica nem volt ott a réten délelőtt. Apró nézte egy ideig, aztán ügyes fogással megragadta Ugribugrit, megfordította maga előtt a levegőben, mint valami légcsavart, ismét talpra állította, és nézett megint, de most már diadalmasan, Lilacicára. Cseprő akkor már vett is elő egy pénzdarabot, és elhelyezte a jobb könyökén, de jóformán még el sem kapta, Apró már kezdte is bemutatni a kar megnyújtást. Látta Gyopár, hogy szívesen bámultatják magukat Lilacicával, szólt hát neki, jöjjön fel ő is velük délután a Sziklás-tetőre. Jöjjön a bátyuskája is, Lilalali.

Az ebéd alatt Apró kenyérbélből emberkét gyúrt, Cseprő meg a fogpiszkálókkal bűvészkedett. Úgy látszott, átszúrja velük a tenyerét. Apró cakkosan vágta ketté az almáját, Cseprő pedig egy felfordított pohár, egy alma és két villa segítségével körhintát csinált.

Ebéd után megint összegyűlt nyolc-tíz kistörpe a kapunk előtt, ott volt Lilacica is, Gyopár vezetésével megindultak fölfelé a Sziklás-tetőre. A visszatérés azonban nagyon furcsa volt. Először Cseprő rohant be a kertünkbe egymaga. Felszaladt a ház mögé, és leült a fűbe a cseresznyefa alatt. Nemsokára megérkezett Apró is Gyopárral, s minthogy Gyopár azt kívánta, tüstént csókolja meg Cseprőt, béküljenek ki, ő is felszaladt a nyaggatás elől a gyümölcsösbe, és leült a másik sarkában, háttal Cseprőnek. Gyopár meg elmondta szüleinknek, mi történt. Már felmenet észrevette, nem elégszenek meg vele, hogy felugrálnak a faágakra, és néznek le ámuldozást várva mindnyájunkra, de leginkább Lilacicára, hanem már ilyesmiket is kiáltoznak: „Én magasabban vagyok!” „Nem igaz! Én vagyok magasabban!” Mire a Sziklás-tetőre értek, már odáig fajult a versengésük, hogy az úgynevezett „Tűhegy-szikla” csúcsán, amelyen mi csak ülni mertünk, nemcsak felálltak, hanem Apró még fél lábra is állt. Megpróbálta Cseprő is, de rögtön le is kellett engednie a lábát, félt, hogy leesik. Apró meg óriásit hahotázott rajta. Cseprő szégyenkezett is, dühös is volt, s miután lemásztak a szikláról, így szólt: „Nem a fél lábon állás a fontos, hanem az, hogy én vagyok az erősebb.” Apró megint hahotázott: „Erősebb? Te kis galuska!” A következő pillanatban mindketten a földön voltak, hemperegtek, dögönyözték, csapkodták egymást. Gyopár nagy nehezen szétválasztotta őket, még sétáltak egy kicsit, de persze most már rosszkedvűen, és egyszerre csak Cseprő haza is rohant.

A kibékülés sokkal könnyebben történt meg, mint hittük. Bependerült kertünk ajtaján édesapjuk unokabátyja, Boldizsár bácsi, és olyan hangosan kiáltotta, hogy felhallatszott a gyümölcsösbe is: „No, hadd lássam azt a két csodafiút! Hallom, hogy egyik ámulatból a másikba ejtik az embert!” Azonnal megjelent a ház egyik sarkánál Apró, a másiknál Cseprő, Gyopár meg rájuk kiáltott: „Amíg meg nem csókoljátok egymást, ide ne merjetek jönni!” Sietve arcon cuppantották egymást, és már tenyerelt is Apró a fűbe, mutatta a kézen járást. Boldizsár bácsi ámuldozott: „Á! Á! Nagyszerű! Bámulatos!” Járt a kezén Cseprő is, Apró felemelt a lábánál fogva egy kerti széket, Cseprő vigyázzba vágta magát, elszavalta az Anyám tyúkja c. verset, és így tovább és így tovább.

Amikor már szedelőzködött a két kis vendég, s velük Gyopár meg Ugribugri, hogy lekísérjék őket az állomásra, akkor Boldizsár bácsinak eszébe jutott valami: „Még nincs kökörcsin? Az lehetetlen.” Cseprő aggodalmas tekintettel pillantott a Sziklás-tető felé: „Egyszer-kétszer én is kerestem.” Szólt Apró is : „Csak füvet láttunk.” Gyopár nevetett: „De azt egészen közelről is, igaz-e?”

Miután lementek az állomásra, megindultam a Sziklás-tető felé. Nyugtalanított a hír, hogy kedvenc helyemen nincs még bundás virág. De úgy látszott, csakugyan később bújnak ki azon a tavaszon. Mert egyet sem láttam az egész úton fölfelé. Elkedvetlenedve álltam meg a Tűhegy-szikla mellett, s néztem a füvön a nagy csata nyomait. Jókora területen meglátszott, hogy ott hempergették, dögönyözték, agyabugyálták egymást. És egyszerre csak önkéntelenül felkiáltottam. A fű között ugyanis széttaposva, összetörve, megnyomorítva ott feküdt a sok-sok bundás virág, amit Apró és Cseprő a nagy versengésben meg se látott. Távoli vonatfütty riasztott fel. Lepillantottam Magyarkút felé, és megláttam egy lassan csúszó, sötét csíkocskát, a vonatot. Most gördült ki az állomásról, vitte Aprót és Cseprőt. Tudtam, hogy ezekben a percekben már kérdezik tőlük az utasok: „Honnan jöttök, kistörpék? Egyedül utaztok?” Ők meg már azon gondolkodnak, melyik tudományukat bámultassák meg először. Apró megnyújtja a karját, Cseprő meg cakkosan vágja ketté az almát, amelyet édesanyánk dugott a zsebébe az útra. Aztán néznek az utasokra diadalmasan, várják az ámuldozást. Azok meg összepillantanak egymással, és színlelik a csodálatot: „Á! Á! Nagyszerű! Bámulatos!” Elmosolyodtam. A csíkocska meg becsúszott eközben a nógrádverőcei dombok mögé. A füstjét még láttam egy ideig, amint lassan úszott az erdő fölött. Aztán szétoszlott, eltűnt az is.

SZERÉNY SZERELEM

Sokáig tartotta magát irodalmi berkekben is az a vélemény, hogy igazi szerelmes verseket csak férfiak tudnak írni. Olyanokat, amelyeket végig lehet olvasni megrökönyödés, zsebkendő és kételkedés nélkül. A megrökönyödés oka általában a botrány szaga (Milyen szemérmetlen perszóna! Miket mer elárulni mindenki előtt!); a könnyek felszárítása zsebkendővel a szentimentális csapongások miatt; a kételkedés pedig, hogy ez vagy az valóban megtörtént-e, s nem pusztán sajnáltatni akarja-e magát egy jobb sorsra érdemes feleség vagy egy elkoptatott szerető? Igaz azonban, hogy kegyetlen búcsúztatókat, elbocsátó széptelen „üzeneteket” valóban csak férfiak tudnak írni, és – jellemző módon – ezen senki sem háborodik föl, sőt, gyönyörködünk képeikben és rímeikben. A hímnek – a közhiedelem szerint – több a joga és ereje egy kapcsolat felmondásához az érzések kihűltével, egy megunt viszony végeztével.

Berényi Rita verseit olvasva (*Szélringató. Elpídia Kiadó, 1998*), eszünkbe sem jut, hogy nő írta. Visszafogott, csöndes, meditatív. Ha már mindenáron hasonlítani próbáljuk – ez a megszokott magyar gyakorlat –, nekem Nemes Nagy Ágnes szikár, veretes egyszerűsége, pőre gondolatisága merül föl emlékezetemben. A családások marta sebek és zsibbasztó fájdalmak nem demonstrációk, hanem halk megjegyzések, tények finom regisztrálásai. Teljesen mindegy, melyik nem magánya, kivertsége, szenvedése kap szót, ugyanazzal kell megküzdeni, ugyanazt kellene feledni, ugyanúgy lehetne csillapulni – nőnek, férfinak egyaránt. A szemlélhető, tárgyi valóságban a miénkkel rokon emberi lélek szólal meg. Berényi Rita ismeri azt a titkolt világot, mely az érzékszerveinknek nem, csak a teremtő intuíciónak tárja föl rejtekhelyét, csak ő lát bele s emeli ki onnan anyaggá sűrűsödő talányait. Észrevétlenül siklik ki az idő mértékeiből, jelen, múlt, föltételezett jövő összehúzódik, s időtlenségbe ájult varázshatalommal bírva, emlék, vágy, tapasztalás összeolvad, s új egységet képez.

Berényi Rita nem dübörög az ajtó előtt, nem dörömböl az ablakon, mint akit feltűnési viszketegség késztet, hisztérikus feltöréseknek nyomuk sincs. Ő kopogtat az ablakon. Nem erősen. Határozottan, és kérve. Versei ilyen metsző-esengő zörgetések. Szófukarsága, szikkadt, elhalványuló jelzései – szívszorongató ütemek. Egy csöpp szentimentalizmus sincs a soraiban – bár leselkedik itt-ott, de legyűri őket –, s ezzel éri el az olvasóban fölbuzgó hasogató együttérzést. S hogy ez az összkép alakul ki bennünk, Gergely G. András válogató-szerkesztő munkájának is köszönhető. Ő írta a kötet utószavát is, többet árulva el ennek a költészetnek az összefüggéseiről és dimenzióiról, mint ez a kis, figyelmet kérő méltatás.

Hegyi Béla

Hozzád, ha megyek

küszöbödön túl
nem engedsz,
ahogy az eső is
hiába kopogtat:
zárt marad ablakod.
Álmomban hozzád
ha elmegyek mégis,
ismerős a szobád
küszöbödön túl is.

Ma szeretlek

Holnapot
nem várok.
Mint levelet
az őszi ágtól,
messze pörget
a szél.
Jön új tavasz,
új levél
a fákon.
Emléket idéz.

Magnólia ága

Tél óta árva.
Nincs rügy egyetlen,
tavaszi nap hiába.
Amíg itt vagy,
minden halott ágvég dísze
egy-egy virág.
Szirmok hullanak
pár napig még,
aztán újra csak
árva magnólia ágak.

Irgalom

Szíved apró résén
adj helyet
nekem.
S mint sziklán
a gyér növény,
kivirágzom benne.

Sűrű hóesésben

magam is
hópehely vagyok.
Feleded majd,
hogy nálad jártam.
Apró folt marad
kabátodon.

Szeretők éneke

Soká várlak.
Ha jössz, helyünk
közös nincsen.
Sebeidet mégis
gyógyítom.
Ültaidon
nem lehetek társad:
őrzöm lépted,
mint a csillagok.

Nem hull könny

hogy a szeretők énekéből
halk köszöntés maradt,
csak az ég, csak az
nem vigasztalódik.

Sors

Nem kell elköszönnöd!
Útjaid
valahol metszik
az enyémet.

A Szerzőhöz most jutott el Berényi Rita verseskötete, s a fenti méltatást küldte szerkesztőségünknek. – Berényi Rita (alias Nyírő Ráchel) verseiből 1993. decemberi, 1994. októberi és 1997. decemberi számunkban közöltünk néhányat.

Egy jámbor radikális

25 éve halt meg Dorothy Day

Még idős hölgyként is az amerikai katolicizmus fekete báránya volt. A hazafias kötelességtudattal bíró embereket rossz érzés fogta el, ha a hadiadó megtagadására szólított fel, vagy harcot indított az atomfegyverkezés ellen, mint ami abszolút összeegyeztethetetlen az evangéliummal.

De ugyanez a Dorothy Day makacsul képviselte azt a meggyőződését, hogy a szociális nyomort, a megalázást, a félelmet és a háborút nem lehet anyagi eszközökkel és társadalmi reformokkal leküzdeni, hanem csak – életszentséggel! Azt mondta: „Vétkeztünk a remény ereje ellen... Hol vannak szentjeink, hogy Istenhez hívják a tömegeket?”

Amikor 1980-ban, 83 évesen New Yorkban meghalt, beteljesült az abszolút, határtalan szeretet iránti vágyakozása, Isten „örökké hordozó” karjai iránt, ahogyan mondani szokta. 83 gazdag életéven át küzdött ez az asszony az emberi méltóságért és az emberi jogokért. Mégsem jelentettek neki eleget az emberek.

Munkásnyomor és bohémság

Bath Beach-ben (Brooklyn) jött a világra Dorothy Day, 1897-ben. A játékos kedvű, engedetlen kislány képes volt órákon át a Bibliát olvasni, de félt az uralomvágyó, az emberek megbüntetését sóvárgó Istentől: „Amikor elaludtam, Isten hatalmas robajjá vált a fülemben, egyre hangosabbá és hangosabbá vált, amíg félelemtől kiizzadva anyám után nem kiáltottam.”

Nem csoda, hogy Dorothy kihajította Istenre vonatkozó kiforratlan elképzeléseit, mihelyt ifjú hölggyé vált, és elkezdett érdeklődni a társadalmi valóság iránt. Hiszen Isten azt akarja, hogy az emberek boldogok legyenek – a jámbor templomba járók miért hagyják hát olyan rettenetesen egyedül a szegényeket?

A tehetséges 16 éves lány elnyert egy, az újságkiadók által kiírt ösztöndíjat. Illinois egyetemén rögtön belépett a Szocialista Pártba. Az ösztöndíjat igen szűkre szabták, így aztán mosott-vasalt, bébiszitterkedett, hogy ne kelljen éheznie. Jéghideg szobájában soronként fizetett honorárium ért a helyi újságnak írt cikkeket – bár azok rendszeresen a papírkosárban kötöttek ki, ha túl kritikusak voltak.

Két év után Dorothynak elege lett az akadémikus problémákból. New Yorkba ment, és a szocialista Call (Kiáltás) című lapnál lett újságíró. Tiltakozásokról, brutális rendőri beavatkozásokról, sztrájkokról, Amerika háborúba lépését megakadályozni akaró békemozgalmi tevékenységekről írt. Látogatta azokat a hajléktalan családokat, amelyek ezrével zsúfolódtak össze New York szükségszállásain. Kiállt a tízórás munkanap és az igazságos bérek mellett. Akkoriban még minden tizedik amerikai sem volt szakszervezeti munkás.

Bolyongó életet élt színházrajongó bohémek társaságában, átment egy liberális újsághoz, céltalanul téblábolt ama kívánsága között, hogy saját törvényei szerint élhessen, és ama vágya között, hogy olyan partnert találjon, aki abszolút megérdemli, és határtalanul viszonozza szeretetét. „Hittem, de nem tudtam, mit hiszek.”

„Átkínlódott” éjszakák után a reggel nem ritkán a korai misén találta. Valahol egészen hátul térdelt a templomban – „anélkül, hogy tudtam volna, mi zajlik az oltáron, de megmelegítettek és megvigasztaltak a fények, és a csend”. Fokozatosan beismerte Isten imádása iránt igényét, és a teremtés szépségében kezdte megsejteni a Teremtőt.

Gyermekét viharos örömmel, Isten ajándékaként fogadta, és egyáltalán nem törődött azzal, hogy házasságon kívül született. És egyre határozottabban közeledett az egyházhoz. Politikai beállítottsága megtanította arra, hogy becsülni tudja egy közösség értékét. Úgy tűnt számára, hogy az egyház tele van élettel. Hiszen nem élte-e túl a századokat?

Dorothy harmincévesen keresztelkedett meg, még mindig kissé borúlátóan, nem bízva saját erejében, de eltökélten arra, hogy megkockáztatja a hit kalandját. Számára ez egyre inkább makacsul megőrzött hűséget jelentett, semmint a boldogság szárnyaló érzését. Kínzó lelkiismereti kérdései ugyanis nem hagyták nyugton: Nem vált-e hűtlenné osztályához és a kizsákmányoltakhoz, amikor átállt egy olyan egyházhoz, amely a gazdagokat szolgálja?

A nagy gazdasági válság évei voltak ezek Amerikában. Százezrek veszítették el munkájukat és lakásukat. Az ún. „éhségmenet”, amely az ország minden részéből Washingtonba vitt munkanélkülieket, kulcsélménnyé vált Dorothy Day számára. Az emberek munkahelyet követeltek, továbbá szociális törvényeket, munkanélküli segélyt, támogatást éhező feleségük és gyerekeik számára. Washingtonban géppisztolyos rendőri egységek várták őket.

Újság egy centért

Peter Maurin-nel, egy született franciával együtt – akiben csak úgy tombolt az élet, és ontotta magából az ötleteket, s akiben egy paraszt, egy csavargó és egy filozófus ötvöződött – Dorothy Day ekkoriban alapította meg a *Catholic Worker*-t, a Katolikus Munkás c. lapot. Az újság egy centbe került, hogy mindenki megvásárolhassa. A példányszám az első két évben 2500-ról 150.000-re emelkedett. A lap tájékoztatott a gyárakban alkalmazott gyerekmunkáról, a farmersztrájkokról és a feketéknek fizetett alacsony bérekről, bemutatta az éttermi alkalmazottak nyomorúságos munkafeltételeit, és fellépett a terjedő antiszemitizmus ellen. A *Catholic Worker* még ma is létezik, és még mindig egy cent az ára.

A *Catholic Worker* hamarosan nem csupán egy újság neve volt, hanem egy, az éhező munkásokat támogató segélyszervezeté is; később az egész Egyesült Államok katolikus munkásainak összefogása nőtt ki belőle. „A vendégbarátság házai” jöttek létre, ételt és fedelet nyújtva a bajba jutott embereknek, ami persze csak csepp volt a tengerben, mégis lehetőség arra, hogy a gyakorlatban is tegyenek valamit.

A kommunistákkal vállvetve tiltakoztak a „workerek” 1936-ban a New York-i német konzulátus előtt a Német Birodalomban zajló zsidóüldözés ellen. S a *Catholic Wor-*

ker arra hívta fel olvasóit, hogy bojkottálják azokat az üzleteket, amelyek éhbért fizetnek dolgozóiknak.

A „workerek” nem ritkán egyik napról a másikra éltek, gyakran éppen csak 100 dollárjuk volt a bankban, és akkor ismételten előfordultak olyan csúnya történetek, mint azé a hajléktalan családé, amelyik egy hét után nyomtalanul eltűnt, és minden bútort elvitt magával. Dorothy Day azonban nem hagyta megtéveszteni magát. Sziklaszilárd meggyőződése volt, hogy a világot a szeretet változtatja meg, nem a politikai programok.

Négy évtizeden át beutazta fél Amerikát, beszélt iskolákban és plébániákon, felkereste a sztrájkolókat, segített az elűzött földbérlőknek Arkansas-ben, ahol biztosítótársaságok nagy földdarabokat vásároltak fel. Szemtanúk számoltak be arról, hogy mindenféle ember jelent meg a szobájában, egy időre beszállásolták magukat, tárgyakat vittek el, vagy éppen hagytak ott. Dorothynak szemmel láthatóan nem volt szüksége magánszférára.

Amikor véget ért a II. világháború, és egyre nyomasztóbbá vált az atomveszély, a „workerek” témakatalógusában a pacifizmus lépett az első helyre. Sokkolták a konzervatív Amerikát, amikor megzavarták a légó-gyakorlatokat, adómegtagadásra hívtak fel, böjtölést hirdettek a békéért, s megkérdőjelezték a háborút mint a politika eszközét.

Öregkorában Dorothy Day még részt vett a vietnami háború elleni tiltakozásokban – és ezért életében hatodszor került börtönbe. Hetvennégy évesen még elment Moszkvába, egész érdekesnek találta ott a dolgokat – anélkül hogy meg tudott volna barátkozni a Szovjetunió által gyakorolt szocializmussal –, és szemtelenül hangot adott a rendszerkritikus Szolzsenyicin iránti nagyrabecsülésének.

Ezekben az utolsó években nyugodt életet élt egy szegény munkások által lakott farmon, New York közelében. Az imádság emberévé vált.

Dorothy Day 1980. november 29-én halt meg, 83 évesen. A *Newsweek* beszámolója szerint gyászmiséjén „nem hullottak könnyek, csak alleluják hangzottak hosszú és világító életéért”.

Christian Feldmann

Forrás: Kirche In, 2005/11

Koldus a küszöbön

A metróbejárat felől hegedűszó szűrődik át a zsibongáson. Aki kicsit odafigyel, valamelyik brandenburgi koncert hangjaihoz hasonló dallamot fedezhet fel benne. Nem kell arra mennem, anélkül is tudom, hogy egy kövér cigányzenész rögtönöz a klasszikus zenére. Előtte, az aluljáró kövezetén, nyitott hegedűtok fekszik, a művészetét értékelő járókelők abba dobják be a fém- vagy papírpénzeket. Jólesik egy pillanatra odafigyelni, mert biztosan, bár elég nagy szabadsággal tolmácsolja Bach zenéjét.

Az egykori diabolt feljárójánál idősebb asszony ül a lépcső tetején. Keveset beszél, ritkán mond ki kérő mondatokat. Nem cirkalmazza a szöveget, pénzre van szüksége. Ellentétes stílust képvisel a szálloda sarkához vezető lépcső alján félig ülő, félig fekvő férfi, aki lábát mutogatva, egy cicerone ékesszólásával, megállás nélkül zúdítja kenetteljes mondatait az arra járókra. Most nincsenek lenn perui vagy bolíviai zenészek, akik a remélt adomány fejében dél-amerikai hangulatot varázsolnának az aluljáróba. Nincs itt az a fiatalember sem, aki itt talál gyakorlóteret fuvolajátékához, s itt aratja le művészete honoráriumát, ötletesen párosítva a hasznosat a jövedelmezővel. Viszonylag kevés az egyetlen, fóliába burkolt példányt lobogtató újságárus, a hajléktalanok nem alkotnak csatárláncot az áttörni igyekvő gyalogosokkal szemben.

Koldusok, kéregetők, előadók, árusok világa keretezi a dolgaik után sietők világát. Mindenki ugyanazt, bár lehetőleg másképpen csinálja. Hans Schnier XXIII. János pápáról gitározott a templom lépcsőjén, és sapkájába cigarettát is tett, hogy inspirálja az ötlettelen adakozókat. Nagyon árulkodó trükk az önmagát agyoncigarettázó író részéről. De hát mindenki szeretne valamit, mindenki azt szeretné, amire szüksége van, nem szerencsés dolog magyarázgatni valakinek, hogy ne akarja azt, amit nagyon akar.

Állni, és nézni az aluljáró világát, látszólag elég egyszerű dolog. Itt minden világos és egyértelmű. Van, aki kér, és van, aki ad vagy nem ad. Ámde vannak jólöltözött koldusok is, akiknek nem pénzre, hanem valami másra van szükségük. Kinek jó barátra, kinek jó szóra, társra, belső békére, vonzó életcélra lenne szüksége. Ezt így nem látjuk, kívülről – általában – nincs ráírva az emberre a belső szegénység, a belső hiány. Itt van például ez az értelmiséginek kinéző férfi, aki napjában többször is átmegy az aluljárón, s bár nem koldul, mégis a nélkülözők közé tartozik. Hosszasabban kell figyelni, ha észre akarjuk venni, mi foglalkoztatja. Szokásos útjai során időnkint bemegy a közeli templom főbejáratán, kijön a mellékajtón, nézegeti a közeli könyvesboltok kirakatait, szót vált az idős újságárussal, találkozik arra járó barátaival, beszélget, magára marad, továbbmegy, nézelődik, időnkint sóhajtozik. Nem különös ez sem a mai, sem az egykori világban.

Ez az ember, könnyű kitalálni, én vagyok. Istent keresem, nemcsak most, hanem az egykori feljegyzések tanúsága szerint jó három évtizede. Persze, korábban is kerestem, nagy igyekezettel, csak hát arról nincsenek okmányaim, legfeljebb egy használt misekönyv, egy kissé szakadt Kempis, néhány kézzel másolt kórusmű, jegyzetfüzetek, emlékképek. A kortársaim által jól ismert könyvek azt az érzést keltették bennem, hogy minden a helyén van, szellemi biztonságban élek az egyébként egyre inkább megváltozni látszó világban. Megvívtam a többszörös küzdelmet az újabb és újabb nehézségekkel, kitartottam, elfáradtam, újból erőre kaptam, majd egy pillanatban nagyon egyedül éreztem magam. Ekkor elsírtam a 151. zsoltárt, majd tovább igyekeztem, hiszen bőven volt tennivaló, amit csak én magam végezhettem el. Ha körülnéztem, barátaimat láttam. Ők ugyanazt gondolták, amit én. Nem álltunk meg. Lehet egy pillanatig erőtlenné válni, de hamar össze kell szedni magunkat, ezt várják el tőlünk, ezt várjuk el önmagunktól. Egyszer azonban furcsa fintort vág felénk a történelem. Azt sem várja el tőlünk, amiről azt gondoltuk, hogy elvárja, legfeljebb nem beszél, mert nem beszélhet róla, mert megtiltották neki, és ő engedelmeskedett az erősnek. Clio új lapot nyit, s ezeken az oldalakon más történet kezdődik. Vagy mégsem, csupán aktualizált díszletekkel és új szereplőkkel folytatódik tovább ugyanannak a tragédiának új felvoná-

sa? Mégsem siklik új sínekre a világ? Hiszen szép reménye nemcsak nekem, nekünk, hanem sok más, másként gondolkodó barátunknak is volt. Háború után, forradalom után, rendszerváltás után. Isten az ura a történelemnek, vagy valaki, valami más?

Sechine, sechine, ví vájt bisztu, gólesz, gólesz, ví láng bisztu – tör fel a jiddis sóhaj. Isten, Isten, de messze vagy, szétszóratás, szétszóratás, de hosszú vagy. Egyedül vagyunk, magunkra maradtunk, egyedül kell immár tovább remélni vagy nem remélni. Messiásban, földi Izraelben, égi mennyországban, testnek feltámadásában, az örök életben. Intézményekben nehéz reménykedni. Az intézményeket hivatalnokoknak találták ki, és azok irányítják. Azok védik is meg őket, csalafinta csűrés-csavarásokkal, emberi szavak megtévesztő fordulataival.

Az önmagára valamit adó embert nem törik meg a történések csavaros fordulatai. Lehet, hogy átmenetileg kedvetlen lesz, de utána összeszedi magát, hiszen az adja élete alapvető értelmét, hogy meg akarja érteni az okokat és következményeket, hogy élni tudjon a holnap új világában. Miközben tudja, mi fordul rajta, mit kell magának megtennie, titkos biztatásra vágyik, s szenvedélyes kolduskent nyújtja karjait kifelé e zárt világból, amelynek oly jól ismeri örök, változatlan, madáchi törvényeit. Egy élet tapasztalata áll mögötte, de mégis, újra és újra megkérdi: Tényleg egy hatalmas világ foglyai vagyunk, semmi mások? Lázárként ülünk egy nagy úr küszöbén, s nem jönnek a szolgák, hogy morzsákat dobjanak nekünk? Az utcán sok ember járkál, sokan mondanak okos ígéreteket, ebből jól meg is élnek, vagy legalábbis öntudatot ad nekik. Miért van, hogy szép szavaiktól nem változik meg a világ, nem csillapodik az éhségünk, nem múlik el a viszály? Ezek nem egy keserű, tönkrement ember kérdései, ezek egy kutatáshoz szokott ember módszeres vizsgálódásai. Úgy tűnik, hogy ebben a különös valóságban, amit világnak nevezünk, s amelyre mindenféle magyarázatot próbálunk adni, s amelyben magunk sem tudjuk, hogy mik vagy kik vagyunk, az elég biztosnak látszik, hogy akárki vagy akármi fiai vagyunk is, keresésre születtünk. A világból vagyunk, és mégis szemben állunk vele. Szólítjuk a bennlévőt, és szólítjuk a kinn állót, ha van ilyen.

Ennyire gyötörnek téged ezek a dolgok? – kérdi valaki. Nem tudsz felnőni, szabadulni gyerekkorod örökségétől? Tényleg nem tudok, bár azt észrevettem, hogy e gyötrelmek olyanokra is rátörhetnek, akiknek, hogy úgy mondjam, zavartalan gyerekkoruk volt. Én már azzal is beérem, hogy az idegeimbe szívódott örökséggel kinyílt szemmel nézem a feltáruló, eddig ismeretlen világot. Gyötrelem helyett feladatnak tekintem megismerését, annyira-amennyire lehetséges megértését. Az értelem és gondolkodás fáradt óráiban pedig csatlakozom a keveset töprengő kéregetőkhöz, utcai zenészekhez, mert tudom, hogy a gondolattalan percekben is születhetik felismerés, megvilágosodhat valami. Daudet bohócához hasonlóan bezárkózom egy képzeletbeli templomba, és hányom a bukfenceket, mert ahhoz értek, s várom, hogy elmosolyodik-e a Szűzanya szobra. Én igyekszem megtenni a magamét.

Este lett. Elhangzott a harangszó, a templomot bezárják. Kiürülnek a lépcsők, kicserélődik az aluljárók népe. Megérkeznek a hajléktalanok, a koldusok pénzüket számolják, később elindulnak meginni esti adagjukat egy mellékutcában. Én is megnézem a táskámat, van-e benne valami. Egész életemben mindig ügyeltem arra, hogy más adományának ne tekintsem saját dolgaimat. Nagyon vigyázni kell, hogy ne tévesszük meg magunkat önmagunkkal. A pénz meg a cigaretta jól megkülönböztethető, gondolataink, érzéseink, meglátásaink félrevezethetnek minket. Hihetjük, hogy nem mi vagyunk eredeti gazdái napi szerzeményünknek. Nehéz a szellemek megkülönböztetése. Jobb kevesebbet hinni, mint vágyakozva többet. Nem csapom be magamat. Úgy látom, ma sem jutottam többre. Miben reménykedhetek? A bohóc fáradtan leül, a Szűzanya szobra nem mosolyog, a dicső szentek továbbra is az eget nézik. Nincs fényes felhő, sem zeneszó. Mégis, mintha halkan szólna valami. Mi is ez? Hát persze, a saját énekem. Az a szerény művészet, amit én tudok, amit megtanultam egy életen át, amihez hűséges vagyok, amit kaptam vagy örököltem, nem tudom, de amit csendben ismételgetek, mert szép és megvigasztalja a lelkem. Ennyim van, ezzel beérem, többet itt már nem várok.

Merza József

Mi generálja a terrorizmust?

Szinte nem múlik el nap anélkül, hogy a média ne számolna be valamilyen véres terrorista merényletről, amelynek gyanútlan embertársaink az áldozatai. A bűnös akciókat rituális módon követik a politikusok szánalmas nyilatkozatai, amelyekben a megszokott formulákkal ítélik el az aktuális eseményt, s előírásos fölháborodással hirdetnek kíméletlen harcot a terrorizmus ellen.

A terrorizmus ezen nyilatkozatok alapján úgy jelenik meg, mint egy hatalmas, gonosz, félelmetes szörnyeteg, amely ellen ha kellő mennyiségű fegyvert, katonát, titkos ügynököt vonultatnak fel, akkor legyőzhető, véglegesen megsemmisíthető.

A média és a politikusok által alkotott torzkép azonban, mint annyi más esetben, itt is nagyon távol van a valóságtól!

Ahhoz, hogy az emberiség hatékonyan léphessen fel a terrorizmus mételye ellen, ismerni kell a jelenség kiváltó okait, ugyanis egyik vezető politikusunk kijelentése, mely szerint: „A terrorizmusra sem mentség, sem magyarázat nincsen!”, csak fele részben igaz.

A magyarázat a globalizáció nevű folyamatban keresendő, amelynek a Budapesten tavaly megtartott tudósfórum szerint a Föld lakosságának 1/6-a nyertese, 5/6-a pedig vesztese.

A globalizáció keretében Észak kb. két tucat gazdag ipari országa, az általuk lézrehozott szervezetek (Nemzetközi Valutaalap, Világbank stb.), illetve a területükön székelő hatalmas soknemzetiségű vállalatok, bankok, biztosítók olyan mértékben zsákmányolják ki a Dél szegény országait, hogy ezen államok lakosainak körében egyre jobban forr az elkeseredettség és az elégedetlenség: a helyzet javulására egyelőre semmi remény, ugyanis minden korrekt felmérés szerint a gazdag Észak és a szegény Dél közötti különbség egyre fokozódik. (Bolygónkon jelenleg kb. 1,2-1,3 milliárd ember él abszolút szegénységben, vagyis kevesebb, mint napi egy dollárból, s ezek túlnyomó többsége az alacsony és közepes jövedelmű országok polgára.)

Globalizáció

Eltűntek az Alföldről a kondák.
Helyükön dübörgő hondák
túrnak, s szekér helyett audik
visznek el kicsiny faludig.

Birka sincsen. Ne lesd apró kerek
nyomaikat kint a réten: a brókerek
golfoznak ott, ha a szent buksz index
éppen az ő szándékuk szerint tesz.

Keresnéd a kútágast, de későn.
Helyén mobájl bródkasztíng sztésön,
s a hegyében rigó nem csicsereg:
lelőtték a vadászgató olasz menedzserek.

A kocsma, hitted, az kiirthatatlan.
Tévedtél: a helyén piddzahat van,
s ahogy régen kiült a tornácra,
úgy ül öregapád most a mekdonáccba.

Kis falud a tőke kicifrázza.
A piactér most már szitiplázza,
s ahol bólingatott az eperfa lombja:
erszte bank, erszte bank: ki-ki nyúgalomba!

Forrás: Internet

Jelen világunkra sajnálatos módon nem csak az országok közötti, hanem az országokon belüli jövedelmi-vagyoni különbségek gyors növekedése is jellemző – az egyes társadalmi rétegek és az országrészek vonatkozásában egyaránt –, s ez alól a gazdag ipari országok sem kivételek. (Ez utóbbiakban is sok millió hajléktalan és több tízmillió munkanélküli él.)

Ilyen körülmények között tehát, amikor *a világméretű piacgazdaság és a pénztőke működése révén felhalmozódó óriási jövedelmek jóformán csak az ipari államok legfelső társadalmi rétegének vagyonát gyarapítják (a Föld lakosságának 15%-a birtokolja a javak 85%-át),* bőven akad gyúlékony anyag a terrorista ideológia és gyakorlat számára.

A mérhetetlen szegénységben és kilátástalanságban élő tömegek a médián keresztül – s gyakran személyesen is – naponta szembesülnek egy szűk elit pazarló fényűzésével, s azzal, hogy a robbantgató, gyilkoló fanatikusokkal szemben fellépő államok gyakran saját törvényeiket sem tisztelve, az űzőbe vettek módszereitől alig különböző módszerekkel lépnek fel a valóságos vagy feltételezett terroristák ellen, s ez csak olaj a tűzre.

A terrorista ellenes harc zászlaját magasra emelő országok nagy nekibuzdulásukban mostanra odáig jutottak, hogy a politikai-gazdasági hatalmat birtokoló elit a demokráciát fenyegető terrorista veszélyre hivatkozva jelentősen megnyirbálta a szabadságjogokat.

Mi hozhat valódi megoldást erre az akut problémára?

A világ gazdasági és politikai vezetőinek arra kell törekedniük, hogy megállítsák az egyre fokozódó elszegényedés folyamatát, hogy az embert állítsák a gazdaság és a társadalom középpontjába.

Életközpontú, szeretetelvű politikát kell megvalósítani, mert tűrhetetlen állapot az, hogy miközben a Föld lakossága élelmiszerszükségletének 125%-át termelik meg, 800 millió ember nem jut elegendő táplálékhoz, s naponta 37 ezer kisgyermek hal éhen.

Minden téren – család, oktatás, média – fel kell lépni az erőszak kultusza ellen.

Az eddig sulykolt forgatókönyvvel szemben tehát a sikert nem lehet egy látványos, huszáros rohammal elérni, csak hosszabb távon, türelmes, kitartó munkával, egy igazságosabb, emberibb világ megteremtésével.

Zámbó Zoltán

A tökéletesség útja

Az emberszerető Isten nemcsak irgalmas, hanem maximalista is, mert az Ó- és Újszövetségben egyaránt ez áll: „Legyetek tökéletesek, mint ahogy mennyei Atyátok tökéletes" (Mt 5,48; 1Móz 17,1). Mit tegyen azonban a tökéletlen ember, hogy tökéletessé váljék? Ez volt annak a gazdag ifjúnak a kérdése is Jézushoz, aki el akarta nyerni az örök életet (Mk 10,17). A Mester válasza Mt 19,21 szerint így hangzott: „Ha tökéletes akarsz lenni, add el vagyonodat, oszd szét a szegényeknek, és kincsed lesz a mennyben; azután jöjj, és kövess engem".

Lehet, hogy ezért sikerült eddig olyan keveseknek Krisztus követése? Mert nem mertek tökéletesek lenni úgy, amint Jézus mondta? És azért nem mertek, mivel az anyagiaktól sem tudtak megválni? Ma vajon hányan képesek komolyan venni a figyelmeztetést: „Senki sem szolgálhat két úrnak... Nem szolgálhattok Istennek és a mammonnak" (Mt 6,24)? Pogány módon aggodalmaskodunk, hogy mit együnk, mit igyunk és mibe öltözködjünk, pedig menyei Atyánk tudja, hogy mire van szükségünk megélhetésünkhöz. Ez az a pont, ahol a hit gyakorlattá és életté válhat, vagy halott marad. Aki nem meri magát teljesen Istenre bízni, annak ő hogyan legyen Atyja és Gondviselője?

Közgazdászok szerint hazánk anyagi (és tegyük hozzá: erkölcsi) csőd előtt áll, amelynek kiszámíthatatlan társadalmi következményei lesznek. A spekulánsok szűk rétegével szemben állandóan növekszik a szűkölködők, az elégedetlenek tömege. Nem érvényesül a társadalmi szolidaritás, pedig a médiumok egyre pénzügyekről, adókról, költségvetési hiányról stb. szólnak. Minthogy nem lehet a tehetősek belátására és áldozatkészségére számítani, csak azokkal lehet összefogni, akik igénylik, vagy legalábbis hiányolják a szolidaritást ember és ember között. Szubjektíve viszonylagos, hogy ki számít szegénynek, és ki nem, hiszen minden pénzt be lehet osztani, és el is lehet szórni. Így lehet elégedett és boldog egy nincstelen remete, de elégedetlen és boldogtalan egy multimilliárdos. Ha mindenki csak önmagáért felelne, közömbösek is lehetnénk egymás testilelki jóléte iránt, de Jézus nem erre tanított. Mindannyian testvérei vagyunk egymásnak, ezért Káin és Ábel óta őrzői, felelősei is vagyunk a másiknak. Fokozottabban a hozzánk tartozóknak, ismerőseinknek, de lelkiismeretünk érzékenységétől függően egész népünknek, kultúránknak és minden embernek.

A tökéletesek útja tehát a szegények szolidaritása, ami nem korlátozható az anyagiakra, hanem elsősorban lelkiismereti, morális imperatívusz. Anyagi oldala sem hanyagolható azonban el, amint az a tökéletesség jézusi perspektívájából látható. Korunk diadalmas, gyakorlati materializmusát, bajaink fő forrását ezért sürgősen kétségbe kellene vonni, nemcsak szellemi ellenpólusával, hanem azzal a gyakorlati idealizmussal is, amely különösen az ősegyházat jellemezte. „A hívek mind összetartottak, és mindenük közös volt. Birtokaikat eladták, és árát szétosztották kinekkinek szükségéhez mérten" (ApCsel 2,44-45).

Milyen más lenne ma is a világ, ha önzetlen, áldozatkész, anyagi vagy szellemi értékkel bírók, kapcsolati tőkével rendelkezők nyitott közössége lenne! Igaz, ma is vannak vallási és humanista segélyszervezetek, amelyek megmozdulnak minden bel- és külföldi katasztrófa után. Ez helyes, de nem pótolja a másokkal törődés életformáját. Az emberszeretet isteni parancsa többről szól, mint időnkénti adakozásról.

Van Jézusnak egy apokrifnak maradt mondása, mely megegyezik tanítása egészével: „Boldog, aki azért (is) böjtöl, hogy a szegényt táplálja" (vö. Tm 69b).

A folyamatos törődés nemcsak önzetlenné teszi a föltűnés nélküli áldozathozót, „Ne tudja a bal kezed, mit tesz a jobb!" (Mt 6,3) – hanem leleményessé is mások gondjainak megérzésére és megoldására. Akinek belső igénye támad fölöslegei megosztására, mert nem látja értelmét az önös tartalékolásnak, az túllép az emberszeretet fölösleges kérdésein: ki az én felebarátom, mennyire kell szeretnem, hányszor kell megbocsátanom stb. Még az sem számít, hogy van-e megosztható vagyonom, ha figyelmet, időt, segítséget tudok nyújtani valakinek. Nem lehetek olyan nincstelen, hogy ne adhatnék valamilyen értéket másoknak.

Az özvegyasszony két fillére is többet ért mindenkinek a templomi adományánál, mert a tehetősek csak a fölöslegükből áldoztak (Mk 12,43-44). Bár a romlandó anyagiaknál értékesebbek a szeretet leleményei, az utóbbiak nevében senki sem mentheti föl magát az anyagi áldozatoktól.

Sokaknak okoz problémát, hogy a szegénységgel együtt nő a szélhámosok száma is. Mindenféle nemes célra keresnek támogatást nemtelen szándékkal, így a potenciális adakozók egyre bizalmatlanabbak lesznek. Ha nem tudnak biztos ismereteket szerezni a szervezetről és ügynökéről (és ki veszi erre a fáradságot?), nem látnak garanciát arra, hogy adományuk eljusson a bajba jutottakhoz. Aki saját szakállára kiállna Budán, a Moszkva-téren a munkanélküliek és más szegények, drogosok elé, hogy pénzt osszon, hamarosan verekedésig fajuló tumultust okozna, s annak végeztével a rendőrök az adakozót vinnék el.

Nem könnyű tehát tökéletesnek lenni, és a rászorulókat megfelelő módon, lelkileg is építően segíteni. Vajon ki lehet-e szűrni a visszaéléseket, a megalázó bürokratikus procedúrákat (pl. a munkanélküli segélynél), valamint az egyéni képességeket elsorvasztó egyoldalú támogatást? Aki ugyanis megszokja az ingyenélést és beletörődik kilátástalanságába, annak a segély már nem segítség. A megoldáson töprengve egyre növekedni látszik a szakadék a természetes segítőkészség és az ember mind természetellenesebb nyomorúsága között. Hol lehet a legjobb eséllyel elkezdeni a lerontott nemzeti összefogás újraépítését?

Nyilván ott, ahol a legnagyobb az egzisztenciális egymásrautaltság. Elöregedő társadalmunknak nincs sok gondja a fiatalokra, akiket alig neveltek, hiszen a munkaképes középnemzedék a maga anyagi biztonságára törekszik. A legértékesebb, iskolázott fiatalok előtt többnyire csak személyes kapcsolatok alapján nyílnak elhelyezkedési lehetőségek. Az állandó leépítések és a kenyérharc miatt sokan külföldre kényszerülnek, vagy végzettségüknek és érdeklődésüknek meg nem felelő munkát kell vállalniuk. A piaci versenyben csak önmagukat árulhatják, ezért emberséges alternatívát találni ma a legfontosabb feladat.

Az egyik megoldás az idősebbek szervezett ellátása lehet, akik közül főleg a magukra maradtak igényelnek

segítséget. Bár egyre nagyobb számban épülnek öregotthonok, egyre kevesebb a képzett, lelkiismeretes ápoló, mert ebben az üzleti vállalkozásban is ellenérdekeltek az intézményfönntartók és a bentlakók. Szinte csak minimális tisztességre volna szükség, hogy akár tőke nélkül, otthoni ellátásból kiindulva jobb lehetőségeket teremtsünk a halálra készülőknek, még inkább a halál gondolatától is menekülőknek. Előbb-utóbb megtérülne az értük való fáradság, hiszen semmit sem visznek magukkal a sírba. Ezekből a hagyatékokból pedig fokozatosan új, testileg-lelkileg kielégítő közösségi házakat lehetne kialakítani vagy építeni megfelelő, fiatal munkatársakkal.

Egy dolgot mégis magukkal vihetnek az öregek: tapasztalataikat, történelemmé vált emlékeiket, tudásukat és erkölcsi tartásukat (ha volt). Ezek a szellemi értékek elvesznek, ha nem írják le vagy nem mondják el a következő nemzedéknek. Néha parázsként égeti őket egy-egy fontos fölismerés, amelyet szívesen rábíznának valaki másra. Hogy ne szakadjon meg az élő hagyomány, olyan magániskolákat kellene létrehozni minimális szervezettséggel, amelyek a múlt legfőbb értékeit tudják átadni, vagy netán az örökkévalóságról szólnak. Ebben természetesen az idősek mellett fiatalabb kultúr- és vallástörténészek, valamint a humán tudományok egyéb képviselői kaphatnának szerepet, a fiatal hallgatók pedig ösztöndíjat, sőt idővel bentlakást. A költségek az idősek ellátásából származó nyereség alapján lennének fedezhetőek.

Nehezebb kérdés az elszegényedő, anyagilag manipulált középnemzedék szellemi fölemelése, bár az egymásrautaltság egyéb formáit náluk is föl lehet és kell fedezni. Bizonyára rengeteg kitartó munkába kerülne, hogy a legszerényebb anyagi áldozatokból egy jól működő, egészségesebb társadalmat tudjunk kinevelni. De van-e más megoldás? Vélhetően a középnemzedékből is lennének olyanok, akik jövedelmük egy részét rendszeresen fölajánlanák egy korrekt, szolidaritást erősítő szervezetnek, hiszen hatása őket is előbb-utóbb érinti, ha munkáját valamilyen mértékben ismernék, vagy abban részt vennének. Döntések és felelősségek megosztásával csak bővülne, és akár mozgalommá nőhetne az önzetlen, segítőkész emberek összefogása. Míg a szegény embert az ág is húzza, könnyen vállalkozik szolgálatra az, aki a tökéletesség útját keresi. Ha nincs veszteni való időnk, fogjunk hozzá még ma! Keressük egymást ötleteinkkel és tanácsainkkal. (Elérhetőségem: E-mail: pgmozes@vipmail.hu; telefon: 06-1/201-77-46 vagy 06-46/360-997)

P. Gábor Mózes

Talentumok

„Akinek van, annak adatik; akinek nincs,
attól még azt is elveszik, amije lenni látszik.”
(Lk 8,18)

Számomra kedves és elgondolkodtató ez a szentírási rész, mely a Lukács és a Máté evangéliumban kétszer is elhangzik Jézus szájából.

Először a **magvető példabeszéd** után (Mt 13,12; Lk 8,18), amikor Jézus elmagyarázza a példabeszéd értelmét a példabeszéd iránt érzéketlen fülű és értetlen tanítványoknak. Itt mondja Jézus azt is, hogy „nektek adatott meg, hogy a mennyek királyságának titkait megismerjétek…” (Lk 8,10; Mt 13,11) Vagyis a megismeréssel, a megértéssel, a **tudással** kapcsolatban mondja Jézus ezt a szokatlanul hangzó mondatot.

Később (Lk 19,26; Mt 25,29), a balga és okos szüzek példabeszéde után Jézus a **talentumokról mond példabeszéd**et, és itt a talentumokkal kapcsolatban hangzik el újra a fenti mondat. Azt gondolom, hogy ez a rész már nem a tudásról, hanem a tudásból fakadó **magatartásról** szól

Nézzük kicsit részletesebben ezt a részt Mt 25,14–30 alapján.

„Úgy lesz, mint azzal az emberrel, aki idegenbe készült. Összehívta rabszolgáit és rájuk bízta vagyonát.”

Az *ember*, aki idegenbe utazott – Jézus.

A *rabszolgái* – tanítványai.

A *vagyon*, amit elutazása előtt rabszolgáira bízott – Jézus tanítása, tudása.

„Mindent, amit hallottam Atyámtól, tudtul adtam nektek.” A vagyon tehát, amit Jézus a tanítványaira – és ránk is – hagyott, nem más, mint Isten gondolkodás és magatartásmódja.

Jézus mindenkinek **teljes** vagyonát, teljes önmagát kínálja. Ebből mindenki lehetősége és szándéka szerint részesül. Attól függően, hogy ki mennyit és milyen szándékkal foglalkozik Jézussal, annyit és olyan mértékben és mélységben lát meg Isten gondolkodásából, akaratából. Így a saját látásmódja szerint mindenki láthatja úgy, hogy mindent – sokat – keveset vagy éppen semmit nem kapott.

„Egyiknek öt talentumot adott, a másiknak kettőt, a harmadiknak egyet, mindenkinek képességéhez mérten.”

Mi a *talentum?* Azt gondolom, hogy a talentum nem képességet jelent, hanem a képességekhez mért lehetőséget. A talentum **lehetőség** olyan magatartásra, amelyet az Istentől jövő tudás és az Isten iránti szeretet sugall. Lehetőség a vagyon használatára, vagyis a szeretet cselekedeteire.

Mit jelent a talentum *kamatoztatása?* A lehetőségeknek olyan felhasználását, amiből még több lehetőség származik a szeretetre.

A lehetőségekkel kapcsolatban háromféle magatartásom lehet:

- nem veszem észre
- élek vele, élvezem, de nem gyarapítom (visszaélek vele)
- élek vele, és gyarapítom.

A Bokorban azt tanultuk, hogy a szeretet olyan vállalkozás, mely akkor növekszik, ha továbbadják. Mégpedig nem abban, aki kapja, hanem abban, aki adja. Aki szeret, az önmagát gazdagítja. Aki kamatoztatja a talentumait, azt is megtarthatja, amit a kapott talentumok segítségével szerzett. Így a meggazdagodás lehetősége előtte áll. Így működik ez a pénzvilágban is, akinek van tőkéje, van sok pénze – az könnyen gyarapíthatja, és egyre több lesz neki. De „aki szegény, az a legszegényebb…”

Az 5 talentumos még ötöt kamatoztat. A 2 talentumos még kettőt kamatoztat. Mindkettő képessége szerint vette észre a lehetőségeket a szeretetre.

Mit jelent a talentum *földbe ásása?* A szeretetben való növekedés lehetőségeinek a kihasználatlanul hagyását jelenti.

„Sok idő multán megjött azoknak a rabszolgáknak az ura és elszámoltatta őket."

Mit jelent a *sok idő múlva?* Azt, hogy elegendő időt kapunk arra, hogy növekedjünk a szeretetben. De nem tudhatjuk, hogy mikor jön el a számadás ideje!

Mit jelent a *számadás?* A számadás nem más, mint szembesülés azzal, amit tettem, annak fényében, amit tehettem volna. Mindenkinek szembesülnie kell hűséget vagy hűtlenséget hordozó magatartásával. A klinikai halál élményét átéltek szerint ez életalakító hatással volt rájuk...

„Jól van, te derék, hűséges szolga. Mivel a kevésben hű voltál, sokat bízok rád: Menj be urad örömébe!"

Ki a jó és *hűséges szolga?* Aki Isten gondolkodás és magatartásmódjához hű – vagyis minden külső és belső kényszer ellenére kitart a meglátott és megértett jó mellett. Nem a különleges képesség a fő érték, hanem a jó szándék, és a hűség ahhoz, amit kaptam. Aki hűsége által él a kapott lehetőségekkel, annak élete újabb növekedési lehetőségekkel bővül. Akinek van, annak adatik... A hűséges élet jutalma pedig: „Menj be urad örömébe" – vagyis menj be urad életébe. Mindenki olyannak fogja megélni, megtapasztalni az Istennel való találkozását, amilyen az Isten-képe. Így van ez a klinikai halálból visszatértek tanúsága szerint is.

„E haszontalan szolgát pedig vessétek ki a külső sötétségre! Ott sírás és fogcsikorgatás lesz."

Ki a *haszontalan szolga?* Aki 1 talentumot kapott, és azt a földbe ásta. Aki a kapott lehetőségeit nem kamatoztatta. Ő is olyannak tapasztalja meg az Istennel való találkozást, amilyen az ő Isten-képe. Eszerint az Isten nem ad, hanem elvesz. Magyarázkodásában áthárítja a felelősséget Istenre. Önző élete haszontalan. Isten közösségében csak az érzi jól magát, aki szeret. Aki erre képtelen, az a külső sötétségbe kerül.

Mi a *sötétség?*

A belső sötétség: az irgalmasság hiánya a lélek szándékvilágában.

A külső sötétség: az irgalmasság hiánya a lélek körülményeiben.

A külső és belső sötétség: a belső szeretetlenség külső megtapasztalása.

„Akinek *van,* annak adatik..." A van az Isten világára utal, a szeretetrendre, ahol az Isten megosztja vagyonát és örömét. Csak a szeretet az, ami van – a többi látszat. Csak a szeretetnek van létjogosultsága – a rajta kívüli értékek bábeli tornyok, melyeknek sorsa a pusztulás.

„Akinek *nincs,* attól még azt is elveszik, amije lenni látszik."

Aki a mulandóság világának dolgaira építi a boldogságát, légvárat épít. Amitől a boldogságát várja, annak nincs boldogító ereje – elveszik tőle, amije lenni látszik.

Van bennem egy nagyon szemléletes kép, amely segített nekem megérteni és oly kedvessé tenni számomra a fenti mondatot. „Akinek van..." Ez a kép a fizikához, a gravitáció törvényéhez kapcsolódik.

A bölcsesség, az Istennel való kapcsolat és a szeretetcselekedetek – valamiféle szellemi értéket, szellemi energiát jelentenek. Fizikából megtanultam, hogy a tömeg és az energia egyenértékű: $E = mc^2$ – Einstein híres egyenlete. Megtanultam a tömegvonzás törvényét is, azt, hogy bármilyen két tömeg között vonzóerő lép fel. A tömegek vonzzák egymást. Két egygrammos tömeg is vonzza egymást nagyon kicsi erővel, és két darab égitest is vonzza egymást jelentős erővel. Minél nagyobbak a tömegek, és minél kisebb köztük a távolság, annál nagyobb a vonzóerő. Arra következtetek, hogy a szellemi életben, a szellemi „tömegek"–energiák között is működik a szellemi gravitáció, a szellemi vonzás törvénye.

Isten – a végtelen nagy Jó (a végtelen nagy szellemi energia) csak akkor tud vonzani engem, ha van bennem valami Belőle. És annál jobban vonz, minél több van bennem Belőle. De vonzása által még közelebb kerülök Hozzá, ami a távolság csökkenésével a vonzóerőt tovább növeli.

„Akinek van (szellemi értéke), annak adatik..." mert a vonzóerő segít egyre közelebb jutni Hozzá, aminek következtében még több lesz bennem belőle – csökken a távolság, még nagyobb lesz a vonzóerő ... a fejlődés távlatai öngerjesztő folyamatként felgyorsulva szédületes távlatokat mutatva a tökéletességig tartanak egyre gyorsuló fejlődéssel.

A duális világban benne élve vonz a rossz is. De csak akkor van hatalma rajtam, és csak akkora, amekkora az bennem. Jézus bátran állíthatta, hogy nincs hatalma rajta („Már nem beszélek soká nektek, mert közeleg a világ fejedelme. Rajtam ugyan nincs hatalma...": Jn.14,30)

„Akinek nincs (valódi szellemi értéke), elveszíti azt, amije lenni látszik." Látszatértékekből nem születhet valódi vonzás. Isten képtelen vonzani, ha a mélyben a vonzás ellentétes irányú. Hosszú távon látszatot fenntartani nem lehet. Ha időben megrázom magam. és visszafordulok, beindul az angyali kör, ha nem, tovább visz az ördögi kör. De mire ez kiderül, már lehet, hogy késő lesz, mert elvesztem azt a szellemi értéket is, amit addig megszereztem. És ez nem külső szerencsétlenség miatt történik, ahogy azt sokszor hinni szeretnénk, nem a külső körülmények szerencsétlen alakulása a hibás – *törvényszerűség* az, ami történik, mert az ember elveszíti azt, amije igazából nincs, amije csak lenni látszik. Mert csak a szeretet az, ami van, és ha van, akkor egyre több lesz – mert Istent nem lehet felülmúlni nagylelkűségben.

Önvizsgálatra, majd egykor számadásra készülve tegyük fel magunknak a következő kérdéseket:

Mim van? Hogyan látom: mennyit kaptam? És amim van, az *gyarapodik*-e?

Hogyan állok a bölcsességgel? Mennyi talentumot kaptam ezen a területen, és most hogyan állok velük? Hogyan törekszem lehetőségeim jobb kihasználására?

Hogyan állok Istennel való kapcsolatommal? Gyarapszik-e az imaéletem? Felismerem-e az adódó lehetőségeket, vagy a földbe ásom?

Hogyan állok az irgalmasság, a szeretet cselekedeteivel? Gyarapodnak-e életemben a jószívűség, a segítőkészség és a békességre törekvés lehetőségei, vagy vannak kihasználatlanul hagyott (elásott) lehetőségeim?

Még van szépítési lehetőségünk, de ne feledjük: a sok idő is letelik egyszer...

Miklovicz Lászlóné Panni

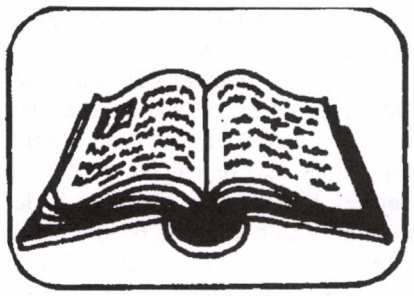

BIBLIA

A februári elmélkedéseket a soproni közösség tagjai készítették (sorrendben: Csizovszki Zsóka, Máté Judit, M. Lajtai Krisztina, Szigethi Kata), a márciusiakat a péceli közösség tagjai (sorrendben: Szekeresné Ági, Dévai Zoltán, Bandula Mária, Széplaki Istvánné).

Február 5. — Évközi 5. vasárnap — Mk 1,29–39 — Kapcsolatokban élni

Napjaink egyik új kutatási területe a hálózatok rendszerének vizsgálata. Többek között az emberi kapcsolathálózatoké is. Azt gondoljuk: ez új találmány. Ebből a szentírási részből azonban az derül ki, hogy valaki 2000 évvel ezelőtt már ismerte. Már fontosnak tartotta kapcsolatait, ápolta is azokat rendszeresen. Felkereste házukban barátait, vendégeskedett náluk, megismerte családtagjaikat. Nagyon széles kapcsolatrendszerben élt. Sőt arra törekedett, hogy egyre több emberhez eljusson, egyre több embernek továbbadhassa a tanítást, amit Atyjával élt meg.

Érdekes kutatási téma lenne Jézus kapcsolattérképének megrajzolása. Ez a szentírási rész rövid ízelítőt ad belőle. A zsinagógában nyilván hithű zsidókkal találkozott. Tanítványait barátainak nevezhetjük. Tanítványainak családtagjai is beletartoztak ebbe a rendszerbe. Kapcsolatokat alakított ki a betegekkel, akik szorult helyzetükben keresték fel. Kapcsolatot létesített még az ördöggel is, szóhoz sem hagyván jutni őt. De legfőbb és mindenkinél tartósabb kapcsolatban maradt még itt a Földön is Atyjával. Tőle sem sajnálta az időt. A hozzá kapcsolódás is fontos része „kapcsolattérképének”.

Tanított, gyógyított, és egyben kapcsolódott. Bárkihez, vallási-, nemi-, egészségi megkülönböztetés nélkül. Minden embert igyekezett bevonni kapcsolatrendszerébe, mert biztos volt abban, hogy az isteni létmód csak így adható tovább, csak így válik láthatóvá a világban. A kapcsolatokon keresztül. Embertől emberig. Egyre többeket bevonva Isten kapcsolatrendszerébe.

Február 12. — Évközi 6. vasárnap — Mk 1,40–45 — Testi-lelki gyógyulás

Két gondolat fogalmazódott meg bennem a mai vasárnapi szentírási részszel kapcsolatosan.

Az első a csodákhoz kapcsolódik. A leprás a csodában bízva fordult Jézushoz. Jézus nem tud, és nem is akar nemet mondani neki, segít rajta. Így megéli a csodát, gyógyulását. Én magam mindig fenntartással fogadtam, ha csodaszámba menő gyógyulásokról hallottam. De most már azt gondolom, hogy Istennél bármi lehetséges. Ő képes a legnagyobb csodákra is, csak hinni kell benne. És Isten jelen van a mindennapjainkban is, a hétköznapok apró kis csodáiban. Ezeket néha észre sem vesszük, mert amikor átéljük őket, akkor teljesen természetes. Csak amikor egy-egy időszakra visszatekintünk, akkor döbbenünk meg, hogy hányszor tudtunk véghezvinni kivitelezhetetlennek tűnő dolgokat azért, mert kaptunk hozzá valami pluszt, amire nem is számítottunk.

Ha végignézem a napjaimat, bizony, gyakran kérem Isten segítségét életem különböző problémáinak megoldásához. És sokszor azt veszem észre, hogy jönnek a szavak a számból, de még meg sem várom, hogy kimondjam őket, már hozzá is látok önmagam, saját erőből megoldani egy-egy problémát. És bizony gyakran nem járok sikerrel. Pedig Istennél csak ennyi lenne: „Akarom.” De ehhez őszintén eléje kellene vinnem a gondomat. Persze ez nem azt jelenti, hogy kizárólag Istenre kell hagyatkoznom, és várni, hogy Ő majd mindent megold helyettem. Nekem is hozzá kell tennem a saját részemet. És arra is oda kell figyelnem, hogy ne ragaszkodjak görcsösen egyfajta megoldáshoz, hiszen Isten palettája olyan színes – lehet, hogy egy egészen másfajta lehetőséget kínál fel, csak észre kell vennem.

A másik gondolat pedig a következő: Nem hiszem, hogy Jézus csak a testet gyógyította meg. Mikor azt mondta a leprásnak, hogy tisztulj meg, akkor nemcsak a testi betegségére gondolt, hanem a lelki tisztulására is.

Hiszek abban, hogy minden testi betegség mögött lelki folyamatok húzódnak meg. Nem elég egy-egy fájdalomra bekapni a megfelelő pirulát, meg kell keresni a fájdalom okát. Megvizsgálni magam, merre megy az életem, jó irányba haladok-e, betegségem nem jelzés-e arra, hogy álljak meg, mert Isten nem ezt várja tőlem. És ha majd én is így tudom kérni az Istent: „Ha akarod, megtisztíthatsz engem”, mert én most már akarom, akkor lesz értelme a szenvedésnek. Lesz értelme, hiszen a lélek a szenvedés révén fejlődik, a szenvedés boldogságot érlel.

Február 19. — Évközi 7. vasárnap — Mk 2,1–12 — Hit és gyógyulás

„Miközben hirdette az igét, egy bénát hoztak oda. Négyen vitték.” Rokonok vagy barátok? Nem tudni. Hallották már Jézust beszélni, vagy hallottak Róla valakitől, aki olyan meggyőzően beszélhetett, hogy szívükben tudták: el kell menni. Nem volt más választásuk, vagy inkább reményük. Nem tudtak másként Hozzá férkőzni, mint hogy kibontották a tetőt, és így eresztették le nyomorék embertársukat, bízva gyógyulásában. Micsoda HIT, micsoda ERŐ. Hitük láttára Jézus válasza: „Megbocsáttattak bűneid!” Ott, ahol ilyen hitet talál, amilyenek ezt az embert vitték: azonnal segít. Valljuk meg őszintén, valahogy így is várjuk ezt Tőle. A hitük volt az, ami erre a leleményességre sarkallta őket.

Ez az út Jézus felé újra és újra: a hitük, a hitünk. Ez indítja el bennünk a változást, a gyógyulást. Hogy a béna ember miért volt az, saját bűnei vagy felmenői bűnei miatt, teljesen mindegy. „Megbocsáttattak!” Végérvényesen! Testi-lelki megtisztulás! Persze a körülötte álló hitetlenkedőknek is van válaszuk: „Kelj föl, fogd az ágyadat és menj!” Most már mindent tudsz, fogd

az ágyadat, menj vissza a tieidhez, de nem üres kézzel, hanem Isten kegyelmével és békességével. Menj vissza a tieidhez, és hirdesd az Isten irgalmát, amit Veled tett. Vissza az úton, de másképp, mint jöttél. Bajodból meggyógyulva! Ne nézz vissza, és ne is emlékezz bűneidre! Az elintéztetett. A Te dolgod: Légy egészséges! Meggyógyítottalak, járj rugalmasan, frissen. Ne babrálj tovább megbocsátott bűneid között. Az már az én dolgom.

A láthatatlan Isten láthatóan munkálkodik azoknak az életében, akik megteszik azt a keveset, amit Ő kér.

Elképesztő, hogy mi minden megfér díszes ruházatunk alatt, milyen megdöbbentően sok energiát tékozlunk arra, hogy a minket kínzó dolgokat (amik aztán idővel testi tünetekké válnak) rejtegessük. Pedig egyszerű a megoldás: Vetkőzz le, borulj le Istened előtt, és mondd: Nézd, Uram, gyengeségeimet, szeretetlenségemet, önteltségemet, siker- és pénzhajszámat, segíts, hogy megszabaduljak ezektől.

Amikor már annyira szenvedsz magadtól, hogy beteg a lelked, béna vagy már a jót tenni, elérkezik az a pont, hogy nincs más reményed, mint hited erejével kibontani a háztetőt, és leereszteni Jézus lábai elé bűneid nehéz csomagját. Ő azonnal felel a hitedre: Megbocsátattak bűneid, ne nézz vissza, csak tedd a jót, és hirdesd Isten szeretetét, irgalmát.

Február 26. — Évközi 8. vasárnap — Mk 2,18–22 — Böjt: azonosulás Jézussal

Ez az evangéliumi rész Jézus és a farizeusok egyik vitáját közli. Mindhárom szinoptikus evangéliumban megtalálható, szinte szó szerinti azonossággal. Egy igencsak érdekes kérdés vetődik fel benne, mégpedig a böjt, a böjtölés problémája. Jézust mintegy felelősségre vonják amiatt, hogy János és a farizeusok tanítványaival szemben az ő tanítványai nem böjtölnek. Jézus tanítványaival együtt valahogy már megint kilóg a sorból, már megint nem illeszkedik a kor szokásaiba. Mai szóval így fogalmazhatnánk: Jézus követőivel együtt „nonkonformista”.

A böjt önmagában nem érték. A cél, a szándék teszi értékessé a böjtöt. A keresztény böjt végső célja nem az önuralom gyakorlása, hanem az azonosulás Jézussal, a Vőlegénnyel. Ezért van az, hogy amíg itt a Vőlegény, a násznép nem böjtöl. Tudja, látja, talán érti is és éli is azt, amit Ő mond. A böjt a Vőlegénnyel való találkozást kell, hogy előkészítse. Méltóvá kell tennie a keresztény embert erre a találkozásra. Ezért nincs olyan jelentősége a Jézussal együtt élő tanítványok életében a böjtnek, mint a későbbi korokban. Jézus erről így beszél: „Eljönnek azonban a napok, amikor elveszik tőlük a vőlegényt: akkor majd böjtölnek azon a napon.”

Jézus üzenete: rugalmas „tartóedényekre”, hajlékony „formákra és keretekre” van szükség, hogy megértsük az újat, s be tudjuk építeni a hétköznapjainkba. Mert ha a dinamikus, éltető evangéliumot a régi megszokott, statikus „formákba”, életvitelbe kényszerítjük, az életet is szétrobbantja, és maga is tönkremegy.

Ma a böjt azt jelenti számomra, hogy általa szeretném helyreállítani megmegszakadt kapcsolatomat Istennel. Azt a belső kapcsolatot, amelyre mindig vágyom és törekszem. Az erre szánt idő átformálja, megszelídíti egoizmusomat. Alázatra nevel, mely a lélek kapujának egyik őrzője. Megismerhetem magamat, találkozhatom csupasz valómmal, határaimmal, amelyeket nehéz bevallani. Be kell, hogy lássam: érlelődésemnek kihagyhatatlan állomásai vannak. Amit mellékvágánynak hiszek, lehet, hogy haladásom döntő állomása lesz. És hogy a próbatételek és kudarcok csak javamra válhatnak, erősíthetik hitemet – és majdani találkozást Vele.

Március 5. — Nagyböjt 1. vasárnapja — Mk 1,12–15 — Jézus megkísértése

Jézus kiment a pusztába. A Lélek vitte. – 40 napot és éjjelt töltött magányban. – A Gonosz „látogatta” meg. Csak vadállatok voltak körülötte. – Amire szüksége volt, azt az angyaloktól kapta meg.

Nekünk sokszor ki sem kell vonulnunk a világból, hogy egyedül, magányosan legyünk. De ez másféle magány; a sokadalom, a tömeg közti magány, mely nem termékeny, csak kínzó, lelki gyötrelmet okozó.

A felüdítő, helyretevő egyedüllétet rendszeresen, hosszabb-rövidebb időre ki kell szakítanunk az életünkből. Arra készülni kell, és koncentrálni, figyelni a Hangra, amelyet lehet, hogy csak akkor hallunk meg, amikor már minden külső-belső hatást, eltérítő körülményt kizártunk. Mi is nyugodtan hagyatkozhatunk a Lélekre. Hagyjuk, hadd vigyen!

A Gonosz így is meglátogat, próbál az ő útjára, világába édesgetni. Mindig próbálkozik, nem hagyja abba. De ha csendet tudunk teremteni, ez a hang is élesebb, felismerhetőbb, így talán rutinosabban, kilengések nélkül tudunk ellenállni neki.

Ha a tanítást a magunkévá tesszük, óhatatlanul párhuzamot vonunk Jézus és a saját életünk között. Számtalan kérdés vetődhet fel bennünk, hogy mi hol tartunk, egy-egy mondatból mit tanulhatunk.

„Vadállatok” minket is körül vehetnek. Jézus nem félt tőlük, nem menekült előlük. Mi se tegyük. Ha kisugárzásunk van, az megszelídíti őket, hat rájuk, ösztönüket lecsillapítja, át is formálhatja. Legyünk résen, nehogy mi idomuljunk hozzájuk.

Az „angyalokat” pedig a szolgálatban ismerjük fel. Ha valamire szükségünk volna, hozzájuk forduljunk: mindig kaphatunk tőlük együttérzést, bátorítást, erősítést.

Vonuljunk el a pusztába, hogy észrevehessük a magányosokat, akik nem találják meg az Istent. Ismerjük fel a Sátán törekvését, hogy aztán a szolgálókkal megtapasztalhassunk valamit az Isten Országából.

Március 12. — Nagyböjt 2. vasárnapja — Mk 9,2–10 — Istenélmény és úton járás

Isten néha megszólít a tömegben: Csak Te – gyere velem! Ilyenkor körülnézek: A többieknek nem szól az általam hallott hívás?

Mit szólnak a többiek, ha én, a kiválasztott olyasmit teszek, amire ők nem kaptak meghívást? Irigység, féltékenység vesz majd körül? Esetleg kiközösítenek?

Jutalom számomra a meghívás, vagy ajándék?

Nem tudjuk, hogy a kiválasztott apostolok hogyan reagáltak a meghívásra. Örültek-e a kiválasztásnak, vagy esetleg morogtak a hegymászás miatt, mivel a többiek ehettek, ihattak vagy alhattak eközben.

Az ott maradottak reakciójáról sem szól az írás. Vajon féltékenykedtek-e, mivel az elsőségért történő vetélkedésben úgy érezték, hogy ezúttal alulmaradtak?

A Hegyen: Jó itt. Végre érzik az apostolok Isten mindenhatóságát, időtlenségét, szeretetét. Természetes a vágy az ebben az állapotban való megmaradni akarásra. Itt kell sátrat venni, letáborozni, valahogy rögzíteni ezt az állapotot. A Tábor-hegy azonban nem a végcél. A Hegyen maradás, vagyis az istenélmény megtapasztalása után az abban való letáborozás a továbblépés szándékának elvetése, életem kudarca lehet, bármilyen szép, döbbenetes vagy lélekemelő misztikus élményben volt is részem.

Jézus ezért nem támogatja az apostolok ötletét a sátorverésre. Tudja, ha nem jön le a Hegyről, akkor nincs Eucharisztia, nincs kereszt és nincs feltámadás sem. A misztikus élmények lehetnek az Istentől utunk során kapott ajándékok, melyek erőt adnak a Hegyről lejőve az út járásához, azonban a megtapasztalt Isten-élményekben élni, vagy az élményeknek élni az életem kudarcát, vagyis a cél eltévesztését jelentheti. Mert a tanítványság azt is jelenti, hogy az úton nem állok meg sohasem. Jézussal az úton járva válok egyre tökéletesebbé, míg az út végén, halálom után a Tökéletesség országában örökre sátrat nem verhetek.

Március 19. — Nagyböjt 3. vasárnapja — Jn 2,13–25 — Értelem és indulat

Ez az evangéliumi rész Jézus hitvallása a keveretlenség mellett. Azt sugallja számomra, hogy megvan az ideje és a helye az imádságnak, és megvan a helye a munkának. A kettőt nem szabad egybemosni. A munkám lehet imádság is egyben, de az imádságomnak mentesnek kell lennie minden e világi tevékenységtől. Jézusnak ez a hitvallása szokatlan formát ölt. Az a Jézus, aki hirdeti „ha megütik a jobb arcodat, fordítsd oda a másikat is”, ostort fon, ezzel űzi ki a kereskedőket, és felborítja a pénzváltók asztalait. Dühös, és dühét nem rejti véka alá. A harag sajátságos emberi reakció. Nem hordoz pozitív vagy negatív töltést. Pozitív vagy negatív voltát mindig a célja, illetve az általa kiváltott eredmény határozza meg.

Ebben az esetben a cél pozitív – az Atya házának megtisztítása. Az eredmény is pozitív, elgondolkodásra készteti a jelenlévőket.

Jézus „haragjában” a többletet az jelenti, hogy az értelem mindvégig felette áll az érzelemnek, irányítani tudja cselekedeteit. Van benne egyfajta fokozatosság: a pénzváltók asztalait felforgatja, a juhokat és az ökröket gazdájukkal együtt kiűzi, de a szegényebb galambárusokat csak szóval feddi. A templom megtisztítása után pedig sokakat meggyógyít. Úgy lép fel, mint akinek hatalma van. Hatalma nem fizikai, hanem szellemi erőfölényből fakad:

Jézus tudta, mi lakik az emberben:

- igény, hogy szertatásokon vegyen részt,
- igény, hogy hasznot szerezzen,
- szívesen összekapcsolja a kellemest a hasznossal,
- a tekintélyt elismeri, ha az igazolja magát,
- a csodák sokakban hitet váltanak ki,
- érvényesül a csordaszellem – érzelmeik, indulataik elragadják, jó és rossz irányba egyaránt, az értelem ellenőrzése alól kicsúszik az indulat.

Kérdezzük meg magunktól:

1. Érzelmeim, vagy az értelmem vezérli tetteimet?
2. A szertartás, vagy az Istennel való találkozás miatt megyek templomba?
3. Mennyire hagyom magam sodortatni az árral?

Március 26. — Nagyböjt 4. vasárnapja — Jn 3,14–21 — Levetni az álarcokat

Az Atya végtelen szeretetében adta oda egyszülött fiát, Jézust, nem azért, hogy elítélje a világot, még kevésbé azért, hogy a világ ítélje el Őt, hanem azért, hogy életpéldája nyomán hitünk legyen az örök életben. Próbálok belegondolni abba, hogy Jézus annyira szerette az embereket, hogy keresztre feszült miattuk. Hatalmas misztérium ez! Erre rádöbbenve érthetjük meg küldetését.

Tökéletesített parancsait életpéldájával hitelesíti. Tőlünk is élő hitet vár, mely feltételezi az ismeretszerzésen túl a teljes elméből való elfogadást, életünk minden erőből való odahelyezését, és a teljes szívből fakadó szeretet oda-vissza áramoltatását. Ez az életvitel nem tűri az elzártságot, vágyik kifelé, hogy nyilvánosságra jussanak tettei, melyeket Istenben művelt.

A nagy istenélmény nem fér meg az emberben, világosságra akarja vinni, másokat is gazdagítani akar vele. Azt akarja, hogy mások is hitre jussanak általa, bízzanak a szeretet igazságában. Ennek átélése már eltünteti a kételkedést, és a bizonyosság veszi át a helyét az ember életében. Az élet további történéseiben, még ha nem is érti az okokat, de megmarad az a mély bizalom Istenben.

Viszont akinek nem igazak a tettei, az álarc mögé bújva rejtegeti azokat, nem akar a világosságra jönni. Mivel nem szereti Istent, így önmagát sem lesz képes szeretni, másokat még úgy sem. Az ilyen ember nemcsak a jót gyűlöli, hanem önmagát is, mert érzi gyengeségét, de nem hisz Isten szabadító erejében. A végtelenül szerető Isten ilyenkor tehetetlen. Vagy mégsem?

Isten jó, és nem hagyja el az embert, nem engedi elveszni a lelkét. Ezért úgy gondolom, életünk felén túl már illő levetnünk az álarcunkat, és tisztán, átlátszóan kellene élnünk. Fény felé tartott lélekkel, egységben Krisztussal.

Nicaragua és a kávéválság

A nyerskávé ára olyan alacsony, mint még soha az elmúlt 100 évben. Ami az európai szupermarketek vásárlóinak örömöt okoz, a Tchibo vagy a Kraft Jacobs vezetőinek pedig rekordnyereséget, az világszerte sok ember számára éhezést jelent, vagy éppen a halált.

Elis mélyfekete szemei egy felpüffedt arcból tekintenek ránk. Tizenegy éves, de termetét tekintve simán elmenne első osztályosnak. „Amikor fél évvel ezelőtt ide érkezett, csupa csont és bőr volt”, mondja az egyik betegápoló nővér.

Elis a legidősebb ama 28 gyerek közül, akik jelenleg az alultáplált gyerekek szanatóriumában élnek Matagalpában. Ez a város Nicaragua legfontosabb kávétermesztő területén fekszik, mintegy 130 kilométerre észak-keletre Managuától, a fővárostól. Az otthon nemigen tud többet nyújtani a gyerekeknek, mint tartalmas étkezést és a tiszta ágyat. „A legtöbb gyerek az ökológiai válság áldozata”, meséli a helyettes vezetőnő, Nuria Argentina Estrada, e válság pedig mindenekelőtt a világpiaci kávéárak válsága.

A nyerskávé ára 2002 őszén százéves mélypontot ért el. Nicaraguában sok parasztnak és mezőgazdasági munkásnak fel kell hagynia a kávétermesztéssel, mert az eladási árak már nem fedezik a termesztés költségeit. Az 1999/2000-es rekordévhez viszonyítva a 2001/2002-es év exportra irányuló kávétermelése kb. egy harmaddal csökkent, állapította meg Nicaragua Központi Bankja. Szakértők abból indulnak ki, hogy a megtermelt kávé értéke egyenesen a felénél is kisebbre zsugorodott.

A következmények végzetesek Közép-Amerika második legszegényebb országa számára, hiszen annak legfontosabb exportterméke a kávé. Egyre több olyan mezőgazdasági munkás érkezik családjával a városokba, akik korábban kávéültetvényeken dolgoztak. „Ez azonban többnyire csak még rosszabbá teszi a helyzetüket, mert itt még kevesebb ennivalójuk van”, mondja Argentina Estrada. A kávétermesztő parasztoknak és napszámosoknak még pár éve is szűkös, de biztos bevételük volt. Három évvel ezelőtt például egy munkás még kb. 85 eurót (kb. 20.000 forint) keresett aratás idején. Ez egyre kevesebb lett, és ebben az évben sokan egyáltalán nem kaptak fizetést.

„Kilenc évvel ezelőtt költöztünk ide. A férjem egyik rokona szerzett be minket”, meséli Maria Santeno. Öttagú családjával a Rosa-ültetvényen lakik, három órányi buszozásra és egy órányi gyaloglásra Jinotegától északra. Néhány héten belül születik negyedik gyermeke. Az ez évi termést rég betakarították, de Maria Santeno és férje, Felix Castro még egy cordoba (a forintnak megfelelő pénzegység) fizetséget nem kapott az ültetvény tulajdonosától. „Azt mondja, sajnálja, de a bankok jelenleg nem adnak neki pénzt”, mondja a 47 éves férfi. Miközben más években ilyenkor már rég azzal foglalkozott, hogy megmesse a kávécserjéket, és lenyírja az aljnövényzetet, most nincs mit csinálnia. A tulajdonos még napi 20 cordobát (kb. 300 forint) sem akar befektetni a gondozási munkákra; végül is a kávébab eladása már most sem fedezi a tiszta költségeket, s hogy a következő évben javul-e a helyzet, senki sem tudja.

Mi a válság oka? „Brazíliában és valamelyik ázsiai országban kiterjesztették a kávétermesztést”, hallotta Felix Castro a rádióban. Mindenekelőtt Vietnamban vannak olyan új ültetvények, amelyeket tekintélyes részben fejlesztési segélyekből hoztak létre.

Már ma is félmillió nicaraguai él Costa Ricában, és sokan próbálnak meg eljutni az USA-ba. A nicaraguai városokban növekszik a nyomorúságos, műanyag ponyvával fedett deszkabódék száma. Egyre több vándorkereskedő lesz egymás versenytársa. Minden jeges vizet, kekszet, órákat és gyufát kínáló buszt férfiak, nők és gyerekek sokasága ostromol meg, de gyakran minden siker nélkül kell ismét távozniuk.

Anette Jensen

Forrás: Publik-Forum, 2003/10

Másfajta világra van szükség

A ruhaipar és a globalizáció

A költségek megtakarítása céljából az olyan ruházati konszernek, mint a Karstadt, a C&A vagy az adidas, az utóbbi években növekvő mértékben helyezték át termelésüket a „harmadik világba” vagy Kelet-Európába. Egy pillantás a ruhaiparra azonban megmutatja, mit jelent valójában a globalizáció. A nemzetek feletti konszernek kihasználják a beszállítói üzemek versengését, és a legolcsóbbaknak adnak megbízást a termelésre.

Takarékosság a termelésben...

A kedvező előállítás érdekében a beszállítók megnyirbálják a munkások jogait: megfélemlítésekkel és elbocsátásokkal igyekeznek megakadályozni a szakszervezeti szerveződést. A kikényszerített, de gyakran meg nem fizetett túlórázás napirenden van. A gyárak kijáratait őrzik, a WC-használatot nagyon sok helyen rendszabályok kötik meg. A munkások, többnyire nők, keveset isznak, hogy ne kelljen WC-re menniük. Széles körben elterjedt a kikényszerített terhességi teszt, terhesség esetén pedig az elbocsátás. Mivel más kereseti lehetőségük nemigen van, a dolgozók többnyire hallgatólagosan tudomásul veszik ezeket a munkafeltételeket, a kormányok pedig becsukják a szemüket, hogy ne veszítsék el a termelőket.

...és óriási összegek reklámra

Amit a termelésen megspórolnak, azt reklámra adják ki a konszernek, az „imidzs” ugyanis vevőket hoz. Úgy tűnik, ilyenkor a pénz nem számít. „Azért, ami jó, egyáltalán nem is lehet túl sokat fizetni”, mondta Phil Knight, a Nike alapítója, s ezzel az élsportolók szponzorálására utalt. A Nike versenytársa, az adidas a 2001-es üzleti évben 800 millió eurót (kb. 200 milliárd forint) adott ki reklámra.

Az adidas és a dolgozók jogai

„Nem vagyunk gépek” c. tanulmányában az ausztrál Tim Connor így írja le az adidas-nak és a Nike-nak dolgozó indonéz beszállító cégekben uralkodó munkafeltételeket: A munkásokkal, munkásnőkkel ordítoznak, hogy gyorsabban dolgozzanak, az őket megillető éves szabadságot csak nagy

nehézségek árán kaphatják meg, a mérgező gőzök és vegyszerek miatt légúti megbetegedések lépnek fel, a vágógépek okozta balesetekben az emberek sokszor elveszítik végtagjaikat, a menstruáció idejére a törvény által garantált szabadnapot csak akkor kapják meg a munkásnők, ha letolják a bugyijukat. A dolgozók szélsőséges szegénységben élnek. A havi fizetés 56 euró (kb. 14.000 forint). A gyermekes munkásnők mintegy felét arra kényszeríti a szegénység, hogy távol élő rokonaikkal neveltessék fel gyerekeiket.

A Chi Fung-eset

2002-ben megszaporodtak azok a Salvadorból érkező hírek, amelyek arról számoltak be, hogy bajok vannak az ivóvízzel az adidas beszállítóinak üzemeiben. A munkásnők gyomorfájásra és egyéb egészségügyi problémákra panaszkodtak. Az Apopában működő Chi Fung cégnél titokban vett vízminták baktériumterhelése 650-szeresen meghaladta a megengedett határértéket.

Az adidas azt a látszatot kelti, mintha gondja lenne dolgozói egészségére. Az adidas-Salomon Rt. viselkedési kódexében a konszern megköveteli minden beszállítójától, hogy „biztonságos és az egészséget megőrző munkakörülményekről gondoskodjék". A vizsgálati eredmények azonban az adidas ellen szólnak.

A fogyasztók aktivizálódnak

Európa tizenegy országának kritikus fogyasztói szembeszállnak a kizsákmányolás e formájával. A Clean-Clothes-Campaign (CCC = Kampány a „tiszta" ruházatért) keretében szakszervezetek, egyházi szövetségek, nőszervezetek és fejlesztéspolitikai nem-kormányzati szervezetek arra szólítják fel a nagy konszerneket, hogy gondoskodjanak a „tiszta" termelési feltételekről – tartsák tiszteletben a munkavállalók jogait, és kerüljék az egészségkárosító munkahelyeket. Máris sikerült fontos eredményeket elérni: Időközben minden konszern vállalta felelősségét, és vannak önkéntes kötelezettségvállalási nyilatkozatai, az ún. viselkedési kódexek, amelyekben megígérik, hogy csak olyan termelőkkel dolgoztatnak, biztosítják a kódexben felsorolt munkajogokat.

Az adidas példája azonban azt mutatja, hogy a kódex megléte még nem eredményez javulást. A CCC ezért azt követeli, hogy a kódexek előírásainak megtartását független szakértők ellenőrizhessék.

Forrás: Publik-Forum, 2003/10

Fölforgató konzervativizmus

„Nem ékes-szavú a jó, az ékes-szavú nem jó."
Az Út és Erény könyve, 81.
Weöres Sándor fordítása

György Lajos legutóbbi tanulmánykötete *Fölforgató konzervativizmus – ökológiai alapelvek* címmel jelent meg 2005-ben a Zöld Érdek Alapítvány kiadásában, Budapesten. A kötet anyagát az elmúlt évtizedben megjelent tanulmányokból, újságcikkekből szerkesztette Hajtman Ágnes.

Bizony nem ékes szavakkal, hanem kemény, kopogó adatokkal, helyenként szenvedélyesen személyes állásfoglalások kíséretében sorolja elő a szerző mindazt, amit szűkebb hazájában és a nagyvilágban említésre érdemesnek látott az őt mindig is legmélyebben érintő környezeti válság jelenségeiből és okaiból.

A szerző ars poetica-ját a szerkesztő bevezetőjét követő, a tematikus fejezeteket megelőző kiáltvány tárja elénk, amely a természetvédő szervezetek 2000. évi országos találkozóján hangzott el, s amelynek címe – Világgyarmatosítás és mozgalom – az egész kötetet jól jellemzi. Érdemes idézni belőle:

A birodalmak mindig összeomlottak, csak a kis közösségek, a falvak maradtak fönn. A pénzbirodalom is össze fog omlani, de minél később, annál rettenetesebb lesz az összeomlás, a szenvedés. Készülni kell az új életre, a kis közösségeknek és mindannyiunknak fejlesztenünk kell annak csíráit.

A *Politika* címet viselő tematikus fejezet írásaiból jól látható a szerző gondolkodásának változatlan alapelve: összefogni mindenkivel, aki tiszta szándékkal akar bármit is tenni a jövő nemzedékekért, a környezet megóvásáért, az emberhez méltó élet feltételeinek megőrzéséért. Ugyanakkor azt is látjuk, hogy az 1990-es politikai fordulat utáni reménykedése: minden pártot egyformán zöldíteni kell, ezért nincs szükség zöld párt(ok)ra, hogyan alakul át fokozatosan megalapozott kételkedéssé: lehetséges-e egyáltalán bármelyik pártot is zöldíteni, és tér vissza a hetvenes-nyolcvanas évek zöld mozgalmainak erősségéhez, az önszerveződés fontosságának felismeréséhez. Érdekes lenne tudni, miként vélekedik a szerző napjaink egyik legsikeresebb zöld szervezete, a Védegylet tevékenységéről, és a belőle kivált újabb zöld pártról.

A *Fogyasztói társadalom* című fejezet írásainak mérlegén egyaránt könnyűnek találtatnak a saját fogyasztóik nevelésére minden eszközzel törekvő tőkés társaságok, és mi magunk, a sokszor átlátszóan egyszerű reklámok céljait kényelmességünk miatt könnyedén és kritikátlanul elfogadó fogyasztók. Ebben a fejezetben kapott helyet a kötet címadó tanulmánya is, a *Fölforgató konzervativizmus*, amelyet a szerző Garret Hardin (emlékszünk még a közlegelők tragédiájának példázatára?) amerikai biológustól vesz át: a humán ökológia egyszerre konzervatív és fölforgató tudomány, mert a kozmosz, a teremtett világ rendjét akarja megőrizni a fogyasztás őrült dáridója ellenében.

A *Mozgalom* címmel összegyűjtött írások nemcsak a zöld mozgalmak látványos megerősödéséről, nemzetközi együttműködésének sikereiről szólnak, hanem a sikeres gyakorlat elvi alapjairól is: a mozgalmak legnagyobb erejének, az önszerveződésnek a feltételeiről gondolkodik a szerző – az általános rendszerelmélet alapján.

A *Vegyes* rovat a szerző (gyógyszerkutató orvos) különféle témakörökben megjelent szakmai tanulmányait és személyes állásfoglalásait hozza, amelyeket egy remekbe szabott személyes beszélgetés tesz teljessé Hollós László tollából.

Az „*Érted vagyok*" olvasóinak különösen is figyelmébe ajánlom a kötet utolsó, *Bölcselet* című fejezetét, amelynek írásai az élet alapkérdésétől – *Mi a fejlődés, van-e értelme és célja, mi felé haladunk?* – a vallások és a különféle kultúrák ökológiai üzenetének elemzésén keresztül a legmélyebb spirituális tapasztalatok megsejtéséig – *Miszticizmus és Általános Rendszerelmélet* – ívelnek.

György Lajos könyve megerősített abban a meggyőződésemben, hogy fáradhatatlan, eszményeiért minden körülmények között küzdő, ha kell, ezerszer is újrakezdő ember. Kívánom, hogy minél többen olvassák, ismerjék meg és érleljék magukévá gondolatait.

Bernát Ede

TARTALOM

Tanulmány
Hermann-Josef Venetz: Az új igazságosság 2–4
Wolfgang Kessler: A pénz uralkodik 7
Hubert Frankemölle: A talentumok példázata 8–9
Franz Segbers: A kapzsiság megfékezése 10–11
Gerhard Klas – Franz Alt:
Gazdasági jogok igen – szociális jogok nem 11–12
Hans-Eckchard Bahr:
Aki nem akar szenvedni, annak gyűlölnie kell 15–16
Aktuális
Thomas Seiterich-Kreuzkamp:
Három interjú Bosznia vallási vezetőivel 13–14
Zámbó Zoltán: Mi generálja a terrorizmust? 23
P. Gábor Mózes: A tökéletesség útja 24–25
Gyerekeknek Moha-mese
Apró és Cseprő 17–18
Könyvismertetés
Berényi Rita: Szélringató (Hegyi Béla) 19
György Lajos: Fölforgató konzervativizmus (Bernát Ede) 31
Emlékezés
Christian Feldmann: Egy jámbor radikális 20–21
Meditáció
Bulányi György: Egy dénár 5–6
Merza József: Koldus a küszöbön 21–22
Miklovicz Lászlóné Panni: Talentumok 25–26
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 27–29
Globalizmus
Anette Jensen: Nicaragua és a kávéválság 30
Másfajta világra van szükség 30–31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

ELŐFIZETÉS!

Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy legkésőbb ***2006. február végéig*** újítsák meg előfizetésüket. Az egyes számok ára 200,– Ft marad, az *éves előfizetés* **1200,– Ft**, illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt* **2000,– Ft.**

Többletbefizetéseket vagy adományokat szívesen elfogadunk.

Kérjük, hogy az utalvány címzésében Kovács László és az „Érted vagyok" nevét egyaránt tüntessék föl.

Klima Sándor

Miatyánk

Ne mondd azt, hogy mi,
ha önző vágyaidra gondolsz.
Ne mondd azt, hogy atyánk,
ha nem tudsz gyermekként viselkedni.
Ne mondd azt, hogy jöjjön el a te országod,
ha anyagi jólétre vágysz.
Ne mondd azt, hogy bocsájtsd meg a mi vétkeinket,
ha te nem tudsz megbocsájtani embertársaidnak.
Ne mondd azt, hogy mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma,
ha nem gondolsz az éhezőkre.
Ne mondd azt, hogy ne vigyél minket a kísértésbe,
ha mindennap arra gondolsz.
Ne mondd azt, hogy ámen,
ha nem veszed komolyan e szavakat.

E vers szerzője egy zaklatott, hajléktalan élet után 2005. november 26-án visszatért Teremtőjéhez. Isten nyugosztalja!

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XVII/1. (95.) szám
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály, a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: http://bocs.hu
E-mail: ertedvagyok@is.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt. Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: Z.HORV Reklámstúdió, Dejtár
Felelős vezető: Horváth Zoltán

ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj 2005-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2000 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 3500 Ft
Nyugaton előfizetve: 20 Euró

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XVII. évf. 2. szám
2006. április
200,– Ft

Boldog bűn?

Júdás, a csalódott tanítvány

Az evangélium radikalitása

Hegyi beszéd és politika

Interjú Turiák Ildikóval

Töprengések a boldogságról

Interjú Willigis Jägerrel

A hétköznapok kenyere

A szegények hangja

Új utakon India asszonyai

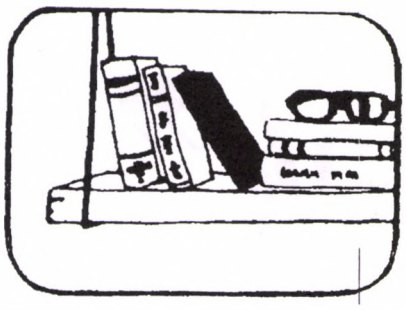

Sárdy Péter

Boldog bűn?

„Ó boldog bűn, amely ilyen és ekkora megváltót érdemelt!” („O felix culpa, quae talem ac tantum meruit habere redemptorem!”) A „tipikusan római” húsvéti éneknek (az „Exsultet”-nek) az idézett szavakban megnyilvánuló győzelmi pátosza új megvilágításban jelent meg előttem *Mel Gibson* Krisztus szenvedését bemutató filmje láttán. Pontosabban: Arra összpontosította figyelmemet, hogy a római liturgia a „boldog bűn” miatti ujjongásával nagyon is alkalmas volt arra, hogy elfedje a reálisan létező kereszténység egyik rettenetes vonatkozását, amely évszázadokon keresztül elkerülte az emberek figyelmét. Az is lehet, hogy csak tudatosan agyonhallgatták, vagy elfojtották. Ez a film jó alkalmat ad arra, hogy újragondoljuk a kereszténységnek az erőszakhoz fűződő viszonyát.

A Krisztus halálát megváltó áldozatként bemutató keresztény mítosz nemcsak az áldozat szerepének adott isteni méltóságot, hanem egyben a kegyetlenségnek és az erőszakot alkalmazó embereknek is titokzatos minőséget kölcsönzött. Hiszen maga az Atyaisten az, *„aki tulajdon fiát sem kímélte, hanem mindnyájunkért* ***odaadta***” (Róm 8, 32), magyarul kiszolgáltatta – mégpedig éppen erre a grandiózus szado-mazochista „üdvözítő rendezvény”-re. A bűncselekmény közvetlen tettesei – a főpaptól kezdve a legutolsó hóhérlegényig – csupán az ő eszközei voltak. Ez a mítosz Pál apostol konstrukciója, melyet az egyház minden további vizsgálat nélkül „isteni kinyilatkozatásként” vett át. Ez a mítosz egyrészt a tökéletességre vezető útként állítja be a keresztények számára az üdvözítő szenvedés vallásos ápolásának („áhítatának”) mazochista lelkiségét, másrészt magától értetődőnek tartja a problémák erőszakkal történő megoldását, mivel Isten is ezt a módszert alkalmazta! Mit tartsunk egy ilyen „kinyilatkoztatásról”? Az az összefüggés, melyben az idevágó nyomós mondat Pálnak a rómaiakhoz írt levelében található, sokat elárul a megváltás e gondolati modelljének nem tudatosult pszichológiai hátteréről.

Mert kinek az „üdvösségéért” rendezték meg ezt a borzalmas gyilkosságot? Természetesen *„mindnyájunkért”* – így mondja Pál nyomatékosan; és én szívesen hozzáfűzném: *„értünk, tettesekért”*! Hiszen mi vagyunk azok, akik hasznot húzunk ebből a kegyetlenségből, sőt hasznunkat örömmel elfogadjuk. Pál éppen ebben az értelemben fogalmazza meg gondolatmenetének célpontját: *„Hogy ne ajándékozna (ez az Isten)* ***nekünk*** *vele (a kínzásra és lemészárolásra „odaadott” áldozattal) együtt mindent? Ki* ***vádolná*** *Isten választottjait? Ki* ***ítélne kárhozatra****?”* (Róm 8,32) Ezek a szavak világosan tanúságot tesznek arról, hogy milyen hasznot hozott Pálnak – és vele együtt a keresztényeknek – az ilyen módon felfogott „üdvözítő rendezvény”, ti. teljes amnesztiát: Végre mellőzhetik bűntudatukat, hiszen nincs már senki, aki vádolhatná vagy elítélhetné őket. Már azt tehetik, amit csak akarnak, hiszen ennek az önkényes Istennek *„választottjai”* ők, míg a „többiek” – *„a harag eszközei”*, akiken *„Isten a haragját és hatalmát akarta megmutatni” – „pusztulásra készültek”* (Róm 9,22). És ha a gonoszokkal így bánik az Isten, a keresztények is nyugodtan azonosulhatnak Istenükkel: Kiválasztottságuk tudatában ők is gyűlölhetnek és gyilkolhatnak, s aztán rögtön el is felejthetik ezt.

Úgy látszik, ez a kiválasztottságtudat állt annak a végtelen sok kegyetlenségnek nem tudatosult hátterében, amit hosszú történetük során a keresztények *hitükre hivatkozva* meggondolás nélkül, sőt még jó lelkiismerettel is elkövettek. Ezeket fölösleges részleteznem. Csak egy jellegzetes példát említek meg itt, a keresztes háborúk tömeggyilkosságát, melyet azzal a jelszóval követtek el, hogy *„Isten akarja ezt”*. Az a „hit”, hogy a megbántott Isten egy döntő pillanatban erőszakos bűncselekményt követelt engesztelésül, elfeledtette velük Jézus „jó hírét”, vagyis hogy a „mi Atyánk” válogatás nélkül szeret *minden* embert; és amikor arról volt szó, hogy ez az Isten nem tűrheti, hogy „sírja” a „hitetlenek” kezében van, mindenre készek voltak. Egy *ilyen* Istennek persze esélye sem volt arra, hogy károsodás nélkül megússza a későbbi felvilágosodás rohamait. Egy ilyen „Isten” megérdemelte sírját, melyet a 20. század bizonyos gondolkodói (Nietzsche óta) neki szántak, még ha sok keresztény nem tudta is megérteni, miért beszélnek azok „Isten haláláról”.

Ne állítsa senki, hogy ezzel valami idegen dolgot magyaráztam bele a „Római levél” szövegébe! Mert mit is tanít az úgynevezett „keresztény hit” arról, hogy miért is támadt fel Krisztus? Mint ismeretes, azért, hogy az utolsó ítéleten bosszút álljon ellenségein, akiket Krisztus impozáns győzelme után örök tűzben fognak kínozni. Ez nemcsak a sötét középkor hite vagy a nehezen érthető Jelenések könyvének egyik kijelentése, hanem még Jézus szájába is adják, amikor egy példabeszéd végén a „király” ezt mondja: *„Ellenségeimet pedig, akik nem akarták, hogy királyuk legyek, hozzátok ide, és vágjátok le itt előttem”* (Lk 19, 27)! Fel lehet-e ismerni ezekben a szavakban annak az embernek, Jézusnak a gondolatait, aki *„azért jött, hogy megkeresse és megmentse az elveszettet”* (Lk 19,10)? Fel lehet-e még ismerni a megváltó áldozat mítoszának Istenében Jézus *„Atyját”*, aki *„felhozza napját gonoszokra és jókra”*, s aki *„addig megy az elveszett után, amíg meg nem találja”* (Mt 5,45; Lk 15,4)?

Hogyan tudták a keresztény hit „tanítói”, akik különben azt állítják Jézusról, hogy ő „igaz Isten az igaz Istentől”, ilyen mértékben elfelejteni, mit mondott Istenről maga Jézus? Talán igazában soha nem is értették meg azt. Azok a férfiak, akik a közöttük élő Jézust nem voltak képesek megérteni, „Jézus tanítványainak” nevezték ugyan magukat, de „húsvét után” még kevésbé tudták

észrevenni, hogy elképzeléseik milyen összeférhetetlenek egykori mesterük lelkületével. Ez arra vezetett, hogy az ő gondolataik – az „apostoli hit” alkotórészévé válva – sajnos mérvadó szerepet kaptak a keresztény tanításban, amelyben Jézusétól eltérő elképzeléseik azóta is „tévedhetetlenül” uralkodnak.

Hogyan is lehetne a keresztények bármilyen embertelenségét rossz néven venni, ha „apostoli” írásaik (Isten szavaként!) egy olyan „Istenember” ragyogó példáját állítják eléjük, aki feltámadása és visszajövetele után végre diadalmaskodva kiélheti agresszióját? A kereszténység – úgy látszik – az emberiség legerőszakosabb vallásává vált, ami kétségtelenül Jézus szándéka *ellenére* történt. A keresztények továbbadták ugyan az ő *valódi* és erőszakmentes *„jó hírét”* is (pl. a „hegyi beszédben”, Mt 5,38-48), de olyannyira elásták azt saját „fontos” tanításaik alá, hogy e „jó hír” inkább egy rokonszenves igehirdető jámbor túlzásának tűnhet, akit e téren aligha lehet egészen komolyan venni.

Jézus *„jó híre”* pedig – a görög ókor eszméivel és a próféták legjobb (vallás- és társadalomkritikus) hagyományával együtt – továbbfejlődött az emberi jogok, az erőszakmentesség, valamint a népeket és fajokat átfogó szolidaritás mai eszményképeivé, melyek korunkban – ha lassan is, de – végre hatni kezdenek az emberek gondolkodására. Csak az a tragikus, hogy Jézus tanításának ez a szabadságot hirdető továbbfejlesztése nem a keresztény egyházaknak köszönhető, hanem éppen az ő ellenállásuk ellenére, méghozzá az általuk „istentelennek” csúfolt felvilágosodás közvetítésével jött létre és terjedt el.

Vajon van-e még reális lehetőség arra, hogy a keresztények utolérjék ezt a világot átfogó fejlődést? Komoly nehézség, hogy „egyedül igaz” hitük tudatában alaposan immúnissá váltak bármiféle haladás eszméjével szemben. Remélhető-e ebben a helyzetben, hogy az egyházak a jövőben is folytatni tudják az emberiség fejlődésében eddig játszott fontos szerepüket? Ez azon áll vagy bukik, hogy képesek lesznek-e Jézus igazi *„jó hírét”* valóban megérteni, s hogy lesz-e erejük azt magukévá tenni, és hitük középpontjába helyezni. Ez a *„jó hír”* aztán, ha egyszer a középpontban áll, bizonyára gyökerében kérdőjelezi meg az úgynevezett apostoli hagyomány nem egy „igazságát”, amelyek csupán az erőszak – Jézus által meghaladott! – paradigmájának örök érvényéről tanúskodnak.

Júdás, a csalódott Messiás-tanítvány

Milyen ismerős számunkra az utolsó vacsora képe – középen a kenyeret szétosztó Jézus, körülötte hűséges tanítványai, szorosan hozzá simulva a szeretett tanítvány, a többiek izgatott beszélgetés közben. Aztán egészen a kép szélén, lesütött szemmel, kezével a pénzes zacskót szorongatva – Júdás: magának a gonoszságnak a képmása, az embertelenség és a ravaszság torzképe, a barát, aki árulóvá válik, aki harminc ezüstért eladja a lelkiismeretét, a csaló, aki a csókot, a szeretet jelét a halál jelévé változtatja. A megátalkodott Júdás, aki egyszerűen nem akarja elhinni, hogy Jézus a Messiás. Az egész kereszténység gyűlölete erre az emberre, s vele az egész zsidó népre összpontosult. A keresztény antijúdaizmus mindmáig ebből a forrásból táplálkozik.

De igazságosan bánunk-e a Jézus oldalán álló, Iskarióti Júdás nevű férfival, ha ezt az egyszerű értelmezést alkalmazzuk? Irányítsuk egyszer tekintetünket más irányba, arra az útra, amely talán saját magunkhoz vezet. Feltételezzük ez egyszer, hogy Júdás többet remélt urától és mesterétől, mint a többi tanítvány. Talán éppen ő sóvárgott a leginkább arra, hogy Jézus végre a zsidók királyaként mutatkozzék meg, szálljon szembe a gyűlölt rómaiakkal, és szabadítsa meg Izraelt, amint a próféták meghirdették. Talán az összes tanítványok közül benne izzott a legerősebben és a legforróbban a Jézus messiási mivoltába vetett hit – és annál inkább kínozta őt a csalódottság, hogy eljátszották az esélyt a jeruzsálemi bevonuláskor, amikor a nép királyként ünnepelte Jézust, ő azonban még csak jelét sem akarta adni annak, hogy valódi hadvezér lenne. Provokálni akarta őt Júdás? Azt remélte, hogy amikor jönnek a katonák, és elvezetik Jézust, ő legkésőbb akkor igazi királyként és messiásként fog megmutatkozni, s hatalommal lerázza a maga és egész népe bilincseit? Fel akarta ébreszteni őt a csókkal? S miért ne fogadhatná el az ember a harminc ezüstöt? Az még nagyon jól jöhet a kezdődő nagy mű támogatásaként! S aztán a rettenet: Jézus nem védekezik, hagyja, hogy elvezessék, csendben és tehetetlenül – isteni mivoltának remélt kinyilatkoztatása elmarad.

Júdás most az ember által megtapasztalható legsötétebb mélységbe sodródik: az öngyilkosságba. Túlságosan leegyszerűsítjük a dolgot, ha pálcát törünk fölötte, vagy másképp szólva: a Júdásra kimondott ítélet ránk is érvényes. Mi, keresztények is ismerjük a vágyakozást egy erős hadvezér iránt, aki erővel és hatalommal megítéli a világban lévő rosszat, biztonságot és rendet teremt, szavatolja a szabadságot és az igazságosságot, és kész mindezek érdekében fegyveres erőt is bevetni. A kereszténység kétezer éves történetében mindvégig igaz volt, s ma is érvényes, hogy a fanatikus vakbuzgók, a fundamentalisták, a különösen vallásos világmegváltók nem képesek kiegyezni az erőszakmentes Messiással, aki azt mondja: „Az én országom nem e világból való.”

Amikor a tanítványok tudni akarják, melyikük az áruló, ismertetőjelként Jézus Júdással együtt mártott kenyeret a tálba. Figyelemre érdemes, mi minden ***nem*** történik ezután! A tanítványok nem rontanak rá Júdásra, nem fordulnak el tőle megvetéssel, nem is próbálják még eltéríteni szándékától oly módon, hogy ártalmatlanná teszik. A legizgalmasabb azonban: Jézus ***nem*** zárja ki Júdást az utolsó vacsora közösségéből. Fogja a kenyeret és a bort, s mindkettőt megosztja vele, az árulóval. Az effajta magatartásra csak egyetlen magyarázatot tudok – a szeretetet. Ez a szeretet tisztában van az igazsággal, mégsem közösít ki, mert ez a szeretet határtalan. Mindazonáltal kétségbeesés és halál száll arra, aki kockára teszi ezt a szeretetet, aki nem veszi komolyan, aki úgy véli, fölébe emelkedhet ennek a szeretetnek, hogy saját céljaira használja fel. Aki megsérti a szeretetet, és visszaél a bizalommal, ezzel az Istentől elhagyatottság sötét vidékére lép. Júdás már nem élte meg a húsvéti eseményeket, mégis él bennem a vele kapcsolatos remény, ahogyan mindannyiunkat illetően is reménykedem.

Ruth Misselwitz

Forrás: Publik-Forum, 2005/6

A Szerző evangélikus lelkész.

Tökéletesség avagy radikalitás

(Máté 5,17–48)

Ez a szerkezeti-logikai egység (Mt 5,17–48) a hat ún. antitézist tartalmazza: „Hallottátok, hogy megmondatott a régieknek... Én viszont azt mondom nektek..." Ezekben az antitézisekben Jézus megingatja az emberi együttélés bevett erkölcsi alapjait, feje tetejére állítja a közgondolkodás értékrendjét, fölborítja a régi világrendet, és egyúttal újat teremt; bennük kristálytisztán megmutatkozik az, amit az evangélium radikalitásának szokás nevezni. Most nem konkrétan akarom megmutatni, miben áll ez a radikalitás, hanem elvileg, általánosságban.

A Hegyi beszéd persze ***nem tartalmazza a radikalitás szót, de használ másik kettőt***, melyek az antitézisek „keretéül" (inclusio) szolgáló két mondatban találhatóak: az egyik a ***„bővebb életszentség/igazvolt"*** (5,20), a másik a ***„tökéletesség"*** (5,48). A kettő ugyanazt a tartalmat fedi. Induljunk ki az utóbbiból.

A „tökéletes" *(teleiosz)* szó természetesen nem a görög filozófia (vagy a későbbi keresztény teológia) tökéletesség-eszményére, azaz a hibátlan erényességre utal, hanem a héber *tamim* áll mögötte, ami azt jelenti: ***egész, teljes, osztatlan, sértetlen***, egészséges, üdvös. A „Legyetek tökéletesek..." értelme tehát: „Éljetek osztatlanul és kizárólagosan Istennek", közelebbről: Isten elgondolásai szerint. Ezt az „osztatlanult" mondhatjuk úgy is: radikálisan.

E szemlélet ószövetségi mintája alighanem az 5Móz 18,13-beli buzdítás Izraelhez: *„Légy tökéletes (tamim) Jahve, a te Istened előtt"* (német egységfordítás: „Maradj meg egészen Jahve, a te Istened mellett")! Arról van itt szó, ami Józs 24,14-ben még világosabb: „...szolgáljatok Jahvénak tisztességben és hűségben: tüntessétek el azokat az isteneket (bálványokat), akiknek atyáitok szolgáltak..." Azaz: Szolgáljátok osztatlanul az igaz Istent, járjatok osztatlanul az Ő útjain!" (Hogy „élővé" legyen ez a szöveg, gondoljunk a mai istenekre/bálványokra: autó, úszómedence, fitness, lakáskultúra, divat, nyaralás Mallorca szigetén stb.) Ugyanezt mondja el a „főparancs": „Szeresd a te Uradat, Istenedet egész szívedből, egész lelkedből és egész erődből!"

A mátéi-jézusi tökéletesség ***közelebbi hátterét*** az Ószövetség késői rétegei és a Jézus korabeli zsidóság alkotja, ahol is a *tamim* egyre inkább „tökéletes törvényteljesítést" jelent, a Tóra *feddhetetlen* követését; Máté Jézusánál viszont a Tóra *helyes* teljesítését (vö. 5,17), közelebbről: a hat antitézis, és egyáltalán a Hegyi beszéd szerinti életet, amelynek középpontja és csúcsa az *ellenségszeretet* (6. antitézis); ebben áll a „bővebb életszentség/igazvolt", ezt jelenti a (Sínai-hegyen adott) Törvény „osztatlan-teljes", vagyis radikális teljesítése.

Máténál még egyszer (és egyúttal utoljára) előkerül a „tökéletesség" szó, mégpedig ***a gazdag ifjú történetében*** (19,16-26), amely e fogalom további pontosítását teszi lehetővé. A téma itt ugyanaz, mint az 5,20-ban: „hogyan lehet elnyerni az örök életet", avagy „hogyan lehet bejutni Isten országába", ill. itt is a Törvény – helyes – teljesítése körül forog a kérdés. Jézus a Tórát ajánlja, az ifjú állítja, hogy ő azt megcselekszi – beleértve 3Móz 19,8-at is: „Szeresd felebarátodat, mint önmagadat" –, de úgy érzi, valami még hiányzik neki. Erre Jézus megadja a választ, amely két részből áll: 1) „Ha tökéletes (teljes, egész) akarsz lenni, akkor oszd szét vagyonodat a szegények között!" 2) „Kövess engem!" Tehát *az osztatlan-teljes élet Isten Törvénye szerint* nem lehetséges *egyrészt* a régi életünkből (az egyiptomi kivonulás analógiájára) történő kivonulás, konkrétan a szegényekkel való radikális osztozás nélkül (vö. Mt 6,24: Nem szolgálhatok egyszerre Istennek és a Pénznek...), *másrészt* Jézus „követése", azaz minden tekintetben történő „utánzása" nélkül; csak így lehet elnyerni az örök életet, bejutni Isten országába.

A szövegösszefüggésből egyértelmű, hogy a vagyon szétosztása, ***az osztozás*** a szegényekkel (és az általános jézuskövetés) ***nem a mózesi törvény tetszőleges, szabadon választható „túlteljesítése", hanem a Törvény tárgyszerű, egyedül helyes értelmezése***. Ezt (a szövegösszefüggésen túl) még két dolog is alátámasztja:

1) *A Tóra nem valamiféle magánerkölcsi kódex volt*, hanem Izrael társadalmi rendjének „szabályzata", mai szóval alkotmánya, és Jézus erről a társadalmi életet szabályozó „alkotmányról" mondta, hogy nem megszüntetni, hanem „beteljesíteni" akarja (5,17), vagyis a *teleioó* ige eredeti értelmének megfelelően egésszé tenni, végérvényes valósággá tenni, legbelső szándéka szerint megvalósítani; ennek pedig kihagyhatatlan része a szegénység felszámolása.

2) *A gazdag ifjúnak adott útmutatás hátterében a „főparancs" áll:* „Szeresd Uradat, Istenedet egész szívedből, egész lelkedből és egész erődből" (5Móz 6,5). Az „erő" héberül *me`od*, ami a Jézus korabeli zsidóságban azt jelentette: tőke, vagyon, pénz (ezzel az értelmezéssel egyébként már Sir 7,30-ban, ill. a kumráni szövegekben is lehet találkozni; egyébként Máténál nem olyan világos a dolog, mert ő a 22,37-ben Mk 12,30-hoz képest törli az *iszkhüsz*-t); azaz ha a gazdag ifjú megtartaná a parancsokat, de vagyonát kihagyná a játékból, akkor egyáltalán nem szeretné Istent „egész erejével", vagyis „egész vagyonával"! Jézus kívánalma tehát a főparancs alapján teljesen tárgyszerű és kézenfekvő, és nem egyéni vagy szabadon választható lépés.

De van további érv is, bár az első hallásra ellene látszik szólni az eddig mondottaknak: *„Ha tökéletes akarsz lenni, add el vagyonodat..."* Ez azonban nem azt jelenti, hogy „Ha nem akarsz, úgy is jó..." Ugyanis: a) A „Mi hiányzik még nekem?" kérdés előzi meg, ti. „Mi hiányzik nekem ahhoz, hogy elnyerjem az örök életet (= bejussak Isten országába)?" Ha nem teljesíti a Jézus válaszában adott feltételt, nem nyeri el, nem jut be. – b) A 19,17 („Ha be akarsz menni az életre...") és a 19,21 („Ha tökéletes akarsz lenni...") versek párhuzamosságából az következik, hogy a „tökéletesség" feltétele éppúgy nem szabadon választható, mint az örök élet elnyerésének feltételei. – c) Ezt erősíti meg kiinduló szövegünk, a *teleiosz* első előfordulása: „Legyetek tökéletesek, amint mennyei Atyátok tökéletes" (5, 48)! Nyilvánvaló: ez nem olyasmi, ami egyesekre érvényes lenne, másokra nem.

Összefoglalva: A vagyon szétosztásának és Jézus követésének feltétele nem egyesekre vonatkozó „evangéliumi tanács" (aminek a megfogadása nélkül is el lehet nyerni az Életet; vö. Mt 19,24: Könnyebb a tevének...), hanem mindenkire vonatkozó szükségszerűség (conditio sina qua non): a „tökéletesség", az „egész" Isten-szeretet, a „radikalitás" mindenki számára kihagyhatatlan része!

A lényeg tisztázása után ***most még néhány, a radikalitással kapcsolatos „mellék-kérdést” kell érintenünk.***

1) *A jézusi radikalitás = tökéletesség = egész-volt alapja* nem más, mint Isten radikalitása, tökéletessége, amint ezt a szóban forgó mondat (5,48: Legyetek... amint Isten...) és a szövegösszefüggés (5,45–47: Ő fölkelti napját...) is mutatja. (Ószövetségi háttér: „Szentek legyetek, mert én, az Úr, a ti Istenetek, szent vagyok”, 3Móz 19,2.) Vagyis az ember azért adhatja oda magát egészen és osztatlanul (tökéletesen) Isten akaratának, mert Isten már előzőleg egészen és osztatlanul (radikálisan) az ember felé fordult, minden különbségtevés nélkül („jókra és gonoszokra...”). Még világosabb ez a gonosz szolga példabeszédéből (Mt 18,23–30): ha Isten feltételek nélkül elengedi (kifizethetetlenül nagy összegű) tartozásunkat, miért ne engedhetnénk el mi is feltételek nélkül mások (csekély) tarozását?

2) Már az utóbbi gondolat is mutatja, hogy *a jézusi radikalitásnak semmi köze a „megcsinálhatósághoz”* („én elhatározom, és saját erőmből meg is csinálom”, ill. a fordítottja: „én nem vagyok képes rá”), vagy *a moralizmushoz* („szigorú, külsődleges és aprólékos erkölcsi szabályok kicsinyes, aprólékos, aggályoskodó betartására törekvés”, ill. ennek prédikálása), de még *a heroizmushoz* sem („hősiesség, rendkívüli bátorság”). Ugyanis a Jézus által megkívánt „mindent eladás és szétosztás” (Mt 19,21) *valódi motívuma* (rugója, gyökere) *az öröm*, amint ezt a szántóföldben talált kincs és az igazgyöngy példázata egyértelműen mutatja (Mt 13,44–46): a kincset, ill. különösen értékes gyöngyöt megtaláló örömében adja el mindenét, hogy megszerezhesse a kincset, ill. a gyöngyöt. Semmi erőlködés, semmi kínos-aggályos parancskövetés (ld. még Zakeus történetét, Lk 19,8, és a nagy halról szóló példabeszédet Tamás evangéliumában [8]: „kín nélkül a nagyot választotta”). Radikális cselekedetről szó van ezekben az esetekben, de semmiféle hősiességről nincs szó, sőt: éppenséggel *ragyogó üzlet*ről van szó! Ezek a emberek nem hősiesen, hanem *elbűvölten* cselekszenek (óriási dolgokat persze), ami azt is mutatja, hogy a megfontoltság (= jó üzletet csinálni) és az elbűvöltség egyáltalán nem zárják ki egymást (főleg Keleten nem...). Így érthető az is, miért mondja Jézus, hogy az ő „terhe” könnyű és az ő „igája” hasznos (Mt 11,28–30) – a kicsinyesen értelmezett és kicsinyesen betartani akart Tórához képest. Mindez természetesen nem zárja ki, vagy *nem teszi fölöslegessé a „lemondást”, az erőfeszítést* (aminek azonban semmi köze a moralizmus görcsös erőlködéséhez), *vagy éppen a szenvedést* (vö. Mt 5,29–30: Ha kezed eltérít, vágd le...; Mt 7,13–14; Lk 13,24: keskeny út, szűk kapu; Mt 26,36–44; Lk 22,44: „vérverejtékezés”), de alapvető az *elragadottság;* olyan ez, mint a szenvedélyből végzett munka: lehet nagyon fárasztó és izzadságos, de milyen más az az izzadság, amely muszájból, külső elvárás teljesítéséből vagy kényszerből fakad...

3) *A jézusi radikalitásnak* továbbá *nincs semmi köze a rigorizmushoz* („merev szigorúság, szigorú merevség, könyörtelen törvénybehajtás”), ahogy ezt különösen épp Máté evangéliuma emeli ki, a legközvetlenebbül talán a 23,23-ban: „Jaj nektek..., tizedet adtok a csip-csup dolgokból is, de ami súlyosabb a törvényben, azt figyelmen kívül hagyjátok: az életszentséget/igazvoltot, az irgalmasságot és a hűséget.” Számos más helyen is hangsúlyozza még az irgalmasságot (a már idézett 18,23–30-on kívül: 6,14–15; 9,13; 18,21–22; 25,31–46), legtételesebben a „Nyolc boldogságban”: „Boldogok az irgalmasok, mert ők is irgalmasságra lelnek” (5,7). De a legfontosabb összefüggés e tekintetben, hogy a szóban forgó radikalitás alapmegfogalmazásának (5,48: Legyetek tökéletesek...) párhuzamos lukácsi változata így hangzik: „Legyetek irgalmasok, amint a ti Atyátok irgalmas” (6,36)! Mondhatnánk: a radikális „tökéletesség” (osztatlanság) éppen az embertársaink iránti *radikális irgalmasságban* nyilatkozik meg (irgalmasság = az, ami túl van a korrekt igazságosságon) – éppenséggel kizárja tehát a rigorizmust és fanatizmust („vakbuzgóság, agresszív türelmetlenség”, vö. még fundamentalizmus, dogmatizmus stb.).

4) Végezetül *a jézusi radikalitás („tökéletesség”) kizárja a kompromisszumot* („kölcsönös engedményekkel járó megegyezés”): a „teljes”, „egész”, „osztatlan” odaadottságnak (Istennek, Isten útjának...) sosem szabad rész[leges] odaadottsággá válnia, hiszen akkor az már nem az, aminek lennie kellene; azaz döntéseink meghozatalában sem szabad más szempontokat *is* érvényesítnünk, *csak* azt: mi az, ami Isten akarata szerint való (ami konkrétan mindig azt jelenti: mi az, ami Isten akarata szerint az ember javát szolgálja).

Gromon András

Hatalom és tehetetlenség között

Az egyházak úton vannak önmaguk felé

A Hegyi beszéd az egyházi igehirdetés szíve, de egyáltalán nem az egyház számára fenntartott speciális érték, amelyet különleges tulajdonosi jogok védenek, hanem egyetemes, közös kincse minden embernek. Jézus boldogságmondásai messze túlmutatnak az eredeti zsidó címzettek és az akkori kor körülményeinek határán: minden emberre irányulnak, függetlenül születési helyzetüktől és hitüktől. *Peter Knauer* jezsuita joggal óv attól, hogy az együttélés normáinak meghatározásakor kizárólag a keresztény hit normáira hivatkozzunk, mert ezzel rossz szolgálatot tennénk Jézus üzenetének. Ennek az üzenetnek ugyanis már az „emberi" és az „embertelen" megkülönböztetése nyomán értelmesnek és ésszerűnek kell mutatkoznia, különben nem sok okunk lenne arra, hogy foglalkozzunk vele. Knauer szerint minden embertelenség gyökere a félelem, és a tét az, hogy megszabadíthassuk az embert önmagától, a félelem hatalmától. Jézus üzenetét örvendezővé tevő üzenetként kell felfogni, mivel megfosztja hatalmától a félelmet.

A gyámkodás helyett a felnőttséget kell kifejleszteni és támogatni. Elsődlegesen nem arról van szó, hogy eleve adott normákat kövessünk, hanem arról, hogy minden egyes ember képes megtalálni és megélni a helyes normákat. Az ember úgy szeresse embertársát, mint önmagát, tegyen meg neki mindent, amit önmagának kívánna, ha annak helyében lenne. Ily módon minden nem-hívő számára is hozzáférhető a Hegyi beszéd szelleme.

Jézus szellemiségét világosan szemlélteti az irgalmas szamaritánus példázata. A szamaritánus megkönyörül azon az emberen, akit a rablók véresre vertek, s ott hagytak az út szélén, és gondoskodik róla – miután egy pap és egy levita már figyelmetlenül elment mellette. Az igazi vallási közösségbe tartozás és az erre alapozó tisztesség önmagában véve még nem tart vissza attól, hogy az ember irgalmatlanul viselkedjék. Az olyan szövegeknek az ismerete, mint a Hegyi beszéd, még nem óv meg minket attól, hogy elmulasszuk a szükséges segítségnyújtást.

Ma, a globalizáció korában már nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy az emberiség nagy része – itt nálunk és világ más tájain is – rablók kezébe esett. Bár nem lehet azt mondani, hogy az egyházak mind figyelmetlenül elmennek e nyomorúság mellett, de elégséges mértékű-e az egyházak elkötelezettsége? Jézus boldogságmondásainak oly radikális dinamikája van, amely képes arra, hogy kiszabadítsa az emberiséget a könyörtelen gazdagodás, illetve szegényedés bilincseiből. Nem kioktató, felemelt mutatóujjra van szükség, hanem a keresztények és egyházaik „kicsi" szerepére: ezeknek ugyanis eleven gyógyító mozgalmaknak kellene lenniük mindazok körében, akiknek testi-lelki gyógyulásra van szükségük.

Az egyházak azt tanítják, hogy a Hegyi beszéd szerinti radikális élet csak az egyházi közvetítésű, vallásos, keresztény alapbizalom révén valósítható meg. De mit tegyünk, ha ez az előfeltétel hiányzik – keresztények és nem-keresztények esetében egyaránt? Akkor nem segítenek a mégoly tökéletes, mégoly szépen hangzó szövegek, hanem csak a helyes emberi magatartás, legyen az mégoly tökéletlen is, ahogyan tökéletlen maga az ember is.

Kritikus szellemek szívesen tartják az egyházak elé a Hegyi beszéd tükrét, amelyben, mint mondják, világosan látható, mennyire eltorzították az egyházak Jézus arcát. Kétségtelen, a régi főbenjáró bűncselekmények, a karddal végrehajtott térítésektől a keresztes háborúkon, az inkvizíción, a boszorkányégetéseken át a vallásháborúkig és a rabszolgaság megtűréséig, mindez valóban teljes ellentmondásban áll a Hegyi beszéddel. Konstantin római császárral a trón és az oltár önkényuralmának hosszú időszaka kezdődött el. Az a borotvaél, amelyen szentté avatottak és eretnekek „táncoltak", oly keskeny, amilyen kicsi volt egykor a ferencesek és a valdensek közti különbség.

Néhány évtized óta az egyházak lassan, de folyamatosan lerázzák magukról gondolati bilincseiket. Az igazságosság és az irgalmasság jelöli ki a haladás útját, szemben a hitek, népek és fajok iránti gyűlölettel. A pénz, a vagyon, a hatalommal és az élet javaival való bánásmód lelkiismereti kérdéssé válik. Az egyházakban növekszik annak készsége, hogy a rosszat jóval győzzék le, saját híveikkel gyakorolják be a jót, s aztán szövetségeseket szerezzenek az emberiességhez minden nép és vallás körében. Minden jóakaratú emberrel összefogva, egyre aktívabban állnak ellen annak a kísértésnek, hogy mindent meghagyjanak a hatalom és az erőszak régi viszonyai között. A fejekben még mindig jelen lévő logikát – az erőszak és az ellenerőszak, a kirekesztés és a kizsákmányolás spiráljá – a Hegyi beszéd lefegyverző logikájával kell felváltani. Sokan még mindig nem ismerik fel, hogy ha aktualizáljuk a Hegyi beszéd logikáját, akkor az meggyőző látnoki erőt képes kifejteni. Az egyházaknak az a feladatuk, hogy folyamatosan felülvizsgálják, szólhatnak-e a Hegyi beszéd nevében. „Egyoldalúan" le kell leplezni a gazdagság, az élvezetek és a hatalom bálványát, és meg kell szüntetni a puszta jóindulat és a felelős cselekvés kettéválasztását; a cél már nem szentesíti az eszközöket. „Az ellenségesség megszüntetése" eleven folyamat, gyakorlással megszerzendő magatartás: jósággal fegyverezzük le a rosszat, szüntessük meg a félelmet, s ne a hatalomra építsünk.

Harald Pawlowski

Hegyi beszéd és politika

Kétségtelen: a Hegyi beszéd provokáció volt, és ma is az. Azzal provokál, hogy látszólag emberileg lehetetlent követel. De éppen ebben rejlik felbecsülhetetlen értéke – egykor és ma. Persze nem az a lényeg, hogy fejből megtanuljuk a Máté-evangéliumban olvasható mondatokat, és szó szerint átvigyük őket a politikába vagy a hétköznapokba; sokkal jelentősebb az a környezet, amelyben Jézus elmondta ezeket a gondolatokat, illetve prédikációjának magva.

A Hegyi beszéd Jézus válasza egy meghasonlott, gyűlölettel teli világra, amelyben az emberek egy megszálló hatalom szenvedő alattvalói, gazdaságilag kizsákmányolják őket, és szigorú vallási szabályok uralják az életüket: a fatalizmus és a pesszimizmus szinte kézzel fogható. Ebben a helyzetben megy föl Jézus egy hegyre, és nem csupán megkérdőjelezi, hanem fejük tetejére is állítja a hét-

köznapi mércéket. Elképzelhetetlen dolgokat mond ki teljes egyszerűséggel. Gondja nem a gazdagokra és hatalmasokra irányul, hanem azokra, akik „szomorkodnak”, aztán az „irgalmasokra”, s azokra, akik „békességet teremtenek”, és nem alkalmaznak erőszakot. A brutális elnyomás, a kapzsiság és a kizsákmányolás korában Jézus nem az ellenerőszakra, hanem az ellenségszeretetre, a pacifizmusra, a szelídségre és az igazságosságra épít. Nem akarja, hogy az emberek egy pofonra baltacsapásokkal válaszoljanak, nem akarja a követ sziklával szétzúzni. A vízben bízik, amely körülmossa, s végül feloldja a követ. Jézus ezzel feje tetejére állítja azt a logikát, amely a legtöbb ember fejében uralkodik, s amely egyúttal az uralmat gyakorlók logikája is.

Ebben állt a Hegyi beszéd provokációja – és áll ma is. Ma is meghasonlott, gyűlölettel teli világban élünk. Terror, háborúk, tömegek nyomora. Az a veszély fenyeget, hogy a világ kifordul sarkaiból. S ahogyan akkoriban, a felelősök ma is újból és újból az uralkodó logikát követik; azt a logikát, amelynek látszólag nincs alternatívája, mivel ez az uralmat gyakorlók logikája. Az USA elleni terrortámadásra a felelős elnök bosszúval válaszolt. Néhány hónap alatt több mint 200 milliárd dollárt mozgósítottak, hogy ártatlanok ezreit öljék meg. A terror azonban mégis – vagy éppen ezért – folytatódik. A világgazdaságban a gazdag országok az egész világot behálózzák a gazdasági liberalizmus látszólag egyszerű szabályaival, amelyek mindenekelőtt a gazdaságilag erősek hasznát szolgálják. Ha a gazdaságilag gyengébbeknek mégis sikerül egyszer a maguk javára kihasználni ezeket a szabályokat, és termékeiket kivinni a gazdagok piacaira, akkor a hatalmasok egyszerűen megváltoztatják a szabályokat, és kizárják a szegényebbek termékeit.

Ebben a helyzetben üt a Hegyi beszéd órája. A világ csak akkor fog megváltozni – az erőszak és ellenerőszak spirálja éppúgy, mint a gazdasági kirekesztés és kizsákmányolás spirálja –, ha áttörjük az uralkodó logikát. A legújabb kori történelem mutatja, hogy ez lehetséges. A legnagyobb változások olyan személyiségektől indultak el, akik tudatosan megtagadták az uralkodó logikát, a hétköznapi mércéket és normákat, és a maguk útját járták.

Az indiai szabadságharcos, *Mahatma Gandhi* éppen nem az erőszakot prédikálta a brit megszállók erőszaka elleni eszközként, hanem a passzív ellenállást, a civil engedetlenséget és az erőszakmentességet. Gandhi és követői nem vásároltak többé brit árut, lemondtak a britektől kapott hivatalaikról, és megtagadták az adófizetést. A végén India elnyerte függetlenségét. A mélyen hívő Gandhi nem hiába hivatkozott harcában ismételten a „hegyi beszédre”: „Jézus üzenetét a hegyi beszéd tartalmazza, teljesen és hamisítatlanul. Ha csupán a hegyi beszéd és annak magam által adott értelmezése állna előttem, nem haboznék kimondani: Igen, keresztény vagyok.”

A dél-afrikai – fehér – kormányfő, *Frederik Willem de Klerk* is szakított az apartheid évszázados rendszerével – a fehér uralkodó réteg ellenállásával dacolva. Kiengedte a börtönből a letartóztatott szabadságharcost, *Nelson Mandelát*. Ez utóbbi államelnökként szintén szakított sok szabadságharcos bejáratott rituáléjával: ezek ugyanis a hatalomátvétel után gyakran éppoly engesztelhetetlenül elnyomják azokat, akik korábban őket nyomták el. Mandela bosszú helyett kiengesztelődést követelt. Dél-Afrika megszüntette a faji diszkriminációt, anélkül hogy polgárháborúba süllyedt volna.

A világnak ma is sürgetően szüksége van olyan emberekre, akik szakítanak az uralkodó logikával, mert az egyre inkább a szakadékba vezet. Ehelyett képzeljük el, hogy az ipari országok felelősei néhány hét alatt 200 milliárd dollárt mozgósítanak, de nem azért, hogy háborúba, hanem a háború erkölcsi alternatívájába fektessék: a tömeges szegénység elleni küzdelembe, az oktatásba és az egészségügybe szerte a világon. Így kiszáradna a terror és az erőszak táptalaja – lassan, de folyamatosan. Képzeljük csak el, hogy a felelősök arra használnák globális gazdasági hatalmukat, hogy korlátozzák saját igényeiket, és növeljék a szegényebb országok játékterét. A világ hamarosan igazságosabb lenne, mint ma.

És képzeljük el, hogy a gazdag ipari országok abba fektetnék vagyonuk és nyereségük egy részét, hogy munkahelyeket teremtenek, megszervezik a társadalmi igazságosságot, és biztosítják a következő nemzedékek jövőjét. Aztán képzeljük még el, hogy a „normális emberek” is levetik a magukra öltött fogyasztói és biztonsági szokásokat és törekvéseket, és nagyobb teret engednek kreativitásuknak. A pesszimizmus és a jövőtől való félelem új életkedvnek adná át a helyét.

Ez azonban csak akkor fog megtörténni, ha – a politikában, a gazdaságban és a társadalomban egyaránt – több embernek lesz bátorsága ahhoz, hogy kitörjön a bejáratott mércék és szabályok köréből, és új partok felé induljon el. A Hegyi beszéd szárnyakat adhat ennek a bátorságnak – s ezzel egy másik, jobb világ látomásának is.

Wolfgang Kessler

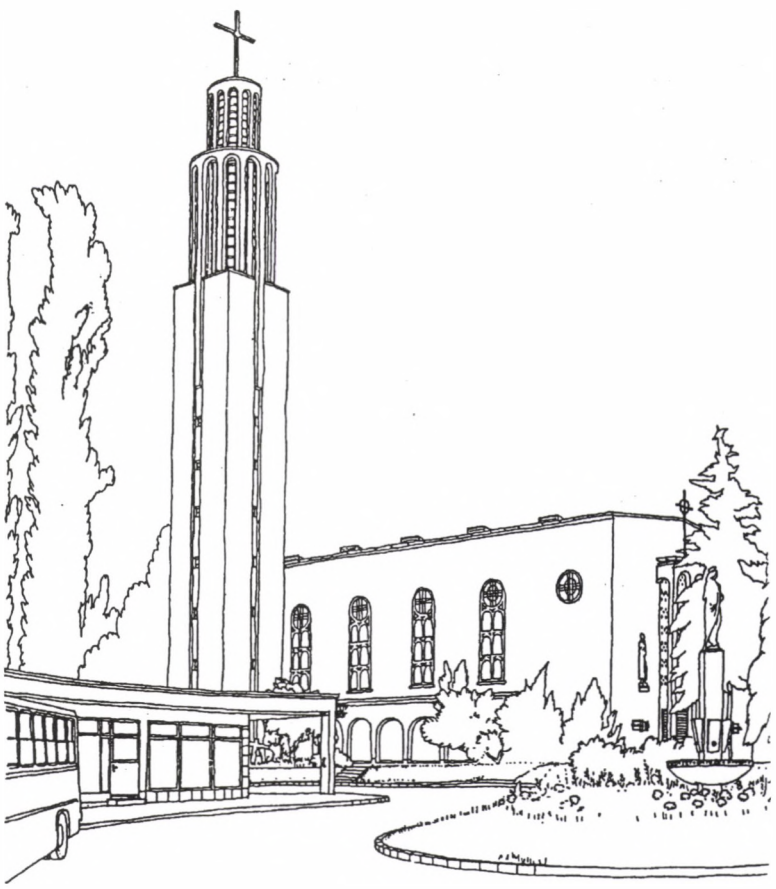

Szabadon, mint az ég madarai

Hegyi beszéd – buddhisták, hinduisták

A Hegyi beszéd nem az egyházak, a keresztények kizárólagos tulajdona. Nem; a Názáreti Jézus központi kijelentései és tanai, bölcsessége és tömör felismerései – ahogyan azokat összegyűjtötték és feljegyezték a Máté-evangélium szerzői – minden kor minden emberét megilletik.

Ezért oly szép, ha más vallások tagjai foglalkoznak a Hegyi beszéddel, meditálnak róla, elemzik és értelmezik. Ily módon idegenek gyújtanak fényt a keresztények számára, és tágítják a keresztény megértés látóhatárát. Nem zavaró tényező tehát, ha nem-keresztények magyarázzák a Hegyi beszédet. Ellenkezőleg, ez fontos a világbéke szempontjából, hiszen egymás kölcsönös ismerete és központi vallási szövegeinek megismerése döntően járul hozzá a vallások közötti békéhez, és ezáltal az emberek közötti békéhez.

Különösen a hinduizmusban és a buddhizmusban, Ázsia két nagy, régi vallásában – melyek sokkal régebbiek, mint a kereszténység – foglalkoznak évtizedek óta nagyon elevenen a Hegyi beszéddel.

„Amikor Jézus látta a népet, felment a hegyre, és leült; tanítványai hozzá léptek, ő pedig megnyitotta száját, és tanította őket."

Már a bevezető szavakat olvasva szembeötlik a meglepő hasonlatosság bizonyos buddhista szövegekkel. A buddhizmus sok szent irata, az ún. szútrák azzal a megállapítással kezdődnek, hogy Buddha egy „keselyűcsúcson", egy Rádzsagahá – ma már nem létező – városához (Észak-India) közeli hegyen tartotta ezt a prédikációt. Főképpen a mahayana-buddhizmus, tehát a korai buddhizmus csupán később keletkezett továbbfejlődésének szútrái festik meg azt a képet, hogy Buddha egy hegycsúcson ül, s körülveszik szerzetesei és szerzetesnői, valamint más tanítványai.

Különösen Jézus boldogságmondásai szólítják meg a buddhistákat. Nem csoda! Mert az a mondás, hogy „Boldogok, akik gyászolnak, akik szomorkodnak, mert majd megvigasztalják őket", a buddhizmus lényegét érinti. Az a tény, hogy élete folyamán az ember ismételten szembesül szenvedéssel teli helyzetekkel, az öregséggel, a betegséggel és a halállal, a fiatal Buddha, Sziddhárta Gautama herceg számára elindítója lett annak, hogy elkezdte keresni a szenvedésből kivezető utat. Több éves keresés, majd több hetes meditáció után jutott el a megvilágosodáshoz. Intenzív megszabadulás-élménye volt, amely alapvető vallási felismerést tartalmazott. Így találta meg a szenvedés legyőzésének kulcsát. Válasza: szenvedésünk oka, hogy vágyaink vannak. Úgy érezte, hogy e felismerés révén minden jövőbeli szenvedéstől megszabadult. Ettől kezdve „Buddha" volt, vagyis „az, aki felébredt". Mindenesetre életéből 40 éve volt az igehirdetésre, ellentétben Jézussal, aki csak néhány hónapig, esetleg néhány évig prédikálhatott.

A Hegyi beszédről szóló, A legnagyobb a szeretet c. könyvében Ayya Khema buddhista szerzetesnő hangsúlyozza: A szomorkodókról szóló boldogmondás jelentősége „csak Buddha tanításának segítségével tárul fel előttünk". Ayya Khema – aki 1923-ban zsidóként született Németországban, 1938-ban elmenekült a náci rezsim elől, majd élete vége felé visszatért Németországba, és ott is maradt – aláhúzza a Buddha és Jézus közti közös mozzanatokat: „Kétségtelen, hogy Jézus nem a vagyongyűjtést ajánlotta, ellenkezőleg, azt tanácsolta, hogy ne féljünk."

Boldogok az irgalmasok, mert majd nekik is irgalmaznak. Jézusnak ez a boldogmondása a buddhizmus egyik legfontosabb iránymutató szavával, a „metta" fogalmával cseng egybe. Nyugaton többnyire így fordítják a „mettát": „szerető jóság". Erről szóló tanító beszédében Buddha 15 olyan tulajdonságot és feltételt ír le, amely szükséges ahhoz, hogy az ember fejlődjék a békeszeretetben, az irgalmasságban és a jóságban. A buddhizmus szociális alapvonása a „metta", az együttérzés, a részvét – mégpedig minden lénnyel. Ez a részvét pedig egybeesik azzal az irgalmassággal, amelyről Jézus a boldogmondásokban beszél.

De nem csupán a boldogmondások alkotnak „hidat" más vallásokhoz. Van a Hegyi beszédnek egy másik, mélyen elbűvölő pólusa is, nevezetesen az „idő". Nézzétek az ég madarait! Nem vetnek és nem aratnak, nem kaparnak össze csűrökbe tartalékot, mennyei Atyátok mégis táplálja őket (Mt 6,26). „Az ég madarairól" és „a mezők liliomairól" szóló jézusi szavak az ajándékba kapott, áradó, kozmikus időt jelképezik. „Ez nem a zsidóságban és a kereszténységben uralkodó idő, amelynek középpontjában az ember áll mint az az agyafúrt lény, aki kézbe veszi és megoldja a dolgokat", mutat rá *Francis D'Sa* indiai teológus. Nem; a Hegyi beszéd e kozmikus ideje az időnek azt a „nemnyugati" formáját alkotja, amelyben az ember nem uralkodik, hanem csupán egy a sok teremtmény közül, és amelyben Ázsia régi vallási léteznek, legfőképpen a hinduizmus.

A madarakról és a virágokról mondott szavaival Jézus arra a nem aggodalmaskodó, Istenbe vetett bizalomra hív meg, amely éles ellentétben áll a Nyugat által uralt jelen életérzésével. Ezzel a hallatlan meghívással azonban, hogy Istenre építsünk, és készségesen őrá hagyatkozzunk alakulásunkban, életvitelünkben és elmúlásunkban egyaránt, Jézus megszünteti az Indiában született régi vallásoktól, a buddhizmustól és a hinduizmustól elválasztó határokat.

Ayya Khema azt írja: „Látjuk, milyen közel állnak egymáshoz a vallások, és hogy ez soha nem is lehet másként. A bennünk lévő emberiesség ugyanaz, és a legfőbb ideál utáni vágyakozás 2500 éve nem változott. Ugyanaz volt az ókorban, és ugyanaz lesz a jövőben is. Akik felismerték bennünk ezt a vágyakozást és emberiességet, ők a nagy vallásalapítók, akik mind ugyanazt mondták nekünk."

Thomas Seiterich-Kreuzkamp

A három külföldi szerző cikkének forrása: Publik-Forum Dossier, 2004. április.

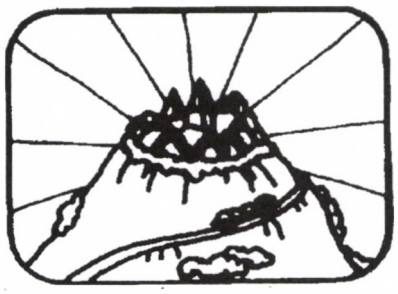

„Emeltessék fel és szenteltessék meg az Õ nagy neve a világban,
amelyet akarata szerint teremtett.
Õ tegye uralkodóvá királyságát még a ti életetek idején,
és a ti napjaitokban és Izrael egész házának napjaiban,
hamarosan és a közeli idõben...
Õ, aki békét teremt magasságaiban,
Õ teremtsen békét számunkra és egész Izrael számára!”
(Káddis)

Két kérés a Miatyánkból

„Jöjjön el” a te országod!

Mivel Jézusnak teljesen új elképzelése volt Isten országáról – arról a „világról”, ahol Isten feltétlen atyai jósága érvényesül, nem pedig (nem létező) „királyi, uralkodói” mivolta –, nem meglepő, hogy az Isten országára irányuló *kívánságot* is új megfogalmazásba öltöztette. A megfogalmazásnak meg kellett felelnie az új elképzelésnek.

Feltételezhető, hogy kisfiúként és fiatalemberként Jézus a szokott módon a többiekkel együtt imádkozta az Isten országára vonatkozó általános kívánságot, nagyjából úgy, ahogyan az mindmáig eleven a *Káddis*ban: *„Tedd uralkodóvá királyságodat!”* És ez azt jelentette: Hozd létre itt, körünkben a te országodat! Ám életének egy különleges pillanatában bizonyára feltárult előtte az igazság, vagyis hogy ez a kívánság csak így hangozhat: *„Jöjjön el a te királyságod!”*

Változott valami az új formától? Még hogy változott-e valami!? Aligha létezik még két olyan mondat, amely ilyen erősen fejezi ki látszólag ugyanazt, s ugyanakkor két, ilyen teljesen különböző Isten-elképzelést állít szembe egymással. Látszólag két azonos mondatról van szó, de lényegüket tekintve valójában teljesen eltérőek.

Hát nem ugyanarra megy ki, ha azt mondjuk: *„Tedd uralkodóvá királyságodat!”*, vagy ha azt: *„Jöjjön el a te királyságod!”*? Ami az eredményt illeti, bizonyára. Ha Isten „létrehozta” országát, akkor itt lesz; ha országa „eljött”, akkor szintén itt lesz. Az eredmény ugyanaz lesz. De ez az eredmény teljesen eltérő módon jön létre! Ha azt mondjuk, *„Hozd létre a te országodat!”*, akkor Istent szólítjuk fel bizonyos cselekvésre: *Ő* hozza létre! Ha azonban azt mondjuk, *„Jöjjön el a te országod!”*, akkor azt kívánjuk, hogy egy bizonyos történés, nevezetesen az Ország eljövetele, menjen végbe. Hát nem Istenhez intézzük ezt a második kívánságot is, nem Isten a szerzője-e itt is a várt „történésnek”? – úgyhogy ugyanaz az eredmény éppenséggel ugyanazon a módon jön létre?

Ha így lenne, akkor Jézus *világos ok nélkül* öltöztette volna új formába Izrael népének ősi kívánságát. Változtatása azonban az akkori Isten-elképzelés szerint egyáltalán nem ártalmatlan dolog. Mert merészkedhet-e valaki arra, hogy ebben az Istenhez intézett ima-kívánságban többé ne az Ország elhozójának és megvalósítójának nevezze Őt, akitől az Országot várjuk – ellentétben azzal, ahogyan azt idáig mindenki tette (s ahogyan a Káddis is teszi)? Isten a maga meglehetősen erős[nek vélt] érzékenységében ugyancsak felbosszankodhatna személyének megkerülése miatt, és azt mondhatná: „Hát tulajdonképpen ki teljesítse kívánságotokat? Hiszen csak én tehetem meg! Miért kerülgetitek tehát annak kimondását, hogy *én* tegyem meg?”

Véletlenül valami hibát követett el Jézus ezzel a kis változtatással? Szó sincs róla. A szilárdan rögzült formák ellenállnak a változtatásnak; ha valaki mégis megváltoztatja őket, szándékosan teszi. Jézusnak fontos, hogy ezt a kívánságot éppen így, ebben az akkori érzék számára merész és új alakban tanítsa; a régi alaknak nincs már értelme számára.

Mert Isten országa nem a mennyei Atya elhatározása révén fog létrejönni, hanem *maguk az emberek fogják előidézni* emberies magatartásukkal és cselekvésükkel! Teljesen az embereken fordul, hogy Isten országa „eljön”-e. Az Atyához intézett kérés, hogy Ő hozza létre országát, nem helyénvaló; a mennyei Atya azt mondaná erre: „Ez nem az én dolgom, hanem egyedül a tiétek!”

„Hozd létre a te országodat!” – ez még „igazi” ima-kívánság volt: az imádkozó arra kérte Istent, hallgassa meg kívánságát, és valamikor (a Káddis úgy gondolja, hogy lehetőleg még a mi életünk idején!) teljesítse. E kérés mögött az az előfeltevés állt, hogy elhatározásának megfelelően Isten fogja létrehozni az ő országát. – A *„Jöjjön el* a te országod!” azonban – bár ez is egy kívánság, és szintén imádságban hangzik el – nem „igazi” ima-kívánság abban az értelemben, hogy teljesedését nem várhatjuk a megszólított mennyei Atyától, mert csak mi, emberek, csak mi magunk vagyunk képesek teljesíteni.

Mit jelentenek hát akkor ezek a szavak: „Jöjjön el a te országod!”? Először is a mennyei Atyához intézett közlését annak, hogy azt kívánjuk, úgyszólván az a szívünk vágya, hogy bárcsak megtörténnék az, amit itt – éppenséggel kívánságként – kimondunk. De minek ez a közlés, ha egyszer a mennyei Atya egyébként is ismeri kívánságainkat? Nos, ezzel a pár szóval a mi, Isten országa melletti *hitvallásunkat* mondjuk ki a mennyei Atya füle hallatára. S ez a hitvallás tartalmazza *szándékunkat, elhatározásunkat:* Azt akarjuk, hogy Isten országa eljöhessen, mindegyikünk ezt akarja. S ez egyúttal azt jelenti: A mennyei Atya füle hallatára kijelentjük (a „megfogadjuk” túlságosan nagyzolóan hangzanék), hogy erőnkhöz képest azon fáradozunk majd, hogy az őszinte emberiesség parancsa szerint fogunk élni. S ezzel kapcsolatban azt is kijelentjük, hogy eközben nem zavartatjuk magunkat annak valószínűségétől, hogy alighanem soha nem fogjuk megérni azt, amit szeretnénk elérni.

A zsidók is tudták, hogy Isten nem „valamikor” fogja létrehozni országát, amikor éppen kedve és hangulata lesz hozzá. Prófétáik megtérésre és bűnbánatra szólítottak fel, törvénytudóik pedig tudták, miféle áldozati adományok és bűnbánati gyakorlatok szükségesek Isten „megnyugtatásához”; számos, apró részletekbe menő előírással szabályozták az Istennek tetsző viselkedést. Továbbá létezett az az elképzelés, hogy Isten csak akkor hozza meg talán – (hiszen ő számít az emberi sorsok urának) – elhatározását királysága megalapításáról, ha elégedett lesz népével.

Jézus meggyőződése szerint viszont egészen más a helyzet. Persze ő is megtérésre hív fel: El az önzéstől, el a könyörtelenségtől – irány az embertársi szeretet! De jó magaviseletünk *nem előfeltétele* Isten elhatározásának, hogy akkor majd létrehozza körünkben az ő országát, ellenkezőleg, országának eljövetele a mi jó magaviseletünk természetes *következménye* lesz! Nem azért jön majd el, mert Isten elhatározta, hogy létrehozza, hanem az általánosan gyakorolt embertársi szeretet következtében valósul majd meg a vágyott állapot. Isten erre vár, és nem fogja elmulasztani, hogy országa létrejöttében valamiféleképpen közreműködjék.

Hogy a mi kezünkbe helyezte a döntést országa eljöveteléről, hogy felhív minket országa előidézésére – ez a boldogító igazság olyan egyszerű és olyan könnyen érthető, hogy mindenkinek egy csapásra fel kell fognia. Ezért ujjong Jézus (Mt 11,25): „Áldalak téged, Atyám, az ég és a föld Ura, hogy elrejtetted ezt a bölcsek és okosak elől, és kinyilvánítottad a kiskorúaknak!" Az „ezt" csakis az Isten országa eljöveteléről szóló jó híre lehet, s úgy tűnik, mintha ebben a pillanatban igazolódott volna a Mester számára, milyen maradéktalanul igaz az ő üzenete: Csupán mindannyiunknak gyakorolnunk kell az embertársi szeretetet, s akkor eljön Isten régóta vágyott országa. Még a gyermekien egyszerű lelkek számára is világosnak kell lennie ennek. Persze vannak tudálékosak, akik ezt nem látják, nevezetesen azok, akik illetékesnek tartják magukat az Istennel való érintkezés dolgában, és hagyományos módon jogosultak őrködni azon, vajon helyes módon tisztelik-e az emberek Istent – és akiknek nem áll szándékukban lemondani monopóliumukról.

Ujjongásával Jézus a mennyei Atya felé fordul, egyúttal azonban „az ég és a föld Urához" is. Atyánkat itt egyidejűleg a világ teremtőjeként is dicséri. Dicséri azért, hogy úgy rendezte be a mindenséget, hogy nekünk, embereknek megvan a lehetőségünk arra, hogy mi magunk idézzük elő Isten országát és az azt jellemző tiszta boldogság állapotát. A mennyei Atya esélyt ad nekünk – s rajtunk fordul, megragadjuk-e azt. Ennek ellenére nem szabad azt mondanunk, hogy Isten lemond országának saját kezű létrehozásáról. Nem, ez nem lemondás. Isten országának fogalma és lényege magában foglalja, hogy az általánosan gyakorolt emberiesség közvetlen következménye lesz.

„Történjék meg" a te akaratod!

A „Legyen meg a te akaratod" kívánság arra a feltételezésre vezethetne, hogy Jézus véleménye szerint mégiscsak a mennyei Atya határozza meg sorsunkat. Ennek épp az ellentéte a helytálló. Meg fogjuk állapítani, hogy ez a rövid mondat önmagában véve különböző értelmezések egész sorát teszi lehetővé, s azokban mind az „akarat", mind a „történik" szónak egészen eltérő jelentése van.

A Miatyánk e kívánságának számos magyarázója annak az imának a megható szavaira hivatkozik, amelyeket Getszemáni-kertbeli nagy szorongattatásában mondott ki Jézus: „De ne az én akaratom történjék meg, hanem a tiéd" (Lk 22,40). Aki így imádkozik, mondják, az kinyilvánítja, hogy kifejezetten egyetért Isten akaratával, önmagát és egész életét Isten kezébe helyezi, és arra épít, hogy amit Isten elhatározott, az rendjén van; ez pedig azt jelenti, hogy Isten előre meg szokta határozni sorsunkat, és az ember jól teszi, ha a kedvező eseményeket hálásan elfogadja, az elkerülhetetlenbe pedig beletörődik.

Még ha feltételeznénk is, hogy a Getszemániban elhangzott híres szavaknak ez a jelentése helytálló, akkor sem használhatnánk fel a Miatyánk eme kívánságának értelmezéséhez, mert ha ezt tennénk, akkor a kívánsághoz fűzött kiegészítés mindent tönkretenne. Hiszen akkor erről lenne szó: Amit elhatároztál, történjék meg, „amint a mennyben, úgy a földön is". Ebből viszont ezt a következtetést kellene levonni: A mennyben megtörténik, amit Isten elhatározott – és bárcsak így történnék a földön is. Ez azonban feltételezi, hogy Isten akarata nyilvánvalóan még nem történik meg itt a földön, tehát Isten nem határozta meg előre a sorsunkat.

Jézusnak a Getszemáni-kertben elhangzott szavai ténylegesen mást mondanak. Jézus ekkor, mint korábban is gyakran, félrevonult, kísérő tanítványait egy ponton megállította, hogy ott várakozzanak rá, és egyedül ment tovább, hogy párbeszédet folytasson Istennel. Szeretett volna világosan látni abban, mi a dolga ebben a szorongatott órában. Vállalja a küszöbön álló letartóztatást – ami azt jelentené, hogy a maga igazságáért el kell szenvednie a halált –, vagy meneküljön el, húzza meg magát valahol, és mentse meg az életét, hogy ha lehetséges lesz, később teljesítse be feladatát? Mit tanácsol majd neki Isten, minek a megtételét parancsolja majd neki? Kifejezetten arra kéri Istent, ne legyen tekintettel arra, ami belőle, egy gyönge emberből, a közeledő végtől való félelmében feltör. „Ne az *én* akaratom" – ne az, amit *én* kívánok –, „hanem a *te* akaratod történjék meg" – az, amit *te* kívánsz tőlem! A mennyei Atya, akit itt „Abbának" nevez, mondja meg neki, mit kell most tennie, s ő azt az utat fogja járni, amelyet az Atya mutat neki. S amikor megkapta Isten útmutatását, visszatér a tanítványokhoz, és közli velük, milyen elhatározásra jutott Isten akarata alapján.

De a Getszemáni-beli mondatnak még ezt a (bizonnyal találó) értelmezését sem használhatjuk fel a Miatyánk szóban forgó kívánságának magyarázatához. Mit is jelent akkor most az a különös kiegészítés, hogy „amint a mennyben, úgy a földön is"? Ha egyfelől feltételezzük, hogy Isten akarata valamiképpen már megtörténik a földön, másfelől azonban azért imádkozunk, hogy Isten akarata úgy történjék meg a földön, ahogyan „a mennyben" történik meg, akkor nyilvánvalóan úgy tűnik, hogy Isten akarata másképp történik meg a mennyben, mint ahogy itt a földön szokott megtörténni. Akkor tehát létezik egy tökéletes isteni akarat „a mennyben", és egy másik, tökéletlen isteni akarat a mi világunkban?

Továbbá. Jézus, aki a Miatyánknak ebben a részében a Káddist követi, és annak első két kívánságát (a te neved… a te országod…) átértelmezve átveszi, e régi imádságban az „akarat" szóval is találkozott, mégpedig ebben az összefüggésben: „a világban, amelyet akarata szerint teremtett". A világ teremtésekor Isten nyilván szólhatott így: „Történjék meg az én akaratom!" A Miatyánk e kívánságának értelmezésében azonban eleve nem alkalmazható a teremtői akarat. Ha a puszta tény, hogy a Káddis megemlíti Isten „akaratát", kézenfekvővé tehette is a Mester számára, hogy bevegye ebbe az imába a „Történjék meg a te akaratod" kívánságot, az átvett gondolat akkor is ugyancsak eltérő jelentést kapott volna.

Úgy tűnik, komoly zavarba kerültünk. Miféle isteni akaratra gondol a Miatyánk e kívánsága? Próbáljuk meg egy kicsinyített modell segítségével elképzelni a dolgot.

Mivel Jézus felfogása szerint Isten olyan hozzánk, mint egy apa, mi pedig mintegy a gyerekei vagyunk, nézzük meg, hogyan alakulhatnának a dolgok kicsiben, egy emberi apa és annak gyermekei között. Elmesélünk egy banális

kis történetet, amelyben kétszer használjuk a „Megtörtént az apa akarata” mondatot, és ezen egészen mást fogunk érteni az első és a második esetben. A történet így hangzik:

Egy apának volt egy sereg, meglehetősen neveletlen gyereke, akik reggeltől estig veszekedtek egymással. Így persze olykor-olykor szükség volt az apa hatalmi szavára, s amit ilyen hatalmi szóval elrendelt egyik vagy másik gyereke számára, annak meg kellett történnie. Ha az érintett gyerek követte az apa hatalmi szavát, azt lehetett mondani: *itt megtörtént az apa akarata.* A gyerekek vitái mégis folytatódtak, és senki sem volt nagyon elégedett, sem a gyerekek, sem az apa. Egy napon aztán csodaszerű módon úgy esett, hogy a gyerekek elhatározták, ettől az órától fogva nagyon kedvesek lesznek egymáshoz. És így is tettek. Ettől elégedettek és vidámak lettek, s az apa szintén elégedett és vidám volt. Azt mondta: „Jól van, kedves gyerekeim! Mindig is így akartam. Most úgy történnek a dolgok, ahogy nekem tetszik. Szép, ha az embernek ilyen gyerekei vannak.” Elmondhatjuk: *most megtörtént az apa akarata.*

Látjuk: E család korábbi, nem kielégítő állapota megfelel a mi jelenlegi világunknak, későbbi, boldog állapota pedig Isten eljövendő országának. Még ha alkalmilag (és nem is ritkán) előfordul is civakodó, veszekedő világunkban, hogy egy-egy ember életében érvényre jut Isten tanácsa, világunk állapota összességében nem olyan, amilyennek ő szeretné: nem az ő akarata szerint való. Isten országának tökéletes világában azonban minden magától úgy történik, ahogyan neki tetszik, ahogyan az ő akarata szerint való. Az „Isten akarata” kifejezés két egészen eltérő alkalmazása a következő: Amikor Isten befolyásolja egy ember gondolatait, és ebben sikert ér el, mivel az illető követi Isten (vagy lelkiismerete) tanácsát, akkor azt mondhatjuk: itt „Isten akarata történik meg”. Ha az emberek összessége úgy cselekszik, ahogyan ő kívánja, akkor is azt fogjuk mondani (s csak ekkor igazán joggal): „Isten akarata történik meg”, és ezen azt értjük, most minden ember magaviseletének örül, mert az oly szépen kifejezi az ő kívánságát.

Ily módon éppen az „amint a mennyben, úgy a földön is” kiegészítés teremti meg Jézus szavának világos értelmét: Bárcsak úgy történnék meg Isten akarata, ahogyan abban a másik világban, „a mennyben” már megtörténik – miközben a „menny” nagyjából azt a helyet jelölheti, ahol Isten gondolatainak ideális világa megvalósult. A földön még „el kell jönnie” ennek az állapotnak. A „Történjék meg a te akaratod” kívánság ennek értelmében ugyanazt jelenti, mint a Miatyánk megelőző, „Jöjjön el a te országod” kívánsága. Ha eljön a te országod, akkor megtörténik a te akaratod a földön, ahogyan „a mennyben” már megtörtént. És megfordítva: Ha a te akaratod megtörténik a földön, ahogy „a mennyben” mindig is megtörtént, akkor itt van a te országod. A két kívánság egy és ugyanaz.

Ezzel beigazolódik, hogy az emberen fordul, eljön-e Isten országa, vagy sem. A régi felfogás szerint, amely még a Káddisnak is alapul szolgált, Istennek szabadságában áll, hogy meghallgatja-e az ember kiáltását az ő országa után, vagy sem. Igen, szabadságában állna, hogy akkor is elhozza a földre, amikor az emberek még egyáltalán nem szolgáltak rá, mindazonáltal erre alighanem csak nehezen szánná rá magát. Jézus elképzelése szerint azonban

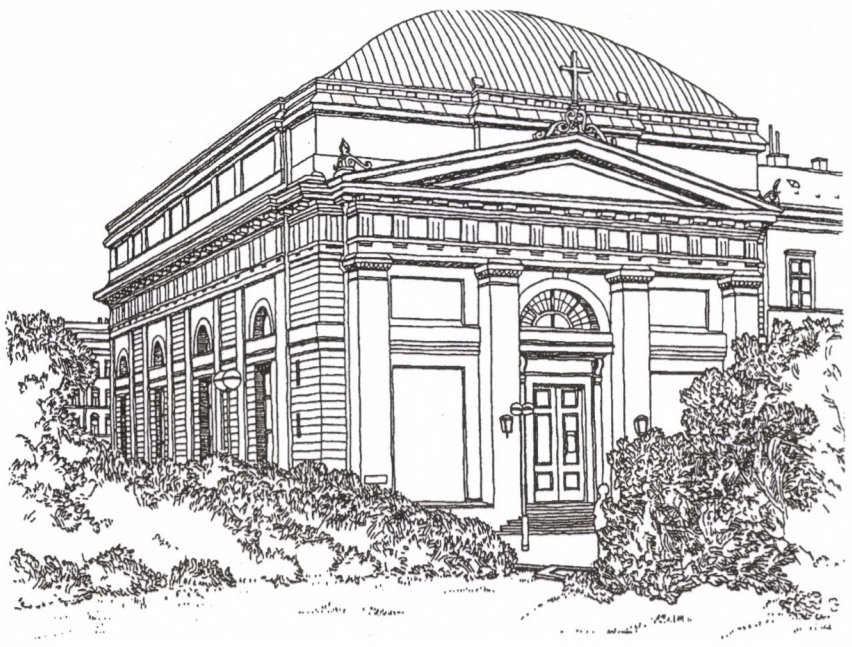

Isten nem a maga tetszése vagy isteni hangulata alapján fogja teljesíteni vagy visszautasítani az ő országa iránti vágyakozásunkat – ugyanis egyáltalán nem képes rá.

Hogyhogy nem képes rá? És mi van a mindenhatóságával? A mindenhatósághoz nincs köze ennek. De köze van ahhoz, hogy Isten nem válhat hűtlenné önmagához. Ha olyan emberek mondják el a „Jöjjön el a te országod, hogy aztán megtörténjék akaratod a földön” imakívánságot, akik egyáltalán nem gondolnak arra, hogy valaha is levessék önzésüket és könyörtelenségüket, akkor ennek semmi értelme sincs. Az imádkozó ember ilyen magatartása esetén a mennyei Atya akkor sem képes teljesíteni kívánságát, ha a legmélyebb áhítattal és a legnagyobb alázattal adja elő. Ha ennek ellenére teljesítené, akkor feloldhatatlan ellentmondás keletkezne: hiszen országa, amelyben (ilyen feltétel mellett) még mindig a régi önzés uralkodna az emberek között, egyáltalán nem lenne az *ő* országa – s ennélfogva egyáltalán nem teljesítette volna az imádkozó kívánságát. Isten nem cselekedhet saját terve ellenében.

Jézus nem Istent szólítja fel, hanem az embereket. A tevékeny embertársi szeretetre, vagyis éppen arra a magatartásra szólítja fel őket, amely Isten országának előfeltétele. Az emberi apáról és veszekedő gyerekeiről szóló kis történetünkben egyik gyerek sem, a legokosabb és a legkedvesebb sem fog odamenni az apához, hogy megkérje: „Légy ismét jó, s hozd létre körünkben, valamint köztünk és közted a boldog családi életet, ahogyan te magad is kívánod azt!” Nem, a történetünkben szereplő apa arra vár, sőt meg *kell* várnia, míg veszekedő gyerekei észhez térnek. Újból és újból békülékenységre inti őket, mindegyiküket. De nem áll elő egy szép napon, hogy azt mondja: „Nos, elhatároztam, hogy béke lesz köztetek!” Nem határozhatja el gyerekei egyetértését. Csak *akkor* lesz köztük egyetértés, ha gyakorolják a testvéri szeretetet. Akkor viszont egyúttal egyetértésre jutnak az apjukkal is.

Jézus sem szólíthatja fel belső meggyőződéssel a mennyei Atyát: „Hozd létre a te országodat” (Káddis), csak azt mondhatja: „Jöjjön el te országod” (Miatyánk). Hiszen Jézus jó híre éppen ez: Isten országa *akkor* lesz „itt” (akkor mondhatjuk, hogy „eljött”), ha az emberek úgy viselkednek, hogy megtörténik Isten akarata a földön. Akkor béke uralkodik majd a földön, kicsiben és nagyban egyaránt.

Louis Kretz

Forrás: „Vater unser”. Das Christentum im Widerspruch zu Jesus, Walter-Verlag, Olten 1992, 57-62.67-74.

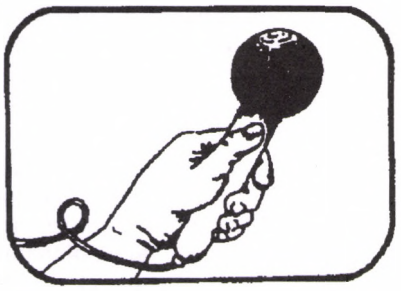

„Amig időt kapok, feladatom is van”

Interjú Turiák Ildikóval

A Bokor bázisközösségben 2005 júliusa óta alig van találkozó, ahol ne hangzana el a kérdés: „Mi van az Ildivel?” És általában akad valaki, akinek van friss híre, aki épp a napokban beszélt vele, aki elismerően és lelkesen számol be a vele való találkozásról, arról, hogy sokat kapott tőle... Kiről is van tehát szó? Turiák Ildikó 60. évében járó nyugdíjas egészségügyi laboráns, egyedülállóként gyermeket örökbefogadó, hűséges közösségi tag. Tavaly július óta tudja és tudjuk, hogy áttétes rákkal küzd. Erős és erőt adó. Az elmúlt félévben kórházi, majd otthoni ágya az őszinte és pozitív beszélgetések forrásvidéke. Egy decemberi estén kivételesen jegyzetfüzettel mentem látogatóba.

Noha mintegy 20 éve ismerjük egymást, most mégis arra kérlek, mutatkozz be – általam az Olvasónak!

Ha jól számolom, éppen 40 éves a „Bokron belüli fennállásom”, valamikor ilyen adventi időben találkoztam először Gyurka bácsival. Akkor 19 éves múltam, és már három éve a Mester Margit alapította szerzetesközösséghez tartoztam.

Kanyargós út vezetett idáig: fél éves voltam, amikor szüleim elváltak, és édesapám tudni sem akart rólam. Édesanyám néhány évvel később feleségül ment egy nála 20 évvel idősebb emberhez, ebből a házasságból született az öcsém. Édesanyám mélyen vallásos emberként szerette volna egyházilag is rendezni a házasságát. De nem hogy nem volt módja erre, hanem egy nyaralásunkkor hatalmas pofont is kapott: a szószékről hirdette a pap, hogy az elváltaknak, az újraházasodottaknak nincs helyük a templomban. Anyám karakán – és mélyen megbántott! – emberként sarkon fordult, és kivonult a templomból, s ezzel az én vallásos nevelésem is véget ért.

De megmaradt bennem valami érdeklődés a transzcendencia iránt, és gimnazistaként az iskolába menet rendszeresen betértem a templomba. Itt figyeltek fel rám az apácák, akik beszélgetni kezdtek velem. Értelmes és elkötelezett életet éltek, és ez nagyon vonzó volt. Így aztán amint leérettségiztem, csatlakoztam a közösségükhöz. Noviciátus után az egyéves fogadalmat is letettem. Magyarországon ennek a szerzetnek a tagjai néhány fős csoportokban, lakásokban éltek, és civil foglalkozásuk volt. Minden tekintetben igényesek voltak: jezsuita alaposságú szellemi-lelki életet követeltek meg, de például alapos egészségügyi kivizsgálásnak is alávetették a jelölteket, hogy egészséges, „strapabíró” tagjaik legyenek. Felvetődött, hogy néhányunkat „disszidáltatnak”, de ez valahogyan kiszivárogott, s ennek a ’60-as évek derekán bizony rövid úton kellemetlen következményei lettek: családi veszekedésektől hajnali házkutatásig.

Orvos szerettem volna lenni; többször felvételiztem, és a végén már olyan volt a szóbeli, hogy biológiai kérdést fel sem tettek... Egyértelmű volt, hogy bármennyit tanulok, sosem fogok bekerülni az egyetemre. Idővel azt is fel kellett mérnem, hogy édesanyám nem fog tudni két gyereket taníttatni. Maradt a munka: az egészségügyben helyezkedtem el. Rövid időt dolgoztam az Onkológián, aztán a MÁV Kórházban töltöttem kb. egy évet, utána pedig a Maros utcai rendelőben voltam nyugdíjazásomig, 36 éven keresztül. Ezt csak a GYES szakította meg, de erről majd később!

Tudom, hogy igazán szeretted a szakmádat, de az életedben a munka foglalkozás volt. A hivatásodat az emberi kapcsolatok építésében, a közösségben, a Bokorban, az apostolkodásban találtad meg.

A MÁV Kórházban ismerkedtem meg Trásy Évával, akivel mindmáig szoros baráti kapcsolatban vagyunk. [Amikor a nyáron Ildi nagyon rosszul volt, Éva szervezte a teljes baráti kör szolgálatát, s azóta is a legodaadóbb segítő. – A Szerk.] Néhány hónap után Évához kaptam meghívást egy lakásszentelőre. A lakásfelújítást jórészt Bulányi György finanszírozta – Tempós fizetéséből –, így aztán ő is ott volt a szűk körű ünnepségen. Évától hallottam már róla, börtönviselt múltjáról, újszerű gondolatairól. Most egy temperamentumos oroszlánt ismertem meg, s azt hittem, harsogni, „ordítani” fog. De nem. Beszélgetni kezdett. Három-négy kérdést tett fel, és úgy szólított meg, hogy utána én akartam folytatni a beszélgetést. Jártam hozzá, s ő mondta, csak mondta a magáét, az akkor frissiben meglátott jézusi igazságot. Jó hallgató lehettem. Sőt, ahogyan később bevallotta, szinte idegesítően jó „alany” voltam, mert a legtöbb felismert igazságára rögtön rá tudtam bólintani, mivel én is úgy gondoltam – már régen...

Ezek a beszélgetések aztán nagyot alakítottak rajtam: gondolkodóvá, tenni akaróvá változtattak, és ezt az apácák nem nézték jó szemmel. Kitessékeltek a szerzetből, a hosszabb időre szóló, ill. a végleges fogadalmat már nem tettem le, de azért meghatározó része volt az életemnek a velük való kapcsolat. De ettől kezdve a Bokor lett a szellemi és emberi közegem, bár akkor még neve sem volt ennek a társaságnak, sőt még társaság is éppen csak hogy volt..., hiszen Gyurka bácsi ekkortájt kezdte megszegni börtönbeli fogadalmát, hogy egy személynél, vagy legfeljebb egy házaspárnál több emberrel egyszerre nem találkozik.

A 20-as éveidben jártál ekkor. Hogyan alakult számodra a család kérdése?

A felnevelő család – nem csupán anyám, de a tágabb rokonság is – nagyon fontos szerepet kapott az életemben. Én lettem számukra a stabil pont. Fogékony voltam erre a kihívásra, meg a szakmai felkészültségemnek is sok hasznát vették az öregek.

De már korábban, nálam hét évvel fiatalabb öcsém számára is afféle „pótanya" voltam, nyugodtabb és egészségesebb lévén, mint édesanyánk. Aztán 14 éves koromtól kezdve évtizedeken keresztül mindig voltak körülöttem ápolásra szóló betegek, haldoklók. Először itt a házban: apám nővére és a férje, aki alig két hónappal élte őt túl. Aztán apám lett beteg, és őt érettségiig ápoltam. Anyám népes családjában is mindig szükség volt „házi betegápoló nővére": nagyapám 97 évet élt, nagyanyám testvére meg 105-öt! Már munka mellett ápoltam két nagynénémet, akik mindketten a karjaimban haltak meg. Egyikük nagyon jó ember volt, és szépen halt meg. Azóta tudom, hogy a halál olyan, mint a születés – egy másik létre. A másikuk nehéz ember volt, de az utolsó időre őt is magunkhoz kellett vennünk, mert már magatehetetlen volt. Miután ők elmentek, anyám esett ágynak, és a következő két évben őt ápoltam. Közben a közösségben is akadt, aki mellett kitartó szolgálatra volt szükség, gondolj például Pech Lillára!

Azért nem mentél tehát férjhez, mert nem értél rá?

Nem, ennyire azért nem egyszerű a dolog! Biztosan befolyásolt, hogy édesapám eltaszított, tudni sem akart rólam. Édesanyám második házassága meg nem volt szerelmi házasság, ő mindig telis-tele volt félelemmel. Tehát igazán vonzó modellt nem láttam, sem férfi-nő kapcsolatra, sem családra.

Alakított rajtam az is, hogy kamasz koromban bizony igencsak telt – mondhatjuk akár azt, hogy túlsúlyos – voltam. Azokban az években, amikor egy lány ráébred női öntudatára, s elkezdi bontogatni a szárnyait, én bizony egy nem túl vonzó tükörképet láttam, s ettől visszahúzódó lettem.

Aztán 16 évesen, amikor a szerzetesi élet felé indultam, még úgy gondoltam, hogy a legnagyobb áldozat, amit ember az Istenért megtehet, az a szüzesség megtartása, a szerelemről és családról való lemondás. És ezt képviseltem életem nagy szerelme felé is, akivel könnyek között váltunk el. Ő belátta, nem fog tudni megingatni az elhatározásomban, én meg támogattam abban, hogy ha már nem alapítunk családot, akkor menjen külföldre, és tanuljon.

Később meg talán tényleg nem kerestem igazán. Anyámnak volt is lelkiismeret-furdalása, hogy talán miatta maradtam egyedül. De idővel már nem a szerzetesi fogadalmam kötött, és a sok ápolásra szoruló öreg nyakába sem akarom varrni a tényt, hogy nem mentem férjhez. Akadt, aki szívesen feleségül vett volna, és én kosaraztam ki. Volt, akin eltöprengtem, de komollyá nem vált az ábrándozás. Sosem volt igazán erős bennem a társ iránti igény, viszont mindig élt a lelkemben a gyermek iránti vágy.

És ez a vágyad beteljesült!

Igen. Amikor a sok-sok idős, betegeskedő rokon mind kihalt mellőlem, óriási vákuumba kerültem. Furcsa módon nem megkönnyebbültem, hanem szinte kiborultam. Rövid idő alatt 15 kilót fogytam, és nem nagyon tudtam, mihez kezdjek magammal. Két dolgot fontolgattam: az egyik, hogy elmegyek Prakash-hoz Indiába, és az ő szeretetszolgálatában vállalok részt; a másik, hogy egy gyerek felnevelésére vállalkozom. Jócskán 40 fölött jártam már, egyedülálló is voltam, tehát a szokásos szempontok szerint nem sok esélyem volt az örökbefogadásra. Mint minden lényeges dologról, úgy erről a vívódásomról is beszámoltam közösségi testvéreimnek. Alig telt el néhány hét, amikor egyikük szólt: nyílt örökbefogadással lehet egy kislányom! Annát édesanyám halála után egy szűk évvel a kórház csecsemőosztályáról hoztam haza. És – szerintem ezzel minden anyuka egyetért – a legigazibb, legoldottabb emberi kapcsolatom lett! Egy olyan kapcsolat, amely minden nehézségével együtt a legtöbb gyönyörűséget hozta az életembe, amely igazán feloldott, harmonikussá tett.

El tudom képzelni a környezeted megrökönyödését.

Így igaz. Kollégáim, közösségi testvéreim közül sokan egyszerűen nem akarták elhinni, hogy tényleg ezt akarom, és nem pusztán hirtelen fellángolás, „pillanatnyi elmezavar" ez nálam. Ők megpróbáltak lebeszélni. De akik igazán ismertek, azok tudták, lebeszélhetetlen vagyok. Nem makacsságból, önfejűségből, hanem azért, mert tudtam, hogy ez az Isten akarata és ajándéka. Tudod, mindig volt bennem hajlam a misztikára. Hit a gondviselésben. És nyugalom, hogy az életem elrendeződik, ha én megteszem, ami rajtam múlik.

Például mielőtt az elmúlt nyáron beleegyeztem a műtétbe, a legfontosabb az volt számomra, hogy rendezzem Anna sorsát, aki most egy négygyermekes baráti családban él. Megtettem, amit én meg tudtam tenni, a többi már a Jóistenen és a testvéreken múlik. Anna ma már ott van otthon, de mindig az én lányom marad! És még én is itt vagyok, mert most meg másféle feladataim lettek.

Ahogy hallgatlak, minden olyan egyszerűnek tűnik. Mintha problémák, gondok, feszültségek nem is léteznének!

Fontosnak tartom, hogy igyekezzünk világosan felismerni és – legalább önmagunk számára – megfogalmazni a problémáinkat. A problémaismeret nem csodamódszer, mert sok ismert problémát én sem tudtam-tudok megoldani. De legalább már nem félek tőlük: nem takarom el sem a szememet, sem a problémákat, hogy nehogy látnom kelljen! Az is igaz, hogy az ember az igazi problémákat általában csak kiborulás-közelben – sőt: esetleg csak utána – veszi szemügyre! Amíg lehet, addig bizony hárítunk – sajnos!

Hosszú évekig jellemző volt a közösségre és a benne nevelődő egyénekre is az ún. „felettünk lebegő közös nevező": egy normateljesítési elvárás, amelynek a teljesítésére bizony még dicsérettel, elismeréssel is lehetett presszionálni. Egyáltalán nem állítom, hogy az elvárás mindig és minden ízében rossz, hiszen a felállított mérce jelenti a kihívást; különben könnyen „elkutyulódik az ember". (Ismerjük a régi mondást: az ember vagy az életét igazítja az eszményeihez, vagy az eszményeit szállítja le a gyakorlata szintjére.) De az embernevelésben – és ebbe beleértem az önnevelést is! – az lenne a fontos, hogy ki-ki saját maga, belső késztetésből akarja „átvinni a lécet", s ne – kizárólag! – közösségi, baráti stb. elvárásra rugaszkodjék. Mert ha aztán leveri, akkor a barátait fogja hibáztatni, és faképnél hagyni.

Erre a normateljesítésre hadd' meséljek egy személyes példát. Kitartó és nem könnyű munkával arra neveltem magam, hogy engem mindig mosolygósnak lássanak, én mindig segítőkész legyek, hogy személyes problémáimmal ne terheljem a környezetemet. Nem volt könnyű! Elképzelhető, hogy ezek után mennyire hideg zuhanyként ért, amikor egy közeli jó barát olvasta a fejemre, hogy a fiatal felesége idegbajt kap tőlem, mert annyira zavarónak, hazugnak tartja a viselkedésemet. Hitelesebbnek, ember-közelibbnek érezne, ha időnként kiborulnék, de legalábbis érzékelné, hogy mit hogyan kínlódok meg. Amivel könnyíteni akartam a

környezetem életét, éppen az vált nyomasztóvá! Viszont felszabadított engem magamat, hogy nem kell tökéletesnek mutatkoznom, nyugodtan vállalhatom a gondjaimat-bajaimat, netán hiányosságaimat is. Ettől persze még tudom, hogy a külső kép mindig más, mint a belső valóság, hiszen én csupán tükröződöm a másikban. De azért valóság-közelibb a sokszínű, többrétegű kép, mint a hibátlannak látszó!

Vissza-visszatérően szóba kerül az önnevelés...

Az önnevelés az emberré válás lényege! Mert mindenki csak saját magát valósíthatja meg, és ehhez először önismerettel kell rendelkeznie, azután meg bizony kapaszkodnia kell felfelé! Az ember soha nincs készen!

Az önismeret mindig megmutat egy sor negatívumot is; olyasmit, ami fáj. De ha megismerem, akkor már nem félek tőle. Attól még nem szűnik meg – sőt, akár még fájni is tud! –, de már nem tud lebénítani, leblokkolni a továbbhaladás útján. Aztán az önnevelésben sokat segítenek az emberi kapcsolatok. Az, ha figyelünk a jelzésekre. Ugyanakkor persze mi is adunk jelzéseket másoknak. És azt hiszem, a kritikus tükörtartásnál fontosabb annak az üzenetnek a sugárzása, hogy „értem a szempontjaidat”, hogy „bennem megkapaszkodhatsz”. Ez az empátia, amely nélkül meghal a kapcsolat. Mindenkiben van, amit becsülni lehet, aminek örülni lehet!

Divatos gondolat ma az önmegvalósítás, a „nagykorúvá válás”. Én azt tartom nagykorúnak, aki már nem mást akar utánozni. El tudja fogadni önmagát, sőt, jobbítani is akarja, de mindezt úgy, hogy a környezetét már nem bántja. Nem tesz szemrehányást a környezetének a saját bicebócaságáért, és ugyanakkor nem is „húzza föl magát” mások másságán. Az ilyen ember halkan él, mégis hat: tekintélye, súlya van. Egy életeszményt képvisel, amiből a másik ember annyit és úgy vesz át, amennyire és ahogyan éppen fogékony.

Az elvárásokkal, jobban mondva a presszionálással óvatosan bánnék. Viszont aggasztónak tartom, hogy ma a felettes én ellen is berzenkedünk, de saját belső „léceket” nem szokás feltenni, nem „sikk” az önnevelés. A bennünket körülvevő társadalom csak külső elvárásteljesítésre = életszínvonal-elérésre, fogyasztásra nevel. Elismerem, hogy nem szabad túlzottan erős felettes ént kiépülni engedni, mert az meg rugalmatlanná, akár fejlődésképtelenné is tehet. De hogy ne legyenek eszményeink, amelyek felé nyújtózkodni akarunk?!

Tapasztalataim szerint a legjobb az, amikor a fiatal – de akár a fejlődni akaró felnőtt is! – időről időre megfogalmazza a vágyait, az álmait, az eszményeit. Aztán – esetleg némi segítséggel – saját maga határozza meg az oda-, vagy legalábbis az arrafelé vezető utat a maga számára. Nem kész mintákat kap és vesz át, nem mintakövetésre biztatjuk, hanem önnevelésre és „ön-növelésre”: így a sikerei is, a kudarcai is sajátjai lesznek. Vállalhatóak, mert emberiek. Lépések egy úton.

Aktivitásodat, közösségi jelenlétedet jól ismerem az elmúlt évtizedekből. Nekünk is több ízben tartottál lelkigyakorlatos elmélkedéseket vagy előadást. Szellemi ember is vagy a sok-sok betegápolás mellett.

Ez így igaz. Mindig fontos volt, hogy világosan lássam, mi a feladatom, és azt meg is tegyem. Ettől tudom visszatekintve az egész életemet mindenestül vállalni, vállalhatónak ítélni. Azt kezdettől tudtam, hogy a „fejtágítás”, az „agyaskodás” nem elég, hanem kell mellette az emberi törődés, az őszinte és tartós odafordulás. Mindig fájlaltam, amikor a Bokorban az emberi kapcsolatok ápolását, a barátkozást „nózitörlésnek” titulálták, és lenézték, fölöslegesnek ítélték; én hamar beláttam, hogy az emberek első igénye az emberi kapcsolatokra vonatkozik, és csak második igényük az igazság ismerete. Azt is felismertem, hogy a nagyon sok kapcsolat felületességet eredményez. Így aztán kettős cél szerint alakítottam az emberi kapcsolataimat: az igazság közös keresése, felismerése és a barátság ápolása együttesen kapott szerepet. Mély meggyőződésem, hogy egy átlagembernek két közösség – ahogyan mi hívjuk, egy felvevő, táplálkozó, illetve egy leadó, táplált – bőven elegendő. Ennél több közösségi szolgálatot csak megfontoltan, a család és a meglévő közösségek, barátok igényeit és teherbírását mérlegelve szabad vállalni. És kinek-kinek testre szabottan: olyasmit, amiben kiteljesedhet.

Mi egyszerre akarunk jól teljesíteni a nagycsaládban, a közösségben és a munkaerőpiacon. Erre nem láthattunk példát, és nagy nehézségek, sok feszülés és nem kevés súrlódás közepette alakítjuk az életünket. Ki így, ki úgy. Könnyebb csak az egyik vagy csak a másik szerepben „jól domborítani”, és hanyagolni a másik kettőt. És még ha sikerül is egy-egy élhető változatot kialakítani, ami az egyik embernek jó, az a másiknak nem működik.

Nagyon hosszú közösségi múlt van mögöttem, és ha most visszanézek, azt tudom mondani, hogy soha senkivel nem szakítottam. Van, aki a rendszeres csoporttalálkozókról elmaradt, de a személyes kapcsolatot máig tartjuk. És akikkel máig egy közösséget alkotunk – bő 30 éve! –, azokkal mély, személyes barátságokat ápolunk. Nálunk is mindig van tananyag, de a személyes problémák mindig előrébb valók! Persze számít, hogy az életünk lényeges eszméiben, céljaiban egyetértünk, de nem igazságkereső eszmetársak vagyunk csupán, hanem gazdag érzelmi világgal rendelkező barátok is.

A személyes kapcsolatok ápolása terén nagy segítségemre van egy adottságom: jól tudok megfigyelni, ráhangolódni. Nekem elég, hogy csak figyelek valakit egy találkozó több óráján keresztül. Talán konkrétan nem is kerül elő, hogy kit éppen mi foglalkoztat, mi bánt – mégis megérzem.

Egy érdekes kettősséggel élek: szeretem a magam igazát nagyon világosan tudni és megfogalmazni, de meg tudom érteni a másik – az enyémtől eltérő – igazát, ahhoz való makacs ragaszkodását is. Élvezem és vállalom a vitát, és ugyanakkor törekszem kompromisszum kialakítására is. De jó lenne, ha mindig csak vitáznánk, és nem veszekednénk! A veszekedés, vagy a veszekedés elkerülése érdekében való „nyelés” és

önemésztés egészen biztosan hozzájárult a testemben elburjánzó rákhoz.

No, de nem akarok a szellemi élet, a szellemi munka ellen szólni. Sőt, tapasztalatból tudom, hogy az igazság keresése és felismerése mennyire lelkesítő tud lenni! Emlékszem a Gyurka bácsi vezette analízisekre-szintézisekre. És hálás vagyok, hogy rászorított tanulmányok készítésére is: az Ágoston-tanulmányok, vagy Szent Ferenc gondolatiságának fürkészése engem is sokban gazdagított. Ezekben a munkákban jó hasznát vettem történelmi érdeklődésemnek, és annak, hogy egyszerre ismertem a polgári történelemszemléletet, mely eszmék és személyiségek története, az egyháztörténelmet, mely a világ legnagyobb intézményének története, és a marxista történelemszemléletet, mely gazdasági-társadalmi szempontokat állít előtérbe. Ezzel az eszközrendszerrel vizsgáltam a múltat, a forrásokat. És így alakult ki egy messzemenően személyes, meggyőződésemmé vált Ágoston- vagy Ferenc-képem, amit persze örömmel megosztottam másokkal is.

De azért elmélkedéseket mindig szívesebben írtam, mint tanulmányokat: ilyenkor sokkal több a személyesség lehetősége, amit az ember még irodalmi idézetekkel is gazdagíthat…

Meghallgatni, megérteni és elmondani, valamiért kiállni tudó énedet sokan, sokféle formában vették igénybe.

Igen; a Bokorban gyakran kerültem be a választott képviseletbe, nem egyszer delegált a közösség egyházi vagy világi hatóságokkal, testületekkel történő párbeszéd[-kísérlet]ekre. De idővel a munkahelyem is el-elküldött különféle fórumokra. Azután évekig intéztem ennek a nagy társasháznak az ügyes-bajos dolgait. Ez jó is volt, meg nehéz is, mert hát az ember nemcsak pénzt szed vagy kéménypucolást intéz, hanem odafigyel a lakótársaira is, azok gondjaira, és bizony így rengeteg emberi teher rakódott rám.

Térjünk még egy kicsit vissza a személyes kapcsolatokhoz! Az emberek mindig szívesen találkoztak Veled, de azt tapasztalom, hogy a betegséged óta jó néhányan szinte keresik az alkalmat, hogy Veled lehessenek! Sokak erősítője, vigasztalója, harmóniába hozója lettél az utóbbi hónapokban: nagybetegen vagy gyógyító, vigasztaló!

Ahogyan már mondtam, a másik ember személye mindig fontos volt számomra. Nem csak addig, amíg meggyőztem őt a magam igazáról, amíg „elv-társammá" lett, amíg behalásztam a közösségbe. Ezt a személyes ráhangolódni-tudást mindig megérezték és – való igaz – meg is csodálták.

Most meg mindig igazi ajándék a beszélgetés. Őszintén le tud kötni a másik problémája, és addig sem a saját bajommal vagyok elfoglalva. A júliusi műtét után annyira rosszul voltam, hogy egyszerűen csak jólesett a barátok törődése. Aztán össze akartam szedni magam, amennyire csak lehet, és akkor már én kértem, hogy például ne legyen állandóan mellettem valaki, vagy hogy aki ott van, az se segítsen, hanem engedje, hogy begyakoroljak mozdulatokat stb.

Aztán a kezelőorvosom – kérésemre – elém tette minden leletemet a rák sok áttétéről; elmondta, hogy nem javasol műtétet, hogy egyetlen fajta kemoterápiát tud felírni, de nem tudni, annak milyen hatása lesz… A következő negyedóra döntő jelentőségű volt: az egyik megnyíló út a pánik és az apátia birodalmába vezetett volna, a másik viszont egy felismeréshez juttatott: tapasztalattá vált számomra, hogy egy békességből, szeretetből „szőtt" védőharang alatt vagyok, hogy már más aspektusból látom az életet, az embereket, a kapcsolatokat, mint korábban. És ezt a másféle látásmódot igénylik az emberek. Ajándékként élem meg ezeket a hónapokat, de tudom, hogy feladatom van ezzel az ajándékkal. Szabadon elmondhatok mindent, mert már senki sem vághatja a fejemhez, hogy ilyen-olyan babérokra vágyok, hogy karriert építek stb. Figyelek az emberekre – elsősorban mindenkiben arra, ami benne pozitívum! –, és különösen figyelek az emberek egymással való kapcsolataira. Úgy tapasztalom, hogy a bennem lévő szabadság és békesség, de a felszínes udvariaskodás nélküli „rámenősség" is hozzájárul ahhoz, hogy érintkezési zavarokat kezeljek. Velem ma mindenről lehet beszélni, mindenről lehet kérdezni, és én is bátran kérdezek, beszélek. Sok évvel ezelőtt ezt úgy hívtuk: intenzív érintkezés. Hát igen: intenzív is, érintkezés is. Hálás vagyok ezekért az élményekért!

Ahogy hallgatlak – és ahogyan visszaemlékszem az elmúlt évtizedekre –, úgy tűnik, mindent vállalsz az elmúlt 50 évedből, amióta nagyjából kiskamaszként öntudatra ébredtél. Talán ez is fontos eleme a harmóniádnak.

Igen, mindent vállalok. Azt gondolom, hogy amiket tettem, amiket döntöttem, azok mindenkor helyesek voltak. Egy későbbi tudattal persze másként döntöttem volna – pl. a cölibátus kérdésében –, de mindig csak annyit lehet – és csak annyit kell! – megcsinálni, amit és amennyit az ember éppen lát. Erre ragyogó példa számomra Szent Ferenc: csupa hülyeséget csinál – például kifosztja az apja boltját, azután hozzáértés nélkül vág bele a romos templom újjáépítésébe stb. –, de mindig a mindenkori meggyőződése szerint, és „teljes erőbedobással".

Van, amikor ez csak mindennapos, „szürke" szolgálat, és van, amikor rizikós döntéseket kell hozni. Például ma már történelem, de kb. 20 évvel ezelőtt az egészségügyben dolgozó nőkre is igényt tartott a honvédelem, nekünk is katonakönyvet osztogattak. Ekkor már egyértelműen az erőszakmentességet vallottam Jézus nyomán, így nem vettem át a katonakönyvet. Nem akartam „sumákolni", ezért egy levélben foglaltam össze a gondolataimat, és ennek egy példányát bevittem a rendelőintézet igazgatójának, mondván: tőlem tudja meg, hogy mi a helyzet, ne másoktól. Első pillanatban szóhoz sem jutott. Aztán másnap behívott, megköszönte az őszinteségemet, és azt mondta: igazam van. És a következő Semmelweis-napi ünnepségen én kaptam a legmagasabb jutalmat.

Az elégedetlenség, békétlenség sosem volt jellemző rám, és éppen ezért az értelmetlen lelkiismeret-furdalás, önmarcangolás sem. Az ember higgye el önmagának, hogy jól teljesített, ha teljesítette, ami tőle telt. De gondolja és imádkozza meg, hogy mi kell, hogy tőle teljen! Aztán döntsön, és azt vigye végig következetesen. Én például akkor, amikor Anna hozzám került, sok programból kimaradtam, sok felkérést elhárítottam, mert meggondoltam és megimádkoztam, hogy életemnek abban a korszakában Annáé a legtöbb időm, erőm, figyelmem. Aztán ahogyan cseperedett, úgy vettem fel újra – vissza – közösségi feladat-szálakat.

Mindig imponálóan fegyelmezett, összeszedett voltál és vagy.

Tapasztalatom, hogy a rend megtart, a feladat rendessé tesz. Nemegyszer javasolták, hogy hagyjam ott a la-

bort, éljek szabadabb időbeosztással, végezzek szellemibb munkát. Mindig ellenálltam, mert világosan felmértem: ha tudom, hogy fél 8-ra bent kell lennem a munkahelyemen, akkor bizony 6 óra körül fel kell kelni ahhoz, hogy munka előtt legyen időm magamat összeszedni, hogy a munkakezdés előtti időbe beleférjen az imádság, a szentmise, a napi feladatok átgondolása. Ha nem lenne kötött a kezdési időpont, talán csak 9 tájt bújnék ki a paplan alól, és máris három órát elvesztegettem volna.

De a munka, az állapotbeli kötelességek mellett a közösségi feladatok is mindig megtaláltak: a saját közösségeim, a Bokor nagyközösségi szolgálata, lelkigyakorlatos és lelkivezetői felkérések stb. Ha kellett, szerveztem; de igazán mindig azokat a feladatokat szerettem, amelyeknek volt személyes, emberi vonatkozásuk; ahol úgy éreztem, hogy találkozni és segíteni tudok.

Közösségvezetőként, lelkivezetőként, családfenntartóként, betegápolóként mindig erősnek kellett lenned. Hogyan élted meg ezt éveken-évtizedeken keresztül? Azt, hogy nincs – vagy alig-alig akad – akire támaszkodni lehet (szabad). Alig van olyan szituáció, amikor Te lehetsz az elerőtlenedett? Azt, hogy egyedül állsz a „vártán”, és bár magasra jutottál, de itt „kevés az oxigén”?

Az, hogy mindig erősnek kellett lennem, bizonyos szempontból jó volt, mert tartást adott. Ahogy az influenzás anyuka sem vonul el a betegágyba, amikor egy-két-három influenzás van még rajta kívül a családban; valahogy győzi.

De való igaz, hogy amikor senki sem látta, bizony sokszor kiborultam. Fegyelmezett életfelfogásunk komoly hiányosságának tartom, hogy nincsenek feszültség-levezető mechanizmusaink, és még ha lenne is indíttatásunk-elképzelésünk rá, akkor meg általában nincs belső „engedélyünk”: nem illik, nem szabad, mit fognak szólni, nem ilyennek ismernek… Így aztán tartjuk magunkat, és mi magunk is elvárás-közvetítőkké válunk: tartsd magad, légy fegyelmezett stb.!

Elengedhetetlennek gondolom, hogy szert tegyünk némi pszichológiai műveltségre, hogy ismerjük, és kezelni tudjuk a saját belső világunkat, érteni tudjuk és meg tudjuk válaszolni környezetünk lelki folyamatait. A kellemeset és a jót éppúgy, mint a nehezen elviselhetőt és a rosszat.

Ahogy egy teljesen normális családban is kialakul időnként feszültség, amelyet kezelni, feloldani és/vagy levezetni kell, úgy igenis keletkezik feszültség minden emberi kapcsolatban, barátságban, közösségben is. Van, amikor tényleg a hallgatás, akár az elfojtás a megoldás – legalábbis rövid távon. De ha a másik felé nem tudom „lejátszani a meccset”, akkor nekem magamnak kell megkeresnem, megtalálnom az oldást és oldódást. Bizony tudom, hogy a rákos daganataim burjánzása is éppen a sok „feszültség-elnyelés” következménye.

Tapasztalaton alapuló meggyőződésem lett, hogy sok-sok érzelmi-empatikus szállal kell átszőni emberi kapcsolatainkat, mert ezek nélkül a racionalitás medrében „megfagy a szívünk”. Ha gazdag az érzelmi szövet, akkor az elbírja a feszültséget és kritikát is, mert a pillanatnyi negatívum jó emlékekbe ágyazott, és él a jobb jövő reménye is. Intenzív érzelmi kapcsolatok nélkül meg tudunk ugyan halni a közös ügyért a barikádon, de egy pohár jó bort már nem tudunk együtt meginni egy békés nyári alkonyon! Szerencsére azért akadtak borozni-lazítani tudó barátaim is!

Mindig szerényen éltél: az egészségügy egyik rendszerben sem túlfinanszírozott szféra. Ebből a szerény jövedelemből még sokaknak kellett támogatást biztosítanod: előbb az öregeidnek, aztán Annának, nem is szólva a karitatív adakozásról. Emlékszem, amikor nevetve újságoltad, hogy nyugdíjasként „nagyobb lábon” élhetsz, mint korábban, mert végre egy sor kedvezményre vagy jogosult.

Mindig beosztással kellett élnem, ez igaz. De ezt gyermekkoromtól kezdve megtanultam: személyes tapasztalatom, hogy milyen éhezni, hogy mi van akkor, ha nem tudjuk befizetni a villanyszámlát stb. Máig emlékszem a szlogenre: „A foltos nem szégyen, a rongyos a szégyen!”

Aztán a szegénység-szerénység tudatos vállalását erősítette a szerzetesi gondolkodás is, és később a jézusi adáseszmény, amely ugyancsak szerény életkörülményekhez vezet. Nem elszenvedni kell az anyagi korlátozottságot, hanem élni vele! Önfegyelemmel és céltudatossággal dönteni, hogy mi fontos, és mi nem.

Számomra egyértelmű, hogy korunk és környezetünk legégetőbb problémája ma a szegénység. A társadalmi-gazdasági olló hihetetlenül szélesre nyílt, és emellett nem mehetünk el szó nélkül. A nyáron sokat töprengtem azon, hogy mit tehetnénk ezen a téren, ha egyszer úgy tűnik, hogy az ismételten felvetett kommunaötletre, teljes vagyonközösségre nincs fogékonyság köreinkben – legalábbis egyelőre. Javaslatként a következőkre jutottam: „Első lépésben térképezzük fel a magyarországi egy főre jutó átlagjövedelmet. Azután minden közösségnek szavaznia kellene arról, hogy ők vállalnák, hogy jövedelmükből csak annyit használnának fel, tartanának meg, amennyi ez az egy főre jutó átlag. Szavaznának továbbá arról, hogy a többit egy közös kasszába tennénk. Az így befolyt összegből esetleg első lépésben ki lehetne egészíteni azok jövedelmét, akiknek a jövedelme a magyar átlag alatt maradt. A további felhasználási célokról közösen lehetne dönteni… Ez elindítaná egyrészt a Bokron belüli jövedelem-különbségek megszüntetését, másrészt az osztozást.” Hogy naiv vagyok – lehet. Hogy könnyen beszél az, aki az átlagjövedelem alatt él, mert így csak kaphat – lehet. De valahol el kell kezdeni. És tudjuk, mindig az első lépések a legnehezebbek!

Az emberekre figyelés, a segítés, a közösségi szolgálat mind energia-igényes tevékenység. Honnan jön hozzá az erő?

Mondtam már, hogy alapvetően misztikus alapállású vagyok. A szerzetesként előírt napi egy órás adoráció nekem sosem okozott gondot, sőt! Tudom és tapasztalom, hogy időt kell hagynom arra, hogy megszólaljon bennem az Isten. Ez több annál, mint egyszerűen csendben lenni, nem is szólva arról, amíg én beszélem tele a csendet…! Aztán évek, évtizedek múltán ez már nem is igazán időigényes – bár időm most éppen bőven van! –, mert Isten bennem van, állandóan jelen van. Erős belső kontaktust tartunk egymással: Isten és én!

A másik erőt adó tényező a bizonyosság, hogy mikor mi a feladatom, hogy mikor mi való az első helyre. És ami éppen oda való, azt teljes erővel végzem: legyen az a lányom, egy közösségi program vagy egy személyes beszélgetés. Ami a feladatom, ahhoz erőt is kapok. És amíg időt kapok, addig feladatom is van.

Schanda Beáta

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Leckeírás – másolás

Egy tavaszi délután így szólt hozzám Gyopár, a bátyám: „Most felszerelhetnénk a hintát! Gyere!” Fel tudta volna szerelni egyedül is, hiszen ezermester volt, de szerette, ha segédkezem neki, és utasításokat adhat nekem. Rendszerint meg is szoktam szerezni neki ezt az örömöt. Most azonban kénytelen voltam elutasító választ adni: „Csak később segíthetek! Meg kell írnom előbb a nyelvtant.” „Még korán van! Ha felszereltük, megírod.” „Ne haragudj, de nem csinálok addig egyebet, amíg el nem készültem minden leckémmel!” Már ez is boszszantotta. Habozott egy ideig, belenézett ő is a könyvébe, aztán felkapta a fejét. „Hát mi van feladva nyelvtanból?” „A határozói mellékmondatok. Tíz mellékmondatot kell írni, minden fajtából kettőt: hely-, idő-, mód-, ok-, cél-.” Elgondolkodott, aztán villant egyet a tekintete. „Ha csak ez a baj, ezen könnyen segíthetünk!”

A szekrényéhez lépett, elővett egy irkát, lapozott, keresgélt benne, aztán elém tette: „Tessék!” Meglepődtem. A leckének, amelyet mutatott, ez volt a címe: Határozói mellékmondatok. Minden fajtából kettő. Gyopár mosolygott: „Nem emlékszik arra a tanító bácsi, miket írtam én három évvel ezelőtt. Másold le gyorsan, és már mehetünk is csinálni a hintát.”

Kitekintettem az ablakon. Gyönyörű tavaszi délután volt. Vágyódtam hintát szerelni a kertben. De Gyopárra tekintettem, és észrevettem az arcán, milyen mohón kívánja, hogy beleegyezzem a csalásba. Most már könnyebb volt becsuknom, és visszaadnom neki a füzetét: „Köszönöm, de nem teszem. Ha nem magam találom ki a mondatokat, nem leszek otthonos köztük.” Felfortyant. Nagyobb mértékben, mint illett az ügyhöz. „Ostoba! Eddig is tudtad, mi a különbség hely, idő, mód, ok és cél között. Tessék azonnal lemásolni, és jönni!” Annak érdekében, hogy leplezze, mennyire fontos neki, hogy csaljak, hangját tréfássá színlelve hozzátette: „Azt a hét meg a nyolc!”

Most már elmosolyodtam: „Hiába iparkodol, Gyopár, hagyd is abba, mert most is csak az lesz a vége, ami a múltkor, hogy nem én, hanem te csalsz vagy hazudsz, és aztán szégyelled magad.” A vörösség, amely elöntötte az arcát, biztosított róla, hogy most is azt kísérelte meg, amit már kétszer is, háromszor is, hogy rávegyen engem valami csalásra vagy hazudozásra, hogy ne kelljen értékesebbnek tartania engem önmagánál. Természetesen nem ismerte el, hogy ez volt a célja. Erőltetett nevetéssel, de megvonagló szájjal felkiáltott: „Ha! Te nem vagy épeszű!” Kiment a szobából.

Még csak a két helyhatározó mondatot találtam ki, és írtam le először csak egy külön papírlapra, amikor hevesen megkopogtatták a nyitott ablak üvegét: „Mohácska! Légy szíves, írj gyorsan egy versikét édesapa születésnapjára!” A kis Bubacs állt odakinn. Nem utasíthattam el. Gondoltam, még rövid is lesz neki a délután, hogy megtanulja. Kieszeltem a versikét – kellett rá majdnem egy óra –, letisztáztam, és átadtam neki. „Ma mondod el?” Rám bámult. „Ma? Dehogyis, jövőre.”

Alighogy Bubacs elment, sírva bejött egy kislány, Lila Cica. Letette a két határozói mondatra a babáját, a papírlap üres részére meg külön a baba fejét: „Csináld meg, Moha, nagyon kérlek, ezt csak te tudod jól megjavítani.” Szerettem volna azt mondani, hogy majd később, de sírt. Meg azt is hittem, hogy néhány perc alatt elkészülök vele. De mire elkészültem, már kiáltott édesanyánk a verandán: „Uzsonnázni!” Uzsonna után meg így szólt hozzám: „Légy szíves, kisfiam! Menj el ide a lapos szikla környékére, hallom, hogy ott most sok gomba van, vargánya. Gombapörköltet szeretnék vacsorára.” Tudta, hogy egy óra hosszat foglalkoztam a babával tanulás helyett, nem kérhettem hát, hogy ne kelljen mennem, hadd írjam meg a leckét. A lapos szikla környékén azonban sem vargányát, sem másféle gombát nem találtam. Félórai keresgélés után hazamentem.

Édesanyám meg sajnálkozott. „Hm! Úgy látszik, délután már leszedte valaki.” Most már nagyon nyugtalanul siettem a szobánk felé, az üres papírlap felé. De megnyílt a műhelyajtó,

és édesapám kiszólt: „Moha! Kigurult egy kis világoskék kövecske! Légy szíves, keresd meg! Te nagyszerűen tudsz rendszerrel kutatni! Mindent biztosan megtalálsz!” Édesapánk ötvösmester volt. Ékkövekkel is dolgozott, de nemigen ejtette el azokat. Mondta most is: „Gyopár nézegette itt, az ő kezéből esett ki.” Egy gondolat hirtelen abbahagyatta velem a keresést: „Gyopár mondta édesapámnak, hogy én keressem meg, mert rendszeres vagyok?” Édesapánk nevetett: „Ő mondta, csakugyan!”

Mihelyt megtaláltam a kövecskét, visszasiettem a konyhába édesanyánkhoz. „Ugye Gyopár újságolta, hogy sok vargányát látott a lapos szikla környékén?” „Gyopár, csakugyan, de megkért, hogy téged küldjelek, mert őt Toboz sakkozni várja.” Átfutottam Lila Cicához. „Lila Cica! Gyopár mondta neked, hogy csak én tudom jól visszatenni a baba fejét?” „Hát ha már úgyis tudod, ő mondta! De azt is mondta, hogy ne mondjam neked, hogy ő törte le, mert akkor nem teszed vissza!” Elszaladtam a kis Gubacshoz. Már ágyban volt. „Gyopár mondta neked, hogy kérj tőlem versikét?” Ijedten nézett rám. „Honnan tudod? Én nem mondtam meg.”

Futottam haza, de még mindig nem ülhettem le a határozói mellékmondatok mellé. A vacsoraasztalhoz kellett ülnöm. De hiába ültem a vacsora után is, és hiába mosdás után is, mert Ugri Bugri, az öcskös játéktrombitát szerzett valahonnan, és folytonosan fújta! „Gyopártól kaptad ezt a csodahangszert?” Ekkor nyitott be Gyopár. Jött lefeküdni. Hallotta a kérdést, és diadalmasan mosolygott. Ugri Bugri meg trombitált. Fél óra múlva édesapánk nyitott be. „Oltsátok már el a lámpát! Aludjatok! Feküdj már le te is, Moha! Ha van még leckéd, mert látom, írsz, kelj fel inkább holnap reggel korábban.” Gyopár készségesen ajánlkozott: „Majd én felébresztem, édesapa!”

Bíztam is ebben erősen, noha huncutságok sorát találta ki, hogy ne írhassam meg a leckét, hanem kénytelen legyek lemásolni, mert tudtam, hogy ezt akarja. A felébresztést édesapának ígérte meg, hittem hát, hogy nem meri megszegni. Reggel mégis ajtócsukódásra ébredtem. Már sem Gyopár, sem az öcskös nem volt a szobában. Az órára pillantottam, és rémülten ugrottam ki az ágyból.

A konyhában Gyopár gúnyos mosollyal felelte számon kérő szavaimra: „Ah, sajnáltalak felkelteni, olyan jól aludtál. De arra még mindig van idő, hogy lemásold. Diktálom! Gyere!” Most az én szám vonaglott meg: „Köszönöm! Nem kell. Inkább ne legyen semmi az irkámban!” Amikor lapozta is az irkát a tanító bácsi, még mindig azon törtem a fejem, mivel okoljam meg, hogy nem írtam meg a leckét. A tanító bácsi hosszasan nézte az utolsó leírt oldalt. Aztán elégedetten bólintott: „Hibátlan! Kitűnő!”

Gyopár osztálya ugyanabban a teremben tanult. A tanító bácsi váltakozva foglalkozott velünk is, a nagyokkal is. Önkéntelenül is Gyopárra ugrott hát a tekintetem, és megdöbbenve láttam, hogy ujját az ajkára szorítva figyelmeztetett. „Hallgassak, el ne áruljam őt!” Hogy mit ne áruljak el róla, most már tudtam. Azt, hogy bemásolta a füzetembe, alighanem hajnalban, amikor még aludtam, a határozói mellékmondatokat. Az az ajak és a rászorított ujj ravaszul és diadalmasan mosolygott: „Íme, mégiscsak sikerült csalóvá tenni engem.”

A tanító bácsi ismét bólintott: „Kitűnő” – és nyúlt a piros ceruza után, hogy odaírja a lecke alá: jeles. Én pedig megrémültem: ha hallgatok, csalok, ha megmondom az igazat, ártok Gyopárnak. A piros ceruza meg közeledett a papiros fölé. De abban a pillanatban, amikor hozzá is ért, megtermett az agyamban a megoldás módja, és felkiáltottam: „Tanító bácsi, kérem! Ne tessék odaírni a jelest, mert ezt nem én írtam!” A terem felmorajlott. A tanító bácsi elkomolyodva rám tekintett: „Hát ki írta?” „Ne tessék haragudni, de ezt nem mondhatom meg.” Az egész terem Gyopárra nézett, a tanító bácsi is. Ez nagyon bántott, ez nem jutott eszembe előre. A tanító bácsi megkérdezte: „Gyopár? Csak nem te írtad?!” Gyopár a haja tövéig elvörösödve állt fel: „Nem én írtam.” A fiúk mosolyogtak, majdnem nevettek.

A tanító bácsi gondolkodott, aztán hozzám fordult: „Miért nem írtad meg a leckét?” Az igazat feleltem most is. „Valami mindig közbejött.” A fiúk most már hahotáztak, nevetett a tanító bácsi is. „De ma délután megírom, pótolom.” A tanító bácsi bólintott. „Helyes! Ez magától értetődő. Ma azonban nincs meg a leckéd, tehát szekunda.” Be is írta a legroszszabb osztályzatot a hibátlan határozói mellékmondatok alá. De rögtön elővette a zsebkönyvét is: „Magaviseletből azonban kapsz egy jelest.”

Délben hazafelé menet Gyopár nagyon csöndes volt. Velem viszont madarat lehetett volna... no, rosszul ne mondjam – mert azt hiszem, fogatni nem. Inkább szabadon engedtetni a világ összes kalitkalakóit.

Mi a boldogság?

Tulajdonképpen mi a boldogság? Egy elragadtatott pillanat a virágban álló nyári réten? Egy sikeres kapcsolat? Közös étkezés a családdal? Esély arra, hogy nehéz időkben megkaparintsunk és megtartsunk egy szilárd munkahelyet? Az, ha sikerült másokkal együtt lábra állítani egy társadalomjavító programot? A válaszok különbözőek – oly különbözőek, mint az emberek.

A boldogság azonban nem minden: az emberek életük értelmét is keresik. És jóllehet a boldogság és az élet értelme minden esetben közel van egymáshoz, a kettő mégsem ugyanaz. Lehet, hogy valaki hosszú időn át értelmes dolgot csinál, mégsem boldog igazán. Mások annyira boldogok, hogy nem is dereng bennük az élet értelmének kérdése. Ismét másokat annyira elbódít a neoliberális hétköznapokban zajló életük, hogy már teljesen elfelejtették megkérdezni, miben is áll cselekvésük és létük értelme.

Ahhoz, hogy ellene tudjunk állni a kreatív öröm bódító hatásának, olykor ki kell lépnünk életünk megszokott poroszkálásából. Ehhez néha elég egy szabadság, egy tapétacsere, máskor azonban többre van szükség; például búcsút kell vennünk megutált munkánktól, el kell költöznünk, radikálisan újra kell kezdenünk.

Istenem, boldogságom!

A spirituális elrejtettség szelíd elragadtatása

Ő mindig jelen van. Isten benem van, és körülöttem. Rejtély számomra, hogy oly gyakran észlelem ezt. Többnyire csendes „háttérzeneként” érzékelem őt. Elég gyakran megesik, hogy teljes jelenlétével van itt, és nem törődik azzal, éppen mit csinálok. Ha az autóban történik ez, legszívesebben jobbra tartanék, és megállnék. Annak, amivel ilyenkor találkozom a lelkemben, azt mondom, „Te”. És azt tapasztalom, hogy ez a Te „jó hozzám”. Gondol rám, szeret engem. Jobban szeret, mint apám és anyám valaha is képes volt rá. Ezért nem is szeretem „Atyámnak” szólítani, „Uramnak” pedig egyáltalán nem. „Te – Istenem!” A többi többnyire csak hallgatás. Érteni amúgy sem értek semmit. De valamiféle rezonancia van bennem. És ebben a rezonanciában nincs semmi, ami félelmet keltene, hanem csupa olyasmi, ami bizalomra bátorít. El vagyok rejtve ebben a „Te”-ben. Beleértve a halált is. Ez az elrejtettség a forrása annak a spirituális boldogságnak, amely szelíden lelkesít, és meghatározza cselekvésemet.

Annyi biztos: mindez nagyon individualista, eretnek és átkozottul intim módon hangzik. S valóban így is áll a dolog. Mégis: A Biblia és az egyházi hagyomány nélkül nem szerezhettem volna ilyen tapasztalatot Istenről. De éppily bizonyos: Ez az istenkapcsolat közölhető, megosztható a többi emberrel. Velem különösképpen a domonkos misztikus, Eckhart mester közölte. Ugyanakkor nem könnyű beszélni róla. Sokszor megjegyezték már, hogy a saját hitünkről beszélni manapság sokkal nagyobb tabunak számít, mint a szexualitásról beszélni. S ha valaki mégis beszél a hitéről, akkor szinte kizárólag a hivatalos tanítás szempontjából bebiztosított „állításokban”.

A körünkben egyre növekvő elvilágiasodás miatt mélységes rémületükben bizonyos egyházi vezetők hangsúlyozzák, hogy a kereszténynek gyakrabban kellene mesélniük hitükről embertársaiknak. Ez teljesen jogos. Csak éppen templomainkban kellene kezdődnie a dolognak! Ott ugyanis a hivatalos közösségi hit messzemenően ernyedt szelleme uralkodik. De hová jutnánk, ha (emellett) mindenkinek lenne még saját hite is? A püspökök és papok nem hinnének a fülüknek, ha egyszer hallanák, valójában mit is hisznek ma legbelül a keresztények. A vallásszociológusok éppen eleget tártak fel már ebből. Napjainkban a hit „hihetetlenül” sokfélévé vált. A templomnak ezért mindenekelőtt annak a helynek kellene lennie, ahol eszmét cserélünk a hitünkről, és az adódó nyitott kérdésekkel közösen lépünk Isten elé. Ebből hamarosan közösségformáló istentisztelet lehetne. Ily módon beköltözhetne egyházközségeinkbe némi spirituális boldogság.

Mindez teljesen individualista dolog! Így hangzik a gyakori szemrehányás azzal az istenkapcsolattal szemben, amely lemond a hagyományos tanítás sok eleméről, és nem terjed ki kifejezetten a hit politikai dimenziójára. Mivel sok teológus furcsamód konzervatív hittani kérdésekben, de – mintegy kiegyenlítésképpen – politikailag progresszívnek adja ki magát, a szemrehányás gyakran egy és ugyanazon oldalról hangzik el.

Ami a „tant” illeti, biztos vagyok abban, hogy a názáreti Jézus elfogadja istenkapcsolatomat. Végül is ő irányított engem ehhez az Istenhez. Noha a végidőről alkotott elképzeléseit és az ítéletről mondott beszédeit mint korhoz kötött jelenségeket figyelmen kívül hagyom, de az fontos, hogy az egyént arra bátorította, lépjen közvetlen kapcsolatba Istennel, és vesse beléje minden bizalmát. Egy eldugott szobácskában imádkozzunk Istenhez, egyedül, kevés szóval. A kultikus istentiszteletet Jézus kevésbé tartotta fontosnak. Elég gyakran szabályosan kiemelt embereket a tömegből, hogy beszéljen velük: lelkesítő lelkigondozás ez.

Hogy aztán későbbi Jézus-tisztelők Isten Fiaként értelmezték a Megfeszítettet, hogy egy „Szentlélekkel” kiegészítve szentháromságos Istenné emelték – ezzel nem muszáj azonosulnom. Igénylem magamnak azt a szabadságot, hogy csak azt „higgyem” spirituálisan, aminek fedezete van saját tapasztalataimban.

Nem mintha semmibe venném más emberek istenkapcsolatát, akár a Bibliára, akár a keresztény hagyományra vagy más vallásokra vonatkozóan. Egész életemben élénken foglalkoztam ezekkel, de sok mindent nem tudok lelkileg követni. Viszont tudomásul tudom venni, ha mások számára valami életfontosságúvá válik ebből a hagyományból, akár a Krisztus-hit, akár a bűnből való megváltás szükségessége. A teológusok régóta tudják, hogy a hitről alkotott elképzelések mennyire függnek az egyén életrajzától. Ezzel a sokféleséggel kell együtt élnünk. Hogy összességében mi jön ki belőle, bízzuk Istenre.

Marad még a hit politikai dimenziója. Azért léteznek-e a keresztények, hogy boldogok legyenek? – kérdezik a politikai teológia képviselői. Tekintettel a sok szenvedésre, a társadalmi elnyomásra, a szegénységre, számukra túlságosan is gyakran istenellenes luxus, ha valaki úgy érzi, el van rejtve Istenben, és egyszerűen boldog. Mások viszont ugyanezt nem luxusnak élik meg, hanem ajándéknak. Mindazonáltal: Istenemet, a szeretet Istenét gondolatilag nem tudom összeegyeztetni a szenvedéssel, a halál világával, a „bűnbeesés” racionalizáló teológiájával pedig végképp nem. Csak egyben vagyok bizonyos: Aki önmagát nem tudja elfogadni a *feltétlen* szeretet Istenében, az nem képes valóságosan elköteleződni szenvedő, szegény és elnyomott embertársai mellett sem. Mert ebben az esetben hiányzik az a szelíd lelkesedés, amelyet nem zabál fel szükségképpen a fájdalom és a keserű igazságtalanság.

Peter Rosien

A tökéletlen boldogság

A „pozitív gondolkodás” árnyoldalai

Az a kívánság, hogy boldogan és elégedetten éljünk, mélységesen emberi vágyakozás. Nem a boldogság kívánása problematikus, hanem a boldogságról alkotott elképzelésünk. Akkor boldog az ember, ha minden tökéletesen zajlik, ha az ember fit és jól funkcionál. Ott tartunk, hogy a boldogság szabványos előítéletté válik: Az élet csupán boldogságból és sikerből áll. A hangsúly a „csupán”-on van.

Sokan önmagukat teszik felelőssé, ha nem jelentkezik az a boldogság, amit reméltek. Aki elvvé emeli a boldogságot, az nem engedi, hogy azzá legyen, aminek maradnia kell: hatásnak. Így mondja Viktor E. Frankl, a logoterápia és az egzisztencia-analízis megalapítója: „Minél fontosabb az ember számára a boldogság, annál inkább már el is veszett számára. Megfordítva: Minél inkább fáradozik az ember azon, hogy kitérjen a boldogtalanság, a szenvedés elől, annál inkább belezuhan valami pótlólagos szenvedésbe, és a valóság előli menekülése bosszút áll rajta.”

Tehát minél inkább menekül az ember az élet reális követelményei elől, s minél inkább tagadja azokat, annál inkább egy elképzelt világban él. Szabó úr, aki sikeres építész, férj és családapa, azon a nézeten van, hogy nem merülnek fel problémák, ha az ember helyesen él. Gyermekeinek rossz osztályzatai újból és újból konfliktust váltanak ki. A legrosszabb a helyzet akkor, amikor valamennyien együtt ülnek az asztalnál. Ekkor leereszkedően és megértést nem tanúsítva adja közre tudását. Az anya tekintete könyörögve kéri a gyerekeket: „Csak ki ne nyissátok most a szátokat!” Szabó úr következetesen képviseli ezt az elképzelést: „Ha nem beszélünk problémákról, akkor azok nem is léteznek.” A hamleti kérdés, amely nem csupán az ő családját fenyegeti, így hangzik: Harmónia vagy nemlét.

A boldogsággal kapcsolatos előítélet ára túlságosan is gyakran azok a kétségbeesett emberek, akik alkohollal vagy gyógyszerekkel enyhítik problémáikat. Ahol már csak a boldogság és a harmónia állapota a tét, elhalnak a kapcsolatok, megszűnik az elevenség.

Mit el nem értünk

Mit el nem értünk, hogy meggazdagított!
Mit el nem értünk, majd mind hogy megáld!
Boldog, ki kincsre lelhet e hiányban,
s nincs benne vád.

Füle Lajos

Mert amint Frankl mondja, életemet nem azok a feltételek teszik értelmessé, amelyekkel találkozom, hanem azok a döntések, amelyeket meghozok: a belső megelégedettség nem a külső körülményektől függ. Léteznek olyan helyzetek, amikor az élet bizony alaposan elbánik az emberrel. A tanácsadó irodalom receptjei ilyenkor nem segítenek. Amikor Kovácsné éppen azon örvendezett, hogy gyermekei önállósultak, s a nehéz évek elmúltak, jött a be nem tervezett meglepetés: férjének cége csődbe ment, s ő 54 évesen munkanélküli lett. A régóta vágyott szabadságból nem lett semmi, s új autó vásárlása helyett is maradtak a réginél. A külső körülmények nem voltak alkalmasak arra, hogy boldogok legyenek. A Kovács házaspár nehéz időket élt.

Kovácsné azonban ritkán hagyta, hogy a külső befolyások elrontsák a hangulatát, és férjét is megfertőzte humorral teli kreativitásával, afféle Szerencsés Jánosként, aki annál boldogabb lesz, minél kevésbé az.

Hogyan lehetséges ez? Oka az élettel kapcsolatos pozitív alapbeállítottságban rejlik – nem a pozitív gondolkodás dogmájában. A pozitív gondolkodás már csírájában megakadályoz minden vélt negatívumot, az élettel kapcsolatos pozitív alapbeállítottság viszont magában foglalja a fájdalmat, a betegséget és a sorscsapásokat is. A pozitív gondolkodás a boldogság felszínes állapotát veszi célba, nem pedig az öröm és a derűs higgadtság mély élményét. Frankl azt írja: „Aki görcsösen azon fáradozik, hogy boldog legyen, az éppen ezáltal máris eltorlaszolta önmaga elől a boldogság útját. Ekképpen minden boldogságra törekvés eleve valami önmagában véve lehetetlennek bizonyul.”

Frankl logoterápiája nem az íróasztal mellett keletkezett. A bécsi pszichológus és neurológus a náci koncentrációs táborokban jutott el alapvető meglátásaira – ott, ahol zsidóként fogva tartották. Az 1945-ös felszabadulást közvetlenül követő napokról ezt írja: „Az ember eljut egy rétre. Virágzó virágokat lát rajta. Mindezt tudomásul veszi, de – nem veszi ‘az érzelmeire’, az érzelmeivel nem érzékeli. Napok múlnak el, sok nap, amíg nem csupán a nyelv oldódik meg, hanem valami az ember belsejében is, amíg az érzelem hirtelen rést nem üt azon a furcsa, gátló akadályon, amely addig korlátok közé szorította.”

Frankl itt azt ábrázolja, hogy az öröm megélése nem annyira a külső adottságokkal függ össze, mint inkább azzal a belső nyitottsággal, amely kész érzékelni az életet. Aki már előre rögzítette magában a boldogság képét, az több elevenséget fog feláldozni a boldogság e képének oltárán, mint amennyi szükséges ahhoz, hogy boldog legyen. Aki tökéletes boldogságra törekszik, ismételten meg fogja tapasztalni, hogy az nem létezik.

Ami engem illet, Peter Usztyinov boldogság-meghatározásával értek egyet: „Különösen is boldog vagyok, amikor tökéletlen a boldogságom. A tökéletesség jellegtelen.”

Inge Patsch

„Sose kérdezd, mi az élet értelme!”

Interjú *Ina Praetorius* svájci teológusnővel

Praetorius asszony, Arthur Schopenhauertől származik ez a mondat: „A munka nem minden, de munka nélkül minden semmi.” Miért keressük mi, emberek, tulajdonképpen épp a munkában az élet értelmét?

Mivel a munkával járul hozzá minden egyes ember a jó együttéléshez. Ebből fakadóan van a munkának pozitív értelme, s arról egyetlen ember sem mondhat le. Mindenesetre manapság ellentmondásos helyzetben vagyunk: Egyfelől panaszkodunk, hogy a munka teher, mivel gyakran nagymértékben idegenek határozzák meg munkánkat – másfelől a munkanélküliség maga az elrettentő rém. Ezzel az ellentmondással kellene foglalkoznunk.

Tehát politikai kérdéssé vált az élet értelmének kérdése?

Igen, feltétlenül, mivel az élet *közös* értelméről van szó. Tehát arról a kérdésről, hogyan élhetünk jól együtt. Az élet értelmének kérdését ennek ellenére évszázadok óta privatizálják. Létezik egy doktrína, amely azt mondja: A közéletben minden mechanikusan és világos törvények szerint zajlik; az élet értelmének keresése viszont a privát szférára tartozik: a családra, a szerelmi kapcsolatra. A nőmozgalom – azzal, hogy ismét nyilvánossá tette az élet értelmének kérdését – hozzájárult ahhoz, hogy ez a szétválasztás időközben bizonytalanná vált. Ez látszólag rendetlenséget teremt, de ez a rendetlenség valójában rend.

Hogyhogy?

Egyrészt azáltal, hogy a nők már nem játsszák el az élet értelme megteremtőjének privát szerepét – akár házastársként, akár szeretőként. Mi, nők, többségünkben már nem tartjuk illetékesnek magunkat a „meghitt otthon – egyedüli boldogság” szerepének eljátszására. Ezt nem utolsósorban a csökkenő gyerekszámon és a válások növekvő számán lehet leolvasni. Másrészt az ökológiai- és a békemozgalom révén világossá vált, hogy ha szétválasztjuk az élet privát értelmének megteremtését és a politika közmechanizmusát, akkor ily módon nem lehet értelmes együttélést teremteni. Ugyanis mindkét mozgalomnak az az alapfelismerése, hogy az életnek és a munkának, a személyes létnek és a közösségi béketeremtésnek egységet kell alkotnia, és nem szabad kölcsönösen a végletekig vinni őket. Harmadszor pedig a mai korban főleg a muszlim nők és férfiak teszik világossá, hogy az élet értelmének kérdése magától értetődően közösségi kérdés. A magam részéről ezt hasznos zavaró tényezőnek érzem a Nyugat számára, hiszen az kettéhasította a magán- és a közéletet. Itt pedig a világ egy jelentős része azt mondja: Az élet értelmének megteremtése közös munka, s az élet értelmének kérdését nem szabad a magánszférába száműzni.

Ahá! Tehát mindenekelőtt mi, nyugat-európaiak érzékeljük veszélyesnek és radikálisnak az élet értelmének kérdését?

Igen. Mert a mi gazdasági doktrínánk – amelyet igencsak magunkévá tettünk – mégiscsak így szól: Sose kérdezd, mi az élet értelme! Hiszen a liberális piacgazdaság állítólag akkor működik a legjobban, ha nem az élet értelmének kérdést tesszük fel, hanem kizárólag a keresletet állítjuk az érdeklődés középpontjába. E doktrína szerint mindegy, hogy kenyeret sütök-e, vagy fegyvert gyártok: Fő, hogy az árum vevőre találjon. Ez a dinamika létezésünk peremére sodort minket. S ennek következtében sokan már nemcsak hogy nem látják értelmét saját munkájuknak, hanem nincs már egyetlen gondolatuk sem arra vonatkozóan, hogy akkor mi más adhatna értelmet az életüknek.

Eszerint tehát először fel kell tárnunk és ki kell küszöbölnünk az értelmetlen munkát, mivel különben az értelmetlenül és boldogtalanul dolgozók nem találnak ki abból az ördögi körből, amelynek foglyai?

Az általános elégedetlenség gondoskodik arról, hogy az értelmetlen munka magától is értéktelenné váljék. Kiküszöbölni szükséges lenne ugyan, de ez nehéz folyamat, mivel hatalomról és pénzről van szó.

És nem mindenki hajíthatja félre egyszerűen a kereső munkáját csak azért, mert az nem teszi boldoggá.

Ennek ellenére szükségünk van radikális különutasokra, akik életük értelme és boldogságuk kedvéért megalkusznak azzal, hogy szegényen fognak élni. Ők az úttörők. De léteznek természetesen fokozatos lehetőségek is arra, hogy közelebb kerüljünk az értelmes munka eszményéhez. Ha például csökkentem kereső munkámat, akkor számolok azzal, hogy kevesebbet fogok keresni, az így nyert időben viszont valami értelmes dolgot csinálok. Ez jelentheti például azt, hogy megint jobban összpontosítok a házi-

munkára. Ó igen, tudom, hogy ezzel veszélyes területre léptem! De nekem szívügyem, hogy ezt a hagyományosan női tevékenységi területet megfosszam közönségességétől, és ismét kapcsolatba hozzam a világgal. Mert ha öt éhes ember áll előttem, akkor kétségtelenül értelmes dolog, hogy főzzek valamit. Ha a gyereknek tele van a pelenkája, értelmes dolog tisztába tenni. Ezek az élet értelmének elemi tapasztalatai, amelyekre a házimunkában szert lehet tenni.

Én viszont sok olyan háziasszonyt ismerek, akiknek ettől a munkától egészen szép csődélményük van.

Igen, ez attól van, ahogyan a házimunkát manapság megszervezik: patriarchálisan a magánszférára, a belső térre korlátozzák. A házimunka még mindig az „erős férfi”, a háziúr képéből indul ki: ez a férfi anyagi függőségben tartja a nőt és a gyerekeket. Egy olyan társadalomban, amely a pénzt ily mértékben állítja a középpontba, mint a miénk, ténylegesen nehéz dolog, ha valaki a megfelelő ösztönzés és elismerés nélkül kénytelen a házimunkát végezni. Így tekintve, tulajdonképpen csodálatos, hogy még oly sok nő dolgozik háziasszonyként. De hát én egy olyan világ modelljeként nézem a háztartást és a háztartás-vezetést, amelyben véget vetettek az „erős férfi” illúziójának. Mert a háztartásban meg lehet tanulni, hogy valamennyien egymástól függve élünk, és senki sem képes önmagában létezni.

Ezért propagálja Ön a mindenkit, főleg a háziasszonyokat megillető alapjövedelmet?

Igen. Az alapjövedelem gondolata abból fakad, hogy az ember rászoruló lény – függetlenül attól, hogy dolgozik-e, vagy sem. Az ember függ a levegőtől, a víztől, a táplálléktól és az embertársiasságtól. És egy olyan világban, ahol a kereső munka hiánycikké, s egyúttal egyre értelmetlenebbé és boldogtalanabbá válik, helyénvaló azt mondani: Az embereknek joguk van „a pénzre mint élelmiszerre”. Igen, a pénz élelmiszerré vált. Nem helyeslem ezt, de így van. Egyidejűleg abból indulok ki, hogy az emberek azt kívánják, hogy értelmesen élhessenek, és pozitív módon bekapcsolódhassanak a közösségbe. Ennek alapján, vagyis hogy a pozitív emberképre fogadunk, célszerű lenne, hogy megbénítsuk a jelenleg uralkodó mechanizmust. Vagyis többé ne azt mondjuk: Azért dolgozol, hogy pénzt kapj!, hanem azt: Azért kapsz pénzt, hogy aztán valami értelmeset tehess! Ez jócskán közelebb vihetne minket ahhoz, hogy megoldjuk az élet értelmének problémáját, nevezetesen azáltal, hogy megszabadítanánk az embereket attól a kényszertől, hogy értelmetlen munkával keressék meg a kenyerüket. És megfordítva, felszabadulnának arra, hogy értelmes munkát keressenek maguknak.

Ön tehát abból indul ki, hogy valóban minden férfi és nő a lehető leggyorsabban hozzálátna ahhoz, hogy értelmes munkát keressen?

Automatikusan és mindenki – nem. Ám azt gondolom, hogy mindenesetre a legtöbb ember – egy átmeneti idő után, amelyben talán ki kellene pihenniük magukat – elkezdene keresni valamit, ami megfelel neki, és hasznos másoknak. De természetesen lesznek olyan emberek is, akik órákon át fogják bámulni a TV-t. Így tekintve a dolgot, az alapjövedelem bevezetése a türelem és a sokféleség nagy iskolájává válna.

Meg lehet-e tapasztalni az értelmetlen munkában – legalább időnkint – valamiféle boldogságot?

Igen, az emberek ennyire képesek alkalmazkodni. Úgy vélem, ez különösen az ifjúság esetében lehetséges – úgy 30–35 éves korig. Ekkor sokan elidegenednek, mindenekelőtt olyan másodlagos célkitűzések okán, mint a „siker”. Tíz éven át magam is erősen elidegenedtem, hogy megcsináljam a doktorátusomat. Társadalmunk problémái közé tartozik, hogy normává tettük a fiatalosságot. Idősebb embereknek előbb jut eszükbe, hogy valamikor meg fognak halni, és előtte még kellene valami értelmeset tenniük, és tehetnének is. Valamit, ami hoz nekik valamit a konyhára, ami hasznos a közösségnek is, és nem csupán a karriervágyat táplálja.

A fiatalossági őrület hozzájárul-e ahhoz, hogy az élet értelmének kérdése nem kerül a társadalmi viták középpontjába?

Igen, így gondolom. S itt meg kell említeni még egy vezérszót: a nemzedéki feledékenységet. Elfelejtettük, hogy pozitív módon kapcsolódjunk az idősebbek tapasztalataihoz. Elvesztettük az összeköttetést azzal, ami szüleink és nagyszüleink számára az élet értelmét jelentette, s boldogságot adott nekik, vagy még ad is, azért nem tudunk tanulni belőle.

Ön ennek ellenére azt mondja, hogy az élet értelmének keresése hozzátartozik az emberi mivolthoz?

Addig mennék, hogy azt mondjam: aki már nem keresi életének értelmét, az elveszítette emberi mivoltának egy részét.

Az is hozzátartozik az ember alapadottságaihoz, hogy boldog akar lenni?

A boldogság és az élet értelme mindenesetre közel áll egymáshoz. De nem hiszem, hogy lehetséges ezt a kérdést az ember számára tisztázni. Vannak depresszióra hajlamos emberek, öngyilkosságra hajlamos emberek, olyanok, akik valamilyen okból elveszítették az élet bármiféle értelmét, és ebből a helyzetből egyedül már nem tudnak kilépni. Ennélfogva nem feltételezném az emberről, hogy törekszik az élet értelmének megtalálására és a boldogságra, de a többségről igen.

És aki „föláldozza magát” másokért? Értelmes dolgot cselekszik-e az ilyen ember, ha nem törekszik személyes boldogságra?

Az áldozat fogalma nagyon megterhelődött a keresztény hagyományban. Produktívabbnak találom az olyan fogalmakat, mint az alázat vagy az odaadás. Az emberi állapothoz hozzátartozik, hogy energiánkat fölhasználjuk valamire. Ha például arra adom oda az energiámat, hogy gyerekeket neveljek fel, akkor ezt értelmes dolognak tartom. Ha azonban önfeláldozásnak érzem ezt, akkor önmagam útjában állok. Hiszen az áldozat hangsúlyozása mögött az az elképzelés áll, hogy az ember legszívesebben önmagáért dolgozik. Az az elképzelés, hogy az ember akkor a legboldogabb, ha csak önmagát valósítja meg, nem biblikus, hanem patriarchális. A Biblia látásmódja szerint az ember mindig valamilyen kapcsolatban álló lény: Istennel, a többi emberrel, a társadalommal, a többiek cselekvésével.

Akkor tehát nem lehet ellentmondás a között a munka között, amely értelmet ad az egyes ember életének, és a között, amely értelmet ad a társadalmi létnek?

Pontosan. Ellentmondások tulajdonképpen csak akkor keletkeznek, ha a társadalomban olyan emberek vannak, akik a „Legjobb, ha csak önmagamért élek!” patriarchális mottója szerint élnek. Ekkor ugyanis egyensúlyhiány lép fel. Ekkor szüntelenül táplálnom és támogatnom kell az ilyen embereket, folyton tennem kell valamit értük, anélkül hogy visszajönne valami. Ezért gondolom, hogy gazdasági rendünk néhány alaptételét – például hogy a gazdálkodó ember elsődlegesen mindig a saját hasznát tartja szeme előtt – meg kell szüntetni annak javára, amit én „a kapcsolatban állásban megnyilatkozó szabadság világlátásának” nevezek. Hogy világos legyen: mindig minden ember függ a többiektől. *Csak* számomra létező abszolút szabadság egyáltalán nem létezik. Ha valaki ezt akarja megvalósítani, akkor mások rovására él.

Britta Baas

Forrás: Publik-Forum, Dossier, 2004. június

Az eretnekségről

Az eretnekek: keresztények az egyházon kívül

Az eretnekek olyan emberek, akik föllépnek a valamely intézményen belül kifejlődött magától értetődőségek ellen, és így világokat változtatnak meg. Eretnek volt például Rogen Bacon, Thomas Müntzer, Galileo Galilei, Charles Darwin, Karl Marx, Sigmund Freud, Pierre Teilhard de Chardin. Valamennyiükben közös, hogy a hivatalos katolikus egyház üldözte őket, mivel megkérdőjelezték annak magától értetődőségeit. Az is közös mindnyájukban, hogy nemcsak a hivatalos gondolkodást változtatták meg, hanem az egyházit is.

Annak az ellenségességnek az alapja, amelyet egyesek kifejlesztenek valamely társadalmi rendszerrel szemben, nem ritkán valamilyen lelkiismereti ítéletben rejlik, amint az eretnekek példája is mutatja. Ennek pedig objektív oka van: *Az intézmények létüknél fogva amorálisak:* kizárólag az önfenntartás és a terjeszkedés fontos számukra; csak akkor állnak elő egy látszatmorállal, ha az önfenntartás és a terjeszkedés véletlenül társadalmi szerződéssel realizálható. Ez a látszatmorál semmilyen morális normának nem elkötelezettje, hanem csupán a két endogén, rendszeren belüli normának: Cselekedj és dönts úgy, hogy cselekvésed és döntésed biztosítsa az intézmény fennmaradását, és az kiterjeszthesse befolyását.

Az eretnekségnek hosszú története van. 1143-ban furcsa történés kezdődött Európában. A Balkán felől szélsebesen terjedt egy új mozgalom. Vándorprédikátorok vonultak keresztül az országokon, s aszketikus életüket minden személyes tulajdonnak ellentmondva élték. Tanításuk egyszerű volt, és könnyen érthető. Megmagyarázott valamit, amire a szervezett kereszténység csak elégtelen választ tudott adni: a rossz létezését. Az ördög, az Ószövetség gonosz Istene állandó harcban áll az Újszövetség jó Istenével és annak angyalával, a názáreti Jézussal. Csak az tiszta, csak az üdvözülhet, aki Jézus szigorú követésével, abszolút szegénységben és teljes lemondásban a jó Isten mellé áll. A vándorprédikátorok katharoknak, tiszták nak nevezték magukat. A szó alakváltozásai nyomán ebből lett a 13. század óta a német „Ketzer”, „eretnek” kifejezés, amely először nem szitok volt, hanem azoknak az embereknek a neve, akik a keresztény világ legszélső perifériáin megpróbálták szó szerint megélni Jézus üzenetét.

Magától értetődik, hogy a hivatalos egyház keményen és hatékonyan reagált. Képviselői számára egyáltalán nem volt különösebben fontos a radikális szegénység és az önmegtagadás, és aggódtak amiatt, hogy mindenekelőtt a katolikus laikusok pártoltak át az új tanhoz, és váltak eretnekké.

Bizonyos huzavona után a hivatalos egyház egyfelől engedélyezte egy olyan rendnek a megalapítását, amely a szegénységet is megkövetelte tagjaitól, de ettől a szegénységtől nem tette függővé a püspökök és pápák üdvösségét is. Másfelől e rend kifejezett célja volt, hogy eltakarítsa a világból a katharokat és az általuk kiváltott botrányt. Becsületére válik ennek a rendnek (a dominikánusoknak), hogy humánusabb eszközöket alkalmazott, mint a hivatalos egyház: prédikációval próbálta meg elérni célját, míg az utóbbi tűzzel és vassal, tehát keresztes háborúkkal. A kettő együtt lényegileg meghozta a kívánt sikert: 1330-ig még tartották magukat kis csoportok Franciaország déli részén, 1412-ig pedig szerény közösségek Szicíliában és Dél-Itáliában. Aztán eltűnt a kísértet.

Csak egy *név* maradt meg: katharok – tiszták. Az európai középkor legnagyobb keresztény szektájának kitüntető elnevezése az anyaegyházban szidalmazó szóvá lett, amely a heréziától a hitetlenségig terjedő palettát takarja. A szó bármely jelentéstani jelentésénél fontosabb azonban érzelmi jelentősége. *Az eretnekek olyan emberek, akiket az egyház támogatásával, sőt az egyház fölszólítására szabad gyűlölni,* megvetni, rágalmazni, gyötörni, megkínozni és megölni.

Ebben a tanulmányban azonban másképp akarom használni az „eretnek” szót. Azokat az embereket jelölöm vele, akik a *periférián,* az ideológiai központtól messze távol állva olyan *új válaszokat követelnek,* amelyek kényelmetlenek, aggodalmat keltőek és nem felelnek meg az általános magától értetődőségeknek. Aki azonban magától értetődőségeket kérdőjelez meg, az fenyegetően hat, szorongást kelt.

Ma a társadalomfilozófiából és a tudományelméletből tudjuk, hogyan jönnek létre az ilyen magától értetődőségek, és hogy ritkán van közük a realitáshoz, annál több viszont az előítéletekhez. Ne feledjük azt se, hogy a biztonság megőrzése minden korban sokkal erősebben motiválta az embereket, mint az igazság megismerése, és ez így van ma is. Sokkal inkább az érvényes, hogy az igazság keresése szinte mindig a biztonság megerősítését célzó technikává deformálódik. Az eretnekek pedig elefántként csörtetnek a biztonság és a magától értetődőségek porcelánboltjában, holott az emberek megszokták, hogy ott megvásárolhatják a válaszokat egzisztenciális kérdéseikre. És ez megbocsáthatatlan. Eretnekek számára nincs bocsánat.

Hogyan és mi célból gyártják az eretnekeket?

Az eretnekek életfontosságúak ama társadalom számára, amelyik nem akar önmagában megmerevedni, vagy visszavonulni az önelégültség gettójába. A keresztény eretnekek ezen túl még egy fontos feladatot vállalnak: *azt kérdezik az ideológiai központtól, vajon éli-e még a jézusi üzenetet.* Ez a kérdés kellemetlen – és mégis föl kell tenni abban a világban, ahol az embereknek inkább a biztonság és a kényelem jár a fejükben, mintsem Jézus tanítása és élete. Sok eretnek arra tesz kísérletet, hogy ismét a maga eredetiségében értse meg a jézusi üzenetet, minden olyan díszítéstől és felpuhítási tendenciától mentesen, amelyet az évszázadok során kevertek hozzá az emberek, egyrészt hogy kereszténynek nevezhessék magukat, másrészt hogy nyugalmukban ne igen zavarják őket.

A jézusi üzenet azonban kifejezetten zavaró – hasonlóan ahhoz, ahogyan zavaró volt az Ószövetség prófétáinak üzenete, akikkel polgártársaik általában egészen hasonlóan bántak ahhoz, ahogyan a keresztények szoktak bánni az eretnekeikkel. Elűzték, kiközösítették, elégették, sziklákról taszították le őket. Olykor azonban (ritkán!) néhány ember megtért a próféták szóra – ezek azonban többnyire a pogányok közül kerültek ki.

Az eretnekek olyan emberek, akik Jézus üzenete kedvéért *készek* – gyakran nagy lelki és vallási erővel – *átélni a kívül levés, az integrálatlanság, a megtámadottság pozícióját.* Olyan emberek tehát, akik nélkül az „igazhitű központ” sem képes élni (a központ mindig igazhitű, bármilyen zagyvaságot legyen is képes elfogadni, képviselni és védelmezni egy önmagának elégséges kommunikáció). Mert hogy hol a központ, azt csak a periféria felől lehet meghatározni. Csak egy kör terjedelme teszi lehetővé középpontjának meghatározását. Az eretnekek megkérdőjelezik a központot, jóllehet éppen eretnekségük által definiálják azt. Ez a felőrlő hatású dialektikus helyzet a szeretve-gyűlölés, a gyűlölködő egymást-elengedni-nem-tudás minden lehetséges formájában megnyilatkozik. Az egyháznak és az eretnekeknek kölcsönösen szükségük van egymásra ahhoz, hogy élni tudjanak. Mindkét oldalon meszszemenően kapcsolataik közelségéből és tanításuk távolságából merítik identitásukat.

Negatív azonosulásokkal meghatározni identitásunkat persze nem föltétlenül keresztényi, de mindenképpen emberi és elterjedt dolog. Így gyárt ugyanis minden társadalom az azokat létrehozó konfliktus-terhességgel olyan helyzeteket, amelyek bizonyos embereket kaszton kívüliekké, kivetettekké, eretnekekké tesznek. Az egyház ezen társadalmak közé tartozik, hiszen társadalmi mechanizmusait tekintve kifejezetten profán. Mindenesetre az egyéni azonosulás Jézus szeretetüzenetével sosem akadályozta meg abban, hogy társadalmi rendszerként ugyanúgy járjon el eretnekeivel szemben, mint minden más társadalom, a politikaiak és a gazdaságiak, a kicsik és a nagyok.

Az eretnekek gyártásának egyik legkedveltebb stratégiája a „kommunikatív fantomok" képzésében áll. Ez pedig a következőképpen zajlik: Elutasítva a konkrét találkozásokat az érintettel, elkezdenek róla beszélgetni. Mivel ezekkel a belső beszélgetésekkel nem áll szemben semmiféle konfrontáció a reális emberrel és annak nézeteivel, e beszélgetések elkezdik lassankint fölépíteni saját szubjektumukat, akinek már csak a neve azonos beszélgetések (tényleges) tárgyával. Az így megteremtett, minden realitástól eloldódott szubjektumot aztán elítélik, leeretnekezik, elátkozzák. Ennyiben az egyházban ugyanúgy zajlik a dolog, mint minden részleges kommunikációs zavarral működő kommunikációs közösségben (és alighanem minden kommunikációs közösség ilyen). Csakhogy az egyház lelki hatalommal is rendelkezik (korábban világival is rendelkezett), és ezt a hatalmat rendszerint érvényesíti a konkrét emberrel szemben, akit fantáziájában azonosít belső kommunikációjának teremtményével. Ami aztán ebből kisül, az rendszerint minden más, csak nem emberi (ha ezt a fogalmat nem a *Van,* hanem a *Kell* felől alkotjuk meg), és végképp nem keresztényi.

De az eretnekek gyártásában más tényezők is tekintélyes szerepet játszanak. Aki megmutatja, hogy képes az egyház nélkül is élni, és mégsem hagyja el az egyházat, az csaknem kényszerűen *idegen kivetítések áldozatává válik!* A normál egyháztagot belső és külső kényszerek kötik az intézményhez, és szívesen venné, ha szabad lehetne ezektől. Képtelen fölfogni, hogy létezik olyan ember, aki nem használja ki egy effajta szabadság esélyét. Tehát nem marad számára más választás, mint hogy a másikról, a nem „normálisról" azt állítsa: az egyház perifériáján él, tulajdonképpen nem is tartozik az egyházhoz, ki kellene zárni... – tehát mindazt, ami őrá magára illene, ha egyszer az archaikus, a nevelés által közvetített társadalmi és pszichikai kényszerekből kinőve, szabadon dönthetne. A másik szabadsága botránnyá válik, amit meg kell szüntetni; vagy sikerül őt ismét szolgává tenni, vagy kitaszítják a közösségből (aminek nem kell feltétlenül intézményesítetten történnie).

Ám téves lenne azt föltételezni, hogy e tekintetben éppen csak az egyház lett áldozata egy különösen ördögi tásadalmi-lélektani mechanizmusnak. Ugyanezen elv alapján funkcionál minden életközösség. Még a felnövekvő gyerekekkel bíró családokban is meg lehet figyelni, persze különböző erősséggel.

Még egy harmadik dolgot is meg kell itt említeni, ami eretnekek gyártásához vezet (és ez éppen azon a területen válik fontossá, amelyről alább még szót ejtünk): az a jelenség ez, amelyet ma „kultúrsokknak" nevezünk. Ez azt jelenti, hogy az egyház szembetalálja magát egy olyan világgal, amelyik intellektuálisan legalább annyira vonzó, társadalmilag legalább annyira hatékony, technikailag pedig sokkal hatékonyabb: ez pedig a természettudományok világa, melyek jobban megváltoztatták a föld (külső) arculatát, mint arra az egyház valaha is képes volt. Ez egyáltalán nem csupán a világ materiális, hanem társadalmi arculatára is vonatkozik. *Az ilyen kultúrsokkok számtalan elhárító- és immunizáló stratégiához vezetnek. Ezek egyike az eretnekgyártás.*

A sokkos találkozás a profán tudományokkal azt eredményezi, hogy az egyház

- vagy visszavonul abba a gettóba, ahol a saját eszméivel él együtt, melyeknek semmi közük a „másik világ" eszméihez,
- vagy pedig nyílt identitásválságba esik.

E válságnak vallási szempontból nem kell radikálisnak lennie, de társadalmi szempontból mindenképp radikális lesz. A jézusi üzenet fundamentuma az egyház számára mindig lehetővé teszi identitásának vallási megalapozását, de társadalmi megalapozását nem. Mivel a társadalmi kötelékek olyan sokaságába van beágyazva, hogy olykor pusztán a társadalmi rendszer egyik elemének tűnik, és csalóka azonosulási ajánlatokat kap (talán fölszólítják, hogy részesedjék az intézményesített hatalomban), valamikor mindenképp meg kell kérdőjeleznie identitásának társadalmi megalapozását. Társadalmi partnere ugyanis előbb vagy utóbb más vonzó fórumok felé fog fordulni, őt pedig, az egyházat, egyedül hagyja. Az effajta veszteségtől való félelmek aztán, melyek mindig kísérői az identitásválságnak, azt eredményezhetik, hogy a válságot nem hordják ki, hanem végül ismét az első alternatívát választják (menekülés a biztos gettóba).

Mi köze azonban mindennek az eretnekekhez? Nos, az eretnekekben személyesül meg a kulturális támadás, és ők a sokkok kiváltói. S mindkettő oda vezet, hogy az „egyház mint organizmus" önmagát fönntartani akarván elkezd elhatárolódni az eretnekektől. Elviselhetetlen lenne számára egy idegen kultúra, egy idegen gondolkodási stílus a saját soraiban. Akik tehát a vonzóbb „kultúra" táborába dezertálnak, azok kaszton kívüliekké, s ha lehet, egyenesen törvényen kívüliekké válnak. Az eretnekek így esetleg a perifériához tartoznak, de még jobb, ha a „dialogikus külsőhöz".

Ez a „dialogikus külső" a pótléka nálunk néhány éve a nyílt harcnak. Kívülálló dialóguspartnerré teszik a másikat (mint levált vagy tévedő testvért). Ily módon is egyértelműen rögzítik a határokat, és definiálják, mi van belül, és mi van kívül. Ezt egyáltalán nem kell negatívan értékelni, ha ezáltal szublimálják az agresszivitást – csak gondolni kell arra,

- hogy a szublimálások gyakran labilisak (és sikeres ellenszublimálás után ismét az ellenséggel szembeni nyílt agresszivitássá fajulhatnak),
- hogy szublimálásokról van szó, nem pedig eredeti, bizonyos igényeket kielégítő folyamatokról.

Az eretnek ma gyakran válik a dialógus külső partnerévé. Mindenekelőtt akkor, ha „vallási eretnekről" van szó. „Vallásinak" azt az eretnekt nevezem, aki új vallási kérdéseket vet föl, melyeket nem lehet elintézni az eddig uralt válasz- vagy elhárítás-repertoárral, vagy pedig azt az embert, aki valamely meglévő vallási kérdésre olyan választ ad, amely ellentétben áll a közép válaszával.

Vannak azonban „profán eretnekek" is; ők a tulajdonképpeni megszemélyesítői a másik, fenyegető kultúrának. Közéjük tartoznak a tanulmány elején fölsoroltak valamennyien, Roger Bacon-től Pierre Teilhard de Chardin-ig mindenki.

Mindenesetre az egyház és vezető képviselői nem fogadhatják el a modern tudományok, s köztük a humán tudományok kihívásait anélkül, hogy identitásválságba ne esnének. Az identitás-válságok azonban félelmet és szorongást keltenek. A „Ki vagyok én?" kérdés hirtelen nem látszik többé megválaszolhatónak a jól bevált minták szerint. És senki ember nem tudja, milyen lesz egy személy vagy egy intézmény, miután keresztülment egy ilyen válságon.

Rupert Lay

A szerző jezsuita, a filozófia professzora Frankfurt am Mainban; terapeuta, lelkipásztor és menedzsment-tanácsadó.

A Lélek ott fúj, ahol akar

Interjú *Willigis Jäger* bencés szerzetessel

Willigis atya, Ön néhány héttel ezelőtt ünnepelte 80. születésnapját. Ennek kapcsán sok megtiszteltetésben volt része, és megtapasztalhatta az életműve miatti hálát – de kritikus hangokat is lehetett hallani. A bencés rendből történt „exklausztrációjáról” is szó esett, de mit is jelent ez?

Szabadságolásnak is lehetne mondani. Mivel nem voltam kész arra, hogy megtartsam a római prédikációs és publikációs tilalmat, magam akartam viselni lelkiismereti döntésem következményeit, s nem akartam a rendemet terhelni ezzel. Egyúttal lemondtam a papságból adódó funkcióim gyakorlásáról is, úgyhogy egyetlen püspöknek sem kell miattam tartania a hátát. Így szabaddá váltam, hogy azt tegyem, amit lelkipásztori feladatomnak látok, nevezetesen hogy elkísérjem az embereket vallási útjukon, és kurzusokkal, publikációkkal, előadásokkal segítsek nekik.

Egyszer s mindenkorra érvényes ez?

Nem, ez a szabadságolás első lépésben három évre szólt, de most a meghosszabbításán fáradozunk. Ez a „mi” az apátomat és kolostori közösségemet is magában foglalja.

És Róma?

Mindannak alapján, amit tudok, Róma tájékozott az eddigi szabályozásról, és nem emelt kifogást. Erre a tényre támaszkodik az a reményem, hogy a hosszabbítás iránti kérelemről is pozitív döntés születik majd.

Nos, a Rómából érkezett legutóbbi irat nem csupán a prédikációs tilalmat tartalmazta, hanem szóba hozott néhány teológiai kérdést is, például azt az istenképet, amelyet Ön írásaiban képvisel. Először talán erről mondhatna valamit.

Szívesen.

Willigis atya, Ön egyszer azt mondta: „Egyáltalán semmiféle istent nem hirdetek.” Hogyan kell ezt érteni?

Egyik központi törekvésem, hogy korunk kereső és kérdező emberei számára utat nyissak Isten valóságának megtapasztalásához, s ezen az úton elkísérjem őket. Eközben ismételten világossá válik számomra, hogy az emberek mintegy akaratlanul mennyire eltorlaszolják önmaguk elől ezt az utat, mivel Istenre vonatkozóan fenntartják azokat a gyerekes elképzeléseiket, amelyek valójában már jelentéktelenné váltak számukra. Kurzusaim révén sok embert tartottam vissza attól, hogy kilépjen az egyházból. Mások számára ismét megmutathattam a kereszténységhez vezető utat, sőt egyeseket egyenesen visszavezettem az egyházba. Jönnek hozzám apácák, és azt mondják: „Itt élem meg azt, amiért tulajdonképpen kolostorba léptem. Miért nem tanították ezt nekem soha?”

Tehát semmiképp sem valamiféle vallásos istentelenséget képvisel?

Semmiképp sem! Mi hiszünk Istenben, de nem hiszünk Istenről alkotott, ilyen-olyan elképzeléseinkben. Már az Ószövetségben is az áll: Ne csinálj magadnak képet Istenről, és ne borulj le előtte (5Móz 5,6–9).

De élhetünk-e egyáltalán istenképek nélkül? Hiszen a Szentírás is tele van Istenről alkotott képekkel!

A bibliai istenképek Istenhez vezető utak. A közlekedési táblákhoz lehetne hasonlítani őket. Ilyen táblák nélkül eltévednénk, és nem találnánk meg a kitűzött célunkhoz vezető utat. De nem szabad megállnunk e táblák előtt, és nem szabad imádnunk őket. Ha így járnánk el, félreértenénk őket, és nem jutnánk el oda, ahol a hazánk van.

Az Ön néhány megnyilatkozása azt a benyomást kelti, mintha Isten személytelen hatalom lenne az Ön számára, valami kozmikus energia. Megszólíthatjuk-e Istent személyként?

Nem tagadom Isten személyes voltát. Csupán a perszonalista beszűkítéstől szeretném megszabadítani az embereket. Isten személy, és egyúttal több is, mint személy. Az igehirdetésben sem szabad figyelmen kívül hagynunk a IV. Lateráni Zsinat nagyszerű megfogalmazását: „A Teremtő és a teremtmény között ugyanis nem lehet oly nagy hasonlóságot megállapítani, hogy ne lehetne köztük még nagyobb különbséget megállapítani.” Tehát a különbség mindig nagyobb, mint a hasonlatosság. Ez mélységesen felszabadító belátás: Segít nekünk, embereknek abban, hogy megtaláljuk a magunk által fabrikált elképzelésekből kivezető utat, és eltaláljunk ahhoz a valósághoz, amelyben beteljesedik az a vágyakozásunk, amely a „Te” szóban rejtőzik.

Valóban lehet segíteni korunk embereinek az ilyen szőrszálhasogató megkülönböztetésekkel?

Én nem vezetek teológiai szemináriumokat. Számomra alapjában véve arról van szó, hogy ismét életre keltsek egy ősi, tiszteletreméltó spirituális gyakorlatot. A keresztény hagyományban – amennyire meg tudom ítélni – átfogóbban értelmezték a teológiai tanulmányokat, mint az manapság messzemenően történik. A kontempláció is beletartozott. Szent Viktorról nevezett Hugó például, a középkor jelentős teológusa és misztikusa (+1141) a következő elemeket számította hozzá a teológiai tanulmányokhoz: olvasmány (lectio), meditáció (meditatio), imádság (oratio), cselekvés (operatio) és kontempláció (contemplatio). Engem mindenekelőtt a kontempláció érdekel. Korunk sok embere keres valódi szellemi táplálékot. Hagyományunk hiteles utakat tud felkínálni ehhez. Olykor tízen is voltunk szerzetesek, papok és lelkésznők Yamada Roshi japán zen-mesternél. És aztán azt kérdeztük magunktól: Tulajdonképpen miért is kell Japánba mennünk? A mi keresztény hagyományunk nem tud ilyesmit nyújtani?

De az Ön egyik-másik kijelentése nem kelti-e azt a benyomást, hogy alapjában véve minden vallás egyenlő? Nem próbálja-e Ön buddhista elemekkel gazdagítani a kereszténységet?

Számomra nem a vallások keveréséről van szó. Nem teszünk eleget a vallások önértelmezésének, ha különböző vallásokból összekeresgéljük magunk azt, ami illik hozzánk. Én keresztény vagyok, és az is maradok. Sosem volt kísértésem arra, hogy buddhista vagy valami más legyek. Buddhista mesterem nem értette volna meg, ha áttérek. A zen a tapasztalás egyik útja. A mesterem buddhista volt, én keresztény vagyok, ami nem érinti a zen útját.

De nem hangsúlyozza-e Ön újból és újból, hogy minden vallásban alapvetően csak egy őstapasztalat létezik, s azzal szemben a rítusbeli és hitvallási különbség másodlagos?

Tény, hogy a nagy vallások misztikus hagyományai olyan tapasztalatokkal bírnak, amelyek – úgy tűnik – hasonló szerkezetűek. A jelentős misztikusok tanúságtételei erre utalnak. Természetesen a különbségeket sem lehet figyelmen kívül hagyni. De vannak közös elemek, analóg szerkezetek. Figyelmen kívül hagyhatatlan például sok, a kereszténységen kívül tisztelt istenség hármassága. Hogyan kell ezt értékelni? Ez a kérdés

HIRDETÉS

Az egyik könyvterjesztőtől visszakerült a kiadóhoz *Karl Herbst* **A valódi Jézus,** illetve *Sárdy Péter* **Jézus kincse emberek kezében** c. könyvének néhány példánya. Ára 1500,– Ft, illetve 1700,– Ft (+postaköltség).

Megrendelhető: Gromon András, tel.: 26/334-155, e-mail: gromon@freemail.hu

foglalkoztat engem. Ezzel voltaképpen azt teszem, amit a Hittani Kongregáció Dominus Jesus kezdetű nyilatkozata követel. Abban ugyanis ez áll: „A teológia ma arra hívatott, hogy elgondolkodjék más vallási tapasztalatok meglétéről s ezek jelentőségéről Isten üdvözítő tervében, és kutassa, hogy más vallások alakjai és pozitív elemei vajon hozzátartozhatnak-e Isten üdvözítő tervéhez, s ha igen, hogyan.” A katolikus egyház tehát nem tagadja, hogy más vallásokban is léteznek vallási tapasztalatok. Ahogyan én sem tagadom ezt.

Nem rendelődik-e alá ezzel az egyház tanítása a személyes tapasztalatnak?

Japáni zen-iskolázásom idején megtapasztaltam, hogy az emberi tudatnak léteznek olyan tapasztalati dimenziói, amelyek meghaladják, illetve áttörik hétköznapi, tárgyi irányultságú tudatunkat. Eközben világossá vált számomra, hogy keresztény hagyományunkban is ismerünk efféle tapasztalatokat. Gondoljunk csak Pálra, az ószövetségi prófétákra vagy keresztény misztikusainkra! Az ilyen tapasztalatok ténylegesen megrázkódtathatják a jól ismert vallási formákat, és átmeneti zavart válthatnak ki. Ezek kísérő jelenségei lehetnek a régi-új tapasztalatoknak, de sem nem céljuk, sem nem szükségszerű következményük azoknak. A legtöbb esetben megtisztuláshoz és a vallási gyakorlat elmélyüléséhez vezetnek. Azok közül, akiket elkísérek spirituális útjukon, nem kevesek találtak új utat a keresztény hithez, sőt némelyek egyáltalán csak így találtak rá erre az útra.

Az egyháznak el kell-e búcsúznia néhány dogmájától?

A katolikus egyház számára a hagyomány eleven valóság. A más kultúrákkal és vallásokkal folytatott párbeszéd mindig különleges kihívást jelent. Gondoljunk csak a zsidó-keresztény hagyomány és a görög-hellenisztikus kultúra és filozófia találkozására az egyház első századaiban, vagy Arisztotelész befogadására a 13. században. Ezek a folyamatok nem minden veszély nélkül zajlottak le, de egyúttal a keresztény hit elmélyüléséhez és tisztulásához vezettek. Hasonló kihívások előtt állunk ma. Az Ön által említett tapasztalat ténylegesen megrázkódtathatja a hit és a tanítás eddigi épületét. Mindig időbe telik aztán, amíg ez a tapasztalat ismét kapcsolatba hozható az eddigiekkel, és így az eddigieket mélyebben tudjuk megérteni. Bizakodom, hogy ez a folyamat sikerrel jár majd.

Forrás: Publik-Forum, 2005/9

A hétköznapok kenyere

A Metamorfózisokban, az Átváltozások könyvében Ovidius elmeséli Philemon és Baucis történetét, azét a házaspárét, akik egyedüliként látták vendégül a fáradt vándorokat, Zeuszt és Hermont. Ennek fejében megkímélte őket az az árvíz, amely az ország barátságtalan lakóit sújtotta. A két öreg azt kérte az istenektől, hogy ugyanabban a pillanatban halhassanak meg. Magas kort megélve, nem haltak meg, hanem tölgyfává és hársfává változtatták őket az istenek, így aztán – eleven és átváltozott alakban – megmaradtak egymás mellett…

Létezik-e még Philemon és Baucis, az a sok éven át tartó szeretet és közösség, amelyben két ember úgy áll egymás mellett, mint két öreg fa?

Nem, mondja egy sor szociológus és pszichológus. A boldogságnak ez a formája – hosszan tartó közösség, amelynek csak a halál vet véget – talán létezett, amikor az emberek életkora amúgy is rövid volt, amikor az emberek élete még szűkös, vágyaik pedig szerények voltak; amikor még erős hagyományok szabályozták a viszonyokat, s a házasok rákényszerültek, hogy egymás mellett maradjanak; amikor az emberek életében még kevés szabadság és játék volt.

Nem, mondja a korszellem. A szerelem nem tart ki egy életen át. Az élethosszig tartó házasság börtön, amelyben minden szerelem kihal, minden vonzalom, remény és vigasz megfullad.

Kezdek kételkedni a kapcsolatok efféle antropológiájában. Létezik ugyanis olyan szenvedés, amely a túlzott elvárásokból fakad; abból az elvárásból, hogy a saját házasságunk tökéletes legyen; hogy a nőnek tökéletesen ki kell elégítenie a férfit; hogy teljesen feloldódjak a foglalkozásomban; hogy a gyerekek nevelése tökéletesen sikerüljön!

Az élet nem ilyen. A legtöbb élet félig sikerül; az ember többnyire csak félig jó apa, félig jó tanárnő, félig boldog ember. És ez már sok! Valamikor régen létezett a totalitás terrorja, amely azt parancsolta nekem, hogy olyan tökéletes legyek, mint a mennyei Atya. Ma ismét létezik ez a terror! Ezzel az új terrorral szemben a sikeres felemásságot szeretném hirdetni. Az élet édessége és szépsége nem a tökéletes sikerben és a teljességben rejlik. Szép dolog, ha szerelmünkkel, barátságunkkal, választásainkkal olykor-olykor a teljesség közelébe jutunk. Szép dolog, ha nem fulladunk meg a cinizmusban és vágyaink elárulásában! Az élet azonban véges, nem csupán abban az értelemben, hogy meg kell halnunk. A végesség magát az életet jellemzi: a korlátozott boldogságot, a korlátozott sikert, a korlátozott kitöltöttséget. Fél szívben is rejtőzhet nagy szenvedély. Feltételezem, hogy a teljességgel kapcsolatos kényszerek összefüggenek azzal, hogy eltűnt az Istenbe vetett hit. A teljes szerelemre törekvés a világias jelen hite, „a modern kor fundamentalizmusa”, mondja Ulrich Beck szociológus. Aki hisz Istenben, annak nincs szüksége arra, hogy ő legyen Isten, vagy hogy Istent játssza. Ahol ez a hit hiányzik, ott az emberre hárul a saját teljessége iránti felelősség elviselhetetlen terhe. Egy gyerekkönyv címe így hangzik: „Kell, hogy létezzék a mindennél is több!” A totalitásnál többet jelentenek a kis lépések, a fél szív, ha még nem kaphatjuk meg az egészet. Nem kaptunk ígéretet arra, hogy az emberek a mennyországot fogják nyújtani egymásnak a földön. De az ember lehet kenyér a másik számára, olykor fekete kenyér, olykor fehér kenyér. Az ember lehet víz a másik számára, s alkalomadtán bor is.

S legalábbis néhány idős házaspár nehezen hihető tapasztalata: minél öregebbek lesznek együtt, annál inkább borrá válik a víz.

Fulbert Steffensky

Forrás: Publik-Forum, Dossier, 2004. június

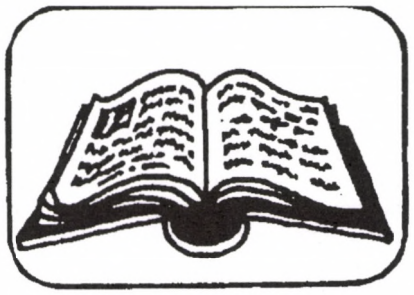

BIBLIA

Az áprilisi elmélkedéseket Vincze József plébános (Pér), a májusiakat Gyombolai Márton (Vác) készítette.

Április 2. — Nagyböjt 5. vasárnapja — Jn 12,20–33 — Életünkkel dicsőíteni az Atyát

1. Jézus megrendült lelkében, mikor tanítványai szóltak neki, hogy a görögök látni szeretnék. Saját népe, főleg a vallási elöljárók sem látni, sem hallani nem akarták. Csak a halálát. A hellének lelki igénye, érzékenysége, keresése megértette Jézussal: a búzaszemnek most kell a földbe esnie, most kell elhalnia, akkor lesz belőle élet.

Látni szeretnénk Jézust – ez a gondolat valóságos volt a saját életemben is, a keresés nagy korszakában. Kispapként mérhetetlen lelki élményként éltem át a kisközösségi lelkigyakorlatokat, ahol nem „hivatásos” tanítók szóltak az élő Jézusról, lelkesen és hitelesen, megrendítően és életátalakításra késztetve. Nem fáradtunk bele a Jézus-keresésbe, ennek jutalma lett egy olyan Jézus-kép, amely azóta is meghatározója életemnek, életünknek.

Érdemes volt járni az országot, beszélgetni, imádkozni a leghitelesebb Jézus-követőkkel, közösségekkel, mert ott kaptuk, kaptam az életre szóló alapállást, ami ma is megingathatatlan.

2. Jézus megdicsőülésnek mondja közelgő halálát. „Eljött az óra, amikor megdicsőül az Emberfia” (Jn 12,24). Felmagasztalásnak mondja, tartja a legkeservesebb kínhalált, kivégzést.

„Dicsőséget nem fogadok el emberektől... Hogyan lehetnétek hívők, mikor egymás dicsőítését elfogadjátok, de nem keresitek az Istentől származó dicsőséget” (Jn 5,41-44). A dicsőítés, magasztalás, istenítés – az embernek nem jár. Csak az Istennek.

„Amikor valakit dicsőítenek a környezetemben, azonnal hibát keresek benne” – mondta valaki egy beszélgetés alkalmával. Nagy különbség van a dicsőítés, sztárolás és a dicséret között. A valós dicséretre, elismerésre nagy szükségünk van. Az érdem nélküli dicséretek, a nem szívből jövő dicsérgetések nem hasznosak. A szívből jövő szó a legigazibb dicséret.

3. Jézusban megdicsőült az Atya, mert odaadta életét, mert nem tért le az ÚT-ról, mert hűséges maradt mindhalálig.

A dicsőítés nem jár ki nekünk embereknek, de mi is megdicsőíthetjük az Atyát. „Így világítson világosságotok az emberek előtt, hogy lássák jótetteiteket és magasztalják (dicsőítsék) érte mennyei Atyátokat” (Mt 5,16).

Abban dicsőül meg az Emberfia:

aki teszi a jót, mégsem önmagát dicsérteti,

aki tudja, hogy oda kell adnia az életét, el kell veszítenie ahhoz, hogy új élet szülessen,

aki a nehézségekben kitartó, az üldözésben hűséges, a csábító szirénhangok hatására nem tér le a jézusi útról,

aki tanúságot tesz úgy, hogy körülötte barátságokra épülő közösségek keletkeznek,

aki nem veszíti el a hűségét, a szeretetét, hitét a tragédiák hatására sem; aki sziklaszilárd mindhalálig.

Április 9. — Virágvasárnap — Jn 12,12–16 — Mk 14,1–15,47 — Diadalmenet és szenvedés

1. Mindannyiunk életében van virágvasárnap, diadalmenet. A sikerélmények hatása, az elismerés, a dicséret, a népszerűség, a hírnév szárnyakat adhat egy kis időre.

Jézus engedte a virágvasárnapi ünneplést, mert nem sokkal utána jött a végzetes dráma, pálmaág helyett ostor, kard, megalázás, a földre terített ruha helyett kereszt, szögek, ecet, gúnyolódás.

2. Jézus, nyilvános működése kezdetén, a pusztában leszámolt a nagyság, a népszerűség kísértésével, gondolatával. Nem akart nagy lenni szolgálat nélkül, csak emberi dicsőítéssel, nem akart népszerű lenni olcsó mondanivalóval, mindenki kedvének keresésével.

Nagy a különbség a csupán népszerű, és a tekintéllyel bíró ember között. A tekintély megküzdött elismerés a valós értékeink szerint. A népszerűség pillanatnyi állapot, amit a tömeg gerjeszt, s ami gyorsan múlik, épp a tömeg hangulata miatt.

3. Visszagondolva saját életemre, nagy leckét kaptam népszerűség tárgyában. Az országos papi labdarúgó válogatottal az Üllői úton futballoztunk a Ferencvárossal, több ezer néző előtt. Furcsa volt: ha ügyetlen voltam, kinevettek, ha sikerült valami, megtapsoltak. Mikor gólt rúgtunk, az én nevemet írták fel a villanyújságra (bár nem én voltam a góllövő). Hosszú hetekre megzavart ez az esemény. Megértettem azok lelkivilágát, akiknek tízezrek tapsolnak. De megértettem azt is, miért mennek tönkre. A népszerűség nagyobb lelki teher, mint az üldözés. Ezért a legtöbben tönkremennek benne. Magam is azt hittem egy rövid ideig, azért lettem nagyobb ember, mert a Fradi pályán fociztam, mert ezrek tapsoltak, mert híres emberekkel játszottam együtt. Istennek hála, gyorsan rájöttem, hogy ilyen eseményektől nem leszek értékesebb, jobb. Ez egy különleges kaland volt, amire jó visszagondolni.

Jézust nem tette tönkre a népszerűség, a virágvasárnap, a diadalmas bevonulás, mert a lelki ember pontosan tudja, mi adja a nagyságot, mi emel az átlag fölé, mivel lehet hasznos a világnak.

4. Jézus szenvedéstörténete mutatja igazi nagyságát. Nem nyitotta szólásra ajkát. Némán viselte a legnagyobb szenvedést. Szívében nem vert gyökeret az ellenérzés, a gyűlölet. Nem veszítette el hitét, tartását. A legnagyobb méltósággal szenvedett és halt meg. A gúnyolódásra imával válaszolt. Emelt fővel távozott az élők sorából.

A szenvedés az az út, amely vezethet lefelé is, felfelé is. Jézust csak felfelé vitte, az Atyához, a Szeretethez.

Április 16. — Húsvétvasárnap — Jn 20,1–9 — Jézus él!

1. Egyik lélektestvérem elmondta, leírta, hogy a tavalyi nagyböjtben új felismerésre jutott. Addig a húsvét, a feltámadás volt számára a cél. A Pünkösd amolyan ráadás volt csupán. De megértette, a feltámadás öröme még nem a Pünkösd öröme. A tanítványoknak a feltámadás még nem adott erőt ahhoz, hogy kiálljanak Jézus mellett, és tanúságot tegyenek róla. A feltámadás hitét majd a pünkösdi események teszik erőssé, visszafordíthatatlanná, tüzessé.

Lélektestvérem azt is elmondta, hogy megértve a Pünkösd fontosságát, közösségi testvéreivel „örömutat” jártak a keresztút mintájára. Mert a legdöntőbb, hogy megvilágosodjunk, megtérjünk, a Lélek irányítsa életünket.

A tanítvány egyszer megkérdezte a Mestert:

– Mit tehetek azért, hogy elnyerhessem a megvilágosodást?

– Pontosan annyit, amit azért tehetsz, hogy reggel felkeljen a Nap – válaszolta a mester.

– Akkor mi értelme van a sok lelkigyakorlatnak és egyéb programnak, amit előírsz nekem – háborgott a tanítvány.

– Hogy biztosan ébren legyél, mikor a Nap felkel – mondta a mester.

2. Jézus csak a megnyílt szeműek számára élő. János apostol benézett Jézus sírjába. Látta az otthagyott lepleket, és hitt. Látni és hinni – e két dolog alapvetően egybetartozik.

Olaszországban egy szabadgondolkodású nyugdíjas beperelte a helyi katolikus papot, mondván: Bizonyítsa be, hogy Jézus történelmi személy volt. Mert ha ezt nem teszi meg, akkor csak bolondítja a népet, és jogtalanul szedi a hívőktől az egyházi adót. – A liberálist, aki látni akart, éppen az elvakultsága tette vakká.

Jézus él, mert találkoztam vele – írta könyve címeként az egyik lelki író. Magam is számtalanszor találkoztam az élő Jézussal. Amikor a Szentírás szavaiból Ige, Logosz, Isten élő szava lett, ami megváltoztatta az életemet, embertestvéreim életét. Amikor a segítséget nyújtóban, a szenvedőben, a tüzes lelkű Ige-hirdetőben felismertem Őt.

Megrázó volt, mikor ellenfelemben, az engem gyűlölőben is felismertem Őt.

Találkoztam az élő Jézussal a természetben, a szenvedésben, de a legdöntőbb volt, mikor a lelkem mélyén leltem rá. Ezért biztos vagyok a húsvét igazságában: a halál nem elmúlás, csak létmód-váltás, nem pusztulás, hanem egy másik életre nyíló ajtó.

Sok évvel ezelőtt, az egyik nagypéntek délelőttjén, a melengető tavaszi napsütésben olvastam az egyik legnagyobb élményt nyújtó novellát a plébániám udvarán: Fodor Sándor: A feltámadás elmarad. Mikor ahhoz a részhez értem: „És akkor megszólalt a kakas” – a szomszéd ház kakasa valóban megszólalt. Ahányszor a novellában szerepelt, annyiszor ismétlődött meg ez. Megrendülten kérdeztem: „Uram, mit üzensz a kakassal? Azt, amit Péternek?”

Az üzenetet megértettem. Jézus él! Őt, az élőt kell hirdetni mindenkinek.

Április 23. — Húsvét 2. vasárnapja — Jn 20,19–31 — Vegyétek a Szentlelket!

1. Honnan kell várni a Lelket? – A mennyei Atya saját képére és hasonlatosságára alkotott bennünket. Az ő Lelke bennünk van. Nem mellénk, fölénk helyezte a Szentlelket, hanem a szívünkbe.

Ezek a szófordulatok, hogy elküldi, hogy felülről küldi, annyit jelentenek: mindenkinek rendelkezésére áll a Lélek. Nem bánhatok vele kényem-kedvem szerint, mert bennem van, de nem az én tulajdonom.

2. Aki elér a saját lelkéhez, az Isten Lelkét fogja megtapasztalni. – A felületes, kapkodó „röpimázó” nem fogja megtapasztalni a saját lelkét sem. „Aki önmagát keresi, Istenre talál, aki Istent keresi, önmagára lel.”

Aki veszi a fáradtságot, és megkeresi önmagát, a saját lelkét, annak gyökeresen megváltozik az élete. „Akinek hite van, előbb-utóbb szárnyai nőnek.”

3. Hogyan érhetem el a bennem lévő lelket? – Az értékek mélyen vannak bennünk. Elindulásunk csodálatos, amit a Bokorban tanultunk, nagyszerű, de ennél tovább kell menni. „A célod felé ésszel visz az út, de elérni csak a szíveddel tudod.”

A mély Isten-élményekből azt értjük meg: nem az a fontos, mi történik velünk, hanem az, hogyan éljük meg.

4. Isten Szentlelke csodálatos dolgokra tanít meg. – „Fordítsd arcodat a nap felé, és minden árnyék mögéd kerül.” A nehéz percekben kell jól imádkozni. Amikor szemed az Úrra tekint, a szíved felvidul. „Olyan legyél mint a madár; ha kivágják alatta a fát, nem a mélybe hull, hanem a magasba száll.”

Minket nem sodorhatnak el a mindennapok, a bajok. Isten Lelkével csak felfelé lehet szállni.

5. Isten Szentlelke adja az eredményt. – „Aki magot ültet, annak lelke tovább él a fában.” „Amit továbbadtál, azt már nem veszítheted el.” „Ha veszel, megtelik a kezed, ha adsz, megtelik a szíved.”

Isten Lelkének működését mindenki érzékelheti bennünk. „Rúgni a ló is tud, minket a simogatásainkról ismerjenek meg az emberek.”

6. Tamás apostol kételkedése nem bántó az evangélium leírásában. Csupán emberi.

Tamás nem hitetlen volt, csak kételkedő. Jézus szeretete és embersége a vele való találkozásban mutatkozik meg igazán. Jézus nem az öklét mutatja neki, hanem a sebeit. Nem leszidja, hanem bátorítja. Nem megszégyeníti, hanem neveli.

De Jézus is kapott ajándékot Tamástól: ő mondja Őt először Istennek. Utána erről a találkozásról tesz tanúságot. A hagyomány szerint Etiópiában és Indiában hirdette: A hit látóvá tesz! Krisztust-látóvá!

Sokszor voltam magam is a Tamás-féle szituációban. Egy alkalommal nagyon elkeseredtem Isten Országa-beli munkám eredménytelenségén. Szerettem volna elbujdokolni, eltűnni mindenki szeme elől. Ekkor nagy lelki élmény ért. Nem szidást kaptam felülről és elmarasztalást, hanem betekintést szellemi-lelki munkám eredményeibe. Ezek nagyon gyenge mutatók voltak. De tudtam, hogy ez a valóság. Megtanultam: sem alul-, sem felülértékelni nem szabad a munkámat, eredményeimet. Az eredmény mindig az Isten műve. Megnyugodtam, folytattam a munkámat. A hitemmel láttam valamit, ami lehangoló volt, de előrevivő.

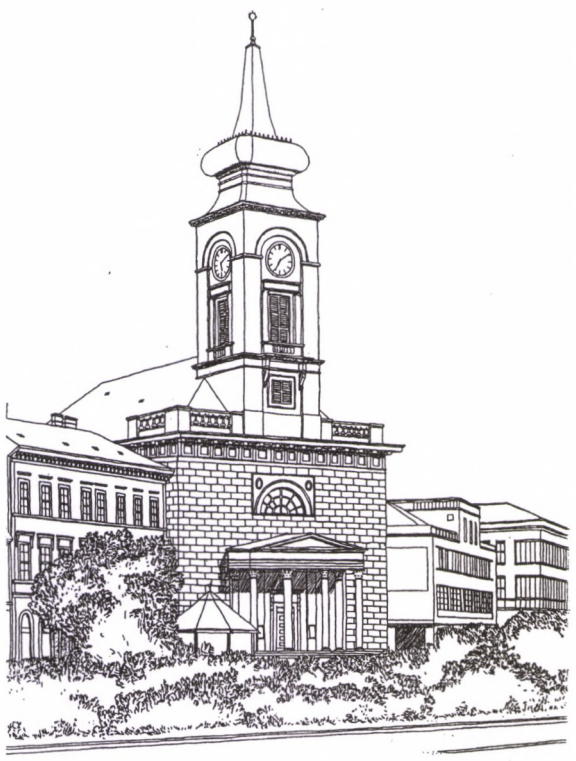

Április 30. — Húsvét 3. vasárnapja — Lk 24,35–48 — Megnyitotta elméjüket

1. Akik Jézusról beszélnek, azoknak előbb-utóbb megjelenik ő maga is. – Már a neve megjeleníti Őt. Valóságossá teszi. A tanítása még inkább. Ez nem szellemidézés, hanem valódi találkozás. Jézus sokszor zárt ajtókon keresztül érkezik. Nem erőszakosan, hanem a lélek finomságával.

Nemrég magamba zárkóztam problémáimmal, bajaimmal, fáradtságommal. Imádságom szürke volt, tompa és monoton. Ekkor érkezett az Úr, lendülettel és tűzzel, jókedvvel és örömmel. Nagy hálát adtam, hogy zárt ajtómon keresztül rám talált, felrázott és visszaállított az ÚT-ra.

2. Ahol Jézus megjelenik, ott szól az egybegyűltekhez. – Földi életében is ez volt a legjellemzőbb viselkedése. Tele volt a szíve az Atya tanításával. Ezért nem is hallgatott. Csak a vádlói előtt.

Jó hallgatni azt, aki okosan és bölcsen beszél. Aki olyan gondolatokat vet fel, ami nem csak szórakoztatja, de meg is mozgatja hallgatóit. – Jókai Anna írónőt hallgattuk egy alkalommal. Szelíd volt és bölcs. Nem voltak töltelékszavai. Mondanivalója teljesen fedésben volt a jézusi igazságokkal. Szavai a lélek mélyére értek. Mozdítottak, biztattak.

3. Ahol Jézus megjelenik, ott elűzi a félelmet a szívekből. – Jézussal mindenhol megjelenik a békesség, a harmónia, a közösség.

A félelem a legbénítóbb lelki jelenség. Megakadályozza a normális életvitelt. Megkötözi a szívet, a gondolatot.

Táborozásaink során gyakran tartunk éjszakai túrát. Egymás kezét fogva gyalogolunk a sötét erdőben. Volt egy társunk, aki annyira félt, hogy végigsírta az egész utat. Sokat bátorítottuk, biztattuk. A közösség hatása: ma már nincs a szívében félelem, mert tudja, mindenhol a mennyei Atya szerető karjaiban vagyunk.

4. Ahol Jézus megjelenik, ott magyarázza az Írásokat, és megnyitja az elméket. Sokszor furcsa formában.

Kispapként népes közösségi csoportnak magyaráztuk a Hegyi beszéd nyolc boldogságmondásának első mondatát: „Boldogok a lelki szegények: övék a mennyek országa” (Mt 5,3). A lelki szegénységet akartuk magyarázni, de nem jutottunk dűlőre. Akkor felállt egy középkorú hölgy, és azt mondta: „Én lélekben gazdag akarok lenni, és nem szegény.” Felállt és hazament. Beláttuk, hogy igaza van.

Akkor kezdtünk el új és elfogadható válaszokat keresni az említett igazságra. Megtaláltuk, és magam is megjegyeztem életre szólóan. Köszönet érte egy asszonyi szívnek, amely nem elégedett meg a hagyományos magyarázatokkal.

5. Ahol Jézus megjelenik, ott tanúságtevő életre biztat és küld.

Aki tanúja Jézus megjelenésének, szavainak, tanításának, az többé nem élheti a maga megszokott, nyugalmas, hétköznapi életét. Szólni kell akkor is, ha fáj, ha kényelmetlen, vagy ha békétlenséget okoz.

Egy este három ismeretlen fiú üvöltözte hangosan a Miatyánk szavait. Közben káromkodtak, gúnyolódtak. Odamentem hozzájuk. Ők sem ismertek. Beszélgetni kezdtem velük. Másfél órás beszélgetés lett belőle. Bocsánatot kértek a magaviseletükért, és köszönték a jó beszélgetést.

A szeretet láncreakciójában mindannyian egy-egy láncszem vagyunk. Nem maradhat üres a helyünk!

Május 7. — Húsvét 4. vasárnapja — Jn 10,11–18 — Jézus a jó Pásztor

Jézus először a pásztor és béres közötti döntő különbséget mutatja meg nekünk. A béres, akinek nem tulajdona a nyáj, elfut, ha jő a farkas. A nyáj neki nem tulajdona, nem kockáztat, menti a bőrét. Így a farkas szabadon kergetheti szét, ragadhatja el a nyájat.

A jó Pásztor ismeri juhait, és azok is ismerik őt. Ez az ismeret olyan alapos, mint ahogy Ők ismerik egymást az Atyával. Az Atya Jézust szeretésének oka az is, hogy igazi jó Pásztorként életét adja juhaiért. Az életadás értékét fokozza, hogy önkéntes. Jézusnak hatalma van életét adni, és visszavenni.... Mivel ezt a feladatot kapta az Atyától, önként adja oda életét, senki nem vehetné el tőle!

Nagyon fontos meglátni a jézusi küldetés Izraelen már itt túlmutató kiterjedését. Más juhai is lesznek, más akolból, de ők is hallgatni fognak szavára, mert „egy akol lesz, és egy pásztor”.

Gondoltunk már arra, hogy mennyire tudnánk követni Pásztorunk önkéntes életadásig menő szeretetét? Azt hiszem, erre a szintre csak úgy lehet eljutni a Lélek segítségével, ha eljutunk a jézusi szó megvalósításáig: „...és enyéim ismernek engem”. Hol tartok, hol tartunk ebben a legfontosabb ismeretben?! Ismerjük Pásztorunkat és az Ő elvárásait? Mekkora „élettöredéket” tudnék magamból önként adni az akol bővítéséért? Látjuk a világot sok kisebb-nagyobb akollal, és rengeteg farkassal. Kérjük Pásztorunkat, hogy egyre többek lehessünk a béreseknél, és közelíthessük életünkkel a jézusi Pásztor-eszményt!

Május 14. — Húsvét 5. vasárnapja — Jn 15,1–8 — Jézus az igazi szőlőtő

Ismét egy közérthető példabeszéd. Az Atya a szőlőműves. Aki szőlőtövet ültet, azért ülteti, hogy termést hozzon, méghozzá minél bővebb termést... Bámulatos a logikai felépítés! A szőlőtő a szőlőműves akaratából kerül a földbe. Nem a tő hozza termést, hanem a belőle sarjadó szőlővesszők, hiszen ez a rendeltetésük. Létezésük értelme a gyümölcshozás!

A terméketlen vesszők létük értelmét vesztik el. Sőt, akadályozzák a termőket, mert táplálékot szívnak el. A haszontalan vesszők levágása nem csökkenti, hanem növeli a termést, mert bővebb táplálék jut a termőknek.

Világos az összefüggés: A vesszők a tőtől kapják termőképességüket, fenntartó táplálékukat. Csak akkor lehet termékeny és életképes, aki szoros egységben van a tővel! Jézus világossá is teszi példabeszéde értelmét: a bő termés záloga az egymásban lét! A terméketlen vesszőknek – amelyek nincsenek egymásban a tőkével – tűzre vetetés a sorsa.

Jézus egységben van az Atyával, akit az dicsőít meg, ha a vesszők bő termést hoznak. Mikor van reményünk a bő termésre? Ha megtartjuk Jézus parancsát, Ő meghallgatja kéréseinket, és szeretetében maradunk. Az Atyát Jézus követésével, a tanítványi út vállalásával, a bő terméssel dicsőíthetjük meg!

Május 21. — Húsvét 6. vasárnapja — Jn 15,9–17 — A szeretet parancsa

Jézus emberszeretetének záloga: parancsainak teljesítése. Ő maga is úgy marad meg az Atya szeretetében, hogy megtartja parancsait. Jézus öröme az Atya szeretetében léte, azaz egymásban létük. Ezt a kölcsönös örömet akarja megosztani övéivel.

A parancs teljesítésének záloga: a parancs alapos ismerete. Jézus három éven át tanítja övéit. Szóval, példabeszédekkel és személyes példával. Már barátainak nevezi övéit, mert mindent tudtul adott nekik, amit az Atyától hallott, és amit az általa választottaknak tudniuk kell parancsának teljesítéséhez.

Egy tömör mondatban foglalható össze a jézus tanítás lényege: „Szeressétek egymást, mint ahogy én szerettelek titeket.” Ő pedig példát mutatott a legnagyobb szeretetre, a másokért életet adni tudásra...

Vizsgáljuk meg: Hol tartunk a Jézus barátságához vezető szeretet útján?! Mennyire tudok másokat türelemmel, megértéssel elviselni? Tudok-e úgy adni, hogy megérezzem az adott dolog hiányát? Tudok-e úgy szeretni, hogy embertestvérem érdeke fontosabb legyen az enyémnél? Van-e olyan ember vagy pozitív eszme, amiért életemet tudnám áldozni? Érzem-e, hogy a szeretet az elviseléssel kezdődik, és az életadással jut el a csúcsra?

Fontosnak érzem tudatosítani, hogy nemcsak a kivégzés, az azonnali halál minősül élet-odaadásnak! Lehet – sőt, talán még nehezebb – a „részletre történő” életodaadás! Egy nagycsalád folyamatos gondozása, ellátása, egy magatehetetlen ember rendszeres gondozása, ápolása, az elesettek folyamatos segítése – ha lassú elkopással is – életáldozat! Hol tartok ma a jézusi életpélda követésében? Gondoljam át Jézussal, hogy merre visz az én életadó „keskeny utam”!

Május 28. — Urunk mennybemenetele — Mk 16,15–20 — Az apostolok küldése

Jézus – mennybemenetele előtt – már barátainak mondja övéit, mert mindent átadott nekik, amit az Atya reábízott. Most – közvetlenül a mennybemenetel előtt – megadja az útmutatást az átadottak felhasználására, továbbadására.

Hatalmas feladatot kapnak: Hirdessétek az Örömhírt az egész világon, minden teremtménynek! Feladat-teljesítésüktől függ, hogy „Aki hisz és megkeresztelkedik, üdvözül. Aki nem hisz, elkárhozik.” Üdvösség, vagy kárhozat? Hatalmas felelősség!

A hitelesség biztosítására csodajeleket sorol fel: a nyelveken szólástól az ördögűzésen át a gyógyításokig. Hol tartunk ma, kétezer év után? Ismerjük-e, és éljük-e azt a tanítást, amit az Apostolok óta tanít az egyház? A megismerés és megélés egységében tudjuk-e a megígért csodajelekkel is hitelesíteni mondanivalónkat? A kétezer év során voltak és vannak csodajelek, de messze nem az elvárható gyakoriságban... A továbbadás eredményességét nem a megismerés és megélés hiányosságai gátolják? Ebben látom a summát: akkor lehet mást kereszténnyé tennem, ha előbb sikerül nekem hiteles kereszténnyé lennem!!!

A szegények hangja

Oscar Maradiaga hondurasi bíboros érsek portréja

32 393 darab „Tartsátok szavatokat – állítsátok meg a szegénységet!" feliratú képeslapot adott át az osztrák kancellári hivatalban *Oscar Andres Rodriguez Maradiaga* hondurasi érsek, amikor 2005 októberében Bécsben járt. Azok az osztrákok, akik részt vettek az akcióban, aláírásukkal arra az ígéretre akarták emlékeztetni Wolfgang Schüssel kancellárt és Tony Blair brit kormányfőt, hogy 2015-ig felére csökkentik a világméretű szegénységet. Bécsi látogatásakor Maradiaga érsek megerősítette az ipari országokhoz intézett felhívását is, hogy végre fordítsák nemzeti össztermékük (GDP) 0,7%-át fejlesztési segélyekre. Tekintettel arra tényre, hogy Ausztria 2004-ben csak 0,24%-ot adott a szegénység leküzdésére, a Don Bosco szaléziánusai közé tartozó érsek kijelentette az osztrák kormányhoz intézett felhívásában: „Ausztria is kötelezte magát az ENSZ által kitűzött cél elérésére. Tíz évvel a kitűzött dátum előtt messze vagyunk még attól a céltól, amelyben megegyeztek, vagyis a szegénység és az éhezés felére csökkentésétől. Csak a fejlesztési együttműködésre fordított közpénzek növelésével és a világ kereskedelmi és pénzügyi rendszerének megváltoztatásával lehet megfordítani a trendet."

Adósság-elengedés

A megkívánt 0,7%-os támogatás mellett azonban a fejlődő országok átfogó tehermentesítésére is szükség van, jelentette ki az érsek. Maradiaga már 2000-ben, az „Adósság-elengedés éve kampányának védnökeként" azért küzdött, hogy a legszegényebb országoknak további adósság-könnyítéseket biztosítsanak. 1999. június 19-én egy olyan zsákot adott át Gerhard Schröder német kancellárnak, amely azt a világszerte összegyűjtött 17 millió aláírást akarta jelképezni, amelyet ugyanakkor a kölni dóm előcsarnokában tornyoztak fel. A „harmadik világ" országai a kamatokkal már régen visszafizették külföldi adósságaikat – indokolja az adósság-elengedés melletti elkötelezettségét Maradiaga érsek. Példaként hazáját, Hondurast említi meg: „Honduras egy vízi erőmű építéséhez 90 millió dollár kölcsönt vett fel az Amerika-közi Fejlesztési Banktól", magyarázza. „Ezzel a 90 millió dollárral még ma is tartozik az ország, pedig már 205 millió dollárt fizetett vissza kamatként."

A 63 éves bíboros, aki esélyes volt Péter székének betöltésére, már évek óta küzd a globalizáció veszteseiért. Szereti országát, és túlságosan is jól ismeri annak problémáit és visszásságait. Honduras, amely a közép-amerikai földhídon, El Salvador, Guatemala és Nicaragua között fekszik, Közép- és Dél-Amerika egyik legszegényebb országának számít. A mintegy 6,6 millió lakos 80%-a az ENSZ által meghatározott létminimum alatt él, 40%-a munkanélküli, 30%-a nem tud írni-olvasni.

Maradiaga, aki 1993 óta Tegucigalpa érseke, természetismereti tárgyakat oktatott általános és középiskolákban, teológiát, zenét, pszichológiát és pszichoterápiát tanult, nyolc nyelven beszél folyékonyan. Számára ezért mindenekelőtt egy dolog fontos, amikor a szegénység elleni küzdelemről van szó: az oktatás. Ezért alapított egyetemet is Tegucigalpában, többek között azzal a céllal, hogy fiatal embereket nyerjen meg arra, hogy vállaljanak politikai felelősséget és hivatalokat.

Rádióiskola

Miután a Mitch hurrikán 1999-ben az ország nagy részét elpusztította, sok hondurasi életfeltételei tovább romlottak, sok gyerek és fiatal számára még nehezebbé vált az iskolalátogatás a költségek vagy a hosszú út miatt. A tegucigalpai Don Bosco nővérek megtalálták a szegénységből kivezető egyik utat: rádióiskolájukkal 36000, elsősorban vidéki gyereknek nyújtanak naponkénti oktatást, mégpedig olyat, amely az oktatási minisztérium irányvonalát tarja szem előtt, és államilag elismert. Mint a klasszikus iskolákban, rendes órarend van, különböző tantárgyakkal. Központi helyeken hétvégeken tanulmányi találkozókat tartanak, s ott kiosztják a tananyagot, ellenőrzik a házi feladatokat, tisztázzák a felmerült kérdéseket. E rádióiskola projektpartnere Maradiaga bíboros, aki – tekintettel a tanulók növekvő számára – sürgeti az iskola helyiségeinek és infrastruktúrájának bővítését: „Az iskola kiépítéséhez 75000 euróra lenne szükségünk. Az osztrák emberek támogatásával el tudnánk érni", mondja. A bíboros szerint – aki nem fárad bele abba, hogy figyelmeztesse a gazdag országokat, álljanak ki a szegények mellett –, ez a szolidaritás nem egyirányú utca. Számára magától értetődő volt, hogy amikor Németország keleti részét 2002-ben árvíz sújtotta, 15000 euró adományt nyújtott át a katasztrófa áldozatainak. Ezt a pénzt hondurasi keresztények gyűjtötték össze, mivel emlékeztek arra a segítségre, amelyet a Mitch hurrikán után Németországból kaptak.

Maradiaga, aki összekap a hatalmasokkal, aki a szegényekkel együtt demonstrál, aki focizik a gyerekekkel, akinek jogosítványa van repülőgép-vezetéshez, aki harsonán játszik és zongorázik – Maradiaga a jövő pápája? Arra a kérdésre, min változtatna, ha egyszer átvenné Péter hivatalát, azt válaszolja, hogy megreformálná a püspöki hivatalt, egyszerűbb stílusú kapcsolatokat ápolna. Arra a kérdésre pedig, lenne-e „forradalom", ha pápává választanák, azt feleli: „Igen. Ez csak természetes!"

Isabella Campbell-Wessig

Forrás: Kirche In, 2005/11

Új utakon India asszonyai

Leánygyilkosságok és templomi prostitúció c. filmünket forgatjuk. Azokban a falvakban, ahová elmegyünk, még évekkel ezelőtt is az újszülött lányok 50–80 százalékát ölték meg. Az ok: a szegénység, és a félelem az egyre növekvő hozománytól, amelyet a lány kiházasításakor kell adni.

A dél-indiai *Tamil Nadu* szövetségi államban lakó huszonöt éves *Laksmi* négy lányt szült. Közülük kettőt rögtön születésük után megmérgezett az anyósa. „Mit kellett volna csinálnunk? Négy lány egyenlő a gazdasági összeomlással", mondja nekünk a két nő. „A férjem meghalt, a fiam pedig kuliként 30 rúpiát (kb. 200 forint) keres naponta", magyarázza helyzetét az anyós.

„Hogyan vélekedett a dologról a férje?", kérdezem Laksmit. „Amellett volt, hogy öljük meg a lányokat." „Ma már nem tennénk meg. Istenre esküszöm", mondja az anyós, összekulcsolja kezeit, és fölfelé tekint. Laksmi egy éve részt vesz egy olyan asszonycsoport munkájában, amely a kislányok meggyilkolása ellen harcol.

Amikor legfiatalabb lánya, *Vanita* három hónappal ezelőtt megszületett, az asszonycsoportok ünnepséget tartottak, és két kókuszpálmát ültettek: gyümölcseik egyfajta takarékpénztárként szolgálnak majd az újszülött kislány számára. „Vanitának élnie kell. Csodálatos lány lesz", mondja az anya, és büszkén mutat a szerény kunyhó mögött álló két kókuszpálmára. A lányok születését övező új rituálékkal India leginkább nőellenes hagyományát törik fel mostanában.

A *Madurai* városa körüli 35 faluban három éve egyetlen leányt sem öltek meg. Azok az asszonycsoportok, amelyek tizenegy éve dolgoznak a német *Andheri-segély* anyagi támogatásával, most aratják le munkájuk gyümölcsét. Bár az iskolákban még sokkal több fiút látunk, de az óvodákban már majdnem annyi a lány, mint a fiú. Az egyik óvoda 73 éves alapítónője azonban figyelmeztet, hogy még sok tennivaló van. Egy bombayi abortuszklinika statisztikája: 100 abortált fiú, 6900 lány.

India még mindig az ellentmondások hazája. Itt már húsz évvel ezelőtt miniszterelnök lehetett egy nő. Az utóbbi évtizedben háromszor választottak indiai nőt világszépévé. Az egymilliárd embert számláló, túlnyomó részt hinduista hagyományok szerint élő társadalom azonban egyidejűleg még mindig olyan nőellenes, mint évszázadokkal ezelőtt. A tehenek szentnek számítanak – ugyanakkor pedig lányok millióit ölik meg csak azért, mert lányok.

Az indiai nők azonban kezdenek felszabadulni. *Mysore* városában sajátos *Miss-választás* tanúi voltunk. Azt láttuk egy karikatúrán, hogy „Miss Szegénységet" és „Miss Elűzöttet" választanak, de „Miss Hajléktalant" és „Miss Földtelent" is. Az ötödik „Miss" hiányzik a karikatúráról, amelyet az asszonycsoportok rajzoltak. Alatta ez a szöveg áll: „Miss Kislány nem vehetett részt ezen a választáson, mert rögtön születése után megölték."

Sosem létezett még olyasmi, amit *Andhra Pradesh* szövetségi államban filmezhettünk le. Először házasodott meg 160 *mathamma*, azaz templomi prostituált. A templomi prostitúció is régóta tilos, ahogyan természetesen a leánygyilkosság is. De egyedül ebben a szövetségi államban még mindig 25000 mathamma él. Ha a szülőket valamilyen sorscsapás éri, egyik lányukat hatéves korában *Mathamma* istennőnek ajánlják fel – engesztelő áldozatul. Kilencéves korukban férfiak előtt kell táncolniuk ezeknek a lányoknak, 13 éves koruktól pedig szexuálisan rendelkezésre kell állniuk a templom papjai, a falu elöljárói és sok más férfi számára.

Az Andheri-segély harcot hirdetett a templomi prostitúció ellen – sikerrel. Nemcsak a mathammák első tömeges esküvőjét filmezhetjük le – ily módon egy család védelmében élnek, és kiszállnak a templomi prostitúcióból –, hanem meghívnak vendégségbe is arra az ünnepre, amelyet 400 egykori mathamma részvételével tartanak. A fiatal nők elmesélik nekünk történetüket. *Padma*: „Én csak játékszere voltam a férfiaknak, sok százszor. Ennek semmi köze sem volt a valláshoz." *Goma*: „A falu minden tizedik férfia eljött hozzám. Főként a magasabb állásúak elől nem térhettem ki." Hála a németországi segélynek, kiszállhattak. Kölcsönt kaptak, szakmát tanulhattak, gyermekeik pedig, akiket anyjuk miatt korábban leköpdöstek az utcán, most iskolába járnak.

Utunk harmadik állomásán *Hyderabad* városának közelében indiai őslakosok körében vagyunk. Az Andheri-segély és partnerei itt ökológiai csodát műveltek a helybeli asszonycsoportokkal összefogva. Az utóbbi tíz évben a 10000 őslakos – eredetileg parasztok – fele a nagyvárosok nyomornegyedeibe menekült. A fákat kiirtották, a talaj kiszáradt és lepusztult, a talajvíz szintje folyamatosan süllyedt. A fák kivágása mellett a globális felmelegedés az oka a katasztrófának. Az asszonyok azonban új víz-menedzselést tanultak meg. Ez azt jelenti: gátakat építettek, erdőket telepítettek, teraszos műveléssel rizst termesztenek. Hihetetlen ügyességgel és sok energiával a kiszáradt földből virágzó Édenkert lett. 30000 fát ültettek. Több tucat kutat fúrtak. A talajvíz szintje ismét emelkedik. „A víz fontosabb az aranynál", mesélik lelkesen az asszonyok.

Minden menekült visszatér, minden gyerek iskolába jár. A kormány képviselői példamutatónak nevezik az Andheri-segély kitartó fejlesztési munkáját. Zöld rizsmezőket látunk, nagy állatnyájakat és végtelenül boldog embereket, akik következetesen ökologikus mezőgazdaságot folytatnak. Mindössze *50 euró* fejenkinti ráfordítással India legszegényebbjei ma maguk állíthatják elő életük alapjait!

Az Andheri-segélynek köszönhetően ma 143000 nő él csoportokba szervezetten. Öt éven belül egymilliónyian akarnak lenni. India asszonyai megváltoztatják világukat.

Franz Alt

Kapcsolatfelvételi lehetőség: andheri.bonn@andheri.org

Forrás: Publik-Forum, 2001/19

TARTALOM

Tanulmány
Sárdy Péter: Boldog bűn? 2–3
Ruth Misselwitz: Júdás, a csalódott Messiás-tanítvány 3
Gromon András: Tökéletesség avagy radikalitás 4–5
Harald Pawlowski: Hatalom és tehetetlenség között 6
Wolfgang Kessler: Hegyi beszéd és politika 6–7
Thomas Seiterich-Kreuzkamp: Szabadon, mint az ég madarai 8
Louis Kretz: Két kérés a Miatyánkból 9–11
Peter Rosien: Istenem, boldogságom! 19–20
Inge Patsch: A tökéletlen boldogság 20–21
Rupert Lay: Az eretnekségről 23–24
Interjú
„Amig időt kapok, feladatom van" (Turiák Ildikó) 12–16
„Sose kérdezd, mi az élet értelme!" (Ina Praetorius) 21–22
„A Lélek ott fúj, ahol akar" (Willigis Jäger) 25–26
Gyerekeknek Moha-mese
Leckeírás – másolás 17–18
Meditáció
Fulbert Steffensky: A hétköznapok kenyere 26
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 27–29
Globalizmus
Isabella Campbell-Wessig: A szegények hangja 30
Franz Alt: Új utakon India asszonyai 31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

Köszönetnyilvánítás

Hálás köszönetet mondunk azoknak,
akik az elmúlt hónapokban nagylelkű adományt
küldtek lapunknak.

Keserű szívvel

(részlet)

Keserű szívvel bizony mondom néktek,
Ti csonka-magyarok:
Az ország szíve, Magyarország szíve
Ma már a Végeken dobog.
Hangos szóval hiába fogadkoztok:
Hogy „soha!" s „mindörökké!"
Az ország szíve, Magyarország szíve
Ott ver, hol Magyarország nincsen többé.

Bennünket összekalapált a bánat,-
Ti atomokra hulltok itten szét.
Egymást farkas-fogakkal tépitek,
Nektek nem volt a nagy lecke elég.
Amerre nézek: pártok, újra pártok,
És zászlók, amiket a szenvedély
Már előre a más vérébe mártott.

Keserű szívvel bizony mondom néktek,
Ti csonka-magyarok:
Az ország szíve, Magyarország szíve
Nem bennetek dobog.
Nem halljátok, mit üzennek a Végek?
Párttalanul, politikátlanul,
Reménytelenül is mienk - a lélek!

Reményik Sándor

„Érted vagyok"
(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XVII/2. (96.) szám
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály,
a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit
Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: http://bocs.hu
E-mail: ertedvagyok@is.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok"
(Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot
nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetőezk, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt. Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: Z.HORV Reklámstúdió, Dejtár
Felelős vezető: Horváth Zoltán

ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj 2005-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2000 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 3500 Ft
Nyugaton előfizetve: 20 Euró

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat
és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét
a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XVII. évf. 3. szám
2006. június
200,– Ft

Igazságos háború, vagy igazságos béke?

Az egyházatyák pacifizmusa

Katonaságmegtagadók Izraelben

Aláírás-variációk 1948–1991 között

Ügynök-ügy

Interjú Eugen Drewermann-nal

A magyar falvak pusztulásáról

Tunyogi Csapó Gábor versei

A kolozsvári Agnus Rádió

Vasárnapi elmélkedések

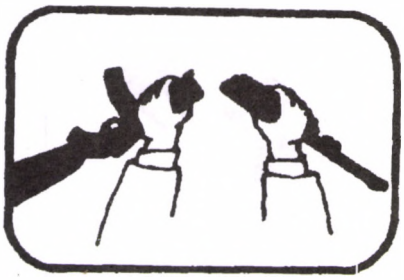

Ferdinand Kerstiens

Igazságos háború – igazságos béke

A vallás mint az erőszak oka és/vagy a béke mozgatója

Az „igazságos háború” tana kísérlet volt a háborúk elkerülésére, vagy legalább korlátozására. A háború csak bizonyos feltételek esetén, *ultima ratio*ként volt igazságos. Szent Ágoston alkotta meg ezt a tant, amelyet aztán a középkorban részletesebben kifejtettek. A feltételek ismertek: Fontos ügyről kell, hogy szó legyen, és előzetesen ki kell meríteni a civil szabályozás minden lehetőségét. Fenn kell állnia a siker reményének arra nézve, hogy a helyzet javulni fog, és az erőszak csökken. Az államhatalomnak kell elrendelnie a háborút. Az ellenfél a másik oldal katonasága, a civileket lehetőség szerint meg kell kímélni. Realista terveket kell készíteni a szembenálló felek közti békés jövőre vonatkozóan.

Mindenesetre ez a fejedelmek, illetve a mindenkori hatalmasok, nem pedig a közönséges katonaság számára készült etika volt: annak egyszerűen engedelmeskednie kellett, ha elrendelték a háborút. Így például annak idején szinte minden német püspök arra szólította fel az embereket, hogy életük odaadásáig menően engedelmeskedjenek a „Führernek”. Az olyan katonaság-megtagadókra, mint Franz Jägerstetter, ráfogták, hogy „téves a lelkiismeretük”.

Az „igazságos háború” minden feltételével vissza lehet élni, különösen ma, az átfogó kommunikáció korszakában, amikor fennáll a kommunikáció átfogó manipulálásának lehetősége. Gondoljunk csak azokra a hazugságokra, amelyekkel az iraki háborút akarták igazolni, és arra a menlevélre, amelyet az USA és más kormányok állítottak ki maguknak az ún. „terrorizmus elleni háborút” illetően. Manapság ugyanazok az érvek merülnek fel a „humanitárius beavatkozásokkal” kapcsolatosan, mint például a Szerbia/Koszovó és Afganisztán elleni háború indoklásakor.

A civil beavatkozás és/vagy katonai intervenció különböző formáiról és feltételeiről viták folynak. A „humanitárius intervenció” kifejezést kerülni kellene, mivel gyakran csak a valódi érdekeket leplezi. Mert valóban a „humanitás” a beavatkozások tulajdonképpeni oka? A háttérben gyakran hatalmi politikai, geopolitikai és gazdasági érdekek húzódnak meg. Természetesen feltűnő, hogy katonai beavatkozások történnek Koszovóban, Afganisztánban és Irakban, de nem történnek Ruandában vagy Darfurban, mert ezek világpolitikai szempontból érdektelenek; nem történnek Csecsenföldön vagy Tibetben, tehát a nagyhatalmak ellenében; elfogadják vagy nyíltan támogatják Izraelt, amikor az a palesztin nép elnyomására és megalázására hoz intézkedéseket; történnek katonai bevetések az ENSZ keretében, de ENSZ-felhatalmazás nélkül, sőt az ENSZ ellenére is.

Veszélyes váltóállításokkal találkozunk az új EU-alkotmányban is: A III-309/1 cikkely lehetővé tesz „harci bevetéseket olyan válságmegoldások keretében is”, mint például „harmadik államok felségterületükön való támogatása a terrorizmus elleni harcban”. Az állam- és kormányfők által 2003 decemberében aláírt európai biztonság-stratégiai megállapodásban többek között ez áll: „Ami az új fenyegetéseket illeti, a védekezés vonala sokszor külföldön húzódik majd” (7. o.), és ezzel kapcsolatban kifejezetten megemlítik „Európa energiafüggőségét” a kőolaj és a földgáz tekintetében (3. o.). Ezzel elegyengették az utat ahhoz, hogy bárhol a világon katonai bevetéseket hajtsanak végre az energia-utánpótlás útvonalának biztosítására.

Tehát az „igazságos háború” minden „régi” feltételével ma is vissza lehet élni, és vissza is élnek, sőt kiterjesztik, és a felismerhetetlenségig összemossák ezeket a feltételeket, hogy a hatalmasok érdekeinek látszólagos igazolásául szolgálhassanak.

Legkésőbb ekkor esedékes a keresztény egyházak tiltakozása. De ők is rászorulnak, hogy előbb megtérjenek, és elismerjék múltbeli felelősségüket. A német püspöki konferencia a Pax Christi Mozgalom nyomatékos kérése ellenére sem határolódott még el attól, hogy elődje a háború szószólója volt a II. világháború idején, és nem kért bocsánatot azért, hogy az akkori püspökök sok fiatal keresztényt tévesztettek meg azzal, hogy halálig tartó engedelmességre kötelezték őket egy igazságtalan háborúban. Ez elég ok ahhoz, hogy megkérdezzük, mi a vallások szerepe a háborúkban és katonai beavatkozásokban.

A vallások és a háború

Hosszú és sötét történet ez. A vallások (itt az ábrahámi vallásokra hivatkozom: a zsidóságra, a kereszténységre és az iszlámra) sokszorosan belebonyolódtak, és ma is belebonyolódnak háborús összetűzésekbe. Rendszerint azonban nem maguk a vallások voltak, és ma sem ők a konfliktusok okai, hanem az erőszak utólagos igazolásul szolgálnak a konfliktus mindenkori résztvevői számára. Ily módon különböző szerepet játszanak napjaink háborús összeütközéseiben: Izrael/Palesztina – Koszovó – Észak-Írország – Irak – a terrorizmus elleni harc. Ezek nem tiszta vallásháborúk, hanem sokféle szociális, nemzeti, történelmi, gazdasági és ideológiai ellentét váltja ki őket, illetve keveredik bennük. A vallást gyakran a konfliktusok kiélezésére használják. Így történt ez a II. világháborúban „az istentelen kommunizmusra” hivatkozva, és így élt vissza Istennel George W. Bush is, hogy megindokolja a terrorizmus elleni „határtalan háborúját”. Ebben az összefüggésben meg kell említeni a moszlim fundamentalisták terrorizmusát is, amely válasz a saját népüket, saját vallásukat, saját kultúrájukat ért lealacsonyításokra és megaláztatásokra, illetve tehetetlenségük megtapasztalására. A fölülről jövő terrorizmus (Bush) és az alulról jövő terrorizmus (öngyilkos merénylők) egyaránt Istenből meríti végső igazolását.

De mi teszi a vallásokat ennyire elcsábíthatóvá, amikor az erőszakot kell igazolni?

- *Az Isten általi kiválasztottság gondolata:* Mi vagyunk a választott nép. A többi nép nem az. Tehát mi vagyunk fölényben.
- *Az abszolút igény az igazság birtoklására:* Nálunk van a mindenki

számára kötelező igazság. Ezt érthetik *exkluzív* módon: mi birtokoljuk az igazságot, mások nem, vagy *inkluzív* módon: mi birtokoljuk a teljes igazságot, a többiek csak töredékét. Legfrissebb katolikus példája ennek a Hittani Kongregáció (Ratzinger bíboros) *Dominus Jesus* kezdetű nyilatkozata 2000-ben, amely a protestáns egyházaktól elvitatja az „egyház" címet, mivel nem birtokolják a teljes igazságot. (Ezt az álláspontját Ratzinger bíboros pápaként is megismételte a 2005-ös kölni Világifjúsági Találkozón, ahol kijelentette: „Az igazság a katolikusok oldalán van.")

- *A totalitás igénye:* A vallás az egész társadalmi rendre nézve kötelező. Most a tálibok és más iszlámisták képviselik ezt, és kötelező törvényként akarják rögzíteni a sáriát; korábban sokszorosan képviselte a katolikus egyház, egészen a II. vatikáni zsinatig, s a vallásszabadságról szóló dekrétumában.
- *Az egyetemesség igénye:* A mi vallásunk minden emberre érvényes. Az emberek csak így érhetik el az üdvösséget. Szükség esetén a többieket kényszeríteni kell, lásd Latin-Amerika meghódítását és „misszionálását".
- *Az áldozat szerepe* a vallásokat arra csábítja, hogy önkéntes áldozatnak tekintsék magukat, az öngyilkos merényletek értelmében is, jóllehet minden vallás tiltja az öngyilkosságot mint beavatkozást Istennek az élethez fűződő jogaiba.
- *A vallások értelmezését férfiak uralják.* Ők vezetik a háborúkat is. Így válik kézenfekvővé a vallás mint a háború igazolásának alapja.

Mindehhez társulnak azok a veszélyek, amelyek az egyetemes világfelfogásból, illetve a gazdasági és hatalmi politikai érdekek uralma alatt zajló globalizációból fakadnak. A vallások gyakran úgy látják, hogy túlélési harcban állnak a modern világgal. A tét saját identitásuk megőrzése. Új elhatárolódások keletkeznek, új vallási és kulturális fundamentalizmus, nem csupán az arab államokban, hanem az USA-ban is. Ezért a vallások éberségére van szükség, nehogy ismét visszaéljenek velük az erőszak igazolására, hanem ellenkezőleg: ők ébresszék fel, és bontakoztassák ki a beléjük oltott békeösztönzéseket.

Mert nyilvánvaló, hogy a hitnek két fajtája létezik:

- Hit abban az Istenben, aki elénk jön, aki *minden embert szeret* és meg akar menteni, de akit nem érhetünk el, aki nagyobb, megfoghatatlanabb és rejtőzőbb, mintsem képzelhetnénk. Ez az ábrahámi hit, amely egyesíti a zsidókat, a keresztényeket és a moszlimokat. Ez az Isten kész a megbocsátásra és a kiengesztelődésre, és arra szólítja fel az embereket, hogy lehetőségeikkel az emberek közti kiengesztelődést és békét szolgálják. Csakhogy nehéz kibírni az Isten közelsége és elrejtettsége, az általa megígért üdvösség és a világban tapasztalt bajok közötti feszültséget.
- A másik: hit abban az Istenben, aki teljesen *az én oldalamon áll*. Én vagyok az ő ügyvédje, rendelkezem vele a magam kívánságai, a magam hatalma érdekében. Ez az „Isten velünk van" felirat a katonák derékszíjának csatján, vagy az „Isten velünk van" felkiáltás, amikor George W. Bush igazolja „a szabadságért és a demokráciáért" folytatott háborúját, vagy az „Allah így akarja" a moszlim öngyilkos merénylők részéről. Ahol Isten a saját érdekeink vagy hatalmunk istenévé züllik, ott az a fanatizmus és fundamentalizmus fenyeget, amely minden olyan módszert igazol, amely halálos a mindenkori ellenfelekre nézve, akik „a gonosszá" válnak, s akikkel szemben minden módszer megengedett. Ebben az esetben én leszek Isten végrehajtója, azé az Istené, akit magamhoz idomítottam – még ha csak a „Gondviselés" is az, ami a zsidók elleni holokauszthoz vezette Hitlert.

A zsidó-keresztény hagyomány hangsúlyai

A híres és gyakran félreértett *„Szemet szemért, fogat fogért!"* tétel az első kísérlet volt arra, hogy korlátozzák a bosszút vagy a büntetést. Ha ellopták egy bárányomat, nem volt szabad elvennem a tolvaj egész nyáját, vagy pláne megsemmisítenem egész faluját. Emögött az a szándék állt, hogy megakadályozzák az erőszak elszabadulását, amire ma gyakran képtelenek vagyunk. Ma sokkal régebbi időkbe esünk vissza: 1:10, 1:100, 1:1000 arányok jelzik a sikert (Vietnam, Koszovó, Afganisztán), vagy már nem is számoljuk az ellenfél áldozatait (Irak), hiszen a mai háborúk messzemenően „egyenlőtlenek": logisztika, modern harci bombázók, páncélosok, „okos" rakéták támadnak öngyilkos merénylőkre, akiknek saját testükön és némi robbanóanyagon kívül semmijük sincs.

A zsoltárok gyakran szólítanak fel arra, hogy *hagyjuk a bosszút Istenre*. Ezt is félreértették, és ráfogták a zsidó hitre, hogy erőszakos és bosszúvágyó Istene van, holott egyértelmű ezeknek a szövegeknek a szándéka: *te* ne keresd a bosszút, Isten majd rendbe hozza a dolgot. Eközben keresd az ellenfeleddel való együttélés alternatíváit, a kiengesztelődés és a megbocsátás formáit. Erre sok példa van a zsidó bibliában. Ábrahám, Izsák és Jákob Istene az irgalmasság és az igazságosság Istene volt, aki kiállt a vesztesek és a gyengék, a jogfosztott özvegyek és árvák mellett. Az az Isten, aki kivezette a népet az egyiptomi szolgaságból, azt akarta, hogy véget érjen minden ember emberek által okozott szolgasága. Arra a szabadságra akarta elvezetni a népet, amelyben az kölcsönös megbecsüléssel és gondoskodással járja a Tízparancsolat útját – azokét a parancsokét, amelyek nem új, ismét szolgaságba taszító törvényt alkotnak, hanem annak az útját kínálják fel, ahogyan az együttélés során meg is őrizhetik a nekik ajándékozott szabadságot. Ez az Isten azt akarja, hogy összetörjék az embereket ismét szolgává tevő igát (Izajás, 58. f.), az elnyomás és a gazdasági kizsákmányolás igáját, amely már akkoriban is létezett, az eladósodás igáját, amely ismét rabszolgává teszi az embert, a szegények és a jogfosztottak kiközösítésének igáját. Ez az Isten meg akarja szüntetni az igazságtalanság és az erőszak okait, hogy az emberek békességben és méltóságban élhessenek együtt egymással. Ezért ez az Isten a *salóm*, az átfogó béke Istene volt, és az ma is.

A „hegyi beszéd" mint cselekvésre ösztönzés

A hegyi beszéd története éppoly hosszú, mint megkerüléseinek története: Egyesek szerint csak rövid időre érvényes (eszkatológikus elfojtás), mások szerint csak a kiválasztott hívőkre (katolikus elfojtás). Ismét mások szerint csak azért van olyan magasan a léc, hogy bűnösnek érezzük magunkat, és bocsánatért esdjünk (lutheri elfojtás), illetve „a hegyi beszéddel nem lehet politikát űzni" (politikai elfojtás). Nem! A hegyi beszéd mindenkinek szól, aki szóba akar állni Jézus üzenetével. Természetesen nem olyan parancsokból áll, amelyeket valamikor kipipálhatnánk mint amiket teljesítettünk, hanem olyan célelképzelésekből, amelyekért Isten és az emberek kedvéért élni megéri.

Hiszen Jézusnak ez a felszólítása: *„Szeresd ellenségeidet!"*, nem azt jelenti: Érezz mély szimpátiát irántuk, hanem azt: Mutasd meg, hogy a jövő-

re irányuló terveidben azok számára is van hely, akik ellenségeidnek tartják magukat! Útmutatásai: menj vele két mérföldet, add oda neki az ingedet is, tartsd oda a másik arcodat is – nem passzivitásra szólítanak fel, vagy olyan türelemre, amely egyszerűen tudomásul veszi az igazságtalanságot, hanem olyan kreatív és alternatív viselkedésre hívnak meg, amely megmutatja ellenfelednek, hogy nem kell erőszakot alkalmaznia veled szemben, hanem lehetséges a közös jövő. Csak így lehet leépíteni a félelmet, amely az erőszak gyökere.

A hegyi beszéd szellemében vett politika a kilencvenes évek elején olyan átfogó fejlesztési tervet tárt volna a szétesőben lévő Jugoszlávia és az egész *Balkán* elé, amely minden ottani népnek és hagyományos népcsoportnak emberhez méltó jövőt biztosított volna. Ez sokkal hatásosabb és olcsóbb lett volna, mint a későbbi háborúk és az újjáépítés fáradságos munkája. A hegyi beszéd szellemében vett politika arra indította volna *Izraelt*, hogy már évtizedekkel ezelőtt önálló, életképes államot kínáljon fel a palesztin népnek, és tisztességes feltételeket biztosítson a szűk területen való együttéléshez. Akkor nem az erőszak értelmetlen elharapózásához kellett volna elhasználni az erőforrásokat, hanem azok minden ott élő ember békés fejlődését szolgálták volna.

A hegyi beszéd szellemében vett politika végre belátná, hogy fegyveres erővel nem lehet kiirtani a *terrorizmust*, hanem csak nagyobb igazságossággal és egymás kölcsönös tiszteletével, az emberi méltóság megőrzésével, és mindenkinek szóló, emberhez méltó munka- és életkörülmények megteremtésével, a szegénnyé tett népek adósságának elengedésével és olyan, igazságos gazdasági kapcsolatok kialakításával, amelyek nem nyomnak el senkit, hanem mindenkinek az életét szolgálják. Ehhez hozzátartozik a különböző népek különböző kulturális és vallási hagyományainak tiszteletben tartása is. Az alulról jövő erőszak mindig a fölülről jövő erőszakra adott válasz. Ezért mindig fölül kell kezdeni a dolgot, hogy kitéphessük az erőszak gyökereit, vagy legalább a lehetséges legkisebbre csökkentsük pusztító erejét. Ezek a megfontolások persze csak akkor válnak hitelessé, ha a keresztény egyházak és az egyes keresztények ennek a távlatnak az alapján élnek személyes életükben és társadalmi-politikai elköteleződésükben egyaránt. A zsidó-keresztény hagyományból merített ösztönzések, az emlékezés az emberek szenvedésére, az élet még be nem igazolódott reményére és Isten még hátralévő ígéreteire – mindez megmutathatja az ide vezető utat.

Újabb fejlemények a katolikus egyházban

Pacem in terris kezdetű enciklikájával (1963) XXIII. János pápa megmutatta az új utat. E mű első alkalommal alakított ki pozitív békeetikát, és megnevezte annak feltételeit. VI. Pál pápa ezt a gondolatot folytatta a *Populorum progressio* enciklikában (1967), amelyben a béke új neve: fejlődés. A II. vatikáni zsinat is tovább haladt ezen az úton az egyházról és a mai világról szóló konstitúciójában (*Gaudium et spes*, 1965): „A mai emberek, mindenekelőtt a szegények és szorongatottak öröme és reménye, szomorúsága és félelme Jézus tanítványainak öröme és reménye, szomorúsága és félelme is.” Ez új hang volt. Az emberek már nem csupán címzettjei voltak egy kész üzenetnek, hanem az egyház megtanult az emberekből kiindulva, a béke és az igazságosság, az emberi jogok és az emberi méltóság iránti vágyukból kiindulva gondolkodni. Ehhez társult a vallásszabadságról és a más vallásokhoz (elsősorban a zsidó néphez és hithez, de a moszlimokhoz és más, főként keleti vallásokhoz is) fűződő viszonyról szóló dekrétum.

A latin-amerikai *felszabadítási teológia* és felszabadítási gyakorlat rámutatott az Isten által akart teljes körű felszabadításra és arra strukturális erőszakra, amely akadályozza az emberek életét: „Ide tartozik államaink belső állapota, aminek az oka és fennmaradása sok esetben olyan mechanizmusokból ered, amelyek – mivel nem a valódi emberiesség, hanem a materializmus határozza meg őket – nemzetközi szinten egyre gazdagabbá teszi a gazdagokat a szegények rovására, akik egyre szegényebbek lesznek” (A Latin-amerikai Püspöki Kar 3. teljes ülése, Puebla, 1979, Nr. 30).

1983-ban következett azután *a német püspökök* pásztorlevele Az igazságosság békét teremt címmel. A „*Zsinati folyamat* az igazságosságért, a békéért és a teremtés megőrzéséért” elemezte az igazságtalanság és az erőszak okait, és megállapította: „Isten nem akarja, hogy háború legyen.” Ezekhez társult *Hans Küng* „világethosz”-programja („A népek közötti béke nem lehetséges a vallások közötti béke nélkül”), a vallások II. János Pál pápa által kezdeményezett *imatalálkozói* (először 1991-ben, Assisiben), és sok más nyilatkozat és kezdeményezés, egészen az iraki háborúra a keresztény egyházak által kimondott világos „nem”-ig.

A „béke" korábbi fogalmát („a háborús erőszak hiánya") átfogóbb békefogalommal helyettesítették. A béke valójában *salóm:* olyan emberi rend, amely minden embernek megadja a szabadságot és a kibontakozás lehetőségét, biztosítja az emberi méltóságot, az emberi jogokat, az oktatást, a gyógyulás eszközeit és a munkát. A béke alapjaként *világméretű szolidaritásra*, igazságos gazdasági rendre van szükség. Az eladósodott országok tartós tehermentesítésére van szükség, és olyan fejlődésre, amely tiszteli és gondozza a teremtést mint az ember környezetét. Nem lehet szó arról, hogy „vagy megadjátok magatokat, vagy következik a katonai és gazdasági leigázás", és arról sem, hogy előbb fegyverekkel és államterrorral teremtünk biztonságot, és azután jöhet a béke – hanem megelőző módon kell feldolgozni a konfliktusokat, civil békeszolgálatot kell létrehozni, igazságos békével kell megteremteni a biztonságot, ki kell engesztelni az ellenfelet, létre kell hozni az igazság és a kiengesztelődés bizottságait, s nem álbékét kell teremteni a mindenkori többiek rovására. Az a lényeg, hogy ne válasszuk el egymástól az embereket, ne közösítsük ki őket: mindenki a felebarátunk, a szegények és az idegenek is, sőt elsősorban ők.

A német püspökök 2000 szeptemberében írt, *Igazságos béke* című pásztorlevele jelzi a paradigmaváltást: „igazságos háború" helyett „igazságos béke". Felismerték, hogy nem lehet „igazságos háborút" folytatni, a modern feltételek mellett különösképpen nem. Ennek a tételnek egészen *új koronatanúit* fedezték fel: a Biblia békeüzenetét, a hegyi beszédet, Jézus üzenetét és magatartását, az erőszakmentesség útját, Mahatma Gandhit és Martin Luther Kinget, és Jézus békeüzenetének oly sok, számunkra ismeretlen tanúját, akiknek képviseletében most csak Oscar Romero érseket említjük meg. [Vö. *„Érted vagyok"*, 2005. április, 22. o.]

Kétségtelen, hogy ezek a fejlemények nem törésmentesen következtek be, sok ellenállást kellett és kell legyőzniük, többek között a katolikus egyházban is. Például arra a harcra gondolok, amelyet a Vatikán az USA politikai hatalmaival karöltve folytatott és folytat a felszabadítási teológia ellen, aztán arra, hogy a Vatikán nem hajlandó aláírni az emberi jogok konvencióját, mivel akkor az egyháznak saját struktúráin is változtatnia kellene; gondolok továbbá a nők hiányos megbecsülésére a katolikus egyházban, és arra, hogy a hierarchia és a diktatúrák számos esetben még ma is összefonódnak.

Az egyház és a politika új viszonyáért

Elsődlegesen már nem arról van szó, amiről korábban, nevezetesen arról, hogy az egyház a fennálló hatalmi viszonyok támasza legyen, az emberek pedig engedelmeskedjenek az egyházi és állami felsőbbségnek, hanem arról, hogy *az egyház a hatalom kritikusaként* kísérje az eseményeket. Helder Camara érsek annak idején így fogalmazott: „Ha egy darab kenyeret adok az éhezőknek, az egész világ tapsol. Ha azonban elmondom, miért éheznek, akkor azt mondják: Kommunista vagy!" Máskor pedig: „Amikor a hatalmasok és a gazdagok oldalán álltunk, a legnagyobb mértékben politizáltunk, hiszen szó szerint 'szankcionáltuk', 'szentté tettük' a gazdagok és a hatalmasok rendjét. Csak ezt senki nem vetette a szemünkre. Amikor a szegények oldalára álltunk, azt harsogták: Ti most politizáltok! Ez nem a ti feladatotok!" „Politizálni" annyi jelent, mint kritikusan viselkedni *minden* hatalomgyakorlással szemben, akár az egyházban, akár a világban. „Akkor Jézus magához hívta őket, és ezt mondta: Tudjátok, hogy az uralkodók elnyomják népüket, és a hatalmasok visszaélnek az emberek fölötti hatalmukkal. Közöttetek ne így legyen, hanem aki közületek nagy akar lenni, legyen a szolgátok" (Mt 20,25-26). Ez az igazságos béke, az emberek üdvének szolgálata – már most.

Az Isten országába vetett remény itt és most arra indít minket, hogy bevessük magunkat az igazságosságért, a békéért és a teremtés megőrzéséért, Isten *salóm*jáért az emberek között. A remény tehát nem hitegetés, olcsó vigasz, hanem „remélni azt jelenti, hogy megtesszük a következő lépést" (Karl Barth).

Forrás: Orientierung, 2005/17

Dobjátok el a fegyvert!

Az egyházatyák elfeledett szavai

Mi az előnye a keresztény kultúrkörnek bolygónk más vallásaival szemben? Az, hogy a tökéletességig fokozta a háború mesterségét és a tömeggyilkolás technológiáját. S tette mindezt éles ellentétben az általa tisztelt kinyilatkoztatási okmányok lényegével. Bizonyára erre a következtetésre jutna egy idegen csillag elfogulatlan történésze, ha megvizsgálná a földi civilizációt. Legalábbis, ha a Kr. u. 4. század utáni kort szemlélné. A kereszténységnek azonban eredetileg nem rakták a bölcsőjébe, hogy egykor egy háborús civilizáció ideológiai kísérőzenéjévé zülljön. Az Újszövetségnek Róma programjára vonatkozó számos kijelentése világos elemzést ad erről a rabló birodalomról és az általa kikényszerített békéről, az ún. Pax Romanáról. *Az első három évszázad* – később egyházatyáknak nevezett – egyházi írói aztán nagy összhangban tanúskodnak arról, hogy a keresztény hit és a háború mestersége összeegyeztethetetlen. Ellentétes példákat nem lehet felhozni *e kor* teológiájából és egyházfegyelmi rendelkezéseiből.

Ezeket a tényeket – ha egyáltalán megemlítik őket – számos egyháztörténelmi mű átlátszó érvekkel intézi el. Azt mondják, hogy a kora keresztény katonaságmegtagadásban főképpen pogány rítusról, vallásos császárkultuszról és megengedhetetlen esküformulákról volt szó, vagy pedig hamisan értelmezett vér-taburól, amit a keresztények általános papságára vonatkoztattak. A kora keresztény írók azonban *ténylegesen* a háború keresztény szemszögből megfogalmazott, jól megalapozott kritikáját nyújtották. Ideológiának tartották azt a felfogást, amely a civil életben az emberi élet sérthetetlenségét védelmezi, a háborúban azonban önkényesen tárgytalannak nyilvánítja. Leleplezték a militarizmus szemfényvesztését. Világosan megnevezték a háborús apparátus gazdasági mozgatórugóit is. Az Ószövetség prófétai könyveire történő pontos hivatkozással a háborús világrend alternatívájaként a következetes nemzetköziséget vázolták fel. Amikor az erőszakmentes emberiség első nemzedékeként fogták fel a kereszténységet, akkor a teljes civilizációt tartották szem előtt.

A Palesztinában született, s Rómában Marcus Aurelius császár idején, 165-ben kivégzett *Jusztinosz* ezt írta a keresztényekről: „Szerte a kerek világon valamennyien elcseréltük harci fegyvereinket, a lándzsákat földművelő

eszközökre váltottuk.” Ezekkel az új eszközökkel pedig immár a reményt hozzák létre.

Ugyanígy a 200 körül született *Lyoni Iréneusz* is megállapítja, hogy az Izajás által bejelentett átfogó leszerelés (a kardokat ekevasakká alakítják) a keresztények által lett konkrét valósággá; szigorúan elhatárolódik a „katonai méltóságoktól” és „az idegen országokba vitorlázás kielégíthetetlen sóvárgásától”.

Tertullianus (született 220 után Karthágóban), a szentháromsági formula latin atyja azt képviseli, hogy a keresztények számára kivételt nem ismerően érvényes az ölés tilalma, és Jézus Péternek adott utasításában (Mt 26,52) bármiféle fegyverhasználat elutasítását látja: „Hogyan háborúzhatna a keresztény, hogyan lehetne katona akár békeidőben is anélkül, hogy viselné a kardot, amelyet az Úr megtiltott?” A világi uralkodóra tett katonai esküt szigorúan összeegyeztethetetlenek tartja a keresztség pecsétjével, egyébként pedig hisz abban, hogy a kereszténység *vértelenül* fogja megbuktatni a Római Birodalmat. Tertullianus is a kereszténységre alkalmazza Izrael prófétáinak civilizációs távlatát: „Nemzet nem emel többé kardot nemzet ellen, és nem tanulnak többé hadviselést” (Iz 2,3).

Alexandriai Kelemen (Kr. u. 140–215) azt írja, hogy tanításával Krisztus olyan sereget gyűjtött, amely nem ont vért.

A 2. század vége felé egy ismeretlen nevű keresztény egy bizonyos *Diognétosznak* azokról ír, akik Isten állampolgárai (nem pedig a Föld valamelyik rablóállamának polgárai): „Saját hazájukban laknak, de csak mint jövevények; mint polgárok mindenben részesednek, de mindent úgy viselnek el, mintha idegenek lennének. Minden idegen táj a hazájuk, és minden haza idegen táj számukra…” – Csak sokkal később jutnak el odáig a keresztények, hogy „keresztény” erényként dicsőítsék a hazaszeretetet, és Aquinói Tamáshoz (13. század) csatlakozva mintegy természetes kötelességként vallják, hogy inkább támogatják saját „honfitársaikat”, mint az idegeneket.

Hippolütosz (szül. 235) csak száz évvel ezelőtt felfedezett, igen tekintélyes római egyházrendje kategorikusan előírja: „Ha egy keresztségre pályázó vagy egy hívő katona akar lenni, akkor utasítsák vissza, mert megvetette Istent.” A 16. kánon megköveteli azoktól a katonáktól, akik a hadsereg tagjaként tértek meg, hogy attól kezdve *minden* ölési parancsot tagadjanak meg. (A késői Tertullianus következetesen azt követelte, hogy lépjenek ki a hadseregből.) A korai egyházjog szerint a keresztények számára egyszerűen tilos olyan katonai funkciók vagy civil hivatalok betöltése, amelyek a halálbüntetés kiszabásában vagy végrehajtásában való részvételt vonják maguk után.

Órigenész (szül. 254), a görög teológia nesztora egy új emberiség élcsapatát látja a keresztényekben: „Mi keresztények nem emelünk kardot egyetlen nemzetre sem, mi nem tanuljuk többé a háború művészetét, mert mi a világosság fiaivá váltunk Krisztus által.” „A keresztényeknek tilos ölniük.” Órigenésznek a császárért mondott – s szívesen emlegetett – imái is azt szolgálják, hogy „megsemmisítsék azokat a démonokat, akik a háborús vállalkozásokat szítják”, s ezzel a háború okai ellen küzdenek. Órigenész senkit nem ismer el keresztténynek, aki katona, és minden esetben összeegyeztethetetlennek tartja ezt a foglalkozást a keresztény léttel.

Kérlelhetetlenül küzdött a Birodalomhoz való alkalmazkodás ellen *Ciprián*, Karthágó püspöke (szül. 258). Ez a később vértanúvá lett püspök már hamarosan megtérése után azt írta Donatusznak: „Nézd csak, mennyire elterjedt minden országban a háború, a vele járó tábori élet véres iszonyatával! Az egész föld a kölcsönös vérontástól csöpög. Ha az egyén gyilkol, az bűncselekmény; ha azonban az állam nevében történik a gyilkosság, akkor vitézségnek hívják. Nem az ártatlanság biztosít büntetlenséget a gaztettnek, hanem a kegyetlenség nagysága.” Azt a kezet, amely egyszer már vette az eukharisztiát, nem szabad karddal és vérrel bemocskolni. A legfontosabb háborús fémről tömören azt mondja: „A vas Isten akarata szerint a föld megművelésére való, anélkül hogy gyilkosságokat lenne szabad végrehajtani vele.”

Még a konstantini fordulat előtt is úgy véli egy észak-afrikai keresztény, *Arnobius*, hogy Jézus üzenetének komolyan vétele lehetetlenné tenné a háborúkat, s így azt, hogy megöljék az emberi család tagjait.

Történetileg nem lehet eléggé nyomatékosan méltatni ezt a következetességet, amellyel *három évszázadon át* elutasították a háborút. Újabb mozgalmak, például a német „zöldek” már *két évtized* alatt háborút támogató szervezetekké váltak.

Még a 4. században is vannak jelentős keresztények, akik folytatják a pacifista hagyományt. A Kappadókiában (ma Törökország) működő *Nazianzoszi Gergely* püspök (szül. 390 körül) így ír a háború gazdaságtanáról: „A szükség a bírvágy anyja, a bírvágy pedig a háborúk anyja. A háború pedig az adók atyja, a legsúlyosabb teher ebben az átkozott életben.”

Baziliosz, Caesarea püspöke (330–379) tévesen azt hiszi, hogy a régi atyák elnézésből nem minősítették gyilkosságnak azt, ha valaki háborúban ölt, mégis ezt írja: „A katonák bátorsága és a diadalkapuk, amelyeket egy hadvezér vagy egy város állíttat, csak a *gyilkolás* hatalmas méretéről árulkodnak.”

A később szentté avatott, s egy koldussal megosztott köpenyéről híres *Tours-i Márton* (317–397) kereszténnyé válása után még két évig „névlegesen” megmarad a hadseregben, de végül teljesen megtagadja a katonáskodást: „Krisztus katonája vagyok, számomra tilos a harc.” Később püspökként rémülten kell megállapítania, hogy hivatali testvérei Galliában jóváhagyják az aszketikus Priscillianus követőinek véres üldözését. Megtagadja az ilyen dekrétumok aláírását, az „eretnekek” életéért folytatott fáradozásai azonban sikertelenek maradnak. Életrajzírója, Sulpicius Severus közli, milyen következtetést vont le ebből: „Ezután még tizenhat évig élt; egyetlen zsinaton sem vett részt többé, és a püspökök minden összejövetelétől távol tartotta magát.”

Peter Bürger

Forrás: Publik-Forum, 2005/24

Homokember

Megálltam szobám ablaka előtt, és kitekintettem a kertünkre. Néztem a szállingózó havat, ahogy a fenyőfa tűlevelein megmaradva téli hangulatot varázsolt. Alig süllyedt nulla fok alá a hőmérő higanyszála. Szép volt, ahogy így november végén incselkedett a tél. Eszembe villant egy mondat, amelyet néhány napja hallottam: „A szakadó hótól átázva, rémült arcú emberek ácsorogtak a mínusz harmincöt fokos hidegben.” Beleborzongtam. Felfoghatatlan a természet e zord ereje. A meleg szobában íróasztalomhoz léptem, s kezembe vettem az ott heverő fényképek egyikét. Hosszasan néztem a sokatmondó képet. Alig egy hete készítette a felvételt egy kedves barátom Erfurtban. A képen egy lenyűgöző emlékmű előtt elmélyülten álló, meghatott idős úr látható. Élesen jelent meg szemeim előtt az esemény, amelynek egy pillanatát rögzítette a fényképezőgép. A szemet összehúzó délutáni nap fényében élénk zölden pompázott a szépen nyírt pázsit, melyen kicsiny fehér szirmú virágok virítottak a gyepre hullott, az ősz varázslatos színeit felvonultató falevelek között. Az emlékmű rozsdás vasalakjai mellett, a megemlékezés áhítatában ácsorgó öregurat nézve, e szép színes kép lassan átváltott szemeim előtt a negyvenes évek mozi-híradóinak fekete-fehér képeire. Szinte hallani véltem a filmvetítő monoton fémes hangját. E képzeletbeli vásznon, az emlékmű helyén, úgy ötven férfi állt egyenesen, méltósággal egymás mellett. Némelyikük szeme az égre tekintett, s az ajkak halk imát mondtak. A néhány lépésnyire álló, a kivégzést irányító tiszt jelzésére puskaropogás hallatszott, majd gyászos csönd telepedett a helyre. A fájdalmas csendben lerogytak, eldőltek az élettelen testek, és az esővízre áhítozó anyaföld magába szívta szülötteinek piros vérét…

Letettem asztalomra a fényképet, de szemeim előtt tovább pergett a régi film… Egy építkezés helyszínét látom. Az embermagasságú téglafal mögött a felállványozott állásokon kőművesmesterek és fiatal segédek szorgoskodnak. Egy tizennégy éves ifjú legény karjai feszülnek meg, és két, malterrel teli vödörrel halad a keskeny pallón egyensúlyozva. A téglakupac mellé érve leteszi a vödröket, letörli homlokáról a verejtékcseppeket, majd a felkapott üres vödrökkel könnyedén, fütyörészve lépked lefelé. A délutáni nap eközben szürke felhők mögé bújik. A meszesgödör mellett felgyűrt ingujjú szőke srácok viccelődnek egymással a falazóanyag keverése közben.

– Hozzad a masszát, Ludwig! – hallatszik a mester kiáltása.

Válaszadás helyett a legény mosolyogva – ahogy társai megszokták tőle – igyekszik a nehéz vödrökkel felfelé a pallón. A hosszúnak tűnő órák múlásával emelkedik a téglafal, s egy majdani iskola termei válnak láthatóvá az utca járókelői számára is. Nem könnyű kenyérkereset, de zokszó nélkül dolgozik az ifjú segéd, aki ágyban fekvő, betegeskedő édesanyjára gondolva emeli több százszor a hol teli, hol üres vödröket. Közben a szemerkélő esőben, a bakancsok mélyítette nyomokban pocsolyává gyűlt a lehullott víz. A csúszóssá vált pallón óvatosan lépkednek a legények. Mosolygós arccal, füttyjelekkel figyelmeztetik egymást, amikor hirtelen lelassul minden mozdulat, és a tekintetek a telek rozogán összetákolt kapuján áthaladó egyenruhás alakok közeledtét figyelik.

– Ludwig Baumann! – hangzik a kiáltás. – Baumannt keressük, jöjjön ide! – s a három egyenruhás alak megáll a homokkupac előtt. A szőke fiú kérdőn néz őszes mesterére, aki laza fejmozdulattal küldi tanítványát az őt kereső emberekhez. Mindenki jól tudja e szokványos látogatás célját. Néhány fiatal legény szeretne hallótávolságon belülre jutni, ezért közelebb húzódik a homokkupachoz. Rövid szóváltás végén a három egyenruhás – ketten talán egyidősek lehetnek Ludwiggal – elhagyja az építkezés területét.

A legény a megszokottnál nagyobb, s gyorsabb léptekkel érkezik meg malteros vödreivel az állásra. Hans mester nem nyúl a vödörhöz, hiszen a másik is még félig van a tejfeles sűrűségű malterral.

– Na, mikor mész, fiam, abba a fene nagy Hitlerjugendba? – kérdezi bajusza alól motyogva a mester.

– Nem megyek! – válaszolja büszkén Ludwig. Engem senki se ugráltasson!

A sok mindent megélt ősz mester hangos, sokatmondó hümmögését gyors kézmozdulatok követik, és már nyújtja is a kiürült vödröt az elégedett segédnek.

– Na, ugorj, és hozd azt a masszát, te gyerek! – hangzik a derűt teremtő felszólítás a főnök szájából…

Néhány hét múltán, miközben már az iskola termeinek vakolását végezte a kőműves brigád, újból megtörtént Ludwigunk agitálása a Hitlerjugendba. A toborzók ugyanolyan sikertelenséggel hagyták el ismét az építkezés területét, mint az első alkalommal. A fenyegető szavakat mormoló agitátorok távolodó fekete-fehér képei lassan a jelen színes képeire váltanak…

Erfurti szállásunk alagsorának konyhájában szorgoskodik kis csapatunk. Gyuri és Tomi a kamerát és a számítógépet helyezi üzembe, miközben az öregúr halk beszédét hallom. Zoli ajkáról érthetővé válnak a németül mondott szavak. Baumann úr arra kér minket, tartsuk szem előtt, hogy ő csak egy egyszerű segéd volt. Az idős úr arcát nézem. Fejmozdulatai halványak, de észrevehető feszültséget sugároznak. Bevallom, nem értem a dolgot, ennek az embernek a zavartságát. Hiszen lakásán az elmúlt években egymásnak adták a kilincset a német lapok újságírói, brémai otthonában TV-stábok kamerái forogtak, többek között a BBC-é is. Ahogy telnek a beszélgetés percei, úgy világosodik meg előttem is szerénységének lényege. A kicsinység, amiről a magunkfajta anynyit papol, itt, ebben az egyszerű emberben láthatóvá válik. Gyuri zseniálisan, pedagógiai módon, mesteri ügyességű bábjátékkal megszelídíti a távolságtartó öregurat. És a bácsi mesél, vagyis beszámol a múlt valóságáról. A régi film tovább forog e különös vetítőgépben…

A Haditengerészet egyik bázisát látjuk. Amíg a filmkockák képei a laktanya épületeit mutatják, addig a narrátor hangja hallatszik: „Besorozását követően erre a kiképzőbázisra szállították a fiatal kőművessegédet. A kiképzés hosszú és nehezen eltelt hónapjai álltak már mögötte. Az eddig látott mosolygós gyermekarc megváltozott. A fájdalomráncai teszik markánssá arcvonásait. A kelleténél hamarább vált felnőtté. Édesanyja elvesztése után édesapja csak reá számíthatott otthon. Haza kívánkozott. Nem tetszett neki a sereg, nem akart ő katona lenni. A szőke fiatalembernek az értelmetlen, feleslegesnek vélt parancsok végrehajtása, illetve a parancsok megtagadásának következményei jelentettek nehézségeket. Az eltelt hónapok során számos alkalommal büntették meg parancsmegtagadás vétsége miatt. Így felettesei és néhány társa szemében is szálkává vált. De az igazi bajtársak barátot találtak benne.”

Közben a megfakult képek az étkezőbarakkot mutatják, amint Ludwig

éppen egy büntetésből elvégzett munkából tér vissza. Éhesen ül le a rozoga étkezőasztal mögé. Gyorsan kanalazza csajkájából a kihűlt ételt, amikor egyik elöljárója Ludwig elé, az asztalra dobja sáros bakancsát. A kenyerére fröccsent sár látványa túltöltötte azt a bizonyos poharat Baumann-nál. A sáros lábbeli a tiszt lábai előtt landol a porban. Ezen újabb, sokadik parancsmegtagadása miatt a századparancsnok előtt találja magát…

Az újabb magánelzárás helyett a büntetése: áthelyezés. A filmképek a bordeaux-i kikötői századot mutatják: különböző méretű fabarakkok között menetelő egyenruhás férfiakat, teherautók, ágyúk sokasága között szorgoskodó katonákat…

Szokványos laktanyai kép – gondolhatná a néma szemlélő, de nem az. Ez a hely valahogy kilóg a sorból. Itt nem nézik csodabogárnak az ilyen Ludwig-féléket. A különböző egységek bomlasztó, renitens egyéneit gyűjtötte magába ez a század. A hasonló gondolkodású férfiak hamar egymásra találtak. Így történt ez Baumann-nal is. Az őszinte, mély beszélgetések baráttá kovácsolták Kurt Oldenburggal. Nem értették, hogy voltaképpen mit is keresnek a seregben. Nem álmodoztak katonai karrierről. Otthon szerettek volna lenni, házat építeni, kertészkedni. Élni nyugodtan, gondtalanul. A században tapasztalt események, a háborúról, a frontokon történt harcokról szóló beszámolók, mind növelték ellenszenvüket itteni élethelyzetükkel szemben.

Az egyik rendhagyó délelőttön – a kötelezően megnézendő propagandafilmen – az a különös bajszú nagyvezér több életteret követelt a német népnek Keleten. Délutáni beszélgetésük alkalmával felmerült e gondolkodó bajtársak fejében a kérdés: Vajon mi lesz majd az ott élő emberek, népek sorsa? Az ilyen és a hasonló kérdések, melyek gyakori beszélgetéseik alkalmával előjöttek, dezertálási tervek készítésére ösztönözték őket. Közben a keleti fronton történt győzelmek, előrenyomulások, stratégiai fontosságú helyszínek elfoglalásai lelkesítették a katonákat. A propagandagépezet is igyekezett minden módon támogatni ezt a világuralmi törekvést. A *Wochenschau* c. lap dicshimnuszokat zengő írásaihoz mellékelt képek látványa sokkoló hatással volt a két fiatalemberre. A fronton több millió szovjet katonát kerítettek be a német csapatok. A tél ott kegyetlen. A mínusz harmincöt fokos hideg önmagában is egyenlő a halállal. A lap felkérte olvasóit, hogy gyűjtsenek meleg ruhákat a német katonáknak. (Csak a németeknek!) A bizonyosság, hogy emberek százezrei fognak elpusztulni a hidegben az éhségtől, a reményvesztettségtől szenvedve – ez tetté érlelte Ludwig és Kurt dezertálási szándékát. Az éj leple alatt pisztolyokat loptak maguknak, és elszöktek. Franciaország még meg nem szállt területére akartak menekülni. Akadtak francia segítőik, akik civil ruhába bújtatták őket, és megmutatták a menekülési útirányt. Egy új élet lehetőségének reményeivel és barátságuk erejében bízva mentek, kúsztak-másztak a sötét éjszakákban. Bármennyire igyekeztek óvatosak lenni, a határsávban mégis feltartóztatta őket egy német járőr. Mindkettőjük zsebében ott lapult a fegyver, de egyikük sem volt képes megölni a járőrt. Tisztában voltak azzal, hogy ha megadják magukat, bíróság elé kerülnek, és halálra ítélik őket. A barátok egymásra néztek – és megadták magukat…

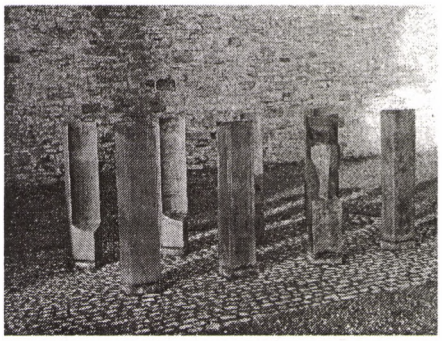

A fekete-fehér képeken a bordeaux-i börtön komor épületét láthatjuk, ahol halálos ítéletére vár a két dezertőr. A börtöncella képei lehangolóak. A zsúfoltság szó is értelmét veszti. A kétszemélyes cellában tízen nyomorognak. A német foglyok mellett olyan spanyol elítéltek kuporognak egymás mellett, akik Franco diktatúrája elől menekültek Franciaországba. Az ítélet nem volt kérdés egyetlen fogva tartott számára sem. Tudták, hogy halálra ítélik őket, és az ítéletet a helyszínen végre is hajtják. Ahogy Ludwigot, Kurtot is kegyetlenül megkínozták. Ki akarták szedni belőlük francia segítőik kilétét. A barátok ebben is egyek maradtak, mivel egyikük sem fedte fel bátor segítőiket.

A halálzárkában tengődő elítélt életét felesleges ecsetelgetni. Minden este abban a tudatban hajtja álomra a fejét – ha egyáltalán tudja –, hogy talán az az utolsó éjszakája. A reggeli ajtónyitások hallatán másként ver a szív. Hogy milyen e kegyetlen halál, nem titok számukra. Nap mint nap végig kellett nézniük társaik kivégzését. Eközben a bíróság egy másik tárgyaláson a két német dezertőr ítéletét tizenkét évi fegyházbüntetésre változtatta, csak ezt az aprócska tényt elfelejtették tudatni a két elítélttel.

A halálukat váró emberek reménytelen vállalkozásokra is készek. Ezért a szerencsétlen spanyolok és a hozzájuk csatlakozó németek szökni próbáltak. Az akció csak szökési kísérlet maradt, ezért kivételesen kegyetlen kínzásokat kellett átélniük a halálzárka lakóinak. A filmes sokáig pörgethetné a naptár lapjait, az idő múlását szemléltetve. Baumann-nak tíz hónap adatott ebből az embertelen sorsból.

A szállítás képsorai után Ludwigot az esterwegini koncentrációs tábor lakói között látjuk a vásznon. A tábor élete nem sokban különbözött a halálzárkában tapasztaltaktól. Válogatott, kegyetlen kínzások, amelyek gyakran halállal végződtek, a néhol kegyesnek mondható kivégzések, a hitetlenek Istenhez fordulásai, az őrületbe hajszoltak őrjöngései, a hívők Istentől elfordulásának látványa töltötte ki a dezertőrök mindennapjait.

Újabb filmkockákon a torgaui koncentrációs tábor lehangoló képei. A nyomorúságos körülmények között a fertőző betegségek számolatlanul szedték áldozataikat. Ludwig diftériát kapott, de a halál árnyéka akkor az életet jelentette számára. Az elkülönített helyen szabadon mozoghatott – igaz, nagy lelki fájdalmakat okozott neki, hogy gyakran olyan kabátot volt kénytelen magára ölteni, amelynek mellén, hátán golyó ütötte lyuk tátongott…

A filmszalag megkopott képsorai a keleti frontot mutatják, ahol ágyúlövészként találjuk főhősünket. Miután az orvosok egészségesnek találták a szőke elítéltet, büntetőzászlóaljba irányították. Az ágyútöltő munkát, amit csak kivételes szerencsével lehetett túlélni, elítéltekkel végeztették. Ez a haláltánc nem tartott sokáig a két elítélt számára. Az egyik lövedék becsapódása után Ludwigot a katonai kórházba szállították, míg egy másik robbanás után Kurt élettelen testét a közös sírgödörbe rakták.

A kórházban fizikai fájdalmai mellett elveszített barátja miatti lelki fájdalmaitól is szenvedett a dezertőr. A háború a vége felé járt, vagyis egyre több jel erősítette a befejeződés remé-

nyét. Ebben a bizonytalan időszakban a katonai kórház orvosai gondoskodtak Ludwig sebeinek lassú gyógyulásáról. Ennek köszönhetően a brémai dezertőr túlélte a második világháború borzalmait. A fájdalom, a szenvedések és a halál fekete, a túlélés és az újrakezdés reményének fehér képei elhomályosulnak, és a jelen színes képeivé tisztulnak…

A megterített asztalon gőzölög a Jókai bableves. Zoli, az Erfurtban élő magyar férfiú – aki erre a napra vállalta a tolmácsolás feladatát – és német feleségének ajándéka. Ezzel tolmácsunknak régi vágya teljesül, ugyanis magyarok társaságában szerette volna egyszer elfogyasztani kedvenc ételét.

Az étkezés előtti áldás elmondása közben a brémai öregúr kezét fogtam. A délelőtt folyamán hallott élettörténetének ismeretében akár egy megfáradt, legyengült bácsika ülhetne mellettem, de nem. Herr Baumann megcáfolja a feltételezett összefüggéseket. Némi pihenés után folytatja életének történetét, és e különös régi film tovább forog…

A képek a háború utáni valóságot mutatják. Romba dőlt házak, szomorú tekintetű emberek… Nemcsak a romos portákon kell elkezdeni a helyreállítási munkákat, hanem az emberi kapcsolatokban is. Alig akad olyan család, ahol nem gyászolnak valakit. Vissza nem tért apákat, fiakat. Bombázások áldozatai között szereplő anyákat, leányokat, nagyszülőket, unokákat. A sok szomorúság mellett néha akad öröm is a visszatért férfiak számára. Az egykori kőművessegéd is hazatalál a szülői házhoz.

A szomszédok, az utca lakói nem fogadják szeretettel a dezertőrt. A náci mentalitás előítélet, ellenszenvet váltott ki az emberekből az árulóval, a bűnözővel szemben. Ludwig nem találja a helyét. Elfordultak tőle az emberek, kiközösítettként kénytelen élni. Édesapja halála után egyre gyakrabban néz a pohár fenekére. A szerelem, a házasság, a gyermekáldás örömei sem tudják feledtetni lelki bánatát megbélyegzése miatt, melyet a társadalom ragasztott rá.

Az egykoron a malteros vödrök mellől álmodozott reményteli élet képei szép feleségről, családi házról, gyerekekről – elvesztek a halálzárkában. A háborúból hazafelé tartva újra megálmodta, és amikor beteljesedne a szép reményteli álom, nem tud felhőtlenül örülni. Siratja elveszített szüleit, legkedvesebb bajtársát, de legfőképpen elveszített méltóságát. A törvények értelmében ő elítélt. Dezertőr, haderőbomlasztó, a sereg mentális állapotát aláásó, háborús szolgálatmegtagadó. Lelki fájdalmait feledtető, öntudatlanságba segítő, szeszpárlattal teli üvegek ürülnek ki az asztalánál némán ücsörgő ember mellett. Az egykori szökött rab az alkohol rabságába menekülve keres lelki megnyugvást.

Megrázó (felrázó) képsorok a vásznon… Évekkel később a brémai lakás még mindig színtelen képei. Az ügyes kőművessegéd kezének nyomai, ötletes megoldások a konyhában, a gyerekszobában. A figyelmesebb szem azonban észreveszi az elhanyagolt, felújításra szoruló bútorokat (leesett szekrényajtó, hiányzó polc). Az ajtó nélküli szekrényben szépen elrakott, frissen mosott gyermekruhák. A gyerekszobában öt kisgyermek játszik, jobban mondva randalírozik, veszekszik. Tehetik mindezt, mivel édesapjuk öntudatlanul, részegen fekszik az ágyban. Az édesanya csitíthatná gyermekeit, ha tudná. Erőtlenül megpróbálja, de a fájdalomtól a földre rogy a vajúdó test. A szülési folyamat elindult. A magzatvíz elfolyt, a fájások egyre sűrűsödve törnek rá az ájulás szélén tántorgó, vérző édesanyára. A segítség későn érkezik. A kórházba érkező apát a sokkoló hír fogadja: Felesége belehalt a szülésbe.

Zokogva tér haza, és a szeszes üveget földhöz vágva mindörökre véget vet az italozásnak. Felhagy az önsajnálattal, és felgyűrt inguljal nekilendül vezeklő feladatának. A következő évek is a nehézségekről szólnak. Egy emberről, egy édesapáról láthatunk képeket, aki egyedül nevel fel hat gyermeket Brémában.

A vetítőgép hangja megváltozott, a csévéről elfogyott a régi film. E fekete-fehér képek is színekről szóltak. A szenvedés, a bánat, az erőfeszítés, és az élet, a gyermekekben való továbbélés, a remény, a jövő színeiről…

*

A jelen: Ludwig Baumann a Nemzetiszocialista Katonai Igazságszolgáltatás Áldozatainak Szövetségi Egyesületében küzd a Wehrmacht-dezertőrök törvényes rehabilitációjáért. Néhányan élnek csupán a hajdani dezertőrök közül, de ők még küzdenek. Ha már túlélték a borzalmakat – mondják –, nem szeretnének önérzetükben sértetten, jogerősen elítéltként meghalni, mint társaik az elmúlt hatvan év során. A német kormánytól várnak teljes rehabilitációt.

Baumann úr a kedvünkért utazott el Brémából Erfurtba, s ha már itt volt, szeretett volna feltétlenül ellátogatni egy helyre. Természetesen elkísértük. Még az öregúr beszámolójának hatása alatt voltam, amikor elhaladtunk a Dóm előtt. Igazán impozáns épület. A téren túl egy várfal emelkedik, és e fal tövében egy emlékmű. Ide igyekeztünk.

Herr Baumann megállt az emlékmű előtt, és átadta magát a megemlékezés áhítatának. Szép kép. A rozsdaszínű vasszobrok alakokat ábrázolnak. Nyolc alak, mint egy menetoszlop. A hét egyforma alak előre nézve menetel a hatalmas kőfalnak. Érthető az üzenet. Az értelmetlenségbe vezető úton haladókat jeleníti meg számomra. De a nyolcadik, jobbról a második visszafordul, hátat fordít az értelmetlenségnek. Ő a dezertőr.

Lenyűgöz ez a látnivaló. Odalépek e szobrok elé. Lábaim előtt egy emléktábla a kockakövek közé süllyesztve. Az ismeretlen dezertőr emlékművére hívja fel a figyelmet. Az emléktáblán egy idézet:

„SEID SAND, NICHT DAS ÖL
IM GETRIEBE DER WELT”

„Legyetek homok, s ne olaj
a világ gépezetében!”

Ránéztem a mellettem álló homokemberre, és megszorítottam kezét. Danke, Herr Baumann! – mondtam. Az öregúr halkan válaszolt valamit. Hátranéztem, de Zoli távolabb beszélgetett. Úgy éreztem, értem a számomra idegen német szavakat. Talán azt mondhatta: „Nem én érdemlem meg a köszönetet, hanem azok, akiket itt kivégeztek.” Arrébb léptem, és azokra a német fiatalokra gondoltam, akik úgy hatvan éve itt bátran néztek szembe a gyilkos puskákkal. Kik lehettek ők? Hans, Franz, Günter, Ludwig, Kurt? Milyen álmaik lehettek? Álmok, vágyak, amelyek nem valósulhattak meg. Majd más német fiatalok jutottak eszembe – akik talán valahol a közelben élhetnek –, akik nekem küldtek üdvözlő lapot a baracskai börtönbe, ezzel a gondolattal: „Tetted följegyezve, munkád nem hiábavaló” – és az aláírások: Rudolf, Klaus, Otto és a többiek. S akkor úgy gondoltam, hogy számomra ezentúl az itt nyugvó ismeretlen dezertőrök tettei is föl vannak jegyezve, mert az erőszak nélküli lét időtlen és határtalan…

Közben odakint elállt a hóesés, holnapra már semmi sem marad a szép fehérségből. Ellépnék az ablaktól, de tekintetem megakad gyermekeim homokozóján. Lám, milyen érték lehet egy homokszem, mely megakaszthat egy gépezetet, egy rosszul működő gépezetet! Hát még milyen érték egy homokember a világ gépezetében. Sok homokember…

Habos László

„Ennek a katonának van egy hibája”

Katonaságmegtagadók Izraelben

„Tábornok úr, ez az ember igen használható. Tud repülni, és tud ölni. De van egy hibája: tud gondolkodni.” Ezeket a sorokat Bertolt Brecht írta 1938-ban, csak néhány hónappal a 2. világháború kitörése előtt. Pontosan 67 évvel később az Izraeli Védelmi Erők (*Israeli Defense Force* – a továbbiakban IDF) egyik tartalékos tisztje ezeket a szavakat használta fel, hogy alátámassza „a tábornokhoz írt levelét”. *Yigal Bronner* negyvenéves, nős, két gyereke van. Világi, cionista meghatározottságú családból származik, és indiai tárgyakat oktat Tel Aviv egyetemén. Yigal azt tette, amit szinte minden izraeli férfi tett, és tesz változatlanul: fegyverrel a kezében védte országát. Sosem kérdőjelezte meg szolgálatát – amíg 2000-ben ki nem tört a második intifáda. „Képes vagyok látni, hová vezetsz te (a tábornok) engem. Képes vagyok felfogni, hogy ölnünk és pusztítanunk kell, megsebeznünk és meghalnunk – és ez sosem ér véget. Én vagyok a lövész. Kerekecske vagyok egy kiagyalt háborús gépezet nagy kerekében. Én azért vagyok, hogy meghalljam a »Tűz!« parancsot, és meghúzzam a ravaszt. De, tábornokom, bárki vagy is, zászlóaljparancsnok, vezérkari főnök, miniszter, miniszterelnök – én képes vagyok gondolkodni! Ezért vissza kell utasítanom felszólításodat a tartalékos szolgálatra. Én nem leszek az, aki a te nevedben meghúzza a ravaszt.”

Yigal Bronner azoknak a tartalékosoknak és újoncoknak még mindig igen kicsi, de egyre növekvő számához tartozik, akik megtagadják, hogy a megszállt területeken szolgáljanak. Közülük 1385-en iratkoztak fel egy internetes oldalra, és tették ezzel nyilvánossá a nevüket. Ezen a listán Yigal Bronner neve is rajta van. Nézete szerint az Izraelben „refúznyikoknak” nevezett katonaságmegtagadók (angol *refuse* = megtagad, visszautasít) olyan emberek, akik Izrael állam „morális alapjait” védelmezik, amelyek „nem kevésbé fontosak fennmaradása szempontjából, mint a fegyveres erők”. Hiszi, hogy a katonaság is hasznot húz majd abból, ha visszatérhet eredeti feladatához, az ország védelméhez. Yigal nem kérdőjelezi meg magát a hadsereget, de azt a szerepet igen, amelyet az jelenleg játszik a megszállt területeken. Noha Yigal szomszédai inkább jobboldali irányultságúak, csak kevesen bírálták döntését.

A hadsereg másképp látja ezt: Yigalt már többször bebörtönözték, szigorú feltételekkel. Nem viselhetett órát. Sem munka, sem étkezés közben nem beszélhetett. Az étkezdében történő közös étkezést eleve megtiltották neki. Naponta 14 órát dolgozott a konyhán, vagy WC-t tisztított. Számolt ezekkel a megaláztatásokkal, mivel jobbnak találja, hogy önmagát alázza meg, mint hogy másokat. „Nem kétséges, hogy jobb börtönben ülni, mosogatni és hagymát hámozni, mint embereket megalázni. Sokkal inkább előnyben részesítem azokat a könnyeket, amelyeket a hagyma csal ki belőlem, mint azokat, amelyek akkor szöknek a szemembe, ha felidézem a megszállás képeit.” Yigal tudja, miről beszél. Ismeri azt az érzést, mit jelent „megvetett katonának lenni remegő emberek szemében”, akik kegyelemért könyörögnek. Időközben feloszlatták az ezredét, és minden idősebb katonát elbocsátottak a hadseregből, köztük Yigalt is. „Szívesen tekinteném ezt az elbocsátást a magam érdemének, de bizonyára inkább pénzügyi takarékosság áll mögötte. Most további, már elindított katonai eljárás elé kell néznem”, mondja az ex-katona.

Egyik hivatalos állásfoglalásában az IDF szóvivője kijelentette: „A hadseregben való szolgálat mindenki számára kötelező, kivételek csak azok a személyek, akiket az érvényben lévő törvény szerint alkalmatlannak minősítünk. Kivételes esetekben az IDF visszavonja a behívóparancsot, ha indokolható, hogy valaki alkalmatlan a szolgálatra.” Továbbá: „Az ideológiai okokból történő szolgálatmegtagadásnak nincs helye egy olyan országban, amely a létéért harcol.” Az IDF fejlécével ellátott hivatalos faxon nincs aláírás.

A katonaságmegtagadók olyan ügyvédeknél találnak támogatásra, mint *Yossi Wolfson*. Az ő tapasztalata szerint csak kevés olyan indok létezik, amit az IDF elfogad. Ezek közé tartoznak az egészségi problémák, vagy az ismételt parancsmegtagadás. Fiatal megtagadókat csak ismételt börtönbüntetés után minősítenek alkalmatlannak. Az ügyvéd nézete szerint „ez a normális út”.

Matan Kaminer egyáltalán meg sem kezdte szolgálatát a hadseregben. A huszonhárom éves fiatalember mindent megtagadott – lelkiismereti okokból. Olyan tényállás ez, amellyel az izraeli hadsereg nem számolt. Matan alapvetően megszálló csapatnak tartja az IDF-et, amelynek fő feladata szerinte az, hogy sakkban tartsa, és elnyomja a palesztinokat. „Hiszem, hogy minden embernek és minden népnek joga van a szabadsághoz. Tehát nem lehetek ennek a hadseregnek a részévé.” Matan úgy véli, hogy a megszállásnak fontos kihatásai vannak az izraeli társadalomra: „Félelem, rasszizmus, szexizmus, különféle társadalmi csoportosulások elnyomása. Ezek a tünetei egy militarizált és beteg társadalomnak.” Biztos abban, hogy ezt a „betegséget” nem lehet meggyógyítani a megszállás befejezése nélkül. Barátainak többsége más véleményen van, de „nagyra becsülnek amiatt, hogy a meggyőződésemért kész vagyok elveszíteni a szabadságomat”. Matan Kaminer nem beszél szívesen a börtönben töltött idejéről, de az ismételt bebörtönzések semmit sem változtattak felfogásán.

Az izraeli társadalomban még mindig nagy összefogó szerepe van a hadseregnek. Aki nem volt része a védelmi erőknek, annak társadalmi és foglalkozásbeli hátrányokkal kell számolnia. A fiatalember ennek ellenére biztos a dolgában: „Olyan döntést hoztam, amelyre egész életemben büszke leszek. Az, hogy vállaltam az ebből fakadó következményeket, az erő érzésével tölt el, amit a világon semmiért nem adnék oda.”

Annette Lübbers

Forrás: Publik-Forum, 2006/2

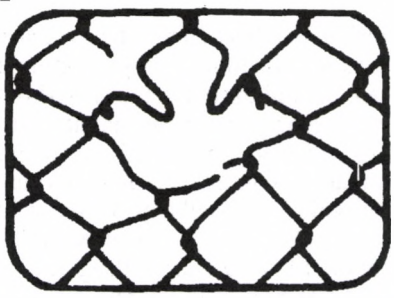

Aláírás-variációk 1948–1991

Aláírni? Mit? Miért? Annyira mindennapi dolog, hogy a mai életben már kérdésnek sem megfelelő. Akkor írunk alá, amikor valami művelet történik részünkre, például pénzt hoz a postás, vagy ajánlott levelet. A bankban, ahol saját pénzünket kivesszük, vagy vásárláskor, amelyhez bankkártyánkat használjuk.

A diktatúrák idején az aláírásnak, mint sok minden másnak is, más jelentése és jelentősége van. Aláírja a saját halálos ítéletét – mondják néha a közbeszédben is. Ez olyan szituációt jelenthet, amelyben valaki súlyos és értelmetlennek látszó veszélynek teszi ki magát. És ha nem írja alá? Akkor még nagyobb veszélybe kerülhet.

Ilyen és hasonló helyzetek voltak a hazai diktatúra alatt is.

Pszichológus vagyok, anya, nagymama, és felesége voltam egy 15 évre ítélt állatorvosnak, üldözésekben 52 éven át hűségesen kitartó társa. Ezeknek az életminőségeknek mindegyikében bőséges tapasztalatokat szerezhettem a diktatúra természetéről és hozzám való viszonyulásáról. Voltak a túlsó oldalról negédes megszólítások, durva szidások, függönyök mögül kilépő hirtelen megfélemlítések. Az egyik fő cél mindenhol és mindenkor a függővé tétel, a beleegyezésem, az aláírásom megszerzése volt. A „beszervezés” kísérletei változatosak voltak, különösen már a 80-as évek kifinomult módszereinek idején, és a visszautasításhoz is találékonyság kellett. Volt olyan, hogy „vérre” ment a játék, volt olyan, hogy a hatalom csak „játszadozott”, kellette magát, várva, hogy egyszer majd sikerül.

I. rész

Egyházi iskolák államosítása

1948-ban szakmai „anyaiskolám”, az Állami Gyermeklélektani Intézet áldásával – ahol az egyetem elvégzése után díjtalan gyakornokként dolgoztam – megkezdtem pszichológusi tevékenységemet Budapesten, a Reáltanoda utcában, a Munkatudományi és Racionalizálási Intézetben. Hamarosan a pszichológiai alkalmasságvizsgáló csoport vezetője lettem.

Munkámat mindenben támogatták. Rövidesen híre jött, hogy a bölcsészkar lezárja a doktori szigorlatra való jelentkezések lehetőségét, beadtam tehát jelentkezésemet, és elkezdtem „gőzerővel” tanulni. De nehézségeket támasztottak, csak azt engedték szigorlatra, akinek a disszertációját kitűnőre fogadták el. Szakmai újdonságot találtam ki tehát, a mérnökök és más műszakiak alkalmasságvizsgálatába beiktattam a csoportvizsgálatokat is. A csoportos beszélgetések alapján született megfigyeléseket aztán számszerűsítettem, így egy új teszt született, a „Vitapróba”. Kitűnő is lett a disszertációm, de hogyan!

Akkoriban még nem volt magnetofon, amely rögzíthette volna a beszélgetéseket. Főnököm ezért – költséget nem kímélve – parlamenti gyorsírót szerződtetett a csoportbeszélgetések rögzítésére, és így a teljes szöveg részemre feldolgozásra készen állt.

„Summa cum laude” sikerült doktorátusom után két héttel, 1948 utolsó napjaiban – előkelő pártlátogatót kapott az Intézet. A küldött szélesen ecsetelte beszédében, hogy milyen sok gonoszságot követtek el az egyházi iskolák tanárai, és mennyire fontos, hogy minden iskola állami legyen. Az államosítást tehát követelnünk kell. Itt vannak az aláíróívek, tessék aláírni, és egymásnak továbbadni. Az Intézetben voltunk vagy 80-an. A nagyteremben nagy csend honolt, ahogy mondják, még a légy zümmögését is meghallottuk volna. Van valakinek valami hozzászólása? – kérdezte az előadó. Egymásra néztünk Verával, fiatal munkatársnőmmel, aki matematikus volt, a számszerű tesztkiértékelések gazdája, s én voltam a „főnöke”.

Ekkor felálltam. „Ha az egyház és az állam megegyezik, akkor aláírom” – hangzott a válaszom, amelyben látszólag respektáltam a diktatúra fölényét.

Ideges hang kiáltott rám: *„Szóval, nem írja alá?” „Nem”*, mondtam fehérre vált arccal. *„Úgy, tehát van itt olyan, aki nem írja alá?”* Erre felállt Vera is. Aláírásunk nélkül ment vissza a kérdőív a pártközpontba. De nemsokára az Intézet nélkülünk működött tovább. Ugyanis felkértek, hogy mondjak le az állásomról. Mert ha ezt nem tenném, akkor kénytelenek lennének elbocsájtani. Aki ismeri az akkori idők munkaügyi rendelkezéseit, az tudja, hogy az elbocsájtás a legnagyobb rém volt, ami munkást érhetett. Így 1949. január 3-án „önként” lemondtam állásomról. Vera munkaviszonya automatikusan megszűnt. Nem vigasztalt minket, hogy félév sem telt bele, s a jól működő és igen modern Intézetet a párt felszámolta.

A többi pszichológiai intézet is hasonló sorsra jutott. Így nem volt egyszerű elhelyezkedni. Albérleti szobában laktunk férjemmel egy budai házban. Itt az egyik szomszédasszony megszánt, segíteni próbált. Menjek el a kerületi nőszövetségbe (MNDSZ volt a neve), tanácsolta, ott a vezető egy ruházati vállalat igazgatójának a felesége. Hozzá bizalommal fordulhatok. Azzal biztatott, hogy ott majd alkalmaznak textilközponti előadónak. „De hát én ezt nem tanultam, fogalmam sincs, mit kell ott csinálni” – mentegetőztem. „Nem baj, majd beletanulsz” – mondták. Bele is tanultam, és igyekeztem is, mert közben a kis Miklóska, az első, elkezdett mocorogni a szívem alatt.

Békekölcsön

Férjem még egyetemi hallgató volt – de ez külön történet. Szegények voltunk, mint a templom egere. Minden fillérnek utánaszámoltunk. Egyszer csak beütött a „krach”. Békekölcsönt kell jegyezni, a fizetés legalább 10 százalékát. Osztottunk, kivontunk, összeadtunk, de szorozni semmiképpen sem tudtunk. Megérlelődött bennem az elhatározás:

„Nem írom alá a jegyzési ívet.” Nem lehetett. Alá kellett írnom. És ezután a kegyetlen döntés után három nappal, viharos görcsök között, túl korán, hat és félhónapos magzatocskaként megszültem Miklóskát.

A tiltakozás és a reménytelenség elvette első kisfiam életét. A sors később bőven kárpótolt ezért: negyedik kisfiam ismét Miklós lett, egészségesen nőtt fel, és neki is van már egy Miklós fia. Ez még azonban messze volt attól, amikor férjem és sokak megfogalmazása szerint „elvették a jobbágytól a szabad költözködés jogát is”. Így volt ez akkor, amikor – miután férjem befejezte az egyetemet – vidékre akartunk menni, nemcsak a praxisban remélt nagyobb jövedelemért, hanem a valódi gyakorlati állatorvosi munkáért is. Nem, és nem engedték – eleinte –, később pedig hirtelen elhatározással a személyzetis életrajzokat íratott vele, utánajártak szülőfalujában, és elküldték az egyetemről – menjen, ahova akar.

Házkutatás

Ekkor már megvolt a második kisfiúnk is. Férjem nagy ambícióval kezdte meg munkáját a szőkepusztai állami gazdaságban. Természetesen szolgálati lakást is ígértek. De a várva várt költöztető autó csak nem akart megérkezni. Viszont, miközben férjem már Szőkepusztán volt, egy hajnali órán hosszú csengetés riasztott fel minket, a két picit, anyósomat és engem.

– Házkutatás! Parancsunk van, hogy házkutatást tartsunk az Ön lakásán – hangzott zordonan.

Valahogy észnél voltam, és feltettem az egyetlen kérdést, amit még tehettem:

– Tisztázzuk, kinek a lakásán, Fehér Miklós vagy Miklósné lakásán?

Közölték, hogy a férjemről van szó.

A házkutatás soványka eredményt hozott számukra. Penicillint találtak.

– Honnan ez a nyugati gyógyszer?

– A patikából, itt az orvosi recept, a nagyobbik füle fáj.

Elvitték tőlem Kosáry Domokos igen jó kis magyar történelemkönyvét, lánykori lelki naplómat és egy lelki könyvet. És aláírattak. Hiába kértem vissza ezeket a könyveket. *Alá kellett írnom, hogy elismerem, minden rendben történt, a házkutatás rendben lezajlott.*

Elválni?

Hat hét múlva, 1953. március 15-én a Szabad Nép címlapján nagy betűkkel ez állt: „15 évi börtönre ítéltek egy kártevő állatorvost” – a száj- és körömfájás állatbetegség szándékos terjesztéséért.

Jóformán minden fillér nélkül maradtunk ott a gyerekekkel. Az első döbbenet után, még jóval a „tárgyalás” előtt, bementem a Tanácshoz a XIV. kerületbe, mert ott laktunk. A szociális osztályon szóba álltak velem.

– Szóval nem tudja, hogy hol van a férje, és mi történt vele? Nézze, ne is keresse.

A hölgy a szomszéd szobába ment, valahová telefonált.

– Legjobb, ha elhelyezkedik valahol!

– Hát igen, én is azt szeretném – mondtam nagyot sóhajtva.

– Mi a végzettsége?

Mondtam doktorátusomat, azt, hogy a főtárgy a pszichológia volt, melléktárgyak filozófia és művészettörténet.

– Jöjjön vissza három nap múlva!

Ez biztatóan hangzott. Három nap múlva megcsillanó reménnyel kerestem meg ismét a hölgyet.

– Nézze, tudunk magának egy előadói állást biztosítani a Szépművészeti Múzeumban, mivel az is a mi kerületünkben van – így mondta –, de ehhez az kell, hogy beadja a válópert férje ellen, aki szabotőr és háborús bűnös is. (Honnan veszi ezt? Hiszen még nem volt meg a tárgyalása.) Ne izguljon, mi meg is fogalmazzuk. *Magának csak alá kell írnia.*

– Nézze, gondolja meg – mondta, amikor látta vonakodásomat –, a két gyereknek enni kell adni.

Borzasztó belső vihar tombolt bennem. Hogy én elváljak ártatlan férjemtől? Hiszen a múltját úgy ismertem, mint a sajátomat. Nem tudtam elképzelni, hogy mivel vádolják, hiszen tele volt ambiciózus várakozással, amikor vidékre ment.

– Nem adom be a válópert – közöltem.

Egy hét gondolkodási időt adott. Nem mentem vissza hozzá. Közben vidéki rokonaimmal próbáltam kapcsolatba lépni, és barátaimmal – óriási elővigyázat mellett – találkozni. Legtöbbet akkori lelkiatyámtól kaptam, ideírom a nevét is: Palánkay Gausz Tibor. A házkutatáskor az ő egyik könyvét vitték el tőlem „bűnjelként”, a Két gyűrű, egy boldogság címűt, Kosáry Domokos könyve mellett. Kérdésemre, hogy mit kell tennem, a jó atya azzal válaszolt: „Magyar asszony nem engedheti meg magának, hogy a kommunisták börtönében levő férjétől elváljon!” „És mi lesz a gyerekeimmel?” – kérdeztem aggódva. „Majd segítjük” – volt a rövid válasz.

Azt, hogy ha aláírom a válóperes beadványt, akkor nagy valószínűséggel férjem halálos ítéletét írtam volna alá, csak később tudtam meg. Rögtönítélő tanács ítélkezett felette, a Roósz-tanács, amely kizárólag halált osztott. Hogy férjem „csak” 15 évet kapott, annak az volt az oka, hogy a kitűzött tárgyalás előtt néhány nappal a bálvány – Sztálin – eltávozott az élők sorából. Ekkor zavarodottság lett úrrá az ÁVH-ban, és mivel férjemnek volt családja, jobbnak látták, ha életben hagyják – hiszen van, aki keresheti. Közben hivatali főnökét, Nagy Emil állatorvost letartóztatták, és bent tartották, kínozták, csak azért, hogy terhelő vallomást tegyen őrá. Nagy Emil valóságos hős volt, végig ellenállt. Fél év múlva engedték ki, kiszabadulása után személyes ismerős útján keresett meg engem, és utcai sétálás közben, amelyet nagy félelmek között szerveztünk meg, még mindig csak „virágnyelven” merte ecsetelni a vele történteket. „Higgye el, mondta, az Államvédelmi Hatóság végtelenül igazságos; Miklós nem úszta volna meg, ha nincs családja. Így megkegyelmeztek neki.” Ezeket a szavakat mondta, aztán szomorúan elbúcsúzott.

Kilakoltatás

Nekünk, a családnak viszont nem kegyelmeztek. Nagy Imre már elmondta emlékezetes országgyűlési beszédjét, amikor hetekig tartó huzavona következett, majd fenyegetőzés, és egy júliusi napon rendőrök jelentek meg kis komfortos lakásunkban – amely ekkor már az egyetlen olyan hely volt számunkra, amely valamelyes biztonságot éreztetett velünk –, és a XIV. kerületi tanács végzését hozták a kilakoltatásról. Másnap a Földművelésügyi Minisztérium tíz

altisztje jött, szintén rendőrökkel, és egy Hungária körúti, közvetlenül az utcára nyíló, nagy vasajtós, 130 cm-rel – kb. nyolc lépcsővel – a föld színe alatt levő nedves, dohos, és mint később észrevettem, patkányokkal teli pincébe pakoltak át minket. A gyerekeket nem vittem oda, fél évig egyedül éltem ott, és harcoltam férjem és családunk igazságáért.

Egy idő múlva megszántak bennünket, a tisztiorvos segítségével a föld felszínén levő szükséglakást kaptunk, kicsi szobát, égre nyíló kis konyhával. Itt összegyűjtöttem a családomat, és innen aztán – mivel a jó szomszédok és Palánkay atya „lányainak” segítségével mindig volt kire hagyni a gyerekeket – minden egyes börtönlátogatási napon megjelenhettem Tatabányán. Közben ugyanis, a helyzet enyhülésével, kértem, hogy helyezzék Miklóst olyan helyre, ahol dolgozhat és látogathatom. Itt sorstársai sorra kapták a válóperes beadványokat, de neki megmaradt a remény. Az igaz, hogy két pici fiunkba egy életre belevésődtek a szenvedés nyomai, amit mérhetetlen nagy igyekezettel próbáltam meg orvosolni. Ismerősök és ismeretlenek segítettek.

És ekkor jött el az a pillanat, amikor végre nem gyötrő, hanem biztató felhívást kaptam egy aláírásra.

Karácsonyi postás

1954 karácsonyának délutánja volt. Már állt a kis karácsonyfa, egy-két ruhadarab a rokonoktól, de semmi játék. Csengettek. Mosolygós arcú fiatalember egy kis cédulát és egy elég nagy csomagot nyújtott át.

– *Kérem, írja itt alá.* Én csak a postás vagyok, ez karácsonyi ajándék.

– Kitől? – kérdeztem volna, de ahogy aláírásomat megkapta, eltűnt. Kibontva a csomagot, sírtam, sírtam. Szerencsére a gyerekek a szomszéd Tóth néninél játszottak. Két csodálatosan szép játék volt benne, egy nagy favillamos és egy barátságos nagy mackó. Mellette meg egy boríték 800 forinttal – ami akkor komoly pénz volt –, és a pénz mellett egy kis gépelt cédula:

„Dormiunt aliquando leges, sed nunquam moriuntur.” Lefordítva a latin mondatot: Némelykor alszanak a törvények, de sohasem halnak meg.

Sokáig kellett még várnunk a törvények felébredésére. A rendszerváltozás után tudtam csak meg, hogy a csomag és a csomagba becsomagolt szeretet az állatorvosok gyűjtése volt, és nálam egy fiatal állatorvos járt, akiből később professzor lett.

De ekkor még, és 56 után hosszú ideig, a teljes sötétség uralkodott. Ahogy férjem rabtársa és barátja, Tollas Tibor megírta egyik versében: „bebádogoztak minden ablakot” a diktatúra fennmaradása érdekében.

II. rész

Börtönlátogatások

Már 1953-ban – amikor megtudtam a feljebbviteli tárgyalás eredményét – írtam „Rákosi elvtársnak”, és egyrészt látogatási lehetőséget kértem, másrészt azt, hogy tegyék ki férjemet munkára.

A látogatás kétszeri hajnali ávós vizit után történhetett csak meg. Egy hajnalon hosszú, ijesztő csengetés: „Ki az?” Bemondták: „Államvédelem”, aztán elém adták a papírt, amit *alá kellett írnom*. Elmentem a Gyűjtőbe, vittem magammal a két kicsit is. Már a betonkerítés tetejéről figyeltek, valószínűleg fényképeztek. Amikor becsengettem a nagykapun, a válasz „Várjon!” volt. Nem mehettünk be, kint tárgyaltak velem. Közölték, hogy most nem lehetséges a látogatás. Két hét múlva aztán ismét csengetés, *ismét aláírás*, ismét megkísérlem a börtönlátogatást – ez 1953. június 6-án volt –, és ez alkalommal beszélhettünk is férjemmel egy negyedóra hosszat. Ekkor már nem vittem magammal a gyerekeket; lehet, hogy előzőleg az ő ottlétük miatt nem engedtek be.

A további látogatások már a tatabányai rabtáborban történhettek, ahova Miklóst kitették munkára. A három éven át minden lehető látogatáson ott voltam. A gyerekekkel viszont akaratlanul is, itt is borsot törtünk az orruk alá. A nagyobbik majdnem hároméves volt, a kisebb közel a kétéves korhoz. A kicsi volt a merészebb.

A hosszú asztalnál szemben ültünk egymással, a rabok és a látogatók. Az asztal végénél ültünk, a gyerekek ott téblábóltak „a lábunk alatt”, az őr ott állt mellettünk, szigorúan, felfegyverkezve. Hirtelen, váratlanul a kicsi odaáll az őr elé, és tőle telhető nagy hangon kijelenti:

– Ha megnövök, és nagy leszek, akkor pilóta leszek, idejövök, és lelököm a katona bácsikat.

Így mondta: „lelököm”. Hogy mit értett ezen, nehéz biztosra kitalálni. Az viszont tény, hogy a legközelebbi látogatás előtt körlevél érkezett a börtönparancsnokságtól a hozzátartozók részére arról, hogy tilos a látogatóknak gyermekeket magukkal vinni.

Kihallgatás

Hajnali csengetés, ismét. *Tessék aláírni!* Mit? 1955. október 18-án jött a behívó másnapra, tanúkihallgatásra. Az ÁVÓ-ra. A két kis óvodásgyerek mellől. Vajon ott maradok-e? Erről részletesen írtam egy cikkemben, amelynek a címe: A 10-51629/55 sz. vizsgálati dosszié (ld. „Érted vagyok”, 2005. február). Sikerült ugyanis kivenni a Történeti Hivatalból a kihallgatás jegyzőkönyvét. Bár végigéltem, bennem másképpen élt az emlék.

Szerintük azt mondtam, hogy a „Családok Szeretetszövetsége” közösség – amelyet a Páter Palánkayhoz közel álló asszonyok és lányok alakítottak – és A szeretet aszkétikája és misztikája c. könyv is „ellenséges tevékenységet fejtett ki, és ellenforradalmi propagandaanyagokat terjesztett”. Ezeket nem mondtam, hanem egyszerűen odaírták, és szerencsére elengedtek. A *jegyzőkönyvet ugyanis nem íratták alá, csak sk-val látták el géppel odaírt nevemet.*

Az én 56-om

Megjött 1956. Az én 56-omat is elhozta. Sok és sokféle élménnyel, kalanddal, amelyeknek minden aprósága jelentőséggel bírt. Tavasszal hazajött az én drága férjem, de aki megjött, nem ő volt már. Elmúlt róla a daloló vidámság, amivel előzőleg minden nehézséget áthidaltunk, már alig tudott rám vagy a kisgyerekekre figyelni, és sokszor érthetetlen szavak és cselekedetek szakadtak ki belőle. Más lett, félni kezdtünk tőle. Nagy szeretettel fogadtuk, hamar megmozdult bennem harmadik kisfiam is. Hogy megpihenjek kicsit, Debrecenből, ahol ekkor éltünk, Budapestre jöttem, a barátnőmhöz, miközben a nagyszülői házba, Miskolcra vittem a két gyereket, szamárköhögés utáni levegőváltozásra. Így Budapesten értek a csodálatos események. Láttam a kenyeres autókat, amint a nagy és szép házikenyereket hozták vidékről a harcoló pestieknek, szeretettel és lelkesedéssel, szaladtam vissza a Margit-hídról, amikor Pesten lőttek, láttam a menetet, amely Mindszentyt hozta rabságából, találkoztam Bárány Ilona családjánál Palánkay atyával, aki a többi rabbal együtt tört ki a váci fegyházból, és akkor érkezett Budapestre.

Hogy mi volt a kiváltó oka férjem változásának, miért volt az egész üldözés, azt csak a rendszerváltozás után, azután is még egynéhány év múlva kezdtem megérteni. Bár ő sokszor mondogatta, hogy valaki bántja, valaki üldözi – azt hittem, rémeket lát. A mi családunk – az 56-os eseményekhez kapcsolódó purgatóriumban – évtizedeken át állandó feszültségben élt, amíg csak ő 1995-ben, biztatásomra, el nem kezdte megírni életrajzi dokumentumkönyvét. Eddig tartott számomra a forradalom és az üldözés ideje. Amikor ő végre megnyitotta a szívét az írásra és a közlésre, akkor ért véget számunkra ez a reményekkel ugyan teli, de hamar igen keservessé vált, és sokáig így megélt korszak.

Névváltoztatás kommunista módra

Az 56 utáni nehéz években úgy igyekeztem könnyíteni a magam és négy kisgyermekem sorsán, hogy „hazamentem” Miskolcra. A nagyanyai családi ház volt számomra is a biztonság bázisa. Enyhült a diktatúra, pszichológusállásokat is szerveztek, megyénkint egyet. 1959 végén aláírtam munkaszerződésemet Miskolc város és Borsod-Abaúj-Zemplén megye elsőként kinevezett pszichológusaként.

Ez az aláírás azonban újabb lelki megrázkódtatást hozott részemre. A személyzetis intézte felvételemet. Mondtam, hogy lánykori nevemet akarom használni az orvosdoktorok között. Rendben van, közölte. Hivatalos nevem keresztlevélben, születési, házassági anyakönyvi kivonatban, egyetemi indexben egyaránt: Györgyike (a doktori okiratban latinul, Georgia). Így is kezdtem el leírni. Az elvtársnő azonban rám szólt:

– Kérem, itt nem becézünk senkit. Tessék csak a „Györgyi” nevet aláírni!

Mit tehettem volna? Ráhagytam. Így fosztott meg a kommunizmus szép nevem egy részétől, amelyet korán meghalt édesanyám – a családi hagyomány szerint – olyan nagy szeretettel választott ki nekem. Örültem, hogy állást kaptam, és hogy az orvosok befogadtak maguk közé. Itt dolgoztam egyfolytában 22 éven át.

Eleinte igen boldog voltam. Volt két megyei és egy rendelőintézeti főorvos, akik értették és értékelték, milyen nagy dolog a politikai elnyomás és sok társadalmi változás közepette, hogy a megyében a pszichológiai rendelés folyik. Elsősorban a gyerekek bajaival foglalkoztam, de mindig úgy, hogy a gyermekek terápiájába bevontam az egész családot is. Így tudtam hatékonyan gyógyítani. Ekkoriban voltak a Kádár-féle téeszszervezések, az egyébként is „kuláknak” nyilvánított idősebb nemzedék félelmei fiaik és az unokák nemzedékének pszichoszomatikus bajaiban csapódtak le. Az emberek megérezték bennem és munkatársaimban a segítőkészséget, divatba jött a megyéből Miskolcra, pszichológushoz jönni. Hatásos is volt, mert felvettem a harcot az addigi fő nevelési módszer, a verés ellen, és már ez is sokat segített a gyerekek lelkiállapotán. Szülőcsoportok alakultak, a családi félelmek okozta agressziók feloldódtak az egymásnak nyújtott érzelmi támaszban, miközben a gyerekek a szomszéd szobában játszottak. Így a gyerekek és a szülők párhuzamos terápiája különösen sokat segített az egész család életében is. Az élet szépen alakult, lassan elterjedt ennek a híre, és előadást tarthattam a Tudományos Akadémián a gyermekek és szülők csoportjainak párhuzamos pszichoterápiájáról. Munkásságomért – már egy új igazgató idején – Semmelweis-napon igazgatói dicséretet és jutalmat kaptam.

Félreállítva

Rövidesen hívatott ez az új igazgató. Igen hamar meg akart ismerkedni velem. Csak később derült ki, hogy nem jó szándékkal. Egy egész délutánon át – miközben szép zöld növényeit mutogatta nekem – munkatársaimról, kollegáimról kérdezgetett. A szakmai munka nem érdekelte, csak az „emberi tényező”. Először azt hittem, férfi módon közelít, de nem. Más volt a célja. Erre abból jöttem rá, hogy – mivel úgy látszik, nem jól szerepeltem nála –, két hét múlva áthelyeztek az egyes gyermekosztályra, ahol nem tudtak vizsgálóhelyiséget adni, sőt még egy önálló íróasztalt sem. Bár minden formában tiltakoztam, a fizetést meg is kaptam, de pszichoterápiás munkát végeznem, családokkal foglalkoznom nem volt szabad.

Belebetegedtem. Rokkantnyugdíjba akartam vonulni. Aztán egy emberséges belgyógyász főorvos tanácsára mégis úgy döntöttem, hogy újra megpróbálom. A kettes osztályra kértem magam. Az osztályvezető főorvos örült nekem. Azonban hiába ígérte előzőleg, mégsem kaptam itt sem munkahelyet. Láttam, hogy ez már több kettőnél. Feljebb kell mennem. Irénkéhez mentem, Vargánéhoz, aki a miskolci református gimnáziumban eggyel felettem járt, jól ismertük egymást. Irénke pedagógus lett, és ekkor már a megyei tanács elnökhelyettese volt. Megértette panaszomat. Igen rövid idő alatt kialakítottak részemre egy olyan rendelőt, amilyenre vágytam. Jött is néhány gyerek, gyógyultak is. A gyerekek tömegét azonban hiába vártam. Nem adták ki a körlevelet a gyermekgyógyászoknak, hogy íme, megnyílt egy pszichológiai rendelés – magánpropagandát végezni pedig tilos volt.

Volt egy ifjú asszisztensnőm, őt tanítgattam, majd pedig kapcsolatot kerestem a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat helyi vezetőjével, és csoportdinamikai módszerű továbbképzéseket szerveztünk pedagógusok és gyermekgyógyászok részére. Nagyszerű csoportjaink voltak. Én is tanultam tőlük, ők is egymástól és tőlem. Ez azonban nem nyugtatott meg egzisztenciámat illetően. Megrázó volt számomra a hír, amely az egész városban megrendülést okozott: Irénke a nekem adott segítség után nemsokára – néhány hónap, talán egy év múlva – öngyilkos lett.

Állásvesztés, a legsúlyosabb csapás

Az évek eldöcögtek 1976-ig, ekkor kezdődött meg a munka az újonnan épült szép nagy „fehér házban” – a miskolci Gyermekegészségügyi Központban. Itt végre kaptam két szobát, azonban a vizsgáló a földszin-

ten volt, a játszó az első emeleten. Fiatal asszisztensnőmmel megszerveztük a játszószobai foglalkozásokat, én pedig a viszonylag kényelmes lépcsőn fel s alá jártam. Én lettem a „közlekedő" pszichológus, és ezen a furcsa helyzeten keresztül ismertek és szerettek meg a kórház dolgozói. A különböző osztályokon dolgozó fiatal szakemberekkel, foglalkoztató terapeutaként dolgozó pedagógusokkal, gyógypedagógusokkal együtt működtünk, igazi közösséggé kovácsolódtunk, olyan igaz emberi kapcsolatok alakultak ki közöttünk, hogy „igazi kreatív foglalkoztató munkát sikerült végeznünk, és ez a kreatív miliő hatással volt a kórház minden dolgozójára és a kis betegekre is" (egy munkatársunk leveléből). „Úgy éreztük magunkat ott, mint egy nagyon jó, nagy családban, soha nem tapasztaltam hasonlót más munkahelyen" – írja régi logopédus munkatársunk. A gyerekek is jobban gyógyultak. A barátságos kórházi miliő az orvosi munkának megfelelő hátteret adott, a gyerekek alvászavarai, éjjeli bevizelései, tanulási nehézségei, hasfájásai rendeződtek a „jóvá tevő" kórháznak és szívének, a pszichológiai rendelőben levő játszószobának a légkörében.

Közben a vizsgálószobám melletti szobában dolgozott a Kórház – utólag látva – pártmegbízottja. Neki mindig kínosan csukva volt az ajtaja. Gondolom, a nálam történt beszélgetésekre is kíváncsi volt. Úgy gondolom, hogy lehallgatója lehetett. A mi munkánkban állandóan hibát talált. Hiszen én nem lehettem kiváló dolgozó, bárki ismerte is el munkámat, mert egy háborús és népellenes, és csak kegyelemből szabadon levő bűnös felesége voltam.

Ezt természetesen tudta mindenki, aki a pártnak fontos volt. Így is viszonyultak hozzám.

Ekkor vezetőváltás történt a megyei pártbizottságon. Grósz Károly lett az első titkár. Egyik első tette az volt, hogy meglátogatta intézményünket. Már folyamatban volt igazgatónk egyetemi tanári kinevezése. Ezt meg is kapta, közben azonban történt valami.

Hívatott a főnök. Ezt már előzőleg is megtette, legutóbb emlékezetesen akkor, amikor kikérdezett a főorvosokról, hogy mit tudok róluk mondani, egy másik alkalommal pedig a főnővérekről érdeklődött. A főorvosokkal kapcsolatban azt mondtam neki, hogy számomra legszimpatikusabb az Ági, aki velem szemben ül az értekezleteken, és mindig olyan csinosak a ruhái. Hasonló szinten beszéltünk a főnővérekről is. Én őszinte voltam, mit is mondhattam volna, mindenkinek a munkáját nagyon becsültem. Utólag látom, hogy e miatt nem lehettem használható ember a párt részére. De megzavart akkor az, hogy a főnököm nem is volt párttag.

A „nagy látogatás" (Grósz látogatása) utáni beszélgetésünk viszont számomra már ijesztően kezdődött is, és még ennél is rosszabbul fejeződött be. A professzor leültetett, szembe magával, majd azonnal felállt, szinte felmagasodott elém.

– Kérem, azonnal adja át vezető pszichológusi beosztását Lolának (frissen, levelező úton végzett gyógypedagógus volt, és KISZ-titkár), és egyben arra kérem, hogy mint jó anya, támogassa őt vezető funkciója ellátásában.

– Hogyan gondolja? – kérdeztem. – Hiszen ő nem is pszichológus.

– *Tessék azonnal aláírni a lemondást Lola javára.*

Nem írtam alá. Elbúcsúztam, és még aznap megírtam egy levelet a miniszternek címezve, és főnökömnek adtam át, hogy továbbítsa. Kértem, hogy ne kelljen a rendeletekkel ellentétben pszichológus munkámat olyannak átadni, aki nem alkalmas annak elvégzésére.

Miniszteri válasz helyett két hét múlva, egy reggel felmondólevelet találtam az asztalomon. 1981. március 25-e volt, Gyümölcsoltó Boldogasszony ünnepe.

Ezek aztán szétszórták egész munkacsoportomat. Azóta sincs vezető pszichológus és pszichológiai munkacsoport a 400 ágyas, megyei szinten is dolgozó gyermekkórházban.

Később, néhány év múlva kérdeztem meg az intézetvezető főnővért, hogy mi volt a baj velünk? Hiszen többszörösen kitüntetett brigád voltunk. *„Az volt a baj, hogy nagyon szerettétek egymást, és munkátokban olyanok voltatok, mint a lengyel Szolidaritás"* – mondta. Valóban, a könnyen elsajátítható eszperantó nyelven keresztül kerestük a kapcsolatot a varsói Gyermekegészségügyi Központ dolgozóival. És valóban nagyon szerettük egymást, de a „szeretet középpontjába" a gyerekeket állítottuk. Hogy ezt milyen módszerrel tettük, erről írta azonos című tanulmányát a megyei tanács által kiírt pályázatra az a fiatal óvónő munkatársunk, aki azóta szakmailag elismert pszichológus lett.

Újra munkában

Nekem a felmondás után a csodálatos „véletlen" segített, hogy megtaláljam önmagamat, a szakmai munkát és a szeretetet is egy német munkacsoportban, ahova azóta is rendszeresen járok, és akiket azóta sok magyar kollegával is megismertettem (kérésemre meghívták a magyar szakembereket). Itt, Münchenben, amikor a páciensekkel foglalkoztam, vagy a Házban járkáltam, boldogan fogtam meg a kis aranykeresztet, amelyet édesanyám hagyott rám, és amelyet itthon dugdosni kellett, mint ahogy tilos volt Isten nevét használni, a vallásról beszélni, vagy például beírni a dokumentációba, hogy egy gyerek elsőáldozó volt. (Természetesen nem az orvosok tiltották meg ezt).

A német kórházban azt írhattam be a kórházi dokumentációba, amit jónak és fontosnak láttam. A diagnosztikában és a terápiás munkában egy lettem velük. Mindent megnyitottak előttem, mindent megadtak, amit tudtak. Jártam világkongresszusaikra, tartottam előadásokat, írtam szakcikkeket folyóiratukba, végül pedig elismertek a Német Pszichoanalitikus Akadémia tiszteletbeli tagjának. És én boldog tudtam lenni, szeretetüket élvezve.

Lassan nálunk is ébredeztek a törvények. Férjemet a Legfelsőbb Bíróság teljes mértékben rehabilitálta, valamelyes kárpótlást is kaptunk. Közös történeteinket egyes mozzanatokban röviden összefoglalva, Párhuzamos életrajzok címmel benyújtottam a Történeti Hivatal pályázatára. Férjem megírta dokumentumkönyvét (Püski ki is adta Szabad Nép címmel), majd a német állatorvosok segítségével lefordította németre, és amikor ezzel is készen lett, leült pihenni, és végleg elpihent. Elment, elszállt messzire, a nagy, a Végtelen Szeretetbe.

A rendszerváltozás után újra megnyílt számomra a munka lehetősége. A Magyar Családterápiás Egyesület kiképző terapeutájaként kollegáimat taníthattam. Magyar szakcikkeim is megjelenhettek magyar szaklapokban.

Befejezésül: azt gondolom, hogy számomra így volt helyes és jó, semmiben sem vállalni közösséget a rendszerrel, annál inkább az emberekkel – és a gyerekekkel –, akik benne éltek. Nem a hittel érvelni, hanem megélni a reményt, és művelni a szeretet pszichológiáját – „hogy életük legyen, és minél több legyen"!

Körmendy Györgyike

09.08.

Négy fal között

*A beszélgetésekről, amelyekről most beszámolok, **Adorján István** (Újpest, 1928 – Pécs, 1998) egykori nagyvejkei, később versendi és szajki plébánostól szereztem tudomást a hetvenes évek elején. Több ízben is részletesen elmondta nekem, ami és ahogyan történt. Közeli rokonok lévén, nagyon jól ismertem őt. A történet másik szereplőjét, aki Somos néven mutatkozott be, soha nem láttam.*

– Somos vagyok. Budapestről jöttem. Segíteni szeretnék magának.

– Tessék.

– Plébános úr már régóta él ebben a kis faluban. Szívesen dolgozna nagyobb helyen?

– Hm. És mit kell tennem ezért?

– Semmit, plébános úr, semmit.

A következő alkalommal:

– Unalmas lehet itt. Nem szeretne egy kis mozgást maga körül? Nagyobb felelősséget? Komolyabb feladatokat?

– Kedvesek itt az emberek. Jól megvagyunk egymással.

– Azt beszélik, plébános úr kérte a püspökségen, hogy helyezzék nagyobb településre.

– Nem egészen. Azt kértem... ha mód volna rá... helyezzenek közelebb Pécshez. Vagy legalább egy olyan faluba, ahonnan jobb a közlekedés.

– Igaza van, plébános úr, teljesen igaza van. Nem magának való hely ez a Nagyvejke. 300 ember... ahogyan maguk mondják... 300 lélek. Csak nem akar közöttük megpenészedni? Naponta két busz. Utolsó posta Aparhant.

– Mondtam már, hogy mennyire kedvesek az itteniek. Csak ...

– Csak?

A következő alkalommal:

– Hát megint itt kell látnom, plébános úr. Békegyűlésen sem volt. Csak nem sikerül továbbjutnia innen. Több mint öt éve porosodik már ebben a faluban.

– Látom, felkészült belőlem.

– Mi semmit sem bízunk a véletlenre... Ugye maga egyetlen gyermek?

– Idősebb testvéreim meghaltak a háború alatt.

– Igen, igen... és az édesanyja egyedül él Pécsett. Hogy van a mamuska?

– Én nem neveztem így az ön édesanyját... de minden bizonnyal tudja róla, hogy nagyon beteg.

– Pontosan ezért jöttem. Jobbulást kívánok... a kedves édesanyjának.

A következő alkalommal:

– Újra csak itt. Micsoda mellékutak. Kis híján tengelytörést kaptam. Tudja mit, mostantól fogva találkozhatnánk Pécsett.

– Besúgást nem vállalok.

– Hová gondol, drága plébános úr? Besúgást? Hogy mondhat ilyet. Éppen csak időnként elbeszélgetnénk egymással. Mint két jó barát.

– El tudom képzelni.

– Nem. Nem tudja elképzelni. Még nem.

Néhány alkalommal később:

– Csak az eleje nehéz, higgye el. Megbeszéltem a cégnél. Nem kell aláírnia semmit.

– Mondtam már, hogy nem.

– Semmi rendkívülit nem kérek. Ebben aztán igazán biztos lehet.

– Akkor sem.

– Csak semmi makacskodás. Különben is, a maga helyében én bárkinek hálás lennék, aki el tudja intézni, hogy Pécsre kerülhessen.

– Pécsre.

– A püspök úr kedden aláírja. Maga lesz az Ágoston téri plébános.

A következő alkalommal:

– Azt olvasom az édesanyja leveleiben, nem érti, miért tölt mindig olyan kevés időt nála. Egyre sürgetőbbek a levelei.

– Az anyám leveleiben... Ha csak lehet, mindig ott vagyok vele.

– Az anyák bizony türelmetlenek tudnak lenni. Mi sokkal türelmesebbek vagyunk. Garantálom, soha nem kell írásban jelentenie.

– Nem tehetem. Ez az utolsó szavam.

– Plébános úr, maga nem szereti az anyját. Maga egyszerűen nem szereti az anyját. Miért nem veszi magához ide a nagyvejkei plébániára?... Hiányzik az angol WC, mi?... Maga választotta ezt a nyomorúságot! Maga tehet róla! Egyedül maga!... Nemrég halt meg az én anyám. Soha nem mondtam meg neki, mi a foglalkozásom. Magáról sem tudja meg soha senki.

– És hogyan nézzek a tükörbe?

– Maga nem engedelmeskedik. Nem nekünk, annak a, annak a... – a kipontozás itt nem szünetet jelent! – annak a... istenének nem engedelmeskedik! Tudja, mi van a negyedik parancsolatban?

– Tudom. És most tűnjön innen. Induljon már!

*Ha író lennék, és novellát írtam volna, így is befejezhetném: Amikor a kertkaput is bevágta maga mögött, talán hallotta még, ahogyan a pap felzokog. De nem vagyok író, és nem novellát írtam. Amennyire az emberi emlékezet erejéből telik, **jegyzőkönyvet.***

Garay Barna

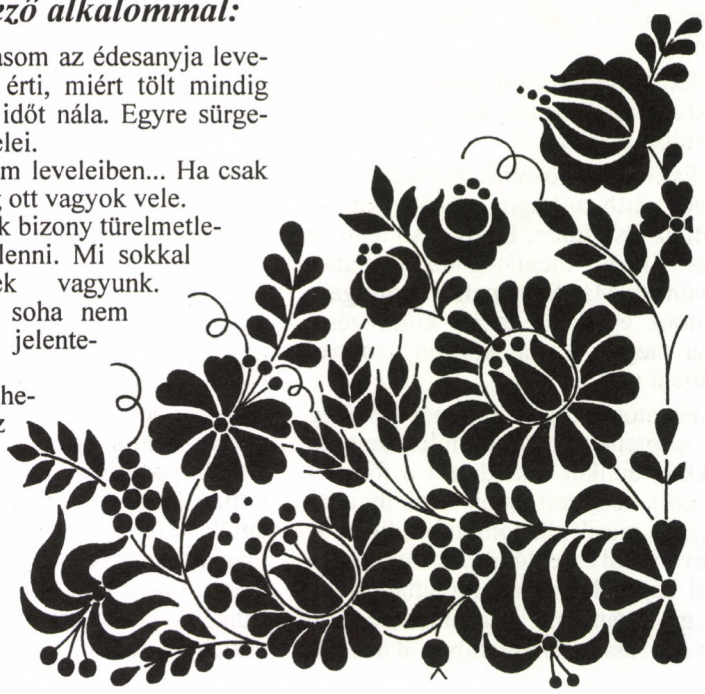

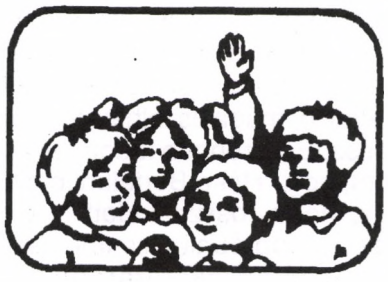

Leszkay András bácsi Moha-meséje

„Noha bácsi”

Amint tudjátok, én gyógynövény-gyűjtéssel foglalkozom. Ha jól emlékszem, már arról is beszéltem nektek, hogy van egy falu a Börzsöny-hegységben, amelynek a környékén igen sok „orvosi székfű”, vagyis kamillavirág terem. Abban a faluban mindig hosszabb időre megállok. Persze mihelyt elterjed a híre, hogy megint megérkeztem, csapatostul fölkeresnek a gyerekek, és kérik, hogy menjünk együtt sétálni. Régi szokásom ugyanis, hogy minden második, harmadik délután sétálok velük egy nagyot a hegyekben. Letelepedünk valahol, labdázunk, játszunk, megesszük az uzsonnánkat, de igen gyakran még a leckéjüket is kikérdezem, és amit nem értenek, megmagyarázom.

Történt egy júniusban – mert akkor kezd virágozni a kamilla –, hogy megint abban a falucskában tanyáztam, és éppen egy kirándulást beszéltem meg pajtikáimmal, amikor egyikük, a tízéves Hóka Berci elnevette magát. Megkérdeztem tőle, hogy mit nevet. „Azt nevetem, hogy Moha bácsi milyen gyakran mondja ezt a szót: noha. Most például azt tetszett mondani: „A Fehérkőhöz ránduljunk ki, noha ott lejtős egy kicsit a labdázóhely.” Magam is elnevettem magam: „Igazad van, Berci. Gyakran használom a noha szót. De tudod-e azt is, hogy mikor használom? Olyankor használom, mikor jónak tartok valamit, noha látok abban a valamiben egy picike hibát is. A Fehérkőhöz induljunk hát, ott ugyanis, noha lejtős egy kicsit a tisztás, igen egészséges a forrásvíz, és ez a fontosabb.”

Észrevettem azonban, hogy a kisebbek még nem egészen értik a noha kötőszó használatát, mert remélem, tudjátok, hogy ez kötőszó, mégpedig megengedő kötőszó. Azért nevezzük megengedőnek, mert ha rámutatunk is vele valaminek egy kis hibájára, azt a valamit mégse ellenezzük, hanem megengedjük, sőt akarjuk is, miként a kirándulást is Fehérkőhöz. Minthogy azonban a kisebbek még nem értették ezt elég világosan, útközben szándékosan is használgattam a noha szót. Még alig mentünk

valamicskét, amikor az első szép tisztáson Berci kisöccse, Jánoska azt indítványozta, hogy labdázzunk egyet. Én azonban ezt mondottam: „Okosabban tesszük, ha csak a gyaloglás után kezdünk labdázni, noha ez a tisztás igen alkalmas labdázásra.” Mondtam még több nohát útközben is, labdázás közben is, mikor pedig alkonyodni kezdett, így szóltam: „Induljunk, gyerekek, ne érjen az este az erdőn, noha holdfény lesz, tehát nem tévedhetünk el, de nehogy aggódjanak értetek szüleitek.” Berci megint nevetett a nohámon, de most már a kicsinyek is értették, hogy az használja a noha kötőszót, aki mindent alaposan meggondol.

Vagy három nappal ezután ismét sétára indultam a gyerekekkel, és észrevettem, hogy Berci kisöccse, Jánoska nincs köztük. Kérdésemre pedig Berci ezt felelte: „Megtiltottam neki, hogy eljöjjön. Rászóltam ma reggel, hogy ne piszmogjon annyit, mosakodjék már, és ekkor bosszúból úgy kezdett mosakodni, hogy mind a két tenyerét erősen belecsapta a mosdótálba, és lefröcskölt engem. Ilyen rossz gyerek Jánoska!” Megdöbbenve megálltam: „Ejnye, ejnye, Berci barátom! Gondold meg alaposabban, hogy mit beszélsz! Jó gyerek a te kisöcséd, noha indulatba jött, és lefröcskölt. Jó gyerek Jánoska, noha rosszalkodott is egy kicsit.” Berci most már csúfondárosan nevetett: „Noha, noha! Már megint ez a noha! Tetszik tudni, Noha bácsi, szerintem ez csak olyan csűrés-csavarás! Mert vagy jó valaki, vagy rossz! Az én öcsém sajnos rossz!”

A falu főutcáján álltunk, és idő sem volt rá, hogy megmagyarázzam tévedését. Tovább indultam hát, és csak ennyit mondtam: „Mindjárt a házatok elé érünk. Szólj be Jánoskáért!” De most Berci állt meg: „Ne haragudjék, Noha bácsi, de nem tehetem. Ha most megengedném, hogy velünk jöjjön, holnap még szemtelenebb lenne velem.” Ekkor már láttam is a kerítésüket, és azt is, hogy Jánoska szomorúan kukucskál ki a lécek között. Félrevontam Bercit, és halkan figyelmeztettem: „Nem fájdíthatjuk meg az öcsiked szívét. Ha nem szólsz be érte, hazamegyek, és elmarad a séta.” Berci sötét pillantást vetett rám, és ettől a perctől kezdve megváltozott a viselkedése irányomban. Beszólt ugyan Jánoskáért, de egész sétánk alatt távol ma-

radt tőlem, és nem intézett hozzám egyetlen kérdést sem. Amikor pedig este a szállásom előtt elköszöntek tőlem a gyerekek: „Jó éjszakát, Moha bácsi!” – Berci megvárta, amíg csönd lett, és akkor ő külön köszönt a többiek mögül, de ezt kiáltotta csúfondáros hangon: „Jó éjszakát, Noha bácsi!” A gyerekek megdöbbenve rákiáltottak: „Mit beszélsz te? Megbolondultál?” Berci azonban nevetve elszaladt, és gúnyosan kiáltozta futás közben: „Noha bácsi! Noha bácsi! Noha bácsi!”

Azon a nyáron már júniusban is nagyon meleg volt, szundítani szoktam hát ebéd után egy órácskát, s csak azután indultam délutáni növénygyűjtő utamra. Másnap azonban alig hunytam le a szemem, kopogtattak az ajtómon, és három kisfiú jött be. Izgatottan elmondották, hogy Berci ma délelőtt mindenkit igyekezett rábeszélni az iskolában, hogy szólítsanak engem Noha bácsinak. Ők azonban megmondták a tanító bácsinak, miben mesterkedik Berci, a tanító bácsi nagyon megharagudott, holnap reggel ki fogja vizsgálni az ügyet, és Berci rossz osztályzatot fog kapni magaviseletből. A három kisfiú dicséretet várt tőlem, én azonban megpirongattam őket, amiért árulkodtak a tanító bácsinak. S miután elmentek, minthogy már eltelt a szundításra szánt időm, elindultam gyógyfüvet gyűjteni.

Hazafelé jövet éppen ki akartam lépni a bokrok mögül a falu végén levő rétre, amikor egyszerre csak kiáltozást hallottam. Megismertem a hangot: a három kisfiú egyike kiáltozott, mégpedig igen haragosan. Ezt kiabálta: „Menj innen! Te ronda vagy! Rossz vagy! Majd holnap reggel megkapod a magadét!” Kikukucskáltam a bokrok között, és láttam, hogy hat-hét kisfiú labdázik a réten. Berci pedig távolabb áll, és komor tekintettel nézi őket. Ekkor már a többiek is kiáltoztak: „Menj innen! Rossz vagy!” Berci arca még komorabb lett, lehajolt, felkapott egy követ, és feléjük hajította: „Ha rossz vagyok, hát legyek igazán rossz! Nesztek!” Újból lehajolt, most már több követ kapdosott fel, hajigálta a köveket, és megint kiáltozta: „Rendben van: rossz vagyok! Nesztek! Nesztek! Nesztek!” Azzal elszaladt, a közelemben futott el, és láttam a bokor mögül, hogy csupa könny a szeme...

Az iskolai tárgyalás, mint utólag megtudtam, úgy kezdődött, hogy a tanító bácsi a katedra elé állította Bercit, aztán így szólt a többiekhez: „Álljanak fel mindazok, akiket Hóka Bertalan megpróbált rávenni, hogy csúfolják Moha bácsit Noha bácsinak!” Felálltak vagy húszan is, a tanító bácsi pedig Bercihez fordult: „Bebizonyosodott a rosszaságod. Majd meglátod a következményét a bizonyítványodban. Menj a helyedre.” Berci sápadtan indult a helye felé..., de alig lépett kettőt, kopogtattak az ajtón, az ajtó kinyílt..., és amint már bizonyára gondoljátok is, én léptem be az osztályterembe. Mintha magam is tanuló volnék, vigyázzban megálltam a katedra előtt, és jelentettem: „Én is szeretnék szólni egy szót Hóka Bertalan ügyében.” A tanító bácsi elmosolyodott: „Tessék szólni, Moha bácsi!” Folytattam: „Az az egy szó, amelyet Hóka Bertalan védelmében ki szeretnék mondani, így hangzik: noha.” Most már a gyerekek is mosolyogtak, Berci meg reménykedve pislogott rám. S noha csak egyetlen szóra kértem engedélyt, mondtam vagy negyvenet is, ekképpen: „A gyerekek tegnap már azt kiabálták Bercinek: 'Rossz vagy.' Ha ez így folytatódnék, végül ő maga is elhinné, hogy rossz. Én azonban tudom és állítom, hogy Hóka Bertalan jó gyerek, noha rosszalkodott is tegnap: megpróbálta csúfolódásra rábeszélni iskolatársait. Én azonban láttam szomorúságának igaz könnyeit. Hóka Bertalan jó gyerek.”

A tanító bácsi komoly tekintettel nézett hol Bercire, hol énrám, aztán kijelentette: „Elfogadom Moha bácsi tanúskodását. Hóka Bertalan most az egyszer nem kap rossz jegyet.” Berci most már kipirultan az örömtől a helyére ment, én meg beültem az utolsó padba, és hallgattam a tanítást. A szünetben pedig kézen fogtam Bercit, kivezettem a folyosóra, és négyszemközt így szóltam hozzá: „Azt mondottad tegnapelőtt, hogy a noha szó csak amolyan 'csűrés-csavarás'. Azt mondottad, hogy valaki vagy jó, vagy rossz. Most azonban a magad bőrén tapasztalhattad, hogy nem ilyen egyszerű a dolog. Jánoska igenis jó gyerek, noha lefröcskölt téged hirtelen indulatában. Miként te is jó vagy, noha azt akartad, hogy egy egész iskola csúfoljon engem. Ne ítélkezzél hát többé elhamarkodva.” Berci hallgatott egy ideig, aztán szégyenkezve motyogta: „Nagyon bánt, hogy Noha bácsinak neveztem Moha bácsit...” Ezen azonban nevettem egy nagyot, és most már úgy szólottam, hogy a körénk gyűlő gyerekek is hallják: „Engem viszont egy csöppet se bánt. Hiszen nem csúfolódás az, hanem éppen dicséret! Mert az használja sűrűn a noha szót, aki jól tudja használni a fejét is! Az használja gyakran a noha szót, aki mindent alaposan meggondol! Én bizony azt se bánom, ha ezentúl mindnyájan csakugyan Noha bácsinak neveztek engem.”

Persze, eszük ágában se volt. Nevettek. Azt hitték, tréfálkozom. Márpedig én komolyan beszéltem, noha mosolyogtam hozzá.

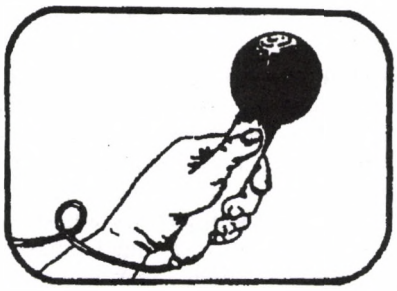

09.08.

„Kövesd a szívedet!”

Interjú Eugen Drewermann-nal

Melyek voltak a fő motívumai annak, hogy 2005 nyarán kilépett a katolikus egyházból?

Tizenöt éve sem tanítanom nem szabad, sem papi hivatalomat nem gyakorolhatom. Szentségekhez csak akkor járulhattam volna, ha mindazt, ami számomra fontos, visszavontam volna – mint az igaz hit elleni bűnt. Csakhogy ami az egyház szemében bűn, az számomra fő cél: tehát hogy úgy fordítsam le Jézus üzenetét, hogy az érintse az emberek bajait, csökkentse a közélet embertelenségét, és integráló módon hasson a kultúrák párbeszédében. Számomra központi fontosságú a béke fenntartása, valamint a környezet- és állatvédelem. Az egyházi igehirdetésnek sosem volt komoly témája a pacifizmus, a vegetarizmus és a *Homo sapiens* jogainak viszonylagosítása az állatok fennmaradási érdekének javára. E pontok egyikében sem tapasztaltam, hogy a katolikus egyház valaha is ténylegesen nyitott lett volna.

Ezekkel az elképzeléseivel mintegy fejjel rohant a falnak?

Komisz dolog az a tudathasadás, amelyet az egyházi dogma előidéz: nevezetesen az, hogy a Bibliát és a keresztény hittartalmakat csak ideologikusan, az objektív dogmák vagy a történelmi tények értelmében szabad értelmezni, szimbolikusan nem. Ez az egyház mindmáig nem engedte közel magához a 18. század filozófiai felvilágosodását, a pszichológiai felvilágosodást pedig végképp nem. Csak II. János Pál idején 30.000 ördögűzést végeztek a Vatikánban. Hogyan akarjuk Jézus üzenetét gyógyító módon értelmezni, ha az ember lélektanából testi démonológia lesz? Ily módon méltánytalanul bánunk a Bibliával és a hittel. *Ebben* az esetben csak az a választásunk marad, hogy vagy fel nem világosult módon, a rendszerhez alkalmazkodva hiszünk, vagy felvilágosult módon a hitetlenségbe sodródunk. Úgy látom, hogy a hit és a gondolkodás szintézisét, aminek a megvalósítását egyenesen kötelezőnek élem meg Jézus üzenete alapján, és ami egész teológiai gondolkodásomat meghatározza, a katolikus egyház lényegileg elárulta. Hegel, a filozófus azt mondta ezzel kapcsolatban: „A katolicizmus tárgyat csinál Istenből”, és „szellemtelen módon birtokolja a Szellemet”. Ez így van.

Ön sokáig kitartott az egyházban.

Tizenöt évig formálisan az egyház tagja maradtam azok miatt az emberek miatt, akik szenvednek ebben az egyházban, és ettől az egyháztól. De az ember nem képes tartósan mások kedvéért élni a saját hitét, amelyről egyidejűleg tudja, hogy ebben az egyházi rendszerben elítélik. Sosem vezérelt az, hogy az egyház megreformálható, de reménykedtem, hogy megtűrnek benne olyan tereket, ahol az emberek együtt élhetnek a bajaikkal.

Ez azt jelenti, hogy Ön nem csupán rezignált, hanem azt is átéli, hogy alapjában véve zátonyra futott ebben az egyházban?

Mindig azon a véleményen voltam, hogy Jézus ügye groteszk viszonyban áll a római egyház színi előadásaival, s hogy lényegileg árulás az, ha az ember a vallási igazság kérdését nem az emberek életével kapcsolja össze, hanem a papi, püspöki és bíborosi hivatalhoz köti. Összességében tévút, ha a hithez hozzátartozó szubjektivitást egyszerűen azzal helyettesítjük, hogy az ember objektív módon összhangban áll-e bizonyos egyházi formulákkal és szertartásokkal. Jézus szemével nézve miért lenne olyan rossz az, ha valaki kudarcot vall ebben? Elárulni önmagunkat, a magunk igazságát, Istent – mindez végtelenül rosszabb lenne, mint ha külsőleg nézve nem vagyunk sikeresek vagy győztesek. A mi feladatunk az, hogy helytálljunk önmagunkért; hogy aztán ebből mi lesz, Isten dolga.

Úgy érzi-e, hogy cserbenhagyták azok a teológusok, akik messzemenően jóindulattal vannak az Ön gondolatai iránt, vagy egyet is értenek azokkal?

Ez voltaképpen nem az én problémám. De Jézus ügyét nem lehet annak kérdésévé tenni, hogy az ember taníthat-e államilag vagy egyházilag fizetett tanszékeken, vagy betölthet-e ilyen hivatalokat. Az élet kérdéseit nem lehet a tanítás kérdésére korlátozni. Ez teljes elidegenedés lenne. Ekkor a doktrína fontosabb lenne, mint az, hogyan él az ember. Jézus azonban nem új dogmákat akart elősorolni, hanem az életünket akarta megváltoztatni. Ezért sosem voltam a teológia „professzora” („hitvallója”) – a „magántanár” még éppen elviselhető volt. Az akadémikus teológia olyan távol áll Jézus prófétai üzenetétől, mint az az egyház, amelyet szolgál.

Ön most szabad teológus?

Mindig az voltam. De most nem akarom többé emberi módon értelmezni ezt az embertelen rendszert. Ez a rendszer babonát követel, elidegenedést követel, simulékonyságot követel, függőséget követel. A lényegi kérdés azonban nem az, hogy mit akar a pápa, hanem így hangzik: Miféle emberek vagyunk? És: Hogyan bánunk egymással?

És ha most leplezett individualizmust vetnek Önnek a szemére, és azt, hogy elvet mindenfajta hitközösséget?

Úgy vélem, a közösség azzal kezdődik, hogy az emberek egy valóságos személlyel találkoznak, nem pedig bizonyos érdekek képviselőivel, akik archaikus módon összekeverik Istent saját csoportjuk „szellemével” vagy rossz szellemével. Attól szenvedtem a katolikus egyházban, hogy nem lehetett szemtől szemben beszélni a legfontosabb hivatalok betöltőivel. Az ideológiai kényszerek mindig fontosabbak voltak, mint a személyes tanúságtétel. Az előtérben mindig olyan kérdések állnak, amelyekkel ellenőrzés alatt akarják tartani az embert. Ahhoz, hogy megmagyarázzuk a karácsonyt, hinnünk kell, hogy Mária biológiai értelemben szűz volt? Nem hiszem! Tagadjuk-e a feltámadást, ha azt mondjuk, hogy ehhez nem szükséges hinnünk, hogy Jézus sírja fizikai értelemben üres volt? Nem hiszem! Azáltal azonban, hogy az egyház ezeknek az ellenkezőjét állítja, történelmi tényekre korlátozza üzenetét, s ettől egész hite alapjában véve semmitmondóvá válik – holott a Biblia képeiben és a kereszténység szertartásaiban kétségtelenül nagyszerű erő rejlik, amely képes vonzani, illetve egymáshoz vezetni az embereket. Ez csak szabadságban történhet meg, s annak tudatában, hogy ezeknek a szimbólumoknak a létet értelmező erejük van –

elfordulva minden olyan kísérlettől, amely kényszeresen emberi szavakhoz akarja kötözni Istent. Szükségünk van jelekre, de mindennek a vonatkoztatási pontja Isten, és ha Isten nem szólal meg előbb az egyén szívében, akkor semmiféle igazi közösség nem létezik.

Azt jelenti ez, hogy Ön az élet mindennapos találkozásaira épít, és fölöslegesnek tartja az egyházat?

Jézusnak az irgalmas szamaritánusról szóló példázata csak egy dolgot mond: Kövesd a szívedet, amely arra tanít téged, hogy légy részvéttel a bajba jutott ember iránt. És ne fuss többé a pap után, aki csak a templomba vezet el téged. Isten ott nem lakik! Groteszk az a hit, hogy Jézus egyházat alapított.

Mit mond Ön azoknak, akik változatlanul meg akarják reformálni az egyházat – például a Kirchenvolksbewegung-nak vagy az Initiative Kirche von unten-nek –, és akik többek között Önre is építettek?

Csak egyetlen reformáció létezett, az 1517-es. Három évvel később a reformátor Luther Márton elment a worms-i birodalmi gyűlésre, és kijelentette: Itt állok személyesen, és azt mondom, amit látok, gondolok, érzek, hiszek. Pont! A reformációk így kezdődnek, nem pedig úgy, hogy az ember megszervezi a többséget. Nincsen kereszténység az egyéni élet szabadságának szintje alatt! Fennállásuk évei alatt a reformmozgalmak elérték-e valaha is azok fülét, akiket meg akarnak változtatni? Nem. Az én problémám ez: A most élők közül senki sem várhat arra, hogy valamelyik római hatóság engedélyezi-e számára, hogy saját életét élje, vagy sem. Hogy valaki elválik-e, vagy sem, hogy újraházasodik-e, vagy sem – ez nem függhet Róma belátásától. Neki magának kell tudnia.

De hát sokan így cselekszenek, és mégis megmaradnak az egyházban.

Ez csak kétértelműség árán lehetséges. Megértek mindenkit, aki szentáldozáshoz járul, noha hivatalosan nem lenne szabad megtennie. De számomra ez nem volt megoldás, mivel közszereplő voltam ebben az egyházban. Valamiképpen komolyan kellett vennem ezt az egyházat. Az utolsó lökést, ha úgy akarja, a nyugdíjigazolás adta ahhoz, hogy kilépjek az egyházból. Ahhoz, hogy megkaphassam nyomorúságos nyugdíjamat, alá kellett írnom egy nyilatkozatot, hogy soha többé nem fogom gyakorolni papi hivatalomat. Nos hát, így most már végérvényesen nem kell képviselnem azt, amiben úgy érzem, nem képviselnek engem. Mindenkinek kívánom ezt a szabadságot.

Az evangélikus egyház sem alternatíva az Ön számára?

Az evangélikus egyház sok mindent hirdet abból, ami számomra fontos. Hangsúlyozza az egyén szabadságát, és becsületesen viszonyul a Biblia olvasásához. Mindenekelőtt pedig tisztában van a kegyelem abszolút szükségességével, a morál és a jog minden kérdését megelőzően. De mint ismeretes, Jézus sem katolikus nem volt, sem protestáns. Olyan egyszerű egy intézmény tagjának lenni. Más dolog azonban kereszténnyé válni.

Milyen tervei vannak a jövőre?

Továbbra is tevékenykedni fogok szabadfoglalkozású lelkigondozóként, és további könyveket fogok írni, amelyekben számot adok tapasztalataimról, és előadásokat fogok tartani. Nyáron jelenik meg egy terjedelmes kötetem a neurológia és a teológia viszonyáról.

És milyen az anyagi helyzete?

Szerencsére a könyveim még eleget hoznak, így változatlanul ingyen folytathatok tanácsadó beszélgetéseket.

Milyen a hangulata mostanában?

Jól érzem magam, és hálás vagyok.

Forrás: Publik-Forum, 2006/2

Bandi bácsi rózsái

Ha a reformátusok perre mennének a katolikusokkal, ma az lehetne a legfőbb vádjuk, hogy „elloptuk” tőlük Gyökössy Bandi bácsijukat, vagyis Gyökössy Endrét.

Találkoztam püspökökkel meg érsekekkel is, de olyan karizmatikus erővel senki sem hatott rám, mint ő. Nagy teológus szónokokat söpört le az asztalról csöndes, szűkszavú, elementáris, hétköznapi igazságaival. Kézfogások címen megjelent füzeteit sok katolikus ismeri, naponta forgatja.

Újpesti lakásán járva, találkoztam kedves feleségével is, a 60 éve áttelepült, egykori svájci lánnyal. Meg is jegyeztem, milyen kellemes, bájos asszony. – Tudom – felelte Bandi bácsi –, nekem is tetszik még ma is.

Meghallgatta élettörténetemet, az ablakhoz ültetett, hogy lássa a fiziomiskámon, mit milyen hitelesen mondok. Biztatott, hogy tegyem le Isten elé mindazt, ami bánt, ami fáj.

Búcsúzóul arcul csókolt – csak később éreztem, ez a földi megbocsátás jele volt, amit nem a szimpatikus, hanem a bűnös ember kapott.

Megmutatta a rózsáit is. – Látod, ezeket ápolom, ha van egy kis időm.

Engem nemigen érdekeltek ezek a rózsák, soha nem volt türelmem a virágokhoz.

Mobiltelefonja is vele volt, azt mondta, hogy mindig kézközelben tartja. – Éjszaka, alváskor is ott van a paplanom alatt – mondta –, soha nem tudhatom, mikor kinek van szüksége rám. Gyakran kapok hívást éjfél felé, vagy hajnalban. Elkeseredett, kétségbeesett, hitüket kereső emberek hívnak. Amíg bírom, addig segítek annak, aki hozzám fordul. Én nem tartok pihenőnapot, nem ismerek hivatalos vagy nem hivatalos órákat. Mindig szolgálatban vagyok, máshogy nem tudnám elképzelni a hivatásomat.

Hazafelé döbbentem rá, hogy a mobiltelefonjában vannak Bandi bácsi igazi rózsái. Valószínű, hogy az a tizenegy számjegy, azoknak minden íve, kanyarulata, és minden kis csipogó hang egy-egy lenyomott gomb után, egy-egy csodaszép, illatozó, pompás szirmú rózsa. A remény, a vigasztalás, az új élet kezdésének rózsája.

Isten öreg bojtárja nyugodt szívvel térhetett meg sokat emlegetett, rajongva szeretett égi Gazdájához. Rózsái nyomán újabb és újabb rózsák nyílnak végeláthatatlan sorban – a szeretet virágai.

Médl Sándor

Forrás: Remény c. hetilap, Pozsony

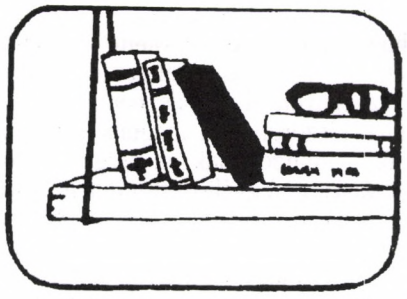

Pekár István

Elmetszett gyökerek

Az idén töltöttem be ötvenedik életévemet. Történelmi távlatban kis idő, mégis átélhettem, hogy szülőfalum, a Nógrád megyei Herencsény, gyermekkorom tradíciókat tisztelő, erős, megtartó palóc faluja szinte a végpusztulás szélére kerüljön. A község lakossága alig három évtized alatt megfeleződött, és ha a betelepülők és az őslakosság arányát is nézzük, a helyzet még rosszabb. Eredeti lakosságának csak harmada maradt meg. A többiek szétszéledtek az országban.

Húsz éve falum utolsó helyben élő katolikus lelkészétől, Lengyel Józseftől elkértem az 1746-tól vezetett anyakönyveket. Felmenőimet kutatva kilenc generációig tudtam visszamenni, a bejegyzések szerint első anyakönyvezett ősöm, Pekár Márton 1683-ban született, és 1772-ben halt meg. Ő tehát már élt a török kiűzése, a Rákóczi szabadságharc idején. Az utána következő generációkat sorra véve nevek tucatjait jegyezhettem fel. Egy-egy családban 8–12 gyerek született, ám a felnőtt kort nagyon kevés élte meg. Szinte mindenki a faluból házasodott, tehát a helyi anyakönyvben végigkísérhető a család története.

Mára gyökeresen megváltozott a helyzet. 1869-ben született János dédapámnak és testvérének, Andrásnak mintegy húsz lakcímen, öt generációban élnek a leszármazottai. Pekár vezetéknéven csak két özvegy dédmama él a faluban, s két férje nevét viselő asszony maradt még a nagyszülők sorában. Szükségszerű volt ez az exodus?

A kegyetlen ötvenes évek

A válasz egy szóval nem adható meg. Az évszázadok alatt alig változó palóc falvak körül már évtizedekkel korábban megindult a gazdasági, társadalmi erjedés. A vonattal néhány órányi távolságra lévő Budapest, a salgótarjáni iparvidék árnyékában csoda, hogy a hatvanas évekig megmaradhatott a népviselet, a többgenerációs nagycsalád, a szoros rokoni kötelék, a buzgó vallásgyakorlás.

Néhányan már a két világháború között eljártak dolgozni. Volt, aki hetente kerékpárral járt a közel száz kilométerre lévő Budapestre, mások 11 kilométert gyalogoltak a magyarnándori vasútállomásig. Ők azonban ritka kivételnek számítottak, egyikük sem tartozott a falu meghatározó személyiségei közé.

Igazán jelentős változást a háborút követő beszolgáltatás, kuláküldözés, majd a forradalmat követő téeszesítés hozott. Ekkor a törekvő fiatal férfiak, illetve azok, akik nehezen viselték a nagycsalád regulázó, fegyelmező, az idősek iránt feltétlen tekintélyt követelő kereteit, a városok nagy ipari beruházásai felé fordultak. Édesapámban is – a többre vágyás mellett – nehéz természetű nagyapámmal folytatott rendszeres vitái érlelték meg a nehéz döntést, hogy az ötvenes évek végén az épülő váci cementgyárba menjen dolgozni. Ő volt az első a generációk sorában, aki elfordult az évszázadok alatt verejtékkel, spórolással összegyűjtött földtől. Ez a nyitás az ötvenes években még a férfilakosság legfeljebb 10-20 százalékát érintette, de az 1961-ben végrehajtott téesz-szervezés nyomán a férfiak 80 százaléka már az iparba menekült. A földtől való elszakadás gyötrelmétől „megszabadította” őket a hatalom.

Így évtizedek távlatából már könnyűnek látszik az életmódváltás, de országosan valószínűleg ezrek lettek öngyilkosok, pusztultak bele a kollektivizálásba. Ahogyan az öregek mondták, megszakadt a szívük az elvett paraszti birtokért, tanyáért. Én már csak a végét értem meg az egyéni gazdálkodásnak, csak az utolsó cséplésre, néhány szüretre emlékezem. A kalákában végzett munkát követő vacsorára. Nem is a vacsorára, hanem előtte a birka nyúzására. A fészer gerendájáról lógó véres testre emlékezem, gyenge gyermeki szívembe ez a kép vésődött a legmélyebben.

Mégis, az iskolák elvégzése, majd egy rövid – vargabetűnek számító – agronómusi munka után, amikor végleg a fővárosban rekedtem, évtizedeken át minden este a Cserhát hegyei közé szállt a gondolatom, és erős lelkiismeret-furdalás gyötört. Nem hagyott nyugodni a gondolat, hogy a könnyebb életért elhagytam a nehezebb, de igazabb utat. Veszik, kopik mindaz, amit őseim lassan összegyűjtöttek, és én nem teszek érte semmit, hogy megmaradjon. Fájt egyedül hagyott édesanyám, miközben tudtam, hogy vissza nem mehetek, mert álmaimat ott nem tudom megvalósítani, édesanyámat pedig a saját világából ki nem emelhetem. Népviseletben járt egész életében, minden zsigerében a szülőktől örökölt paraszti világ élt tovább. Az én lelki gyötrelmemet minden életmódváltást vállaló embernek át kellett élnie. Csendes, gyomorfekélyes őrlődésben, vagy a hétvégi vonatok állomásain a füstös, borgőzös restikben.

A villamosítás ára

A téeszesítést alig előzte meg a villany bevezetése. 1958-ban Nógrádsipek felől érkezett a magasfeszültségű vezeték oszlopait állító különítmény, s bár még hároméves sem voltam, határozottan emlékszem, amint kis palócházunk mennyezeti deszkáját egy idegen férfi átfúrta hosszú nyelű fúrójával, és a lyukon leengedték a padlásról a konyhai lámpa vezetékét. A negyvenes égő káprázatóan erős fénnyel világította meg a kisablakú konyhát. Hetekig nem tudtunk betelni az esti fénnyel. A portára három égő került, egy a konyhába, egy a tornácra, a bejárati ajtó fölé, és egy az istállóba. A tisztaszoba és nagyapámék hálókamrája kimaradt a villamosításból. A konyhai kapcsoló alá tett konnektort sem használtuk évekig, mert rádiónk sem volt.

A villany megjelenése – kétségtelen jótékony hatása ellenére – mégis tragikusan hatott a falu lélekszámára. A falutól két kilométerre, a Teleki uradalom körül 350 lelket számláló virágzó település alakult ki, Liszkópuszta. Liszkó több volt, mint egy uradalmi központ, már az Árpád-házi királyok korából írásos emlékek bizonyítják létezését. Bár a háború, majd az azt követő hónapok rombolásai az uradalmat sem kerülték el – szeszgyárának berendezéseit az oroszok leszereltették, épületének tégláit a helyiek széthordták építőanyagnak –, a Borsiczky intéző kúriájából kialakított iskolába az ötvenes évek elején 86 gyerek járt.

Liszkó azonban valami okból kimaradt a villamosítási programból, sőt Herencsény akkori szűklátókörű vezetése még a telkek osztását is megtagadta a cselédházakból kikívánkozóktól. E két döntés következtében Liszkópusztáról megindult az elköltözés, utolsó lakója 1970-ben ment el. A tele-

pülés lakóinak zöme, látva a tanácsi vezetők nemtörődömségét, dacból nem Herencsényben telepedett le, ezáltal a község lakossága egynegyedével csökkent. Az egykor virágzó falucska emlékét ma már csak egy háromszintes klinkertéglás magtár őrzi – elhagyatottságában, kopottságában is egy jobb kort idézve.

A kollektivizálás gőzhengere

Kisgyermekként emlékszem még arra a feszült légkörre, amelyben a téesz-szervezés idején a család élt heteken-hónapokon keresztül: az agitálókra, akik kérlelve és fenyegetve próbálták nyakas nagyapámat jobb belátásra bírni. Édesapám legjobb barátja, Juhász József volt az egyik agitáló, aki szó szerint könyörgött: „Pista bácsi, értse meg, hogy nem tud kitérni a hatalom elől, pokollá fogják tenni az életét, ha ellenáll.” Nagyapám nyersen visszatámadott: „Nem szégyelled magad, szegény apád forog a sírjában, hogy ilyen gazemberek szolgálatába álltál!” Végül megtörtént a belépés, nagyapám azonban inkább elvitte a vágóba kedves Laci lovát, más kezére nem adta.

A téesz, mint szinte mindenütt az országban, egy volt uradalom helyén alakult meg: a Nedeczky kúriában rendezték be az irodát, nagyobbik felét magtárnak használták. Gyerekként a szalon padlójáról vödörrel meregettük zsákokba a búzát. Az ablakok poros spalettái zárva voltak, a félhomály furcsa, szorongó hangulatot árasztott. Valószínűleg hasonlót érezhettek a németalföldi művészetkedvelők is középkorvégi itáliai utazásaik során, amikor a római romok között legelésző disznókat találtak.

A helyben maradtak, nagyszüleim és édesanyám is beléptek a téeszbe. Az első évek rettenetesek voltak. Teljes káosz uralkodott, minden évben változott a téeszelnök, aki a járási pártbizottságról érkezett, majd dicstelen szereplése után egy távolabbi faluban folytatta. Volt olyan év, hogy a munkaegység 8 forintot ért, egy fizikai munkás napi bére pedig egy munkaegység volt.

A sok furcsaság közül élénken él bennem, hogy a téesz új vezetése, valószínűleg felsőbb utasításra, különös dühvel fordult a magánkézben maradt szőlők felé. Szinte minden családnak volt néhány száz négyszögöl szőlője, zöme direkttermő, csak a legjobb gazdák telepítettek valamennyi oltványszőlőt. A tőkék között azonban kitűnő gyümölcsfák díszlettek, ezek évről-évre gazdag termést adtak. A Gyürki-hegyi és a köveskúti szőlőhegy nekünk gyerekeknek olyan volt, mint a paradicsomkert.

A szőlőskertek művelését a szó szoros értelmében üldözték. A falu azon rétegét, amely régen a mezei lopások miatt sokszor került összeütközésbe a törvénnyel, most biztatták, hogy lopják csak a gyümölcsöt. Mi még néhány évig küszködtünk, de végül mi is feladtuk. Bejelentésünk másnapján utasították a juhászt, hajtsa juhait a szép termést ígérő szőlőbe, s azok órákon belül visszafordíthatatlanul tönkretették az ültetvényt.

Ez a látszólag jelentéktelen intézkedés is hozzájárult a falu erkölcsi rendjének megbontásához. Korábban a falu lakosságának zöme a határbeli földek végén lévő szilvafák hullott terméséből – más fája alól – egy szemet sem vett fel. Néhány év múlva már szinte mindenki azt vallotta, hogy a közösből lopni nem bűn.

A téeszesítés okozta lelki sérüléseket a helyben maradottak lassan dolgozták fel, de a hetvenes évek elejére viszonylag sikeres téeszközösség jött létre. Az állami támogatások nyomán istállókat építettek, gyümölcsösöket telepítettek, gépeket vásároltak, tenyészállatokat kaptak. Új növényfajok tűntek fel, megjelent a faluban a málna, a ribizli, majd később az uborka, a sárgarépa. Nagyapám tanyagazda lett, a mérlegház kezelője. Tetszett neki az új megbízás. A disznótorokra még a gyakran váltódó téeszelnököket is meghívta, közben azonban folyamatosan elégedetlenkedett. A téeszmajorokra jellemző rendetlenség, a rossz bánásmód az állatokkal, a renitens dolgozók megtűrése élete végéig bántotta őt. A mindenkori vezetésnek ezt szóvá is tette, korholását eltűrték, sőt talán értékelték is.

A mélyütés: a körzetesítés

A lassan induló fejlődést azonban a hetvenes évek fordulóján újabb intézkedéssorozat akasztotta meg, immár véglegesen. Ez pedig a tanácsok és téeszek összevonása volt. A magyar falvak évszázados fejlődésük során szinte teljesen önellátóvá váltak, lakói közül sokan néhány közeli vásár vagy búcsú kivételével át sem lépték községük határát. Nagyanyáim soha nem jártak Budapesten, legmesszebb a 22 kilométerre fekvő Balassagyarmatra jutottak el.

Az elzártságnak bizonyosan volt visszahúzó hatása is, de erősítette az önállóságot, és biztos lelki védelmet is jelentett. Bár szegényen élünk, de nem vagyunk senkire rászorulva, a magunk urai vagyunk – mondogatták az öregek. Most egy csapásra megváltozott minden. A tanács és a téeszközpont Cserhátsurányba került. Surány nemcsak a szomszéd falu volt, de egyúttal a legnagyobb riválisis. Akkoriban még a legényeknek egyfajta beavatást jelentett, hogy a szomszéd falvak legényeivel összemérjék erejüket. Bál nem múlt el verekedés nélkül.

Az összevonásokkal a herencsényiek úgy érezték, hogy kiszolgáltatták őket Suránynak. Ha a járási székhelyhez, Balassagyarmathoz kényszerítik őket, azt lenyelik, de Surányt nem. Különösen roszszul esett nekik, hogy a sikeres herencsényi téeszt csatolták a veszteséges surányihoz. Egymással nem szerettek dolgozni, a herencsényiek azt tartották, hogy a surányiak lusták, míg a surányiak szerint a herencsényiek kapzsik.

Az új iskola is Surányban épült fel, a gyerekek minden reggel buszra szálltak, köztük én is, és csak délután jöhettünk haza. Már nem tudtam délután kihajtani nagyapám tehenét, mint korábban tettem azt éveken át. A pásztorkodást szerettem, de gyakran untam is; vasárnapi futballmeccsek idején, esős, nyirkos tavasszal, ősszel különösen. Így talán még örültem is a körzeti iskolának. A változás látszólag csekély volt, hiszen csak négy kilométert utaztunk. Lelkünkben azonban óhatatlanul gyökeret vert a gondolat, hogy nekünk mindig buszra kell szállnunk, ha boldogulni akarunk. Huszonheten kezdtük az első osztályt Herencsényben, huszonketten ballagtunk a körzeti iskola „A” osztályában, Cserhátsurányban. Negyvenes éveink közepére már hatan-heten meghaltak közülünk. Betegségben, balesetben, sorstalanságban.

Különösen tragikusan érintette a körzetesítés a nemzetiségi falvakat. Nógrád megyében 22 nemzetiségi falu van, húsz szlovák és két német. Az összevonások során általában a nemzetiségi falut csatolták a magyar faluhoz, s bár nem üldözték hivatalból az anyanyelvi oktatást, mint a szomszédos országokban a magyart, szinte sehol nem alakult ki megfelelő kisebbségi képzés. A nemzetiségi lakosság zöme elveszítette anyanyelvét.

A nyolcvanas évek végén a Balassagyarmat melletti Szügyben a pedagógusok hónapokig agitálták a szlovák származású szülőket, hogy írassák nemzetiségi osztályba a gyerekeiket. Mindössze két tanulót sikerült összegyűjteni. Inkább tanuljanak angolt, mondták a szülők. Nyilván ennek az önfeladásnak is köszönhető, hogy a szomszédos, felerészben szlovák lakta Terény lakossága időközben megharmadolódott, tehát még inkább sorvadt, mint környezete.

A gazdasági változásokkal együtt tehát megindultak a társadalmi változások is. A hatvanas években a városban dolgozó férfiak egy része szégyellni kezdte népviseletben járó feleségét, megindult a kivetkőzés. Egyre több asszony öltözött „nemesbe”, és egyre többen oldották fel a nagycsaládi köteléket. Voltak, akik megosztották a házat, a kamrában külön konyhát alakítottak ki, külön háztartást vezettek. Mások építkezni kezdtek, többségük már a városban, Balassagyarmaton. Nem kevesen Budapesten vettek lakást. A hetvenes évek fordulóján megkezdődött a falvak látványos kiürülése.

Ma már a falu házainak felében magányos emberek élnek, zömük megözvegyült asszony. Többen annak idején a nagycsalád felbomlásának elindítói voltak. Vajon eszükbe jut-e, hogy egyedüllétük jórészt fiatalkori lázadásuknak köszönhető. Túlzás lenne azonban őket okolni mindezért, csak a kordivathoz csatlakoztak, vagy inkább áldozatai lettek annak.

A társadalmi folyamatokra jellemző, hogy lassan, látszólag csekély változásokat sejtetve alakulnak ki. Annak idején az egykézést is kedvezőtlen, de nem túl jelentős folyamatnak tartották, míg Kiss Géza, az ormánsági Kákics református lelkésze anyakönyvi adatokkal be nem bizonyította, hogy száz embernek hetvenhat év múlva már csak hat utóda volt.

Így omlottak össze a nógrádi falvak is, s még az országban vagy ezer település. A kilencvenes évek elején meghalt falunk utolsó ott élő papja, ma a parókia ifjúsági szállás. Az év nagy részében üres. Az iskola épületének helyet adó Bolza kúria, ahol a német megszállás idején három hónapig rejtőzködött gróf Bethlen István, Magyarország egykori miniszterelnöke, most egy aktív sportolástól visszavonult német *motocross* versenyző tulajdonában van. A lakók jó szándékú emberek, de idegenek. Anyanyelvükben, mentalitásukban egyaránt. Nem váltak a falu részévé, mert nem is válhattak azzá.

Az iskolára már nincsen szükség, évente csak egy-két gyerek születik a faluban, lassan a cserhátsurányi körzeti iskola is a bezárás szélére jut. A gyerekeknek valószínűleg Balassagyarmatra kell majd járniuk.

Önfenntartó faluból élhetetlen vidék

Ha a gazdálkodás színvonalát nem a gépesítettséggel, a kibocsátott élelmiszer mennyiségével, a mezőgazdasági foglalkoztatottak minél alacsonyabb számával, hanem a megművelt terület arányával, az állatlétszámmal, a természet adta lehetőségek kihasználásával mérjük, akkor egyértelmű, hogy a nógrádi kis falvak mezőgazdasága a XX. század középső harmadában – a téesz-szervezés előtti állapotáig – volt a csúcson. Akkor minden talpalatnyi földet megműveltek, a parcellák végére gyümölcsfákat ültettek, a réteket, útszéleket évente kétszer lekaszálták, az ősgyepeket legeltették, a bokrokat kiirtották. Az erdőt is lelkiismeretesen karbantartották, ahogyan a dűlőutakat, az árkokat, a forrásokat, az útszéli feszületeket is. A legtöbb család rendelkezett egy pár lóval, néhány szarvasmarhával, egy-két kocával és szaporulatával, kéttucatnyi tyúkkal, ugyanennyi libával, esetleg kacsával, nyúllal. Minden második, harmadik család tartott 20–30 birkát, ezeket tavasszal kiadták a juhásznak, ősztől tavaszig otthon gondozták. Sokan méhészkedtek, a legtöbb férfi tudott fát szemezni, a kertek végét gyümölcsösök zárták le.

A gazdák mindegyike adót fizetett, anyai nagyapámnak, aki a falu egyik legmódosabb gazdája volt, a két világháború között egy vagon búzát kellett évről évre eladnia, hogy adóját kifizesse. Hatalmas teher volt ez számára, minden paraszt számára, a gazdák azonban ezentúl egymással vetélkedve jótékonykodtak, önszántukból tatarozták a község tulajdonában lévő épületeket, a templomot, az iskolát, a parókiát, a bikaistállót, a szeszfőzdét. Mindez erősítette öntudatukat, nem szorultak az államra, a hatalomra, sőt ők „támogatták” azt. A korunk vívmányának tartott szociális hálót nem ismerték, de nem is hiányzott nekik. A rokonok, komák, barátok kisegítették egymást, az öregeket halálukig gondozták a földért az örökösök. Természetesen akkor is voltak összeférhetetlen emberek, akik kellemetlenné tették a közeli hozzátartozók életét, de a nagycsalád vigyázó tekintete mellett koránt sem volt az a kiszolgáltatottság, ami manapság tapasztalható.

Álságos rendszerváltás

Minden hibája ellenére a téesz volt az önfenntartó falu utolsó gazdasági képződménye, amely még a falu organikus fejlődésére épült. Célja mindenképpen a falusi lakosság egy részének munkával ellátása volt. Nem volt azonban igazi szövetkezet, vállalatként működött, hiszen a tagságban a tulajdonosi tudatnak még a csírája sem alakult ki. A vezetés gyakran nem a tagság javát kereste, hanem a járás, a megye felé próbált vagy kényszerült igazodni. Az országosan sikeres téeszek a kiskapuk meglelésével, a még megengedhető változásokra nehezen reagáló országos vezetés ellenében érték el teljesítményüket. A furcsa helyzet ellenére a Szovjetunió hatalmas piacára termelő téeszek zöme jól, vagy elfogadhatóan gazdálkodott, önmagát külső segítség nélkül fenntartotta, miközben a falu még mindig jelentős részének munkát adott. A gyengébb téeszeket kedvezőtlen térségi támogatásokkal, melléküzemágakkal tartották versenyben, olykor csak életben. Több mezőgazdasági szakterület nemzetközi színtű eredményeket produkált, a magyar agrárszakemberek felkészültsége a nyelvtudás kivételével közelebb állt a világ élmezőnyéhez, mint az ipari vagy szolgáltató ágazatokban dolgozóké.

A rendszerváltással ez a sok hibát hordozó, ideológiai, és nem gazdasági célok szerint létrehozott nagyüzemi agrárrendszer összeomlott, s ez tovább rontotta a kistelepülések helyzetét. A falu hétköznapjaiban tevékenyen résztvevő – helyi futballcsapatot, hagyományőrző csoportot, nyugdíjas kört támogató – téeszek maguktól összeroppantak, vagy szándékosan tönkretették őket. A téeszmajorok egy része korrupt felszámolók révén méltatlan kezekbe került. Az állatállományt eladták, a földek zöme távol élő idegenek tulajdonában van.

Bár a munkanélküliség az egekbe szökött az ezredfordulóra, négy-öt falun átmehettünk anélkül, hogy egyetlen háziállatot láttunk volna. A nógrádi falvakban egykor szinte minden kertben málna, ribiszke, uborka termett, a családoknak tisztességes jövedelemkiegészítést adva. A konzervgyárak, hűtőházak tőkehiánya, csődje miatt akadozott, majd megszűnt a felvásárló rendszer. Ma már üresek a kertek, nem telepítették újra a kiöregedett ültetvényeket. A nyugdíjasok háztáji gabonajuttatásáról, téli tüzelőjéről a téesz gondoskodott, ma ez sincs. Az önkormányzat küszködik, a legjobb szándékkal sem tudja pótolni mindazt, ami elveszett.

A téeszvilággal a határ képe megváltozott, a szántók egy részét elhagyták, mert géppel csak nehezen művelhették, az árokpartokat, útszéleket már nem kaszálták, a legelők bokrait ritkábban irtották, az erdőt is lassan felverte a gaz. Mindez azonban még kielégítő állapot volt a rendszerváltással beköszöntő gazdátlansághoz képest. A téesz, bár a hegyvidéki szántók negyedét-harmadát elhagyta, a marha- és juhállományt megtartotta. A kárpótlással a földek zöme idegen kezekbe került, akiket csak spekulációs szándék vezérelt. Szándékukat mindenki látja: a földet minden ráfordítás nélkül – a földalapú támogatások felhasználásával – birtokolni addig, amíg az uniós csatlakozás árfelhajtó hatása nem érvényesül. Az egy-két aranykoronás föl-

dek már ma is a kárpótlási ár 200-400-szorosát érik. Az egy aranykoronás legelőt 500 forintért kaphatták meg, most már legalább 200 000 forintot ér.

Ezeknek a gyenge földeknek a zöme azonban teljesen elvadult, hiszen néhány kecske kivételével nem maradt kérődző állat a falvakban. Az egykori állattenyésztési telepeket a befektetők annyiért szerezték meg, hogy az azonnal eladott állatállomány a vételárat bőségesen fedezte, az épületek, berendezések már ajándékba maradtak. A telepek egy része még ma is üres, az elszaporodó patkányoktól a közeli utcák lakói szenvednek, az üzemi utak betonjának repedéseiben cserjék nőnek.

Miért történt mindez? Az egykori sikeres gazdák már megöregedtek, gyermekeik városban éltek, az istállóból garázs lett, a pajtát régen szétszedték. Ők termőképessége alapján tartották számon a földet, s ha művelni nem tudták, már birtokolni sem akarták. Nem értették, hogy a földnek már nem a termőképessége a fontos, hanem az ingatlanértéke. Mire észbe kaptak, már idegenek kezében volt minden. Az egykori közbirtokossági földek, a falu legelői is.

A helyiek mindezt úgy élik meg, hogy kifosztották, meglopták őket. A lakosság alig leplezett gyűlölettel szemléli az új földtulajdonosokat, sokan, ha tudnak, borsot törnek az orruk alá. A gazdálkodással próbálkozó tulajdonosok alkalmazottai csak néhány hónapig tartanak ki. A traktoros eladja a gázolajat, vagy saját zsebre szánt, arat, a pásztor eladja az abrakot, a kecskegidát. Az üresen álló téeszmajor mozdítható vaselemei, villanyvezetékei már régen a méhtelepen vannak. Morális és gazdasági sivataggá válik a magyar vidék.

S társadalmi sivataggá is. Az egykor oly erős faluközösségek zöme szétesett, vagy töredékére olvadt. A kis falvakban jó ideje nincs pap, nincs pedagógus, állatorvos, nincs értelmiség, az önmaga sorsáért felelős, közösségeiben tevékeny embertípus kiveszőben van. A helyben maradt diplomás emberek zöme nem él értelmiségi életet. Nem járat újságot, nem vesz részt a falu közéletében, talentumát nem kamatoztatja a közösség érdekében, amelytől kezdeti munícióját kapta, amely elindította a felfelé vezető úton.

A helyben maradt lakosság iskolázottsági szintje alacsony, a meglévő szaktudás jó része nem felel meg a mai kor követelményeinek. A hatvanas években elkezdődött elvándorlás a nyolcvanas évek végére lelassult, de helyére lépett az elöregedés. Kevés a fiatal, a még megmaradt óvodák, iskolák létszámgondokkal küzdenek, a magasabb képzettségű fiatalok zöme elhagyja a térséget.

A globalizáció hatására a térség önellátási szintje a minimálisra csökkent. Az ősi paraszti tudás szinte nyomtalanul elveszik. Nincs helyi ipar, nincsenek biztos munkahelyet jelentő nagyobb agrárvállalkozások, a munkanélküliség gyakran eléri a 30-40 százalékot is. Az emberek közül sokan a leszázalékolásba, a korai nyugdíjba menekülnek. Régen egy-két korhely ember volt a faluban, ma a megfeleződött lakosság ellenére két-három tucat. Egész napjukat a kocsmák valamelyikében töltik, gyakorlatilag a legközönségesebb napszámos munkára sem foghatók. A feleségek emberfeletti erővel őrzik a család megszokott életszínvonalát, szinte csoda, hogy telik ételre, kávéra, a családi, társadalmi események megünneplésére, az öreg Zsiguli üzemképes állapotban tartására.

A térségre a felaprózott birtokszerkezet a jellemző, alig van biztos piaccal rendelkező, a lakosság körében termesztési hagyományokkal bíró termék. Az emberek hajlandósága a szövetkezésre minimális. A gazdag néprajzi örökség, a természeti értékek hasznosítására kicsi az érdeklődés, hiányzik a turizmus infrastrukturális háttere is.

Az utolsó lehetőség

Elolvasva azonban túlzottan kegyetlenek ezek a sorok, így önmagukban nem is igazak. Szülőfalum környékén legalább tucatnyi kivételes képességű, aktív embert ismerek. Herencsény rendszerváltást követő vezetői évtizedekre kiható fejlesztéseket indítottak el a faluban. Igaz, rájuk is jellemző a politikai megosztottság. Egy kis falu három-négy aktív közösségformáló embere gyakran még köszönő viszonyban sincs egymással, holott néhány éve még rokonok, barátok voltak. Mégis ezek az értelmiségiek a magyar vidék reménységei. A gazdasági lemaradás ugyanis behozható, ha egy értelmes, összetartó közösség megfelelő célt tud maga elé tűzni.

A Belső-Cserhát falvait most fedezik fel azok az üzletemberek, befektetők, akik lehetőséget látnak a csipkerózsika álmából éppen csak ébredező, elhagyott vidékben. Ők bizonyítják, hogy a térségnek igenis van forrásvonzó ereje. Gyönyörű a táji környezet, egyedülálló biológiai sokszínűség jellemző a régióra. A tájegység kiváló vadászati lehetőségeket kínál. A vidék gazdag épített és tárgyi örökségekben. A lakosság híres palóc vendégszeretetéről. A csatornázás kivételével a nagy infrastrukturális rendszerek kiépültek. Még élnek a turisztikai vonzerőt jelentő palóc hagyományok, még fellelhetőek a térségben a népi kézművesség hagyományai. A fazekasság, a kemenceépítés, a szövés, fonás, hímzés, fafaragás. Feléleszthető lenne még a kézimunka, igényes növények termesztése Hatalmas kihasználatlan szántó és legelőterületek állnak rendelkezésre.

S a felfedezők között ott találjuk a városi léttől, a globalizáció vadhajtásaitól megcsömörlött városi értelmiségieket, és a lecsúszottakat, a lakásmaffia áldozatait is. A változások küszöbön vannak, megkerülhetetlenek, s most van az utolsó pillanat, amikor az elvesztegetett lehetőségek egy része még visszahozható. Ehhez azonban nagyon céltudatos, határozott jövőképpel rendelkező községi vezetésre van szükség. Akik már nem sodródni akarnak a rendszerváltás gátlástalan, gyakran kalandorlelkű szerencselovagjainak gazdasági hókuszpókuszait szemlélve, hanem a község érdekeit szem előtt tartva szigorú keretek közé szorítják tevékenységüket.

Erre a kemény kiállást igénylő feladatra önmagában kevés az önkormányzati képviselőtestület, amelyet gyakran osztanak meg politikai szekértáborok és gazdasági érdekcsoportok. A községben élő értelmiségiek, törekvő vállalkozók, a faluból elszármazott, de gyökereiket ápoló városiak, a betelepüléssel kacérkodók együttgondolkodása, az elképzelések következményeinek feltérképezése jelentheti a megoldást.

A jó szándék, a szépívű tervek nem érnek semmit, ha nincs pénz! – hangzik a kétkedő szó, pedig ez nem igaz. Még a mai, nyomorúságos időkben is több a pénz, mint a jó ötlet, miközben a meggondolatlan parcellázások, a deviáns családok rászabadítása egy idősek lakta településrészre, az átgondolatlan ipari beruházások véglegesen tönkretehetnek egy falut.

Szülőfalum, Herencsény csak egy Magyarország halálraítélt, sorvadó települései közül. A rendszerváltás meghozta az infrastruktúrát, van víz, gáz, telefon, kábeltévé, a környéken csatornahálózat is, csak már későn jött a segítség. Az életerő elfogyott, évente csak egy-két gyerek születik, de már ezek sem az évszázadokon át ott élő, a falut, a szántóföldeket a környező erdőktől verejtékkel elhódító családok utódai, hanem betelepülőké. Atlantiszként eltűnik tehát egy világ, azoké, akik még ismerik a dűlők nevét, az útszéli keresztek állításának történetét, a családi birtokok határkaróinak helyét.

De talán nem veszik el minden. A község idős embereivel többórás interjúk készülnek, régi fényképeiket összegyűjtik. A falu mesemondójáról könyv készült, ahogyan előrelátó polgármesterek a falu történetét is feldolgoztatták. A régi palócházak újra értéket képviselnek, áruk gyakran meghaladja a hatvanas évek kockaházainak értékét.

Sajnálatos az őslakosság térvesztése, de törvényszerű. A helyben élők soha nem érzékelik, és ezáltal nem is értékelhetik megfelelően megszokott környezetük kincseit, amelyekért mások otthagyják a városi kényelmet, a látszólag jobb életteret. A természet érintetlensége, a távolsággal kékülő dombok, hegyek íve, a levegő tisztasága mind, mind olyan érték, amit a helyben lakó nem tart sokra.

A visszatérés

A magyar agrárnépesség rosszul élte meg az Európai Unióhoz csatlakozást. Én azonban azt látom, hogy a tizenöt évig néptelen nógrádi legelőkön megjelentek az állatok, elsősorban a húsmarha. Két éve még csak két marhatelep volt a megyében, most tizennégy van. Mindez még mindig nagyon kevés, de a nekilendülés látványos.

Magam is hasonló vállalkozásba fogtam, egykori egyetemi évfolyamtársammal húsmarha-telepet létesítettünk Herencsényben, a Gyürki-hegyi szőlők helyén. Társam a biatorbágyi Németh László állatkereskedő, a helyi felügyeletet Balassagyarmaton élő János bátyám látja el. Én hetente egy-két napot töltök lenn, ilyenkor az állatgondozói és éjjeliőri feladatokat is átvállalom. Bár a munka nehéz, a zöld mezőn felépített karám és szín környékén esős időben térdig ér a sár, de sok örömünk van abban a munkában, amit gyermekként az ötvenes-hatvanas években nagyapánk kampósbotjának fegyelmező árnyékában nyűgnek tekintettünk.

Amikor 2005 tavaszán hozzáfogtunk a munkához, csak egyszerű befektetésben gondolkodtunk. Amikor azonban az első állatok megérkeztek, és szagukat felém hozta a szél, összeszorult a torkom. Abban a pillanatban tudtam, hogy az elmetszett gyökerek kisarjadnak. Hátralévő életemből egyre több időt szeretnék Herencsényben tölteni, hogy egyszer majd végleg ott maradjak.

Ezek az elmetszett gyökerek ott vannak mindannyiunkban. Egy madárhang, egy illat, egy napkelte képe megindíthatja a sarjadást. Sokan napi megélhetési gondokkal küzdenek, nincs mire sarjadnia a gyökérnek, de nemcsak milliós beruházásban gondolkodhatunk. A szülői, nagyszülői ház, egy olcsón megvásárolható porta is lehet az új honfoglalás alapja.

Végezetül

Milyen lesz a jövő Herencsénye? A jövő falujának magva az én álmom szerint kisebb-nagyobb embercsoportok menedéke lesz, akik a globalizáció falansztervilága helyett önálló arcot, karaktert akarnak, a szerves fejlődés apró, megfontolt lépései szerint építik környezetüket. Rájuk vár a nemzeti karakter megformálása is. Bizonyosan lesznek ilyen közösségek, csak azt nem látjuk ma, hogy mennyi. Ahhoz, hogy meghatározó legyen a számuk, a családi nevelés, a közösségi élet mellett megkerülhetetlen feladata lenne az oktatásnak, az egyetemi képzésnek is. Különösen az agrárképzésnek, illetve a vidéki értelmiség képzésének. Erre a mai tömegképzés nem nagyon alkalmas, mert nem erre a küldetésre készít fel.

Az embert a kultúra emeli fel, teszi alkalmassá céljai megvalósítására. A kulturált ember nemcsak iskolázott, olvasott, művelt, hanem szilárd jellem, erős érdekérvényesítő képesség, küldetéstudat, közösségszervező erő, a gyengébb iránti felelősség is jellemzi. Ilyen vidéki értelmiségre van szükség.

A jövő faluja egyébként rendelkezni fog egy tucatnyi mesteremberrel, akik a helyi közösségnek szolgáltatásokat végeznek. Nem feketén, mint mostanság, hanem főállású, megbecsült mesterként, ahogyan ez tőlünk nyugatra természetes. S lesz néhány árutermelő vállalkozója, akik alkalmazottakat is tartanak, s néhány értelmiségije, akik talán távmunkát végeznek vagy ingáznak. A lakosság zöme alkalmazott lesz, jövedelem-kiegészítésként turizmussal, házi termékek készítésével is foglalkozik, szép falusi ünnepeket tart. Búcsút, falunapot, szüreti bált, ahová a rokonok, barátok, elszármazottak vissza-visszatérnek.

Véleményem szerint megszűnik a mai önkormányzatok apparátusa, hiszen a bérek, közterhek túlontúl nagy terhet rónak a költségvetésre. Lesz azonban a közösség és a térség céljait megfogalmazó testület, tehát lesz polgármester és lesznek képviselők. Az informatika eszközeivel ugyanis az egykori járások méretében végezhető az adminisztráció, 25-30 kis falu képezhet egy mai körjegyzőséget. Az iskolák száma sajnos tovább csökken, lehet, hogy tíz falunak lesz egy iskolája. Furcsa világnak tűnik ma, de a nógrádi kis falvak így maradhatnak fenn, mint népes tanyabokrok, ahol kellemes az élet, és az adminisztrációt, mint ma a vállalkozások könyvelését, valahol végzik.

Hiszem, hogy aki a falusi lét boldogságára vágyik, nem közeledhet befektetőként, spekulánsként, a helyiek kihasználására épített tervekkel. Amikor Albert Kázmér herceg 1818-ban létrehozta a mosonmagyaróvári gazdaképző intézetet, a megnyitón Wittmann Antal, az első igazgató a gazda erkölcsi tartására hívta fel a figyelmet. Ez határozza meg a gazda igazi értékét – mondta –, ami nélkül a tudás holt tőke maradt. Napjainkban különösen igazak ezek a jobbágyfelszabadítást megelőző, majd' kétszáz éve elhangzott szavak. A harmadik évezredben is itt kell keresnünk a magyar vidék jövőjét is.

Ez az írás egy próbálkozás, a tárgyilagosságra törekvésnek és a folyton előbukkanó érzelmeknek sajátos keveréke. Bizonyosan vannak benne tévedések, aránytévesztések, tétovázások, hiányosságok. Nem tudom, hogy milyen lesz a jövő Herencsénye, s mi lesz a sorvadó falvak sorsa, de amíg ember él a földön, megvan a megújulás lehetősége is. Mint a török hódoltság idején, a magyar falvak őslakossága részben eltűnik, de jönnek új telepesek, akik talán kevésbé életrevalóak a letűnőknél. Ott vannak azonban közöttük azok, akik felnőnek a feladathoz, és új világot teremtenek a pusztában. Most újra ilyen sorsfordító időket élünk. Biztató, hogy a XX. század purgatóriuma után több az erőnk, előretekintő tapasztalatunk, hogy megmentsük azt, ami mentésre érdemes. Ennek egy része beépül majd utódaink életébe, más része a múzeumok részévé válik, vagy az enyészeté lesz végérvényesen.

Forrás: Koinónia, 2006. február

Láthatatlan vasfalak, s széttéphetetlen függöny

Tunyogi Csapó Gábor verseihez

A magyar költészet csordultig borúval. Múlt, jelen, jövő katarzisait nagy erővel vizionálja, s nem szabadít meg, sőt még szorosabbra fonja a pesszimizmus kötelékeit. Előre és hátra egyaránt vetíti a kétségbeesés és a balsors képeit, s ennek az egymásutánban ismétlődő sorozatnak a hatására a gondolkodó ember leereszti karjait, úgy érzi, cselekvőképessége megszűnik. Úgyis mindegy, úgyis tönkremegyünk. Ami már bekövetkezett, és azt is, ami – a költők nézete szerint – be fog következni, olyan dinamikusan adja elő, hogy szinte megadóan várjuk a sorscsapásokat. Az álmokat rémálmok keserítik, a szépség minduntalan rútságba fordul, mert az élet immáron *ilyen, ez az élet* aligha változtatható meg: magyar élet. Még az udvarlást és a szerelmi beteljesülést is átszövi, megrontja a politikai csalódottság, vagy a forradalmi buzgalom. A 19. és a 20. század poétái túlságosan komolyan vették Petőfit: „Ha nem tudsz mást, mint eldalolni / Saját fájdalmad s örömed: / Nincs rád szüksége a világnak, / S azért a szent fát félretedd." Messze menne most annak elemzése – erről talán máskor –, mi az oka annak, hogy magyar költő sohasem tudott úgy felszabadulni és örülni, mint mondjuk az olasz vagy a francia. Komorságában inkább orosz, racionalitásában inkább német megfelelőihez hasonlított.

Kocsis (alias Tunyogi Csapó) *Gábor* első verseit a Tiszatáj közölte. 1951-ben politikai okokból kizárták a szegedi egyetemről, ahol matematikát és fizikát hallgatott („Mondtad, hogy ne térdeljek; / s én nem is térdeltem soha" – *Apámnak*). Részt vett az 1956-os forradalomban, utána Ausztriába menekült, s a bécsi univerzitáson folytatta tanulmányait. 1963-ban Nyugat-Németországban telepedett le („Minden ki nem mondott szó: egy halott. / S tömegsír minden mondatunk" – *Tankokról beszélek*). Tanárként működött a Burg Kastl-i magyar gimnáziumban, majd kereskedelmi alkalmazottként dolgozott Hessenben. A Tollas Tibor szerkesztette Nemzetőr és a Kalmár Gyula – Vasváry Edith gondozásában megjelenő bécsi Magyar Híradó munkatársa („Azért még átvágtam magam / zilált árnyak ki tudja hány során. / És sokáig tartott, míg / – karddal a kezemben – / elvéreztem" – *Félig álom*). 1971-ben megalapította a Németországi Magyar Írók Munkaközösségét. Jelentős politikai publicisztikájában többek között a magyar ifjúság helyzetével, Közép-Európa problémáival, a demokrácia és az Európai Közösség kérdéseivel foglalkozott („Az évek gólyalába gázol / remélve, hogy majd partra másik / s a napok szürke mocsarából / a világégés kicsirázik" – *A béka*). A rendszerváltozást követően hazatért. A Dél-Magyarország *Magyar-német író Szegeden* címmel méltatta munkásságát 1990. augusztus 15-i számában. Verseskötete, *Az időtlenség kősziklája* másodszor és bővítve 1991- ben Szegeden látott napvilágot.

Nem tudni, ugyanezeket a verseket megírná-e ma is, túl a hetvenen, zúgó-zajló tapasztalatok birtokában? Egy új rendszer keretei között, melyek motívumaikban olyannyira emlékeztetnek a régire? („A tavasz: a valóság legendája. / De ki hisz ma már a valóságban? / Dicsértessék az Árnyék és a Rejtély. // Dicsértessék a suttogó imádság: / ...a mi mindennapi kenyerünket..." – *Gondolatok az öngyilkosság ellen*) Nem tudni, egyáltalán költ-e még? Nagy kár lenne, ha nem tenné, mert lírai vallomásait át- meg átragyogja a nagyvonalú zsenialitás, beborítja áttetszőn a szeretet összetörtségét rejtő széttéphetetlen, szemérmes függöny. A titokból sejlő örökség: aki szeret, annak fáj. Aki szeret, az vérzik („A kor vajúdik. S én remegve várom, / hogy mit szül majd, miféle gyermeket? / Emberszabású lesz-e, angyalszárnyon, / vagy százfejű, romlást okádó sárkány, / ember-faló, vérszomjas szörnyeteg?" – *Novus ordo saeculorum*). És alázatosan csitul, s meglapul „a mindig űzött vad: az értelem" („Hát nem volt még elég / a gond, emlékezés és a fájdalom fejednek? / Az egészségesebbek, lásd: mindent elfelednek, / csak benned súlyosul a zörgő törmelék" – *Szegeden, harmincnégy év után*).

A Keletet és Nyugatot elválasztó vasfüggöny lassan fölemelkedett ugyan, de helyébe „láthatatlan vasfalak" ereszkedtek észrevétlenül, melyektől megcsappannak a gondolatok, és meggebed a lélek. A lírikus nem képes új életet kezdeni derék kozmopolita módjára, vagy bánkódását a megelégedettség jóléti harmóniájába süllyeszteni, mert – nem tehet róla – újra- és újraéli eddigi állapotait, borzalmak és árulások kísértik ébren és ágyában egyaránt („Most: mint a tuskó. S fulladó harag / a korhadt fából kötorzót farag" – *Önarckép*). Mártához címzett költeményeire is rávetül a veszély és a fenyegetettség borulata: „S ott fenn a szirtisas nem vészmadár, / a csúcs harangja mindörökre hallgat / és egyre dermesztőbb fagyokra vár" (*Mártával a Grossglockneren*). „Aztán kézenfogva / sétáltunk a szűk utcákon / míg az őrjárat le nem tartóztatott, / mert – mint mondták – / nem jó, / ha a huszadik századbeli turisták / szabadon járkálnak az utcán" (*Velencei mese*). „Az árnyékok meg egyre szállnak. / A fagy zörög: / a semmi váza. Jaj, csupán csak / a vágy örök?" (*Fenyegető nagy tél előtt*). „...rontó lidérc és templomi mécses, / nyugalmas partja gyötrelmes vizeknek – / fulladozom, / segíts! (*Segíts!*). „...túl száz halálon s életen / marad a végső kérelem / imádkozz értem / ó / imádkozz értem!" (*Mártának huszonöt év után*).

Különös szabadság ez. A költő sem gondolatban, sem érzelmileg nem függetlenedik a történtektől. Mások otthonná rendezik az életüket, emlékeiket legföljebb a papír memóriájára hagyják. Így születik manapság sok ámulás és rágódás a múlton, s jól jövedelmező könyv, s feltűnést keltő interjú. Költőnk azonban megveti ezt a módit. Ő nem tud szakítani önmagával: kötete újragyötrése saját kiszolgáltatottságunknak – nemcsak a személyének, egy országénak is, ami mind a gondtalan feledésnek, mind a felhőtlen örömnek pokolkapui útját állja. Szabadság pedig van...

Hegyi Béla

Tunyogi Csapó Gábor verseskötete korlátozott számban még kapható szerkesztőségünkben. Ára 800,- Ft + postaköltség. Megrendelhető Gromon Andrástól, telefonon (06-26/334-155) vagy e-mailben (gromon@freemail.hu).

Takarodó

Még zsong a szó, de elhalkul már lassan...
Ott künn, a fák közt álmos már a tél,
dörmög s aludni tér.
A lámpa fénye bágyadtan kacsintgat.
A fáradtság a sarkokon megül,
borong esetlenül.
Az ágy fölött kis álmok készülődnek,
s ha látják, hogy lezárul már a szem,
leszállnak csendesen.
Halk fátytolukból félénken kirezdül
az otthon képe, egy-egy lány-mosoly...
Ott künn a ködgomoly
roppant paplanként fekszik rá a tájra...
A villanyt oltja halk, kis kattanás.
Csönd lesz. Jó éjszakát...

(1955. Január)

Apámnak

Hajnalban értünk erdőszélre.
A szántás gőzölt: friss kenyér.
Hangyák gurigáztak a nappal.
Fejünkön csillogott a dér.
Te vetettél, én boronáltam.
Csizmámon még a föld pora.
Mondtad, hogy soha ne térdeljek;
s én nem is térdeltem soha.
Hasított hátú dombon ültünk,
az erdő felénk lépkedett.
Árnyéka szép kárminpiros volt;
te eltűntél – s a táj veled.
Azóta mennek szakadatlan
a piros árnyakkal a fák.
A domb is elment. Én ülök csak,
remény nélkül is várva rád.
Űrben lebegve üldögélek.
A napok: piros levelek.
Várlak. Az árnyékból kilépsz majd.
S én akkor eléd térdelek.

Korai epilógus

Már őszülök s az idő még nem érett
sem békülésre, sem leszámolásra.
Suhogva hull a jég, ütése éget.
Szememben nem marad meg kép –
csak ábra.
És bennem mégis lassan nő tovább
halott szavaknak hófehér szakálla.
Úgy innám már a csönd fanyar borát,
de megszolgálva nincsen még az ára.
S a hallgatás amorf tömbjébe zárva
a süketség is egyre teljesebb.
Isten, ki vagy, Te mindenekben árva!
Mért áldozod fel minden gyermeked?

Gondolatok az öngyilkosság ellen

Emlékezném a kimondott szavakra
és a ki nem mondottakra is;
az igazság
a kettő között rejtőzik valahol.
Szívem az imádkozó sáskák
szokványos mozdulatával
összezárja szárnyait.
Így ugranak az ejtőernyősök is
nyitott szemmel a halálos mélybe,
hátukon a bizonytalanság batyujával.
A tavasz: a valóság legendája.
De ki hisz ma már a valóságban?
Dicsértessék az Árnyék és a Rejtély.
Dicsértessék a suttogó imádság:
„...a mi mindennapi kenyerünket...”

Dicsértessék az irgalom meséje,
a hajtó lendkerék: a szenvedés,
a meg nem rendelhető elmúlás
s a gyermekhangok csárogó zenéje
a napsütötte játszótereken.

Mártának huszonöt év után

TE
aki talpig hófehérben
törékenyen és őserősen
hordod az eget válladon
imádkozz értem!
TE
ki nem tudod hogy milyen mélység
szorongat engem mi a kétség
s nevetsz ha öl a fájdalom
imádkozz értem!
TE
aki tested melegében
feledteted hogy elveszett az éden
s hogy nincs e földön irgalom
imádkozz értem!
TE
aki szüntelen sugárzol
kinek kezében bodzaágból
csillagbozót nő
– csilingelnek a csillagok
mert nem tudják hogy én vagyok –
imádkozz értem!
TE
ki több lettél mint minden álom
nézd
elhervad már minden virágom
s tudván hogy semmi nem elég
mit is tehetnék még eléd
túl száz halálon s életen
marad a végső kérelem
imádkozz értem
ó
imádkozz értem!

Fenyegető nagy tél előtt

És egyre hűvösebbre válnak
a tej-ködök,
az este zúzmarát szitálgat
a hegy fölött.
Az árnyékok meg egyre szállnak.
A fagy zörög:
a semmi váza. Jaj, csupán csak
a vágy örök?
Sűrűbbek már az esti fátylak
s az alvó magra úgy vigyáznak
a kis rögök,
akárcsak téged én vigyázlak,
míg álmot sző a vágy a nyárnak
szemed mögött.

Szeptember a Kis-Balatonnál

Mert szeptemberben másképp kék az ég,
és reggel köd-kabátot ölt a zöld berek.
A fák közt fénylő félhomály remeg,
s a szántóföldön krumpli szára ég.
Fecskék a dróton. Fátyol-fellegek,
barnán ragyogva hulló gesztenyék.
Elszántan nyílik néhány rózsa még,
közöttük lágyan pókfonál lebeg.
A déli napban izzad még a homlok.
De itt meg ott tarkulnak már a lombok,
estére sápadt lesz a nyírfaág.
A hold ezüstös tányér, fénye bűvös,
fehér zománccal vonja bé a hűvös,
szarvasbőgéstől hangos éjszakát.

Kőforgács

(részlet)

Öregszem.
Ritkulnak az álmok.
Hófehér, karcsú gyertya-lányok
indulnak felém hosszú sorban.
Nem mosolyognak, nem is égnek,
csak jönnek lassan, s mikor elérnek,
körülállják koporsómat.
És szépek lesznek.
Nagyon szépek.

Mikrofonvarázs

Gondolatok a kolozsvári Agnus Rádió harmadik születésnapja kapcsán

A média hatalom. S akik ezt birtokolják – mint általában a hatalmat –, nem szívesen osztják meg másokkal, mert az megsokszorozza az ember szavát, gondolatát. Jelképesen még a termetét is megnöveli, mint az a bizonyos eperfügefa Zákeusét, aki a bibliai időkben „információéhségében” a fára mászott, hogy eseményközelbe kerülhessen, hogy megláthassa azt is, amiből kis termete és a sokaság kirekesztette. Ha nem lett volna ott az az eperfügefa, Zákeus bibliai karrierje talán soha nem veszi kezdetét. Valami ilyesmi a rádió mikrofonja. Távollévőből közelvalóvá, akár bennfentessé avat, s nevesíti a névtelen tömegembert.

Érthető tehát, hogy sokan féltik médiahatalmukat, még többen vannak azonban, akik pedig félnek tőle. Talán nem alaptalanul. Mert a média nemcsak a hatékonyságunkat növeli, de tévesztéseinket is kinagyítja. Ezek miatt a kellemetlen mellékhatások miatt viszont sokaknak intenzív mikrofoniszonyuk van.

Az Agnus Rádió maroknyi szerkesztőgárdája alig egy tucat önkéntesével arra vállalkozik, hogy a kolozsvári magyarság csipkerózsika álmába süllyedt közéletét fölélessze mikrofonjával. Különösen igaz ez az egyházi közegre, amelynek gettószemléletét az elmúlt évtizedek szelleme kétfelől is táplálta, hiszen hatványozottan élte meg hátrányát a vallásossága és nemzetisége miatt. (Emiatt nincs is hagyománya az egyházi médiának.)

Az Agnus Rádió nem pusztán azzal ébresztget, hogy igyekszik olyan rovatokat működtetni, amelyek közérdeklődésre tarthatnak számot – pl. Hírműsorok, Gazdapercek, Ébresztő, Mesekosár, Credo, Jövőnéző, Zenedoboz, Téka, Kolozsvári aranyemberek, Lélekszirom, Kukta, Zenélő köntös, Keresztyén élet stb. –, hanem azzal is, hogy kisközösségi rádió lévén, kulcsszava a participáció. Megosztani akarja a médiahatalmat, s nem annyira birtokolni.

Kedd esti szerkesztőségi ülései a Kétágú Templom alagsori termében nyitottak. Állandó meghívottak azok, akik a születésnapi zsúron körbejárt kérdőíveket kitöltötték, akik írásba adták megajánlásaikat. A Rádió működtetésében részt lehet venni anyagi segítséggel, pénzzel, havi támogatással, egyperces műsoridő-vásárlással, de riportkészítéssel, technikai segítséggel, a műszaki antitalentumos önkéntesek ezen a téren való fejlesztésével is. De az is lehet munka, ha valaki időben felhívja a szerkesztők figyelmét eseményekre, vagy támogatókat kutat fel. E sorok írója is úgymond az utcáról besétálva lett a „Lélekszirom” című rovat szerkesztője azáltal, hogy Adorjáni László lelkész, az Agnus Rádió igazgatója nem hagyta, hogy a fiókban porosodjon meditációs gyűjteménye.

Az elkötelezetten értékorientált kisközösségi rádiós munka lehetősége a szüntelen megújulásképesség. Az új arcok, új témák felbukkanásának lelőhelyei az Agnus-napok, a születésnapi rendezvények – amelynek ezúttal a Báthori Líceum adott otthont. Megvolt ezen minden születésnapos kellék: a Protestáns Teológia férfikara énekelt Brian Johnston vezényletével, György Katalin áriáival, s a Magvető együttes is adott koncertet, verses összeállítás hangzott el (Jancsó Miklós és Rekita Rozália), de volt tortalicit, tombola és a hallgatók által fabrikált verses születésnapi köszöntő is.

Valójában mindez csak körítés volt. Az igazi téma a rádiótoborzó. Annak a lehetőségnek a megvillantása fiatalok és idősek számára, hogy kipróbálhassák önmagukat, hogy elsajátíthassanak egy új szakmát, s átélhessenek valamit abból, hogy a kezükben lévő mikrofon valamiféle megelevenítő varázsszer. Azáltal, hogy eseményekről, emberekről tudósítanak, élettel telítik meg még a perifériák csöndjét is, mozgásba hozzák a mozdulatlanságot, színt visznek a kisemberek hétköznapi szürkeségébe, névtelenségébe.

Az egyházi, kisközösségi rádió ünnepébe az örömök mellett ürömök is vegyülnek. Már lassan hároméves a születésnapos, s még mindig nem tudni igazán, kié a gyerek (már ami a neveltetés költségeit illeti). A Rádió életre hívásában a holland Emission Alapítvány vállalt oroszlánrészt – erről beszélt képviselője, Zsigmond András. A holland kezdeményezésnek a Kétágú Református Templom lelkésze, Adorjáni László adott otthont. Jóllehet az Agnus ökumenikus nyitottsággal dolgozik, minden felekezet bekapcsolódhat, a munka dandárja mégis erre a gyülekezetre marad. Anyagilag támogatja valamelyest a Református Egyház, de a jövő pillanatnyilag – a hollandok kivonulásával – a mennyei költségvetés, s az özvegyasszonnyok két fillérjének függvénye. (Ez olyannyira valóság, hogy egy kisnyugdíjas asszony, akinek – mint mondta – egyetlen társa a rádió, s akinek olyan sokat jelent, hogy templomba elmenni már nem tudván, helybe jön az igehirdetés, hogy havi százezer lejes rendszeres támogatásra kötelezte el magát.)

A rádió adoptálását (anyagi téren) igencsak akadályozza az, hogy az antennája elég gyenge, a városban nem mindenhol hallható. A műsorideje sem ideális, bár nagyszerűen illeszkedik az állami rádióhoz. Jó hír viszont, hogy az antennacsere anyagi hátterén már reményteljesen dolgozik valaki Amerikában. Csak félő, hogy mire megérkezik az erősítés, „mindnyájunk hangja az Agnus Rádióban” végleg elnémul. S akkor elvész mindaz a tapasztalat, humán tőke is, amit ez a rádió Kolozsvár közösségi életébe – egyházi és kulturális téren – már három éven át jócskán befektetett. Újra életre kelteni sokkal nehezebb lesz. Ha már egyszer megtört, nem biztos, hogy hatni fog a mikrofonvarázs.

Vörös Éva

A rádió naponta 3-8 és 12-15 óra között sugároz adást az fm 88,3 MHz hullámhosszon.

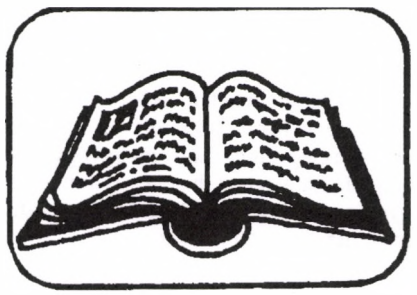

BIBLIA

Az júniusi elmélkedéseket Szabó Gyula (Mezőörs), a júliusiakat Sulyok Gábor (Budapest) készítette.

Június 4. — Pünkösd vasárnap — Jn 20,19–23 — Belső rendezettség

Pünkösd.

Világunk mélyen az anyagba süllyedt, a Lélek rezdüléseire viszonylag érzéketlen. Nem érti az Istentől küldött jeleket, mert nem ismeri már a másik világot. Ilyen körülmények között jön el a Szentlélek. Mit üzen számunkra?

Fontos a ráció, de legalább ennyire fontos a szív is. Isten Országa modelltársadalmának és értékrendjének, a szeretet tanításának elmondását követően Jézus elengedhetetlenül fontosnak tartja a Tizenkettő alapkiképzését, hogy Isten szeretetének Lelke is a szívükbe íródjon.

A Szentlélekkel találkozás élménye alapjaiban változtatja meg az apostolokat. A bátortalan, félős tanítványok tanúságtevő felnőttekké válnak. A megtanult jézusi értékrend most már életet formáló erővé válik.

Az apostolok megszenvedték azt az utat, amíg a Lélek befogadói lehettek.

– A Jézussal eltöltött három év alatt kiszakadtak saját világukból.

– Bátrak voltak, mert szakítani tudtak eddigi életükkel.

– Életközösséget vállaltak Mesterükkel.

– Gyengének bizonyultak a Jézus mellett való kiállásban.

– Átélték Jézus megbocsátó szeretetét.

– Képesek voltak újra egymásra találni, közösséget alkotni.

– Közösen vártak Isten Szentlelkére.

– A folyamat végére bensőleg rendezetté váltak.

Eszembe jut a pünkösdi királyválasztás próbatétel-sorozatának egy mozzanata a magyar hagyományvilágból. A legnehezebb feladat az volt, amikor a legényeknek a magyar szürke marhával szembenézve meg kellett fogniuk annak szarvát, s fejét le kellett hajtaniuk. Ez nem ment fizikai erővel. Szembe kellett nézni az állattal, s erősebbnek kellett lenni nála. Az állatnak meg kellett érezni a legényeken, hogy erősebbek nála, belülről rendezettek. Ha a lelki bizonytalanságnak a leghalványabb jelét tapasztalták a fiúkon, az a halálukat jelentette. Végül a szürke marhának a lelki erőt megtapasztalva önként kellett fejét meghajtania.

Hasonló lelki rendezettség, s az emberi élet próbatételeinek során való átmenet eredményezheti azt a lelki hátteret, amely jó alap lehet Isten Lelkének befogadására.

Június 11. — Szentháromság vasárnapja — Mt 28,16–20 — Közösségteremtés

Isten saját képére és hasonlatosságára alkotta az embert, vagyis szeretni képes szellemi teremtménnyé, közösségi lénnyé tette. Szentháromság vasárnapja az ember közösségi dimenziójára hívja fel a figyelmet.

Gyakran halljuk a nagyon népszerű jelszót: Önmegvalósítás. Mit értünk rajta? Legtöbb esetben az ember önző énjének megvalósítását. Mindenki igazodjon hozzám! Nekem jogom van ehhez! Egyéniséggé kell válni!

Az igazi önmegvalósítás nem ezt jelenti, hanem szellemi-lelki dimenziónk kibontakoztatását. Ám ez nem megy másképpen, mint a lemondások, az önfeláldozás, a szolgáló szeretet útján – s közben szinte észrevétlenül közösség alakul, teremtődik környezetünkben. A közösség mindig következmény.

Gyakran halljuk, hogy a szülők és a család életének értelme, középpontja a gyermek! Egy újabb jelszó – gyermekközpontúság! Jól is hangzik. Pedagógiai programok íródtak erre. Ám nem igaz. Helyette az Isten-központúság jelszavát javasolnám. Az előbbi esetben biztosan önző zsarnok nevelődik, a másodikban viszont közösségi, önfeláldozásra, áldozathozatalra is képes ember.

Márai írja a fákról, mennyi magvat hullatnak szét, amíg egyből aztán csodálatos fa lesz. Nem sajnálják a sok-sok áldozatot.

Jézus példabeszédben mondja el, hogy az a búzaszem, amelyik áldozatul adja önmagát, sokszoros termést hoz, az pedig, amelyik erre nem hajlandó, elrothad.

Jézus életpéldájából is ugyanezt a magatartást látjuk, s úgy gondolom, az apostolok szintén ezt a példát hagyták ránk; az ő hitük, tanúságot tevő, életet odaadó magatartásuk eredményezte a kereszténység elterjedését.

Önfeláldozás, áldozattá levés nélkül nincs megújulás és közösségteremtés.

[A június 18-i és 25-i elmélkedés technikai okokból kimaradt]

Július 2. — Évközi 13. vasárnap — Mk 5,21–43 — „Ki érintett meg?”

Jézusban az ember legtitkosabb vágyát teljesítette be Isten: engedte, hogy megtapasztalja, milyen az Isten közelsége. Tette ezt úgy, ahogy nem gondoltuk volna, talán nem is akartuk volna. Isten az ember számára mindig a titokzatosság, és valamilyen mértékben a távolság megtestesítője volt, és még ma is sokszor az.

Isten meg akarta törni a „varázslatot”, ami a teremtés óta odaállt közé és az ember közé. Azt akarta, hogy érinthető legyen, hogy az ember megérezze az Istennel való találkozás örömének az ízét. Hogy mennyire beleivódott magatartásunkba a babonás félelem, jobban már nem is mutathatja meg, mint a beteg asszony reakciója. Reszket, mert meg akar gyógyulni, de reszket, mert érzi, hogy veszélyes közelségbe került Istenhez.

Milyen könnyen elintézhette volna Jézus azzal, hogy észre sem veszi, ahogy a tanítványok is sugallták, az asszony meg meggyógyulhatott volna „magánúton”. Ebben a nagy tömegben hogy' keresheti azt, ki ért hozzá? Jézus azonban tudta, mit miért tesz. Miért volt olyan fontos számára, hogy mindenki megtudja, hogy ez a beteg asszony megérintette? Ez legalább olyan botrányos eset volt, mint ha leprás ért volna hozzá.

Egy asszony, egy beteg asszony, egy tisztátalan, kiközösített asszony Jézushoz, a „megígért prófétához” hozzáért, és ő nem utasította el magától ruháját megszaggatva, jajveszékelve, hogy micsoda botrány történt vele! Ahelyett, hogy tanítana, vagy a zsinagóga tiszteletre méltó elöljárójával foglalkozna, képes egy ilyen asszonnyal vesződni.

Jézus azonban tudta, hogy ki az, aki megérintette, tudta és akarta, hogy mindenki megtudja. De még inkább tudta, hogy mi a különbség az emberi elvárások és Isten gondja, az ember személyválogatás nélküli elfogadása között. Isten azért jött közénk Jézusban, hogy megnyissa a szemünket: Ő nem azonos a rettenetes földöntúli hatalommal, akihez külön protokollon keresztül csak a jók és a bűntelenek számára vezet út. Jézus egy közülünk, aki azért jött, hogy eloszlassa félelmeinket, és közel engedjen magához, mert ahogy Jeremiás mondja: „Örök sze-

retettel szeretlek téged, és ezért vonzottalak magamhoz” (Jer 31,3). És Isten ezt véresen komolyan vette, ellentétben a mi kiszámíthatatlan szeretetünkkel.

A kérdés az, hogy mi mit várunk Istentől? Mit akarunk kezdeni az ő érintésével? Az Ószövetség is kísérletezett Isten megközelítésével, de az igyekezet mindig félelembe torkollott. A legnagyobb próféták is reszketve gondoltak arra, hogy Isten megérintse őket, fordítva pedig el sem tudták képzelni. Az ember saját életéből, kudarcaiból megalkotta a kifürkészhetetlen, „jobb tőle félni” Istent, és soha sem jutott volna el oda, hogy hinni tudjon olyan Istenben, aki nagylelkűen, érdemek, emberszagú válogatás nélkül képes és akar szeretni.

Jézus azért állt meg a beteg asszony mellett, kockáztatva emberi megítélését, hogy meggyőzze a bűnösöket, a gyengéket, a megvetetteket, a kiközösítetteket, a semmire valókat: szeretetének egyetlen érintése elég ahhoz, hogy meggyógyuljon életünk, ha hiszünk, ha elég nyitottak vagyunk arra, hogy bizalmunkon keresztül Isten megérintsen minket.

Július 9. — Évközi 14. vasárnap — Mk 6,1–6 — „Nem az ács ez, a Mária fia?”

Milyen furcsa az ember. Történelme folyamán hányszor előírta, hogy milyen legyen hozzá, illetve másokhoz az Isten, mi az, amit illik Istennek megtennie, és mit nem illik megengednie. Azt meg aztán mindenképpen fontosnak tartottuk, hogy értésére adjuk, milyen messiást fogadunk el, és milyennek a sorsát nem tudjuk garantálni. A messiás minimum király legyen, vagy fejedelem, de legalább a családja legyen valami „magasságos”, és legfőképpen: pusztítsa el azokat, akik nekünk útban vannak.

Milyen boldogan szemezgettük össze az ószövetségi jövendöléseket Keresztelő Jánosig, hogy összeállítsuk a messiás fantomképét, aztán csalódottan kellett beérnünk egy gyanús hírű názáreti áccsal, akiből ugyan misztériumot akarunk gyártani, de akinek csak anyja van, hadserege viszont nincs, csak testvérei. Egyszóval nem így képzeltük! Lehet, hogy mások igen, de mi nem ilyen megváltót érdemeltünk!

Istennek azonban jobban tetszett az építés, mint a rombolás, az ültetés, mint a gyomlálás, a szelíd, megbocsátó szeretet, mint a bosszúra éhes mennybéli hatalom végső leszámolása. A mi torz messiásképünk tette lelkünktől, vágyainktól, életünktől távolivá, elérhetetlenné Istent, aki pedig éppen azért jött közénk, hogy elérjük. Mi rajzoltuk át Isten Fiának vonásait „mennyei fénnyel”, ami által nem illett bele a mi egyszerű, emberi világunkba, pedig ő egyszerűen csak ember akart lenni, akinek egyetlen különlegessége, hogy nem akart különleges lenni, mert tudta, hogy élete csak akkor érvényes mindenkire, ha mindenkié lesz.

Jézus azt akarta, hogy tanítása, élete mindenkor és mindenki számára „érvényes” legyen. Nem engedte, hogy kisajátítsa az emberi önzés és szűklátókörűség. Vállalta emberségét akkor, amikor emberileg bizonytalan módon született közénk, amikor megvetett iparosként Isten szavát kellett hirdetnie papi és hivatalos felhatalmazás nélkül, gyengévé, kiszolgáltatottá, megvetetté kellett lennie, hogy akár megölhessék, otthontalanná kellett lennie, hogy szavai nyomán még a hajléktalanok se vonogathassák a vállukat. Pál szavait idézve: „Bár független voltam mindenkitől, mindenkinek szolgája lettem; a zsidók között zsidó lettem, a törvény alá rendeltek között a törvény alárendeltje, noha nem vagyok a törvénynek alárendelve; gyengék között gyenge lettem…” (1Kor 9,19-22).

Egyet azonban soha sem tett. Soha sem azonosította magát a gazdagokkal, a hatalmasokkal, a „szentekkel”, a fölülről lebeszélgetőkkel, az ítélkezőkkel, az „igazság bajnokaival”.

Bennünk milyen istenkép él? Az erős, vagy a gyenge, a lekezelő, vagy a bizalmat előlegező, a lekicsinylő, vagy a mindennél értékesebbnek látó. A törvényeinkhez szegezett Istent szeretjük-e Jézusban felfedezni, vagy engedjük, hogy egyetlen törvényünk legyen: Jézus odadobott élete. Engedjük-e, hogy Jézus azonosuljon életünkkel, vagy félünk ettől, mert akkor többé nem élhetjük a saját életünket? „Élünk ugyan, de nem mi, hanem Jézus él bennünk.” El vagyunk telve saját magunkkal, megszokásainkkal, „utángyártott” hittételeinkkel, vagy megelégszünk a názáreti ács bölcsességével? Számunkra mekkora próféta Jézus? Egy a sok közül, akinek jobb volt a kommunikációja, mint a többié? Vagy?

Július 16. — Évközi 15. vasárnap — Mk 6,7–13 — „Ne vigyenek semmit az útra”

Emberi fejlődésünk talán leglényegesebb pontjának számít, hogy gondoskodni tudjunk magunkról, ne szoruljunk lehetőleg senkire. Ez annyira belénk van verve, hogy nem is tudjuk komolyan venni a „semmit”, ami Jézus szerint elég nekünk. Felnőttségünket érezzük támadva ezzel a felelőtlen hozzáállással. Felnőtté válásunk leglényegesebb célja és bizonyítéka, hogy önállóak vagyunk, nem függünk senkitől, nem vagyunk kiszolgáltatva senkinek.

Jézus azonban a legnehezebb helyzetben, amikor tanítványainak a saját lábukra kellene állniuk, azt hagyja meg nekik, hogy ne akarjanak függetlenek, bebiztosítottak lenni, hanem védtelenül, csak az evangélium örömével álljanak az emberek elé.

Ahhoz, hogy ezt megértsük, meg kell értenünk Jézust, aki közénk jövésével mutatta meg, hogyan gondolta el Isten az emberré levést. Először ember-gyermekké kellett lennie, hogy felnőtté lehessen. Tanítványaitól is azt kérte, hogy először legyenek Istennek gyermekei, és csak azután akarjanak felnőtté lenni. „Ha nem lesztek olyanok, mint a gyermekek, nem tudtok mit kezdeni Isten országával” (Mk 10,15). Ez a felhőtlen, gyanútlan Istenre hagyatkozás a tanítványi élet alapja. Mi is kifakadhatunk Nikodémussal, hogy hogyan képzeli Jézus a gyermekké levést, de a válasz egyszerű: „Ne vigyetek semmit sem az útra!” Nézzük csak meg, hogy mit is jelent ez a „semmi”.

Jézus útra indítása azt jelenti, hogy legyen akkora bizalmunk Isten iránt, mint a kisgyermeknek édesanyja iránt. A gyermek nem méricskél, nem aggodalmaskodik előre, hogy mi lesz majd holnapután, hanem egészen rábízza magát a szüleire. Nem fél, hogy lemarad valamiről, hogy vakmerően kockáztat meggondolatlan bizalmával. Nem fél, hogy kiszolgáltatottá válik, hogy rászorul másokra, sőt ez egyetlen igazi boldogsága, hogy van, akire rászorul, akihez tartozik, akitől minden, egész élete függ. Ez az igazi próbája annak, hogy kinek tartja Jézust az, aki

tanítványának mondja magát. Egynek a sok „vállalkozó” közül, vagy Istennek. Rábízom-e magam Jézusra, Istenre – vagy azért biztos, ami biztos, egy kis kiegészítő biztosítás nem árt a pénzzel, a karrierrel, az összeköttetésekkel?

Ez azonban nem jelenti azt, amit Pál fogalmaz meg, hogy az evangélium hirdetése, főként szavakban, okot és jogot adna arra, hogy élősködő életet folytassunk (1Kor 9,13-18). Másrészről azt sem jelenti, hogy a „semmi” a sült galamb várásával lenne egyenlő. Vagyis hogy én passzívan elviselem, hogy Isten majd csak csinál valamit. Ami az én feladatom, azt nekem kell megtennem. Fel kell készítenem a lelkemet arra bizalomra Isten iránt, amelyről Jézus beszél: „Ami az enyém, a tied, és ami a tied, az enyém.” Ha Isten nem félt odaadni magát az embereknek, akkor én sem féltem magam odaadni Istennek, Isten ügyének.

Az evangélium nem betű vagy szöveg, hanem élet, amelyet átjár és meghatároz Isten öröme. Annak öröme, hogy Isten megbízik bennem, személy szerint rám bízza mindazok életét és boldogságát, akikért az evangélium szellemében felelősséget vállalok. Annak öröme, hogy elég számomra, amit Jézus szükségesnek tart: a teljes bizalom Isten iránt.

Július 23. — Évközi 16. vasárnap — Mk 6,30–34 — „Gyertek egy csendes helyre!”

Hihetetlen Jézus tárgyilagossága, még akkor is, amikor Isten országáról van szó, amikor a sikerek diadalittas mámorától „repdesnie” kellene. Tisztában van azzal, hogy a sikerek két dolgot jelentenek: hálaadást és elmélyülést. Az evangélium nem emberi alkotás, hirdetése nem emberi siker, hanem az Istennel való együttműködés ereje. Nem elég beleszerelmesedni saját „győzelmeinkbe”, mert azok soha nem csupán a mi sikereink. A Biblia számtalan csendről beszél, kezdve a teremtés utáni isteni elcsendesüléstől Mózesen át, aki évekig hallgatta a csendet Midián pusztájában, és Illésen át, aki a Hóreb hegyén hallgatózott Isten halk hangja után, egészen Jézusig, sőt napjainkig.

Jézus világosan tudja, hogy a sikerek arra valók, hogy felkészítsük magunkat a kudarcokra. Azt is tudja, hogy időnk, erőnk, kitartásunk nem végtelen. Szükségünk van arra, hogy a sikereinket értelmezzük, visszavezessük Istenre, akitől származnak, vele éljük át újra, és vele és általa felkészüljünk a kudarcra is. A csend a lélek otthona, ahol megkeresheti azt az erőteret, amelyben képes megújulni, megerősödni.

Talán érthetetlenül hangzik, de Jézus nem szemforgatásból ment ki a pusztába, mielőtt elindult küldetésének teljesítésére. Nem tömegiszony miatt vonult vissza egészen egyedül egyik legnagyobb „sikere”, a kenyérszaporítás után, amikor erőszakkal királlyá akarták tenni. Neki is szüksége volt csendre, amelyben szembesíthette magát az Atya akaratával, hogy az elcsendesülésben fel tudja mérni küldetésének emberi félreérthetőségét. Ebben a félrevonultságban akarta megtalálni azt az utat, amelyen mi emberek is az Atyához találhatunk.

Nem agyrém az, amikor a Zsidókhoz írt levél azt mondja, hogy emberi életében Jézusnak is volt tanulni, elcsendesedni valója (Zsid 5,8). Azt akarja, hogy a tanítványok megértsék azt a kettősséget, hogy bár „Krisztus szeretete sürget minket”, de Isten csak akkor tud használni minket, ha hajlandóak vagyunk alárendelni magunkat az ő akaratának, és nem vallási fanatizmussal akarjuk pótolni azt, amit nekünk kell megtennünk, illetve amit nem szabad elhagynunk.

Attól a pillanattól kezdve, hogy megérezzük életünkön Isten kezét, felelősségünk megkettőződik. Nem hagyhatjuk el az evangéliumot, de nem hagyhatjuk el azokat sem, akik számára mi vagyunk az evangélium. Hogy ezt a kettősséget hordozni tudjuk, kell, hogy félrevonuljunk, elcsendesedjünk, és megújítsuk, elmélyítsük Istennel való kapcsolatunkat. A csend nem semmittevés, nem üresjárat, hanem a lélek természetes szükséglete. Ezt akarta megerősíteni a tanítványokban Jézus, hogy ne mindent a nyüzsgés, szervezés, csodás nagy tettek magyarázzanak bennünk, hanem Isten, aki akkor is hatékony általunk, amikor megállunk, és megkeressük az ő tekintetét.

Isten csodálatos tapintata az, hogy engedi elhinnünk, hogy mi vagyunk a győztesek, hogy mi gyógyítottunk, hogy mi győztük meg a világot. Nem veszi el tőlünk sikereink boldogságát, mert tudja, hogy ez éltet minket. Azt akarja, hogy tapasztaljuk meg a bennünk lévő isteni erőt, és örömmel töltsön el az, hogy ránk bízta erejét, és mi használni tudjuk az.

Július 30. — Évközi 17. vasárnap — Jn 6,1–15 — „Telepítsétek le az embereket!”

Talán az egyik legmegdöbbentőbb kérdés és felszólítás hangzik el itt a tanítványokhoz. Mi játszódhatott le ekkor a tanítványokban? Minden bizonnyal értetlenül néztek Jézusra. Akárhogyan nézzük is, ez nagyon kemény beszéd volt. A tanítványok ott voltak ugyan Jézus mellett, de Jézushoz tartozásuk még gyenge lábakon állt. Ennek ellenére Jézus egy ilyen megdöbbentő mondattal lepi meg őket. Miért?

Jézus eljövetelének talán egyetlen, talán legfontosabb „miértje” éppen az volt, hogy felébressze és felépítse a követőiben szunnyadó, vagy a félelemtől megnyomorodott hitet és bizalmat.

Ötezernél embernél nagyobb tömeget letelepíteni néhány kenyér és néhány hal köré! Még kimondani, elgondolni is hátborzongató, és mégis megtörtént. Hányszor merül fel bennünk a kérdés: Honnan vegyünk elegendő táplálékot testünk, lelkünk életben tartására, építésére, hogy életünknek ereje legyen, és ne csupán vegetáljunk. Sokszor meg vagyunk győződve, hogy olyan mostoha körülmények között még nem éltek emberek, mint éppen mi, éppen most. Talán sosem volt olyan hitet és bizalmat próbáló az élet, mint amilyet nekünk kell élnünk.

Az igazság azonban az, hogy sokkal nehezebb és emberpróbálóbb volt a hatalmas és félelmes Isten után abban az Istenben hinni és bízni, aki egy maréknyi nevetséges ennivalóval akar megvendégelni több ezer embert. Letelepedni egy olyan Isten mellé, aki isteni léte ellenére szolgai alakot vett föl, és egyszerű názáreti prófétaként akar asztalt teríteni a majdnem semmiből.

Honnan vegyünk annyi szeretetet, kitartást, türelmet, békességet, megbocsátást, hogy hihető legyen a jézusi örömhír, és képesek legyünk meggyőzni önmagunkat és környezetünket, a látszat ellenére is érdemes leülni Jézus mellé, rábízni mindent, amit eddig görcsösen markoltunk magunkhoz. Kioldani a görcsöt a kezünkből, az életünkből, és valóságos bizalommal odaadni mindent, jót és rosszat egyformán, teljes hittel és reménnyel. Honnan? – kérdezhetnénk, és Isten válasza ott áll a tanítványok előtt.

Isten hány ezer évig várt, hogy megszülessen szívünkben a hit és bizalom válasza. Hány elutasítás, szerető közeledésének hány bizalmatlan félreállítása kísérte Isten örök szándékát, hogy asztaltársunk lehessen, hogy befogadjuk őt, mint sajátunkat. Hányszor tapasztalta meg, amit János ír: „Övéihez jött, de övéi nem fogadták be.” Ötezer, tízezer év tanulságát vonta le Jézusban, amikor azt kérte: „Telepedjetek le!” Hihetetlen hit és hihetetlen isteni bizalom! Jézus azt kéri, hogy nőjünk fel ehhez.

Micsoda emberfeletti, isteni megbízatás, hogy alkalmas eszközzé formáljuk magunkat. Helyesebben, Isten kezébe adva magunkat, engedjük, hogy alkalmas eszközökké formáljon minket arra, hogy szavunkra letelepedjenek Jézus köré azok is, akik eddig nem bírták legyőzni bizalmatlanságukat. Micsoda Isten-mértékű feladat! Hányszor gondoljuk, hogy mi is elegek vagyunk hozzá!

Nincs más út Isten felé, csak amely mindent kockára akar és mer tenni Érte, aki soha sem tud boldog lenni addig, amíg mi, mindnyájan teljes bizalommal, boldogan le nem telepedünk lábaihoz.

TARTALOM

Tanulmány
Ferdinand Kerstiens: Igazságos háború – igazságos béke 2–5
Peter Bürger: Dobjátok el a fegyvert! 5–6
Pekár István: Elmetszett gyökerek 21–25
Visszaemlékezés
Habos László: Homokember 7–9
Aktuális
Anette Lübbers: „Ennek a katonának van egy hibája" 10
Körmendy Györgyike: Aláírás-variációk 1948–1991 11–15
Garay Barna: Négy fal között 16
Gyerekeknek Moha-mese
„Noha bácsi" 17–18
Interjú
„Kövesd a szívedet!" (Eugen Drewermann) 19–20
Meditáció
Médl Sándor: Bandi bácsi rózsái 20
Vörös Éva: Mikrofonvarázs 28
Könyvismertetés
Tunyogi Csapó Gábor: Az időtlenség kőszilánkja (Hegyi Béla) 26–27
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 29–31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

E számunkat kalocsai hímzésmintákkal díszítettük.

Hirdetés

Az egyik könyvterjesztőtől visszakerült a kiadóhoz *Karl Herbst* **A valódi Jézus,** illetve *Sárdy Péter* **Jézus kincse emberek kezében** c. könyvének néhány példánya. Ára 1500,– Ft, illetve 1700,– Ft (+postaköltség).
Megrendelhető: Gromon András, tel.: 26/334-155, e-mail: gromon@freemail.hu

GONDOLATOK

Még ez a rövid kis írás is két részre tagozódik, egy bevezetőre és egy befejezőre. A tárgyalás mindenkiben megtörténhet, akit megragad valami belőle.

A Mindenség az éntudatos embernél csak annak éntudatlan pillanataiban, időintervallumaiban nyilvánul meg, és csak azokban érezhető azonosságuk. Egyre többen vagyunk a Mindenség nélküli önmagunkban. Egyre kevesebb a többi lény, aki nemcsak pusztán létezik, hanem a Természet megnyilatkozásaként is él. Vagyis sokasodik a csak önmagát akaró, és csökken a spontán megnyilvánuló élet iránti akarat. Nő köztünk az aránytalanság, mert a nem emberi lények kisebb hányada egyre kevésbé növeli a közös mindenséghányadot.

Az emberek veszteségként élik meg egyedülvalóságuk érzését, és egyre nagyobb tömegekben különböző szerekkel és módokon akarnák elérni a kisebb-nagyobbal, vagy az egészen naggyal való egység érzését, de: nem az éntudat feladása révén! Alkohollal, kábítószerekkel, altatókkal, nyugtatókkal, az eszméletvesztésig felfokozott kép-, hang-, fény- és sebességélményekkel, és még számtalan úton próbálják meg előidézni, visszahozni, ami elveszőben van. A kifejlődött, kifejlesztett éntudat azonban ezt nem tudja hosszú, de akár hosszabb távon sem elviselni. Egy-egy, talán meghatározó élmény eléréséért néha ez még nem is lenne baj, ha tudomásul vennék, mit akarnak, és az – a következő szavakat legszívesebben csupa nagybetűvel írnám – sem a maguk, sem mások kárára nem történne.

Amikor ezeket a sorokat leírom, akaratlan eszembe jutnak *A. Ginsberg* szavai, csak nekem most a fentiekről szólnak:

„Ó anyám
mit mulasztottam
Ó anyám
mit felejtettem..."

György Ottília

„Érted vagyok"
(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XVII/3. (97.) szám
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály, a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: http://bocs.hu
E-mail: ertedvagyok@is.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetőezk, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt. Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: Z.HORV Reklámstúdió, Dejtár
Felelős vezető: Horváth Zoltán

ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj 2005-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2000 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 3500 Ft
Nyugaton előfizetve: 20 Euró

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XVII. évf. 4. szám
2006. augusztus
200,– Ft

Annavölgyi emlék

Búcsú Turiák Ildikótól

Boglárynė Majláth Edina emlékezete

Húsz tézis Istenről

Novella az „új emberről”

Olvasók fóruma

Tunyogi Csapó János önéletrajza

Moha-mese

Vasárnapi szentírási elmélkedések

Írások az életművészetről

Az alábbi, húsz évvel ezelőtt született, s most három részletben megjelenő írással a Bokor Közösség archívumából válogató, új sorozatot indítunk el. Olyan írásokat teszünk közzé, amelyek változatlan aktualitásuk miatt, vagy egyszerűen csak a múlt tanúinként ma is érdeklődésre tarthatna számot.

Annavölgyi emlék

Előszó

Senkit se vezessen félre a romantikus cím. Az itt összegyűjtött néhány elmélkedésnek kevés köze van a regényességhez. Nem szórakoztató írásnak szántam őket, bár az sem mondható, hogy nagy szakmai felkészültséggel írt elemzések lennének. Minek gondolom őket? Egy baráti kör életéhez hozzátartozó, naprólnapra folytatott helyzetmegítélésnek, vagy inkább a megítélés kísérletének. Röviden és gazdasági nyelven: fogyóeszköznek, amit ma használok, de holnapra már jobbra cserélek, s legfeljebb emlékként őrzök, amíg jut neki hely. Naplónak és olvasónaplónak, s néhány jó szándékú törekvés rögzítésének.

Az első elmélkedéseket Annavölgyben mondtam el, s hiába keresztelte át őket irodalmat értő barátom „profán kantátáknak”, bennem mindig „Annavölgyi emlékként” éltek. E különlenyomatra, amellyel kapcsolatban már nem köt a mindenkori szerkesztőnek kijáró önkéntes engedelmesség, ezt a címet írom tehát, miközben a vázában egyenesen állnak az annavölgyi kopár dombokon feleségem által szedett lila vasvirágok, s a telepen ott él egy barátom, akinek megadatott, hogy szeretetéért megalacsonyítsa őt a világ.

Nem nagy dolgok ezek, de elegek egy pillanatnyi élethez.

1. A laikusok kora

1949 augusztusa semmiben sem különbözött az előző, átlagos augusztusoktól, legalábbis így emlékszem. Meleg volt, néha tikkasztóan meleg, poros és talán unalmas. Amikor egy iskolatársam szólt, hogy úgy tudja: párnapos lelkigyakorlat lesz a Szent István templomban, közömbösen, meglehetősen érdektelenül vettem tudomásul közlését. Hatodik és hetedik gimnázium között az embernek megvannak a maga sajátos problémái, ezt megfejelte a történelem egy politikai csoport „hurrá”-propagandájával, s egy csendesen, alattomosan terjedő félelemérzettel. Nem tudom megmondani, miért és hogyan kerültem mégis oda a lelkigyakorlatra. Talán azért, hogy találkozzam néhány barátommal, akikről azt gondolhattam, hogy ott lesznek. Különösebbet nem vártam. Az előző tíz évben mindig tagja voltam valamilyen, életkoromnak megfelelő katolikus szervezetnek, szavaltam, énekeltem, vezetőképző tanfolyamra jártam, tisztségem is volt a Kongregációban. Nagyjából tudtam, mit várhatok az Actio Catholica keretében mint világi hívő. Azt is tudtam, hogy tőlem mit várnak.

Azt a lelkigyakorlatot azonban nem az Actio Catholica szervezte, amint hogy a következő évek történelmét sem egy feudális, vagy polgári kormány alakította. Jó időre megszűnt az a bájosan elgondolt együttműködés, amely a klérus és a hitét művelten és öntudatosan élő világi apostolok között elkezdődött volna. Lehet, hogy most már örökre megszűnt. Legalábbis úgy és számomra. Nem tudtam, hogy miközben a vasútvidéki grund felé ballagok, az akkor még befejezetlen templom felé, már egy új korszakban haladok, mivel ezekben az években immár hazánkban is elkezdődött a laikusok kora. Megmozdult a bázis – bár akkor ezt nem így mondták.

Elég sok csata volt már mögöttünk. Védtük a régit, becsülettel harcoltuk az utóvédharcokat, sorra szorultunk ki állásainkból. Be kellett látnunk, hogy az új világ nem kér belőlünk, történelmi bűnökkel megterheltek utódaiból. Nincs szerepünk, nincs becsületünk. A legtöbb, amit elérhetünk, hogy megtűrtek leszünk, akik csak mindennapi kemény munkájuk alapján kaphatnak egyáltalán helyet a társadalomban. Elismerésre, értékelésre reményünk sem volt, létünket bizonytalannak látva, félve és megzavarodva éltünk abban a világban.

Sokan sokféleképpen fejezik ki azt, ami azután történt, hogy – úgy látszott – mindent elvesztettünk. Aszerint, hogy a dráma melyik mozzanatát vagy hatóerejét tekintjük, beszélhetünk a keményen megnyesett fa friss kizöldelléséről, a Szentlélek megújító kegyelméről, a forrásokhoz való visszatérésről, az evangélium újrafelfedezéséről, a szorongatásban kitartók jutalmáról, Jézusnak az Egyház részére adott ígéretéről. Mindezek annyira igazak, hogy vitát sem érdemes nyitni róluk. De ha megkísérlem teljesen átfogni a történéseket, akkor elmondhatom, hogy egy olyan újjáteremtődés korában éltem, amikor a történelem műhelyében együtt volt minden ahhoz, hogy evangéliumi kereszténység szülessen – ha az ember is akarja. A történelmileg, társadalmilag megalázott, különféle erőszakok alá vetett, az ellenszegülés eszközeitől megfosztott, kigúnyolt hívőnek megadatott a nagy lehetőség: leszámolni a múlttal, megváltoztatni a gondolkodást, és új eszmékkel, új emberként nekivágni a holnapnak.

Romantikus lennék, ha azt mondanám, hogy ez történt azon az augusztusi lelkigyakorlaton. A fordulatok nem mindig és nem mindenben 180 fokosak. De új barátokra leltem, és utána értelme lett a munkának. Még nagyon hagyományosan, s amint a tapasztalat mutatta, nem is hosszú távra, de indulásnak elegendően. A magyar egyház életében még nagyon önállótlanul, még vezetésre várva, megjelentek a laikusok. Hiszen voltak már nem-papi személyek jóval korábban is az egyházban – vetheti ellen valaki. Ez igaz, viszont az új laikusok egy dologban alapvetően különböztek a régi, úri világ laikusaitól: azt hitték, úgy tudták és így vállalták, hogy az új világban nekik kell megmenteniük az egyházat. Még nem tudták, hogy az „egyház” bármilyen „új világban” képes megmenteni önmagát a semmire, ha megegyezik az új hatalommal. Én és barátaim úgy láttuk, hogy minden, ami régi, összeomlott, vagy hamarosan elpusztul, és nekünk nincs más lehetőségünk, mint iskolák, szerzetesházak, s hamarosan talán templomok nélkül, egy szál magunkban tenni tanúságot a hitről, a Krisztusról. Ebben a tanúságtevésben csak sorrendi, de nem ontológiai különbséget láttunk papok és nem-papok között. A várható Golgotában és máglyafüstben egyként való részesedés már munkálta Isten népének igazi egyenlőségét.

Ez az egyenlőség több folyamat eredménye volt, és lesz még a jövőben is. Először az történt, hogy megmutatkozott a korábbi egyházi elméletek, gyakorlatok, szolgálati és veze-

tési stílusok gyengesége, evangéliumtalansága. Majd a szorongás idején új elméletek és új emberek jöttek, papok és nem-papok, s mi több, hívők és nem-hívők, és kritikus-konstruktív hangjukkal ébreszteni kezdték az emberek lelkiismeretét. Egyre visszatetszőbbé vált a papi szoknyák körül udvariaskodó, klerikális beállítottságú laikus réteg viselkedése, másrészről lassan erősödni kezdett az egyházát egzisztenciálisan szerető, ámde – vagy éppen ezért – egyházi vezetőinek tevékenységére kritikusan reflektáló civilek tábora. A jövő a szolgálati papság becsületét megvédő papok és a minden őszinte krisztuskövetőnek kijáró becsületet megszerző laikusok azonos létsíkon megvalósuló egységében van.

E századbeli történetünk előtt és elején azonban még nem látszott tisztán, mennyire a laikusok fogják meghatározni az egyház kötelező alakulását. Ki gondolta, hogy a vallásüldöző francia forradalom valójában az üdvösség történetét munkálja, amikor újból kihirdeti a szabadság, egyenlőség és testvériség – a keresztények által egyszer már vallott, de az egyház által engedelmességbe, hierarchiába és diszkriminációba temetett eszmét. Ki gondolta, hogy a Kommunista Kiáltványt megfogalmazó és valóra váltani akaró nem-hívők, a 3x8-ért harcoló elkeseredettek fogalmazzák meg először azokat a szabadságjogokat, amelyekért az egyházban, a szeretet országában, még ma is harcolni kell. Közel 140 éve egy tipikus civil jenki hirdette meg a rosszal szembeszegülő polgári engedetlenség magatartását, s e század első felében folytatta egy civil indus ügyvéd látványos, erőszakmentes küzdelmét a szabadságért, függetlenségért.

„Ma a Szentlélek az egyházon kívül, a civilek körében fúj", mondta jó néhány évvel ezelőtt egy művelt, tekintélyes pap. Nem igaz; az az igaz, hogy a hivatalos egyház tette magát képtelenné a Szentlélek üzenetének felfogására komplikált eszmerendszerével, tételeinek valódi felülvizsgálhatatlanságát kimondó dogmájával, az igazság fáradságos kutatása helyett a tekintély kinyilatkoztató stílusával, a vélt üdvösség elégedett birtoklása tudatában az üdvösség eszközeit használni nem akarók melletti elmenésével, a parancsoknak jó tanácsokra való degradálásával.

„Szívem elszorul az üresség láttán: nincs isteni szó, krisztusi sugár, erkölcsi vezető, aki a dulakodás fölött rámutatna Isten városára." „A háború előtt őszintén igyekeztem megérteni minden vallást, igazat adni és igazat szolgáltatni mindegyiknek... Evangéliumi megújhodást vártam tőlük, amely tettekkel nyilatkozik meg, mihelyt nagyszabású alkalom lesz rá. Eljött a nagy alkalom, s ami nyilvánvaló lett, az valamennyi vallás csődje volt, a régieké is, az újaké is. ... Én az embert is, eszmét is a próbatételnél mérem. A próba a döntő. Azok a keresztények, akik azt keresték, hogyan lehetne összeegyeztetni az evangéliumot a háborúval, az istenfélelmet felebarátaik legyilkolásával, tönkretették az evangéliumot, az Istent, és tönkretették saját magukat." (1)

Romain Rolland laikus szavait idéztem az imperialista háború idejéből, de idézhetem az 1985-ös Hansjakob Stehlét is, aki látva azt a diplomáciai ügyeskedést, amellyel az egyház egyrészt nyilatkozattal fékezi meg a szegénység ellen lázadó forradalmárokat, másrészt az ateista nagyhatalom külügyminiszterére mosolyog, így ír: „Végezetül a kommunistáknak sem éri meg, hogy manicheus módon a világ minden baját mindig az ideológiai ellenfél számlájára írják, főképp ha annak divíziók helyett csak vízióik vannak. Egy olyan pápával, aki Hiroshimától Auschwitzig mindenütt, mint egy pacifista, a világ lelkére beszél, a haza védőinek azonban mindig békét hagy, még az ateisták is megegyezhetnek abban, hogy majd az égben béke lesz." (2) Ha egyházunk ki akarja venni a részét a világi diplomáciából, akkor minden nyilatkozat ellenére, a legfelsőbb szinteken kialakulhat egy „entente cordiale", amelynek a szegények isszák meg a levét.

Egyházunk egy évszázaddal kullog a történelmi fejlődés mögött. Az amerikai egyház most foglalja pontokba – és nem felső utasításra – az emberi szabadságjogokat az *egyházban*, mivelhogy nincsenek meg. Nem pirulunk el most elnevezni a drága jó Józsefről május elsejét Munkás Szent József napjának, most iktattuk be a Béke Világnapot, amikor elvileg is alig teszünk érte valamit. Camara lemondását hamarabb elfogadták, mint más hasonló korú püspökét: Dél-Amerika lelkiismerete volt, de bíboros nem lett belőle. Amit egyes egyházi személyek (Arns, Lorscheider) tesznek Dél-Amerikában, az legalábbis gyanús. Hiába lesz egy szláv páros Európa védőszentje, ha az egyház sorsát Nyugathoz kötjük. Egyáltalán: nem nevetséges Európa sorsát attól tenni függővé, hogy van-e Európának védőszentje? Inkább élő szentek kellenének.

Az emberek elhagyják az Egyházat, mert teológiai tételeken, szertartásokon és a fegyelmi rendszabályok örökös érvényesítésén túl az utóbbi időben nem képviselt haladó módon semmit, amin azt értem, hogy nem kockáztatta létét az emberek igazi boldogságáért, életéért. A vezetők fejében még most sem a haladó gondolatok járnak, hanem tekintélyük, méltóságuk, befolyásuk erősítése, miközben elhagyja őket népük. Mivel az ember – magára hagyatva, mint akire nem figyelnek – maga kénytelen megfogalmazni és megvalósítani gondolatait.

„Göttingenben elsősorban Hilbert és Minkowski előadásait látogattam" – írta Max Born 1965-ben. „A két jó barát sokszor meghívott, hogy tartsak velük hosszú erdei sétáikon. Noha megszoktam a szabad és heves vitákat apám biológus barátai között, mély benyomást tett rám, ahogyan ez a két nagy matematikus a világra tekintett. Nemcsak a kor legmodernebb matematikáját tanultam meg tőlük, hanem ennél sokkal fontosabbat is: azt a kritikus magatartást a társadalom és az állam hagyományos intézményeivel szemben, amelyet egész életemen át megőriztem." (3)

Egy 83 éves Nobel-díjas laikus a kritikus magatartást tartja nagyra, s ha körülnézek, akkor azt látom, hogy egyházunknak egyáltalán nem a kritikus magatartás a jellemzője, hanem az a barokk elégedettség, amely túláradó boldogsággal nyugtázza, ha az állam érdemjelekkel ékesíti az őt jól kiszolgáló egyháziakat.

A kritikus laikusok már a 20-as évek Franciaországában létrehozták a kiscsoportok elődeit, megpróbálkoztak a faluközösségekkel is. A 30-as évek Belgiumában, ha késve is, de ott voltak a munkások között. S a laikusok érdemét nem csökkenti, hogy animátoraik legtöbbször papok voltak, mert a papok gyakorta dolgoztak ellenszélben, a felfüggesztés és kiközösítés valós veszélyében. Még fontosabbnak tartom azonban azt a rejtett fejlődést, amelyre a hivatalos egyház nem figyelt fel, mert nem értett hozzá, mert látszólag nem érintette az egyházat. Ez a fejlődés az emberek gondolkodásmódjában zajlott le. Amikor kiragadtam a Born által nagyra értékelt kritikus magatartást, akkor azt egynek tartottam a huszadik század vívmányai közül. Miért? Azért, mert ez a kritikus magatartás valahol a mélyben kapta meg az igazolást. A huszadik század természettudományában, amely megtanít minket arra, hogy kétségbe vonjuk, újra átgondoljuk a régit, hogy megszabaduljunk az elavulttól, és eljussunk az újhoz.

„Egyetlen fizikai elmélet sem végleges: új tapasztalatok módosításokra, sőt visszafordulásra késztethetnek

bennünket. De ha végigszaladunk a fizika történetén, ingadozást, habozást láthatunk ugyan, azonban a primitívebb fogalmakhoz való visszatérést aligha." (4) Mármost abból, hogy kiválasztottam és igaznak tartom ezt az idézetet, az következik, hogy hitemet nem annak tartom, hogy egy vastag könyvből felolvasok vagy nekem olvasnak fel, hanem olyasminek, aminek története van, aminek a története során tapasztalás van, a tapasztalatok pedig alakítják felfogásunkat. Bizonyos utakról vissza kell térni, de ez a visszatérés nem azonos a múlthoz való visszatéréssel, mert a múlt már elmúlt. Valljuk azt, hogy törekszünk a legvilágosabb látásra, és azt is tudjuk, hogy ez a látás nem végleges. Valljuk, hogy mindenkinek joga van e látás megerősítésére vagy módosítására, aki tapasztalatokat szerzett, mert vállalkozott tapasztalatok szerzésére. Senkinek nincs joga a maga tapasztalatait abszolutizálni. Annyit tarthat belőle igaznak, ma és most, amennyit korrekt közösségi vitában meg tudott védeni. Figyeljetek csak a következő gondolatláncra!

„Amikor edinburghi katedrámról nyugállományba vonultam... (Einstein) röviden és világos érvekkel kifejtette... Érvelésével nem értettem egyet... nem tartottam megfelelőnek... Válaszomban azzal indokoltam... Kifejtettem... kimutattam. Einstein azt válaszolta, hogy félreértettem őt, mert... Ezt követő levelezésünk tele volt kölcsönös félreértésekkel. Pauli ... őszintén megmondta nekem, hogy tényleg nem tudok jól odafigyelni mások véleményére. Azt hiszem igaza is van. De segített, ... a végső változat ... elnyerte Pauli teljes helyeslését. Noha vitánk Einsteinnel meglehetősen éles volt, barátságunkat ez a legkevésbé sem érintette." (5)

Jól mondta Gyarmati István egy előadásában, hogy a természettudományoknak is köszönhető, hogy kialakult a tekintélytől mentes, tényekre alapozott érvelés. Csakúgy, mint Szókratésznél, ahol az Istentől eredő igazságon kívül nincs más gondolkodásalakító erő. A misztika vagy az ellenőrizetlen gondolkodás iránt vágyódók persze lenézhetik ezt a túl egyszerűnek látszó logikát, mindazonáltal az igazságért így megküzdő embernek meglehet az az elégtétele, hogy élete során nem hazudott irreális dolgokat. Van így is elég titokzatos és elrejtett tény a világban. A huszadik század tudományának nagy vívmánya éppen az axiomatikus módszer. Semmi más ez, mint őszinte szembenézés a természet kifürkészhetetlenségével, elismerése annak, hogy ennyit tudunk, és többet nem. Mert nemcsak az lett axiómává, hogy két pontot mindig össze tudunk kötni egy egyenessel, jóllehet igazában nem is tudjuk, milyen a pont, meg hogy az elektromágneses hullámok olyan fizikai létezők, amelyek eleget tesznek egy bizonyos egyenletrendszernek, pedig e hullámok természetét úgy teljes egészében nem ismeri senki, hanem az is axiómává lett, hogy van Isten, és az is, hogy nincs. Mert ismereteink még mindig felszínesek, még az anyag mélységeibe sem látunk bele, mennyire kevéssé a transzcendens világba. Állunk az ismeretlen határán, fogjuk a felénk érkező üzeneteket, barátainkkal összegezzük és megbeszéljük a tapasztaltakat, értékelünk és vitatkozunk, mindenre odafigyelünk. Ellentmondásokat oldunk fel, vagy hozunk egységbe, részleteket illesztünk helyéükre. Becsüljük a keresőket, becsüljük az igazat tudókat, és óvjuk egymás szabadságát, életét. Mert szemben állva az összes létezők világával, amely felénk jelez és felénk sugároz, észrevesszük, hogy egyetlen, legalapvetőbb kincsünk az életünk, a létünk, ami az oka annak, hogy felfoghatjuk a különféle létek üzeneteit. Ezt a kincsünket nem magunktól kaptuk, ajándék ez a történések mélyéről, nem érdemeltük ki, van, és büntetlenül nem is emelhetünk rá kezet. Ennek elfogadásával válik a hívő laikus igazán emberré, akinél nincs csodálatosabb, s aki méltó arra, hogy megismerje a dolgok okait.

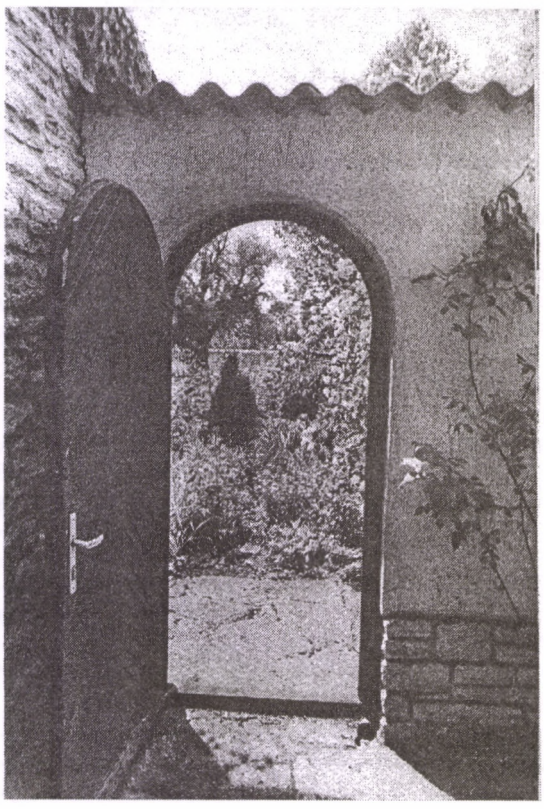

Ezt tartom én nagynak és szépnek az életemben. Hogy örökölt hitem erejében, a természetről és társadalomról tapasztaltak segítségével, barátaim támogatásával minden igazságot becsülve nézek ebbe a világba. Mert Isten benne van minden részletben, de Isten több minden részletnél. Mert a Lélek szól minden vallásban, de a Lélek több minden vallásnál. Mert Isten a Lélek által mindenkit hív, a Föld minden határairól minden időkön át. Keresem Istent a részletekben, ahová Ő beágyazott, és túl akarok emelkedni minden részleten az Ő végtelen Országába.

2. „A Föld fog sarkából kidőlni ..."

A laikusok megjelenése az egyház életében többoldalú. Két vonását már említettem: új arcok és új gondolkodási formák tűntek fel. A munka, a tudomány, a művészet és más foglalkozási ágak világából jött emberek tevékenysége és látásmódja termékenyítőleg hatott a teológiára és az egyház közösségi életére. A fejlődés elmélete, az antropológia, a biológia ugyanúgy elvezetett egy új szemlélethez, mint a humán tudományok közül a tartalomelemzés, a szövegkritika, avagy a társadalomtudományban a szociológia, a csoportdinamika, és így tovább. Mindig jött valami új, hol a kozmológiában, hol a mikrovilágban. Vitatkoztunk az idő és a tér természetéről a relativitáselméletben, az okság elvének érvényesüléséről a kvantummechanikában, s ugyanott fogalmaztuk meg a komplementaritás elvét. Lételméleti és ismeretelméleti kérdések kaptak új megfogalmazást, miközben a másik oldalról a pszichológia tárt fel újabb ismeretlen területeket az emberben. Nem lehetett nem látni, hogy az új igazságok fényében meg kell újulnia az Istenről való beszédnek és az Istent kereső emberek szociológiai alakulatának, az egyháznak is.

Az előző elmélkedésben még egy újdonságot említettem: a laikusok felelősségérzetét. Ez szintén új jelenség, amely nem jellemző az előző, papilag-atyailag vezetett, engedelmes, hallgató egyházi népre. Sőt, kitágítom: olyan erkölcsi felelősségvállalásnak lettünk tanúi, amely hordozó rétegében kiterjedt a nem-hívő világiakra, tárgya pedig az egész emberiségre szélesedett. Immáron bárki fe-

lelősnek érezhette magát az egész világért. Hosszú sorát mondhatnám el azoknak a világi személyeknek, akik meg nem alkuvó erkölcsöt hirdettek az embertelen világban, életükkel igazolták szavukat, míg az örömhír birtokosai mély hallgatásba merültek. Elástuk erkölcsi kincseinket, s ezért a profán világnak kellett megszólalni és elmondani, hogy az ember megmentésre vár. S ebben az *embernek* van tennivalója.

„Most már minden ember kötelessége – kivétel nélkül mindenkié, hogy elkerüljük a katasztrófa felé vezető utat. ... Az új korszak, amelynek küszöbén állunk, alapvetően különbözik minden múltbeli korszaktól... Háború és erőszak állt keresztapaként az új korszak bölcsőjénél. A gondviselés ajándékát gyilkolásra és rombolásra használtuk. A gonosztett átka örökké rajtunk ül majd. ... Gondolkodásunk radikális megváltozása nélkül nincs kiút a jelenlegi veszedelemből. ... A nézeteltérések a régi erőszakos eszközökkel nem rendezhetők." (6)

Az embernek van tennivalója, mert az Atya, aki „szüntelen munkálkodik", az emberekre vár.

Fogadkozásban nincs hiány. Az Internacionálé hangjaival rohamra induló munkásosztály a sarkaiból akarta kidönteni a földet, és megálmodta, hogy a semmiből mindenné lesz. A Föld egyik legerősebb katonai erejévé lett, ez kétségtelen. A két világháború bűneit sirató Egyház is vallotta, hogy „soha többé háborút", de az igazságos verekedésről megfogalmazott, van is – nincs is tudathasadásos nyilatkozatánál többre nem jutott. Sőt újabban, a politikai helyzet változásával, meg is növekszik az öntudata, és elkezdi sorolni, mi mindent tett az üldözöttekért.

Nos, egy új korszak elején mi is odaálltunk a történelmi rajthoz a világ megváltoztatásának szándékával. „Vagy mi mutatjuk meg a világnak Jézust, vagy a világ nem fogja megismerni őt" – hirdettük. Mi, a laikusok, pontosabban a magyarországi kisközösségek tagjai, a laikusok korában, az egyházért érzett felelősséggel. „Védjük meg Isten becsületét" – így is mondtuk. Lássuk tehát önnön kritikánkat! Ideje is már, hogy gondolkodásunk errefelé vegyen irányt; hogy azonban munkánk módszeres legyen, végezzünk egy kis előkészületet. A jelszavak meg a fogadkozások értékelésére haszonnal olvashatjuk Max Planck sorait.

„Az az etika a legértékesebb, amelyik a gyakorlati életben a leghosszabb ideig beválik: éppúgy, mint a tudományban is mindig az az elmélet részesül előnyben, amely legjobban megfelel a tapasztalatnak. Ettől az igazságtól átitatva minden idők nagy etikusai legfontosabb feladatuknak tartották, hogy tanításuk a világban a gyakorlati tevékenységet segítse elő, miközben ők saját példájukkal jártak elől. És éppen a legnagyobbak közöttük, Szókratésztől Jézusig, nem haboztak, hogy ezért a legmagasabb célért életüket is feláldozzák. Sőt ... ez az egyenes kiállás tanításuk nagyságának lényeges jegye. ... Milyen kicsinek hatnak ezekkel a nagy egyéniségekkel szemben ... (azok), ... akik logikájuk ... minden mesterfogásával büszke épületeket emelnek, amelyeket ... éles elmével meg tudnak védeni, de ... nem gondolnak arra, hogy etikai követelményeiket saját magukra alkalmazzák. ... Úgy látszik, nem sejtik, hogy ezzel az állásfoglalással éppen az egyetlen utat zárják el az elől, hogy etikájuknak általános érvényt szerezzenek." (7)

Újságlapokat, könyveket forgatok. „...határozott világossággal ki kell jelenteni, hogy... a tökéletes földi társadalom keresése a legsúlyosabb veszély a politika és a társadalom számára, mivel szükségképpen anarchikus utópiához vezet. ...Erkölcstelen az a látszólagos moralizmus, amely a tökéletessel elégszik csak meg." (8) Ezt egy vezető bíboros írta. Lássuk ezután egy ornátus nélküli biológus nyilatkozatát! „A gyilkosságot mindenkor a legnagyobb bűnnek tekintették, de a hadiipari tömörülés és a kormány ambícióinak kielégítéséül szolgáló gyilkosságok igazolására kétféle gyilkosságot különböztetünk meg. Az egyik az egyéni gyilkosság, amit szigorúan büntetnek. A másik a 'politikai' vagy 'háborús' gyilkosság – ezekért nem jár büntetés, sőt éppenséggel dicsőségszámba megy. Két feltétele van annak, hogy egy gyilkosságot politikai vagy háborús gyilkosságnak minősítsenek. Az egyik az, hogy bizonyos jelszavak vagy elméletek szentesítsék. A másik: hogy nem egy embert ölnek meg, hanem százakat, ezreket, milliókat vagy akár az egész emberiséget. Minél nagyobb a meggyilkoltak száma, annál inkább politikai vagy háborús a gyilkosság. Az új korszakban... gyilkosságnak kell neveznünk minden embertársunk megölését színre, vallásra, állampolgárságra vagy katonai egyenruhára való tekintet nélkül, akármilyen jelszó, hazugság vagy elmélet kíséretében történjék is, függetlenül a meggyilkolt emberek számától... Az emberiség akkor találja meg békéjét és biztonságát, ha eléri az erkölcsi és etikai fejlődésnek azt a színvonalát, hogy mindenfajta gyilkoló szerszámtól visszaborzad, és megbélyegzésszámba megy felölteni a tömegpusztítás uniformisát." (9)

Következzék most egy pápa: „A katonai szolgálatnak minden nehézség ellenére pozitív lehetőségei vannak: kapcsolatteremtés másokkal, más szokások, más kultúrák, követelmények megismerése, a helyes vetélkedés és belső gazdagodás. ... A katonák legyenek bátran keresztények, akik a feltámadt Krisztus erejében építik az emberek országát és Isten országát." (10)

A bíboros attól fél, hogy a tökéletességre való törekvés tönkreteszi – az embert? – nem, a politikát! A biológus szégyennek tartja a katonaruha felvételét. A pápa értékesnek látja a katonai mesterséget, egy újabb laikus viszont ezt mondja: „Őrület kockára tenni az emberiség létét azért, hogy biztosítsuk egy filozófiai tan vagy gazdasági rendszer győzelmét. A magam részéről hiszek abban, hogy a tömeggyilkosság és a háború minden körülmények között gaztett." (11)

Ki fog hát dőlni a világ a sarkaiból? És kik döntik ki? Kommunisták, bíborosok, biológusok, fizikusok, politikusok, filozófusok?

Avagy mi?

Elég volt mások kárpálásából! Műveljük saját kertjeinket, ámde azzal a tudattal, hogy kis kertünk művelésének messze ágazó következményei vannak.

Ennek az elmélkedésnek más címet is adhattam volna. Például ezt: A megélés kora. Minden világsark-kiforgató ugyanis a lelkesedés szép órái után szemben találja magát a megélés éveivel. Én például 36 éve próbálom megélni első és többedik lelkesedésem céljait, s meglehetősen feszélyezve érzem magam, ha bizonyos témákról faggatnak. Az nem vigasztal, hogy egész generációm küzd az önvizsgálat nehéz feladatával. Nekem magamnak kell látnom: miféle bálványokat és gátakat döntöttem le, és miket nem. Legelőször szögezzük le, hogy a laikusoknak az egyházi életbe és az erkölcsi világba való betódulásától még az égvilágon semmi sem fog történni, ha csupán a szerepek őrségváltása zajlik le, s a forradalmi, kritikus civilek elkezdik a módszeres ellangyosodást, az adminisztratív tevékenységet. Ha a hajó nem változtat irányt, akkor nincs jelentősége annak, hogy a legénység helyet cserél a tisztekkel. Egy lépést sem jutunk előre attól, hogy laikus temet vagy karinget ölt fel, vagy hitoktat ugyanolyan elavult tanrendszert, mint pap elődje, legfeljebb egy történelmileg halálraítélt alakulat adminisztratív gondjai oldódnak meg egy időre. A laikusoknak nem pozíciókért vagy jogkörö-

kért kell harcolni. A laikusoknak az új tartalmat kell példamutató szolgálattal életté alakítani. Amelyik laikus ezt jól végzi, annak nincs szüksége sem más ruhára, sem fizetésre, sem feudalizmusból itt maradt kacifántos rangokra. Több forog itt kockán, mint hivatal és öltözék! Arról van szó, hogy van-e Isten vagy nincs, mert Isten természetes módon csak akkor van, ha valakik képviselik Őt, ha valakik szavából és tetteiből következtetni lehet Reá. Jól kiélezem a mondatot: Isten azért van, mert van ember, aki hisz Benne. Másodszor pedig arról van szó, hogy lesz-e ember. A jövőben! Feleljen erre mindenki, aki erkölcsi tanítónak állítja magát! Ez a választóvíz, amely megkülönbözteti az evangéliumi törvényt a nem-evangéliumitól. A választ követelés keménysége pedig nem monománia, rögeszme, paranoid képzet, gőg, szemellenzősség, hivalkodás, egysíkúság, lefojtott erőszakosság, a másik állandó piszkálása, nyugtalanság. A laikus forradalmi profánsággal teheti fel a jelenkor két nagy alapkérdését: Van-e Isten? Mert tégy róla igaz tanúságot az életeddel! Lesz-e élet? Hát add oda mindenedet, hogy ki ne száradjon az élet dúslombú fája!

Beszélni Istenről egész emberségünkkel és védeni az életet minden képességünkkel – *ez* az ezredforduló nagy főparancsa. Ezt a parancsot kaptuk örökségbe az üdvtörténet Nagy Laikusától, Jézus Krisztustól. Ezt a parancsot váltja valóra mindenki, aki egészen átadja magát Istennek, aki féltő gonddal, meleg szívvel fordul az emberek felé. Ezért jelent számomra oly sokat az evangélium mellett az igaz emberek szava és műve, mert a profán cselekvésekben is sokszor látom megcsillanni az isteni mintát, gondolatot. Amikor tehát saját életünk elemzéséhez látunk, gondoljuk meg: a laikusok, az Isten népe egészének hatására létrejöhet a szakrálisra és világira mesterségesen szétesett Valóság új szintézise azáltal, hogy a világban, és nem elszigeteltségben élő Isten népe mindennapi életébe egyként belefér a kemény anyaggal való izzadságos birkózás, az anyagon túli Istennel a Lélekben való beszélgetés, s mindez beleágyazva társadalmi, szociális, közösségi emberi kapcsolatok szövevényébe.

Korunk példaképei között – sajnos – kevés az egyházi ember, s meglepően sok a nem-egyházi, vagy nem-hívő személy. Ha meggondolom, hogy miért van így, egy evangéliumi fogalomhoz jutok el. Végigfutok például a hazánkban kiadott természettudományos gondolkodók kötetein. Mondjuk 10 kötet van előttem. Egyik sem materialista gondolkodó, de az ateista ismereteket pártfogoló hazai könyvkiadás mégis megjelentette őket. Miért? Azért, mert életté, sikeres, gyümölcstermő életté váltották természettudományos hitüket. Mert az igazat tárták fel úgy, amint az ember halad a „minden igazság” felé. Ezeknek az embereknek attól van a más alapelveket valló emberek előtt valós, nem emberi csinálásból eredő tekintélyük, hogy szavuk mögött teljesítmény áll. Teljesítmény! Amint az Isten világában sem lehet mástól tekintélye valakinek, mint teljesítményétől. Nincs tekintély kézrátételből, ha a kézrátétel árulásba torkollott. Nincs tekintély kézrátételből, ha a kézrátétel nem termett gyümölcsöt. Akár fogható, mérhető, látható gyümölcsöt, akár a gyilkos erővel szembeszegülő golgotai Krisztus véres verítékének gyümölcsét. Ugyanígy, laikus testvéreim, a mi tekintélyünk, szavahihetőségünk sem alapulhat máson, mint azon a teljesítményen, amivel válaszolunk az ezredforduló főparancsára. Sorold fel imádságaid, elmélkedéseid óráit, számold ki az időt, amikor Istenről tanultál, beszélgettél és ezek után – Planck útmutatása alapján – nézd meg: miben alakította ez a mindennapi gyakorlatot, és elöl jártál-e a gyakorlati tevékenység alakításában. Mutasd meg, hogy tudtál szeretni, tudtad összekapcsolni életedet egy másik emberrel, tudtál új életeket elindítani és gondozni. Tudtál közösségbe szeretni embereket, és mások is tudtak szeretni téged. Mutasd fel lapos földi és telt égi erszényedet, mutasd meg a gazdagok házaiban lévő székeket, amelyekre ülhettél volna, de nem ültél. Mutasd meg, hányszor tudtál önmagadon győzni, és másoknak megbocsátani. Mutasd fel, hány órát virrasztottál, tépelődtél, tervezgettél a rád bízottakért, mennyi idődbe és pénzedbe került az Országépítés – ahelyett, hogy Te kaptál volna érte fizetést. Sorold fel a pohár vizet, az irgalmasság tetteit, a viszonozhatatlan jócselekedeteidet, s ne állj elém ábrándozva, érzelmesen, szépen dalolva, életed idejét eltékozolva. Üres földi kezekkel csak akkor mehetünk az ítéletre, ha abból a kézből a Sátán kiverte a gyümölcsöket, a teljesítményeket. Mert lett volna gyümölcs, de ellene mondtak. Teljesített volna a kéz, de bilincset raktak rá. Egybeszerette volna a világot, de felszögezték egy keresztfára.

Semmiből lehetünk mindenek, ha mindenkiért leszünk semmikké.

Azt hiszem, hogy minden helyes önvizsgálat kiindulópontja, értelmes és Istennek tetsző életünk alapja, laikus becsületünk megőrzésének záloga, Isten létének bizonyítása, az emberi élet megóvásának feltétele az, hogy józanul meghatározott teljesítményekre törekszünk. Ebbeli törekvésünktől szirénhangok csábíthatnak, de el nem téríthetnek. A teljesítményre való törekvés minden egészséges élőlény célja. Ahol nem teljesítménycentrikusak az emberek, ott nincs centrum sem, ami felé teljesítményükkel törekedni akarnának, vagy eltévesztették a módot, amivel a cél felé haladni kell. Jézus nem hagyott kétséget afelől, hogy tanácstalansággal, tengés-lengéssel, langyos ábrándokkal nem lehet bejutni Atyja házába. Aki műveket, *ergon*okat hoz létre, annak nem kell kifacsart szemléletűvé vagy álértékeket előtérbe tolóvá lenni ahhoz, hogy lássa, mire jutott. Lelki egészségünk múlik azon, hogy valós dolgokat tekintettünk-e hívőhöz illő cselekedeteknek, vagy a lustaság, lehangoltság, megtévesztettség, bizonytalanság, átvertség, félreneveltség, álszentség, megfélemlítettség, gyávaság szülte korcs vallási aktusokat.

A Föld meg a történelem teljesítményeken fordul.

Isten Országa is rajtunk, teljesítményeinken fordul.

Merza József

(Folytatjuk)

Jegyzetek

(1) Romain Rolland, Napló a háborús évekből 1914–1918. Gondolat, Budapest, 1960, 10. – Hansjakob Stehle, Ein Rufer in der Wüste, der Oasen schaffen will. Die Zeit, 1985. márc. 29, 3. old.

(2) Hansjakob Stehle, Ein Rufer in der Wüste, der Oasen schaffen will. Die Zeit, 1985. márc. 29, 3. old.

(3) Max Born, Válogatott tanulmányok. Gondolat, Budapest, 1973, 9. old.

(4) U. o., 47. old.

(5) U. o., 26–27. old.

(6) U. o., 394–396. old.

(7) Max Planck, Válogatott tanulmányok. Gondolat, Budapest, 1965, 240–241. old.

(8) Magyar Kurir, 1974. május 4., 243. old.

(9) Szent-Györgyi Albert, Kiút. Valóság, 1973., 11. szám, 12–13. old.

(10) Magyar Kurir, 1985. április 24., 234. old.

(11) Max Born, i. m., 397. old.

Forrás:
Karácsonyi Ajándék, 110. kötet, 1985/II.

Turiák Ildikó *(1946–2006) Anna anyukája, a Bokor II. nemzedékének (1968) egyik alapító tagja, a „Gyökér” közösség tagja, a „Fiatalok II.” közösség vezetője volt. Életének 60. évében visszaadta lelkét Teremtőjének. Nekünk szomorúság, neki boldog beteljesülés.*

Ildivel lapunk áprilisi számában közölünk interjút, most pedig az alábbi írásokkal búcsúzunk tőle.

EMLÉKEZÉS ILDIRE

Nem sokkal halála előtt „elemeztük”, „értékeltük” barátságunkat. Megállapodtunk abban, hogy ez a barátság számunkra kölcsönösen ***ISTEN AJÁNDÉKA*** volt. Egy hullámhosszon voltunk. Ez a barátság olyan volt, amely szavak nélkül is működött. Volt, hogy évek is kimaradtak, amikor nem ugynabban a közösségben voltunk, és kinek-kinek más volt az elfoglaltsága, de mindig úgy, és ott tudtuk folytatni, mintha előző nap hagytuk volna abba. Mióta Anna lett, Éva nénivel tett kirándulásainkra együtt mentük. Eleinte „ötösben”, Éva néni, Ildi, Anna, Pamacs és én. Aztán csak négyesben mentünk kirándulni, amikor már Pamacs nem volt. Bárhova mentünk is, végül Zebegényben kötöttünk ki. Ha a Balatonra mentünk egész napra Ancsáékhoz, akkor minden bizonnyal még abban az évben elmentünk Zebegénybe is. Zebegény egyik évben sem maradt ki.

Ildikénk életének ebben az utolsó kilenc hónapjában sokkal többet voltunk együtt, mint bármikor az előző 40 évben. Számomra a legteljesebb egységet, békességet, feltöltődést jelentette minden együtt töltött óra. Valahogy megéreztem, hogy mire van szüksége. Ha csak csendes jelenlétre, akkor nem beszélgettünk. Ha szívesen osztottuk meg egymással gondolatainkat, és volt ereje, akkor beszélgettünk. Léleksimogató volt az a pár óra is, amit azokban a napokban töltöttem mellette, amikor már csak aludt. Már nem kettesben, hanem „Hármasban” voltunk. Ott volt már közöttünk és bennünk a „Nagy Harmadik” is, Akihez készült. És milyen szépen készült Hozzá!

Próbálok visszagondolni a kezdetekre…

Boldog és lelkes évek voltak a Fiatalok–Egy-gyel, a Fiatalok–Egy-ben töltött évek, hisz lelkesítettek minket az újonnan felfedezett jézusi igazságok. Világosság volt bennünk. Csodálatosak voltak a csatárkai közösségi találkozók, lelkigyakorlatok. Az első csatárkai lelkigyakorlaton Ildi még éjjel sem tudott aludni az ott lévő szentlelkes légkörtől, annyira érezte Isten jelenlétét. Külön, kettesben is elmentünk egyszer Balatonakarattyára nyaralni. Kivettünk egy szobát, és majdnem egész nap a KIO-t olvastuk, és beszéltük meg lelkesen.

Később aztán a Fiatalok–Egy bővült, kettéoszlott, és mi külön közösségbe kerültünk. Évek maradtak ki, de csak a találkozásainkból, a barátságunkból nem.

Mi maradt meg bennem Ildiből? A mosolya. Mindig tudott mosolyogni. Nem kérdeztem meg tőle, hogy mi volt vele nehéz időkben? Akkor is tudott mosolyogni? Annyit tudok, hogy egy elhatározás eredménye volt, hogy mosolyogjon. Olyan 17 éves kora körül határozta el, hogy nem fogja mások számára láthatóvá tenni a saját bánatát és problémáit, hanem inkább mosolyogni fog helyette. Nekem, nekünk már csak a mosolygós Ildi maradt. Még a betegágyán is. És ez a mosoly nem egy máz volt. Ez a lelkének a tükre volt… Ezért volt jó a közelében, a társaságában lenni. Mosolya simogató volt, de ezt a mögötte lévő világosság és bizonyosság táplálta és fényesítette.

Épp most olvastam Gyökössy Bandi bácsi könyvében a következőket, amit egy lelki testvéréről mondott neki valaki:

„Tudja, azt szeretem ebben az emberünkben, hogy nincs rajta semmi máz, a beszédjében nincs semmi vastag, jézuskodó, istenkedő kenet. Olyan, mint mindenki. De mégis más! Olyan, mint amikor borús időben hirtelen kisüt a nap, és az ember belemártja az arcát a napsugárba. Olyan a közelsége… Aki valóban Jézus tanítványa, annak a közelsége olyan, mintha az ember borús időben hirtelen felnézne az égre, néhány percre kisüt a nap, és belemárthatja arcát a melegbe, a fénybe. Ilyen volt ez a barátunk…”

Ilyen volt Ildikénk is. És bár láttam elfogyását a földi létből, bennem a mosolya maradt meg. Örökre! Mindig is rám fog mosolyogni.

Debreczeni Zsuzsa

„Kérjetek, és kaptok!”

Tizenkét éve beszélgethettünk Ildivel az Elpídia Közösségben arról, hogy úgy gondolja, a rábízottak halála után immár új fejezetet nyithat az életében. Azt mondta: mivel a Maros utcai rendelő laborja nem jelent olyan kötöttséget, amelyhez ragaszkodnia kellene, most szabadnak érzi magát.

Sok-sok ötlete volt, többek között az is, hogy elmenne Indiába Prakashhoz – amin komolyan gondolkodott –, vagy valami felelősségteljes szociális munkát vállal, vagy a Bokor szolgálatában keres helyet magának. Hiszen ő itt mindent megkap az életéhez: barátokat, lehetőségeket, szellemiséget, feladatokat. Teljesnek érzi az életét, talán csak egy gyerek felnevelése maradt ki az életéből.

Pár napra rá hívott fel egy kedves orvos barátunk felesége, hogy az egyik kórházból a gyámügyi ceremóniát megelőzve, nyílt örökbefogadással el lehet hozni egy kislányt, akinek szüksége lenne édesanyára. Mivel a Bokorban annyi jó ember van, nagyon megnyugtató lenne számukra, ha a Bokorból jelentkezne valaki. Felhívtam Ildit… A többit tudjátok. Jó pár évre rá mondta meg, hogy nagyon határozottan úgy érezte akkor: ez Isten válasza az ő kérésére. Isten így hallgatta meg az imáját, s nagyon hamar válaszolt neki.

Utólag visszagondolva minderre, beigazolódott Jézus szava: *„Kérjetek, és kaptok!”* Isten azt adja nekünk, amire szükségünk van. És Isten nem kicsinyes, nem éri be félmegoldásokkal.

Aztán, ahogy Anna nagyobb lett, Ildi egyre jobban érezte, hogy ő mindent meg tud adni Annának, csak azt nem, hogy testvérei legyenek. Igaz, itt a Bokor, de az mégsem úgy család, ahogyan egy valódi család. A betegsége volt az ára, hogy Annának testvérei legyenek. *„Kért és kapott"*, igaz, nagyobb lett már az ár.

A betegsége is ilyen volt. Ahogy fogyott az ereje, mindig kért egy kis időt. Nemcsak Anna miatt, hanem maga miatt is, hogy elrendezhesse a dolgait. Ott belül is, hiszen kereste a lelke útját. *„Kért és kapott"*, az orvosi várakozásokkal ellentétben még majdnem kilenc hónapot. És elrendezte a dolgokat. Utolsó beszélgetésünkben vidáman jegyezte meg: „Már nagyon kíváncsi vagyok a találkozásra." Mellette ültem a Gyökér közösségben, ott nagyon érződött ez a *„kért és kapott"* idő, erő, lelki nagyság és szellemiség.

Ildi mindig gondban volt a Bokorért, az utóbbi évek vitáiért és szeretetlenségeiért is. Betegágya gyógyította Bokrot. Itt is *„kért és kapott"*, mert azt látta megvalósulni, amit kért. És nemcsak ő; a látogatók, a kórházi dolgozók, a szomszédok, a volt munkatársak is.

Persze ezek csak foszlányok, ha mégoly fontosak is az ember életében. De nézzük a nagy dolgokat! Ildi fiatalon elkötelezte magát egy közösséghez, Isten szemlélésére. Minden ellene dolgozott: a társadalom erői, az egyház helyzete, hatvan évének megpróbáltatásai. A rend biztonsága helyett azonban megkapta a Bokor testvéri közösségét, Isten szemlélése helyett az Istennek tetsző, sokszínű életet és aktív szolgálatot.

„Kért és kapott", és így beteljesedett rajta Isten mindannyiunknak mondott üzenete – hitelt adva nemcsak Ildi életének, hanem a Mennyei Atyának is.

Garay András

A Dunánál

Innen, a padról, jól látszanak a szemközti hegyek, a széles, nyugodt víz mögé vonnak sötét hátteret. Amikor Évát kísértük ide, a világ legszebb helyére, a decemberi komoly ég borult fölénk, borongós, hűvös volt a világ. Gondoltuk volna, hogy bő két év múlva Te is eljössz megnyugodni a parti fák közé, télidő helyett egy tavaszi napon? Jókai, József Attila és Claudio Magris Dunájához, oda, ahol egyesek szerint véget ér Európa? Bizony, nem gondoltuk. Fiatalnak tudtunk, szellemed az is volt, de szemed körül megszaporodtak a gond kikerülhetetlen karikái.

Egy lapra kerül Európa, a nagy folyam és az Árpád-házi Erzsébetről elnevezett Ildikó? Bizony, oda, kedves barátnőm, tiszteletbeli pataki polgár, egykori rejtett, fiatal szerzetesnővér. Mindenki akkora távlatot érdemel, amekkorát életében maga is áttekintett. Hová nőtt a vidám, gondtalan, huszonéves leány, akinek a csatárkai kertben megismertelek? Beérhetted volna egy templom, egy jóváhagyott lelkiségi irány biztonságával, de érezted, és bátor voltál érezni, hogy védtelen társaiddal együtt kell elindulni arra a kalandra, ami a hit világában várja a vállalkozó embert. A hit világába pedig beletartozik a múlt és a jövő, a földkerekség, az örökké felkelő Naptól annak lenyugtáig. Hozzákötözted magad a múlthoz, az örökséghez, de nem féltél megszabadulni minden olyan köteléktől, amely értelmetlen rabságba zárt volna. Együtt voltunk konzervatívok, időnkint fundamentalisták, és egyként indultunk meg egy szabad, nemes feladatokat kínáló új Országért, annak szelíd kicsinységéért, nagylelkűségéért. Meny- nyit tépelődtünk, vitáztunk az Útért, egymás útjának egyengetéséért. Feledhetetlenek maradnak harminc évvel korábbi ócsai beszélgetéseink, amivel előbbre jutottunk a magunk kis útján, mit sem törődve a bennünket barátságtalanul figyelő szemekkel. A zárt plébániaudvar ugyanakkor maga volt a nagyvilág, mert megidéztük benne az új idők új gondolatait. Nagyító által papírra vetett kép módján jelentek meg földrészek elképzelései az örömhír jegyében jobbnak látott világról. Ebben hittünk, ezért akartunk élni, dolgozni képességünk szerint.

Ugye, nem zavar, hogy elméletinek látszó sorokat írok emlékedre? Lennének más témák is, megpróbálhatnám, hogy megfessem szentképedet egy csarnok részére, hiszen mértékadó személyek szerint egyike voltál a Bokor mély lelkiségű, érzékeny tagjainak. Ebbe nem megyek bele, nem szeretem a bizalmaskodást, a jól értesültség látszatát. Ha valaha is írtál volna a kis Terézéhez hasonló stílusban, akkor kommentálnám, ámde nekem nincs tőled ilyen írásom. Maradjunk hát abban, hogy csak tudok „kamrabeli" imádságaidról, és csak sejteni tudom, miről is lehetett olyankor szó. Inkább azokra a kritikus és önkritikus elmélkedéseidre emlékszem, amelyekkel bátran nyitottál meg egy-egy közösségi találkozót a tisztánlátás és az előrelépés jegyében. Negyven velünk töltött év adott erre jogot és képességet, azok a baráti beszélgetések, amelyekben meghallgattad gondjainkat, és segíteni próbáltál. A figyelmes, érző Ildi mellett, avagy benne, persze, ott van az okos nő is, büszkeségeink egyike, aki maradandóan kommentálta az egyháztörténet nagy alakjait, Ágostont, Ferenc testvért.

Nagyon fogsz hiányozni. Gondolkodásunkban, gyakorlatunkban mindig sokat jelentett a női szem, a teremtés másik, másfajta oldala, nézőpontja. Voltak és vannak eredménytelen törekvéseink, de sikeresek voltunk abban, hogy túljussunk a férfiközpontú látás és cselekvés egyoldalúságán. Olyan emberekkel, mint Te, ez sohasem volt gond, nem kerültünk divatos irányzatok felületességének csapdájába. Mivelhogy elmentél, Lilla és Andi neve után majd a tiédet is egy sóhajjal fogjuk felidézni, mint olyan emberét, akire mindig nagyon szükségünk lenne. Éva néni aprócska Ildikójára, akit nem tudtunk lebeszélni a dohányzásról.

Ötven éve érdeklődve olvastam Németh László tanulmányát: „Gulyás Pál szobájában". Ki tudja, ki ez az ember, és hol van az a Bocskaikert, amelynek egy házában európai gondolkodású szellem rótta a sorokat, homokra telepített szőlő és gyümölcsfák között. Németh László bemutatta ezt az írót. Klein Eszter egyetemista korában bebizonyított egy kombinatorikus tételt, aztán Ausztráliába sodorta az élet. A matematikusok egy szűk rétegén kívül ki ismeri Klein Esztert? De ha Erdős Pál a témába vágó előadást tartott, mindig így kezdte: Klein Eszter a harmincas években bebizonyította a következő tételt. Nem lehet bizonyos korokról, állomásokról beszélni anélkül, hogy ne említenénk meg olyan neveket, akik nekünk, s ezáltal áttételesen másoknak is sokat jelentettek. Ami igaz vagy szép egyszer létrejött, az nem lehet oly kicsi, hogy naggyá ne tehesse a benne lévő érték. En tehát, Erdős módjára, feladatomnak fogom tekinteni, hogy ha történelmünkről beszélek,

időnkint így szóljak: „És akkor, a hetvenes-nyolcvanas években, Ildikó a következő fontos dologra hívta fel a figyelmünket.” *Primus gradus honoris*, a többit majd hozza az idő, és gondolataink eljuthatnak egy nagyobb közösség lelki tudatáig. Ebben hitt minden alkotó Lőcsén, Stószon, Marosvécsen, Váradon, Pilismarótón. Rábocsájtjuk művünket az idő folyamára, és hagyjuk, hogy vigye határtalanul, országokon és korokon át. Ismét a folyónál vagyunk.

Jó így állni, és nézni az élő vizet, mert a nagy folyóknak életük van. Aki a partjai között csendesen haladó Dunát látja, az az életet látja, és nagy békesség tölti el a lelkét. Lemond önmagáról, része lesz a nagy egységnek, beleolvad. Nemcsak fizikailag, de szellemileg is. Észre sem vesszük, mikor léptünk át az egyik világból a másikba, nem is látjuk, mikor lettünk a teremtés megértő, engedelmes, együttműködő társaivá. Olyanok leszünk, mint a gyermekeire néző szülő, aki emlékszik saját múltjára, és látja utódaiban a jövőt. Nagy megnyugvás árad el rajtunk, felismertük helyünket, sorsunkat a szüntelenül változó, mégis változatlan világban, mert látjuk, hogy minden hiányunkkal együtt kapocs voltunk egy el nem szakított láncban.

Mi ez, Ildi, nekrológ, azaz halotti beszéd, vagy tanulmány? Szabad ilyet írni? Igen. Nincs nekrológ, mert amíg én vagyok, addig Te is vagy, mint olyan barátaim, akik szintén nem állnak mellettem, de akiknek üzeneteket küldök az elektromosság hullámain. Egyben látok mindenkit, az alakok élnek. S önző leszek: *nekem* ez elég. Az alakok megszólítanak: ki a képernyőn, ki lehúnyt szemeim mögött. Mindenki él, a távol és a nagyon távol lévők egyaránt. Tanulmányt kell írni, amit Neked köszönhetek, amit Te inspiráltál, s látod, Te Hamu, aki visszatérsz, hogy életet hagytál magad mögött. Nem sírókra és bánkódókra van szükség, mert a sírás elhal, a bánat megenyhül, de a továbbélő emlékezet megmarad.

Megmaradtál.

Merza József

Az alábbiakban az Ildit búcsúztató szentmisén elhangzott imádságok közül Áts Andrásét és feleségéét, Erikáét közöljük.

Istenem!

1980-ban egy lelkigyakorlaton találkoztam Ildivel először. Később kerültem Vele egy közösségbe, ahol szerintem sokféle és igen erős egyéniség volt együtt. Aztán az idők folyamán jöttek is, mentek is emberek. Ildi mindig nagy szeretettel, féltő aggodalommal beszélt mindenkiről. A másik ember felé nyitott szeretettel viszonyult, sok tolerancia volt az ő belső meggyőződésből fakadó mosolya mögött. Harcos volt, ha úgy érezte, hogy valakit fel kell ébreszteni a tespedtségből, ki kell húzni a lelki szakadékból. Ugyanakkor harcosságában a féltő, átölelő szeretet mozgatta.

Nagyon sok mindent kaptam tőle én is. Nagyon jókat tudtunk beszélgetni, például amikor Anna nálunk nyaralt.

Aztán tavaly július 13-án délután telefonált, és elmondta, hogy milyen beteg, és gondolkozzunk azon, hogy „legféltettebb kincsét”, az Annát befogadnánk-e, ha ő már nem tudja őt gondozni.

A jövő miatti aggódás és félelem mellett megtisztelve éreztem magam: Ildi úgy gondolja, hogy mi alkalmasak vagyunk az általa elkezdett mûvet folytatni, ennek a kicsi leánynak lehetőséget adni, segíteni őt a felnőtté válás útján.

Mikor aggodalmaim felmerültek, arra gondoltam, ha feladatot adsz, Uram, akkor talán erőt is kapok hozzá.

Hálásan köszönöm azt az időt, amit még kaptunk Ildi életéből. Hiszem, hogy nem volt hiába való az a közel kilenc hónapnyi szenvedés, a kemoterápia, a sok-sok fájdalom, amit Ildi elviselt. Annának ez idő alatt volt ideje beilleszkedni közénk. A hétköznapokat velünk töltötte. Ha Ildi állapota engedte, a hétvégeken, ünnepekkor, szünetben együtt örülhettek egymásnak.

Ha felhívtam Ildit, mindig így köszöntött: Szervusz, aranyos Bandikám, mi újság?

Hát, aranyos Ildikém, mi újság?

Szeretnék hálát adni, amiért a Jóisten utamba vezérelt. Hálát adni azért, hogy féltett kincsed nevelését, gondozását ránk bíztad. Szeretnénk megfelelni ennek a feladatnak. Hiszem, hogy nemcsak nekünk van feladatunk Annával, hanem neki is, mint a többi körülöttünk lévõ embertársunknak, küldetése van felénk, hogy segítsük egymást abban, hogy minél jobbak, odaadottabbak, szentebbek lehessünk.

Meggyõzõdésem szerint szereteted most is átöleli, és át fogja ölelni Annát. Segíteni fogod abban, hogy mindinkább Istennek tetszõ életet élhessen.

Kérem a Jóistent, támogasson téged, és minket ebben a feladatban.

Hallgass meg, Uram!

Istenem!

Hálát szeretnék adni közösségünkért, azért, hogy így megismerhettük egymást Ildivel, közelebbi kapcsolatba kerülhettünk. A mi közösségünkben – ahogy Ildi is fogalmazott – ő nem a klasszikus vezető volt. Mi mindnyájan voltunk „a közösség” – mikor ki dominált, ki volt a meghatározó, az összetartó. De azért én szeretném kiemelni Ildi személyét, nyitottságát, empatikus képességét, ami sokat segített nekünk a kohézióban, az összetartozásban.

Istenem! Az elmúlt nyáron, amikor Ildi tudomást szerzett betegségéről, számomra, számunkra megtisztelő és felelősségteljes kéréssel fordult hozzám és családomhoz. Arra kért, hogy Annát magunkhoz tudnánk-e venni, nevelnénk, és gondoskodni tudnánk róla, ha őneki nem lesz ereje. A feladat bennem is – mint talán másokban is – félelmet, aggodalmat keltett. Ezért leültem eléd, Uram. És megtapasztalhattam az érzést, amit Ildi egyik legutóbbi elmélkedésének mondataival szeretnék elmondani:

„A csendben az ember megtalálja a maga útját. Függetlenné válik emberi elvárásoktól, személyfüggő rajongástól. Rá tudja bízni magát a Gondviselésre – mert megtapasztalja, hogy van Gondviselés. Rengeteg gond, félelem eltûnik, helyét a hála foglalja el. Hála mindenért, ami volt, van és lesz. Másként lehet nézni életet és halált, mert az el nem múló szeretet ölén tekintünk mindenre.”

Ezzel a hálával szeretném megköszönni ezt a kilenc hónapot, ami azóta eltelt, hogy betegségét megtudtuk. Ez az idő, amit a Jóistentől kaptunk, s amit Ildi is vállalt a kemoterápiával, sokat segített mindnyájunknak.

Uram, kérlek, hogy mindazt, amit kaptam, kapok, és kapni fogok Tőled, Ilditől, Annától, családomtól, barátaimtól, embertársaimtól – használni, hasznosítani tudjam. Hozzá tudjam tenni, ami részemről hozzátehető, és így tudjunk az ÚTON járni, az el nem múló szeretet ölén.

Hallgass meg, Uram!

Boglárynė Majláth Edina 1934-2006

Edina hazament égi Apácskánkhoz. Nem könnyű róla írnom, mert főképp munkatársként találkozgattunk csupán. Halálos ágyán mondta, amit egész életében inkább csak csinált: „Azért születtünk erre a világra, hogy segítsünk egymásnak!” Ismertem segítő munkáit. Herkulesnek 12 munkája volt. Edinának se sokkal kevesebb. Buzgó katolikus asszony, édesanya és háromszoros nagymama volt. Otthona rendes, tiszta. Először egy autóbuszon találkoztam vele Szabó Jánosnak, a drogosok papjának requiemje után. Halász Bandi bácsival hármasban jöttünk el a Nap utcai kápolnából. Ők is akkor találkoztak először. Ebből a véletlen összefutásból évekre szóló munkakapcsolat jött létre. Edina valami nyolc intézményt működtetett Bláthy Ottó utcai lakásuk szuterénjében. Néhányat maga hozott létre. Ezeknek különböző szellemes neveket adott: pl. Fél-Falat volt az az ebédosztó alapítványa, amelynek keretében az ételfelét kellett csak fizetnie a rászorulónak. Elmosott gyümölcslés dobozokban osztogattak Edináék. Mindenkit kért ezeknek a dobozoknak a gyűjtésére. Többi intézményei: a Házigondozás Alapítvány, az Építő Barátok, a Szociális Szerepjáték Egyesület, és más képzések, a Cursillo, a Polgárok Háza könyvtárral. Bandi bácsit hamar megnyerte munkái lelki motorjául. Cserében szállította hét végén szadai munkáinak elvégzésére, hiszen végül is ott lakott már nála a szuterén egyik lakájossá tett kis szobácskájában. Amikor pedig Bandi bácsi agylágyulást kapott, gyorsan kihozta a kórházból, és haláláig személyesen ápolta saját lakásában. Amíg azonban bírták a munkát, fiatalokat megszégyenítő teherbírással dolgozott ez a két idős testvérünk. Edina mélységesen tisztelte Bandi bácsit, minden beszédét szalagra vette. Dolgoztatta őt itthon is, külföldön is. Bandi bácsinak pedig nem kellett kétszer szólni, hogy nyakába vegye néhány plusz intézmény rendszeres lelki ellátását. Egy alkalommal Edina beeresztett nagyrabecsülésének egy belsőbb termecskéjébe. Megjegyezte nekem: „Bandi bácsi belső tisztasága külsőleg is tetten érhető, még az inggallérja sem piszkosabb, mikor levetes részét ebből finanszírozta. Egy ideig a lelki napok munkatársait is tiszteletdíjjal ösztönözte arra, hogy ne maradozzanak el túl könnyen. A jelentkezők adminisztrálása is az ő kezében futott össze, még Bandi bácsi utódjának, Jakus Ottónak a működése alatt is sokáig. Nehezen vált meg ezektől a feladatoktól, amikor már lelkes fiatalok topogtak mellette, hogy átvegyék tőle, akkor is. Ha meglátogattam a kórházban, mobiltelefonja mindig kéznél volt, hogy intézze az ügyeket. Máltai lovagként, perfekt német nyelvtudásával minden követ megmozgatott, hogy intézményeit anyagiakkal tudja ellátni a rászorulók érdekében, és munkatársai se lássanak szükséget. Színészi képességeiről tett tanúságot, amikor egy jubileumi alkalommal parasztasszonynak öltözve előadta azt a Bandi bácsi részéről sokszor emlegetett esetet, hogy hogyan is tudott Rontó néni oly hosszú ideig békében meglenni a férjével: „Hát, mert megtanultam – idézte Edina – többet húzogatni a nyelvemet befelé, mint öltögetni kifelé.” Idővel bizonyos adminisztrálási szálak összekuszálódtak Edina kezében. Nem csodálom. Némelyek szóvá tették, hogy mindenüvé taxival vagy sofőrrel utazik. Erre csak annyit mondtam: sokunk örülne, ha ennyi idősen önállóan bele tudna majd ülni egy tolószékbe, ő pedig cikázik a helyszínek között, s több intézményt működtet egyszerre a rászorultak érdekében.

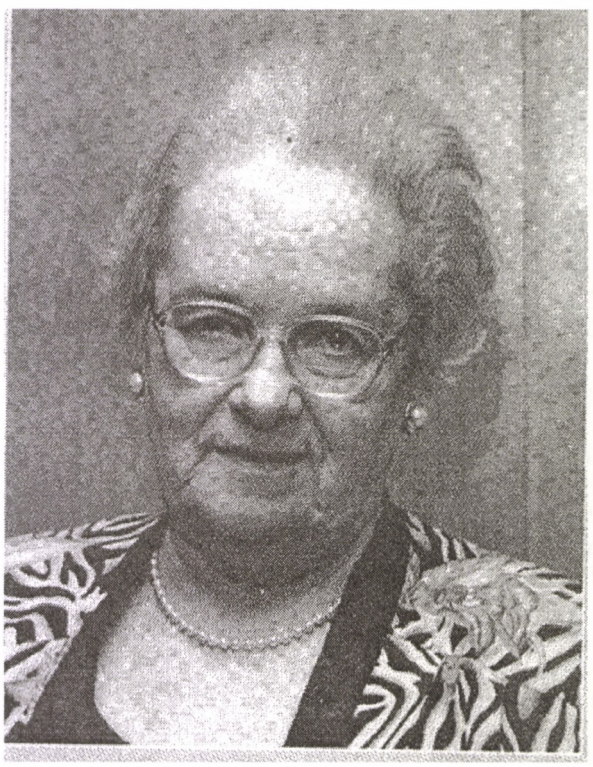

szi, mint mikor fölvette.” A Mécses Kiadónál megjelent 1991-ben egy 64 oldalas fordítása: Ignác legbecsesebb negyedórája címmel. Ezt is „Halász Endrének, sokunk szeretett lelkivezetőjének ajánlja hálás köszönettel”. Később egy német hittankönyv fordításán dolgozott nagy lelkesedéssel. Nem tudom, meddig jutott benne. Munkáiból én csak a Katolikus Iszákosmentő Misszióba folytam bele. Ezt ugyan már korábban megcsinálta Bandi bácsi, de Edina ehhez is létrehozott egy alapítványt „Szomjazom” néven. A lelkigyakorlatok kiadásainak tete-

Azt hiszem, most már két égi pártfogónk is van személyükben. Égi Apácskánk szüntelenül munkálkodik. Gondolom, örökké tevékeny Edinánknak is talál odaát némi tennivalót, hogy otthon érezhesse magát Nála. Hála érte.

Kovács Tádé

„Ne zárjuk ki, hogy Isten létezik!”

Húsz tézis Istenről

Létezik-e Isten? Létezik-e valamiféle Istenség? Létezik-e egy transzcendens, mindent felülmúló hatalom, a mindenség teremtője? Avagy mindezt csak beképzeljük? Nem tudjuk. Lehetséges. Talán. De az is lehetséges, hogy nem létezik. Mindenesetre értelmesnek tűnik, hogy kategorikusan ne zárjuk ki, hogy „olyasmi, mint Isten”, létezik, ugyanis:

1. Az istenkérdés alapjában véve nyitott. Isten létét sem bizonyítani, sem cáfolni nem lehet. Helytálló érveket lehet felhozni mindkét álláspont mellett. Mindkét irányultságot tisztelni és becsülni kell.

2. Amióta világ a világ, a földi lét minden megoldhatatlan rejtélyének kristályosodási pontja az Isten iránti érdeklődés. Kiindulópontként a Honnan? és a Hová? kérdése szolgál, s a csodálkozás ama tény miatt, hogy egyáltalán létezik „valami”: Tulajdonképpen miért van valami, és miért nem inkább a semmi van?

3. Nem kevesen azok közül, akik ateistáknak nevezik magukat, csak azért teszik ezt, mert az egyházak vagy vallási intézmények által normaként eléjük tárt istenkép már semmit sem mond nekik, mivel azt nem tudják összeegyeztetni saját tapasztalataikkal, és mivel túlságosan elvontnak és fogalmi irányultságúnak tűnik számukra az áthagyományozott „istentan”.

4. Egyetlen világvallás sem tarthat igényt arra, hogy más vallásoktól eltérően, ő Isten megismerésének és ismeretének kizárólagos, minden emberi megismerési képességet elvileg fölülmúló, „igazi” alakjával rendelkezik.

5. Sok embert változatlanul bámulattal és tisztelettel tölt el a „csillagos ég” nagysága és fensége, valamint a mikrokozmosz számtalan kis csodája. Ez azt a kérdést veti fel bennük, vajon mindez csak véletlenül jött-e létre, vagy inkább egy titokzatos teremtő és rendező erő áll-e mindezek „mögött”.

6. Az evolúció olykor teljesen kaotikusan zajló története ellenére, beleértve az ember megjelenését is, sokan végső soron mégis egy célirányos és értelmet adó hatalom működését látják a világban.

7. Az ember „hiánylényként”, „a lét kiegészítésre szoruló töredékeként” jelenik meg (A. Gehlen). „Az egészen más iránti”, folytonosan feltörő „vágyakozás” (M. Horkheimer) és az a kimondatlan feltételezés, hogy az életnek többnek kell lennie, mint „minden”, amit tapasztalunk, azt a furcsa sejtést nyilatkoztatja ki, hogy túl minden földi valóságon, létezik egy végső, mindent hordozó alap.

8. Furcsa tény, hogy az emberiség kezdetei óta léteznek egy, a világon túli „magasabb lénybe” vetett hit bizonyságai. Ez a hit ismételten beigazolódott az emberek személyes és kollektív válságaiban.

9. Az emberek otthon és haza iránti vágyakozása talán azt a rejtélyes ősi sejtést leplezi le, hogy létezik egy végső és végérvényes védettség, amelyből az emberek jönnek, és amely felé úton vannak.

10. Számos tudós azt a nézetet képviseli, hogy az agy biológiai szerkezete nyitott egy transzcendens valóságra és az Istenire, és hogy a vallásnak biológiai alapja van. A vallási élményt nem lehet bizonyos neurológiai folyamatokra korlátozni.

11. Tekintettel arra, hogy az ember naponta fájdalmasan éli át, mennyire kikerülhetetlenül ki van téve mindannak, ami éri, és mennyire túlterheli őt mindez – nyilvánvalóan sejti, hogy léteznek nála hatalmasabb erők, és gyakran úgy érzi, hogy tehetetlenül ki van szolgáltatva ezeknek. Érzékeli, hogy valami többre és másra van rátalva, mint önmaga. Úgy tűnik, hogy az Isteni ősidők óta integráló elemként tartozik hozzá az élet rendszeréhez.

12. Furcsa és elgondolkodásra méltó már az a tény is, hogy létezik az „Isten” szó, jóllehet olyasmit jelöl, ami az ember tapasztalatainak világában egyáltalán nem fordul elő.

13. Számtalan tapasztalat nyomán Izrael történelme során megerősödött az a meggyőződés, hogy Jahve, Izrael Istene névtelen, rejtőző Isten, aki főként bizonyos áttetsző helyzetekben hirtelenül és váratlanul „jelen van”, és akit nem lehet szilárd alakba vagy szabatosan rögzített képbe foglalni. Ez a meggyőződés megmutatja az utat, hogyan lehetne Istent ma is elgondolni. Isten nem „létezik”, hanem „létrejön, lesz”. Isten „történik” bizonyos helyzetekben – itt meg ott, talán egészen másképp és egészen máshol, mint képzeltük volna.

14. Az élet értelmének hétköznapi megtapasztalásai, amikor hűséggel és becsületességgel, szeretettel és igazságossággal, szimpátiával és szolidaritással találkozunk, nem is szólva a bőkezűségről, a megbocsátásról és az ellenségszeretetről, mindez indítékot nyújt ahhoz a bizalomhoz, hogy végül is minden történés alapja a rend jóakaratú törvénye.

15. A feltétlen szabadság, a határtalan szeretet és a feltétlen személyes törődés tapasztalataiban az az „Istennek” nevezett titok nyilatkozik meg, amely a valóság eleven, az életet teremtő és lehetővé tevő, végső és legmélyebb oka.

16. Isten „személyként” való megnevezése az ókorban talán célszerű volt, mert egészen mást értettek ezen a fogalmon: „személynek” azt mondták, ami minden felszíni érzékelésünk „mögött” áll. A mai személyfelfogás – személy = önálló individuum – elkerülhetetlenül veszélyes félreértésekhez vezet, főként akkor, amikor a kereszténység arról beszél, hogy „egy Istenben három személy van”.

17. Az „Isten” szó manapság meszszemenően megkopott és sokértelmű: eltérő szocializációja, gyakran szerteágazó értelmezése és erősen megterhelt története miatt igencsak különböző elképzelések kötődnek hozzá, amelyek nem ritkán egyenesen ellentmondásosak. („Isten velünk” vagy „Isten akarja” mint csatakiáltás). Ezért ajánlatos, hogy az „Isten” szót csak igen óvatosan, alázatosan és nagyon ritkán vegyük a szánkra.

18. A körülíró fogalmak alkalmasabbak annak kifejezésére, amit az „Isten” szó jelent; ilyenek a következők: abszolút titok, hordozó alap, a lét ősereje, mindenek őskezdete, az, ami abszolút módon érint engem, a lét rejtett titka, minden létező és minden lét oka, közepe és célja, titokzatosan megszólító és megszólítható *Te*.

19. Aki azt állítja, hogy pontosan ismeri Istent, „az ő belső isteni életét” és „a tulajdonságait”, és határozott kijelentéseket tud tenni ezekről, ezzel csak azt leplezi le, hogy semmit sem fogott fel abból a titokból, amit „Istennek” hívunk. Mert „ha felfogtad, az nem lehetett Isten” (Szent Ágoston).

20. Az Istenről szóló korszerű, hiteles beszédet nem jellemezheti a látszólag rendíthetetlen biztonság és az „Istennek” nevezett titokról alkotott fogalmi „tudás” alaphangja. Inkább a bizonytalanban, leírhatatlanban és felfoghatatlanban való sejtésszerű, óvatos tapogatózást kell kifejeznie, és azt a bátorságot, hogy elgondoljuk az elgondolhatatlant. Az Istennel kapcsolatos „érintkezési formáknak” bátortalanabbaknak és visszafogottabbaknak kellene lenniük.

Norbert Scholl

Forrás: Publik-Forum, 2005/15

ISTEN EGYEDÜL VAN

Isten nem halt meg, amint azt elkeseredett filozófusok és botcsinálta ideológusok állították, nem is alszik, amint azt hízelgő vulgármaterialisták, akik vacillálnak hit és nem-hit között, szeretnék bemagyarázni a gyanakvó tömegnek. Hogyan is térhetne nyugovóra, amikor az ember folytonosan megzavarja, fölveri pihenéséből, tüzet okád földre és égre? Talán fáradtan ledől néha egy-egy csillagkerevetre, talán elnyújtózna egy-egy galaxis tövében, de fáradtsága nem ereje gyöngüléséből fakad, relaxációja nem lehet felfrissítő kikapcsolódás, mert el-elborzad emberre láttán, annak gaztetteitől, hamisságától, torzulásaitól. Nem, Ő nem *ilyet* teremtett. Nem az állatvilágba visszasüllyedő lényt. Várt és várt évmilliókon át, hogy végül mégiscsak az lesz belőle, aminek szánta: saját képe és hasonlatossága a glóbusz méreteiben.

Annyi, de annyi lehetőséget adott eddig a javulásra. Reménykedett, hogy ebből az ösztönös bűnözőből idővel nem válik tudatos gonosztevő, hanem – fölismerve cselekedeteinek következményeit, istentelenségének járványát – meggyógyítja önnönmagát, s békét és harmóniát hoz a világegyetembe. De mindennek az ellenkezője történt. Hiába küldte tanúként előbb Buddhát, utána Jézust, hátha testet öltött szavai hitelesebbek és meggyőzőbbek, nem hittek egyiknek sem. A Magasságbéli türelemmel viselte a szörnyű háborúkat, a természet gyilkolását, az űr gőgös hódítgatásait, ami olyan óriási összeget emészt föl, hogy ezzel megszűntethető lenne planétánkon az éh- és szomjhalál, a hajléktalanság, s megállítható a flóra és fauna pusztulása.

Az ember kiégett, lelkét vesztett, csökött lény lett, akiből kifogyott a szeretet, a megértés, a jövő féltésének aggodalma. Hekatombákat tervez, s hajt végre rafinált módon, élvezettel, egyre nyíltabban, a média szolgálatát is igénybe véve, hadd lássák, nem fél senkitől és semmitől, sőt közönsége szemébe nevet, mert neki hatalma van, megbízása az öldöklésre, kínzásra, nyomorításra. Úgy tűnik, a borzalmas 20. századnál is szörnyűbb századot készít, mert bár még az elején vagyunk, máris túltettünk az előzőnek kezdetén, és a folytatás iszonyatai ímhol kirajzolódnak. Istenünk belebetegszik ebbe. Erőnléte csakis tőlünk függ. Immunrendszere lassan csődöt mond, mert legfőbb energiája, a szeretet, amit mi küldhetünk neki innen láthatatlan impulzusokon, éteri frekvenciákon, sugárzásokon át, elapad. Az ima, a jóravalóság, a cselekedetek humanitása, egymás befogadása, a megbocsátás, a kölcsönös tisztelet, a készséges hála – kifogyóban. A Magasságbélit nem fűti az ember szeretetmennyisége és -minősége, az az erőforrás, amely nélkülözhetetlen összekötő bázis Isten és ember között. Hiányosan érkezik a vitalitáshoz szükséges táplálék.

Elhagyta Őt a világ. Hiába ragaszkodott hozzánk mindezidáig, hiába kérlelt, parancsolt, rimánkodott, figyelmeztetett, nem tudtuk szeretetünkkel sem feltölteni, sem megvigasztalni. Isten egyedül maradt önmagával. Hű társa, az ember hátat fordított Teremtőjének. A hit is beszűkült: vagy konvencionális, vagy hierarchiális, de nem mozgalommá vált, szakralizált tevékenység, melynek középpontjában Jézus áll. Hogyan is lehetne, amikor papjai közül egynéhányan – az Ő nevében s palástjában – politikai propagandát űznek, nemegyszer mise keretében, agitációt folytatnak anyagi juttatásokért, hatalmi pozíciókért, s híveiket olyan kötelmekkel sújtják, amelyeket önmagukra nézve nem tartanak előírásosnak. Az imádság háza, mely mindenkié, így válik maga is kirekesztővé, személyválogatóvá, ahol csak bizonyos politikai kurzus támogatóit látják szívesen.

A sötétség hadoszlopai, melyeket Hamvas Béla a káli juga, a fekete korszak jövetelekéként idéz föl, megdöbbentő következetességgel fogják át a Földet, kontinensnyi területeket árasztva el, nem kímélve senkit és semmit, sem embert, sem természetet, sem intézményt, sem szentséget, megmérgezik az emberi értelmet, összekuszálják az érzelmeket, tönkreteszik az ápolt viszonyokat, egymás ellen fordítják a családok tagjait, ellenséggé ugrasztják össze a barátokat, az állatokat és a növényeket támadásra indítják uraik, fogyasztóik és fogva tartóik ellen, mígnem az őrült tehetetlenség, a csillapíthatatlan gyűlölet és az istentelen rettegés olyan fegyvereket ad az emberek kezébe, amelyekkel képesek romba dönteni a világot. Kérdés, akkor elölről kezdődhet-e a történelem, vagy az ember mint olyan végképp leszerepel Isten képzeletében és az univerzumban?

Sokat, nagyon sokat beszéltünk s beszélünk a szeretetről. Főképp a humán tárgyakban, az egyházi prédikációkban, az emberi kontaktusok szóvirágaiban. De vajon mindig komolyan gondoltuk-e? És legkivált: Úgy is cselekedtünk-e? Bizonyára mindig megrekedtünk a szavak, a szép udvarlások és hamis tisztességek szintjén. Miképp jutottunk volna el különben a totális hanyatlás ciklusáig, ehhez az utolsó határállomásig? A véghelyzetig, amikor a mindenség összeesküdni látszik ellenünk? Ketten maradtunk: Isten és az ember. Semmi nem köt minket semmihez, csakis az Ő jelenléte, agilitása, megbocsátó teljessége bír megoldással és magyarázattal. Kipréselhetünk magunkból még egy kis szeretetet, hogy dinamizmust kölcsönözzünk ennek a relációnak, de nem csalunk-e megint? Nem ígérgetünk-e, mint eddig is számtalanszor? Nem az érdek, a pillanatnyi menekülés késztet-e, hogy most, sarokba szorítva – cunamiba, sárba, éhezésbe, epidémiába, tűzözönbe, vérbe és verítékbe kényszerítve, mikor már „az ember végképp terhe lett a Földnek” – fogadkozzunk és könyörögjünk? Szeretetünk az egyetlen, amit önként áldozatul kínálhatunk, a valódi, őszinte, tágan mért szeretet, hogy kizökkentsük Istent monumentális magányából. A gyöngédség, a jóra való hajlandóság keringését beindítsuk ebben a kolosszális közlekedőedényben, mely közte és köztünk áramoltatja kötésünk molekuláit, megakaszthatatlanul. A szeretet, amely mára már unalmas közhely lett, és elcsépelt regénytéma, miközben táplálja ezt a teremtői viszonyt, a szeretet egyúttal az ember és az Isten kétoldalú szövetségének egyetlen erőtartaléka. Ha kivész belőlünk, nincs, mi fönntartsa többé ezt a szövetséget.

Hegyi Béla

Fitter Hajnalka Zsuzsanna

Homo novus

Karl Sermengroht idegesen fészkelődött a taxi hátsó ülésén. Most következő feladatát egyáltalán nem találta kedvére valónak. Pedig a cikk, amit megírni készült, minden újságíró álma volt: végre fényt deríthet arra, hogy mi folyik az ország legtitokzatosabb intézményében. Csak ne pont egy ilyen témáról kellene írnia... Az a veleszületett, fékezhetetlen kíváncsiság, amely egyébként óriási előnyt biztosított neki munkája sikerében, most cserbenhagyta. Kíváncsiságán kívül egyébként nem volt más olyan tulajdonsága, amely alkalmassá tette volna az újságíróskodásra – de hát ki csinálja azt manapság, ami neki való lenne? Újságírókból mindig rengeteg kellett. Az emberek leszoktak a tévénézésről, mert nem volt rá ideje senkinek; a rádióknak sem volt nagy közönségük, mert a sugárzott zene elvonta az emberek figyelmét. Maradtak az újságok, mint fő hírforrások az átlagember számára. Persze olvasásra csak a minimális időt szánták, így a cikkek is eléggé lerövidültek. Két lapon elfért az egész... Sermengroht is egy ilyen folyóiratnak dolgozott, bár nagyon utálta. Mindenesetre örülhetett, hogy *igazi* létére ilyen jó állást kapott.

Ahogy kinézett az autó koszos ablakán, és a nagyvárosra bámult, megint elfogta az a bizonytalan roszszullét, amit a hatalmas, csillogó neonreklámok és a csendesen száguldó négykerekű csodák között érzett. Sermengroht alapvetően gyűlölte a várost, a nyüzsgést, a fékevesztett hajszát a megélhetésért. *Világunk a fejünkre nőtt*, gondolta rosszkedvűen. *Egyszerűen túl kicsik vagyunk hozzá...*

– Még másfél kilométer – hallotta Sermengroht a sofőr szenvtelen hangját. Bár a szemét természetesen nem látta, de Sermengroht biztos volt benne, hogy abban a szempárban semmi emberi nem csillog. Sőt, más se nagyon. *Ez se igazi...*

Ötven évvel ezelőtt a világ a túlnépesedéstől rettegett, merengett tovább Sermengroht. *Most, a huszonegyedik században az igazi ember, a homo sapiens kezd eltünedezni. A folyamat még alig vehető észre, de elindult. És nincs megállás.*

Sermengroht természetesen a *matikra* gondolt, az új embertípusra, amely félelmetes gyorsasággal terjedt el a világban. Nem másik faj volt ez, nem is földönkívüliek, hanem valami egészen furcsa dolog. Eredetileg „homo novus" volt a nevük ezeknek a lényeknek (senkinek sem volt ereje embernek nevezni őket), aztán kitalálták a találó „mati", azaz „automata" elnevezést. Hogy honnan jöttek, arról nem szólt semmiféle hivatalos híradás, de mégis nyílt titoknak számított: a *matik* születési helye a Rochard Művek acél- és betonpalotája volt. Hogy pontosan mi is történt ott, senki nem tudta.

Találgatások persze mindig is voltak. Egyesek arról suttogtak, hogy földönkívüli DNS-t juttattak az emberek kromoszómáiba; mások kibernetikai műtétekről beszéltek. Bár ezek voltak a legnépszerűbb magyarázatok, Sermengroht ennek ellenére nem hitte, hogy igaz lehet. A *matiknak* semmi közük nem volt az idegenekhez (akik azóta sem érkeztek meg a Földre, bármennyire várták is őket), és *kiborgok* sem voltak. Valóban hasonlítottak a gépekhez, de képességük az önálló döntésre – sőt, a kíméletlen karrierizmusra – kizárta a kibernetikai beavatkozás lehetőségét. Mindezidáig senki nem tudta, hogy ki vagy mi teremti a *matik*at. Voltak aztán olyan emberek is, akik maguknak a *matik*nak tették fel ezt a kérdést, de választ soha nem kaptak. A *matik* általában csak egymás között beszéltek, nem is vesztegettek szót az *igazi*akra. A vélemények abban az egyben egyeztek, hogy a *matik* valaha ugyanolyan hétköznapi polgárok voltak, mint bárki más. Amíg...

De most fény derül a titokra, jegyezte meg magában Sermengroht. A Rochard Művek felajánlotta, hogy egy újságírót – egyetlenegyet! – körbevezet az épületben az igazgató, aki egyben a *matik* létrehozásának kitalálója is volt –, s elmondja neki, hogyan is születnek a *homo novus*ok. Hogy miért jutottak erre a döntésre egy évi teljes hírzárlat után? Ki tudhatja... Még csak egy év telt el az első *matik* megjelenése óta, és már ők alkották az emberiség 10 százalékát. És számuk rohamosan növekedett! Mindenhol megjelentek a világban, iszonyú gyorsan hódítva el a teret az *igazi* emberektől. Ők lettek a menedzserek, a politikusok, az orvosok, a tudósok. Az ilyen pályák azonban csak a kezdetet jelentették. Mára már olyanok is voltak, mint például a taxisofőr...

Sermengroht gyűlölte a *matikat*. Rosszul lett a fénytelen, és mégis áthatható pillantásoktól, a mosolytalan, kemény és elszánt arcoktól. Bizonytalanságot és félelmet keltett benne a *matik* embertelenül logikus gondolkodása, és az a különös magabiztosság, amely nem büszkeségből ered, hanem önálló életre kelt... A legjobban azonban azt gyűlölte, hogy a *matik* soha nem produkálták a legtöbb emberi érzelmet. Csak felfokozott versenyszellemük, és az *igaziak* iránti száraz megvetésük emlékeztette Sermengrothtot arra, hogy élőlényekkel, nem pedig gépekkel van dolga. Igen, a *matik* élőlények voltak, és valamiképp az emberek leszármazottai, s hogy mi módon, azt ma végre meg fogja tudni! *Mindenki megtudja...*

– Nulla kilométer, a célállomásnál vagyunk – jelentette ki a sofőr, és megnyomott egy gombot a műszerfalon. Az ajtó kitárult. Sermengrothnak nem kellett fizetnie, ezt már beszálláskor lerendezte. Egy pillanatra mégiscsak a tárcája felé lendült a keze – aztán megállt. *Még hogy borravalót adni egy matinak! Ezzel az erővel egy autó fedélzeti komputerének is adhatnék...*

A sofőr arca megrándult. Arckifejezése élő megcsúfolása volt mindannak, amit az ember mosoly névvel illethet. Rövid és gyenge grimasz volt ez, amit mintha a gúnyos mosoly, a szadista vigyor és az elégedett bólintás maradványaiból raktak volna össze. A *matik* néha csináltak ilyeneket; a maguk gépies módján valahogy elégedetté tette őket, ha zavarba hozhatták az *igaziakat*. Sermengroht igyekezett figyelmen kívül hagyni ezt, és elszántan a Rochard Művek bejárata felé indult. Nem gondolt semmire, csak a feladatra. Megnézi. Megérti. Megírja. Bezsebeli az elismerést. *És ami vele jár...* Sermengroht azon töprengett, vajon meg lehet-e pénzben fizetni azt a rettenetes szorongást, amit a Rochard Művek épületében át kell élnie. *Miért félek én egyáltalán? Nevetséges! Biztos matifóbiás vagyok!*

Szinte maga előtt látott egy fontoskodó kis orvost, aki megméri a lázát, egy kis lámpával belevilágít a szemébe, és egy komoly bólintás után felírja a gyógyszert. *Tessék, uram, ez a matik ellen van. Naponta háromszor, étkezés után...* Sermengroht önkéntelenül is felnevetett a saját viccén. *Matifóbia,* kuncogott. *Micsoda ostobaság!*

Hirtelen azon vette észre magát, hogy hangosan felkacag, és megtöri vele az épületben uralkodó csendet. Zavartan elhallgatott. Meglátta, ahogy egy lány hátrafordult, és ránézett sötét színű, fénytelen kísértetszemével. A nőnemű *mati* egy rövid pillanatig méregette Sermengrohtot, majd egykedvűen – ha ember lett volna, azt lehetett volna mondani, hogy unottan – visszatért az újságjához, amit addig olvasott.

Sermengroht undorodva rázta meg a fejét. Még nem is látott ilyen fiatal *matit*. Ez a lány szinte még gyerek volt... És mégis, a tekintete semmiben nem különbözött felnőtt társai tekintetétől.

– Mister Karl Sermengroht? – szólította meg egy barátságos hang a háta mögül. Sermengrohtnak sem kellett megfordulnia ahhoz, hogy tudja: végre egy *igazival* beszél. Nem is kellett csalódnia.

– Dr. Francis Rochard vagyok – mutatkozott be a kövérkés, és alapvetően jó kedélyűnek látszó igazgató –, már nagyon vártuk magát! Nocsak – jegyezte meg hirtelen –, maga nagyon sápadt. Mi baj, nem ilyennek képzelte Frankenstein doktort?

– Kit...? – törölte meg gyöngyöző homlokát Sermengroht.

– Hát engem, a szörnyek atyját – mosolygott rendíthetetlenül Rochard doktor –, vagy nem tartják sokan szörnyeknek a *homo novus*t?

– Oh... – Sermengroht idegesen felkacagott – dehogyis... Csak tudja, ott... az a lány...

– Karenre gondol? – intett a lány felé Rochard – Értem már. Még nem látott kiskorú *novus*t, ugye? Ő az első, aki még nincs tizennyolc éves. De nem az utolsó, erre mérget vehet! Tudja egyébként, hogy mióta feltaláltam a *novus*okat, harmadára csökkent a bűnözés?

Sermengroht hirtelen megértette. Hát ezért... Nem végeznek ki senkit, nincsenek börtönök, hanem átalakítják azokat, akik nem férnek bele a társadalomba. Sermengroht biztos volt benne, hogy ez történik. De vajon milyen szörnyű bűnt követhetett el az a fiatal lány, hogy ezt a kíméletes, de a maga módján rettenetes büntetést kapta?

Mintha álmodná, olyan kábán haladt a vidáman, büszkén magyarázó Rochard doktor után. Csak fél füllel hallgatta, ahogy a modern Frankenstein bevezette az első terembe, ahol az előkészítő kamrák voltak. Csak homályosan látta a villamosszékhez hasonló ülőhelyeket, ahova az átalakítandó embert ültetik. Látta, bár később nem tudta felidézni magában a rengeteg sebészgépet, a homloklebeny-műtéteket, az ultrahangos kezeléseket.

– ...a beavatkozás teljesen fájdalommentes, mellékhatásai nincsenek. Három nap alatt az esendő és boldogtalan emberből tökéletesen új lény válik. Új világhoz új ember kell. A *novus*ok sokkal életképesebbek, mint az *igaziak*, nincsenek bűnöző hajlamaik, tisztelik az életet. Azt kell mondanom, tökéletesebbek nálunk.

– De doktor Rochard, az ég szerelmére, hiszen ezek... – Sermengroht még idejében lenyelte a „*mati*" szót – a... a *novus*ok... Maga tényleg szörnyetegeket csinált az emberekből, mert egykor igazi, élő emberek voltak! Hogy tehetett ilyet? Sokszor néztem már az *ő* szemükbe, és tudja, mit láttam?! – Sermengroht abbahagyta a kétségbeesett, zilált hadarást. Rochard érdeklődve, minden sértődés nélkül mosolygott rá.

– Nos, mit látott? – kérdezte csendesen, szinte atyai szeretettel.

– Semmit! Csak a nagy francos semmit! Üresség-et! – csikorogta Sermengroht. – Maga kiirtott valamit bennük az ultramodern műszereivel, talán kiégette a lelküket, vagy tudom is én, mit, és helyette gondolkodó automatákat teremtett!

– Ó, dehogy... – Rochard elgondolkozva nézett maga elé; semmi sem zökkenthette ki rendíthetetlen nyugalmából – dehogy... ön, kedves Sermengroht úr, azért nem látott semmit a *novus*ok tekintetében, mert nem tudja, hogy mit keressen. Ön csak azt látta, ami *hiányzik*, de nem vette észre, ami viszont *ott van*. Maga, mint az *igaziak* jelentős része, retteg a *novus*októl, pedig ők sosem bántottak senkit. Talán Karen ijesztette meg ennyire?

Sermengroht egy mérges „Nem!"-et akart kiáltani, de még mielőtt kinyitotta volna a száját, rájött, hogy a dokinak igaza van. Nem szólt, csak lassan bólintott. Aztán összeszedte magát, és csak ennyit kérdezett:

– Mi bűnt követhetett el az a gyerek, hogy ilyen szörnyű büntetést érdemelt?

Rochard doktor ekkor tényleg elcsodálkozott, de csak egy másodperc törtrészéig, aztán olyat tett, ami komolyan megbotránkoztatta Sermengrohtot. Tudniillik Rochard kacagni kezdett.

Egy teljes percig hangosan csuklott és fuldoklott a nevetéstől; mély, kellemetlen kacaja szinte fizikai fájdalmat okozott Sermengrohtnak. *Ez az ember őrült...* Végre összeszedte magát, és könnyeit törölgetve fordult a döbbenten néző, megbotránkozott újságíróhoz.

– Jaj, ne haragudjon, kérem! – kuncogott Rochard –, de azt hiszem, tökéletesen félreértette az egészet! Tényleg azt hiszi, hogy a bűnözőket alakítjuk át *novus*szá?

Sermengroht most volt csak igazán összekavarva! Felkészült az ellenérvekkel egy ilyen büntetésfajta létjo-

gosultságával kapcsolatban. De már abszolút semmit sem értett.

– Azt akarja mondani nekem… – küszködött Sermengroht a szavakkal –, hogy a *novus*ok egyszerű állampolgárok, akiken kísérleteznek?

– Abban igaza van, hogy majdnem az összes bebörtönzött emberen végrehajtottuk az átalakítást, de koránt sem kényszerből. Ők maguk kérték. És amikor láttuk, hogy a módszer bevált, egyre többen jöttek, és kérvényezték, hogy operáljuk át őket. Csökkent a bűnözés, amint azt már egyszer megjegyeztem, és tudja, miért? Mert egy *novus*nak soha még csak eszébe sem jutna, hogy megszegje a szabályokat! Igaz, hogy kíméletlen törtetők, de mindig a legalitás határain belül.

– Miért… – kezdte Sermengroht, de nem bírta kimondani a kérdést.

– Miért önként? – Rochard doktor sokatmondóan pislogott Sermengrohtra. Nagyon egyszerű. De talán ezt ne itt, az átalakítóban beszéljük meg. Menjünk az irodámba.

– Nem! Itt akarom végighallgatni! – vágott közbe Sermengroht. Attól tartott, hogy egy kellemesen berendezett, napfényes irodában szem elől fogja téveszteni a lényeget, ami az átalakító helyiségben annyira kézzelfogható volt. Maradni akart.

– Ahogy gondolja – vont vállat Rochard –, de akkor is azt javasolnám, hogy üljön le.

Rochard rámutatott az egyik átalakító székre, és látva az elsápadó újságíró arcán a borzalmat, ismét nem tudta megállni, hogy el ne nevesse magát.

– Ne gyerekeskedjen már! Semmilyen szerkezet nincs bekapcsolva, nem lesz semmi bántódása. És különben is, nem úgy megy a dolog, hogy leül az ember egy székbe, és *novus*ként áll fel! Ez csak előkészít… Hiszen már elmagyaráztam! – Rochard addig mondta a magáét, amíg Sermengroht tényleg elszégyellte magát, és gyorsan belehuppant a kipárnázott székbe. Szó ami szó, nagyon kényelmes volt. Egy kicsit talán túl kényelmes is.

– Tehát, mi is az, amit az ember kutat évszázadok óta? Nem az emberiség, az egyéni ember! Hm? Mit gondol, mi az?

– Hát… – Sermengrohtnak egyszerre rengeteg minden jutott az eszébe. Anyagi jólét? Béke? Nyugalom? Idő?

– Boldogság – jelentette ki Rochard doktor –, a boldogság. És maga szerint boldogok az emberek?

– Nem hinném – ingatta a fejét Sermengroht –, legalábbis nagyon sokan nem azok.

– Na látja, hát ez az! És, Sermengroht úr, én orvos vagyok. A beteget meg kell vizsgálni, aztán meg kell gyógyítani. Régen az emberek egy része meggyógyult magától is… már ha a boldogtalanságot betegségnek lehet nevezni… Tudja, a mi világunkban nagyon keveseknek van idejük arra, hogy rendbe szedjék az életüket, a lehetőségeikről nem is beszélve. Röviden szólva, a XXI. század emberének nincs esélye a boldogságra – Rochard szemében büszkeség csillant fel –, de nekem megoldást *kellett* találnom. Ezért teremtettem a homo *novus*t.

– És a *novus*ok boldogok? – csattant fel Sermengroht. Ne akarja nekem bemesélni.

– Én nem *boldog* lényeket teremtettem – ismerte el Rochard –, csak megszüntettem a *boldogtalanságukat*. A *novus*oknak nem kell boldogság… Nincs rá igényük. Ugyanúgy, ahogyan a legtöbb érzelemre sem, amelyre a mai világban egyébként sincs idejük az embereknek. Új világban élünk, Sermengroht úr! Be kell látnunk, hogy amilyen környezetet teremtett magának az igazi ember, abba ő maga már nem illik bele. Saját hatalmunk kinőtt minket, ezt minden értelmes lénynek időben be kell látnia. Az evolúció törvényei szerint itt az átalakulás ideje. Új világba új ember kell… ezt is jelenti a „homo novus”. Új ember…

– A *novus*ok nem emberek – csattant fel Sermengroht. – És maga hogyan számol el a lelkiismeretével, Rochard doktor? Tudja, hogy milyen gyorsan hódították el a *matik* a teret az igaziaktól? – Sermengroht már nem is fárasztotta magát a „novus” szóval. – Nem képzelheti Istennek magát, aki egy új fajt teremt! Ez… ez… abnormális!

– Talán az – vont vállat Rochard –, de az evolúció sok eszközt használ fel a változásra. Felhasználja teremtményeit is, minket, *igaziakat*, ahogy maguk mondják. Találmányommal én magam is eszköze vagyok annak az erőnek, amit nevezhetünk evolúciónak, gondviselésnek, vagy akár Istennek is…

Sermengroht nem kapott levegőt. Rochard szavainak rettenetes, ólomsúlyú igazsága sárba tiport minden általa elismert értéket. Nem tudta, nem akarta elfogadni Rochard elveit. Mégis, fogalma sem volt róla, hogyan mondhatna ellent. Egy pillanatra feltűnt az elméjében Karen arca. Hiába volt a teste fiatal, döbbent rá hirtelen. A *novus*-lét időtlenné tette a tekintetét. Olyan mindegy volt, hogy gyerek vagy felnőtt; *homo novus* volt… Sermengroht nagyot sóhajtva megrázta a fejét, mint aki elfogadja a vereséget.

– Mondja csak – szólalt meg Rochard, megtörve a kínos csendet –, maga boldognak érzi magát?

Sermengroht erre nem tudott felelni. Végiggondolta, mennyi mindent érzett azóta, hogy belépett a Rochard Művek kapuján… hogy mennyi mindent érzett azóta, hogy felnőtt… hogy megszületett. Nem tudott olyan sok boldog pillanatot felmutatni, mint szeretett volna.

– Nem – rázta meg a fejét –, nem. Gyűlölöm a mai világot, mint a legtöbben. Nem szeretek itt élni.

– Szeretne hazamenni, Sermengroht úr? – kérdezte csendesen Rochard.

– Hova is mehetnék én haza? – mordult fel Sermengroht ellenségesen, de ahogy Rochard doktor magabiztos mosolyára pillantott, és felfogta, hogy a doki mit is mondott neki, ellágyultak az arcvonásai. Hazamenni? Elvégre nem ez mindenki álma? Persze, hogy szeretné, de ki teljesíthetne egy ilyen kívánságot?

– Igen. Jó lenne – bólintott bizonytalanul, majd megerősítette hangosabban is. Mielőtt Rochard elfordított volna egy kapcsolót a szék karfáján, még megkérdezett valamit.

– Fogok emlékezni valamire is a múltamból?

– Hát persze… De azok nem az ön emlékei lesznek.

*

Sermengroht kinyitotta a szemét. Rochard doktor arcát látta maga előtt. A felismerés nem okozott neki különösebb meglepődést; tudta, hogy őt fogja látni. Felállt a székből, és óvatosan végignézett magán. Mindent rendben talált.

– Hogy vagy, Karl? Hogy érzed magad?

Sermengroht gondolatban végigszkennelte a testét. Ismét ugyanarra a véleményre jutott.

– Minden rendben – felelte határozottan –, nagyon jól vagyok.

– Akkor nem is tartanálak fel tovább… biztosan rengeteg dolgod van. Meg kell írnod, amit itt láttál, nem igaz? – kérdezte Rochard cinkos mosollyal.

– Dehogynem – Sermengroht bólintott, majd hozzátette: – Akkor a viszontlátásra. És köszönöm.

Az épület, Rochard búcsúintése, és Karen kísértetszeme mind-mind elmosódott Sermengroht mögött, aki kilépett az üvegajtón, és alaposan körülnézett a zümmögve működő nagyváros-óraműben. Maszkszerű arcvonásai gyenge félmosolyra húzódtak.

Kifejezetten otthon érezte magát.

Olvasók fóruma

Mitől nem egyszerű az Örömhír egyszerűsége?

Elszomorodva olvastam az ÉV 2006. áprilisi számát. Milyen egyszerű is a jézusi üzenet. Milyen régóta tudjuk ezt az egyszerűséget: jónak kell lenni. Húsz évszázada, ötven évszázada? Valahogyan az az érzésem, hogy mindig is tudta az ember, és mégis.

Sárdy Péter azt írja: „Jézus jó híre pedig... továbbfejlődött az emberi jogok, az erőszakmentesség, valamint a népeket és fajokat átfogó szolidaritás mai eszményképeivé, melyek korunkban – ha lassan is, de – végre hatni kezdenek az emberek gondolkozására”. Vagy Ruth Misselwitz: „Ez a szeretet tisztában van az igazsággal, mégsem közösít ki, mert ez a szeretet határtalan...” Vagy Gromon András: „...a vagyon szétosztása, az osztozás a szegényekkel... a Törvény tárgyszerű, egyedül helyes értelmezése.” Majd Harald Pawlowski: „Egyoldalúan [mármint az egyházak oldaláról] le kell leplezni a gazdagság, az élvezetek és a hatalom bálványát, és meg kell szüntetni a puszta jóindulat és a felelős cselekvés kettéválasztását. Az ellenségesség megszüntetése eleven folyamat, gyakorlással megszerzendő magatartás...” Vagy ott van Wolfgang Kessler: „A világ csak akkor fog megváltozni..., ha áttörjük az uralkodó logikát... A legnagyobb változások olyan személyektől indulnak ki, akik tudatosan megtagadják az uralkodó logikát, a hétköznapi mércéket és normákat, és a maguk útját járják...” És ott van Louis Kretz: „Csupán mindannyiunknak gyakorolnunk kell az embertársi szeretetet, s akkor eljön Isten régóta vágyott országa... A történelmünkben szereplő apa arra vár, sőt meg kell várnia, amíg veszekedő gyerekei észhez térnek...”

Igen. Mindig is ezek miatt jöttek el a messiások. Azért, hogy „megtörjék az uralkodó logikát”, hogy „észre térítsenek”, hogy „hassanak az emberi gondokozásra”, hogy „leleplezzenek”, hogy „rámutassanak”, és még azt is elmondták, hogy mit is kell „gyakorolni”. Soha nem a tanítókkal volt a gond, és soha sem a tanítás megértésével, hiszen az ész számára mindig is egyszerű volt: jónak kell lenni. De az ész sohasem volt képes sem a testre, sem az érzelemre hatni, mert ha ezek ereje külső behatásra – manipulálás, tömegpszichózis, a hagyomány, az uralkodó logika – lép fel, akkor még a legjobbaknál is elnyomja az ész erejét. És a külső behatás mindenkor és mindig ugyanúgy érvényesül. Sárdy vagy Kretz azon feltételezése, hogy végre valami – a jó hír – hatni kezd az emberiségre, időről időre mindig felmerült azokban, akik szívükben erre vágytak, de nem látták a körülmények, a külső hatások mérhetetlen nagy erejét az emberi lélekre. Mitől is térnének észhez nagy tömegben a gyerekek, vagy kik törjék át az uralkodó logikát, hogy tanítsák a gyerekeket, amikor évezredek óta – legjobb szándékaink mellett – ugyanazok a körülmények, ugyanaz a hagyomány, ugyanazok a szokások – a befolyásolhatóság és a „majd holnap” – uralnak mindannyiunkat?

Nem, valami nem stimmel! És nem a tudással nem stimmel. Minden ember szívében (tudatalattijában, vagy -felettijében) évezredek óta ott van ez az egyszerű szabály, ami hétköznapi vagy nappali tudatában képtelen érvényesülni. És akkor minden jó szándéka ellenére, élete minden pillanatában nem ennek a szabálynak megfelelően „gyakorol”, hanem a körülötte lévők – szülők, nevelők, példaképek – jól begyakorolt szokásainak megfelelően. Nem is tud mást tenni, mert akkor „át kellene törnie”, árral szemben kellene úsznia, és ez nem megy másképp, csak akkor, ha ezt az áttörést gyakorolja minden lélegzetvételével, mozdulatával, gondolatával, érzésével, vagyis teljes szívével, teljes lelkével, teljes elméjével, minden erejével. Ahogy Turiák Ildikó mondja: „Aztán évek, évtizedek múltán ez [az Istenre hallgatás] már nem is időigényes, mert Isten bennem van, állandóan jelen van”. Mert ezt gyakorolta évekig, évtizedekig, árral szemben, vagyis nem magától, nem emberiség méretekben „lassan hatni kezd”, hanem egy valaki, aki át akar törni, teljes lényével ráfigyelve, „ráhallgatva”, „csendben” várakozva, befogadva, erő-feszítés nélkül teszi, amit hall, lát, azt, ami ellentétes minden évezredes szokással, ahogy Peter Rosien írja: „Ő mindig jelen van. Isten bennem van, és körülöttem. Rejtély számomra, hogy oly gyakran észlelem ezt...”

Nincs más út. Ezt kell tanítani a gyerekeknek, ezt a ráhallgatást, jelenlétének ezt az érzékelését, ezt a figyelem-odaszentelést, elsősorban nem a világra, hanem Rá. A többi majd mind megadatik hozzá. És nekik kell ezt megtenniük, akik már látnak, hallanak, nem úgy, ahogy a világ lát és hall, hanem ahogy mindenki „objektív lelkiismeretébe” be van írva, de csak azok számára elérhető, akik ezt egész életük során gyakorolják. És a módszer is ismert évezredek óta. Nem a szerzetes módszere, nem a fakíré és nem is a jógié, hanem a hétköznapi egyszerű embereké. Csak ez a módszer nem népszerű, mert csendet, türelmet, elengedést, várakozást és belső figyelmet igényel, amikkel már rég nem rendelkezünk.

Farkas István
Budapest

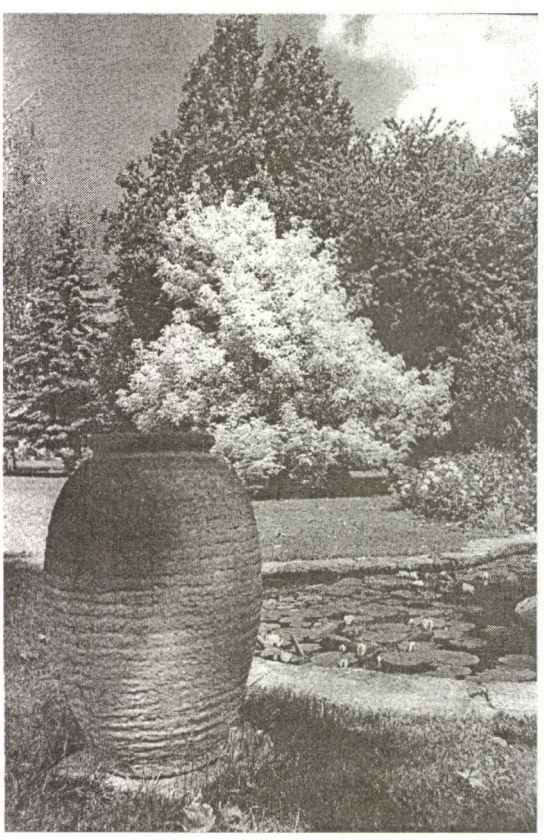

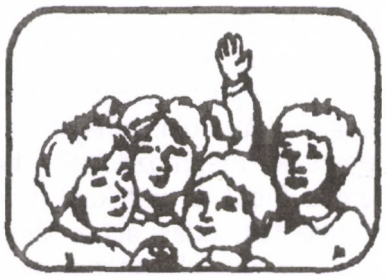

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Szemetelés

Kedves gyerekeim, elmondok nektek egy réges régi törpemesét. Azért nevezem törpemesének, mert nem ismerik ezt sehol másutt, csak Törpeházán, a Börzsöny-hegységben.

Hol volt, hol nem volt... azazhogy... meg is tudom mondani, hogy hol volt... és tulajdonképp azt sem jól mondom, hogy volt, mert hiszen még ma is van. Van tehát a Börzsöny-hegységben, Nógrádverőce közelében egy szép kis forrás: a Magyar-kút. Mert régen a forrást is kútnak nevezték. No, abban a réges régi időben egy csapat verőcei fiú gyerek – jobbadán nemes úrfi – gyakorta egész napra kiruccant játszani a Magyar-kút mellé. Ott aztán szabadon birkózhattak, kergetőzhettek, ugrálhattak bakfittyet, és dobálhatták a bőrlabdát, ameddig csak kedvük tartotta. De a leggyakrabban a mancsozó játékot játszották. Ezen a néven csak a Börzsöny környéki gyerekek ismerik még ma is ezt a játékot, de ha azt mondom bigózás, pilinckázás, akkor közületek is sokan tudják, melyik játék ez. Vitték hát majd minden héten a díszesen kifaragott fagolyót, az úgynevezett mancsot, és a még cifrábban faragott mancsozóbotokat.

Egy szép nyári reggel, amikor ismét mancsozó játékot játszottak a Magyar-kút mellett, egyszerre csak rájuk köszönt valaki: „Jó reggelt, ifjú lovagok!” Néztek jobbra, néztek balra, de nem látták a beszélőt. Az nevetett egy nagyot, és újból szólt: „A forrás fölé nézzetek!” A forrás fölött, a hegyoldalon furcsa kis emberke állt: egy törpe. A külseje olyanféle volt, mint jómagamé: csúcsos sipkát, széles bőrövet, rövid szárú csizmácskát viselt, hosszú szakálla is ugyanúgy deresedett. Egyébként azonban nagyon különbözött tőlem. Én ugyanis – mint már tudjátok – ugyanolyan ember vagyok, mint ti, csak kis termetű. Ez a törpe azonban... no de ez majd kiderül a maga helyén.

Amikor látta, hogy már mindnyájan észrevették – lehettek vagy húszan a fiúk –, akkor így folytatta beszédét: „Kökényes a nevem. Nagyon szeretnék játszani veletek. Játszhatom?” A verőcei fiúk vezére bizonyos Baglyas Gergely volt, ő válaszolt hát a többiek nevében is: „Játszhatol. Gyere is, s lássuk, mit tudsz.” De csak Baglyas Gergely volt ilyen bátor, a többiek gyanakodva összesúgtak: vajon mit akarhat tőlük ez a törpe, vajon miféle baj származik majd ebből.

De alig játszottak vele egy óra hosszat, eloszlott minden gyanakvásuk. Megértették, hogy semmi rosszat se forral ellenük Kökényes bácsi. Valóban csak játszani akar. Megöregedett ugyan, de szívében – mint a törpék között igen sokan – ugyanolyan gyerek maradt, mint amilyenek ti vagytok most. Rokonszenvet, sőt barátságot éreztek Kökényes bácsi iránt, és olyan jól játszottak vele, hogy még a délelőtti eszegetésről is megfeledkeztek. Délidőben aztán kétszeres étvággyal telepedtek le a fűbe a tarisznyájuk mellé. Megkínálták persze Kökényes bácsit is. Ki csirkehúst, ki halat, ki nyúlcombot tett elébe, s mindnyájan szeltek neki kóstolót a dinnyéjükből is. Amikor befejezték az ebédet, Kökényes bácsi így szólt hozzájuk: „Kedves fiaim! Nagyon szép játszóhelyet választottatok. Szép ez a forrás, ez a kis patak, a tisztás. De nézzetek csak körül. Tudjátok-e, miként lehetne még szebb ez a hely?” A fiúk körültekintettek, de nem értették, mire gondol Kökényes bácsi. Pedig könnyen kitalálhatták volna. A szép kis patakocska medrét lerágott csontok csúfították. A fűben fehér halcsontvázak éktelenkedtek, s mindenfelé a csontalakú, kivájt dinnyehéjak.

Amikor megértették, hogy mit kifogásol erdei barátjuk, elkomorodott az arcuk, s mogorva ábrázattal hallgatták szavát. Kökényes bácsi ezt mondotta: „Kérlek titeket, kedves barátaim, ne dobáljátok szerteszét a hulladékot. A csontok, almacsutkák, sajthéjak nem valók erecske tiszta vizébe, selymes fűbe, gyönge virágocskákra. Rakjátok mindig kupacba valamelyik sűrű bokor alá.” Amikor elhallgatott, a gyerekek sértődött, sötét arccal egymásra néztek, aztán Bagyas Gergely így szólt: „Ilyesmivel mi

nem piszmogunk. Tanyahely nincs szemét nélkül.” Kökényes bácsi csak ennyit felelt csöndesen: „Tévedsz, édes fiam. Tanyahely is lehet tiszta.” Erre azonban senki sem válaszolt neki. Egy kis csönd után vidáman megkérdezte: „Akkor hát... folytatjuk a mancsozást?” Megint hallgattak egy ideig, aztán Gergely ezt felelte: „Mi majd folytatjuk.” S akkor Kökényes bácsi csöndesen baktatni kezdett a tisztás széle felé. Ott megállt, visszanézett, és szomorúan mondta: „Pedig olyan jó volt játszani veletek.” Miután eltűnt a bokrok között, Baglyas Gergely csúfondárosan utána kiáltott: „Kökényes, Kökényes, az erdőre be kényes!”, aztán fogta a fél görögdinnye héjat, és belehajította patakocska medrébe a kövekre. „Ezt is oda! Hadd boszszankodjék a kis öreg!”

A fiúk továbbra is eljártak Magyar-kúthoz, de Kökényes bácsi nem jelentkezett. Néhány hét múlva azonban, amikor kiértek reggel a tisztásra, már ott állt a forrás fölött, és káricsálva, panaszosan mondotta: „Nagyon szeretnék játszani veletek...” Baglyas Gergely kegyeskedve felszólt neki: „No, gyere!” És megint nagyon jól játszottak egész délelőtt. Hanem amikor az ebéd végén Kökényes bácsi a maga dinnyéjének a héját elvitte egy bokor alá, néhányan csúfondárosan mondogatni kezdték: „Kökényes, Kökényes, az erdőre be kényes!” Kökényes bácsi ekkor kilépdelt a tisztás közepére, és szelíden, de sokkal komolyabb arccal, mint legutóbb, ezt mondotta: „Minden, ami van, szépnek lenni igyekszik, akár tud róla, akár nem. Látom, varkocsba fontátok hajatokat reggel, hogy rendes és szép legyen.” Fölemelt a fűből egy mancsozóbotot: „Lám, még ezt a botot is mind kicifrázta gazdája, hogy szép legyen. Lepkék tarkabarka szárnya, virágok színes szirma, páfrányok szabályos levele mind azt mondja: az egész világ szépnek igyekszik lenni. Aki elrontja a szépséget, bűnt követ el a világ ellen, s benne önmaga ellen is. Kérlek titeket, kedves fiaim, ne csúfítsátok többé hulladékkal az erdőt...” A gyerekek megint hosszú ideig hallgattak. Aztán lassan egymásra néztek, és Gergely mogorván megszólalt: „Az a mancsozóbot az enyém. Adja ide, mert én meg a pajtásaim folytatni akarjuk a játékot.” Kökényes bácsi megint szomorúan elbaktatott.

Hetekkel később, egy este már hazafelé készülődtek a fiúk. Már vállukra lendítették a tarisznyájukat is, amikor egyszerre csak megszólalt Kökényes bácsi. A forrás fölött állt, és nagyon komoly volt az arca. Ezt mondotta: „Ma megint megbántottátok az erdőt. Utoljára kérlek benneteket, kedves fiaim, tiszteljétek a világ szépségét.” Baglyas Gergely fölkapott a fűből egy marhacsontot, felhajította Kökényes bácsihoz, és durván kiáltotta: „Ha nem tetszik, hogy szemetelünk, takarítsd el!” Kökényes bácsi szomorúan nézett Gergelyre: „Nem az a legnagyobb baj, hogy ezen a mezőcskén szemét fekszik. Az a legnagyobb baj, hogy nem irtóztok a szemeteléstől.” Azzal kinyújtotta rövid karocskáját, pattintott egyet az ujjával, és eltűnt. Ugyanebben a pillanatban megmozdultak a hulladékok. Megmozdultak a csirkecsontok, birkacsontok, tojáshéjak, sajthéjak, halcsontvázak, almacsutkák, dinnyehéjak. De nemcsak megmozdultak, hanem a fűből is, patakból is kiemelkedtek, odaszálltak ahhoz a gyerekhez, aki annak idején eldobta őket. Vállára, fejére telepedtek, újból a légbe röppentek, s lebegtek körülötte. A gyerekek menekülni akartak tőlük, és szaladni kezdtek hazafelé. De nem menekülhettek. Mintha meganynyi üldöző darázsraj volna, úgy röpült fejük körül a szemét sereg. Csattogtak fülük mellett az egymáshoz verődő csontok, ropogott a sok tojáshéj, úsztak a válluk fölött a csont alakú dinnyehéjak, hajukba akadt egy-egy halcsontváz.

Azon az éjszakán senki sem hunyta le a szemét Verőce faluban. A felnőttek megértették, és megmagyarázták a gyerekeknek Kökényes bácsi bölcs tanítását, hogy aki szemetel, aki képes rá, hogy csúfítsa a szépségre törekvő világot, az valójában önmagát teszi szemetessé, piszkossá. Sejtették azt is a felnőttek, hogy csemetéik csakis úgy szabadulhatnak meg a körülöttük szálldosó szeméttől, hogy újból elmennek a tisztásra, és megteszik, amire Kökényes bácsi kérte őket: kupacba rakják a hulladékot valamelyik sűrű bokor alatt. Így is történt, s a verőcei gyerekek megszabadultak szemetjüktől.

Ettől kezdve azonban máshova jártak játszani: nem akartak többé találkozni Kökényes bácsival. Mert bármilyen jóra, okos dologra tanította is őket, attól mégis idegenkedtek, hogy olyasvalakivel játszogassanak, akinek varázsereje van. Pedig Kökényes bácsi fel is kereste őket egyszer új játszóhelyükön, és panaszosan, káricsálva mondogatta: „Nagyon szeretnék játszani veletek...” De elutasították, és Kökényes bácsi szomorúan, lehorgasztott fővel visszabaktatott a börzsönyi erdők mélyére...

„e forrásban én is voltam egy szétpattanó buborék”

Egy végzetét váró szegedi polgár vívódásai

Így lebegek két világ mezsgyéjén:
Az egyikhez már alig fűz valami,
De a másik még idegen!

Ha a történész-kutató az ötvenes évek iratanyagait böngészi, azok közül is kiemelkedő érdekességűek a jogszolgáltatási dokumentumok, a különféle politikai perek iratai. A sok „bikkfamagyarságú”, rossz nyelvhelyességű nyomozati irat közepette aztán néha azoktól élesen elütő, különleges irodalmiságú vallomásokra is bukkanhat az ember, amelyekben Szeged polgári életének kiemelkedő, de a kommunista hatalommal szembekerülő jeles alakjai tájékoztatnak önmagukról, életükről és nézeteikről. Ezen vallomásoknak különleges drámaiságot is adnak a keletkezési körülmények, hiszen ezeket az írásokat vizsgálati fogságban, a kommunista politikai-rendészeti szervek nyomása és ellenőrzése alatt, testi és lelki tortúrák közepette, sok-sok év börtön, sőt esetleg a bitófa árnyékában vetették papírra a politikai hatalom ellenzékének képviselői.

Ezen dokumentumok közé sorolható be **Tunyogi Csapó János**nak, a szegedi oktatásügy egyik jeles alakjának az önvallomása. Tunyogi Csapó, aki a Horthy-korszakban a délalföldi régió egyetlen magániskoláját alapította meg, és irányította, 1945 után nem tudott integrálódni a kommunista párt által irányított társadalomba, s élesen szembekerült azzal. Népbíróság előtt is állt, amely nyilas kapcsolatokkal vádolta meg őt. A vádpontok az első- és másodfokú tárgyalásokon megdőltek, s a Népbíróságok Országos Tanácsa kénytelen volt felmenteni a pedagógust. Az ellene indított hajsza azonban nem maradt abba, tanári pályán való elhelyezkedését megakadályozták, s emiatt fizikai munkát kellett vállalnia. Dolgozott bányában, s fakitermelő vállalatnál. Az államosítások után ezek a lehetőségek is megszűntek számára, s kisebb-nagyobb megszakításokkal otthoni órák adásával, korrepetálásokkal kereste kenyerét. Ilyen körülmények között érte őt az 1956-os forradalom, amelyben aktívan részt vett. Kapcsolatokat épített ki a szerveződő szociáldemokrata párt vezetőivel, de megjelent az újjáalakuló kisgazdapárt gyűlésein is. A szegedi tüntetések aktív résztvevője volt. Az orosz bevonulás után, 1956 novemberében lakásán Gábor fiával és annak ismerőseivel együtt röpcédulákat készített, s azokat terjesztette.

Tevékenységéért először 1957 elején internálták, majd a híres szegedi MEFESZ perben elítélték. (Csak a Jóisten a megmondhatója annak, hogy a politikai megtorló szervek miért a MEFESZ vezetőivel, az egyetemi fiatalokkal együtt ítélték el az akkor 56 éves, már öregedő tanárembert.) Tunyogi Csapó János első fokon 5 év, másodfokon 4 év börtönbüntetést kapott.

Az önéletírás a vizsgálati fogságban keletkezett 1957. augusztus 30-án. Szerzője ekkor már több mint kilenc hónapja nem volt szabadlábon. Dolgozatára, pesszimizmusára, halálvárására ez a tény rányomja a bélyegét. Mindezek ellenére dolgozata, élete Szeged XX. századi oktatás-, politika– és társadalomtörténetének hű tükörképe.

Közzéteszi

Farkas Csaba
főlevéltáros

Önéletrajz

Ha címet adnék ennek az írásmunkának, úgy vélem, ezt írhatnám fel az élére: „Számvetés”. Valóban számvetés ez, hogy életem eltelt 56 éve milyen gyümölcsöt hozott, mit eredményezett magamnak és annak a nemzeti közösségnek – amelyiknek elég szerencsés vagy szerencsétlen voltam tagjául születni. Számvetés ez azért is, mert a tényeken túl tisztán meg akarom írni – elsősorban a magam számára azokat a lelki tényezőket is, és leginkább ezeket –, melyek életem tetteit törvényszerűen irányították, ezzel mintegy megnyugvást keresve, hogy végső helyzetem kialakulása belső és külső meghatározók szükségszerű következményeként állott elő, s ha csak önmagam és világomat előzőleg meg nem semmisítem – életem tragikuma elkerülhetetlen volt.

Kezdve ezek után elölről: születtem 1902. február 27-én, forrón szeretett, sírig nem felejthető Erdélyországnak egy kis falujában, Magyarpaládon, mint egy tisztán kis fizetéséből élő református pap harmadik gyermeke. Első emlékeim: Édesanyám kedves, sokszor szenvedő arca, keze simogatása, karjának megnyugtató melege. Majd a nyüzsgő testvérsereg – heten voltunk összesen – kis és nagy csatái, játékai – csodálatos karácsonyesték, Mikulás-napok édes boldogsága. Ezek az emlékek még összefolynak, egy tömb az egész, de messziről, a végtelennek tetsző idő távlatából – melegítenek, s érzem, ez az a végső alap, ahova lelkem első érzelmei, a keletkező érzelmek nyúlnak: a tiszta család. Ebből a háttérből emelkedik ki az első értelmi emlék – a betűk megismerése. Korán tanultam meg olvasni. Apai nagyapám játszott velem, és kedvét lelte bennem. Ötéves koromban már megértettem, amit olvastam, s ezzel megnyílt előttem egy új világ a maga ezer, millió csodájával. Meghódítottam a könyvet. Gyermeki lelkemnek tartó oszlopait Nagyapám meséi, elbeszélései és a világirodalom két örök értékű könyve, Aesopus meséi és Robinson Crusoe rakták le. Nagyapám 1848–49-es honvéd volt. A 48/49-es szabadságharcban 11 fiú, illetve férfitestvér vett részt. Ő volt köztük a legfiatalabb, 1848-ban 17 éves. A 11 testvérből 9 elesett, ketten tértek haza, a legfiatalabb és a legidősebb, a tordai családi házba. A legidősebb, Sándor 1851-ben meghalt a szabadságharcban szerzett sebében, s így nagyapám lett a család életének továbbadója. Sokszor gondoltam, és most különösen még többször gondolok arra, miért nem volt olyan kegyes a sors, hogy meghozatván a tökéletes véradót, őt is elsodor-

ta volna a dicsőséges, fájdalmas magyar szabadságharc. Mindegy, ő életben maradt, hogy nekem, a csillogó barna szemű, csupa élet unokának elmondja, hogy mentették Tordára a nagyenyedi, zalatnai magyarirtásból megmaradtakat, hogyan temették el a kiirtott Bándy család 13 csonka testét, hogyan vívták ki Bem apó vezetésével Erdélyország szabadságát. Megmaradt, hogy az elrévülés hangján százszor is elmondja: „Petőfivel paroláztam", s az ima áhítatával emlegesse: „láttam Kossuth Lajost".

Nagyapámat csodáltam. Emlékezései szívem legmélyére vésődtek be. Sokszor megsirattam 1848–49 magyar áldozatait és hőseit, s lelkemben ekkor alapozódott meg az a könnyes, fájdalmas, áldozatos magyar érzés, ami elkísért a mai napig, s bizonyára csak akkor hagy el, amikor utolsót lobban emberi tudatom. Aesopus meséi – fényt lobbantó kis állatmesék – a klasszikus görög világ kezdetéig vitték vissza, s megvonták lelkemben a szókratészi erkölcsi világ alapvonalait. A legmélyebb emberség mindenkor csillogó, üdítő tiszta vizét ittam ebből a könyvből. Robinson – a magára maradt ember – mindig megújuló, reményt sohasem vesztő, magát és embertársait megbecsülő, s minden nehézségen diadalmaskodó életútja megmutatta nekem, hogy mi emberek, mind-mind egy-egy magunkban élő Robinson vagyunk. A sok-sok millió embercseppből álló embertengeren mindenki külön kis sziget. Önmagából, zárt magányából valójában senki sem léphet ki, de úgy kell élnünk, hogy magányos szigetünkön rend legyen, erő legyen, s ha ezt mi magunk nem biztosítjuk, rajtunk kívül senki más meg nem teheti azt. A falusi elemi iskolába már kész olvasás- és számolástudással mentem. Így szinte természetes, hogy ma sem tudok számot adni arról, hogy az alapfokú elemi ismereteket hogyan szereztem meg. Faltam az iskolatársaim könyveit, s mivel a hat osztály egy teremben tanult, én részt vettem mind a hat osztály munkájában. Elvégezve a négy elemit, a szászvárosi református főgimnázium első osztályos tanulója lettem. Ez egyúttal azt jelentette, hogy a család édes melegéből ki kell szakadnom, mert be kellett menni a gimnázium internátusába. Bekerültem szeptember elején, s csak karácsonyra utazhattunk haza. A családtól távol tanultam meg azt igazán értékelni. Karácsonyi vakációra hazamenvén éltem át első politikai élményemet. Édesapám a 48-as függetlenségi Kossuth-pártnak volt a tagja. Ez a párt akkor szélső baloldali ellenzéki párt volt, az 1848–49-es eszmét őrző párt. Karácsony másodnapján János-nap volt nálunk, melyre hivatalos volt a jegyző is, aki már hivatalból sem lehetett más, mint kormánypárti. A vacsora alatt a jegyző felköszöntőt mondott az akkori kemény kezű miniszterelnökre, Tisza Istvánra, mint népiesen mondották, Tisza Pistára. A felköszöntő végén senki sem éljenzett. A jegyző bosszúsan nézett körül, s – kissé boros hangulatában – kihívóan mondta: „Na megmutatom én, hogy mégiscsak lesz éljenző." Odahívott magához. Kivett a zsebéből egy ezüst 5 koronást. „Na, Jancsi – mondta nekem –, kiáltsad hangosan: 'Éljen Tisza Pista!' – és tied az 5 koronás." Öt korona nekem, első gimnazistának, óriási összeg volt, majdnem egy félévi zsebpénzem. Mély hallgatás szakadt a szobára, amikor habozva kezembe vettem a pénzdarabot, s zavartan néztem szét. Mi a helyes, mit kell tennem? Hiszen előttem ismeretlen volt Tisza Pista, s még nem értettem meg a politikai vitát sem. Habozó pillantásom Nagyapámra tévedt. Nagyapám keményen a szemembe nézett, s csendesen mormolta maga elé, de én tisztán hallottam: „Áruló akarsz lenni, elárulni Kossuthot!" Hirtelen mire sem gondolva, villant a pénz a kezemben, s gyermeki korom rugalmas parittyájából pörögve csapódott a jegyző homlokához: „Abcug Tisza Pista!" A jegyző szemöldöke felett elrepedt a bőr. Homloka véres lett. Ezután már csak arra emlékszem, hogy Édesanyám ágyba vitt. Nagyapám az ágyamhoz jött. Megcsókolt. Megnyugtatott, hogy nincs semmi baj. De mégiscsak lehetett, mert a János-nap hamarosan szétoszlott. Húsvétkor már nem Lapádra mentem haza. Abrudbányára kerültünk. Abrudbánya ugyan kisváros, az erdélyi aranybányászat központja, de túlnyomóan román lakosságú. Kevés magyar, még kevesebb református, nehezebb megélhetés. Ez az ellenzékiség, a Kossuth-pártiság következménye volt. Édesapám most már megmagyarázta. Mi, a három nagyobb testvérnéném, bátyám és én meg is értettük. Kimentünk a Csernica partjára. Kivittük a nagyapám 48-as honvédkardját – ma is ereklyeként őrzi a családom a lakásomon –, s ott megesküdtünk a kardra, hogy tehet, amit akar Tisza Pista – azért ő mégis „abcúg", és „éljen" Kossuth Lajos.

Naiv romantikus gyerekség, de gyerekek tették: az üldöztetés emberi dacosságának felelete volt az üldöző felé. Életünk ezután valóban nehézre fordult. Apám egyik parochiáról a másikra került. Nagyrápolt, Patakfalva, Bun, Alamor, mind olyan állomáshelyek, ahol a románság fojtogató ölelésétől kell védeni egy maroknyi kálvinista magyart, ahol éppen nem némultak el még a harangok, de kevés már a hija az elhallgatásnak.

Ezekben a kis falukban tanultam meg igaz felelősséget érezni, és körömszakadtáig, léleklankadásig küzdeni a magyarságért – ahogy változtak édesapám lakóhelyei, úgy én is mindig másik református főgimnáziumba kerültem. Erdélyben 7 ilyen volt, még Bethlen Gábor fejedelem alapította őket, s mikor én középiskoláimat végeztem, már 350 éves múltra tekintettek vissza. Ezekben az iskolákban is főtantárgy volt a hazaszeretet. Habsburg- és németellenesnek neveltek, tanáraink az erdélyi magyar nép fiai és szerelmesei voltak. Mindig jeles tanuló voltam, s így maradt időm arra, hogy elkészüljek az otthoni küzdelemre. Verseket tanultam, színdarabokat tanultam meg betanítani. Népdalokat, magyar dalokat kottáztam le. Otthon a magamforma fiatalokat összegyűjtöttem. Műsoros előadásokat rendeztünk. Petőfi, Arany, Tompa-verseket szavaltunk. Apám, kis gyülekezetének papja, orvosa, postása volt. Segítettem neki is mindenben, s közben műveltük a papi földeket éppen úgy, mint akármelyik kisparaszt, de őriztük a harangok szavát. Lényegesen megnehezült a helyzetünk, miután Erdély Románia része lett. A román kormány megvonta a református egyháztól az államsegélyt, ami lényegében a református pap pénzbeli fizetését jelentette. Ennek elmaradása már 45 éves Édesapámra majdnem kibírhatatlan terhet jelentett. Én ekkor érettségiztem. Egy évig bátyámmal együtt otthon maradtunk. Az erdőn fát termeltünk; paraszti munkát végeztünk. Majd néném elhelyezést nyert mint tanítónő. Így rendeződvén a család dolgai, bátyám beiratkozhatott a szegedi egyetemre – kapott útlevelet –, mivel azonban két fiú egyetemi taníttatásáról szó sem lehetett, nekem más megoldást kellett keresnem. Ipari szakmát választottam. Marosvásárhelyen géplakatos inasként szerződtem egy ottani lakatosmesterhez, Both Sándorhoz. Egy év alatt felszabadultam, majd egy évi segédeskedés után – magamtól még a falatot is megvonva –, összegyűjtöttem annyi pénzt, hogy én is Szegedre jöhettem, és beiratkozhattam 1922. október elején az egyetemre matematika-fizika szakos tanárjelöltnek. Itt kezdetben éjszakai karbantartó lakatossággal tartottam fenn magam, majd a Kálvária utca 10. (most Tolbuchin sugárút) alatti internátusnak lettem tanulmányi felügyelője, s megélhetési nehézségeim megszűntek. 1923 szeptemberében ipari szakmám segítségével és jól végzett tanulmányaim alapján kineveztek az Egyetem Kísérleti Fizikai Tanszéke mellé II. tanársegédnek.

Most visszatekintve látom, hogy itt zárult életem első szakasza. Mit eredményezett ez az első szakasz, milyen emberi termést hozott, és milyen jövő csíráit teremtette meg?

Mit eredményezett, mit alkottam ezalatt az emberiség számára, mi hasznosat végeztem? Termeltem mint fizikai munkás: paraszti munkával kukoricát, krumplit, szénát, búzát s egyebet, lakatosmunkámmal: vaseszközöket, csavarok sokaságát, egy szeszfőzde üstcsőhálózatát, egy nyáron át csépeltem, s végül egy szerencsés ötlettel megmentettem egy malom 75 lóerős szívógáz motorját. Még sok minden kis és nagy eszköz és szerszám köszönheti a létét nekem. Rokonaimnál srapnelhüvelyből készült vázák, ittott egy pár praktikus lámpatartó – nagybátyámnál akkurátus disznóól. Ültettem vagy 150 gyümölcsfát, köztük legalább 50 dió, és titokban a Csernica partjára – oda, ahol a Kossuth-esküt tettük – egy tüzes virágú fenyőt. Ezek közül sok minden szolgálja most is az életet, most, 1923 szeptemberében, és sok minden még sokáig meglesz talán halálom után, sőt biztosan meglesznek a diófák közül sokan, s az a fenyő is a Csernica partján.

Igen, termeltem egyet s mást. Megjavítottam egy pár ekefejet is, hasítani az örök barázdákat. Mint ember és magyar: ott álltam az önmagáukért küzdő kis magyar csoportok között. Igyekeztem gyújtott gyertya lenni nekik a sötétben. Azok a népdalok, amiket én vittem oda, sok generáción át őrzik a magyar szót, az a pár népszínművel összekötött karácsonyi tánc, amit rendeztem, szokássá vált. Amíg a velem egykorúak élnek, fenntartják azt, s talán lesz olyan hely is – talán Bun –, ahol örökségül marad az utódokra is. Eddig bánatot nem okoztam senkinek, ó, talán édesanyámnak gyermeki rosszaságaimmal – de ő megbocsátott, s talán, sőt biztos, jóvátettem munkám, fejlődésem örömével.

S végül – itt áll egy 21 éves fiatalember. Érettségizett jelesen, van egy jól megtanult ipari szakmája, az egyetem fizikai tanszéke mellett tanársegéd, egy internátusban tanulmányi felügyelő. Testileg ép, egészséges, erős. Lelkileg aránylag művelt, s ami legfontosabb, sokat látott az életből. Falun nőtt fel paraszti munka közt. Ismeri a parasztnépet közvetlenül, hiszen mellette, vele sarjadt fel, ismeri az ipari munkásságot, hiszen két évet töltött el mint vasmunkás, annak minden terhét és javát átélte, sőt még most is el-ellátogat egy-egy műhelybe alkalmi munkára. Ismeri az értelmiséget, hiszen születésénél fogva oda tartozik, ismeri erényeiket, és tisztán látja a paraszt és munkás szemén át a hibáikat is. Tudja, hogy még sokat kell tanulnia, hogy felfogja az emberi lét komplikált vonatkozásait, de tettre, alkotásra, tanulságra kész. Az emberlétet két egybefolyó keretben véli leélhetőnek ezek szerint: ember = magyar + kálvinista. Mindkét szónak mély humánuma, zengése van a lelkében.

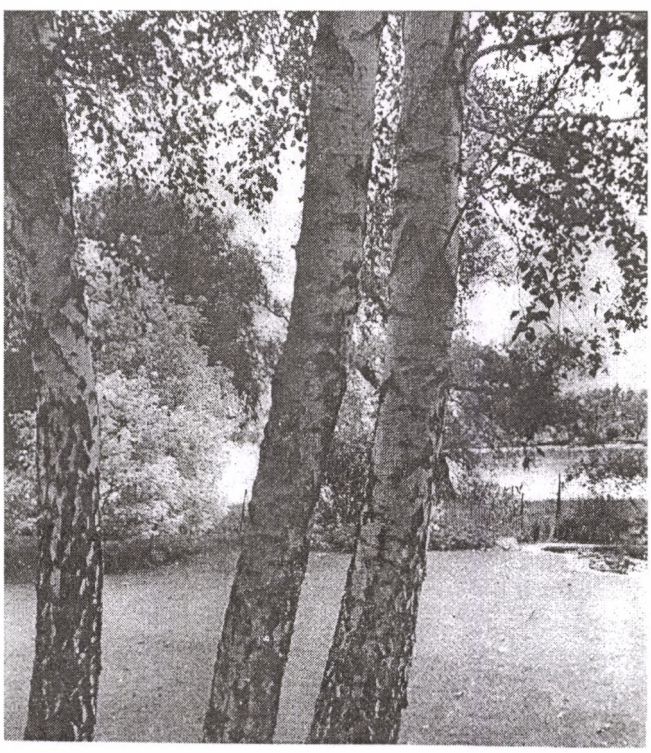

Ez az útravalóm, ez vagyok én 1923 szeptemberében, amikor megindul életem új szakasza. Természetes, hogy az új szakasz kezdődését is csak utólag – visszatekintve – állapíthatom meg. Akkor nem tudhattam, hogy milyen örömök és fájdalmak, küzdelmek és bukások rejlenek a jövőben. Az új szakasz – amint neveztem – két emberi lénynek hozzám közelebb kerülésével kezdődik. Az egyik Imre Piroska hallgatónő, a másik Imre Sándor, a pedagógia professzora. A vezetéknevek egyezősége csak véletlen névrokonság, semmi más. Imre Piroska dunántúli származású, nagyapja surdi paraszt, Imre Sándor a kolozsvári szemészprofesszor fia, s nagyapja is professzor volt. Egymást nem is ismerik.

Imre Piroskát megszerettem – az ifjú lángoló s a férfi kitartó szerelmével. 1923 karácsonyán el is határoztuk, hogy életünket együtt éljük át. Ettől kedve ez is új színt és lendületet adott munkámnak. Imre Sándor professzor, a kiváló előadó, a nagy tudós a teljessé vált ember minden tulajdonságát egyesítette magában. Neveléstani előadásai alapján rádöbbentem arra, hogy az iskolai munkában a tudás átadása csak másodrendű, elsőrendű feladat az ember, a növendék formálása, gyakorlati és szabadelőadásai meggyőztek arról, hogy a simának látszó magyar tó tükre alatt nagy problémák vajúdnak, nagy erők feszülnek egymás ellen. Látva, hogy milyen szorgalmas hallgatója vagyok, alkalmat adott egy pár beszélgetésre. Mikor elmondtam a magyar életre vonatkozó nyugtalanságaimat, ajánlotta, legyek először a problémákkal tisztában. E problematika megértéséhez vezető út első lépcsőjének, mondta, olvassam el Ady Endre költeményeit és műveit, az egészet. Így értem meg az embert, és hogy mit pocsékolt el az „úri” Magyarország Adyban – és emberben, aztán olvassam el Szabó Dezső műveit. Ő sok problémát tisztán megfogalmaz, s ha mindezeket elolvastam, látogassam meg őt. Mohón estem neki a két íróóriás műveinek. Új világ tárult fel előttem. Megláttam, hogy a handabandázó, tulipántos magyaroskodás csak szónoklatokkal, cigánymuzsikával, hetyke hencegéssel való kendőzése az igazi magyar kérdéseknek. Ez alatt a színes álarc alatt egy minden ízében szenvedő, de minden szenvedésén át élni akaró nemzet fejti ki végtelen erőfeszítéseit, hogy az álarcot letépve, emberré egyenesedjék, és meghozza azt a termést, melyet az ember továbbfejlődése végett meg tud és meg kell hoznia. Beláttam, hogy oláh, magyar és szerb bánat örökre egy bánat marad..., s találkoznunk kell az eszme-barikádokon (Ady). Beláttam, hogy mindemellett az emberiség továbbhaladásának műhelyei az egyes nemzetek. Minden nemzetnek megvan az a sajátos vonása, amit tökéletessé kell tennie, hogy azzal hozzájárulhasson az emberiség egyetemes arcának fejlődéséhez, szépségéhez (értelem szerint, Szabó Dezső). Beláttam, hogy tágítanom kell horizontomat. Szociológiával, társadalomtudománnyal, gazdaságtannal kell foglalkoznom, ha be akarok hatolni az emberiség, s ennek szűkebb csoportja, a magyarság kérdéseinek mélyére. Majdnem kétségbeesve mondtam el mindezt Imre professzornak. Megnyugtatott. Rámutatott arra, hogy egy ember – a bonyolulttá vált emberi

életben – csak egy területen végezhet alkotó munkát. Aki az egészet akarja felölelni – ha csak nem különleges zseni – elpocsékolja önmagát haszon nélkül. Én a nevelést választottam. Itt a pálya, ezen haladjak. Ítéletét feltétel nélkül elfogadtam, elméletig és gyakorlatilag a középiskolai nevelésre vetettem magam. Erre módot nyújtott az, hogy mint internátusi felügyelő tanár, közvetlenül megfigyelhettem minden szegedi középiskola életét és munkáját. Tapasztalataim lesújtóak voltak. Ahol a nevelésért, emberré formálásért lelkesedő embereket véltem találni, haszonleső kéjencekre bukkantam. Becsület a kevés kivételnek – nevelőinknek majdnem többsége mély fertőbe süllyedten élt. Tapasztalataimat kétségbeesve mondtam el Imre Sándornak, és fogadkoztam, hogy kegyetlen őszinteséggel és küzdelmi kedvvel nekimegyek ezeknek az állapotoknak.

Közben 1926. augusztus 19-én – éppen 31 éve – megházasodtam. Feleségül vettem Imre Piroskát – akinek boldog családi életemet köszönöm, s áldást kérek minden lépésére.

Imre Sándor óva intett minden elhamarkodott lépéstől. Rámutatott arra, hogy egy fiatal tanárt hányféleképpen, hogyan tehetnek lehetetlenné. Példákat hozott fel, rámutatott elsodort életekre, társadalomból kivert emberekre, akik vagy az alkoholban, vagy az őrültek házában találták meg a végső menedéket, s kik végül is csak elriasztó tilalomfákká váltak azzal a szándékkal, hogy próféták, lángoszlopok akartak lenni. Viszont hosszú beszélgetéseink során megtaláltuk az egyetlen lehetőséget a megindulásához: ha tudna valaki olyan iskolát alapítani, amely viszonylag független állami és egyházi kezektől, s az iskolai munkát nem köti más, csak az általános törvények, akkor egy ilyen intézmény keretein belül meg lehetne indulni a nevelés új útjain, s állandó egyensúlyozó, kényszerítő hatást lehetne kifejteni a többi iskolára is. „De hát ez csak álom, feltételezett lehetőség" – legyintett lemondóan, marad csupán a jó szándék s az emberi példaadás. Engem azonban megragadott az ötlet, amely bennem gondolattá, majd eltökélt szándékká erősödött. „Én életre hívom ezt az iskolát." Tanulmányozni kezdtem, és megtanultam az iskolafenntartásra vonatkozó törvényeket. Az alaptörvény 54. paragrafusa szerint Magyarországon iskolafenntartó lehet az állam, egyházak, egyesületek és magánszemélyek.

Íme, az elvi lehetőség megvan. E paragrafus szerint, ha magánszemély akar iskolát alapítani, köteles ezt a szándékát a miniszternek két hónappal a megnyitás előtt bejelenteni. Ha a miniszter a két hó letelte alatt nem válaszol, az iskola megnyitható. Azért idézem ezt ilyen részletesen, mert ezen múlott az, hogy az iskolát megalapítottam. 1929. június 10-én bejelentettem a miniszternek szabályos ajánlott levélben, hogy 1929. szeptember l-én nyilvános jogú reálgimnáziumot szándékozom nyitni Szegeden. Mivel szeptemberig még el kell végezni az előkészítő munkákat is, ezért azt 1929. augusztus 10-én megnyíltnak tekintem, ha e bejelentésemre nem kapok választ. Mint később kiderült, ezt a bejelentésemet a minisztériumban egyáltalán nem vették komolyan. Egy fiatal, meggondolatlan ember hóbortjának tekintették. Elképzelhetetlen volt előttük, hogy egy tőke nélküli, kezdő tanárka megnyithasson 3 első osztályával egy reálgimnáziumot, mikor egy ilyen megnyitást a minisztériumban legalábbis tízezrekben mérnek. A bejelentést így is kezelték, s nem válaszoltak rá. Ekkor azonban kiderült, hogy az emberi alkotás leglényegesebb feltétele nem a mindenhatónak vélt pénz, hanem a munka. Összes pénzem valóban csak 1200 pengő volt. Az iskolaalapításhoz viszonyítva nevetséges összeg, de bőven elég volna fűrészre, egy pár gyalura, deszkára, szögre, enyvre. Ezeket vettem meg augusztus 11-én, és hozzáláttam a padok, asztalok, elkészítéséhez. A 3 osztály elhelyezéséhez szükséges helyiséget is béreltem, a Rudolf tér 9. szám alatti ház első emeletét, s meghirdettem az újságban, hogy reálgimnáziumom szeptember l-én nyílik. Az első 3 osztályba de. 9-11-ig lehet addig iratkozni. A nap többi óráját műhelyemben töltöttem. A famunka kezdetben nehezen ment, bár megelőzően az egyetemi asztalosműhelyben könyvekből tanulmányoztam, mind gyakorlatilag, mind elméletileg. Az első padok, asztalok, táblák sok jóakaratot, kevés hozzáértést mutattak, de mind tökéletesebb darabok kerültek ki a kezem alól. Augusztus 30-án befejeztem a szükséges bútorok elkészítését a helyiségek parkettgyaluzásával, meszelésével együtt. Készen állott a 3 szabvány iskolaterem, és senki sem mondhatta, hogy hátrányára válik az, hogy felszerelése nem gyárban készült. Iskolám megnyitásának híre nagy feltűnést keltett Szegeden. Több újság szerkesztője érdeklődött tőlem, hogy mi az oka, mi a szükségessége Szegeden – ahol már 3 fiú középiskola-gimnázium van – egy negyedik létesítésének. Válaszomban még elhallgattam iskolaalapításomnak szándékolt iskolaerkölcsi célzatát, és ebben foglaltam össze induló iskolám célját: „A magyar középiskolák eddig nyugdíjképes embereket neveltek, én életképes embereket akarok adni a társadalomnak."

Nem akarok sok szót szaporítani, bár csábító lenne leírni az iskolaalapítás eposzi küzdelmét. A minisztérium magához tért, megtiltotta az iskola fenntartását, egyszer, kétszer... tízszer is. A főigazgató csábító ajánlatokat lett. Nagyszerű állás, internátusi engedély stb. Nem értették meg – egyszerűen képtelenek voltak elhinni, hogy valaki valóban a nevelési eszményeiért dolgozik, s a felajánlott anyagi jólétet ezek mögé helyezi. Én azonban kitartottam, s végül megtörtént a csoda, a miniszternek kellett engedni, és megkaptam az iskolám állami engedélyezését saját fenntartásban, úgy, hogy azt a legáltalánosabb iskolatörvényeken kívül belső munkájában semmi más nem kötötte. Az igaz, hogy ezeket aztán szigorúan ellenőrizték is. Tantárgyanként külön állami szakfelügyelő látogatta szinte naponta az iskolát. Mindez csak fejlődésünket szolgálta. Öt év alatt az iskola naggyá fejlődött. Pozitív nevelési módszerem – erről külön értekezések beszéltek az iskola értesítőiben – mindenben bevált. Erről külön könyvet lehetne írni.

Amikor első érettségijét tartotta, a 8 osztályossá váló gimnázium létszáma 300 felett volt, 18 tanerővel. Díjai végszámításban olcsóbbá tették az állami iskoláknál. Az első érettségit ifj. Szőnyi Sándor – az akkori idők közismerten legszigorúbb kormánybiztosa elnökletével tartottuk meg. Az eredmény teljesen kielégítő, átlagon jóval felüli volt. Míg a többi szegedi iskolákban enyhe elnökök mellett 18-20 százalék volt a bukási arányszám, nálunk 9,5-10 százalék maradt. Az 1934/35-ös iskolaév végén iskolám sportban legkiválóbb iskolája lett az országnak, tanulmányi eredmény szerint a 8. helyen végzett. Ezek az eredmények megfelelő helyzeti energiát adtak ahhoz, hogy iskolaerkölcsi és kultúrpolitikai céljaimat most már hathatósan szolgáljam. A főigazgatónál elértem, hogy egy bizalmas középiskolai igazgatói értekezletet hívjon össze. Ezen az értekezleten kegyetlenül belevágtam a gennyes kelevénybe. Föltártam azt gyökeréig, és fölmutattam bizonyítékaimat is. Hadüzenet volt ez valósággal, mert azzal fejeztem be, ezeknek pedig meg kell szűnni, ha nem, következik a teljes nyilvánosság, a fegyelmi eljárások, s talán bírósági tárgyalások végtelen sora. A sarokba szorítottak fogcsikorgatva engedtek. Egyébként a főigazgató is személyében garantálta, hogy tankerületében biztosítja az

iskolai nevelés tisztaságát. Ezen túlmenően azonban én mégiscsak tudtam, hogy e tisztaságot elsősorban az én iskolám léte biztosítja, hiszen természetes, hogy ha a szülőnek egyik iskolában kényes problémái támadnak, átviszi gyermekét egy olyan iskolába, ahol ilyen természetű ügyek nem keletkezhetnek.

Iskolám értesítőiben és a napilapokban megjelent kultúrpublicisztikai írásaimban szorgalmaztam a paraszt és munkás gyermekek nagyobb számú középiskolai iskoláztatását. Itt ütköztem aztán a kemény falba. Bizalmas rendeletet kaptam, hogy ennek az ügynek ilyenforma fejtegetését hagyjam abba, s mindenben alkalmazkodjak a már előbbi ilyen intézkedések szelleméhez. Ezek azonban csak intézkedések voltak. Engem pedig csak a törvények korlátoztak. Megindult tehát a ténybeli küzdelem is. Iskolám statisztikai adatai elképesztették a minisztérium illetékeseit. Hatvan százalékon felül volt a munkás- és parasztgyerek (az értesítők ma is megvannak). Kemény hangú tárgyalások kezdődtek, amelyek csaknem hetenkénti Pestre utazásomat kívánták. Ekkor vettem kéz alatt egy jó állapotban lévő BMW autót. Megtanultam vezetni. Magam mentem autóval, s ez igen sokat jelentett időbeosztási függetlenségben. Tárgyalásaimról beszámoltam Imre Sándornak, aki egyébként is aggódó szeretettel figyelte az iskola munkáját. Mikor kifejtettem előtte, hogy a magyar közélet megújhodását, nagy kérdéseinek megoldását egy olyan társadalomtól várom, melyben a magyar parasztság és munkásság fiainak művelt tömege vesz részt, így felelt: „Ebben igaza lehet, sőt majdnem biztos igaza is van, egyébként kísértetiesen egyformán adja ezt elő Zsilinszky Endrével. Mikor beszélt vele?” Mikor megmondtam, hogy Zsilinszkyt nem ismerem, elcsodálkozott. „Önöknek meg kell ismeri egymást!” Írt pár ajánló sort Zsilinszkyhez, s meghagyta, hogy Pestre mentemkor keressem őt fel. Nem vártam meg a következő alkalmi utat. Még aznap felmentem Pestre, illetve Budára, és becsöngettem Zsilinszky Bethlen-udvari lakásába.

Ma is előttem áll sörényszerű, dús ősz hajjal borított boltozatos koponyája, markáns arcát keménnyé tette a baloldali szuronysebhely, embert átszögző két szeme fürkészve vizsgálta az idegent. Átadtam Imre Sándor levelét. Bevezetett dolgozószobájába. Alig félórai beszélgetés után csodálatos együttzengés keletkezett közöttünk. Elmondtam neki helyzetem, munkám, terveimet. Ő pedig kitárta előttem a politikai horizontot. Nyomban meggyőzött arról az egyébként egyszerű tételről, hogy minden részletváltozás csak látszatváltozás, mert a megváltozott kis részt a többi változatlan rövidesen visszarángatja előző helyzetébe. „Gyökerében, radikálisan, mindent-mindent egybehangzó egésszé kell formálnunk” – mondta, és mondta azt is, hogyan. S valóban kísértetiesen egyeztek a szavak is, amikor a gyökeres átalakuláshoz alkalmas és szükséges társadalom összetételéről, felépítésének módjáról beszélt. Egymás szájából kapkodtuk a szót. Nem tudtunk elválni. Telefonáltam haza, hogy az éjszakát Pesten töltöm. Hajnalba nyúlóan ismertette előttem a Nemzeti Radikális Párt programját, másnap lejött velem Szegedre, aztán követő nap visszavittem. A vele töltött 3 nap még inkább meggyőzött szándékaim helyességéről, hiszen azokat most már egyetemes program kereteibe illesztve szemléltem. Megalakítottam Szegeden a Nemzeti Radikális Pártot. Naggyá itt soha sem nőtt. Elsősorban azért, mert ekkor ért életemnek egyik legnagyobb fájdalma. Meghalt elsőszülött fiacskánk, 7 éves korában. Hirtelen, váratlan, 1936 augusztusában. Ebben az évben kezdődtek el az iskolaélet halálharcai is, erre az időre esik első találkozásom a kommunistákkal. Kisfiam a szegedi belvárosi temetőben vár engem.

Az iskola ellen a roham Kisparti János főigazgató, piarista atya vezetésével indult meg. A szegedi pedagógusok ádáz csapata boldog bosszúvággyal csatlakozott a sátáni lelkületű atyához, hogy elpusztítsa a vadászterületüket ellenőrző idegent. Négyévi kemény harc után az iskola elesett. Hóman Bálint akkori miniszter iskolai év közepén – törvénytelen rendelkezéssel – a tanárokat szétszórva megszüntette. Még e megszüntetés mellett sem mert azonban erkölcsi oldalamról megtámadni, mert kineveztek a pécsi gyakorló gimn. igazgatóhelyettesévé, illetve csak akartak, mert én e kinevezést nem fogadtam el. Visszautasítva azt, tüzelő- és építési anyag kiskereskedői iparigazolványt kértem. Iskolafenntartásom anyagi mérlege 35 000 pengő adósság volt a Szeged-Csongrád Takarékpénztárnál, élénk cáfolatául annak a hamis tételnek, hogy iskolám elsősorban anyagi szempontokat szolgált volna.

Ebben az időben (1934-ben) ítélték illegális kommunista szervezkedés miatt hosszabb börtönbüntetésre Füssy László tanárjelöltet és Dinnyés festőművészt. Dinnyés fiait a piaristáktól kitessékelték. Nálam találtak ingyenes iskolára, Füssyt és családját anyagi erőmhöz mérten támogattam. Ez akkor enyhén szólva nem volt divat, de Zsilinszkyvel történt – erre vonatkozó – pár beszélgetésem meggyőzött arról, hogy támogatni és becsülni kell azokat az embereket, akiknek szándékuk a munkásság felemelése, még ha mindenben nem is értünk egyet velük. Az iskola 1940 tavaszán szűnt meg. Kiskereskedésem nehezen indult. Ekkor már nehéz kezdett lenni az árubeszerzés. Különösen a kőszénben. Társultam egy karancskeszi (Salgótarján melletti falu) kis bánya tulajdonosával. Bizony sokszor magam is fejtettem szenet, s hazahozva Szegedre, lapátoltam és mértem, de elláttam áruval a kiskereskedésemet, s ami akkor már fontos volt, tüzelővel a vevőket. Kereskedésem a Mérey utca 30. szám alatt volt. Egy alkalmazottal dolgoztam, aki távollétem alatt kimért.

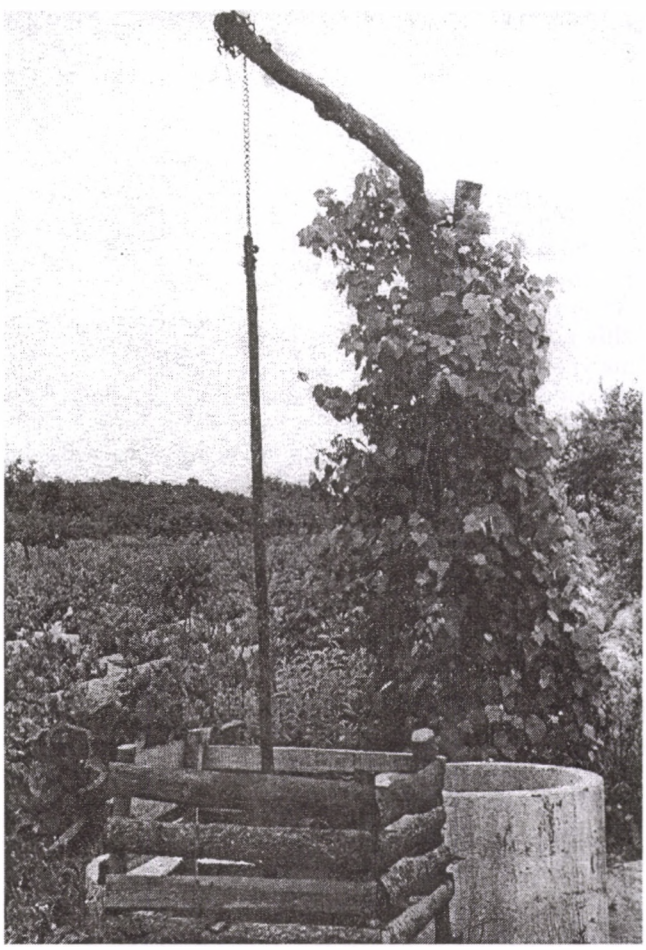

Majd jöttek a katonai bevonulások. Abba a korosztályba esem, akiket akkor soroztak először. Egészségügyi katona lettem, s a Honvéd-kórházhoz osztottak be személygépkocsi-vezetőnek. Mint hadapród-őrmester lettem gazdasági főnöke egy újonc zászlóaljnak. Ezzel együtt mentem ki – családomat is magammal víve – Ausztriába, ahonnan a kapitulációkor visszatértem hazámba. Visszautunkon elfogtak az oroszok Sopronkőhidán, majd Foksaniban voltam fogoly. Foksaniból 1945 augusztusában szabadultam, hazatérve 3 heti itthonlét után elfogtak, illetve letartóztattak népellenes bűncselekmény miatt, mert valaki feljelentett, hogy a nyilas pártnak tagja lettem volna. Az ügy felmentéssel végződött. Első fokon ugyan 6 hónapra ítéltek, mert Szögi Gézával, Szeged nyilas képviselőjével valóban baráti kapcsolatban voltam, de ez még egyetemi éveinkből adódott, s valójában politikai ellenfelek voltunk. A Népbíróságok Országos Tanácsa azonban felmentett, és ennek alapján igazoltak is.

Visszatekintve megállapíthatom, hogy itt végződik életem második korszaka, és kezdődik a harmadik.

Mi volt e második korszak eredménye, termése?

Az iskoláért vívott küzdelmek, Imre Sándor és Zsilinszky barátsága bizonyára életem hőskorává teszik azt. Egy emberhez mérten gigászi kísérletet tettem Szeged, s ezen keresztül az ország középiskolai nevelésének formálására. A kísérlet sok mindenben eredményes volt. Szegeden és környékén 10 éven át biztosította a középiskolai nevelés tisztaságát, s ezáltal sok-sok család életének nyugodtságát szolgálta. Az iskolai nevelésben a pozitív nevelés gondolatával – melynek lényege az, hogy a növendéknek nagyobb szabadságot adunk önmaga nevelésében a nevelési problémák tiszta megismertetésével, s ezzel kialakítunk egy autonóm kis iskolai társadalmat, amely már szerkezeténél fogva is határozottan tör a cél felé – a jövő nevelésének új módjára mutattam rá. Nagy önigazolásom, hogy az elmúlt 12 év alatt középiskoláink, iskoláink sok részletkérdésben ugyanazokat a megoldásokat vezették be, amelyek az én iskolámban már fejlődöttebb formában, egy teljes egész szerves részeként éltek. Örömmel látom azt, hogy a fejlődés az én iskolám belső szerkezete felé halad, s mindig érzem fájdalmam, hogy e munkában nem vehettem és vehetek részt. Ez már határozott és értékes emberi termés!

Felneveltem, érettségire vezettem pár száz növendékemet. Köztük olyanokat, akik nálam nélkül soha sem jutottak volna érettségi padhoz. Munkás- és parasztgyermekekből lett általam orvos, jogász, tanár stb., akik közül sokan kitűnő egyetemi végzettséget értek el, s ma is értelmiségünk értékei közé tartoznak.

Küzdöttem céljaimért, amelyeket két nagy ember barátsága, vezetése révén ma már az egyetemesen emberi, de mégis sajátosan magyar keretébe helyezhetek be. És mi az enyém!?

Drága, mindennél többet érő családom. Hű élettársam, két lobbanó tehetségű gyermekem. Ezen kívül van ma, 1944-ben, 42 éves kiművelt koponyám, sok küzdelmi tapasztalatom, s mérhetetlen alkotásvágyam egy új világ küszöbén, amely megtisztulván a kiforrás napjai után, bizonyára ad majd küzdőteret azokért a célokért, amelyek egyébként az ő célja is. Az, hogy oda a lakás, hogy oda a pénz, nincs vagyon – említésre sem méltó semmiség a felsorolt nagy értékek mellett. Ezt valóban így éreztük én is, feleségem is, s már eszmélni kezdő 12 éves fiam is. De hát élni csak kell valamiből. Jelentkeztem a pedagógus szakszervezetnél, rámutattam nevelői pályámra, annak eredményeire. Ismert szegedi pedagógusok voltak. Lelkesen fogadtak! Most jön el a te álmaid ideje – mondták, s aztán szokásos módon hátulról ledöftek.

Mint tanár nem tudtam elhelyezkedni. Próbáltam bányánál állást kapni. Mint volt bánya-résztulajdonos, nem kaptam. Megpróbáltam a Nyírségben egy tuskós erdő résztermelésével. Államosították a finanszírozó céget (Lippai). Kútba esett. Végül is visszatértem a tanításhoz. Korrepetáltam, magán-, javító- és felvételi vizsgákra készítettem elő otthon. Ebben az otthoni tanításban nagy konjunktúrát jelentett 1949–1952-ig a könyveléstanítás. Átszerveződő gazdasági életünk tömegével igényelte a szakképzett könyvelőket, és ilyen nagyon kevés volt. Kísérletképpen könyvelési tanfolyam tartására kértem, és kaptam engedélyt. Meghirdettem, és annyi tanítvány jelentkezett, hogy fel sem tudtam venni. 1949–51-ig legalább 500 könyvelőt képeztem ki, akik közül ma nagyon sokan töltenek be vezető számviteli állásokat. 1952-ben megszűnt a könyveléstanítás. Attól kezdve ez állami feladat lett.

Ennek megszűnte után, formális utasításra lettem az újszegedi Kísérleti Gazdaság főkönyvelője. Ez a Gazdaság 450 holdról felfutott 6500 holdra, melynek egy-egy része Makón, illetve Kalocsán volt. El kellett végeznem a nagy átalakulás pénzügyi lebonyolítását, és 3 gazdaságra bontva, 3 mérleggel elindítani a gazdaságokat. Másfél év alatt elvégeztem, a gazdaságoknál a munkaerőket bevezettem, kiképeztem. Ezután – hát ezután nem kellettem tovább.

Búcsú helyett

Gömbfelületen távolodó két pont.
Elszakadásunk csak nekünk fáj,
és Istennek is talán,
aki ilyenkor kérdi meg magától,
valóban igen jó-é mindaz,
amit alkotott vala.

Sínek, csillagok, csattogjatok!
Fémsikoltás zuhan betonsötétre,
a fájdalom ultrahangja megrepeszt minden üveget.
Így hasadt meg egykor a templomkárpit,
de a földindulás most elmarad,
s az emberek sem hullanak térdre, mondván:
bizony, Istennek fia volt ez...)

Nem, ez csak egyszerű távolodás a felületen.
S a sugarak szálán az örök-egy középpontig ereszkedni
kinek adatik?
Kinek s mikor?

A csillagképek átrendeződnek.
Roppant gálya az ég,
a semmi sötétzöld örvényei fölött
mereven tovasiklik —

Acél zizeg,
fények csörögnek,
a szél iszonyú kőtömb, zuhan a homlokomra.

Magunkra maradunk újra
a renddé merevült zavar zsivajában.

Tunyogi Csapó Gábor

Közben nőttek a gyermekeim. Mindkettő nemcsak az osztályának, hanem az iskolájának is kimagasló legjobb tanulója volt. A fiamat felvették az egyetemre, ő is mennyiségtan-fizika szakos tanár akart lenni. Első félévének kitűnő elvégzése után kizárták az ország összes főiskoláiról, megfogható, megnevezhető bűn nélkül. A lányomat, ki kisgyermekkora óta orvosnő szeretett volna lenni – kitűnő bizonyítványa ellenére sem vették fel gimnáziumba. Gyermekeim – úgy vélem – félben maradt élete elkeserített. A Kísérleti Gazdaságtól távozva pár hónapot a Halgazdaságnál töltöttem, de innen is távoznom kellett. Maradtam a külön engedélyezett otthoni tanítás mellett. Fiam 2 évi munkaszolgálatos katonáskodás után csillés bányász lett Pécsett. Leányom gyermekápolói tanfolyamon végzett, s a szegedi Gyermekklinika alkalmazottja lett. Az elmúlt 13 év alatt sokszor megpróbáltam nyomára jutni, miért is nem kellek, miért nem kellenek gyermekeim a magyar közéletnek? Nagy kérdés, mert végeredményben nemcsak az én kérdésem, hanem a magyar közéleté is! Hol itt a hiba? Miért kell a jó, eredményes munkát végző, és azt végezni akaró embernek idegennek lenni saját hazájában? Gondolkodtam – volt időm 1956. december 15. óta elég -, és rájöttem, s ez a megismerés rám nézve megsemmisítő! Mi két világ mezsgyéjén állunk. Nekünk nem kell a régiből semmi, de az új nekünk idegen. Idegen, mert ha rá is jöttünk az új világ egyes részletigazságaira vagy az egészre is, más úton jöttünk rá azokra, mint amelyiken sorsunk intézői. Megtartottuk gondolkodásunk önállóságát, sőt ragaszkodunk is ahhoz. Szellemi, vagy inkább így mondom, értelmi értékeink, ha fel is használhatók alkalomszerűen, nem építhetők be szervesen az új világ falába – legalábbis ez rólunk a meg nem másítható vélemény. Lelki alkatunk alapmotívumát a letűnt világ eszményei gyúrták egésszé. S az új világ s a letűnt világ eszményei között már a nyelvi kifejezésekben is bábeli zűrzavar van. Szinte szótárt lehet összeállítani magyarról magyarra, íme csak pár példa:

régi	*új*
takarékos, szorgalmas, igyekvő	kizsákmányoló, tőkére vágyó
jámbor, vallásos	buta, népámító, megbízhatatlan
sajátosan magyar	nacionalista, soviniszta
szilárd	nevelhetetlen, fejlődésképtelen

és a saját szempontjából mindkét világnak igaza van! Túl hirtelen szakadt össze a múlt könyve, s túlságosan nyers még a jövő! Mindegy, ez tény! A mi osztályunk csendesen félretett osztály volt 1956-ig. Lehetne vitatni, s nem is eredmény nélkül, hogy kár volt-e, vagy nem! Így volt! Félretett réteg, melyre a csendes elmúlás várt! Aztán jött 1956 októbere. Bár ne jött volna! Ezt majd értékelni fogja a történelem. Mi az eddigi eredményét látjuk csupán, s ez ránk is – kiknek gyökerei a múltba nyúlnak vissza – s az alakuló új világra nézve is rossz eredmény, igen rossz eredmény!

A ránk, s így a rám vonatkozó eredményt Kádár János miniszterelnök úr mondta el egyik, azt hiszem, májusi beszédében, talán mikor először összeült a parlament. A kistarcsai táborban olvastam ezt a beszédet a Népszabadságból. E szerint Magyarországon azért következett be 1956. október 23., mert az az osztály, amelyet a Szovjetunióban, Észt-Lettországban megsemmisítettek, nálunk megmaradt, s a népi demokrácia békésen akarta beépíteni őt. Ez hiba volt. A hibát most korrigálni kell. Ez az osztály tehát megsemmisítendő. Kemény beszéd, de nyílt, minden félreértést kizáró. Mi tehát csupán abban reménykedhetünk, hogy ez az álláspont mégiscsak enyhül legalább annyira, hogy bár nehezen, még az 1956 előttinél is nehezebben, de elnézik fizikai létünket. Nem jó az eredmény a szocializmus alakuló új világára nézve sem. Ma már minden helyesen gondolkodó (helyesen racionális) ember látja, hogy a szocializmus elvi győzelme a Föld minden részén, minden országában bekövetkezett. A legerősebb kapitalista államok is olyan engedményeket voltak kénytelenek adni a munkásság számára, melyekből szükségképpen nő ki rövid évek, legfeljebb egy-két évtized alatt a szocializmus formailag is. Ma a kapitalista államok lényegében csak külső formájukat tartják meg, mérhetetlen pénzáldozattal és propagandával. Propagandájuk fő motívuma az az állítás, hogy a szocializmus megvalósulása egyúttal a Szovjetuniótól való függést is jelenti. Kétségtelen, hogy a múlt év végén történt események ehhez a propagandához bő anyagot nyújtottak, s a szocializmus formai kifejtését visszavetették.

Mielőtt a fentiekből levonnám a személyemre vonatkozó végső következtetést, még megjegyzésként felvetem a kérdést, van-e kiút ebből a helyzetből, olyan kiút, amely megmenti azt az osztályt, amely ma megsemmisítés előtt áll, és ugyanakkor kifogja a szelet a kapitalista propaganda vitorlájából, s meggyorsítja az egész világon a szocializmus fejlődését. A felelet rá: van, de talán már lekéstük a történelmi pillanatot. Még ezt a megoldást jó lenne kifejteni, jó lenne halló füleknek, cselekvő kezeknek elmondani. Talán legértékesebb emberi termésem lenne, mert teljesen gyümölcstelen – hiszem – nem maradna.

És magamra nézve? Adjam meg fásultságom, mindenről való lemondásom okát!

A megsemmisítendő osztályhoz tartozom! Minden erényem bűnné, sőt bűntetté, bűnpártolássá változott! A nagy mámor napjainkban cselekményekbe zökkent. Mi lenne az akadálya, mi lenne az indoka, hogy élve vagy halva elkerüljem ez eltemettetést. Semmi! Lényegében meghaltam 1956. szeptember 15-én. És kész! Esténként eltársalgok halottaimmal! Apám, Anyám, Fiam, Imre Sándor, Zsilinszky Endre és Nagyapám körém ülnek – hívnak, vigasztalnak, előkészítenek. Jobb ott, ahol ők vannak, mondják, és én elhiszem nekik.

Eltűnt világomban még hárman vannak, akikhez szálak fűznek: Feleségem, lányom és fiam. De hisz csak idő kérdése, ők is követnek, odaát már nagy léptekben mérődik az, ami nincs is valójában – az Idő.

Így lebegek két világ mezsgyéjén:
Az egyikhez már alig fűz valami,
De a másik még idegen!

Mindegy, lassanként barátságossá válik, hiszen olyan sokan vannak ott, akiket nagyon szeretek. Egyszer majd kivisznek az örök cellába, s addig is megvan a vigasztalás: amikor éltem, mikor az emberiség üstje legerősebben forrott, e forrásban én is voltam egy szétpattanó buborék.

Tunyogi Csapó János

Az önéletrajz gépírásos példány, az értelemzavaró és téves elütéseket kijavítottam.

(F. Cs.)

Megjelent a Szeged c. folyóiratban.

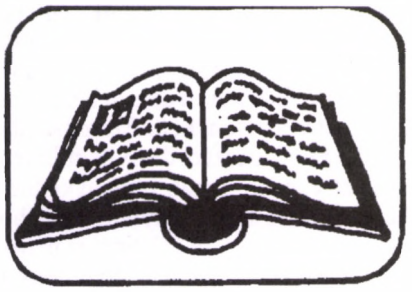

BIBLIA

Az augusztusi elmélkedéseket Lipien Mihály és Krémer Ibolya, a szeptemberieket a székesfehérvári közösség tagjai, sorrendben: Bognár Péter és Kinga, Papp Zoltán és Márta, Fekete Tibor és Zsuzsa, Cseh András és Szilvia készítette.

Augusztus 6. — Urunk Színeváltozásának ünnepe — Mk 9,2–10 — „Olyan jó itt lenni!”

Két és fél éves kis Rencsink nagyon kedvelt játéka a kuckózás. Általában az etetőszék állványát szoktuk letakarni egy pokróccal, és az a kis rejtekhely azonnal az ő saját házává, birodalmává válik. Amikor bebújik kedvenc helyére, onnan szólítgat minket, bekéri valamelyik kedvelt játékát. Húsvétra aztán kapott egy korszerű kuckót, ahová szinte bármikor elbújhat, hogy megélhesse a külön létet. De nem szeret sokáig elkülönülni, és még kuckózásakor is azt szereti, ha ott vagyunk mellette.

Amikor elolvastam Jézus színeváltozásának történetét, elsőként ez a családi kép jutott eszembe. Mindannyiunknak szüksége van időnként a kuckózó egyedüllétre. Azokra az alkalmakra, amikor időt és teret biztosítunk életünk átgondolására, az Istenre figyelő megállásra. Jézus tanítványai nemcsak elméletként hallották Mesterük útmutatását: „Te, amikor imádkozol, menj be a szobádba, zárd be az ajtót, s úgy imádkozzál…” (Mt 6,6) Látták azokat az elvonulásokat, amelyek a helyes cselekvés megkeresését és megtalálását szolgálták. Mesterük még a tanítványok összegyűjtése előtt is felkészült. A pusztába vonulása az Atya akaratának keresését szolgálta.

Jól és helyesen cselekedni és dönteni csak Istenre figyelve tud az ember. Akit a napi politikai események, az újságok hírözöne és a médiumok műsorpropagandája irányít, aki képtelen eljutni a saját belső szobájába, annak az élete nem sok értékeset terem. Legalábbis nem „bő termést” (Jn 15,8), amelyről Jézus beszélt a szőlőtő és szőlővessző hasonlatában. De a tanítványoknak a Jézussal eltöltött közös évekből még számos emlékük volt arról, hogy a Mester nagy jelentőséget tulajdonít az imádságnak. A kenyérszaporítás utáni „választási kampányból” kimenekül: „Miután hazaküldte őket, fölment egy hegyre, hogy egyedül imádkozzék” (Mt 14,23). Ezt megelőzően, amikor hírül viszik neki Keresztelő János lefejezését, ez olvasható a Máté-evangéliumban: „A hír hallatára Jézus elhajózott onnan egy magányos helyre, hogy egyedül legyen (Mt 14, 13). A legfontosabb félrevonulása pedig a Getszemáni-kertben történt, mert az volt az utolsó magánya. Attól kezdve már csak a politikai események hömpölygő áradata sodorta, amelyben a neki kiosztott drámai főszerepet kapta – a zsidó vezetők által megírt forgatókönyv alapján –, de már nem volt beleszólása a történésekbe.

A Tábor-hegyi élmény mögött érezték a tanítványok, hogy itt többről van szó, mint misztikus találkozásról az Ószövetség jeles személyiségeivel. A titoktartás parancsát megtartva, maguk között mégis keresték a „halálból feltámad” kifejezés jelentését, értelmét. Saját életét és a körülötte zajló történéseket az az ember tudja megérteni, aki el tud vonulni a szobájába.

Ifjúkorom lelkiségére két nő volt nagyon nagy hatással: Avilai Teréz és Turiák Ildi. Szent Teréz a belső várkastély csodálatos világába vezetett be. Többször is elolvastam a Puskely Mária által lefordított könyvet. A legszebb, legfontosabb gondolatokat ceruzával aláhúztam. A harmadik elolvasás után már felesleges volt ceruzát venni a kezembe, mert a könyv szinte minden sora alá volt húzva. Ahogyan a tanítványoknak a Tábor-hegyi színeváltozás volt meghatározó élmény, számomra a belső várkastély felfedezése. Turiák Ildi pedig Szent Teréz misztikus elmélkedése mellé odatette a hiteles élet gyakorlatát. Életem első kisközösségi lelkigyakorlatának volt a vezetője Pilisszentlelken, még a hetvenes évek második felében. Engem akkor ő vitt fel a Tábor-hegyre. Jó volt három napig ott lenni, szerettem volna örökre ott maradni…

Testvérem! Itt a nyár, a szabadság, a pihenés, a kirándulások ideje. Szánsz-e időt arra, hogy megállj, és szobádban mindent lehalkítva odahallgass Istenedre?

Augusztus 13. — Évközi 19. vasárnap — Jn 6,41–51 — „Mindnyájan Isten tanítványai lesznek”

A mi családunkban természetesnek számít, hogy sietünk haza, szeretünk minél több időt együtt tölteni. Ha estefelé telefonon keresünk olyanokat, akiknél sokan laknak együtt, és mégsem veszik fel a telefont, hangosan feltesszük egymásnak a kérdést: Hol tudnak ennyi ideig elmaradni? Időnként el is bizonytalanodunk, hátha mi vagyunk túlságosan zárkózottak, és éppen nekünk lenne szükségünk arra, hogy több időt töltsünk más emberek társaságában. Amikor a két és fél éves Rencsivel valamelyik játszótérre megyünk, szeretünk felpakolni labdából és homokozó eszközökből, mert legtöbbször a többi gyerek is szívesen él a lehetőséggel, hogy használhatja a játékokat. A gyerekek egymás közötti játéka pedig lehetőséget ad a szülőknek az ismerkedésre. Ilyen kettősség jellemzi az életünket. Zártabb a család közössége, de érezzük a környezetünk felé nyitás fontosságát is.

A mai vasárnap evangéliumi részletét János, a szeretett tanítvány írta le. Evangéliumát a Mester halálát követően legalább 60 évvel önti végleges formájába. A szöveg nem csupán Jézus életének és tanításának lényegét tárja elénk, de benne van az ősegyház hitének teológiája és megélt gyakorlata is. Evangéliumának fontos iránya, hogy a zsidóságot kimozdítsa abból a téves és beteges kiválasztottság-tudatból, amely elbizakodottá tette őket. János evangélista a szinoptikusokkal ellentétben elsősorban a kisázsiai hellén diaszpórában élő közösségek számára kívánja befogadhatóvá tenni a Krisztus-eseményt. Pontosan a diaszpórában élő keresztények tudják, hogy bár Jézus zsidóként a zsidó nép közé érkezett, de küldetése messze túlmutat ezen a népen.

Az eucharisztikus beszéd nemcsak azt kívánja hangsúlyozni, hogy Jézus az élet kenyere, hanem arról is beszél – a zúgolódás miatt –, hogy mindnyájan Isten tanítványai leszünk. Ez a fontos gondolat egyrészt visszautal Izajás prófétára, aki ezt írja: „Fiaid mindnyájan az Úr tanítványai lesznek” (Iz 54,13), másrészt pedig Jeremiás prófétára: „Ez lesz a szövetség, amelyet majd Izrael házával kötök, ha elérkeznek azok a napok – mondja az Úr: Bensejükbe adom törvényemet, és a szívükbe írom. Én Istenük leszek, ők meg az én népem lesznek” (Jer 31,33).

Ezeket a gondolatokat már a keresztény közösségek viszik tovább. A zsidó nép letért a kiválasztottság eredeti útjáról. Már saját magán belül sem képes a bensejébe adott és szívébe írt törvényre figyelni. A zsidóságnak ma már nincs az emberiség felé közvetíthető üzenete és küldetése. Hallunk róluk nap mint nap a hírközlő eszközökben – bár engem ezek a fogat-fogért törvényre épülő kölcsönös agresszivitások elszomorítanak –, de arról, hogy Isten ma mit üzen a zsidóságon

keresztül, semmit nem hallani. A kinyilatkoztatás vonatkozásában elnémultak. Isten azonban az élő közösségekben tudja hangját hallatni. Azokban, ahol a mennyből alászállott élő kenyeret eszik. Azt a kenyeret, amely a másokért tenni akarásra sarkall, amely az Istennel való személyes kapcsolatra építi döntéseinket és cselekvéseinket.

A keresztény családok és közösségek nem zárkózhatnak el a világ elől, hanem hallatniuk kell hangjukat. Jézus mondta: „Ti vagytok a föld sója. Ha a só ízét veszti, ugyan mivel sózzák meg? Nem való már egyébre, mint hogy kidobja és széttapossa az ember” (Mt 5,13).

Testvérem! Milyen a Te életed? Magányos, zárkózott, csak magadnak élő, vagy hordozod és közvetíted a szívedbe írt törvényt?

Augusztus 20. — Szent István király ünnepe — Mt 7,24–29 — Intelmek

Fiatal, lelkes papként magamat és másokat is a hegyi beszéd radikális megvalósítására buzdítottam. Ez a radikalizmus határozta meg a katolikus egyház által szentté avatott emberek megítélését is. Visszaemlékszem endrődi káplánságom idejére, amikor augusztus 20-án, első királyunk jeles ünnepén azt domborítottam ki a prédikációban, hogy István király megvakíttatta „pogány” elveket valló rokonát, Vazult, kegyetlenül négyfelé vágatta az ugyancsak másként gondolkodó Koppányt, és élve eltemettette Thonuzobát. Ezek – bár nem vagyok történész – tudomásom szerint történelmi tények. A szeged-csanádi egyházmegyében működő Kardos Mihály szent életű paptársam pedig azokról a kutatási eredményeiről számolt be több mint húsz évvel ezelőtt, amelyek szerint Szent Gellért nem önként és dalolva ment el Bakonybélbe remetéskedni, hanem azért, mert püspöktársai kellőképpen bemószerolták Gellértet a nagy király előtt. Miután István király rájött, hogy irigykedő főpaptársai alaptalanul megrágalmazták Gellértet, visszahívta száműzetéséből, és – mint valóban méltó nevelőre – rábízta fia nevelését.

A katolikus egyház által szentté avatott emberek közül sokakat nagyon nehéz az evangélium tanításának mércéje alapján megítélni, és a szeretet tanításától idegen döntéseikre, tetteikre gyakran csak az akkori kor körülményei adják meg az enyhítő körülményt. Szent István király ünnepén a nagy király Intelmeit tartom szem előtt. Tudjuk, hogy az „Intelmek” a Karoling korban kialakult irodalmi műfajnak számított (úgynevezett „királytükör”), amelyben a pápasághoz hű uralkodók legfőbb ismérveit foglalták össze. Ezt a közismert királytükröt dolgoztatta át István király egy udvari papjával olyan meghatározó írássá, amelyet egy magyar katolikusnak a polcán kell tartania, és augusztus 20-án illik elolvasnia.

Intelmeiben István király sorra veszi, és fiának lelkére köti az uralkodói erényeknek a gyakorlását: a hithűséget, főpapok tiszteletét, az ország előkelőinek megbecsülését, a király kötelességeit az igazságtevésben, idegenek védelmében, a tanácsurak meghallgatásában, az ősi hagyományokhoz való ragaszkodást, az imádságot, az irgalmasságot, a türelmet, alázatosságot, tisztességet és lelki tisztaságot. Ez a mű nem a mai SZDSZ-tagoknak íródott, akik a „Jöjjön el az én országom” közismert mondatával teszik világossá, hogy senki és semmi sem szent azon kívül, amit ők annak mondanak. Az Intelmek azonban két nagyon fontos dolgot elmondanak annak, akinek nyitva van a szíve a jó, az igaz és a szép befogadására. Az egyik, amiről a mai evangélium is tanít, hogy építkezni csak sziklára, azaz erős alapra szabad, s az nem más, mint az evangélium tanítása. A másik pedig, hogy ennek az alapnak a jóság, irgalmasság és igazságosság tetteiben kell megnyilvánulnia.

A következőkben szubjektív módon kiemelem azokat a mondatokat az Intelmekből, melyeket nagyon értékesnek tartok: „…a szent hitet tesszük az első helyre... buzgalommal és éberséggel őrizd… példát mutass… a hit után az egyház foglalja el a második helyet… napról napra virágzó szorgalommal kell őrködnöd a szentegyházon, hogy inkább gyarapodjék, mintsem fogyatkozzék… vigyázz a főpapokra, mint a szemed világára… ha esetleg valamelyik azok közül, akikről szó van, kárhoztatásra méltó vétekbe esik, dorgáld meg őt… tartsd mindig eszedben, hogy minden ember azonos állapotban születik, és hogy semmi sem emel fel, csakis az alázat, semmi sem taszít le, csakis a gőg és a gyűlölség… ha becsületet akarsz szerezni, szeresd az igaz ítéletet… a türelmes királyok királykodnak, a türelmetlenek pedig zsarnokoskodnak… az egynyelvű és egyszokású ország gyenge és esendő… a jövevényeket jóakaratúan gyámolítsad… az ifjakkal és a kevésbé bölcsekkel ne tanácskozz, ne is kérj tőlük tanácsot… ha ugyanis bölcsekkel jársz, bölcs leszel, ha a bolondokkal forgolódsz, társul adod magad hozzájuk… az én szokásaimat pedig, melyekről látod, hogy a királyi méltósággal összeférnek, a kétkedés minden béklyója nélkül kövessed… az imádság megtartása a királyi üdvösség legnagyobb járuléka… imádkozz azért is, hogy a tétlenséget, tunyaságot elkergesse tőled… a királyt kegyesség és irgalmasság díszítse… légy mértékletes, szelíd, becsületes, szemérmes… mindenütt és mindenekben a szeretetre támaszkodva ne csak atyafiságodhoz és a rokonságodhoz, vagy a főemberekhez, avagy a gazdagokhoz, a szomszédokhoz és az itt lakóhoz légy kegyes, hanem még a külföldiekhez is, sőt mindenkihez, aki hozzád járul.”

Testvérem! Hogyan ünnepelted meg első nagy királyunk ünnepét? Kirakodóvásárral, légi és vízi parádéval, tévézéssel? Elővetted-e polcodról az Intelmeket, és elgondolkodtál-e rajta? Felfedezed-e benne azokat a gondolatokat, amelyek a Te személyes életedre is alkalmazhatóak?

Augusztus 27. — Évközi 21. vasárnap — Jn 6,60–69 — „Ettől fogva több tanítványa visszahúzódott tőle…”

Szegedi tanulmányaim idejéből, szeminarista koromból emlékszem olyan esetekre, amikor az erőszakmentesség és a katonai szolgálat megtagadásának keresztény kötelességének hangsúlyozása miatt néhány fiatal ismerősöm otthagyott. Az erőszakmentesség tanításának hangoztatása még nem keltett senkiben pánikot, de a szolgálatmegtagadásra buzdítás már olyan határ átlépését jelentette, amely vészhelyzetet jelentett számukra. Ebben a helyzetben két lehetőség között választhatott az ember. Vagy általában beszél erőszakmentességről, de nem buzdít olyan magatartásra, amelynek – bár logikusan következik az ellenségszeretet tanításából – politikai következménye is van, vagy pedig vállalja annak kockázatát, hogy lesznek, akik elmaradnak.

Jézus az eucharisztiáról elmondott tanítása végén szembesült azzal, hogy az emberek tűrő- és teherbíró képessége változó. Nem mindig és mindent képes el- és befogadni. Ez talán természetes, hiszen állandóan változunk, fejlődünk, és aminek ma még ellenszegültünk, holnapra talán már belátjuk és elfogadjuk. A felismert igazság közvetítésének módszerében válogathatunk, de tartalmát nem csonkíthatjuk meg csupán azért, mert lesz, aki elmegy. A Bokor Közösség is összeállíthatná azt a listát, amelyen azok neve szerepel, akik világi vagy egyházi karrierjük biztonsága érdekében inkább elmentek közülünk, mint hogy vállalják a politikailag és egyházilag is veszélyesnek minősített tanításokat. A baj voltaképpen nem az, hogy elmentek; sokkal nagyobb baj, hogy nem jönnek vissza.

Azt meg kell érteni, és el kell fogadni, hogy bizonyos igazságok belátása és elfogadása időt vesz igénybe. De mindenki számára el kell jönnie annak a percnek, amikor következményeivel együtt vállalja azt, amit igaznak ismert fel. Jézus megkérdezte a Tizenkettőt: „Csak nem akartok ti is elmenni?” (Jn 6,67) Ez a kérdés azért érdekes, mert nem az áll itt, hogy megkérdezte a megmaradt hét vagy kilenc tanítványt. Azok, akik elmaradtak, nem tartoztak a legközvetlenebb tanítványi körhöz, akikkel Jézus együtt élt, és folyamatosan beszélgetett és foglalkozott. Az ő válaszuk mögött legfeljebb az a tény húzódhatott meg, hogy nincs jobb, ezért kihez mennénk, illetve politikai változás

(hatalomra jutás) esetén csak tőle remélhetnek pozíciókat.

A szellemi-lelki fejlődésben előre kell haladnunk, nem állhatunk meg, mert aki megáll, az lassan le is épül. Hinnünk kell magunkban és másokban. Isten Lelke átsegít az akadályokon, ha megőrizzük nyitottságunkat. Kis családi életemben is megtapasztalom a jó irányú változásokat. Ibolyám, aki korábban ódzkodott a saját szavainkkal megfogalmazott imádságtól, mára az esti imába tölti bele a nap örömeit. Amikor elkezdjük az „én Istenem, jó Istenem...” imádságot, akkor a kis Rencsi jön-megy, tesz-vesz az égő gyertya körül. De amikor a Mami arról imádkozik, hogy mit köszönünk meg ma Jézusnak, akkor azonnal ott terem közöttünk, és figyel.

Testvérem! Hiszel-e önmagadban? Akarsz-e, tudsz-e még fejlődni? Nyitott és türelmes vagy-e az emberekhez?

Szeptember 3. — Évközi 22. vasárnap — Mk 7,1–8.14–15.21–23 — Az igazi tisztaság

Minden nép, így a zsidó nép fennmaradásának is egyik záloga hagyományaik, törvényeik megtartása, továbbadása volt. Alkalmazkodniuk kellett az adott fizikai, földrajzi, éghajlati körülményekhez, a szomszéd népekhez. Mindennapjaikat, vallási szokásaikat is több száz törvény szabályozta. Mózes törvényeit az írástudók az Ősök hagyományaival egészítették ki. Ez biztosította több ezer éves fennmaradásukat.

Jézus lelkiekben hozott megújulást, mégis először a testi, tisztasági szabályok terén próbálják kikezdeni. Nem vették észre a lényeget: az ember igazi tisztaságát nem a tápláléka, ruházata határozza meg, hanem gondolatai, cselekedetei, és ezek összhangja. Ez tesz bennünket különbbé másoknál – vallja Jézus –, nem pedig származásunk, ételünk, tisztálkodási szokásaink.

A fizikai (külső) szennynél sokkal károsabb a belső, szívből jövő gonoszság: irigység, kevélység, lopás, gyilkosság, házasságtörés.

A mai világ információ- és fogyasztásáradatában még aktuálisabb Jézus 2000 éve elhangzott figyelmeztetése

Kérdezzük meg magunktól minden héten: Meg tudom-e különböztetni a tisztát a szennyestől? Tudok-e figyelni szavaim, gondolataim tisztaságára? Összhangba tudom-e hozni ezeket cselekedeteimmel?

Szeptember 10. — Évközi 23. vasárnap — Mk 7,31–37 — „Mindent jól tesz”

Az evangélisták összesen 35 olyan epizódot jegyeztek le, amelyben Jézus – a jelenlevő szemtanúk előtt – valamilyen csodát visz véghez. Számos más szakaszban pedig egyszerűen utalnak rá, hogy Jézus egyéb csodákat is tett. Az elbeszélt csodáknak több mint a fele valamilyen betegségtől vagy testi fogyatékosságtól – láz, lepra, vízkór, bénaság, vakság, süketnémaság – szabadította meg a Jézushoz forduló személyeket. Jézus sok gyógyításának egyikéről hallunk a mai evangéliumban.

Képzeljük bele magunkat annak a halandónak a helyébe, aki süket és néma. Fogyatékosságából kifolyólag mások segítségére szorul. Jézushoz is társai segítségével jut el, akik szintén hisznek abban, hogy a Mester meg tudja gyógyítani őt. Azáltal, hogy megnyílik a füle, és megoldódik a nyelve, a hit ajándékát befogadó ember jelképévé válik. Sokszor mi sem látunk, nem hallunk, és kemény a szívünk. Nekünk is szükségünk van olyan testvérekre, akik elvisznek – visszavisznek – Jézushoz. („Testvér, ha eloldnám kettős kötelékem, szembesíts magammal, légy felelős értem!”)

De ki a süket? Csak az az ember, aki nem hallja a világ hangjait, vagy az is, aki nem hallja meg Isten igéjét? – Hányszor ütöttem el Jézus ujját a fülemtől, hogy megnyissa azt?

És ki a néma? Akinek nem jön ki emberi hang a száján, vagy pedig az is, aki nem közvetíti mások felé a hitvallást? – Engedem-e, hogy Jézus a számba nyúljon? Pedig Ő „mindent jól tesz: a süketnek visszaadja a hallását, a némának beszédét”.

Higgyük el, hogy Jézus meg tud gyógyítani minket!

Szeptember 17. — Évközi 24. vasárnap — Mk 8,27–35 — Jézus útján járni

Márk idejében, amikor az emberek dicsfénytől övezett „megváltókat” vártak, az elvetett és megölt Emberfiára vonatkozó igehirdetés kínos és botránkoztató tanításnak számított. Ennek ellenére e tant minden körülmények között meg kellett őrizni, és az evangélium lényeges mondanivalójaként sértetlenségét biztosítani. Az embert azonban belülről csak akkor érinti meg ez az üzenet, ha belátja, a hívőnek ugyanazon az úton kell járnia, mint Jézusnak. A hit külsődleges megvallása könnyű, ám sokkal nehezebb az élettel történő valóra váltása. A tiltakozás az ember belülről érintettségéből fakad. Adott esetben azonban hozzásegítheti az embert ahhoz, hogy hitének csupán szavakban történő megvallása valódi hitté érlelődjék.

Az evangéliumi részben Jézus teszteli a tanítványokat, hogy mit tanultak az együtt töltött idő alatt. Válaszaikból derül ki, hogy nincsenek tisztában az Ő valóságával; nagy embernek tartják, de nem a megváltót látják benne. Péter a valóságra tapint, de úgy tűnik, nemcsak a tanítványok, Jézus is korainak tartja ezt nyilvánosságra hozni. Sokat kell még fejlődniük, tapasztalniuk, hogy megerősödjenek. A tanítványoknak testközelből is nehéz volt elfogadni, megtenni a tanítást. Nekünk tér- és időbeli távolságból ugyanolyan nehéz a megváltót elfogadni, követni.

Képes vagyok-e mindenemet adni, magamat hátrahagyva másokért cselekedni? A kapott nehézségeket elfogadva, így is felajánlani tetteimet, életemet, hogy közelebb kerüljek a célhoz?

Szeptember 24. — Évközi 25. vasárnap — Mk 9,29–36 — Az elsőség jézusi mércéje

Jézus többször is utal arra, hogy életünkben milyen fontos az imádság és a hit. Ha van hitünk, akkor van reményünk arra is, hogy megszabaduljunk attól, ami nyomaszt, korlátoz bennünket. A böjt eszköz lehet a kezünkben, mely megerősíti lelkünket, és segíti a bensőségesebb, mélyebb imádságra való törekvésünket.

Jézus a nagy tömeg után – akik tanúi voltak a tisztátalan lélek kiűzésének – arra vágyik, hogy csak a tanítványokkal legyen. Fontos számára, hogy csak rájuk figyeljen, és a tanítványok őrá. Ne legyen semmilyen zavaró körülmény, mert fontos dologról akar velük beszélni. Gyakran mi is érezzük annak szükségességét, hogy elvonulva a mindennapok nyüzsgésétől, csak néhány emberre figyelve készüljünk a ránk váró feladatokra. Jézus tudatni akarja a tanítványokkal, hogy mi vár majd rá. Az emberek megölik, de harmadnapra feltámad. A tanítványok azonban ezt hallva nem tudnak mit kezdeni a gondolattal, de ugyanakkor nem is kérdezik Jézustól, hogy mit szeretne közölni velük.

Hányszor vagyunk úgy, hogy számunkra érthetetlen dolgokra nem kérdezünk rá, nem járunk utána? Tudatlanságban, bizonytalanságban maradunk. Vagy azért, mert félünk, vagy azért, mert számunkra nem olyan fontos az a dolog.

A tanítványokat is más foglalkoztatja abban pillanatban. Arról vitatkoznak, ki a legnagyobb közülük. Mennyire „emberi” vonás! Bár már kiválasztottak, mégis versengenek. Valószínű, hogy mindegyikben benne van a vágy, hogy kiemelkedőbb legyen valamiben. De mi az, amitől az ember a legnagyobb, az első lehet? A tanítványok bizonyára másra gondoltak, mint amilyen választ kaptak Jézustól: „Aki első akar lenni, az legyen a legutolsó, és mindenki szolgája.” Hát ez az! Ez a mérce! És ennek alapján kell versengeni mindannyiunknak. Ezt kellett megtanulniuk a tanítványoknak, és ezt kell tanulnunk nekünk is!

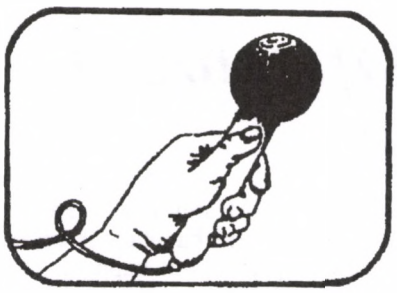

„A boldogság a szünetben rejlik”

A napi hajsza, a halál elfojtása és a korlátozott idő

Interjú *Karlheinz Geißler* időkutatóval

Geißler úr, sok ember panaszkodik amiatt, hogy túl kevés ideje van, holott az utóbbi években nem növekedett a munkaidő.

Ez igaz. Mindazonáltal a nem hivatalos munkaidő növekedett, s ez a tényleges munkaidő. Ezenkívül megváltozott az, ahogyan az idővel bánunk. Megpróbálunk több dolgot csinálni egyidejűleg, hogy növeljük a termelést és a forgalmat. Ezt a fejleményt a számítógép és a mobiltelefon használata vezette be. Ily módon egyre hajszoltabbakká válnak az emberek. Ezért panaszkodnak arról, hogy munkaidejükben több stressz éri őket. Hiszen egyre többet kell dolgozniuk ugyanannyi idő alatt. Ráadásul szabad idejükben egyre többet akarnak megélni – így aztán a szabadidős stressz is növekszik.

Korábban a munka foglalta el az élet idejének legnagyobb részét – ma mihez van szüksége az embernek a legtöbb időre?

Ma az embernek több időre van szüksége ahhoz, hogy maga végezze el azt a munkát, amit korábban szolgáltató intézmények végeztek el, ingyen. Ma mindenért fizetnünk kell, s ez korábban nem volt így. A bankátutalást korábban ingyen elvégezték nekünk a megfelelő pénztárablaknál, ma az emberek maguk töltik ki otthon az utalványokat, vagy interneten utalják át a pénzt. Az intézmények, a bankok és más szolgáltatók a magán-háztartásokba helyezik át a munkát. A klasszikus példa az Ikea bútoráruház. Az embernek magának kell összecsavaroznia a bútorokat – korábban készen szállították őket. Az a trend, hogy piacképessé tegyenek minden szolgáltatást, erőteljesen megnöveli az élet fenntartásának költségeit, és sok munkát ruház át a háztartásokra. Ma mindenki arra kényszerül, hogy sokat tevékenykedjen és sokat tanuljon.

Az emberek átélik a stresszt, s ugyanakkor a szüntelen boldogságot keresik – nem ellentmondás ez?

Az ember nem találhatja meg a szüntelen boldogságot, már csak azért sem, mert a boldogság a szünetben rejlik. A munka világában egyre csökkentik a szüneteket. Ha azonban a boldogság a szünetben rejlik, akkor az ember egyre kevésbé szerezhet tapasztalatot a boldogságról. De megvásárolhatja a szünet boldogságának illúzióját – lila, és kóla íze van. A reklámok épp karácsonykor terjesztik ezt az illúziót. Az illúzió üzleté válik.

Fel lehet-e a még tartóztatni a hajszás élet gépezetét, vagy ez is csak illúzió?

Az idő sűrítése több lehetőséget nyújt az időleges kiszállásra. Csúszó idő esetén Ön bizonyos határok között eldöntheti, mikor kel fel, vagy mikor megy aludni. Ennek ellenére: a munkaadók, az elöljárók nyomást gyakorolnak a munkavállalókra, különösen ha sok feladatot kell teljesíteni. Kevesebb munka esetén nagyobb az időbeli játéktér, viszont többnyire kevesebb a fizetés is.

A rugalmas munkaidő az üzemeket segíti-e inkább, vagy a foglalkoztatottakat?

Inkább az üzemeket, mint az egyéneket. A munkaidő rugalmassá tétele révén nem keletkezik hirtelen uralommentes övezet, az ember és ideje fölött gyakorolt uralom változatlanul jelen van, s még mindig léteznek főnökök, akik meghatározzák az időt és a teret.

Az egyénnek ki kell harcolnia a maga idejét. Hogyan sikerülhet ez?

A kapitalizmus abból indul ki, hogy az idő vég nélkül manipulálható. Az ember azonban véges, és meghal. A legflottabb menedzserek halálozási rátája is 100%, akárcsak más embercsoportokban. Egy számítógépes cég ezzel a szlogennel reklámoz: „Soha többé over game”, azaz a játéknak sosincs vége. Ez a halál elfojtása. Az ember nem élhet örökké a földön. Ha boldog akar lenni, akkor meg kell tanulnia, hogyan bánjon korlátozott idejével. Le kell mondania, és meg kell tanulnia, hogy saját természete szerint tájékozódjék, elfogadja azt. Hegel ezt így fogalmazta meg: „A szabadság a szükségszerűség belátása.” A szabadság nem abban áll, hogy megtagadjuk saját természetünket, hanem abban, hogy kihasználjuk a természetünkön belüli időszakokat. Értelmes dolog tehát a természet ritmusa szerint, s nem csupán az üzemi folyamatok vagy a tévéműsorok szerint élni.

A természethez igazodás korábban szorosan összekapcsolódott a vallási élet ritmusával. Ma úgy véli az ember, hogy képes uralni az időt. Képes erre?

Természetesen nem. Az ember véges, az idő nem. Korábban az ember elfogadta ezt, s együtt élt a vallási élet ritmusával, s azt is elfogadta. A korábbi felfogás szerint azonban a természet időszakait Isten teremtette. Az idő Istené volt. Az egyház a természet időszakaihoz igazodott a maga ünnepeivel. Azért ünnepeljük karácsonyt, mert ekkor van a téli napforduló. Krisztus fényalak, s ezért értelmes dolog egy fényalak születését a téli napforduló idején ünnepelni. Az emberek korábban teljesen elfogadták az egyházi rítusok és a természeti élmények összefüggését. Ez csak az óra feltalálásával változott meg. Azóta élnek az emberek abban az illúzióban, hogy kezükbe vehetik az időt. De nem határozhatják meg, mikor legyenek betegek, és azt sem, mikor haljanak meg.

A 31. zsoltár 16. versében ez áll: „Időm a Te kezedben van.” Ön mit ajánl az embereknek?

A legfontosabb annak a realitásnak a belátása, hogy nem én rendelkezem az idővel, hanem az idő velem. Meghívhatom az időt, és kiszolgáltathatom magam az időnek, amellyel nem rendelkezhetem. Ha ezt tudom és megértettem, akkor teljesen másképp tudok bánni az idővel, sokkal oldottabban – „relaxáltabban”, ahogy ma mondják. Képes leszek az idővel megbékélten élni, és nem kényszerülök arra, hogy állandóan harcoljak ellene. Az embernek az a problémája, hogy úgy véli, folytonosan harcolnia kell az idő ellen. Ebben csak veszíthet. Az ember ugyanis meghal, az idő pedig halad tovább. Ha ezt felfogtam, akkor már nem kell hajszolnom magam, és nem kell többé az idő ellen harcolnom, hanem szerethetem az időt.

Ön igen keresett ember, és sokat van úton. Ön hogyan bánik az idővel?

Időtanulmányaim során sokat tanultam, s ezért ma másképp bánok az idővel, mint korábban. De rám is hat az idő nyomása. Természetesen része vagyok ennek a társadalomnak, amely szünet nélkül hajszol és gyorsít. Bizonyos időnyomást ki kell bírnom. De tudom, hogy mikor kerülhetek az idő szorításába, és igyekszem elkerülni ezeket az alkalmakat. Például ha lehet, korábbi vonattal utazom, mint muszáj lenne. Mindig van ütközőzónám, amit jól ki tudok használni.

Például télen kevesebbet utazik, mint a többi évszakban.

A téli utazás számomra nehézkesebb. Korábban gyermekbénulásom volt, s ennek még megvannak a következményei. A járás nehezemre esik, különösen télen. Ezért januárban és februárban nem csinálok Münchenen kívüli programokat. Ebben az időszakban nem terhelem magam az utazási stresszel, helyette sokat olvasok és írok. Könyveim többnyire a téli hónapokban keletkeznek. Valamikor aztán még áthelyezem székhelyemet egy szicíliai kolostorba, hogy kellemesebb hőmérsékleten és ritmikusan szervezett módon dolgozhassak. Ez az én életelképzelésem körülbelül tíz éve, mióta a gyerekeim nincsenek már itthon.

Gerhard L. Endres

Forrás: Publik-Forum, 2004/24

„A hajszának nem szabad kifizetődnie”

Interjú *Fritz Reheis* filozófussal

Miért kell lelassítanunk életünket, ahogyan Ön írja?

Mivel a mindennapos hajsza nem tesz jót nekünk. A stressz által kiváltott betegségek szaporodnak, a természeti erőforrások kiapadása fenyeget, s a szociális kapcsolatok és hálók is törékenyekké válnak. Politikai szempontból különösen is megfontolandó, hogy mindenütt a gyors reagálás a lényeg, alig marad idő arra, hogy alaposan elgondolkodjunk azon, mit is akarunk tenni.

Tehát olyan mókuskerékben futunk, amely egyre gyorsabban és gyorsabban forog...

S közben az az érzésünk, hogy valójában egy lépéssel sem jutunk előrébb. S ami még rosszabb: Mindig egy kicsit gyorsabban lépünk, mint a többiek, hogy legyen tartalékunk. A mókusok okosabbak: ők kiszállnak, ha már nincs kedvük a dologhoz.

Ki hajtja a kereket?

A pénz saját dinamikája, amely uralja az árucserét, s ezzel az életünket is, ahelyett hogy szolgálná. Ettől már Arisztotelész óvott, később pedig Marx. Ma ártalmatlan színben tüntetik fel a részvényértékek logikáját. A nagyon rugalmas és szélsőségesen gyors globális tőke határozza meg a világgazdaság ütemét. A piacok, s ezzel az emberek is meghajolnak ennek üteme előtt. Egy globális és totalitárius kizsákmányolási rendszer áldozataivá váltunk.

Hol éljük meg ezt konkrétan?

Egy kórházi orvosnő mesélte el nekem szemléletesen, mi változott meg azóta, hogy privatizálták a klinikát. Korábban, amikor a városi közigazgatás üzemeltette a kórházat, a doktornőnek még volt ideje a betegek számára. Gyakran ült oda egy-egy beteg ágyának szélére, és egyszerűen csak hallgatta őt. Ma már csak arról van szó, hogy valahogy megbirkózzék a munkával. Az üzemgazdasági logika bevonásával növekszik a munkavállalókra nehezedő nyomás, az idő szűkössége abnormális mértékben megnő.

Hogyan képesek az emberek lelassítani ezt a rendszert?

Úgy, hogy kinyitják a szemüket és a fülüket, és nem hajlandóak követni a neoliberális üdvtanok hirdetőit. Az a lényeg, hogy úgy alakítsuk át a politikai és gazdasági játékszabályokat, hogy ne érje már meg az ember és a természet hajszolása. Először is átfogó módon fel kellene mérni a gyorsítás okozta károkat. Másodszor: új ingerrendszerekre lenne szükségünk: Aki tanulásával, munkájával vagy fogyasztásával további hajszába kergeti bele önmagát, másokat és a természetet, annak „hajszailletéket” vagy „hajszaadót” kellene fizetnie – az okság elvének megfelelően, hiszen aki növeli a hajszát, az növeli a társadalmi költségeket. Másfelől nagy lépés lenne a lassítás felé, ha jutalmat, egyfajta lustasági prémiumot kapnának azok az emberek, akik kiszállnak a kereső munkából. Harmadszor: hosszú távon az idő szempontjából vak, s csak a pillanatra irányuló kapitalizmus helyébe az időtudatos és fenntartható gazdálkodásnak kell lépnie.

Egyáltalán akarnak-e lassítani életükön az emberek?

Sokan. A közvélemény-kutatások során mindenesetre a meggyőző többség megvallja, hogy túl gyors az élete. Ha az emberek többsége tudatában lenne annak, micsoda egészségügyi, szociális és ökológiai költségekkel jár együtt az, hogy örökösen megerőszakoljuk saját időnket a különféle programok idejével, akkor már régóta meglenne az a többség, amely már torkig van a gyorsulással, és készen áll az ellene indított támadásra.

Miből fakad az ehhez szükséges erő?

Az erőforrást elsősorban a gyorsulás által okozott szenvedések jelentik, másodsorban a gyorsulás okainak felismerése, harmadsorban pedig a hajsza korszaka utáni jobb jövő erős és realista látomása.

Azé a jövőé, amelyhez lemondás kötődik?

Nem. A jobb élethez úgy jutunk el, ha végre abbahagyjuk a lemondást. Nevezetesen azt a lemondást, amelylyel lemondunk az időjólétről és az élvezet okos formáiról. Túlságosan sokáig hagytuk, hogy az anyagi jólétre programozottság és az ostoba élvezetek örökös hajszába kergessenek minket.

Hogyan lehet szövetségeseket találni a lassítási kezdeményezéshez?

A lassítás üzenete újfajta, széles szövetségre hívja meg a turbókapitalizmus minden áldozatát. Szóba jönnek a munkaidő védelméért fáradozó szakszervezetek, a családok idejét védelmező egyházak, s a környezetvédők, akik meg akarják óvni a természetet. Ezek mindeddig gyakran egymástól függetlenül, sőt egymás ellen tevékenykedtek. „Az idő ökológiája” közös nyelvet és elméletet kínál e tünetek sokféleségéhez, s az energiák egyesítésével így megsokszorozhatja az ellenállást.

Forrás: Publik-Forum, 2004/24

Az életművészek tovább élnek

Az életművészek tovább élnek. Csak az a kérdés: Miben is áll az az életművészet, amely tovább élteti az embereket? Ilyen életművészek után kutatott az orvos és pszichoterapeuta *Till Bastian*, és olyan vidéken talált rájuk, amelyről talán nagyon kevesen hallottak: a bolgár Rodope-hegységben. Ott él a legtöbb száz év fölötti ember. Ezért keresik fel a tudósok ezt a völgyet. Valamennyien azt akarják tudni, miért éppen ott öregszik meg oly sok ember. *Argir Khadzikhrisztev* bolgár orvosprofesszor már 1995-ben bizalmasan közölte egy napilappal, hogy sem kizárólag a falusi, kieső környezeten, sem kizárólag a kefiren és fokhagymán múlik a dolog: „Aki nem akar jobban élni, mint a szomszédja, aki nem akar mindig többet birtokolni, az versengés, következésképpen stressz nélkül él.” Német orvosok arra a végkövetkeztetésre jutottak, hogy az olyan „szuperidősek” esetében, amilyenek a Rodope-hegység lakói, olyan aktív emberekről van szó, akik oldottan, öntudatosan és kissé önfejűen lépnek fel környezetükkel szemben. „Olyan ellenállást és másféleséget tanúsítanak a korszellemmel szemben, amelyet úgy élnek meg, mint saját művüket és saját akaratukat”, írja Az életművészek tovább élnek című könyvében *Till Bastian*.

Ha viszont így áll a dolog, akkor az a veszély fenyeget, hogy ez az életművészet kihal, mert egyre kevesebb ember él ilyen higgadt és ellenálló módon. A túlnyomó többség követi a sebesség parancsát, az „Egyre gyorsabban, egyre többet, egyre messzebb!” elvét. Éppen karácsony körül uralja lázas nyüzsgés és sietség a hétköznapokat. Ez nem csupán a bevásárlási magatartásra vonatkozik. Minden új technológia – a számítógép, a mobiltelefon, az e-mail – meggyorsítja az életet, s közben elmélyíti az örökös ellentmondást: A technológiák segítenek időt spórolni, mivel kevesebb idő alatt több dolgot intézhetünk el – de emberek millióinak sosem volt kevesebb idejük, mint manapság. „Úgy tűnik, mintha ugyanaz a technológia taszítana minket rabszolgaságba, amely felszabadulást ígért nekünk”, írja a norvég antropológus, *Thomas H. Eriksen*, és új egyensúlyt követel gyorsaság és lassúság között.

Ennek az egyensúlynak a létrehozása nagy kihívás, mert az „Egyre gyorsabban, egyre többet, egyre messzebb!” mögött hatalmas erők rejlenek. A kapitalista gazdasági rendszer. A szüntelen versengéssel az egyes üzemeknek egyetlen céljuk van: akkora növekedést elérni, amekkora csak lehetséges. Ez a cél felgyorsítja azt a forgatagot, amelyben az embereknek fogaskerekekként kell működniük, s amely hol magába fogadja, hol kiveti őket. Tarts lépést, vagy megbuksz – ez az alternatíva. A tempó pedig egyre nagyobb.

Ám az emberek régóta maguk váltak annak hajtóerejévé, amitől sokszorosan szenvednek. Az elmúlt évtizedekben megszabadították magukat számos társadalmi és vallási kötődéstől – az egykor isteni rend meghátrált az individualista életstratégiák elől. Ebben az életstílusban a halál, a végesség olyan fenyegetés, amelyet el kell fojtani, de amelyet nem lehet teljesen elfojtani. Ez a dilemma oda vezet, hogy az életet utolsó lehetőségnek látják. Ha csak lehet, megpróbálnak minden elképzelhetőt megvalósítani életük folyamán.

Ez következményekkel jár – az ember külső és belső erőforrásaira nézve egyaránt. „Sokkal gyorsabban pocsékoljuk el a természet kincseit, semmint a bolygó újrateremthetné őket”, írja 2004-es beszámolójában a *World Wide Fund for Nature* (WWF). Információi szerint a fosszilis tüzelőanyagok (szén, gáz, olaj) éves felhasználása világméretekben hétszeresére nőtt 1961 és 2001 között. Ennek oka az a növekedési gazdaság, amelyet a globalizáció révén a föld minden sarkára kiterjesztenek, s amely egyre gyorsabban egyre több árút szór szét a földön – s amelyet az a lázasan működő pénzrendszer hajt, amely időközben már banki körökben is kiváltotta a jövőtől való félelmet. „A nagy tőkekoncentráció és a globális piacok megrövidítik időtávlatunkat. Nem lehet már megbirkózni olyan problémákkal, amelyeknek a megoldása három évnél hosszabb időt igényel. Az Amazonasz esőerdőinek megmentése negyvenéves probléma, ennélfogva olyan luxus, amelyet ebben a pénzrendszerben nem engedhetünk meg magunknak”, mondja *John Reed*, az egyik amerikai nagybank, a *City-Corporation* egykori főnöke.

A külső erőforrásokkal párhuzamosan az ember belső erőforrásait is felemészti az „Egyre gyorsabban, egyre többet!”. A lázas nyüzsgés és a hajtás az ember egyre növekvő belső ürességével jár együtt. Az orvosok és pszichoterapeuták azoknak a pszichikai betegségeknek a sűrűsödését tapasztalják, amelyek azzal függnek össze, hogy az emberek már nem képesek megbirkózni azokkal a követelményekkel, amelyek egyidejűleg lépnek fel saját életükkel szemben. Az emberek teste (még) funkcionál, de „lelkük” már nem tudja követni ezt.

Ha a gyors és a lassú idő találkozásában ténylegesen a gyors idő győzedelmeskedik, amint *Eriksen* bizonyítani véli, akkor mindaz, ami alapos, előrelátó és stabil, a rövidebbet fogja húzni mindazzal szemben, ami rövid távú: a szerelmi kapcsolatokban, a gyereknevelésben, a szociális közösségekben, a gazdasági életben és a politikában egyaránt, ez pedig a társadalom szociális összetartozását és jövőképességét fenyegeti.

Tekintve ezt a veszélyt, reményre ad okot, hogy egy kritikus kisebbség szembenézett ezzel a kihívással, s ellenálló módon és öntudatosan ismét törekszik az életművészetre: miközben zajlik a forgatag, a lassúságban rejlő kreativitásról beszélgetnek. Bár vitathatatlan, hogy a rövid távú problémákra gyorsan kell reagálni – az érintett emberek érdekében, ennek ellenére növekszik azoknak az embereknek a száma, akik a recsegő-ropogó forgatagban a maguk szerény módján ellenállnak: fontosnak tartják a megállást, a szünetet, a kiengedést, keresik a higgadtság és a belső nyugalom lehetőségét. Egyidejűleg nő a vágyakozás a lelkiségre, a vallási erőforrásokra – az egyházakon belül, vagy éppen rajtuk kívül. Amikor a materializmus már nem tölti ki az ürességet, az életnek új célra van szüksége.

Az „Egyre gyorsabban, egyre többet!”-től való elfordulás a politika jövőjének kérdése is. Ha a politika hosszú távú és tartós gazdasági, szociális és ökológiai fejlődést akar biztosítani a következő évtizedekre, akkor nem merülhet ki folyamatos választási harcokban és a problémák foltozgatásában. És ne mondja senki se, hogy a gazdaság nem követné ezt hosszú távú stratégiákkal. Nem kevés cégvezető szenved régóta a szüntelen versengéstől és a tőzsde lázas működésétől, ami lehetetlenné teszi, hogy megkeressék a kutatásba és fejlesztésbe fektetett ráfordításaikat, mert már fél év múltán új termékkel kell előállni a piacon. Az „egyre gyorsabban” számukra azt jelenti: egyre gazdaságtalanabbul.

A kihívás nagy, de a fáradság kifizetődik – ugyanis az életművészek tovább élnek. És az életművészekkel teli világ is.

Wolfgang Kessler

Forrás: Publik-Forum, 2004/24

TARTALOM

Meditáció
Merza József Annavölgyi emlék (I. rész) 2–6
Norbert Scholl: „Ne zárjuk ki, hogy Isten létezik!" 11
Hegyi Béla: Isten egyedül van 12
Megemlékezés
Debreczeni Zsuzsa: Emlékezés Ildire 7
Garay András: Isten útjai 7–8
Merza József: A Dunánál 8–9
Áts András és Erika: Ildit búcsúztató imák 9
Kovács Tádé: Boglárynė Majláth Edina 10
Novella
Fitter Hajnalka Zsuzsanna: Homo novus 13–15
Olvasók fóruma
Olvasóink leveleiből 16
Gyerekeknek Moha-mese
Szemetelés 17–18
Dokumentum
Tunyogi Csapó János:
„e forrásban én is voltam egy szétpattanó buborék" 19–25
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 26–28
Interjú
Karlheinz Geißler: „A boldogság a szünetben rejlik" 29
Fritz Reheis: „A hajszának nem szabad kifizetődnie" 30
Környezetvédelem
Wolfgang Kessler: Az életművészek tovább élnek 31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

Közlemény

A Bokor Hazai Rászorulók Alapítvány és a Harmadik Világ Alapítvány közhasznúsági jelentése megtekinthető a www.bokoralap.hu web címen. Köszönjük, és továbbra is várjuk támogatóink adományait.

Töprengjünk csak el!

Nyelvüket lezüllesztik.
Ifjúságukat lezüllesztik.
Kultúrájukat lezüllesztik.
Országukat lezüllesztik.
Népüket lezüllesztik.
Meg nem született gyerekeik
a csatornában landolnak.
Csak a „mobiljukat" szeretik –
mindenekfölött.

Eckart

Forrás: Sonntagsblatt, 2005/3-4

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XVII/4. (98.) szám
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály, a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: http://bocs.hu
E-mail: ertedvagyok@is.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetőek, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt. Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: Z.HORV Reklámstúdió, Dejtár
Felelős vezető: Horváth Zoltán

ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj 2005-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2000 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 3500 Ft
Nyugaton előfizetve: 20 Euró

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat
és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét
a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XVII. évf. 5. szám
2006. október
200,– Ft

Gyakorlati bibliai értelmezéstan

Hogyan keletkezett a Korán?

Vallás és politika

Annavölgyi emlék

Az ősbizalomról

Az őszi kikerics meséje (novella)

Válaszúton kamaszfővel

Vasárnapi szentírási elmélkedések

Természetfilozófia

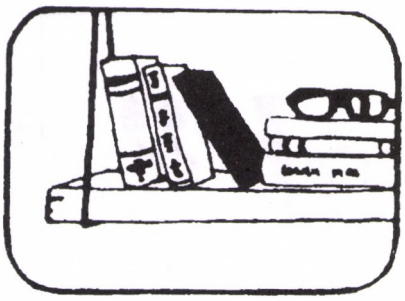

Az alábbi írást nem a könyvismertetés kedvéért közöljük, hanem a gyakorlati bibliatudomány jelentőségére szeretnénk felhívni a figyelmet.

A megértéstől a cselekvés felé

„Gyakorlati bibliai értelmezéstan” és a szentírás-magyarázat jövője

Hogy *a bibliatudomány válságban van*, ez időközben annyira olcsó kijelentéssé vált, hogy nem szükséges részletesen alátámasztani. Az exegézis [= tudományos szentírás-magyarázat] és a teológia más ágazatai, illetve az exegézis és a tanítóhivatal közötti kommunikációs zavarok nyilvánvalóak és súlyosak. Még súlyosabban nyom persze a latban, hogy Isten népének, és az egyre kevésbé keresztény jellegű, de azért egyáltalán nem vallástalan társadalomnak a többsége nyilvánvalóan nem veszi tudomásul a bibliatudományt és annak eredményeit. Hiszen nem úgy van, mintha a Biblia semmilyen szerepet sem játszana, épp ellenkezőleg: fundamentalista körökben egyenesen nő a befolyása, mind keresztény, mind zsidó részről – de éppen ezekben a körökben igen csekély jelentőségűek a kritikus bibliatudomány eredményei, mivel ezek a tudományos kételkedés gyermekeiként inkább csak zavarják a bibliai szövegek fundamentalista használatát. Összességében aligha kerülhetjük el annak felismerését, hogy a Bibliának a II. Vatikáni zsinat utáni tavasza elszállt – legalábbis a Biblia *tudományának* tavasza. A mindenütt érzékelhető egyházi tél, amelyről már Karl Rahner is beszélt, ezen a területen is nagy károkat okozott.

Mit kezd egy pasztorálteológus a Bibliával?

Ebben a helyzetben örvendetes jelenség, hogy *Ottmar Fuchs*, a német nyelvterület egyik legnevesebb pasztorálteológusa [= lelkipásztorkodástannal foglalkozó teológusa] igen komoly bibliai értelmezéstannal [= hermeneutikával] állt elő, és világossá tette a Biblia és a bibliatudomány maradandó jelentőségét. Mivel Ottmar Fuchs *nem exegéta* [= tudományos bibliamagyarázattal foglalkozó teológus], természetesen sokan rögtön megkérdezik majd, hogy az, amit ő művel, miért érdekelhetné egyáltalán a bibliatudományt. Erről azonban később. Először tekintsük át, hogy tulajdonképpen mit is nyújt a könyve.

Mindenekelőtt rögzítsük, hogy az előttünk fekvő értelmezéstan esetében *gyűjteményes kötetről van szó*, amely egész sor olyan tanulmányt fog össze, amelyeket Ottmar Fuchs különböző helyeken tett közzé az utóbbi években (Praktische Hermeneutik der Heiligen Schrift, Stuttgart 2004). Az effajta tanulmánygyűjteményeknek időközben rossz hírük támadt az olvasóközönség körében, mivel régi (és olykor csakugyan poros) dolgokat hoznak elő a feledés homályából, és olykor megállapítható törekvésük folytán, ti. hogy hírnevessé tegyék a szerzőt, inkább annak hiúságát szolgálják, semmint azt, hogy az olvasó ismeretei bővüljenek. Itt persze egészen más a helyzet, mert azoknak az elszórt tanulmányoknak az egymás mellé állításával, amelyeket Ottmar Fuchs a Biblia és a bibliatudomány témakörében megírt, olyan *értelmezéstani koncepció* összképe jelenik meg, amely korábban csak a Fuchsot bensőségesen ismerők számára volt látható. Noha az egyes tanulmányok keletkezése tizenöt évre oszlik el, azok mégis nagyon egységes koncepcióról tesznek bizonyságot.

A szövegértés alapkérdései

A könyv egy hosszabb fejezettel kezdődik, amely lerakja az értelmezéstani alapokat (13–54. o.), miközben Ottmar Fuchs belebocsátkozik a legújabb szövegtudományi vitákba is. A következő rész aztán (55–101. o.) megmagyarázza, miért szükséges és fontos, hogy a lelkipásztorkodás teológiája foglalkozzék a Bibliával. A válasz viszonylag egyszerű: Mivel a Biblia és a bibliatudomány fontos az egyház számára, a lelkipásztorkodástan számára is fontosak. Ottmar Fuchs olyan *emlékező közösségként fogja fel az egyházat*, amely a kollektív emlékezet megalkotásával nem csupán saját identitását [= azonosságtudatát] teremti meg – ahogyan ezt más közösségek is teszik –, hanem a korábban élt emberek Istenről szerzett tapasztalataira, és az azok által végbement kinyilatkoztatásra való visszaemlékezés egyúttal legfontosabb feladata is, amely nélkül elveszíti lényegét. Az egyház így folytonosan benne áll abban a feszültségmezőben, amelynek összetevői: *emlékezés az elmúltakra, a próba kiállása a jelenben és a jövő megnyitása.* Ottmar Fuchs joggal állapítja meg, hogy a merev kötődés a múlthoz mindig veszélyt is jelent az egyház számára, különösen akkor, ha nem saját történelme eleven változásait teszi meg normává, hanem a strukturális változhatatlanság fikcióját. Az ilyen egyházat nemcsak konzervatív intézményként érzékelik majd kortársai, hanem menthetetlenül a múltba fordulóként is, olyan intézményként, amely a jelen szempontjából jelentéktelen, a jövőnek pedig inkább csak akadálya. Persze *ha az emlékezés az eredeti tapasztalatok elevenségére irányul, akkor az effajta múlt szerinti tájékozódás jövőt nyit.* Az egyház nem boldogulhat a múltja nélkül, mert ha nem emlékezik meg arról, honnan jön, azt is el fogja felejteni, mi a rendeltetése. A kérdés természetesen az, *hogyan bánjon az egyház a múltjával, s ezzel együtt a bibliai üzenettel.* Mindenesetre céljának annak kell lennie, hogy Isten népének cselekvésében „a régi történeteket mint az Istennek tetsző valóság új, létfontosságú és részben 'veszélyes' emlékeként, *megtapasztalható módon hozza kapcsolatba a jelenbeli személyes és közösségi valósággal*” (70. o.). És éppen ezért van szükség gyakorlati irányultságú értelmezéstanra, amelynek továbbfejlesztéséhez aztán Ottmar Fuchs a Módszer és tapasztalat c. fejezetben nyújt segítséget (103–154. o.). A cím *Hans-Georg Gadamer* híres „Igazság és módszer” címére emlékeztet, és a variáció megmutatja, mi a lényeg Ottmar Fuchs számára, nevezetesen az, hogy *ne álljunk meg a megértésnél mint intellektuális történésnél, hanem ezt meghaladva, határozott lépéseket tegyünk a keresztény létmód felé.*

A kánon mint a sokféleség szavatolója

Persze meg kell állapítani, hogy Ottmar Fuchs számára (jó katolikus módjára) nem egyszerűen az egyén és élete áll a középpontban, hanem – azáltal, hogy az egyház korábbi olvasókként az elhunytakat is bevonja (= a hagyomány elve) – az egyén és élete mindig beágyazódik az egyházba mint olvasóközösségbe. Ezért kézenfekvő, hogy Ottmar Fuchs a „kánoni szentírás-magyarázattal” kacérkodik, tehát az exegézisnek azzal az irányzatával, amely az utóbbi években a kánonra [itt = a bibliai iratok összessége] mint az egyes szövegek értelmezési keretére tette a hangsúlyt. Ottmar Fuchs persze világossá teszi, hogy az ő esetében a kánoni vonatkozás nem jelent kritikaellenes reakciót. Különösen a rövid, de időközben (méltán!) híressé vált című fejezet (A Biblia mint a sokféleség iskolája, 182–189. o.) szabadítja meg a kánon szerinti tájékozódást mindenfajta totalitárius módon egységesítő célkitűzéstől, és teszi felismerhetővé, hogy *a kánon a maga belső sokfélesége folytán a sokféleség barátja, és olyan képződmény, amely eleve biztosítja a sokféleséget* [= pluralitást]. A Biblia ily módon ekkléziológiai [= egyháztani] modellé is válik azáltal, hogy maga is a valódi ökumené, a sokféleségben fennálló egység ősképe.

Lehetetlenség, hogy itt az egész könyvet megtárgyaljuk, de hadd utaljunk még néhány ragyogó mozzanatra, például a mítosz-fejezetre (203–264. o.), amelyben Ottmar Fuchs a kultúratudományi mítoszvitával számot vetve a „mitológiátlanítás” („Entmythologisierung”) legyőzése mellett tör lándzsát, ami persze számára *Rudolf Bultmann* előrefelé történő meghaladását jelenti, nem pedig a visszaesést a kritika előtti időkbe. Ottmar Fuchs azt a felismerést követi, hogy *a mítosz sajátos kifejezési forma, amely nélkül nem lehet megfogalmazni bizonyos igazságokat*. Mivel a mítosz mint értelemadó beszédforma eleve gyakorlatias célokat tűz ki, Ottmar Fuchs számára a mítosz „kibiztosításáról” („Entsicherung”) van szó, tehát a mitikus hagyománnyal végzett olyan munkáról, amely *ismét hatékonnyá teszi a mítosz életet formáló és tájékoztatást nyújtó erejét*.

Védőbeszéd a sokféleség és az önérték mellett

Az effajta „kibiztosítás” persze veszélyes biblicizmusba csapna át [= a szövegösszefüggést és a szöveg eredeti értelmét figyelmen kívül hagyó hivatkozás egyes bibliai helyekre], ha nem lenne biztosítva az olvasók és azok életösszefüggéseinek jelentősége. De éppen ez történik a *„kontextuális bibliaolvasás”* által (321–384. o.), amely az olvasási folyamat kontextualitásának [= a szövegösszefüggés figyelembevételének] hangsúlyozásával *a mai olvasó mellett áll ki a szöveggel szemben*. Ottmar Fuchs itt biztosítja az aktualitás érvényesülését a múlt révén történő átformálódással szemben, és világossá teszi, hogy éppen a bibliamagyarázat egyháziassága miatt (legalábbis ahogyan ő érti azt) *nem lehet szó a holtaknak az élők fölötti diktatúrájáról*. Ámbár a múltbeli Isten-tapasztalatnak – ahogyan azt a bibliai szövegek áthagyományozzák – megnyitó, és ennyiben normaállító jellege van a mai olvasók számára, de *nem pótolhatja a mai Isten-tapasztalatot*. A sikeres olvasási folyamat éppenséggel nem abban áll, hogy a múlt uniformizálja a jelent, hanem a Biblia és a Ma egyenrangú találkozásában, ami *mindkét* oldal számára megengedi, hogy kifejtse „elidegenítő”, és ezáltal jövőt nyitó prófétai erejét. Csak így mehet végbe az olvasás során olyan kinyilatkoztatás, amely új életet tesz lehetővé.

Mivel valódi egyenrangúságról van szó, amelyben a bibliai szövegeknek meg kell őrizniük önértékkel bíró idegenségüket, Ottmar Fuchs a végén aztán megpróbálja azt is biztosítani, hogy *az olvasók se formálják át a Bibliát*. Megállapít „a Bibliával való visszaélés elleni kritériumokat” (385–407. o.), és azt kutatja, hogyan lehet erőszakmentesen bánni „a bibliai szövegekben megjelenő hatalommal és erőszakkal” (438–461. o.). Ebben az utolsó fejezetben világossá válik az egész könyv kinyilatkoztatás-teológiai szintézise: A maga belső sokféleségével *éppen a Biblia biztosítja az olvasók és azok helyzetének saját értékét*. Persze a Biblia csak akkor képes erre, *ha az olvasók is biztosítják a Biblia saját értékének érvényesülését* – azáltal, hogy az eredményre (bizonyos fokig) nyitottan és változásra készen belebocsátkoznak egy „elidegenítő” olvasási folyamatba.

Mit jelent a „gyakorlati értelmezéstan” az exegézis számára?

Akinek a fejében a teológiai részterületek rendszerének *régi* képe él, az olyan alaptudományként fogja besorolni az exegézist, amely tisztázza a Biblia igazi értelmét, hogy a többi teológiai szak aztán feldolgozhassa ezt az értelmet. Ebben a modellben a gyakorlati teológia [= lelkipásztorkodástan] olyasmi, mint a teológia kiválasztó szerve: a folyamat végén áll, és alkalmazott tudományként az a feladata, hogy a gyakorlat számára „termékennyé” tegye azt, amit a többiek kidolgoztak. Eredményeinek a többi szakhoz történő visszacsatolása nem cél, egy exegétának tehát nem kell érdeklődnie az iránt, mit ír egy pasztorálteológus.

De már annak a szokásos beszédmódnak is éberré kellene tennie minket, amely ***a*** gyakorlatról szól, és ezzel lefaragja, elsimítja, elmossa az emberi egzisztencia eleven sokféleségét. Az a teológia, amelyik így beszél, nem akarja pontosabban szemügyre venni az emberek életét. Eredményeit közli tudományközeli megsokszorozóival (például a pasztorálteológusokkal és a nekik alárendelt „gyakorlati szakemberekkel”), akik a maguk részéről szintén továbbadják az eredményeket, mígnem azok eljutnak „a gyakorlatba”. Mint ismeretes, ez meglehetősen rosszul működik (nem csupán a teológia vonatkozásában), és az ember nem is tudja, hogy szomorkodjon-e miatta. Ez a modell ugyanis a 19. század tudományhívő és tekintélyi koncepcióinak elkötelezettje; teológiailag nézve a II. Vatikáni zsinat egyháztana mögött kullog, szociológiailag pedig ellentmond a demokratikus felfogású emberek részesedésre és egyenjogúságra törekvésének, hiszen „a gyakorlat” síkján csak passzív befogadóknak tekinti az embereket, olyanoknak, akiknek nincs mondanivalójuk a tudományos eredmények szállítói számára. Ezért e modell szerint nem is kell konkrét képet kialakítani az emberekről, és végképp nem kell keresni velük a közvetlen párbeszéd lehetőségét. Az effajta teológiai modellben „a gyakorlatnak” nincs prófétai szerepe. Ottmar Fuchs éppen ezt kéri számon igen energikusan. *Feltöri a gyakorlathoz fűződő kapcsolat hagyományosan tekintélyi szerkezetét:* számára már nem „a gyakorlatról” van szó mindenfajta megkülönböztetés nélkül, hanem a gyakorlati vonatkozás *konkrét* helyeiről, amelyek saját illetékességükkel erősítik a keresztény egzisztenciáért folytatott küzdelmet – és a szentírás-magyarázati munkát is.

A teológia lelkipásztori szempontú megújítása

Ottmar Fuchs bibliai értelmezés-elméletének legerősebb újító ösztönzése ily módon abból fakad, hogy *új tartalommal tölti meg az elmélet és a gyakorlat összekapcsolását* – ami aztán megfelelő módon hat vissza a teológiára. Ahogyan az emberek élete már nem lehet csupán a teológiát befogadó hely, és – az emberek teológiai ügyvédjeként – a gyakorlati teológia sem lehet többé csupán a többi teológia tárgy *közvetítő* tudománya. Inkább *vezető* tudománynak kell tekinteni. Az egész teológia, és azzal együtt persze a bibliatudomány lelkipásztori szempontú megújítására van szükség. A „lelkipásztori" jelző magától értetődően nemcsak „lelkigondozóit" jelent, hanem a világ*ban* és a világ*ért* végzett egyházi tevékenység összességére utal. A II. Vatikáni zsinat *Gaudium et spes* kezdetű lelkipásztori konstitúciójának 1. lábjegyzete rögzíti, mit jelent a dokumentum címében a „lelkipásztori" kifejezés, nevezetesen „az egyháznak a világhoz és az emberekhez való viszonyát", amelyet tanításának alapzatán alakít ki. Az egyház „Isten országának elérkezésére és az egész emberiség üdvösségének megvalósulására" törekszik, és „az üdvösség mindent átfogó szentségének tekinti magát [...], annak a szentségnek, amely egyszerre nyilvánítja ki és valósítja meg Isten szeretetének titkát" (GS 45). „Lelkipásztori" tehát Isten népének egész gyakorlata – Isten emberszeretetének olyan jeleként, amely egyúttal meg is valósítja azt, amire utal. Tehát arról van szó, hogy *a teológia olyan kapcsolatban áll Isten népével, amely megfelel Isten népe és a világ kapcsolatának.*

A válság mint esély

Itt nyílik meg az exegézis számára annak esélye, hogy úrrá legyen gyakran felpanaszolt jelentéktelenségén. Mindenesetre a bibliatudománynak gondolkodás-átalakításra van szüksége, ha a teológia lelkipásztori szempontú megújításának részprogramjaként akarja felfogni magát. Ez kényelmetlen dolog. Már az is túlzott követelménynek látszik a bibliatudomány számára, hogy *a lelkipásztorkodástant ismerje el vezető tudománynak*, amelytől tanulnia kell – hát még annak elismerése, hogy *az emberek konkrét keresztény életéből is tanulnia kell.* Fájdalmas lehet a tudósok számára az is, hogy lemondjanak arról a tanítóhivatali (olykor ellen-tanítóhivatali) viselkedésmódról, amellyel szívesen adják elő tudásukat. Újból fel kell fedezniük Isten népét, és *az exegézis* létjogosultságát (az egyetemeken is, és éppenséggel ott) abban kell látniuk, hogy az – egyrészt a bibliai szövegek ügyvédjeként, másrészt szolidáris kortársként – *segítőkészen támogassa Isten népének azt az igyekezetét, hogy kapcsolatba hozza életét a Bibliával.* (...)

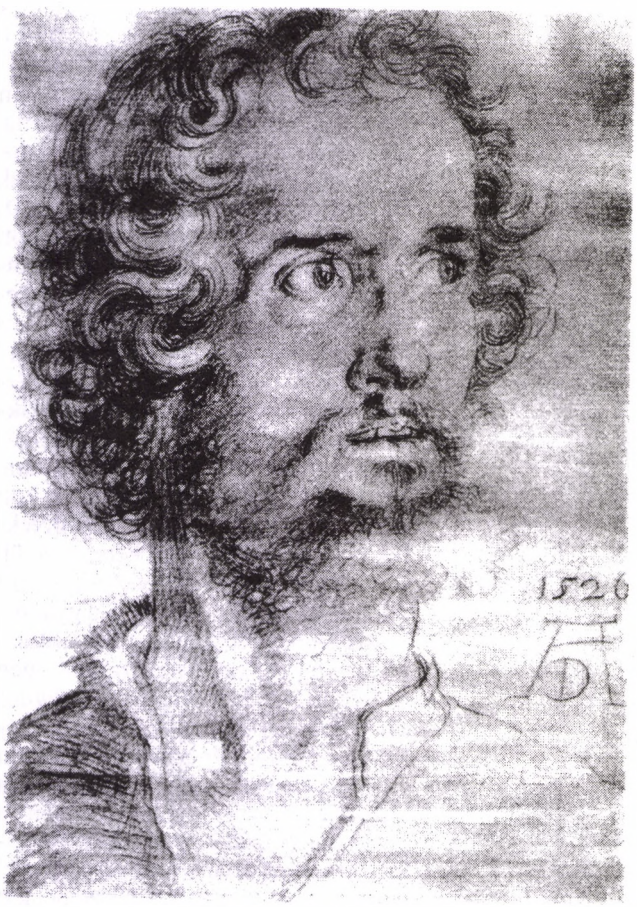

Szent Márk (1526)

A fenti alaptételt követve egy *lelkipásztorilag megreformált exegézis* számára nemcsak a szövegek megértésére irányuló kapcsolat lesz fontos, hanem az is, hogy *megteremtse a szöveg és Isten népének gyakorlata közötti kapcsolatot.* A megértés mindennek a kezdete, de valóban csak a kezdete. *A döntő a szöveggel kapcsolatba lépő, annak megfelelő cselekvés.* Ebben az összefüggésben gyakorlati irányban kell megnyitni az értelmezéstan fogalmát. Ennek a gyakorlati vonatkozásnak a kifejezésére már nem csupán a szövegek megértéséről kellene beszélnünk, hanem a velük való helyes bánásmódról is.

Válaszra érdemes kérdések

Sok exegéta a maga módján már ma is elkötelezettje az egyházi bázisnak, noha ezt többnyire nem lehet észrevenni exegézisükön. *Az Isten népéhez kötődést* azonban a jövőben nem szabad az időrabló hobbik közé sorolni, és elválasztani a tudományos munkától, hanem *koncepcionálisan be kell építeni a tudományba.* Az exegézis kapcsolódási pontjain elhelyezkedő emberek a tudomány résztvevőiként annak tükröződő válnak, és valódi prófétai minőséget nyernek. Az új exegézis az emberekkel kapcsolatban állva fogalmazza meg azokat a bibliai szövegekre vonatkozó kérdéseket, amelyeknek megválaszolásáért érdemes fáradozni, mivel jelentősek; *a szóban forgó emberek ugyanis a gyakorlat valamely egészen konkrét helyén élnek, és azon fáradoznak, hogy etikai, spirituális, kulturális vagy politikai ösztönzést merítsenek a bibliai szövegekből.* Az exegézis a szövegre és az idők jeleire fordított figyelem, illetve a régi szövegekkel és a mai emberekkel vállalt szolidaritás révén *a Biblia és az élet közötti kölcsönös közvetítővé válik.*

Ottmar Fuchs gyakorlati bibliai értelmezéstana óriási jelentőséggel bír a bibliatudomány és az egyház számára egyaránt, mivel *megnyitja az utat ahhoz, hogy a jelenlegi válságot esélyként fogjuk fel*, és ennek megfelelően bánjunk vele, továbbá legyőzi a bibliatudomány és a mai keresztények élete közötti elidegenedést – legalábbis elvileg. Ahhoz, hogy a tudományos gyakorlatban is legyőzhesse, arra van szükség, hogy az exegéták akarjanak foglalkozni az emberek életével.

Joachim Kügler

Forrás: Orientierung, 2004/20 (csekély rövidítéssel, kiemelések a fordítótól)

A Biblia mint az előítélet kritikája

Az Ószövetség egyik rövid, kevés figyelemre méltatott elbeszélése ma is elgondolkodtathatja az embert. Isten parancsára Mózes összegyűjt hetven férfit a kinyilatkoztatás sátra körül – ők arra lettek kiszemelve, hogy Mózes tehermentesítése érdekében ettől kezdve ők is viseljék a nép terhét (4Móz 11,16-17) –, és Isten rájuk is kiárasztja azt a Lelket, amely Mózesben van, úgyhogy azok prófétai elragadtatásba esnek. Ekkor fölfedeznek valami furcsaságot, ami mély nyugtalanságot kelt egy Józsue nevű ifjúban. Két férfi, aki eredetileg rajta volt a Hetven listáján, ismeretlen okból távol maradt a szertartástól, Isten Lelke azonban őket is éppúgy megragadta, mint a többieket. Józsue igyekszik rábeszélni Mózest, „akadályozza meg” ezt a kettőt: Noha megkapták Isten Lelkét, ne gyakorolhassák azt a hivatalt, amelynek gyakorlására a Lélek képessé akarja tenni őket. Mózes azonban felismeri, hogy a férfiak nem az *ő* lelkét kapták meg, és hogy az embert nem illeti meg, hogy korlátozni akarja Isten cselekvését. Ezért nem a két férfit tiltja el, hanem Józsue féltékenységét és uralomvágyát (amit Mózeshez való ragaszkodása vált ki), és ezzel a kívánsággal kontrázza meg azt: Bárcsak *mindenkire* kiárasztaná Lelkét az Úr (4Móz 11,28-29).

A vallásos embereket minden korban fenyegeti az a veszély, hogy Isten nevében ki akarják zárni Isten jóságából azokat, akik *másmilyenek*, mint ők maguk és az ő elképzeléseik.

A Péter körüli korai egyház és az apostolok is hasonló tapasztalatokat szereztek Isten Lelkének adományáról, amint erről hírt ad az Apostolok cselekedetei: „Magukon kívül voltak”, hogy „a »pogányokra« is kiáradt a Szentlélek adománya” (ApCsel 10, 45-46).

Viszonylag részletes effajta tananyagot találunk a Márk-evangéliumban (9,38-40). A Tizenkettő egyike fontoskodik, és – biztos lévén Jézus elismerésében – beszámol egy férfiről, aki Jézus nevében démonokat űzött ki, azaz betegeket gyógyított; „mi azonban mindent megtettünk, hogy megakadályozzuk ebben”. E tanítvány számára tehát nem az volt fontos, hogy az idegen férfi Jézus nevének segítségével nyilvánvalóan sikeresen működött, szenvedő embereket gyógyított meg, hanem az, hogy meg nem engedett módon – „mivel nem követ minket” – vette szájára Jézus nevét, és tett jót ezzel.

A kicsinyesség olyan (gyakran fel nem ismert) emberi gyengeség, amely az egyházakban is gyakran jelentkezik. De nem biztosítja-e Pál is a keresztényeket, hogy „mindenki, aki segítségül hívja az Úr nevét, üdvözül” (Róm 10,13; Joel 3,5)? Jézus pedig azt feleli tanítványának: „Ne akadályozzátok őt!” Mert aki az ő nevében visz végbe csodákat, nem fogja kétségbe vonni Jézus hatalmát. És: „Aki nincs ellenünk, az értünk van!”

Isten története a maga népével: egyre jobban megvilágosodó, egyre átfogóbb szerelmi történet a világ sok népének színe előtt.

Isten senkit sem taszít el azok közül, akik keresik őt – és az sem taszít el senkit, akiben Isten emberi arcot öltött: Jézus. Az ő tetteiben és példázataiban Isten egyenesen azokat keresi, akiket a velük hasonszőrűek – az emberek – elhagytak és félretoltak: a gyengéket, a kicsiket, a szerencsétleneket, az ilyen-olyan leprásokat.

Mégis az a látszat, mintha buzgóságában (féltékenységében) sok – nem ritkán vallásos – ember *elhibázná Istent*, mivel Isten nagylelkűsége, türelme és szabadsága meghaladja az *ő* erejüket. Határt akarnak szabni Isten jóságának – és nem veszik észre, hogy ezzel mennyire önmaguknak szabnak határt: lelküknek és szellemüknek egyaránt.

A Biblia kritikus szövegei – mint például a fent említettek – önkéntelenül is azokat az aktuális problémákat juttatják eszünkbe, amelyek a római katolikus egyház viszonyulását jellemzik a többi keresztény egyházhoz. Túlbuzgóságában számos hivatalviselő és professzor nyilvánosan arra figyelmeztet, hogy „meg kell menteni” a katolikus egyházat a protestánsoktól. Egy idő óta hivatalosan – Rómából! – is arra intik a katolikus híveket, hogy a protestáns egyházakat ne nevezzék „egyházaknak”, mondván: Azok kétségtelenül tartalmaznak egyházi „elemeket”, de a szó katolikus értelmében nem egyházak. Ennek indoklása tulajdonképpen ugyanaz, mint ami az evangéliumban olvasunk: „mivel nem követnek minket” – minket, a római katolikus, a pápa primátusa körül központosult hagyományt, jóllehet már Pál is hangsúlyozta: „Senki sem vallhatja meg: »Jézus az Úr!«, csakis a Szentlélek által” (1Kor 12,3). Márpedig nem lehetséges mélyebb, tökéletesebb egység, mint az egység a Szentlélek által, Ezért mondja a II. Vatikáni Zsinat, hogy a különvált keresztényeket „úgy kell elismerni, mint testvéreket az Úrban” (Dekrétum az ökumenéről, 3.1.). A Szentlélek ugyanis arra méltatta a többi egyházat és egyházi közösséget, hogy „az üdvösség eszközeiként” használja őket. Ha a Szentlélek testvéri módon összekapcsolja a keresztényeket „az Úrban”, a „Kürioszban”, akkor azok automatikusan a „küriaké”-ban, az egyházban is összekapcsolódnak. Ha valaki azt mondja: Mi azonban több Szentlélekkel, több kegyelemmel, több hittel bírunk, mint a többiek, az nem tudja, mit beszél. A Szentlélek, Isten jósága, a hit *nem osztható*, nincs belőle több vagy kevesebb (éppúgy, mint a szeretetből sem), sokkal inkább az a helyzet, hogy – amint Pál mondja – csak „*egy* Lélek van, aki mindent mindenben véghez visz”, s csak *egy* kegyelem, *egy* hit; persze a Léleknek különböző adományai vannak, de valamennyi ugyanattól az *egy* Lélektől származik (1Kor 12,12–27).

Lehetséges, hogy az egyházak egyesülésének és egységének ajándékát csak akkor kaphatjuk meg, ha készek vagyunk arra, hogy eltekintsünk a hagyományos önigazolásoktól, és új módon lássuk a különböző egyházakat, mégpedig különböző tagjaiként és Lélek-adományaiként ama egyetlen Úr testének, aki „mindent” – az üdvösséget – „mindenben véghez visz”.

Mi lesz azonban akkor a különvált egyházak hiányosságaival, amelyekről pedig a Zsinat szintén beszél? A hiányok jelentősek, ha lényegesek. De mik a lényegi hiányok? Tisztázzuk ezt más életterületekről vett példákkal.

Például minden keresztény azt fogja mondani, hogy a házasság lényegi célja a családalapítás. Ám nem is olyan ritka eset, hogy házaspárok akaratuk ellenére gyermektelenek maradnak. Mégsem szokás ezt olyan lényegi hiánynak tekinteni, hogy az ilyen gyermektelen házaspároktól elvitatnák a házas mivoltot. A katolikus egyház csak azt tanítja: a házasság egyáltalán nem jön létre, ha kezdettől fogva hiányzik a pár gyermekek iránti vágya.

Vagy vegyük a futball példáját. A szabályok szerint a játék lényegéhez tartozik, hogy góllövésre törekedjenek. De mint tudjuk, vannak olyan mérkőzések, amelyeken nem esik gól, s az eredmény 0:0 lesz. E hiány ellenére futballmérkőzés zajlott le. Csak akkor mondjuk egy csapatról, hogy nem tudott (vagy nem akart) futballt játszani, ha eleve nem akart gólt rúgni.

A protestánsok szemében a katolikusokat hosszú időn át lényegi hiányosság jellemezte, mivel emezek – megsértve a Biblia tanúságát – azt hitték, hogy a kereszten értünk meghalt Krisztust minden misében „vértelenül" újból „feláldozzák". A teológiai bizottságok szakmai egyeztetése világossá tette, hogy ez a megfogalmazás egyoldalú, félreérthető, ügyetlen és – szó szerint véve – hamis volt. A közös keresztény hit ma világosan megvallhatja: Jézus Krisztus egyszer, azaz egyszer s mindenkorra halt meg értünk, ezt nem lehet szaporítani vagy megismételni. Az eucharisztikus ünneplésen Isten Szentlelke az emlékező ünneplés alakjában teszi jelenvalóvá Jézus Krisztus „értünk" vállalt kereszthalálát. A pap csupán hivatalos szolgája ennek az ünneplésnek.

A katolikusok azt mondták a többiekről: A protestánsoknak nincs pápájuk! Vagy: Nem „hisznek" a pápában mint Péter apostol utódában! (Egyébként az ortodox keresztények sem!) Lényegi hiányosság ez? S ezen túlmenően: Nem tesznek-e tanúságot ők is szilárd akaratról és aktív gondról annak érdekében, hogy tisztán tartsák a Jézus Krisztusba vetett hitet, és megóvják azt a félreértelmezésektől, ahogyan például tette ezt egykor a híres Barmeni Nyilatkozat (1934), amikor fellépett az ellen, hogy a kereszténységet összekeverjék a náci faji ideológiával?

Az elmélkedésünk kiindulópontját alkotó bibliai szövegek fényt vetnek a 2003-as berlini Ökumenikus Nagygyűlés katolikus utójátékára is. Az a pap, aki az országszerte előre meghirdetett esti misén protestánsokat is meghívott az áldozásra, bizonyára provokált, és megsértette a katolikus egyházfegyelmet. De nem intézhette volna-e el a püspök – az evangéliumra gondolva (Márk mellett Lukács 9, 49–50-ben is olvasható a jelenet) – alacsonyabb szinten az ügyet, ahelyett hogy hivatalosan közzéteszi, „nem volt más választása", mint az illető pap felfüggesztése? (Vö. ÉV 2003. december, 9-10. o.) Nem járhatott volna el abban a hitben, hogy aki nincs Krisztus ellen, az Krisztusért van? Vagy hogy a keresztények egysége (amiért Jézus így imádkozott: „hogy egyek legyenek, ahogyan mi egyek vagyunk" [az Atya és a Fiú]: Jn 17,11) mindenkor fontosabb, mint az egyházfegyelem? Nem lett volna lehetséges, sőt szükséges, hogy a püspök és tanácsadói enyhébben ítéljék meg az esetet?

Egyházi körökben sokan szívesen idézik Pálnak azt a mondását, hogy „ne igazodjatok a világhoz", de éppily gyakran megfeledkeznek ennek ellentételéről: „hanem változzatok meg értelmetek megújulásával, hogy megítélhessétek, mi az Isten akarata" (Róm 12,2) – ami mindig konkrétan, a különböző helyzetekben és eseményekben tárul föl előttünk. Loyolai Szent Ignác, a reformáció kortársa így tanít: „Minden jó kereszténynek készségesebbnek kell lennie arra, hogy embertársa kijelentését elfogadja, semmint hogy elítélje; és ha nem képes elfogadni, tájékozódjék, hogyan érti azt a másik; és ha a másik rosszul érti, javítsa ki őt szeretettel; és ha ez nem elégséges, keressen meg minden alkalmas eszközt arra, hogy a másik jól értse azt, és így üdvözüljön" (Lelkigyakorlatok, 22).

Klaus P. Fischer

Forrás: Orientierung, 2004, Nr. 10

Hogyan keletkezett valójában a Korán?

Új esély a vallási párbeszédre

Az iszlám kezdetei nyilvánvalóak. Legalábbis ez a véleménye az iszlám teológiának és a nyugati iszlámtudománynak is: 570 és 632 között élt Mohamed próféta, aki Allah kinyilatkoztatását hirdette, amelyet aztán hallgatói feljegyeztek, és röviddel halála után a mai Koránná állítottak össze. Pontosabban: Az írott Korán a harmadik kalifa, Oszmán idején keletkezett, 18-24 évvel Mohamed halála után. A Korán létrejöttével rögtön megkezdődött a fiatal vallás példátlan háborús és vallási sikertörténete, amely a négy „helyesen irányított kalifa" (632–661), a damaszkuszi székhelyű omajjád uralkodók (661–750) és végül a bagdadi székhelyű abbaszidák idején (749-től) arab nagybirodalmak kialakulásához vezetett. Az egész szakirodalom ismételten ebben az értelemben ábrázolja Mohamed életrajzát, a Korán keletkezését és az iszlám korai történetét.

A neves iszlámkutató, *Rudi Paret* például azt írja Korán-fordításának bevezetőjében: „Semmi okunk sincs annak feltételezésére, hogy a Koránnak akár csak egyetlen verse is ne Mohamedtől származna." De tulajdonképpen hogyan is van ez? Honnan tudja ezt Paret? Milyen forrásokra támaszkodik? Hiszen túlságosan is nyilvánvalóak a Koránon belüli feszültségek csakúgy, mint a különböző, egymásnak részben ellentmondó hagyományok egymás mellettisége és a nyilvánvaló szerkesztői átdolgozások. Csaknem hihetetlen, hogyan hagyja figyelmen kívül Paret is az összes irodalomkritikai problémákat.

A források történet-kritikai vizsgálata nyomán viszont meghökkentően világossá válik: A klasszikus iszlámtudomány mindezen „információi" a Korán 9. századi tanúsítványaiból származnak, vagyis kereken 200 évvel Mohamed halála utáni időből. Ezek a tételek fogalmazták meg akkoriban egy erős nagybirodalom önazonosságát. Csak ezek a források – ún. *hadit*okban (a Korán mellett létező szóbeli hagyományokban) foglalt életrajzi művek és gyűjtemények – mutatják be Mohamed életét. És csak ezek a források vezetik vissza a Koránt Mohamed mekkai és medinai igehirdetésére. E források legenda jellege már első elfogulatlan olvasásukkor feltűnik. Például olyan kérdéseket tesznek témává, amelyek még semmilyen szerepet nem játszhattak Mohamed lehetséges életidején. Kézenfekvő a végkövetkeztetés: Az arab próféta alakját történetileg teljes homály fedi. Keményebben fogalmazva: „Mohamed nem történelmi alak, hivatalos életrajza annak a kornak a terméke, amelyben az íródott", mondja *Y. D. Nevo* zsidó iszlámtudós. Ugyanígy csak a 9. században állítják, hogy Mohamed igehirdetéseit a harmadik kalifa, Oszmán idején állította össze a mai teljes Koránná egy három mekkaiból álló bizottság a medinai Zaid ibn Tabit vezetésével.

„A homályos kezdet. Új kutatások az iszlám keletkezésével és a korai történetével kapcsolatban" – ez a címe annak a gyűjteményes kötetnek, amelyet ennek a cikknek a szerzője *Gerd-Rüdiger Puin*nal együtt adott ki e robbanékony témáról. A könyvben többek között *Christoph Luxenberg* (álnév, Németország), *Karl-Heinz Ohlig* (Saarbrücken, Németország), *Mondher Sfar* (Párizs) és *Ibn Warraq* (álnév, USA) tanulmányai találhatóak meg. A szövegek bőségesen kínálnak új, s a kutatásban eddig nem eléggé vagy egyáltalán figyelembe nem vett kérdésfelvetéseket és téziseket. Ezek közül sok alátámasztja és elmélyíti azokat a központi tételeket, amelyeket az alábbiakban igen tömören foglalunk össze.

A közös nevező ez: A Korán azon a szír-arab kereszténységen alapul, amelyet sok közel-keleti törzs vallott a 7. században. E törzsek abban a korban fogadták el a kereszténységet, amikor a Níceiai Zsinat dogmái még ismeretlenek voltak a szír térségben, s ezért „Isten Szolgájának", „Küldöttnek" vagy „Prófétának" tartották Jézust.

A 7. és 8. századból származó, meghatározható korú pénzérmék alapján, és a jeruzsálemi szikladóm – egy 692-beli keresztény sírtemplom – belsejének egyik felirata segítségével felismerhető: Itt egy olyan szír-arab keresztény teológia dokumentumaival van dolgunk, amelynek központi hitvallása így hangzik: *Isten egyetlen, és áldott (muhammad) legyen az ő Küldötte, Jézus!* Kb. a 8. század végéig nyilvánvalóan arab-keresztény törzsi vezetők uralták a Közel-Kelet és Észak-Afrika régióit. A damaszkuszi omajjáda uralkodók és bizonyára még maguk a korai bagdadi abbaszidák is keresztények voltak.

Vallástörténetileg nézve a dolgot, egy új vallás keletkezésének elbűvölő folyamatával állunk szemben: Egy kánoninak tartott kezdeti időszakba vetítik vissza ezt a folyamatot – pontosan úgy, ahogyan Mózes öt könyvének szerkesztői tették –, hogy aztán abból kiindulva alapozzák meg és igazolják.

Ez az értelmezés, mint mondottuk, kizárólag néhány kortársi és történeti, de igen kifejező forrásra támaszkodik, nevezetesen az említett pénzérmékre és feliratra.

De mi a helyzet akkor a Koránnal? Bár szövegei (talán néhány kivételtől eltekintve) valószínűleg csak a 8. század első felének folyamán jöttek létre, és biztosan igen hiányos írásmóddal, kanonizálásuk, tehát a gyűjtemény lezártságának és érinthetetlenségének kijelentése pedig feltehetően kereken még száz évvel később következett be, mindazonáltal a Korán abban a korban keletkezett (alighanem a mai Irak területén), amikor egész környezete még keresztény (és zsidó) volt. Vajon megfogalmazhatták-e ez esetben egy új vallás, az iszlám alapító okirataként? Vagy csak később vált azzá?

Felfelé tekintő apostol (1508)

Günter Lüling feltételezése szerint már Mohamed előtt létezett egyfajta Ős-Korán, amely a keresztény Áriusz által meghatározott környezetből származó himnuszokat tartalmazott. A 325-ös Níceia Zsinaton Áriusz elutasította, hogy Jézusról mint Istenről beszéljen. Vereséget szenvedett ellenfelével, Athanázzal szemben, és üldözni kezdték. Lüling szerint Mohamed és a korai muszlim közösségek később átdolgozták az ariánus jellegű Ős-Koránt. Ezeket az erősen feltételezésszerű kijelentéseket megerősítették – ha egészen más módszertani kiindulások alapján is – *Christoph Luxenberg* kutatásai. Luxenberg bizonyítja, hogy a Korán arab-szír-arám nyelvi környezetben keletkezett. Számos szakasza tartalmaz olyan szír szavakat és mondatokat, amelyeket arab betűkkel írtak le. A Korán arabjának nyelvtani szerkezete általában a szír nyelvtan jellegzetességeiről árulkodik. Eredetileg arab szavakat is tévesen értelmeztek a diakritikus pontok segítségével, amikor mintegy kétszáz évvel később rögzítették a mássalhangzókat. E vizsgálatok révén gyakran a Korán-szövegek egészen új olvasatai és kijelentései adódnak. Például egészen másképp kell értelmezni azokat a verseket, amelyek szerint a Paradicsomba jutó hívőknek szüzek állnak majd rendelkezésükre. Ezzel szemben a szír jelentéstani háttér azt teszi kézenfekvővé, hogy szüzek helyett szőlőről beszéljünk. Mindez a Korán keresztény hátterére utal.

Tehát kereszténnyé lett arab törzsek hoztak létre – az akkori szokásnak megfelelően természetesen szír nyelven – „lekcionáriumokat", vagyis az istentiszteletekhez szükséges olvasmányos könyveket, amelyeket aztán később arab nyelvre fordítottak le? Azt jelenti-e ez a „később", hogy talán csak 'Abd al-Malik omajjád kalifa (†705), vagy utóda, al-Walid idején? Ugyanis ők vezették be az arabot mint új államnyelvet. Ebben az esetben az a 9. századi feljegyzés, hogy az Oszmán által készíttetett teljes művön kívül minden Korán-szöveget meg kell semmisíteni, valójában nem arra vonatkozik-e, hogy el kell tüntetni minden, a 8. század elejéről származó szír eredetit?

Mindenesetre a Koránt igen erősen meghatározza az a szír keresztény teológia, amely a Níceai Zsinat előtti korban volt igen elterjedt (s amelyben például a Logosz és a Lélek isteni „erők", Jézus pedig Isten Szolgája és Küldötte). Mint ismeretes, ezt a teológiát ítélte el a Níceai Zsinat. Mivel azonban Kelet-Szíriában csak 410-ben ismerte el a Zsinatot egy helyi püspöki szinódus, és alighanem még évtizedekig tartott, amíg ez az elismerés érvényre jutott, az arab törzsek alighanem már igen korán felvették a kereszténységet – és megtartották kezdeti korszakuk hitét. Az Írásról, azaz az Ó- és Újszövetségről alkotott felfogásukat „helyes irányításnak" tekintették, és mint ilyet állították azt szembe az Írás más kortársi birtokosaival.

De hát mikor nőttek hozzá azok a szakaszok, amelyeket egészen biztosan nem lehet keresztény gyökerekre visszavezetni, vagy amelyek egy arab prófétára utalnak? Az említett gyűjteményes kötet ezt is vizsgálja, tehát ösztönzést ad a vitára és a további kutatásra. A kötet nem egy már kész koncepciót vázol fel, de egy valamit igen világossá tehet: Az iszlám kezdeteit csak akkor lehet megérteni, ha nem későbbi visszavetítésekből kiindulva vizsgáljuk őket, hanem a történeti források és az azokra támaszkodó történeti és filológiai kérdésfeltevések alapján.

Karl-Heinz Ohlig

Forrás: Publik-Forum, 2005/21

A Szerző a vallástudomány és a kereszténység történetének professzora a saarbrückeni egyetemen.

Vallás és politika

Fundamentalizmus az Egyesült Államokban

Fundamentalizmus – ma léptennyomon találkozunk ezzel a szóval. Rendszerint csak az iszlámmal hozzuk összefüggésbe, azokkal a radikális moszlimokkal, akik hitükért megölnek másokat és önmagukat is, s közben figyelmen kívül hagyjuk a saját egyházainkon belüli fundamentalista áramlatokat, amelyek szintén pusztító méreteket ölthetnek. Feltűnő, hogy a keresztyén hit csak azokat az embereket tudja megbetegíteni, akik túlságosan kegyes/vallásos körökből jönnek. Ezek az „ortodox" keresztyének Európában kisebbségben vannak, Amerikában azonban már döntően befolyásolják a politikát és a társadalmat. Az Egyesült Államok déli részén, az ún. *Bibel-Belt*ben (Biblia-övezetben) találjuk meg a vallásos jobboldaliak túlnyomó részét. Ezek valóságosan hisznek abban, hogy küszöbön áll a világ vége; számolnak a Messiás visszatérésével és az utolsó ítélettel, amely jókra és gonoszakra osztja majd az embereket, és kárhozatba taszítja, vagy üdvösségre vezeti őket. Mi csak csodálkozni tudunk a következő számadaton: Szinte minden második amerikai az ún. újjászületett keresztyének közé számítja magát. Mintegy minden harmadik rendszeresen elgondolkodik a világ végéről.

A fekete-fehér gondolkodásmód az egyik jellemző ismertetőjegye a fundamentalizmusnak. Közbenső árnyalatok nem léteznek. Ez a radikális kompromisszum-képtelenség csírájában fojtja el a párbeszéd minden lehetőségét. 2001. szeptember 11-e óta a fundamentalisták megint előrenyomulóban vannak. Akkoriban a konzervatív baptista prédikátor, Jerry Falwell megpróbálta úgy értelmezni a terrortámadásokat, hogy azok Isten büntetései népének erkölcsi hibáiért. Szidta a pogányokat, a feministákat, a homoszexuálisokat és így tovább. „Ujjal mutatok rájuk, és a szemükbe mondom: Ti is okai vagyok ennek."

Nyugtalanító, hogy a keresztyén fundamentalisták milyen jelentősen határozzák meg Amerika politikáját. Bush állítólag a keresztyének ügyéért harcol. Ezek a keresztyének a jó és a rossz közötti harcnak tartják a közelkeleti eseményeket, és azt mondják, hogy ebben a hívő keresztyének fognak győzni a nem-keresztyének ellen. Hisznek a mennybevitelben: A hívőket magával viszi Krisztus, mihelyt visszatér a földre, a hitetleneknek viszont félniük kell a világvége retteneteitől.

Bush, aki megtért keresztyénnek nevezi magát, nemigen szalaszt el egyetlen lehetőséget sem arra, hogy belekeverje a politikai vitákba a fiatalok és a felnőttek szexuális viselkedését. „Aki szexuális életet él a házasság előtt, az nincs velünk, az ellenünk van." Bushnak az a célja, hogy az önmegtartóztatást tegye a szexuális nevelés közepévé, mégpedig világszerte. Protestáns és katolikus fundamentalisták egyaránt lelkesen tapsolnak neki. Szavazataik döntően hozzájárultak második választási győzelméhez. Az ENSZ több konferenciája fulladt már kudarcba azért, mert az Egyesült Államok nemzetközi politikát akar űzni a szexuális önmegtartóztatásra vonatkozó nézeteivel. Már több mint 500 millió dollárt költöttek a szüzesség propagálására. „Kizárólag önmegtartóztatás" – ez a mottója annak az agymosó programnak, amellyel beleverik az ifjúságba, hogy az AIDS elleni egyetlen védelem nem a „biztonságos szex", hanem a „no sex". Azok a szervezetek, amelyek nyilvánosan síkra szállnak a gumióvszer mellett, már nem tudják, hogyan finanszírozzák akcióikat. A pénz ugyanis már csak a szélsőjobboldali csoportokhoz ömlik, amelyek a „Kizárólag önmegtartóztatás"-t hirdetik.

George W. Bush – az ekkléziogén neurózis áldozata?

Sok minden utal arra, hogy az amerikai elnök is vallásának áldozata, és hite betegítette meg. Eugen Drewermann teológus és pszichoanalitikus Bush viselkedésében világos jeleit látja annak, hogy az elnök csődkomplexusban szenved. Gyerek- és fiatal korában mindig nagyhatalmú, sikeres apjának árnyékában állt. Az ifjabb Bush volt a család fekete báránya: egy csomó nehézséggel küzdött, s ezeket megpróbálta bőséges alkoholba fojtani. Szülei a presbiteriánus és az episzkopális egyház hívei voltak. Az ismert prédikátor és evangélista, Billy Graham régóta a család barátjának számít. Egy Grahammel eltöltött hétvége döntő változást hozott az ifjabb Bush életébe: „Beszélgetéseink eredményeként s az ő inspirációjára beletekintettem a szívembe, és átadtam életemet Jézus Krisztusnak", emlékezik ma George W. Bush.

Ennek a személyes megtérésnek az lett a következménye, hogy Bush azonnal lemondott az alkoholról és a cigarettáról, és szigorú, fegyelmezett életet él. Ehhez nem csupán a rendszeres hosszútávfutás és a súlyemelés tartozik hozzá, hanem a naponkénti bibliaolvasás és imádság is. A kormányülést is mindig imával nyitja meg az elnök. A Fehér Házban minden nap bibliaórával kezdődik. A részvétel nem kötelező ugyan, de Bush szívesen látja, ha munkatársai kora reggel a Szentírásból merítenek erőt a megerőltető munkanaphoz. Belső meggyőződésének része természetesen az is, hogy misszionáriusnak tartja magát, és cselekvését ez a kérdés irányítja: „Mit tenne Jézus?" Bushnak meggyőződése, hogy Jézus Krisztusban személyes tanácsadóra talált, aki nyilvánvalóan azzal bízta meg, hogy egymás után vezesse a háborúkat a „gonosz" ellen. Nem csupán Eugen Drewermann csodálkozik ezen: „Az ember nem gázolhat hullákon, ha Jézus útján akar járni. Aki az Újszövetségből olvassa ki a megelőző háború kötelezettségét, aki a Hegyi beszédből veszi annak igazolását, hogy szándékosan megöli emberek százezreit, az vagy nem értette meg a keresztyénséget, vagy mérföldes léptekkel távolodik tőle."

Már az idősebb Bush azt mondta az Irak elleni első, 1991-es háborúban, hogy a háború kimenetele csak a jó győzelme lehet. „A jó győzelme" több mint 200 000 ember életébe került Irakban. Százezrek váltak nyomorékká. Istennel az oldalán George W. Bush most arra tett kísérletet, hogy felülmúlja apját, és még nagyobb és jobb háborút vezessen, mint amaz. Eugen Drewermann szemében ez egyértelmű utalás arra a vallási eredetű neurózisra, amely kisebbrendűségi komplexussal és nagyzási mániával párosul. A republikánusok üzenete azonban így hangzik: „George Bush a Gondviselés embere. Aki George Bush ellen van, Isten ellen van." Maga az elnök prófétának tartja magát. Tudni véli, mi Isten akarata, nem csupán az amerikai nemzet, hanem az egész világ számára is.

A protestáns színezetű fundamentalisták Jézus Krisztust állítják mindent uraló figuraként életük középpontjába. Isten olykor a messzi háttérbe szorul. Baden-Württembergben, ahol a pietizmus különösen erős gyökerekkel bír, gyakran lehet

hallani ezt a kérdést: „Van Önnek dátuma?" Ami azt akarja jelenteni: „Meg tudja nevezni újjászületésének időpontját? Azt a napot, amikor Jézus Krisztus belépett az Ön életébe?"

A „bibliahű" keresztyének pontosan tudják, mit akar Jézus, és annak mindenki számára érvényesnek kell lennie – függetlenül attól, hogy az illető hisz-e benne, vagy sem. Veszedelmes párhuzamokat figyelhetünk meg itt az iszlamizmussal. Irakban megtapasztaljuk, mi történik akkor, ha két fundamentalista áramlat talál egymásra: Terror és ellenterror keletkezik.

Kálvinista teljesítményi szemlélet

A fundamentalisták a Bibliában találnak választ kérdéseikre, még akkor is, ha a Biblia a miénktől teljesen eltérő élethelyzetben keletkezett. Úgy látszik, mintha egyetlen kézmozdulattal félre lehetne söpörni a felvilágosodás minden felismerését. És semmiképpen sem csupán együgyű emberek vallják magukat nyíltan a fundamentalista hit követőinek. Ellenkezőleg: Sokan intelligensek, akadémiai képzettségük van, vagy sikeres üzletemberek, s gyakran nemcsak sikeresek, hanem hatalmas pénzügyi hatalommal is bírnak. Számukra a gazdagság és a keresztyénség nincs ellentmondásban. Emögött az a kálvinista meggyőződés rejlik, hogy Isten áldása a külső jólétben is megnyilvánul. A teljesítményi szemléletmód különösen Amerikában játszik nagy szerepet. A szorgalmas és sikeres ember helyet kap a mennyországban. Aki kemény munkával tekintélyre és gazdagságra tesz szert, annak Isten már itt a földön megmutatja, hogy kiválasztotta az örök életre. Ez a szemlélet mindmáig része a kálvinista gondolatvilágnak. Egyáltalán nem túlzás azt állítani, hogy sok gazdasági újítás – mindenekelőtt az Egyesült Államokban – elképzelhetetlen lenne a kálvinista tan nélkül. A gyakran megcsodált „tipikusan amerikai beállítottság", nevezetesen hogy az ember „nem hagyja legyűrni magát", és „folytonosan újrakezdi", a kreativitással és az ötletgazdagsággal együtt ennek a vallási mozgalomnak a maradványa.

Az amerikai fundamentalista vállalkozók azért veszélyesek, mert összekapcsolják a tőkét és a hitet. Ami a társadalmi igazságosságot illeti, teljesen háttérbe szorítják a bibliikus nézeteket. Az az adóreform ugyanis, amely előnyben részesíti a gazdagokat, éles ellentétben áll a Biblia követelményeivel. Rendkívül aggasztó az a „cionizmus" is, amely jellemző a keresztyén fundamentalistákra, s nem csupán az amerikaiakra. Ézsaiás próféta beszél arról, hogy „az Úr napja" Jeruzsálemben, Sion hegyén fog bekövetkezni (Ézs 25,6). Ezért aztán nem lehet megengedni, hogy ma iszlám központ álljon a régi templomhegyen. A „bibliahű" keresztyének ezért teljesen Izrael oldalára állnak a közel-keleti konfliktusban.

Tudatosítanunk kell, hová vezethet az a hit, amelyik szélsőségesen fundamentalista forrásokból táplálkozik. Objektíven szemlélve groteszknek tűnik, hogy Bush megnyerhette a második elnökválasztást, hiszen végül is az ő számláját terhelik a háborús hazugságok, az iraki káosz, a háborúra költött, mérhetetlen mennyiségű pénz, a számos amerikai katona halála és a betegeskedő gazdaság, valamint a munkahelyek számának állandó csökkenése. Hogyan érvényesülhetett Bush John F. Kerryvel, azzal a politikussal szemben, aki intellektuális szempontból torony magasan fölötte áll, aki Vietnamban szolgált, miközben Bush meglógott a katonai szolgálat elől? Kerry is hívő keresztyén. Ám ez a katolikus az értelmére, a rációra és a felvilágosultságra épít, nem pedig az érzelmekre, mint Bush. De éppen Bush érzelmi és kínosan mutogatott keresztyénsége segítette őt győzelemhez. Az amerikaiak többsége „a Gondviselés emberének" tartja őt. A republikánusok üzenet így hangzott: „Aki George Bush ellen van, Isten ellen van." Ezzel szemben semmi esélye nem volt a tárgyilagosan hűvös John F. Kerrynek. Még a katolikusok is hátat fordítottak neki, a jobboldali protestáns keresztyénekkel vállaltak közösséget, és a választási kampányban óvtak attól, hogy az emberek Kerryre szavazzanak. Aki Kerryre szavaz, bűnt követ el – hirdették a papok a szószékről. Kerrynek az abortusszal, az őssejt-kutatással és a homoszexuális házassággal kapcsolatos álláspontja összeegyeztethetetlen a katolikus egyház tanításával. Bush tizenegy szövetségi államban ráíratta a szavazócédulákra a homoszexuális házasság tilalmáról való népszavazás tervét, és a jobboldali keresztyéneket biztosította arról, hogy korlátozni fogja az abortusz szabadságát. Röviddel a választás után nyilvánosságra hozta második kormányzati szakaszára vonatkozó terveit. Ezek között az iraki felkelők fellegvárainak lerombolása mellett az Iránban és Észak-Koreában végrehajtandó rendszerváltásról is szó esik, valamint azokról a stratégiákról, amelyek a Kína, Oroszország és egy sor „agresszív latin-amerikai kormány részéről" fenyegető veszélyek ellen irányulnak.

Az a politika, amely számtalan ember lemészárlásáért felelős, amely a gazdagokat még gazdagabbakká, a szegényeket pedig még szegényebbekké teszi, ellentmond a Biblia üzenetének, amely a béke és az igazságosság mellett száll síkra. A bigottság azonban éppúgy jellemző sok fundamentalistára, mint az elveken lovaglás és a prüdéria. Gondoljunk csak a korábbi elnök, Bill Clinton kalandjaira Monika Lewinsky-vel. A jámbor, erényes amerikaiak felháborodtak, de egyidejűleg nem győzték eleget nézni és hallgatni a médiumok beszámolóit. És mit tartsunk az egykori amerikai igazságügyi miniszterről, John Ashcroftról, aki csak úgy volt hajlandó lefényképeztetni magát Iustitia istennő szobrával, ha eltakarják annak kebleit? Ashcroft nem iszik, nem dohányzik, nem táncol és nem nevet, mivel az ő keresztyén felfogása szerint mindez bűn.

A keresztyéneknek megváltottabbaknak kellene látszaniuk, vélte egyszer Nietzsche, és igaza volt. Micsoda istenkép ez – annak az Istennek a képe, aki sajnálja tőlünk az életet, bár egyidejűleg arról beszél, hogy „az élet teljességét" akarja adni nekünk? Micsoda Isten az, aki a legkisebb vétket is megtorolja, anélkül hogy annak okai és háttere iránt érdeklődnék?

A fundamentalista keresztyéneknek megvannak az elveik. Például az ember megmarad boldogtalan házasságában is, mivel mint keresztyénnek nem szabad elválnia. A fundamentalisták nem ismernek kompromisszumot. A hazugság hazugság. Isten nem tesz különbséget, és a hazugság mindig bűn. Ez sokakat hoz nehéz helyzetbe a hétköznapok során. Például ha egyszer le kell tagadniuk, hogy főnökük benn van a hivatalban. Vagy nem hajlandóak hazudni, s akkor az állásukat veszélyeztetik, vagy hazudnak, s akkor bűnösnek érzik magukat Isten előtt. Gyakran szenvednek rossz lelkiismeretüktől. Mekkora segítség lenne sokak számára, ha képesek lennének különbséget tenni, és fontolóra tudnák venni, hogy az ember árt-e valakinek egy hazugsággal, vagy esetleg éppenséggel segít.

Elke Endraß – Siegfried Kratzer

A fenti írás részlet a szerzők Megbetegítő hit? Kiutak a válságból c. kötetéből, amely a Kálvin Kiadó gondozásában jelent meg, s az egyházi könyvesboltokban kapható (ára 980,- Ft). Ezennel is köszönjük a kiadónak a közlés jogát.

Isten embere?

Beszámoló egy feminista teológiai konferenciáról

„Ha Isten férfi, akkor a férfiasság az isten.” Több mint harminc éve már, hogy *Mary Daly* nyilvánosságra hozta az egyoldalúan férfias és uralom-irányultságú Isten-elképzelésekkel szembeni kritikáját, hogy ezzel ne csupán az Istennel kapcsolatos gondolkodást és beszédet, hanem magukat a nőket is felszabadítsa. Ha 2005-ben körülnézünk, ki milyen képekkel beszél Istenről, akkor könnyen iszonyat foghat el minket. Nemhogy az „Atyaisten, Fia & Társá”-tól való búcsút hirdetnék, hanem egyenesen az Istenről szóló hagyományos beszéd újjászületését tapasztaljuk, és Isten férfias vonásai keményebbnek tűnnek, mint valaha. Viszont nem annyira vallási összefüggésekben keverik bele Istent ily módon a játékba, nem – hanem magában a politikában. Ebben a háttérben a teológiának kritikusan felül kell vizsgálnia saját beszédét Istenről, és semmiképp sem szabad megengednie, hogy ezt kivegyék a kezéből. A különféle fundamentalizmusok és a tetszőlegesség pólusai között elhelyezkedve ma az a lényeg, hogy Isten megmozgató, de ugyanakkor szabadon nem mozgósítható erejéről beszéljünk – és számoljunk is vele. Ezt mutatta a Német Evangélikus Egyház nem régen Gelnhausenben (Hessen) megtartott konferenciája.

Nyilvánvalóan nem mindenkinek az elképzelésébe illik bele, hogy Isten ereje nem mozgósítható tetszésünk szerint. Az egyik példáját annak, hogyan próbálják manipulálni Istent az emberek, George W. Bush nyújtja. Az elnök, és vele kormányának 24%-nyi „újjászületett kereszténye” valami rettenetesen közvetlen módon úgy érzi, maga Isten hívta meg arra a misszióra, hogy elvigye a világnak az üdvösséget és a szabadságot, és szükség esetén katonai erőszakkal irtsa ki a rosszat. *Andrea Bieler* német teológusnő a kaliforniai Berkeley egyetemén tanít, így közvetlen tapasztalata van arról, amit ő „a férfias nagyzási mánia színrevitelének” nevez, és látja, mekkora támogatottsága van ennek a népesség körében, de azt is, hogy létezik ellenállás is. Egykor a polgárjogi harcosok érveltek keresztényi módon vagy vallásilag (például Martin Luther King, de John F. Kennedy is), hogy hozzásegítsék a társadalom peremére került rétegeket jogaik érvényesüléséhez, ma viszont Isten útmutatására, akaratára és rendelkezésére hivatkozva nemzeti külpolitikát próbálnak űzni.

Ha visszatekintünk az első századok keresztény gyülekezeteire, világossá válik, mindig is mennyire vissza lehetett élni a vallási fogalmakkal. Furamód ismerősen cseng, amikor azt halljuk, hogy a császárok Augusztusz óta a Megistenült fiainak számítottak, s ezért uralmuk Isten által igazoltnak, ők maguk Üdvözítőnek, üzenetük pedig evangéliumnak. Hiszen Pál apostol ugyanezeket a szavakat használja, csakhogy fejük tetejére állított jelentéssel, amint ezt *Angela Standhartinger* marburgi újszövetséges kimutatta. Pál felfogásában Isten egy tehetetlen, keresztre feszített emberrel azonosult. A Jó Hír ostobaságnak számít, és a Megfeszített halála után hirdetik, nem pedig – mondjuk – diadalmas hódításai után. A Megfeszített kiválasztottságának bizonyítéka nem a siker, hanem gyengeségében megmutatkozó ereje. Ez az üzenet messzemenően politikai jellegű. A gyülekezettől távol kell tartani mindenféle hierarchiát, a Szentlélek adományai nem képezhetik az elit kiváltságát. Három teljes nemzedékre volt szükség ahhoz, hogy a császárok uralkodó ideológiája ismét felborítson mindent. Az ún. pasztorális levelekben (1-2 Timóteus és Titusz), amelyeket tévesen hisznek Páltól származóknak, a császár ismét a vallásosság megtestesülésének számít. A nőket ismét eltávolították egyenjogúan betöltött hivatalukból, ehelyett az lett a feladatuk, hogy szüzek, vagy termékenyek legyenek. *Angela Standhartinger* szerint Pál nemigen volt sikeres; vallási üzenete politikai természetű volt, de kortársaié is.

Így aztán felvetődik számunkra a kérdés: Voltaképpen melyik oldalon állunk? Eljött-e az ideje a további egyházi küzdelemnek? Ahová *Andrea Bieler* még kérdőjelet tett, ott a Berkeley-n tanító kolléganője, *Rosemary Radford Ruether* már felszólította a világszerte működő keresztény egyházakat, hogy parancsoljanak „Megállj!”-t tagjaiknak, mondván, ahogyan annak idején a német *Hitvalló Egyház* (Bekennende Kirche) bírálta a német nemzetiszocializmust, úgy kell ma bírálni a messianisztikus amerikai nacionalizmust.

A teológiának és az egyházaknak az eddigieknél jobban be kell-e avatkozniuk politikai kérdésekbe? Európai füleknek ez első pillanatban elidegenítően hangzik, hiszen mifelénk a kereszténység egyre inkább elveszíti jelentőségét: Talán megtestesít még valamiféle erkölcsiséget, de vajon ki veszi komolyan? Ugyanezt lehet kérdezni a tudományos teológiát illetően. Néhány szakemberen kívül ki olvassa még a terjedelmes és rendkívüli módon specializálódott tanulmányokat? Vonatkozik ez a nőkre és a genetikára vonatkozó teológiai kutatásra is. E kutatás színvonala nem kétséges, de megengedhetjük-e magunknak ebben a korban, hogy elefántcsonttoronyba vonuljunk? A vallás ma egészen másutt zajlik, mégpedig a politikában, mondja *Carola von Braun* politológus: „A vallás ma ismét jelen van – mégpedig hatalommal.” Ha továbbra is átalusszuk az eseményeket, akkor úgy, ahogy van, átengedjük a terepet a konzervatívoknak és a fundamentalistáknak, akik – amint a világ vallási térképére vetett pillantás mutatja – rendkívül rohamosan terjeszkednek, különösen a kereszténységen belül, de más vallásokban is. Ez veszélyt jelent a nyílt társadalomra. Ezért a vallási ügyeket politikailag is meg kell vitatni, és szabályozni kell, ha érvényre akarjuk juttatni az emberi jogokat, és különösen a nők jogait.

Itt nyílik tér a *feminista teológia* számára, hiszen a teológiának ez a formája kezdettől fogva kultúraközi és ökumenikus irányultságú volt, tehát rendelkezik a párbeszéd képességével, amire most oly sürgetően szükség van. De mi lett mára e mozgalom kutatásaiból? Visszatérünk az Atyaistenhez? Avagy Isten voltaképpen istennő? Vagy férfi Isten női tulajdonságokkal? Ma nyilvánvalóan minden valamiféle posztmodern keverékben van együtt, amint *Barbara Schiffer* hamburgi teológusnő józanul megállapította. Viszont egyértelmű, hogy már az is hozzájárult a nők vallási öntudatának megerősödéséhez, hogy az Istenre vonatkozó elképzeléseket kiegészítették női megnevezésekkel és tulajdonságokkal. A nők ezzel konstruktív módon reagáltak arra, hogy az évszázadokon át szokásos beszéd egy férfias-patriarchális Istenről, pláne a maga szentháromságos formájában, már nem része a kollektív hitvallásnak, még a keresztények körében sem. Ez talán sokkoló, mondja *Britta Baas* az új vallásosságra vonatkozó kutatásokra utalva, de felszabadító is, és új esélyt ad arra, hogy újragondoljuk Istent, mégpedig tekintélykritikusan és saját felelősségünk tudatában.

Új felvilágosodás kezdetén állunk tehát? Ez alkalommal nem a vallásból történő kivonulás, hanem a felnőtt vallásossághoz való odafordulás kezdetén? Olyan vallásosság kezdetén, amely egyébként sokkal kevésbé magán jellegű, mint amennyire általában rossz hírét keltik? Olyan vallásosság kezdetén, amely az ember fennmaradásában és jó életében érdekelt? Még ha Isten „üres hely” marad is abban az értelemben, hogy megnevezhetetlen, ez a vallásosság nyilvánvalóan számol egy olyan erővel, amely meghalad minden emberit. A teológia és a politika jól tenné, ha e felnőtt vallásosság szerint tájékozódna. De ha gyakran nem is igen tudjuk, hogyan beszéljünk Istenről – legalább beszéljünk Istennel.

Gisela Matthiae

Forrás: Publik-Forum, 2005/13

Merza József

Annavölgyi emlék

(II. rész)

3. Pszichoanalízis szélcsendben

Max Planck – tudtán kívül – a célparancs mibenlétét feszegeti, amikor 1935-ös előadásában így beszél: „Egy dologgal... eleve tisztában kell lennünk. A célt, amelyre törekszünk, a végleges kielégítő állapotot nem érjük el, és nem is érhetjük el soha. Mert a legjobb, legkiforrottabb etikai világnézet sem vezet el az ideális befejezettséghez, mindig csak az irányt mutathatja meg, amelyben a célt keresnünk kell. Aki erre nincs figyelemmel, könnyen abba a veszélybe kerülhet, hogy vagy elveszíti a bátorságát, vagy pedig elkezd kételkedni az etika értékében, és ezáltal, éppen mert becsületes akar lenni önmagával szemben, még az etika elleni támadásra is kényszerülhet. ... Az etikában is úgy van, mint a tudományban. A fontos nem a biztos birtoklás, hanem a szüntelen, az ideális célra irányuló harc, az élet naponta, óránkint való megújulása, amely mindig a jobbért, a tökéletesebbért folyó, újra megújuló küzdelemhez kapcsolódik.” (1)

Amikor belső életünk elemzéséhez fogunk, mindig jól jön az imádság, vagy egy avatott vezető segítsége. Sokat jelent ez tárgyilagosságban, amikor önmagammal kell foglalkoznom, úgy azonban, hogy ne önmagam körül forogjak. Ugyanígy van, amikor ez a szemlélődés valamivel tágabbra, Bokor-méretűre nyílik, hiszen egy közösségi együttléten ez is feladatunk. Könnyebbnek látszik annak a dolga, aki létrehozott egy kisegyházat, mert utánozhatja Pált, és egy teológiai vagy társadalmi áttekintés után módszeresen fejére olvashat követőinek egy hosszú bűnlajstromot. A történelem, sajnos, nem tudósít bővebben arról, miként fogadta az átlagos korinthusi hívő az atyai dörgedelmet, mert a sikeres személyek kanonizációja nem kedvez a sikertelenek morgásai megmaradásának. Pedig az alul maradottak nem mindig paráznák és tolvajok, hanem esetleg másként, néha éppen emiatt jobban látók. Jakabnak a teljesítményekkel kapcsolatos kritikája azért élhette túl szerencsésen a kanonizáció tisztogatását, mivel nagy egyéniségtől, mondjuk, egy másik kanonizálttól származik, és abban a korban, ilyen méretű embereknél, az eltérő vélemény még nem vezetett likvidálásra. Pedig a korinthusiak nemcsak bűnözni, de morogni is tudtak, amint azt jól láthatjuk Kelemen pápa első leveléből. Egyszóval azt hiszem, hogy a vezető is jócskán kockáztat, ha hozzáfog érett, felnőtt bárányai fürdetéséhez, mennyivel inkább egy a bárányok közül, akinek foltjait bármely mellette szorongó báránytestvére megbökheti az orrával. Aztán az is óvatosságot parancsol, amikor az ember nagy buzgón gyártja a bűnök listáját. Hamar hosszúra nyúlik az a jegyzék, az ember jobbra néz, balra néz, Pistára, Jancsira és Marira, s milyen szépen összeállnak egy társaság nagy-nagy hibái! Észre sem veszem, hogy magamat szépen kihagytam mindebből! Hogy azért az intő beszéd egy egészen külső szemlélő számára mégis jól hangzik, az attól van, hogy én magam is el szoktam követni azokat az ostorozott tökéletlenségeket, csak kevésbé figyelek rájuk. A külső azonban nem ismeri szerkesztési módszeremet, és elámul attól, hogy milyen szép önkritikát gyakoroltam. Azt hiszi, magamról beszélek! Pedig akarta a fene!

Ha gondosan tanulmányozzátok a hiányosságok felfedése művészetének előző „ars poeticáját”, akkor érzitek, hogy az ember felszabadul, ha maga is hajlandó beállni a mérce alá, de azért nem haszontalan egy kicsit reflektálni önmagunkra és szerepünkre, amikor másokat is érint eszmefuttatásunk. Megfogom tehát Max Planck segítő kezét – egy pillanatra átfut az agyamon, hogy valamit neki is valóságosan át kellett élnie, hogy szavai valós lelki olvasmány erejével hassanak rám (keveredik a valóság és a misztika, mert valóságosnak érzem azt, hogy ő is átment azon a jellemfejlődésen, amit az idézet magában rejt, de titokzatos az a hatás, amivel belőlem a szövegéhez való csatlakozást kiváltotta, vagy talán annyi az egész, hogy én is átmentem ezen, és láttam, hogy életünk egy darabja meg az abból folyó következtetés leképezhető egymásra, élmény és tapasztalat izomorf, tehát az izomorfia felfedezése az öröm, az izomorfia meglátása adja a biztonságot, de hiszen homológiát is mondhattam volna, mivel a homológia annyi, mint egyezés, egyetértés, annak megvallása, hogy igen, ez így van, mert én is tapasztaltam, hát ezért lenne a rezonancia, de hát hogyan is megy végbe ez a folyamat, amely az írott szöveg betűjéből indul, és a saját kezem által írott szöveg egyetértő vallomásával végződik, nos, ezt csak kívülről látom, de belül egészen titokzatos) –, tehát megfogom a segítő kezet, s biztonsággal látok munkához. A kusza gondolatsor egy szóval gazdagított: homológia. Szent ez a szó, mert hitem megvallását, üdvösségem zálogát szoktam kifejezni vele, és hasznos ez a szó, mert most látom, hogy a homológia örömöm és megnyugvásom oka. Nyugodt vagyok, ha életem homológ Jézuséval, ha életem és tapasztalásom homológ egy sokra becsült embertársaméval. Megnyugtató ez minden beszélgetőtársam számára is, mert az életek és megélések egyezése bizalmat és megértést hoz, és további, most már jövőbeli egyezések forrása lehet.

Meglehetősen hosszan elkalandoztam a választott bevezető méltatása során, azt is érzem, hogy a témát tovább lehet bontani. Illő azonban, hogy itt és most lezárjam ezt a gondolatsort. Azt szeretném felfedezni inkább, hogy milyen homológiák vagy izomorfiák vannak, voltak vagy lesznek, egyszóval lehetnek bősz, világsark-kifordító laikus életünkben. Teszem ezt most, szélcsendben, mert az a jó, ha a legénység ilyenkor a vitorlákat foltozza, kicseréli a foszlott feszítőköteleket, elvégzi a szükséges ácsmunkákat, fest és kalapál, takarít és feltölti a készleteket, munkája közben fütyörészik – s nem csinálja azt, amit egy cél nélküli hajó fegyelmezetlen legénysége szokott. Ennek elképzelését nem részletezem.

Először az *irány*ról beszélek. Életünkben első az egyezés. Az hozott össze minket, hogy az Atya háza felé, Jézus útján akarunk haladni. Ezt az utat a körülmények alakulása következtében a Bokor saját felfogásában járjuk. Azt hiszem, hogy az első két mozzanatban alapvetően egyetértünk, saját közösségi elképzelésünk azonban mindenkori megbeszélések

eredménye kell, hogy legyen – a belátott igazsághoz való ragaszkodás egyetlen lelkiismereti követelményével.

Az utóbbi időben több barátom panaszkodott arról, hogy linkekké válnak a lelkigyakorlatok. A felfutás édes percei múlván, az együttlétekből nem árad már se öröm, se meglátás. Azokkal izzadok együtt, akikkel évközben is tipródom, s már az istenség szobra mögötti függöny sem rejt semmit, mert miért is lenne ott valami valamelyik testvérem izgágaságain kívül. Nyugodtan lecsapok hát egy későn jött üdülőjegyre, egy jobb helyre adódó nyaralási meghívásra, egy külföldi útra menő autó üres ülésére, mivel a már az előző év őszén tudott nyári dátum devalválódott számomra. Majd elmegyek egy másik lelkigyakorlatra! Nem vagyok lánccal hozzákötve a többiekhez! Ugyanígy vélekedem az évi egyetlen közösségi ünnep kegyelmi lehetőségeiről is.

Ennyi már elég is lehetne, hogy a dorong után nyúljunk. Sok mindenről lehetne azonban még beszélni, és ha most elkezdünk munkálkodni a doronggal, elég hamar csak eszméletüket vesztett emberekkel lesz tele a szoba, tágabban, a Bokor. Másrészt az a véleményem, hogy a magunkfajta embereknek csak a fejével lehet beszélni, más meggyőzési eszköz hatástalan. Megpróbálom elmondani látásom pozitív oldalát.

Bármennyire lesújtó véleménnyel vagyunk is önmagunkról, tudnunk kell, hogy számra nézve nagyobbak vagyunk több szerzetesrendnél. Képzettség, szellemi adottságok tekintetében ugyanez a helyzet. Anyagi erőnket illetően sem vagyunk elveszve. Bokrunknak sokszor az a baja, hogy belülről nem látja a jelentőségét. Hozzánk hasonló értékű emberek gyűléseiről, tárgyalásairól, döntéseiről tudósítások, közlemények, fényképes beszámolók jelennek meg a nagy példányszámban terjesztett újságokban. Ezek olvastán persze mindenki meg van győződve arról, hogy itt vagy ott egészen fontos dolog történt. Az egymillió újságot persze eldobjuk, mert csak azért vesszük meg, hogy utána elmondhassuk: megint nincs benne semmi, de azért az agyunkat megfőzték, hogy az, ami az újságba kerül, az a fontos. Ha valaki megtudja, hogy holnap kinyomják a nevét az újságban, akkor sok példányt vesz belőle, mindjárt, gyorsan, amíg el nem fogy, mert lehet, hogy az égvilágon semmit sem csináltunk, csak „ott voltunk", de úgy érezzük, hogy a publicitás talapzatot tolt a lábunk alá, most lettünk egy fejjel magasabbak másoknál. Hát még ha cikkünket nyomták ki! Nincs szebb név az újságban a sajátunknál, nincs lélekemelőbb dolog, mint újból elolvasni a nyomtatástól sokkal nagyszerűbbé vált mondatainkat.

Ez a sajtó által történő megmagasodás egy formája, de van megmagasodás hivatali tisztség, rendjel, cím, valahová bejáratosság, első kézből való informáltság, bennfentesség, meghívások, utazások, delegálások, anyagi honoráltság által is. Mi Isten előtt és általa akarunk megmagasodni. Ezzel összefüggésben tehát közlöm veletek, hogy ezt a lelkigyakorlatot, veletek, ebben a kis faluban, ebben az egyszerű házban ugyanannyira értékelem, mint a hatalom birtokosai által pénzelt bármely megfelelő konferenciát. Annyit készültem rá, mint egy tudományos konferenciára. Ritka az az ember, nem is jó szakember, aki egy fontos nyári szakmai konferenciát csak úgy kihagy, vagy azon érdektelenül vesz részt. Tíz-húsz ember önzetlen lelkesedése történelmi jelentőségű találkozókat hozhat létre. Lenin egykori lakása a tátra-aljai poronini parasztházban egy európai méretű mozgalom központja volt, és Vlagyimir Iljics onnan valóban feszegette a Föld sarkait. Ma becses emlék a razlivi csőszkunyhó, mert a mozgalom szelleme rejtőzött benne. Semmi sem jelentéktelen, ha az emberek nem teszik azzá. Minden, felelősséggel kimondott gondolat jelentős, ha nem zártan közeledem felé. Értsétek meg: minden találkozónk forgathatja a világot azzal, hogy komolyan vesszük, és minden találkozóval züllészthetjük Jézus ügyét, ha felelőtlenek vagyunk. A találkozókon jobban láthatjuk a célt, és biztosabban határozhatjuk meg a haladás irányát, ha ezt szívügyünknek tartjuk.

Amit most elmondtam, magában foglalja, hogy a cél és irány kitűzése nem megy, nem ment törekvés és *keresés* nélkül. A társadalomban, a világban, a Sátán ellenében nem elegendő egy kronométer és egy szextáns. Sem a tudományban, sem a közösségi életben nincsenek királyi utak. Vannak tehetséges emberek, akik időt takarítanak meg azzal, hogy gyorsabban találnak megoldásokat, de az átélés nélkülözhetetlen, az eredményért való megküzdés nem maradhat el. Lehet, hogy az a bajunk, hogy egyszer, csak úgy, ölünkbe hullott életünk megoldása, s azt hittük, nem kell többé tennünk semmit. Mások keservesen verekszik előre magukat, lépésről-lépésre egy darab igazságért, s jó nekik, mert megszokták a küzdést, életük része. Tudják, hogy az igazságnak nagy értéke van, mert meg kell fizetni érte. Ha nem nekünk, akkor annak, aki rátalált. Bárhogy van is, most az igazság beépítése kell, hogy folyjék életünkben. Ahhoz a bizonyos egy százalék tehetséghez vagy szerencséhez most kell hozzá izzadnunk a kilencvenkilenc százalék munkát. Milyen érdekes! A legelvontabb szellemi tudományban sem botránkoznak meg azon, ha a tudománytörténet egyik kiemelkedő szellemétől származó eme szellemességet elmondom. Egyedül a lelki életben hangzik ez rosszul némelyek számára. Kár, nagyon nagy kár, hogy az evangélium *gyakorlati* követelményeinek megtevését szolgáló, elősegítő lelki életet a szakírók és a finom lelkek „dezodorálták". Bizony az az ember érzése, hogy ebbéli igyekezetünkben sok változatos illatot, viszont igen gyakran kevés eredményt produkálunk. Csak az viszi valamire, aki komoly munkával bontja ki azt, amije az induláskor volt. Közhely ez, de minden ismert közhelyet egyszer magunk is megélünk. El ne felejtsük, merre kell kibontakoznunk!

Mert nagyon-nagyon sok minden úgy van, *mint a tudományban*. Ez a laikusok felfedezése, a mi észrevételünk. Mint a tudományban! Indulunk egy előző nemzedék kincsével és látásával. Átvesszük és megtanuljuk mindazt, amit értékként elénk adnak. Becsüljük a hagyományt. Magunk is alkalmazzuk az örökölt tudást, módszereket. Megpróbáljuk továbbfejleszteni az örökséget. Ha akadályokba ütközünk, vagy ellentmondásokat veszünk észre, megvizsgáljuk, hol a hiba: az örökségben, megértésünkben, az alkalmazás módszereiben? Nem félünk megválni azoktól az elemektől, amelyekről kiderül, hogy hamisak, ésszerűtlenek, értelmetlenek. És ez a fő. Mert ha valaki megszokta, hogy dolgait rendesen és szépen, szív és ész összhangja szerint értelmesen végzi, az nehezen téveszthető meg, az nem hatódik meg a bemondásoktól, de nem is szalad fel a vérnyomása a plafonig, mivel tudja, hogy az Isten elég világosan kifejtett törvényei szerint való élet nem fut zsákutcába.

Tapasztalatokat kell gyűjteni, és a tapasztalatokat értékelni kell. A tapasztalatgyűjtés az a bizonyos fáradtságos keresés, amit most a vállalkozó kedv oldaláról fogok meg. Vállalkozni kell a lényeges hitbeli, cselekvésbeli, közösségi tapasztalatok megszerzésére, átélésére. Tapasztalatok nélkül nincs érett ember, nincs tanító ember, nincs előre lépő, alkotó, felfedező ember. Ámde a tapasztalatok szerzése – éppen azért, mivel előtte még tapasztalatlanok vagyunk –, veszélyes is lehet. Két okból is: a tapasztalatlanságból eredő melléfogás, sikertelenség visszavethet, a siker vi-

szont elbizakodottá tehet minket. Nem kötelező, hogy így legyen: sok kudarc után is keményen dolgozhatunk, tele reménnyel, s a szép eredmények mellett szerények is maradhatunk. Mondom, nem kötelezőek a világi apostolok gyermekbetegségei, megpróbálhatjuk elkerülni őket. De hát a gyerekbetegségek olyanok, hogy nagy százalékban megkapjuk őket. Ilyenkor jó a tudatosság és a türelem: észrevenni, hogy viszket mindenem, tehát rajtam a betegség. A másik: türelmes vagyok magamhoz is, máshoz is, mert tudom, hogy minden kórnak megvan a természetes lefutási ideje, a figyelmetlenség, siettetés szövődményekhez vezet.

Ne bátortalanodjunk el amiatt, hogy nem vagyunk sikeremberek. Tiszta evangéliummal, igényes élettel, kontraszt-társadalmat csinálva nem könnyű sikerembernek lenni. Esetleg lehetetlen is. A kicsinyhitűség, csüggedtség Jézus által sokszor megfedett magatartás. Jó, ezt kívülről tudjuk, sokszor hallottuk. Ne felejtsük azonban el, hogy újra és újra megélhetjük. Ha az ember csak belülről, lelkéből hallhatja az igazolást, akkor vannak órák és napok, amikor bizonytalan. Ilyenkor még az önkéntes rendőrt is irigyli, mert az maga mögött érezheti a minisztérium, meg az egész államrend erkölcsi és fizikai támogatását. Mi kifejezetten nem kellünk senkinek: sem Keletnek, sem Nyugatnak, sem ateistáknak, sem egyházfejedelmeknek. Megtűrtek vagyunk, bizonyos keretek között. Keserves sóhajtásokkal húzza az evezőket a hajós, ha sem az északi, sem a déli szél nem akar belefújni a vitorláiba. A be nem jegyzettségnek, a társadalmon kívül élésnek vannak nyomasztó vonásai. Az első keresztények nem véletlenül kötöttek alkut az állammal. A prés alól az ember ki akar bújni, mert úgy érzi: még egy perc, és visszavonhatatlanul megnyomorodom. Az embernek tehát éreznie kell annak fontosságát, amit csinál. Úgy, hogy széles és világos látása van, és úgy, hogy számon tartja akármilyen kis teljesítményét is. Ezért nem merülök bele konkrét bűnlisták gyártásába, mert miért gyártsak mások számára bűnöket? Mindenki képes rá, hogy meglássa hibáit, hogy megbánja hibáit, *csak legyen értelme az életnek!* Legyen értelme az *egésznek*, mert ha nincs értelme az „egésznek”, akkor nincs értelme a részletnek sem, akkor nincs értelme annak, hogy bármiben is megjavuljak. Az egész értelemért, az egész értelméért kell küzdeni, agitálni, dolgozni.

A *félelem* csak meggyorsíthatja a leállást. Sokféle félelem van, s a becsukástól vagy a megpofozástól való félelem mellett hosszan sorolhatjuk a gazdagságtól, hatalomtól való lemaradás okozta félelmeket is. A közösségi embernek azonban vannak bonyolultabb félelmei is. Félek a lemaradástól, félek a gyenge teljesítés miatt a közösségi megbecsülés elmaradásától. Félek a vezetőtől, félek attól, hogy a hátam mögött beszélnek rólam. „Megbeszélnek engem!” Attól is félek, hogy már észrevették ezt a félelmemet, és most óvatosan „kezelnek engem”. Ezzel párhuzamosan egyidejűleg félek attól, hogy a többiekkel együtt legyek, mert nem tudom, mikor kerülnek terítékre az ügyeim, de attól is, hogy ne legyek együtt, hiszen elszigetelődöm, s ettől szenvedek. Van bennünk továbbá egy vallásos irracionális félelem is attól, hogy ha valamit nem az egyház előírása szerint teszünk, akkor elkárhozunk. Ez a létünkig lenyúló, létfenntartásunkkal összekapcsolt félelem oly erős, hogy mágiát teremt, a mágiának való szolgálatot teremt, mert az ember bele akar kapaszkodni minden ismert és ismeretlen erőbe, hogy megmeneküljön a pokoltól, az örök szenvedéstől, a visszacsinálhatatlan elmúlástól. Ez a félelem, amely a mindennapi életbe oldódva parancsmegtartásban, szabályzatoknak való engedelmeskedésben, testmozdulatokban, vallásos etikettben csapódik le, elvakíthat, elveheti józanságomat. A mélyből feltörve felkavarja érzelmeimet is, nem hagy tárgyilagosan gondolkodni, szeretettel-megértéssel mérlegelni.

Kételkedővé tesz, de valójában nem igazi, kritikusan kételkedővé, hanem rombolóan kétkedővé. Olyanná, akinek nincs se szeretete, se türelme ahhoz, hogy alakítva, javítva, tökéletesítve akarjon előrehaladni a történelemben; aki eszmét, erkölcsöt, embert, sőt testvért is elrúg magától, aki szembefordul, és ellenségesen *támad*. Aki megváltoztatni akar, aki átalakítani akar, annak tudnia kell, hogy a megváltoztatandóval, az átalakítandóval való kapcsolatát – a maga részéről – nem szüntetheti meg, mert hatni csak kapcsolatokban lehet. Valós bírálatot gyakorolni csak kapcsolatokban lehet. Ne felejtsük el, hogy a mi kétkedéseink, szembefordulásaink, időnként önmagunk és testvéreink elleni támadásaink nem elvont nihilizmusból, ateizmusból, valamiféle gunyoros külső cinizmusból nőnek ki, hanem éppen vallási buzgóságunk kortól vagy feltételektől kiváltott jelenségei. Ezekre a korrekt reflexió a megértés és türelem, egyet ugyan nem értés, de nem is vaskalaposság. Legyen szabad ismét idéznem: „Semmi sem olyan baljóslatú a világra nézve, mint a hajthatatlan doktrinerizmus, amely mindent csak fehéren vagy feketén lát, és minden haladást elutasít, amely nem abszolút értelemben az. Ez nem humánus dolog. Az ember nem rossz. Az ember jó is, rossz is, és minden haladás abban áll, hogy lépésről-lépésre kissé jobbá és valamicskével kevésbé rosszá tesszük. Szükség van arra, hogy a Messiások, Buddhák, Tolsztojok a botorkálva emelkedő tömegek fölött megmutassák a világosságban fürdő csúcsot, de ha jó szándékú emberek útközben keservesen igyekeznek kikerülni néhány követ, csapdát, ne gúnyoljuk őket azért, mert nem képesek egyetlen nekifutással az Ígéret Földjére kalauzolni minket.” (2)

A mi doktrínánk ereje abban van, hogy szeretni kell. Ez a tan kikerül minden merevséget és embertelenséget, csak jól csináljuk! A kereszténységben képesek vagyunk szintézisbe hozni a követelményt és az engedékenységet, a parancsot és a megbocsátást. Ha szeretjük egymást, akkor mindig egy potenciális Ferencet, Terézt, Margitot vagy Kolbét láthatunk a másikban, aki megmutathatja Istent, akitől nem elhúzódnom kell, ha-

Öreg férfi (1521)

nem közelebb vonni. Akit nem írok le, akiből nincs elegem, akitől nem fordulok el. Sokkal egyszerűbben fejezi ki ezt a Szentírás, amikor arról beszél, hogy Isten az égvilágon mindenkire sugározza a Napot. Ezért ha megvizsgálom az életemet, nemcsak arra ügyelek, hogy ne legyenek ellenségeim, hanem elmegyek a kezdetekhez: megnézem, nem vagyok-e valakivel mísz vagy bisszig, heccelődöme túl a viccen, allergiás vagyok-e valakire.

A valamit tevő, közösségben élő ember ritkán kerüli el akár csak egy fokát is a bevezetőben leírt folyamatnak. Egyszer mindenki életében eljön a kritika, a kételkedés, a támadás, a bálványdöntögetés korszaka. Életünk sikere abban van, hogy van-e, lesz-e megújulás, lesz-e újjászületés, tovább folytatjuk-e küzdelmünket a jobbért. Mert a tökéletességet valóban nem birtokoljuk, de okosan vagy túl okosan, soha nem is mondunk le róla, hát ezért a harc, a küszködés, a következő lépcsőre való fellépés verejtéke, vagy a bennünket az Útról letaszítani akaró Gonosz elleni védekezés minden erőfeszítése.

Az úgynevezett profán tudomány arra tanít minket, hogy az ember az igazságra való törekvés állhatatosságában lett óriás. Jézustól pedig kifejezett ígéretünk van arra, hogy a szeretetben állhatatosak elnyerik megmentődésüket.

4. A bálvány is ember

Kanyargós mellékutcákon sétáltunk már jó ideje régről ismert testvéremmel. Kérdéseket tett fel, látását akarta ellenőriztetni egy fontos témában és annak gyakorlatában. Időnként én is kérdeztem, hogy megismerjem érveit, körülhatároljam gondolatait. Egyik kérdésem után váratlanul ezt mondta: „Hogy lehet ilyet kérdezni? Most te is nagyot estél a szememben!"

Kényelmes fotelben ültem testvérem lakásán, és egy kényes kérdésre igyekeztem elfogadható választ adni. Nem éreztem magam illetékesnek abban, hogy döntsek egy másokat is érintő ügyben, illetve, hogy ott nem lévő személy véleményét tolmácsoljam. Testvérem egy idő múlva lemondóan legyintett, és így szólt: „Te is csak a nimbuszt csinálod magadnak, valójában nem lépsz!"

Nyári lelkigyakorlatra indultam, amikor levelet hozott a posta. A levélben egy mulasztásommal kapcsolatban listát olvashattam azokról a követelményekről, amelyeknek – amint azt életem és cselekedeteim igazolják – nem tudtam eleget tenni. Aki átélt ilyet, az tudja, mit jelent ilyenkor lelkigyakorlatra menni, sőt lelkigyakorlatot vezetni. Azt is tudja azonban, hogy ha sikerül megkapaszkodni, az jót tesz mindenkinek.

Ha valaki a lelki életét nem a jó érzések keresésében és összegyűjtésében látja, hanem a jellemnevelés folyamatának tekinti, akkor bármikor tanulságos eseménycsokrot tud elmesélni barátainak arról, hogy milyen módon lepleződött le szegény kis személyisége olyan közösségi társai előtt, akik túl sokáig éltek mellette, vagy távolabb tőle, anélkül, hogy észrevették volna valós értékeitől a még valóságosabb hiányait. Mondom, ez a kis csokor akkor hasznos, ha valaki nem „jól érezni akarja magát". Ellenkező esetben ugyanis a nevelő példatár panaszkönyvvé degradálódik. Ez a kis csokor végül attól lesz igen természetes, ha a teljesség kedvéért beletűzzük saját, hasonló jellegű „leleplezéseinket".

Egy percig se nyugtalankodjunk! Az ember igazi méretének megbecslése – mint minden mérés – közelítő eljárás. A jóindulatú ember mindig bőkezűen mér, s valami komoly oknak kell közbejönni, hogy hirtelen nagyon alacsonynak lássa emberét. Ez az ok lehet a szemügyre vett testvérben, de lehet a szemlélőben is. Ez utóbbi esetről szeretnék inkább beszélni.

Úgy tűnik, hogy a *homo sapiens*, a *homo faber*, a *homo ludens* még alapvetőbben jellemezhető, ha azt mondom, hogy az ember mintát vevő, mintát készítő lény, ahol a minta lehet gondolkodásbeli (sapiens), mechanikai (faber), játékbeli (ludens), de egészen más is, például viselkedésbeli, illetve erkölcsbeli, aszerint, hogy a valóság milyen régiói tárulnak fel előtte. Nem lehet véletlen, hogy Jézus is annyira hangsúlyozta példaadó szerepét, azt, hogy Őt szemlélve az Atyát is láthatjuk. A gyermek a szülőben, az idősebb eszményképben találja meg az általa megformázandó mintát. Érni, fejlődni, megérni annyit jelent, mint a készen kapott sémák egyszerű átvételétől, majd alakításától eljutni az önálló mintateremtés és mintamegélés korszakába.

Először csak a készet utánozzuk, mert magunknak még semmink sincsen. Figyeljük a minta beszédét, kéz- és arcmozdulatait, írásait, írószereit, jegyzetelési, olvasási technikáját, öltözködését, egyéb használati tárgyait. Mi is elolvassuk kedvenc könyveit, színházba, moziba, hangversenyre kezdünk járni, ha ő is így tesz. Gondolkodási stílust veszünk át tőle, jónak találjuk gyakorlati megoldásait az élet jelenségeire. Lehet, hogy istenkapcsolatunkra is befolyással van, ő tanít meg minket imádkozni, elmélkedni. Majd negyven év távlatából is tudom, milyen hatással volt rám Szentgyörgyi András szentmiséje, ahogyan imádkozta a liturgia szövegeit. Magam is sokat másoltam életemben, a kezdetekre nem is emlékszem, de tanáraimtól, barátaimtól annyi mintát vettem át, hogy futó elgondolásuk is hirtelen önéletrajzírásra csábít.

Jó annak a mintának, amely térben és időben távolodik tőlünk, de nem könnyű a velünk élő helyzete. Ha nem javítjuk az egyszer valamikor levett másolatot, és csak azt állapítjuk meg, hogy az, ami él, nem azonos a korábban elkészített gipszmintával, akkor eljön az a pillanat, amikor eldöntjük, kihez leszünk hűek: ahhoz, aki él, vagy a kezünkben szorongatott élettelen vázhoz. Elmehetünk gyermeteg alkotásunkkal az ember mellől, ha olyan nagyra értékeljük egyszer volt művünket, de földhöz is vághatjuk, hogy ne legyen akadálya barátságunknak, és újból hozzákezdhetünk egy jobb kép kialakításához. Mert az új minta akkor is jobb az elsőnél, ha annak nem egyértelmű tökéletesítése, ha kevésbé szép, valamivel másabb, mint az előző. Mert igazában nem is az egyszeri minta a fontos, hanem a modell és a modellező. Mert a modellben még ismeretlen vonások is vannak, s a modellező fáradhatatlan kezében már benne van előző tapasztalatok sora. Később már a modell szerepe is átalakul, s csupán ösztönözni fog önálló alkotás létrehozására.

Amikor hátat fordítunk valakinek, amikor rávágjuk az ajtót, amikor odakiáltjuk: „csalódtam benned"– akkor kevésbé vagyunk olyan absztraktak, mint az előző gondolatmenet. „Haragszik a babám, nem néz a szemembe"– ez kevésbé elvont. Nem néz, mert már nem vagyok számára a régi, akinek látott, de még nem végezte el magában azt a munkát, ami után új szeretettel tud felém fordulni. A kamaszodó türelmetlen lesz szüleivel szemben, mert felismeri, hogy feledékenyek, valamiben modorosak, kicsinyesek. Nem képesek megérteni azt, ami őt nagyon lelkesíti. Kezdi felfedezni szülei életének hiányait, tévedéseit, valamikori bűneit. Kitalálja, mit rejtegetnek előtte, mások s talán önmaguk előtt is. Párhuzamosan felfedi szélesebb környezete ellentmondásait, addigi közössége, egyháza gyenge vagy hibás pontjait. 15-től 35-ig, de talán a halálig van az embernek elég dolga a tekintetben, hogy megtanulja újból szeretni mindazokat, akiket egy-egy tisztánlátási akciója során jó keményen körülteremtett.

Ismerni, kritikusnak lenni, megérteni, jobban ismerni – s eközben szünet nélkül szeretni, vagy legalábbis minél hamarabb visszakapaszkodni a szeretet útjára – ez a keresztény kapcsolat egy ciklusa. Felnőni és soha nem csalódni ugyanannyi, mint felnőni és soha nem tévedni. Értelmes, igényes ember számára lehetetlen. A csalódásunkat okozó hamis bálvány ledöntése, a másik igazabb énjének meglátása, saját ostoba képzeteink lomtárba vágása nélkülözhetetlen. A ledöntött bálványban benne levő ember továbbszeretése, vagy újbóli szeretése pedig kereszténységünk kritériuma. Jézus többet nézett ki tanítványaiból, s hol rájuk förmedt, hol nagyon ideges lett tőlük, hol megbénította nehéz gondolkodásuk. Aztán tovább folytatta velük a munkát. Nikodémusban csalódni látszott, csakúgy, mint az emmauszi tanítványok írásismeretében, de hozzáfogott a magyarázathoz. Csalódott első pápája helytállásában is, de már a tényleges bűn elkövetése előtt a jövőbeli kifejletre, a metanoiát tartó Péter metanoiájának közösséget építő erejére gondolt.

Nyugodtan döngethetem a bálványokat, ha megtanultam már, hogy a bálványok helyett előbb-utóbb embereket kell látnom, történetükkel, jelen tudatuk által meghatározott reakciójukkal. Azt kell figyelnem, képesek-e a kapcsolatteremtésre, hatások felvételére, feldolgozására. Lepereg-e róluk a kritika minden szava, vagy odafigyelnek rá? A többi, az egyes hibák, másodlagos fontosságúak. Akivel lehet beszélni, azzal megbeszélhetjük azt, amit hibának látunk, s vagy ő korrigál, vagy mi, hiszen miért lennénk mindig mi a csalhatatlanok. Ismétlem: a személyi kölcsönhatásokban a kapcsolat tartásának és a javításra, fejlődésre való készségnek van elsődleges szerepe. Egyszerűbben és evangéliumi nyelven kifejezve: nincs addig semmi baj, amíg nagyító alá vett testvéreimben jól meglátom a metanoiára való képességet és készséget. Akinek szíve, lelke, értelme nyitott arra, hogy a teljesebb igazság, a tökéletesebb élet felé továbblépjen, az barátom, és nem bálványom, mert már megtanultam Jézus szemével nézni minden egyedi tulajdonságát.

A bálványtól való megszabadulás igazában véve nekem jó. Ha már tudom, mi a törvény, és ki a törvény teljesítéséért küzdő ember, akkor gondolkodásom megérett, túljutott az éretlen, kincsével kérkedő iskolás gyermek leckefelmondó és mástól leckefelkérdező viselkedésén. A másokat rángató, ujjal mutogató, türelmetlenkedő és értetlenkedő agresszivitáson. Már van tapasztalatom, példatáram, elsősorban saját balfogásaimból, de az évek során látott, megfigyelt, szeretettel értékelt és az objektív törvényhez mindig hozzámért magatartási mintákból is. Törvényszerűnek tartom, hogy időnként a mellettem dolgozó, vagy egy másik nagyra becsült testvérem húz valami rossz lépést, néha legjobb szándéka ellenére. Ha bálványállító és -imádó lennék, akkor engedelmes hülyeként mennék a bálványtekintély után. Ha éppen forradalmi mindent-döntögető lennék, akkor mennyei kéjjel nézném egy újabb farizeus méltó bukását. De keresztény akarok lenni, s ezért melléállok, várom, mikor segíthetek. Sorsa az enyémhez kapcsolódik, mert krisztuskövető. Nem hagyom ott. Nem lehetek sem pap, sem levita.

Laikus vagyok. A Jézus által papoknak nevezett emberektől ugyanis csak a törvények hajtogatását hallhatta az ember, de nem tudták a törvényt irgalmasan alkalmazni a szegényekre, az özvegyekre, az utcalányokra, az élettársi kapcsolatban élőkre, a megszálló katonai nagyhatalommal kollaboráló megtévedt tisztviselőkre, azokra, akik ott vannak, ahol éppen vannak. Nem örülnék, ha egy bálvánnyá, kis- vagy nagykatekizmussá merevített Jézus nevében a mai papok, vagy ami még borzalmasabb, a mai laikusok elkezdenék kioktatni egymást arról, hogy mennyire „tanításellenes” a felfogásuk, az életük, s eközben tiszteletreméltó távolságra hátrálnának a tökéletlentől, ha módjukban állna, kényszerítő szankciókat is foganatosítanának ellene, hogy ezzel is éreztessék emberükkel veszedelmes eltévelyedettségét. Jézusnak sem jó, ha bálvánnyá merevítik. Az evangélisták nem is tették, mert jobban ismerték, jobban szerették. Az én Jézusom nem az aranylemezes ikonok pompába merevedett – bár néha szomorú szemű – Jézusa, hanem az igazságszolgáltatás céljából felszedett kockakövek között tűnődve álló, s a megmenekült vádlottat csendesen kérdezgető tanító, vagy a fáradt, égő lábait pihentető, Jákob kútjánál egy teológiához abszolút nulla nővel párbeszédet kezdő Élet. Mert az is igaz, hogy van fekete és van fehér, szent és nem-szent, Istennek tetsző és Isten előtt utálatos, de az is igaz, hogy ebben a világban főleg csak keverékek vannak, s a piszok alól türelmes kézzel kell kibontani a felismert istenit. A nem-bálvány Jézus tudta, mikor lehet valakit egy pillanat alatt a feketétől a fehérhez fordítani, s azt is tudta, mikor kell valakit egyszerűen csak arra ösztönözni, hogy induljon meg a szürke homályból a világosság felé.

A hírneves Keresztelőhöz tóduló embereket Jézus csípősen kérdezte: Minek mentetek ki a pusztába? Híresség nézni? Nyertetek, mert az az ember tényleg megérdemli a figyelmet. A mai, hitüket pápanézésben vagy nyugati közösségi vezető csodálatában beteljesedni vélő hívőkhöz ugyanígy szólhatna. De lehet, hogy a nagy emberek kifogástalan képének tisztelete mellett jobban a lelkükre kötné, hogy inkább a mellettük élő testvérük kevésbé látványos, kevésbé világméretű, kevésbé elragadó, enyhén izzadtságszagú alakjával foglalkozzanak, hátha abból is kiszüremkedik valami, ami gyakorlati felhasználhatóság szempontjából kedvezőbb, az üdvösség munkálása szempontjából pedig határozottan kapóra is jön.

Az önző, a rossz értelemben önmegvalósító, azaz csak önnön érdekeit munkáló ember a bálvány-konfliktusokban lelepleződik. Azzal lepleződik le, hogy elmegy, pedig nem küldték el, sőt marasztalták. Azzal lepleződik le, hogy falat húz ajtó nélkül. Csak kapni akart, de igazán viszszaszeretni nem tudott. Tisztelte azt, amit a másiknak *gondolt*, rajongott érte, gondolattalanul követte. Aztán belenyilallott valami, s bizalma többé nem tudott lábra állni. Elfordult, másfelé fordult, új képet keresett magának, de lehet, hogy azt sem. Egy illúzióval kevesebb.

A baj megelőzhető, a veszély elhárítható, csak tudni kell róla. A gyermekbetegségek után jönnek a felnőttbetegségek. Közösségeink attól vannak, hogy horizontálisan szeretjük egymást. Ne engedjük, hogy ez a szeretet sérüljön. Becsüljük egymást, hitben erőset és hitben gyengét egyaránt. A Föld sarkából való kiforgatásának ez a *szociális* feltétele: tökéletlen, gyakorta hibázó emberek egymáshoz hűséges társasága, amely állhatatosan törekszik a szeretet cselekedeteinek, műveinek megvalósítására. Tartalmaink és szemléletünk kritikus ellenőrzése után most erre gondoljunk: helyes, torzításmentes, testvéri, emberi kapcsolatokra törekedve vizsgáljuk meg életünket, hogy ezután majd jobban szerethessük a testvéreket, az embereket.

(Folytatjuk)

Jegyzetek

(1) Max Planck: Válogatott tanulmányok, Gondolat, Budapest, 1965, 288. old.

(2) Romain Rolland: Napló a háborús évekből 1914–1918, Gondolat, Budapest, 1960, 244–245 old.

Anyám vállkendője

Amióta Erikson bevezette a pszichológiában az „ősbizalom" fogalmát, a pszichoterápiai üléseken gyakran felvetődik ez a szó. Az emberek sokszor megrettennek tőle, és többet akarnak tudni róla. Miből fakad az ősbizalom? Valóban annyira fontos az egész életem szempontjából? Talán innen ered egyik-másik betegségem? Mit tegyek, ha bennem nem él ez az ősbizalom?

Az ősbizalom valóban fontos. Erikson kimutatta, hogy nagyjából a gyermek életének nyolcadik hónapjában alakul ki. A szülők, és mindenekelőtt az anya természetesen hozzájárul ahhoz, hogy egyáltalán ki tud fejlődni. Mindannak alapján, amit tudunk, sokat jelent a gyermek további életére nézve: állhatatosságot válságok idején, az életbe vetett bizalmat, a nehézségekben való kitartás képességét, bátorságot még reménytelennek tűnő helyzetben is. – És ha valaki nem volt képes ősbizalmat kifejleszteni, mit tegyen akkor? Az ilyen emberek eleve kudarcra vannak ítélve emiatt? Megéri-e egyáltalán ilyenkor, hogy az ember munkát és fáradságot fektessen bármibe is? Vagy mindez már nem használ semmit?

Így hangzanak a pácienseknek az ősbizalom jelentőségével kapcsolatos kérdései. Mit válaszoljunk rájuk? Hogyan tegyünk általánosan érthetővé egy ilyen döntő fogalmat? – Élettapasztalatom alapján én a magam módján felelek: Úgy vélem, az ősbizalom anyám vállkendője. Ez az egyszerű felvilágosítás meglepő lehet, de gyermekkorom egyik meghatározott mozzanatával függ össze.

Akkoriban hosszú utat kellett megtennem az iskoláig. Nehéz telünk volt. Éppen csak túl voltunk a háborún, az éhezés és a hideg azonban továbbra is üldözött minket. Minden alkalommal féltem attól a pillanattól, amikor le kell szállnom a villamosról, és el kell elindulnom, hogy gyalog tegyem meg a maradék utat hazafelé. Az út lakatlan és védtelen, nyílt magaslaton át vezetett, ahol tombolt a szél, és arcomba vágta a havat. Előregörnyedve nekifeszültem a szélnek, és ha szerencsém volt, akkor húsz perc múltán otthon voltam.

Olykor azonban váratlan dolog történt. Kiugrottam a villamosból, és még fel sem ocsúdtam, máris anyám vállkendője alatt találtam magam. Az idő túlságosan rossz volt, anyám elém jött, s a villamos megállójával szemben, egy kövön ült. A villamos megállt, anyám széttárta a vállkendőt, amelyet kabátja fölé vetett, s én a metsző hideg ellenére a rám váró melegbe ugrottam be. Amikor sokkal később, pszichológiai tanulmányaim során megismertem az „ősbizalom" fogalmát, képzettársításként azonnal „anyám vállkendője" jutott eszembe. Persze ez a vállkendő, amely sok nehézségünkben mintegy feltárul számunkra, és hív, hogy lépjünk be alája, minden ember esetében más és más; de sosem téveszti el hatását. Számos páciensemnek jutott eszébe beszélgetésünk során a belső elrejtettség hasonló gyerekkori élménye, és egyszerre megint tudták, hogyan kell szembenézniük a konkrét nehézségekkel.

De mi a helyzet akkor, ha valakinek tényleg nincs semmilyen „vállkendője", és legjobb szándéka ellenére is csak rossz, fenyegető dolgokra képes visszaemlékezni? Ilyenkor mi a teendő? – Egyszer találkoztam egy ilyen férfival, akinek semmije sem volt, ami belülről hordozhatta volna őt. Házasságon kívül született gyerek volt. Fiatal anyjának ott kellett hagynia őt a szülészeti klinikán, mivel csak nélküle mehetett haza a szüleihez. A kicsit egyébként rögtön örökbe fogadta egy házaspár, és otthont és jó nevelést adtak neki. Sajnos elmulasztották, hogy adott időben megfelelően felvilágosítsák származásáról a fiatalembert. Ez később végzetesnek bizonyult. Időközben Hitler magához ragadta a hatalmat, s minden érettségizőnek bizonyítania kellett árja származását, mielőtt letehette volna a vizsgákat. Így derült fény az egész történetre. A múlt utolérte az ifjút, és szakadékba taszította. Tehát így állt vele a dolog; „eldobott gyerek" volt, akit kegyelemből tartottak életben. Most már nem számított neki az örökbe fogadó szülők barátságossága, sem a taníttatásából fakadó lehetőségek. Csak az „eldobott gyerek" fogalma vájta bele magát kiirthatatlanul. Hogyan lehet itt még ősbizalomról, védettségről és önbizalomról beszélni?

Sokáig beszélgettünk erről a problémáról, megpróbáltunk álmokat értelmezni, és kicseréltük gondolataink az élet értelméről és értelmetlenségéről – kevés, vagy éppen semmilyen sikerrel. De aztán eszembe jutott valami. Meséltem a férfinak egy fáról, amelyet Indiában, Adjában, a teozófusok egyik központjában láttam, s amely valóban egyedülálló. Ez egy banjafa volt, amelynek megvan a maga különlegessége. Ahogyan nő, ágai teljesen vízszintesen növekszenek, körülbelül 10–12 méter hosszan. Mivel ezek az ágak természetesen könnyen letörhetnek, léggyökereket fejlesztenek, amelyek évről évre hosszabban lógnak le, és végül belekapaszkodnak a talajba. Az idők során aztán szabályos fatörzsek keletkeznek ezekből a léggyökerekből. Az Adjában található fa olyan sok ilyen törzset fejlesztett az évek során, hogy úgy festett, mint egy sok-sok külön térrel bíró katedrális. A teozófusok rendszerint ebben a fában tartották összejöveteleiket. Igencsak jól oda kellett nézni, hogy az ember felfedezhesse az eredeti törzset, mert az már csak az egyik volt a sok közül. Most már nem egyedül rajta múlott, a többi törzs is táplálta a fát.

Páciensem feszülten figyelt, amikor megpróbáltam megvilágítani számára, hogy valamiképpen az ember is kifejleszthet ilyen léggyökereket. Hiszen születésének története, bármilyen szomorú legyen is, idő múltán már csak életének egyik eleme a többi között. Fokozatosan sokkal fontosabbá válik saját megélt története a maga hullámzásával, ha az ember nem hátrafelé, hanem előrefelé tájékozódik, hogy hűséges maradhasson a saját útjához. „Az ilyen ember ahhoz a fához hasonlít, amelyet folyó mellé ültettek, s amely meghozza termését a maga idején." Ez után az „ahá-élmény" után az analízis nemsokára sikeresen véget ért.

Jó, ha az ember magáéval hozza gyerekkorából „anyja vállkendőjét", hogy a sokféle válság idején soha ne kelljen egészen egyedül maradnia a hidegben. De a hátrányos helyzetű emberek számára is készen állnak segítő erők: azok az archetipikus képek, amelyek belső útmutatóként akarnak szolgálni. Ezek minden embernek rendelkezésére állnak, hogy segítséget nyújtsanak. A mélypszichológia nyelvezetében ilyen archetipikus, az az ősi képe az embernek, az ember életfájának a fa. Éppen szükséghelyzeteiben arra a lehetőségre emlékezteti az embert, hogy lehetősége van tántoríthatatlanul a saját törvényei szerint növekedni. Így válik érthetővé az is, miért van mindmáig mágikus vonzereje a karácsonyfának. Ha sikerül eljutnunk az embernek ebbe a mélységébe, akkor az illető rábukkanhat önmagában arra az alapra, amelyet a konkrét élet talán megtagadott tőle, de amelyre építve tartásra és állhatatosságra tehet szert.

Hanna Wolff

Forrás: H. W., Der eigene Weg, 47-51.

Leszkay András bácsi Moha-meséje

A ruháról

Kilencéves koromban, néhány nappal a tanítás kezdete előtt újabb törpecsalád költözött falunkba. Házuk Törpeháza másik végén állt, napokig senkit sem láttam közülük. De hallottam, hogy van a családban egy velem egyidős fiú is, Narancs a neve, szép ruhákban jár, és már be is íratták a völgybéli falucska iskolájába.

Annak a hétfői napnak a reggelén, amelyen először kellett iskolába mennünk, megpillantottam a falucska főutcáján egy ismeretlen kistörpét. Finom ingblúzt viselt, mint közülünk csak Handabandi vagy Elegántos. Persze rákösöntem: „Szervusz, Narancs. Mert ugye te vagy az? Én Moha vagyok, osztálytársad.” És nyújtottam feléje a kezem. Ő azonban először is végigszemlélte az öltözetemet, megnézte még a bocskoromat is, csak azután nyújtott kezet, de akkor is lassan, mintegy kelletlenül. Furcsállottam ezt a vizsgálódását, de tüstént el is vonta róla valami a figyelmemet. Egy másodikos parasztfiúcska, a kis Gönczi Andris szaladva igyekezett az iskola felé, a negyedikes Kecskés Jancsi meg elébe tartotta a lábát, elbuktatta. Andris fekete sárpocsolyába hasalt, Jancsi ijedten nézte egy pillanatig, látszott az arcán, hogy ezt nem akarta, sokallja, de aztán szaladni kezdett az iskola felé. Narancs viszont megdöbbenésemre nevetett egy nagyot Andrison. De tüstént torkán is akadt a nevetés, annyira szívszorító volt a kétségbeesés, amellyel Andris a bemocskolt ruháját, kabátkáját nézegette. Odaléptünk hozzá, és így szóltam: „Menj haza, Andriskám, öltözz át!” Andris könyörögve nézett ránk: „De gyertek velem ti is, mondjátok meg, hogy láttátok, nem én vagyok a hibás.” Narancs sietve válaszolta: „Azt sajnos nem tehetjük meg, kisöreg. Elkésnénk az iskolából.” Én azonban akkor már indultam is Andrissal a házuk felé. Vele együtt érkeztem meg az iskolába is, persze elkésve, és tűrtem a tanító bácsi korholását. Kérdésekor pedig, hogy miért késtünk el, Kecskés Jancsira néztem, aztán így feleltem: „Haszontalanság miatt késtünk el, többször nem történik meg.”

Amikor véget ért az első óra, Narancs felé fordultam, azt hittem, velem akar lenni a tízpercben, hiszen én voltam az egyetlen ismerőse új társai között. Ő azonban elkapta rólam a tekintetét, és odalépett Handabandihoz. Látszott a határozottságán, hogy már óra közben kiszemelte magának. Futólag eszembe jutott, talán azért, mert Handabandi is ingblúzt visel. De még akkor sem tulajdonítottam semmi jelentőséget a választásainak, amikor a következő tízpercben Bérci Bercivel, Kiscukorpékkel, Kuntyorkával és Elegántossal barátkozott össze. Csak egymással labdáztak, tőlünk távolabb, és nem rúgta a labdát egyikük sem, vigyáztak lakktopánkájuk orrára. Narancs azonban lopva többször is felém pillantott. Az utolsó óra után pedig, mialatt tarisznyánkba raktuk könyveinket, irkáinkat, odajött hozzám: „Mondd csak, Moha, miért nem mondtad meg a tanító bácsinak, mit csinált Kecskés Jancsi!? Akkor nem szidott volna meg az elkésésért.” Csodálkoztam, hogy nem tudja azt magától is. „Mert úgy láttam Jancsi arcán, már ott az utcán is bántja, amit cselekedett.” Narancs ámulva nézett rám egy ideig, aztán a vállamra tette a kezét, mint aki valami nagyon fontosat akar mondani: „Hát tudod mit, Moha?” Ekkor azonban, mintha hirtelen eszébe jutott volna valami, hátralépett, és ugyanúgy végigszemlélt, mint reggel. Most már csak annyit mondott zavartan: „Maradj ilyen továbbra is!” Azzal otthagyott. Kökörcsin barátommal mentem haza, s amikor szóba került Narancs, Kökörcsin ezt újságolta: „Jövő vasárnap lesz a születésnapja. Mondta Handabandi, hogy őket meg is hívta. Téged nem hívott meg?” Elgondolkoztam: „Azt hiszem, akart, de meggondolta valamiért.”

A következő négy napon Narancs már ritkábban pillantgatott felém, és nem is beszélgettünk. Éppen ezért nagyon meglepett, hogy szombaton az első tízpercben odajött hoz-

zám, és barátságosan beszélgetett velem az egész szünetben. A másodikban megkínált a tízóraijából. Velem töltötte a következő tízpercet is. Még Kökörcsinnel is barátságosan beszélgetett, mintegy az én kedvemért. Az utolsó óra után pedig könyvcsomagolás közben megint odajött hozzám, és zavartan mondta: „Ne haragudjál, hogy csak most hívlak meg a születésnapomra. De hát nem tudhattam idáig, hogy összeillünk. Légy szíves, gyere el hozzánk holnap délután. Ugyebár számíthatok a megjelenésedre?” Csodálkozva bólintottam: „Elmegyek... Köszönöm a meghívást.” Még azt is indítványozta, hogy velük menjek haza aznap, vele és barátaival. Jöjjön velünk Kökörcsin is. Ezt azonban nem tehettem meg. Lejött ugyanis velünk édesanyám is az iskolához, hogy bevigyen Vácra fényképészhez. Már várt is, amikor kiléptem az utcára, s miután megindultunk Magyarkút felé, hogy vonatra üljünk, mosolyogva kérdezte tőlem: „No, mit szóltak a fiúk a szép ruhádhoz?” Azt akartam felelni: „Semmit.” De válaszolás helyett szótlanul megálltam, és megdöbbenve eszméltem rá, miért lett egyszerre olyan barátságos hozzám Narancs. Aznap ugyanis a fényképezés kedvéért édesanyám kívánságára a barna bársonyruhámat kellett felvennem. Ekkor eszméltem rá arra is, hogy Narancs csupa olyan fiút választott barátjául, aki nagy súlyt vet az öltözködésre meg a divatosságra, és azt is megértettem, tetszett neki, ahogyan az elkéséskor viselkedtem. Már akkor meg akart hívni, és csak az egyszerű ruhák miatt határozott másképp.

Másnap délután nagy csomaggal állítottam be hozzá. Már ott volt mind az öt vendég. A verandán nézegették az ajándékokat Naranccsal együtt. Narancs elégedetten vizsgálta végig szép búzakék ruhámat, és még elégedettebben a nagy csomagot. De nem sokáig hihette, hogy ajándék van benne, mert átadtam neki egy könyvet: „Ezt születésnapod alkalmából adja neked, akit meghívtál.” Megköszönte és csodálkozott: „De hát akkor... a csomagban mi van?” Mindnyájan kíváncsian várták válaszomat. Szülei is, testvérei is. Mosolyogtam: „Ebben az van, akit meghívtál.” A szobában már díszesen meg volt terítve az uzsonnaasztal. Bekukkantottam: „Hova ülteted a vendéged?” Rámutatott egy székre: „Az a te helyed, ott mellettem.” „No, akkor hagyj

egy kicsit egyedül odabent. Öt perc múlva bejöhetsz, és beszélgethetsz a meghívottal.” Becsuktam magam mögött az ajtót, gyorsan kibontottam a csomagot, és leültettem a székre a csomag tartalmát, a barna bársonyruhámat. Még szalvétát is akasztottam a nyakába, az egyik ujja végét meg föltettem az asztalra, mintha fogná a kávéskanalat, sütemények villát. Azzal már ugrottam is ki az ablakon, és hazaszaladtam.

Hat óra tájt lassan kinyílt a kertünk ajtaja, és karján a bársonyruhával feljött hozzám a verandára Narancs. Keservesen nevetett: „No, Moha, te alaposan elbántál velem a születésem napján. A szüleim rögtön tudták, mit jelent, hogy csak a ruhádat hagytad ott. Mondták, hogy igazad van, és okulhatok belőle, de én ötig reménykedtem benne egy kicsit, hogy csak valami tréfa, és majd visszajössz. Mondták a fiúk is, hogy talán mégsem tréfa. Néztem a ruhájukat, és egyre jobban bosszantott, ahogyan játszanak meg handabandáznak, és szégyelltem szüleim előtt, hogy ruha szerint választottam barátokat. De nem dobhattam ki őket, le kellett ülni uzsonnázni a ruhád mellé, és akkor már tudtam, hogy nem tréfa. Már ők is tudták, de úgy tettek, mintha jókedvűek volnának, és össze-vissza beszéltek szamárságokat. Édesapám oda is súgta nekem, hogy az a ruha ott a széken némán is fontosabbat mond nekem, mint ők mindnyájan hangosan. Amikor pedig édesapám kiment, Kuntyorka azt mondta, hogy büntessük meg Mohát: Uzsonnáztassuk meg a ruhádat. De mikor Elegántos csakugyan rá akart önteni a ruhádra egy csésze csokoládét, elkaptam a kezét, és a csokoládé az ő ruhájára ömlött. Ettől mindnyájan megsértődtek, nagy veszekedés lett, és elrohantak. De én örültem neki, hogy elrohantak, én meg eljöhettem hozzád. Kérlek, Moha, gyere most el hozzám vendégnek, a fagylalthoz még hozzá se nyúlt senki, azt mi ketten fogjuk megenni, gyere!” Elmosolyodtam: „Majd máskor vendégeskedem nálad, Narancs. Most csak viszszakísérlek a kaputokig.” De tiltakozott: „Be is kell jönnöd hozzánk! Azt mondta édesapám, meg akarja köszönni neked, hogy a születésem napját újjászületésem napjává tetted. Persze azt is mondta, hogy valóban az lesz-e, tőlem függ.” Ebben azonban annyira biztosak voltunk mindketten, hogy nem is beszéltünk róla tovább.

„Bizony, bizony mondom néked: ha valaki újonnan nem születik, nem láthatja az Isten országát." (János 3,3)

Az őszi kikerics meséje

Lent ült a Márton-rét szélén, nem messze attól a bokortól, amely alatt ülve, úgy jó harminc éve elkezdődött valamiféle változás az életében. A bágyadt októberi napnak volt még annyi ereje, hogy a farönköt, amin ült, átmelegítette. A rét most is tele volt szórva halványlila őszi kikericsekkel, mint minden évben, s a nagy fekete harkály is ugyanúgy füttyentette el mély, hosszú hívójelét, mint bármikor, amikor élete során hegyek között, erdőben járva hallotta. Egy dolog hiányzott csak a megszokottak közül. Nem volt már nála a fotópuskája. Harminc évvel ezelőtt azért vette, mert itt a rét szélén, egy kövön ülve, egy csendes nyári éjszakán látott meg először néhányat azokból a titkokból, amiket csak a csendes éjszakai erdő ismer. Akkor egy komód méretű vadkan csörtetett ki a mellette lévő bokorból, majd egy farkát magasra tartó róka ballagott el előtte, meg-megállva a réten, szimatolva, ugrásra készen. Akkor úgy érezte, hogy ha már a sors kifürkészhetetlen útjai folytán és édesanyja jóvoltából megadatott számára, hogy rendszeresen itt élhet az erdőben, ráadásul azzal, akit szeret, már csak miatta is meg kell keresnie, ki kell tapasztalnia és meg kell örökítenie annak minden lehetséges titkát. Hogy mindezt miért, akkor még nem tudta. Az egésznek az okát nem vizsgálta. Elég volt a kíváncsiság. Titok pedig volt elég, s amikor a nagy méretű titkok, a szarvasok, őzek, vaddisznók és rókák bemutatkoztak, jöttek a kisebbek, a borzok, a nyestek, a cickányok és egerek, majd a még titokzatosabbak: a gombák, virágok, madarak, darazsak, források, patakok, ködök, felhők, hópelyhek és jégzászlók. Mindezt megörökítette a filmeken, és valahol mélyebben, tartósabban önmagában is, olyannyira, hogy a legkülönfélébb helyzetekben váratlanul, maguktól felbukkantak, és legtöbbször csodálkozást kiváltva meg is nyilatkoztak a jelenlévőknek. Ilyenkor mondta végül, szinte minden esetben azt, hogy „de ez csak mese, csak szavak, menjetek ki az erdőbe, és győződjetek meg róla magatok, ne higgyetek el nekem semmit, mert lehet, hogy nem is igaz az egész". És persze nem ment ki senki az erdőbe, vagy ha kiment, vasárnap délelőtt ment, amikor mások is sokan, és még a legkisebb élőlény is régen elbújt oda, ahol nem zavarják. Szerencsére, mert ha mindenki kíváncsi lenne ezekre és általában a titkokra, azok már régen nem titkok, hanem a hétköznap részei lennének, és fabatkát sem érnének, mert a titkok értelme éppen az, hogy meg kell fejteni, meg kell keresni őket kitartással, sokat áldozva, amíg meg nem nyílnak, nyilatkoznak a keresőnek, s csak azután válhatnak számára hétköznapivá, miután sikerült életgyakorlatába beépítenie őket. Aztán elfogytak a titkok, amit felesége úgy fejezett ki: „Már megint mész? Pedig már mindent lefényképeztél!" Vagy talán pontosabb, ha azt mondjuk: a titkok mögött felsejlett egy másik, egy nagyobb titok, amihez nem kellett fotópuska, nem kellett bakancs, végül szinte semmilyen kellék sem kellett, csupán időnként egy csendes hely, néhány olyan kereső ember, mint ő, és néhány útbaigazító tanács néha olyanoktól, akik már közelebb voltak a titokhoz. Valószínűleg az is feltétel volt, hogy elteljen az előírt harminc keresésre szánt év, bár ez sem igaz általában. Nála igaz volt. Mindig volt benne keresési vágy, mindig is látott megfejtésre váró titkokat. Nem tudott soha megállni egy végsőnek tűnő megfejtésnél. Mindig maradt valamilyen hiányérzet benne valahol, ahol talán többet tudnak a dolgokról, mint ami számára pillanatnyira elérhető volt. A fotópuska szögre került, és az emlékekről készített képeket elkezdte szépen szétosztani azok között, akikben meglátott valami keresési vágyat, vagy csak valamiért valamivel fizetnie kellett olyan helyeken, ahol értékelték a természetet, még ha csak képeken is. Ez az új keresés szép lassan mindent megváltoztatott körülötte. Már nem egy fotós látta a szarvasokat, rókákat, bükkfákat, embereket, hanem valaki, aki közülük valónak, és mégis olyannak látta magát, amilyennek talán csak a körülötte lévők láthatták. Ez a látásmód sokkolta, s ezért mindent megváltoztatott. Régebben tudta az őszi kikerics latin nevét is, és valamit működésének tudományos magyarázatáról, ma pedig semmit sem tud róla, de megtanult beszélgetni vele, s olyan dolgokat tud meg és kezd érteni, ami egyetlen tudományos szakkönyvben sincs benne, és a legbriliánsabb fotó sem ad vissza. A kikerics is, mint a többiek mind, mesélni kezdtek neki.

Nálunk sem indulnak a dolgok másképpen, mint minden élőlénynél – kezdte azon a bizonyos őszi estén a kikerics. Hosszú alvás és készülődés után, amikor a külső feltételek kedvezővé válnak, magyarul mondva, amikor kitavaszodik, a föld felmelegszik és a vizek megindulnak, a hagymám lenn a földben megduzzad, és a csírám vágyni kezd a fényre. Nem tudja miért, de olyan erős benne a törvény, hogy nem lehet megakadályozni, hogy a világra jöjjön. Együtt nő a nedves erdei tisztáson a többiekkel, füvekkel, harangvirággal, medvehagymával, zsályával, boglárkával, akiket ugyanez a törvény irányít, de akik valamilyen külső, tőlük független ok miatt mások.

Igen, egyszerűen azt mondjuk rátok: rét, virágos rét – válaszolta neki, amikor magához tért első meglepetéséből. Tavasszal azonban nem tekintünk téged a virágos rét külön részének, mivel nincs virágod. Zölded csak azt a hátteret adja szemünk számára, amely a tavasz és a nyár alapszíne, és amely pihentet, nyugtat, élettel telít, szóval természet. Nem bioszféra, nem haszonerdő, nem kaszáló, mert ezekben nem lehet hemperegni, kergetőzni, kacagni, hanyatt fekve fűszálat rágni, hanem erdei tisztás.

Talán azért adtátok ezt a nevet neki, mert itt valami nemcsak hasznos, hanem tiszta is jelen van, nem gondolod? – kapcsolódott az érzelmekben gazdag monológba a kikerics. Vaskos sötétzöld leveleim belevesznek a fűfélék rengetegébe. Sokáig növök együtt velük. Versenyezünk a napfényért, a vízért, az élettérért, de a vágy nálam sem múlik, s leveleim tövében megjelennek az első bimbók is. És akkor, valamikor július végén történik valami. Az egész környező világ tovább nő, teljesedik, virágba borul, majd termést hoz, én viszont fonnyadni kezdek, majd sárgulni, s mire a gyöngyvirág bogyója megkékül, mire a galagonya termése kigömbölyödik, s mire a füvek sárgává érlelik kalászaikat, eltűnök a nagy örömünneplő környezetéből. Eltűnök annyira, hogy számotokra nyomom sem marad. Meghalok. Mintha visszamennék oda, ahonnan tavasszal megszülettem. Meghalok a ti világotok számára. Számotokra eddig is láthatatlan voltam, de most ténylegesen eltűntök. A te szemed ebből a szempontból persze egyébként sem játszik sok szerepet. Amit meglátsz, az a dolgoknak csak a világos vagy sötét része, és az is csak a saját szemszögedből. Látásod valahogyan, valami miatt gyönyörködés vagy haszon beállítottságúra torzult. Virágos rétet látsz és kaszálót, törvényt nem.

A kikerics itt egy kicsit elhallgatott, s szavai nyomán neki eszébe jutott valami, amire a kikerics utalt.

„Felébredni, meghalni, megszületni" – mondja az ősi törvény, mint egyetlen utat az embernél arra, hogy betöltse fel-

adatát, azt a célt, amit vele kapcsolatban megfogalmaztak akkor, amikor létrehozták. Nemcsak megszületnie, élnie és meghalnia kell. Ez kevés. Ez elég a hangyának, elég a fűnek és a szarvasbogárnak, talán a macskának is, de nem az embernek – mondja a törvény. Neki rá kellene ébrednie – mert a beleprogramozott törvény valahogyan nem működik, pedig képes lenne rá –, mi is a valóság, meg kellene halnia mindannak a számára, ami nem ennek a megismert valóságnak a része, és újjá kellene születnie ebből a halálból még itt, élete során, s élni is itt, ebben az „új” életben. „Nem lehet fizetés nélkül távozni” – mondja valamelyik írásában Hamvas Béla, aki egész életében ennek a programhibának az okát kereste. Sok önmagáról és a világról alkotott illúziónak kell meghalnia az emberben annak érdekében, hogy újjá tudjon születni arra, amire teremtették. Ha most nem, hát legközelebb újra, és számtalanszor újra, míg rá nem jön, s „vissza” nem fejlődik, a gravitáció és az entrópia működésének ellenére vissza nem tér az eredeti okhoz, amelyből származik. Azért teremtették.

Az őszi kikerics szavai, ahogy elnézte a rét szélén ülve, a langyos októberi illatok között, valahogyan ezt juttatták eszébe. Felébredni a világra, táplálékul szolgálni a környezetének, gyönyörködtetni, árnyékot adni, vagy éppen csak versenyre ösztönözni azokat, akik mellette nőnek fel; de ezzel nincs vége. Mindezt odaadja, fel-szolgálja szelíden, de „tudja”, hogy még ez sem elég. Még ezt is „fel” kell adnia. Meg kell halnia egy régi világ számára, hogy újjászülethessen, és újjá, igazi valójában megszületve tovább szolgáljon ugyanott. És még a sorrendet is tudja. Nem jöhet előbb az, aminek később kell jönnie, még ha az is az előbbre való. Azt kell először létre-hozni, amit később fel lehet áldozni valami nagyobbért.

Amikor a füvek, magjaikat szétszórva, elsárgulnak, fáradtan lefekszenek az életüket adó földre, akkor születek meg újra – folytatta a kikerics. Ehhez pedig akkor már semmi sem kedvez körülöttem. Az éjszakák hűvösek lesznek, rovarok is alig vannak, amikre pedig mint minden virágnak, nekem is szükségem van. És mégis, láthatod magad is, erre a bágyadt szeptemberi-októberi napra visszamosolygok most már számodra is látható, „gyönyörűségesen törékeny és áttetsző halványlila” csokraimmal – ahogy ti mondjátok. De ez már valami egészen más. Levelem nincs, ami táplálna, árnyékot adna, szolgálna. Egyszerűen létre-jövök azért, mert Valaki ilyennek gondolt el, és össze kell gyűjtenem azt az anyagot a földből, levegőből, napfényből, amit csak én tudok összeszedni. Ezt a szerepet szánták nekem egy nagy színdarabban. Egyedül én vagyok képes erre a színárnyalatra, erre az illatra, erre a szerepre mindhalálig. Nézd meg, melyik virág szára ilyen hófehér, s a szirmaim sem sárgák, vagy pirosak, de még kékek sem, hanem lilák, mert a számotokra láthatók közül ez a szín a legnagyobb intenzitású a fehér után. Igen, a halál is eljön ismét, de ismét nem véglegesen. Amit így összegyűjtök, halálommal vissza kell juttatnom oda, ahonnan kaptam. A földbe, ami a földből volt, a levegőbe, ami onnan jött, és a Napnak, amit tőle kaptam. Tavaszig. Amikor is minden elölről kezdődik.

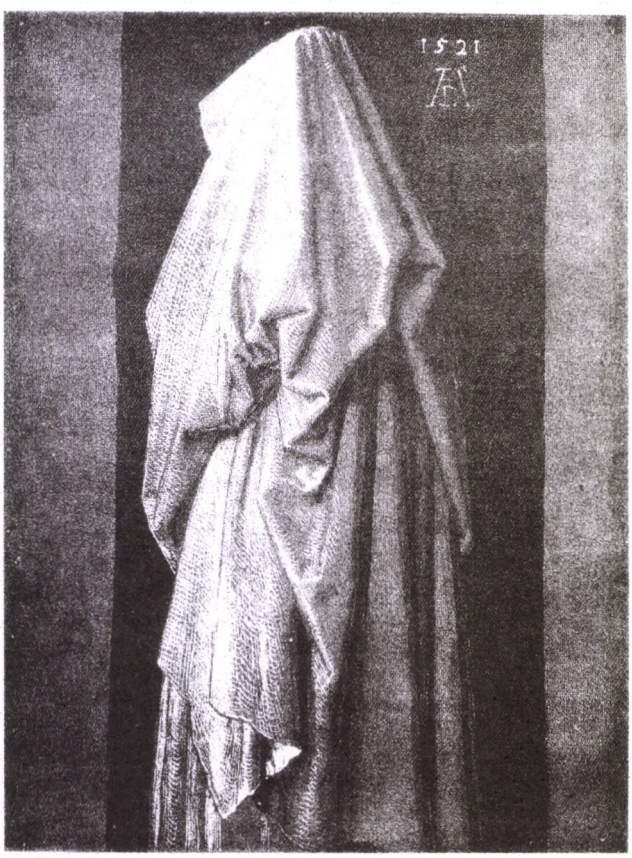

Drapéria-tanulmány (1521)

Igen – mondta lassan, amikor látta, hogy a kikerics egy kis szünetet tart. Láttam előtte már olyat is közületek, akit pár év alatt elnyomott a szeder; olyat is, amit törmelékkel eltemettek az üdülőben az út építése során; és olyat is, amely alól elvezették az éltető vizet. Ők nem hoztak ősszel virágot.

Igen, ők elmentek – mondta a kikerics. Elment az élet belőlük máshová, más formába, hogy ott tovább éltessen, mert az élet formája sokféle, de az élet maga egy – ahogyan szintén tanították nektek. Most pedig menj haza, mert vár a feleséged. Nélküle úgysem mégy sokra ezekkel a dolgokkal, mert úgy látom, csak ketten együtt értek egyet. Éppen miatta és apád miatt, aki már fentről szurkol neked, gyere el máskor is, ha akarsz, és akkor mást is mesélek.

Az ember nem őszi kikerics, nem fű és nem is hangya – mondta egyik barátja később, akire ráborította mindazt, amit megértett a kikerics szavaiból. Mégis, mintha lenne valamiféle közös törvény, amit a kikerics, a fű és a hangya „tud”, és az embernek is tanították, ha valamilyen oknál fogva nem érti is. Az elejét még érti: megszületni, felnőni, tanulni, érvényesülni, vagyis élni – még valahogy megy. Ha a körülmények kedvezőek, akár magától is. Majd felelősséget vállalni, vagyis adni, szolgálni szelíden másokat, már kevésbé, mert nincs meg a megfelelő együtt-látás, ami olyannak mutatná meg a dolgokat, önmagát és másokat, amilyenek valójában, ahogy a kikerics is látja. S a folytatás, amiről a tanítás szól – mintha tudták volna, mi hibádzik –, rendre elmarad. Pedig tényleg más az ember szerepe, mint a kikericsé, a fűé és hangyáé. Valamilyen más „anyagot”, „színárnyalatot”, „illatot” várnak el tőle. Zöld helyett halványlilát a kikericsnél. S az embernél? Pedig vannak és mindig is voltak más „anyagból” lévők, más „színűek” és „illatúak” közöttük is. Csak éppen a látással, a felébredéssel van megint a probléma. És a vággyal, az újjászületés utáni vággyal, ami a kikericsben valahogyan benne van. Mintha az embert holdkóros álomban tartaná az a nagy varázslat még akár hatvan év után is, amit alva-ébren „élet”-nek lát és nevez. És ha felébredt, és már lát? Akkor jön a nehezebbje, a kitartás a változtatásban, amit minden és mindenki ellenez, kinevet, megkérdőjelez körülötte.

Valahogyan ki kellene tartanom – gondolta –, valahonnan erőt kell kapnom a továbbiakhoz, mint a kikerics, mielőtt újjászületik. Talán kevés a természetfotózás, a fotópuska és a fotók áldozata. Mást is oda kell adnom. Vagy talán a barátomnak van igaza, és az őszi kikerics tényleg nem olyan, mint az ember? Talán tényleg elég csak gyönyörködni benne, lefényképezni, vagy egyszerűen elmenni mellette, mint ami nem számít, nem fontos, és élni az életet, mint minden és mindenki más körülötte, felesleges „agyalás” nélkül?

De biztos, hogy nem is emlékeztet semmire a kikerics? – kérdezte önmagától.

Farkas István

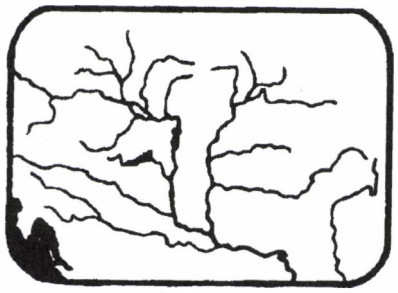

Válaszúton kamaszfővel

(Részlet a szerző önéletrajzi regényéből)

1948 tavaszán az iskolában teljes gőzzel folyt a MaDISz-kampány. No igen: Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség... Amelybe csak nagyon kevesen léptek be önként, mert a MaDISz-tagokra eleinte ugyancsak görbén nézett mindenki. Ezért aztán elkezdték egyenként megdolgozni a diákokat: nem volt olyan óra, hogy ki ne szólítottak volna valakit az osztályból, kis beszélgetésre az iskolabizalmival, no meg a kerületi titkárság megbízottjával, aki természetesen független volt mindenkitől, legalábbis iskolai vonatkozásban. S az ilyen kis „beszélgetések” mindig ugyanazzal az eredménnyel végződtek: a „meggyőzött” fiatalember aláírta a belépési nyilatkozatot, aztán napokon át hallgatagon és lesütött szemmel mászkált a világban, nem mert senkinek a szemébe nézni... Ez a feszélyezettség azonban egyre inkább feloldódott, mert végül mindenkinek lesunyt fejjel kellett volna mozognia, ami hosszabb távon képtelenség, mert hát nem lehet elvárni valamely emberi közösség tagjaitól, hogy mindörökkön örökké szégyelljék magukat egymás és önmaguk előtt. Pedig ez talán nem is ártana. No mindegy. Elég az hozzá, hogy a végén egyedül maradtam, nemcsak a magam osztályában, hanem az egész iskolában is, már kezdtem remélni, hogy talán valahogy elfelejtenek, esetleg ők is úgy gondolják, hogy egy emberen igazán nem múlik semmi. Hiú reménység! S na persze: a lehető legalkalmatlanabb pillanatban cibáltak ki a magyaróráról, amikor is éppen Zrínyi Szigeti veszedelmével vesződtünk, s én éppen azon gondolkodtam, micsoda őrültség volt Nagy Szulejmán hódító hadjárata, minden egyéb hódító hadjárattal együtt, s milyen nagyszerű az önfeláldozó bátorság, amely szembeszegül minden ilyen őrülettel... Harangozott bennem Zrínyi őserejű nyelvének zenéje, láttam a képeket, az alakokat, akik – legalábbis szerény véleményem szerint – sokkal erőteljesebbek, élőbbek, hitelesebbek voltak, mint Zrínyi nagy példaképének, Torquato Tassónak számomra meglehetősen színtelen eseményei és vértelen figurái. S ami különösen tetszett nekem: az eposzi kelléktárból elmaradhatatlan párhuzam a jó és a gonosz égi és földi küzdelme között. S pontosan ebből a világból kellett kiráncigálniuk... No jó: nagyon kedvesen és udvariasan, sőt egyenesen megtisztelő módon, mert maga az iskolaigazgató jött értem, személyesen, ami azért nem volt mindennapi jelenség.

Összecsaptam tehát a könyvemet, udvarias meghajlással bocsánatot kértem Pista bácsitól, közkedvelt magyartanárunktól, aki meglehetősen gondterhelt arccal bocsátott útra. S az igazgató úr arca is felhős volt; kezét vállamon nyugtatva kísért saját irodájáig, de csak az ajtó előtt mormolta fülembe, szinte súgva:

– Légy okos! Gondolj arra, hogy nincs értelme az ár ellen úszni!

Aha! Már megint okosnak kell, kellene lennem! Csak elárulná végre valaki, hogy mit jelent az okosság! A sakktáblán vagy matematikai feladatok megoldásakor nincs probléma, gondoltam, de egyébként? Vajon okosak voltak az olyan hősök, mint például Zrínyi? És okos volt-e Jézus Krisztus? Nos: igenis okosok voltak, válaszoltam saját kérdésemre. Eszembe sem jutott természetesen, hogy bármilyen szempontból versenyre keljek velük, vagy akárcsak a nyomdokukba lépjek, ennek még a gondolata is ostoba elbizakodottságnak látszott volna; de ha okosságot kívánnak tőlem, akkor legyen az az ő okosságuk. S mi az, hogy nincs értelme az ár ellen úszni? No, ezt én, kérem, jobban tudom, mert forró nyári napokon, amikor nem volt kedvem hosszan vándorolni fölfelé a Tisza partján, mindig is nagy élvezettel vetettem magamat a legerősebb árba, ahol minden erőmre szükségem volt, hogy ne sodorjon lefelé a víz! És az volt a legnagyobb diadal, hogy helyben maradtam... Még hogy ennek ne lenne értelme?

No jó. Az ajtón belépve D. elvtárssal, a MaDISz kerületi titkárával találtam szemben magamat. Ezt is tekinthettem volna különleges megtiszteltetésnek, mert általában kisebb fullajtárok intéztek ilyen dolgokat. Kiírhatnám persze az elvtárs teljes nevét is, de minek? Egyrészt: mit jelent manapság egy név? Másrészt: bár legalább tíz évvel idősebb volt nálam, még élhet e derék kortárs, s kell az nekem, hogy feljelentsen rágalmazásért?

E megtiszteltetés egyébként sem volt örvendetes. Mert ha minden embert a Teremtő egy-egy kísérletének tekintünk, akkor bizony meg kell mondanom, hogy D. elvtárs nagyon félresikerült kísérlet volt. Amiről persze ő igazán nem tehetett, s eszembe sem jutott volna, hogy ezt felrójam neki, épp ellenkezőleg. De hát a szánalom sem indok arra, hogy az ember megmásítsa a tényeket, különösen akkor nem, ha azok olyannyira nyilvánvalók, mint például D. elvtárs katasztrofális lúdtalpai. Ilyen lúdtalpakon természetesen lehetetlen rendesen járni, szegény D. elvtárs tehát csak totyogni tudott, mint valami elhízott gácsér. Szerencséjére nem kellett sokat kacsáznia, külön gépkocsi állott rendelkezésére, sofőrrel, ami Szegeden még a háború előtt is olyan luxust jelentetett, amelyet a leggazdagabbak sem engedhettek meg maguknak. No de tekintettel lúdtalpaira, ki irigyelte volna tőle ezt a kis luxust? S szegény feje egyébként is eléggé hátrányos jelenség volt. Egész teste óriási körtére emlékeztetett: a hatalmas, kissé lötyögő has fölött a mellkas rohamosan összeszűkült, a szerencsétlen embernek vállai mintha nem is lettek volna, a karok felületesen és rosszul a törzsbe tűzött hurkapálcikákra emlékeztettek, a szemlélő csak csodálkozni tudott azon, hogy a kezek mégis mozgásképesek. Az ugyancsak rendkívül vézna nyakon viszont ijesztően nagy fej imbolygott. A löttyedt pofák között kicsi, karmazsinpiros száj világított, de a húsos ajkak sem tudták elrejteni a sárgán előreugró lófogakat. No és az orr, az orr! Hatalmas kígyóuborka az arc közepén, mely mélyen a száj fölé hajlott. D. elvtárs minden bizonnyal bele tudott volna harapni saját orrába, de hát ezt soha nem tette. Az orr felső részén centiméter vastag lencsék nyugodtak, melyek mögött a húspárnákkal körülvett, szurokfekete szemek óriásinak látszottak. A keskeny, lapos homlok fölött néhány tucat fekete hajszál kóborolt, de nem tudta elrejteni a fejbőr májfoltjait. A lidércnyomásos képet két, a fejtől kilencven fokos szögben elálló, hatalmas fülvitorla egészítette ki.

Kétségtelenül nem öröm ilyen külsővel szaladgálni a világban, sok tapasztalat bizonyítja viszont, hogy a legvisszataszítóbb megjelenésű emberek is lehetnek kedvesek, sőt kimondottan szeretetre méltók is. Ám ha meg akarunk maradni az igazságnál, be kell vallanunk, hogy D. elvtárs ezekkel a tulajdonságokkal sem rendelkezett. Leskelődő szemeiben mindig kaján káröröm bujkált, s többek

szerint beteges örömét lelte mások megalázásában. Engem mindenesetre nagyon barátságosan fogadott, még kezet is nyújtott, ami fölöttébb kellemetlen volt kezének hideg nyirkossága miatt. Az udvariasságot persze nem vitte túlzásba, mert ülve maradt a kényelmes és patinás karosszékben, amelyen egyébként az iskolaigazgató szokott trónolni a maga szerényen méltóságteljes módján. A kézszorítás után nyegle kézmozdulattal helyet mutatott nekem az íróasztal másik oldalán álló székben, ahová leereszkedvén, három emberrel találtam szemben magamat: D. elvtárs jobbján magas, korosabb férfi ült, akinek sovány, kissé szögletesre sikerült arcából egymáshoz közel álló, sötét szemek vizsgálódtak szúrós gyanakvással; a másik oldalról az iskolabizalmi vigyorgott rám kétségtelenül diadalmas kajánsággal.

Túlzás lenne azt mondani, hogy begyulladtam, de kimondottan jól sem éreztem magamat, különösen, amikor megtudtam, hogy a sötét pillantású elvtárs az ÁVO (Államvédelmi Osztály, amelyből később nőtt ki az önálló Államvédelmi Hatóság, amely AVH néven tett szert szomorú és elrettentő dicsőségre) kiküldöttje. Szerény véleményem szerint túlságosan sok figyelmet szenteltek csekélységemnek, amit minden bizonnyal az iskolabizalminak köszönhettem, aki kárörömtől csöpögő hangon nyitotta meg a beszélgetést.

– Csak beljebb, csak beljebb! – biztatott. – D. elvtárs, akit legalábbis látásból biztosan ismersz, és az elvtárs az Államvédelmi Osztálytól... Igen, igen... Szeretnének téged személyesen... ehmmm... közelebbről megismerni. Személyesen, érted?

Értettem. Illetve nem értettem. De hát mit tehettem volna? Beljebb kerültem, leültem a hatalmas igazgatói íróasztal előtt láthatóan nekem szánt székre, s szemügyre vettem a két elvtársat, akik személyesen – értettem, személyesen és közelebbről – meg akartak ismerni. D. elvtárs megpróbált nyájasan mosolyogni, ami azonban nem szépítette meg szerencsétlen fizimiskáját; az Ávós elvtárs pedig fenyegetően bámult maga elé, valószínűleg hivatalból.

– Semmi okod persze félelemre, semmi okod – folytatta bizalmi barátom olyan hangon, amelyen érezni lehetett az örömöt amiatt, hogy na, most majd jól elbánnak velem. – Szóval csak bátran, bátran, egész kötetlenül... Csak egy kis beszélgetésről van szó, D. elvtárs szeretne...

– Kuss – szakította félbe a barátságos mosolyú D. elvtárs a szóáradatot. – Itt én beszélek, és nem szeretem, ha a pincsik túl hangosan ugatnak. – A felfújt iskolabizalmi rákvörös lett, de elhallgatott, még a nyakát is behúzta, s e pillanatban szinte megsajnáltam szegényt. D. elvtárs viszont mit sem törődött vele, egyenesen hozzám fordult.

– Nézd, elvtárs, nekem azt mondták rólad, hogy ellenségesen viszonyulsz a mi fiatal népi demokráciánkhoz. Én viszont azt mondtam magamnak: Ej, ej, hát azért ez talán nem is lehet... Egy srác ilyen tanulmányi eredményekkel, színjeles bizonyítványokkal, biztosan értelmes fiú, igen, ezt mondtam magamnak, és hát értelmes ember nem lehet a demokrácia ellensége, még ha meg is gondoljuk, hogy az apja vén reakciós...

– Az nem igaz – szakítottam félbe, amire barátságos vicsorítás volt a válasz.

– Na igen, na igen, hát ez az, amitől féltem... – D. elvtárs gondterhelten felsóhajtott. – Sajnos lehet, lehet bizony, hogy ezt még nem tudja belátni. Hiszen tudod, magyaráztam magamnak, milyen nehéz a fiúnak az apa ellen támadni. Ezért csak türelem, türelem! Türelmesnek kell lenni a sráccal, mert igen jó feje van, a népi demokráciának szüksége van világos koponyákra. Csak türelem, türelem, mondtam magamnak még akkor is, amikor a konfirmációs beszédedről hallottam. Azt mondják, jó beszéd volt, sőt ragyogó... Na lám, mondtam magamnak, beszélni is tud a fiú, épp ilyen emberek kellenek nekünk. S a fiú nem tehet arról, hogy az apja vén reakciós, vén hülye... Állj, hová mész?

Én ugyanis már félig úton voltam az ajtó felé, s a válasz kedvéért is csak félig fordultam vissza.

– Apámról alkotott véleményed nem érdekel – mondtam nagyon csöndesen, mert elsősorban azon fáradoztam, hogy féken tartsam magamban a düh vadkanját, amely legszívesebben nekirontott volna a fickónak. – Ha nincs velem más megbeszélni valód, akkor inkább megyek.

– Mondtam, ugye, hogy nem lehet beszélni vele!? – A bizalmi hangja csöpögött az elégedettségtől. Most D. elvtárs is pulykavörös lett, fel akart fortyanni, de a harmadik megelőzte.

– Fiatal elvtárs marad – mondta nyugodt, színtelen hangon. Te meg... Te hagyod békébe apát, érted?

Az idegen kiejtés és a mondat magyartalansága természetesen elárulta, ki itt az úr. D. elvtárs nagyot nyelt, s éppúgy behúzta a nyakát, mint előbb az iskolabizalmi az ő szavára. Amikor az idegen savószínű szemébe pillantottam, tudtam: ez az igazi ellenfél, nem a két másik paprikajancsi. De valóban ellenség is? Az az érzésem támadt, hogy nem fenyegetően vizsgálgat, inkább figyelmesen, kutatva, fölmérőn. Tudtam persze, hogy ő is csak kis fullajtár, jelen esetben azonban nyilván minden személyes motiváció nélkül; mi valamennyien teljesen közömbösek voltunk számára, bár... Nos, társaira vetett rövid pillantásában mintha méla utálat villant volna, míg engem szinte elismerően mustrált, valahogy úgy, mint a kupec a lovat, amely voltaképpen tetszik neki, de még nem tudja, megvegye-e. Ami persze elsősorban az ár kérdése, és hát alkudni mindig lehet, ugyebár...

Visszatértem tehát a székhez. D. elvtárs láthatóan kizökkent a kerékvágásból: stratégiáját apám szidalmazására alapozta, s most, hogy ezt megtiltották neki, nem tudott mit kezdeni.

– Szóval azt mondtam magamnak... – próbált újabb lendületet venni –, szóval azt mondtam... – De hát nyilván nem tudta már, mit is mondott volt magának, mert zavartan elhallgatott, s hogy mégis csináljon valamit, zsebéből hatalmas, nehéz ezüstből készült cigarettatárcát húzott elő, igazi dísztárgyat, amely kétségtelenül méltón ékítette a kommunisták ifjúsági szervezetének e vezető személyiségét. S a minden valószínűség szerint amerikai cigaretta is tanúsította, hogy a Párt nem kukacoskodik hű katonáival; az uralkodó munkásosztály fiai ilyen cigarettáról nem is álmodhattak.

D. elvtárs a magasba fújta a füstöt, s úgy bámult utána, mint aki mélyen elgondolkodik valamin. A mellette ülő iskolabizalmi arcán nyílt káröröm ült, s az idegen elvtárs megköszörülte a torkát, ha nem is éppen türelmetlenül, de intőn. Magam befelé kicsit mosolyogtam, mert voltaképpen rettentően mókásnak találtam a helyzetet: a pillanatnyilag korlátlan hatalom három képviselője itt ül, hátuk mögött hatalmas karhatalmi erőkkel, és azon töri a fejét, hogy mit kezdjen egy tizenhat éves suhanccal. Pedig mögöttem aztán igazán nem áll senki és semmi, gondoltam, e pillanatban azonban szellem-lovagom felütötte és bosszúsan megrázta a fejét, amibe belecsördült egész páncélzata.

Na, gondoltam, ez is jókor jelentkezik. Szellem-lovagomról már többször beszéltem, itt tehát csak annyit: addigi életem legkritikusabb pontján jelent meg teljesen váratlanul, amikor is először kerültem szembe a Gonosz emberi megtestesülésével, s akkor megóvott attól, hogy áldozatul essem a Gonosznak. Amiért persze nagyon hálás voltam – s vagyok máig – neki, nem tagadhatom azonban, hogy megjelenését nevetségesen teátrálisnak találtam mind akkor, mind a továbbiakban: koponyám – vagy agyam? – valamely elrejtett zugában áll egy egyébként teljesen üres színpadon, ami lehetne persze vérpad is, és nem csinál semmit, csak álldogál, mint valami múzeumi figura, bár

nem lehetetlen, hogy néha fel-alá járkál, mit tudom én, mindenesetre talpig vasban van, mint a középkori lovagok, zárt sisakrostéllyal, hatalmas, kétkezes pallosára támaszkodva. Általában nem törődöm vele, el is felejtem létezését, mert, mint mondtam, voltaképpen nem csinál semmit. Illetve... No, éppen ez a probléma. Mert: néha bólogat, néha megrázza a fejét, ilyenkor az egész vértezet megcsördül rajta, amivel tudtomra adja, hogy az, amit éppen tettem, mondtam vagy akárcsak gondoltam is, az ő megítélése szerint rendjén van, illetve nincs rendjén. Néha felemeli és imaginárius színpadja imaginárius deszkájába vágja pallosát, olyan döndüléssel, hogy a gerincem majd beleroppan; veszélyessé azonban csak akkor válik, ha felüti a sisakellenzőjét. Nos, ennyit erről, itt...

Ezúttal megelégedett egyszerű fejrázással. No jó, gondoltam, egye fene, igaza van, mert hát ő valóban ott áll valahol mögöttem, de azzal aztán nem megyek sokra, ugyan ki ellen tudna megvédeni színházi kellékpallosával? Még gondolatnak is nevetséges. Erre újra megrázta a fejét, most már kimondottan dühösen, mire egyszerre elment a kedvem a nevetéstől, mert felismertem, hogy voltaképpen nagyon hamisan játszom. Mert: mi áll e szerencsétlen bábfigurák mögött? Katonák seregei, puskák, szuronyok, gépfegyverek, páncélosok, csatahajók, bombák, repülők, rakéták, megszámlálhatatlan mennyiségben... Mögöttem viszont – ha igaz mindaz, amiben hiszek – a mindenható Isten áll, az ő összehasonlíthatatlanul nagyobb hatalmával. Ó jaj! Akkor viszont én vagyok sokkal előnyösebb helyzetben, s nincs jogom fölényeskedésre, nem pillanthatok becsmérlően vagy megvetéssel elleneimre, nem gyönyörködhetem zavarukban. Éppen ellenkezőleg: segítenem kell nekik, amennyire lehet, részvéttel kell lennem iránt uk. Ami persze éppen ezzel a D. elvtársnak nevezett torzfigurával szemben igazán nem könnyű, de hát meg kell tennem, ami telik tőlem... Úgy segélj, Istenem! Tehát: komolyan s remélem részvétteljesen pillantottam rá, amikor végre újra megtalálta a hangját.

– Igen... Igen... Ehemmm... Izé... – No, ez a kezdet nem ígért sokat, amit nyilván ő is érzett, s bátorító biccentésem láthatólag csak még jobban megzavarta és felingerelte. – Szóval... Arról van szó... Szóval nem megy... Izé... – Nagyot nyelt, majd végleg elvesztette türelmét, s tenyerével hatalmasat csapott az ártatlan íróasztal lapjára. – A fenébe is! Az iskola minden tanulója MaDISz-tag már! Lehetetlen, hogy éppen a legjobb tanuló nem akar belépni! Nem akarod, vagy nem tudod ez belátni!?

Ide persze gyorsabban is eljuthattunk volna, gondoltam. Mivel kezdettől fogva tudtam, hogy erről van szó, nem voltam felkészületlen.

– Ki mondja, hogy nem akarok belépni? – kérdeztem vissza megjátszott csodálkozással. – Mihelyt világosan érthető indokot látok, azonnal kérem felvételemet.

Válaszom kétségtelenül meglepte D. elvtársat.

– Világosan érthető indok... Hmm... Na igen... Ez érthetőnek látszik... Na és... És nem látsz ilyet?

– Pillanatnyilag nem – válaszoltam óvatosan. – Nézd, én úgy gondolom, hogy mindennek legyen értelme, amit tesz az ember. Másképpen kifejezve: ha teszek valamit, akkor azért, mert azzal szolgálni akarok valakinek vagy valaminek, egy személynek vagy ügynek, mikor hogy... S ezt megteszem mindenféle tagságtól függetlenül, bizonyítványaim talán eléggé világossá teszik ezt. Diáktársaimnak is mindig készséggel, sőt örömmel segítek, ahol csak tudok. Többet, jobbat MaDISz-tagként sem tudnék nyújtani. Belépésem tehát nem jelente semmit a MaDISz-nek.

Még ma is bizonyos elismeréssel adózom akkori emberismeretemnek, mert D. elvtárs mindkét lúdtalpával – hogy úgy mondjam – beletenyerelt a felállított csapdába.

– De neked, neked jelenthetne valamit, nem gondolod?

A csapdát persze azonnal bezártam.

– Ó! – Kissé csodálkozva, ugyanakkor meglehetősen merev arckifejezéssel beszéltem tovább. – Nem, ez igazán eszembe sem jutott. És szégyenkeznem kellene, ha személyes előnyök reményében kérném felvételemet. Te talán azért teszed, amit teszel, hogy autóval járhass, sofőröd legyen, amerikai cigarettát szívhass...

– Ripők! – süvített közbe D. elvtárs. – Még hogy én... azért, hogy... Azt akarod mondani, hogy... – Azt, hogy mit akartam volna mondani véleménye szerint, már nem tudta vagy nem merte kimondani, arca már nem is pulykavörös, hanem pulykalila volt, levegő után kapkodva dőlt hátra székében.

– Bocsánat, D. elvtárs... – Kedves barátom és jóakaróm, az iskolabizalmi, aki már egy idő óta nyugtalanul riszálta a fenekét a széken, elérkezettnek látta az időt a beavatkozásra. – Szabad nekem is kérdezni valamit?

D. elvtársnak még volt annyi ereje, hogy kegyesen biccentsen.

– Hát nézd... – A fiú mereven bámult rám, mély lélegzetet vett, majd félénk pillantást vetett a helyzetet hallgatagon is uraló idegenre, akinek merev arcáról azonban nem lehetett leolvasni semmit. – Hát izé... – Újabb nagy lélegzet. – Nézd, mindenki belépett. Minden diáktársad. Ez neked nem... hogy is mondtad? Nem elég világosan érthető indok?

No persze, előbb-utóbb el kellett jutni idáig is, felkészültem volt erre is, éppen ezért tudtam, hogy most válik kényessé a dolog. Előre kidolgozott stratégiámnak megfelelően visszafordítottam tehát a kérdést.

– Miért lenne ez elegendő, világosan érthető indok?

– Na hallod! – Bizalmi barátom biztos talajon érezte magát. – Amit mindenki, vagy legalábbis a nagy többség akar vagy gondol, az csak nem lehet téves vagy helytelen!

– És miért nem? – kérdeztem vissza ártatlan képpel.

– Vox populi, vox dei! Ezt már a régi rómaiak is tudták!

Itt sajnos nem lehetett tovább kitérni, színt kellett vallanom, bár nagyon jól tudtam, hogy abból nem fog semmi jó kisülni.

– No igen, csak... – Megpróbáltam könnyed hangot megütni, de ez nem sikerült igazán, magam is éreztem, hogy az indulat átsüt szavaimon. – Mert látod, a nép szava az első keresztények ezreit vetette kiéheztetett ragadozók elé, égette el égő fáklyaként. S annak idején minden athéni egyetértett abban, hogy Szókratészt száműzni kell, vagy meg kell ölni. S a zsidók egyhangúan Barabbást kiáltottak, amikor Pilátus megkérdezte őket, kit engedjen szabadon, s egyhangúan süvöltöttek Feszítsd meg!-et Krisztusra. A középkorban a nagy többség egyetértett abban, hogy a boszorkányokat meg kell égetni. A francia forradalomban általános üdvrivalgás kísért minden fejet, amely az egyenlőség, testvériség, szabadság szent nevében lehullott a guillotine alatt. S nem a német nép többsége segítette hatalomra Hitlert? Gondolod, hogy mindez rendben volt csak azért, mert mindenki, vagy legalábbis a nagy többség így akarta?

Kis beszédemet fagyos hallgatás fogadta. A bizalminak leesett az álla, D. elvtárs úgy nézett rám, mint valami kimondottan undorító csodabogárra. Az idegen elvtárs összevonta szemöldökét veszélyesen megvillanó szeme fölött, s ezúttal végül is ő törte meg a csöndet.

– Fiatal elvtárs gondolja, ha sok ugyanazt akar, akkor nem jó... nem helyes?

– Ó nem! – tiltakoztam. – Sőt, úgy gondolom, hogy amit a többség akar, általában helyes. De nem mindig. Lehet téves és helytelen is.

– És ki mondja meg, mi helyes, mi helytelen? – D. elvtárs megtalálta a hangját. Talán megint valami jóságos király? Vagy tán a pápa őszentsége? Vagy olyan szuperfejű tökfilkók, mint te?

– A szuperfejűt visszautasítom, a tökfilkót elfogadom. – Azt hiszem, sikerült kissé rámosolyognom a habzó szájú gnómra. – Mert ha nem volnék az, esetleg megpróbáltam volna összehazudni nektek valamit. De mondd meg őszintén: elhittétek volna?

– Neked? Egy szót se! Mégis azt mondtuk, legyen egy sánszod. De magad bizonyítottad, hogy a reakciós csőcselékhez tartozol. A következményeket viselni fogod, mert szét lesztek morzsolva valamennyien!

D. elvtárs szeretett volna felugrani, ha tudott volna. Így csak nehézkesen felemelte terjedelmes ülepét a székről, mire a másik kettő is felállt. A megbeszélés ezzel nyilván véget ért. – Fiatal elvtársnak legyen idő – mondta az idegen nagyfőnök. – Még gondolkodni... Négy hét. Nem több. Négy hét...

A társaság ezzel kivonult; az iskolabizalmi az ajtóban még visszafordult, és alattomosan diadalmas pillantással búcsúzott tőlem.

Mivel egyedül semmi keresni valóm nem volt az igazgatói irodában, magam is kiballagtam a folyosóra, ahol az elektromos óra elárulta, hogy már csak öt perc hiányzik az óra végéig. Nem lett volna tehát értelme visszatérni az osztályba, ahol Zrínyi közben már biztosan hősi halált halt. A széles folyosó ablakfülkéjébe húzódva kibámultam az üres udvarra, amely négy csenevész fácskájával legalább olyan sivár kilátást nyújtott, mint a rám váró jövő. Mert: ahogy ismertem magamat, nem sok remény volt arra, hogy négy hét alatt meggondoljam a dolgot. Illetve: persze, hogy meggondolom, de ettől nem fogom másképp látni, ami valószínűleg iskolai pályafutásom végét jelenti. Ezen sajnálkoztam kicsit, mert szerettem tanulni. Viszont: tanulni nemcsak az iskolában lehet. Szorosabb barátság nem fűzött senkihez, és hát munkát biztosan találok valahol, a bolgárkertészetben még előmunkásként is szívesen látnak bármikor. Azt, ami föltétlenül szükséges a megélhetéshez, mindenképpen össze tudom kaparni. Biztosan nem lesz könnyű élet, ezen azonban nem múlik semmi. A társadalmi lét peremén való bármily keserves tengődés elképzelése elviselhetőbbnek látszott, mint a megalázó megalkuvás, melynek még a gondolata is egyszerűen fizikai rosszullétet váltott ki belőlem, valami furcsa, kavargó émelygést, amely gyomromból kiindulva lassan úrrá lett egész testemen. Ezzel az érzéssel élni, ki tudja meddig, talán egész földi pályafutásom alatt? Ó nem! Egyetlen napig sem bírnám ki!

Jó apám persze a közös soványka ebédnél egyből megorrontotta, hogy valami van a fülem mögött, s nem nyugodott addig, míg röviden és tömören be nem számoltam a történtekről. Szüleim egymásra néztek, édesanyám nagyot sóhajtott és lehajtotta a fejét, apám a fejét rázta, de nem rosszallóan, ezt világosan éreztem, hanem gondterhelten. Végül csak annyit mondott, hogy ezen gondolkodni kell, aztán majd beszélgetünk az ügyről.

Nos, az apámmal folytatott beszélgetések mindig is hasznosak, fölöttébb érdekesek s főként szépek voltak. Tizenhat éves fővel beláttam persze – s ez igazán nem esett nehezemre –, hogy tudásban, tapasztalatban, bölcsességben toronymagasan áll fölöttem, fölényét azonban soha nem éreztette velem, nem is találtam azt nyomasztónak, épp ellenkezőleg: biztos támaszt jelentett, amelyben mindig meg tudtam kapaszkodni. Kimondottan örömmel és kíváncsian vártam tehát a beszélgetést, bár úgy gondoltam, nincs sok megbeszélni való; ezt azonban soha nem lehetett biztosan tudni, apám csaknem mindig, mindenben talált új, érdekes szempontokat, amelyekre magam soha nem is gondoltam volna.

Ebéd után azonban mindkettőnknek útra kellett kelnünk. Megegyeztünk tehát abban, hogy majd a városban találkozunk, s hazafelé sétálva elbeszélgetünk. Apám pár perccel később érkezett a megbeszélt helyre, s ahogy lassan ballagott felém háta mögött összekulcsolt kezekkel, már messziről láttam arcán a sötét gondfelhőket.

Kezét nyújtotta, mint mindig, ha a házon kívül találkoztunk. Emiatt barátaim többször is kinevettek, mert hát miért ráz kezet apa és fia, ha az utcán találkoznak? Magam viszont ezt nemcsak természetesnek, hanem szépnek is találtam.

A kézfogás után újra összekulcsolta kezét a háta mögött. Lassan sétálva bekanyarodtunk a körútról a Margit utcába, ahol kétoldalt teljes virágzásban álltak az akácfák, az elefántcsont színű virágfürtök bódító illata betöltötte a csöndes, kis utcát.

– Hosszan és alaposan átgondoltam a dolgot – kezdte apám kissé fáradtan, s hangjából mintha csöndes rezignáció szólt volna. – Nézd, hosszú idő kell ahhoz, hogy az öntudatlan embrióból ember legyen, önálló, felnőtt ember. S hogy milyen ember? Az bizonyos fokig a szülőktől, a nevelőktől függ. Hatalmas felelősség ez, nehéz feladat, óriási munka, tizenhat, húsz, esetleg huszonöt éven át, attól függ... Tudni kell persze, hogy a nevelés lehetőségei meglehetősen soványak. Elég hosszú ideig voltam gyakorló pedagógus, voltaképpen most is az vagyok. Tudom, milyen keveset tehetünk. Csaknem mindent magunkkal hozunk születésünkkor, a nevelés, a környezet, az életkörülmények alakíthatják, kibontakoztathatják vagy elsorvaszthatják képességeinket és tulajdonságainkat, visszájukra is fordíthatják, de meg nem változtathatják. Ezen lehet sajnálkozni, de nem érdemes, talán jobb is ez így, mert életünk bizonyára gazdagabb ezáltal, mintha nevelőüzemekben előállított gépemberek lennénk... – Mély lélegzetet vett, és csak kis szünet után folytatta. – Mindenkinek megvan persze az elképzelése arról, hogy milyennek kellene lennie, hogyan kellene élnie az embernek. És megpróbálunk olyanok lenni, úgy élni, gyermekeinket is olyannak nevelni, abban a hitben, hogy így és csak így lehetnek teljes értékű emberek, s ezáltal boldogok is. Fájdalmas viszont, ha minden mindenestül félresikerül. Előfordul persze, hogy a gyermek ennek ellenére, vagy talán éppen ezért boldogan él. Ebben az esetben legjobb, ha a szülő befogja a száját. S ha a gyermek boldogtalan és szerencsétlen? A szülő természetesen akkor is szomorú, de megvan legalább az az elégtétele... Nem, elégtétel nem helyes szó... A vigasz még kevésbé. Mondjuk inkább: a szülő könnyebben belenyugszik abba, hogy lám, a gyermek sem okosabb, mint szülei voltak. Mi van azonban, ha a gyermek messzemenően olyan, amilyennek szülei nevelni akarták, elképzelték, megálmodták, s aztán azt kell látniuk, hogy gyermekük éppen ezért boldogtalan lesz, esetleg vesztébe rohan? – Apám megállt, felém fordult, vállamra tette a kezét, s kissé gyámoltalanul arcomba bámult, szemében legnagyobb megdöbbenésemre könny csillogott. – Nézd, ez a szülő számára a legnagyobb tragédia. – Újra

Ismeretlen férfi portréja (1520)

kis szünetet tartott, nagyot sóhajtott, s lenyelte könnyeit. – Látod, ilyen tragédia előtt állunk most mi, édesanyád és én...

Mély megrökönyödéssel viszonoztam könnybe lábadt szeme pillantását. Valahol tudatom mélyén meglepve állapítottam meg, hogy nem kell már felnéznem rá, mert szemünk egy magasságban van. Pillanatnyilag azonban ez igazán mellékesnek látszott, el is hessegettem a gondolatot. Sokkal érdekesebb és fontosabb volt az, amit mondott, mert magam közel s távolban nem láttam semmiféle tragédiát. De hát – ahogy előbb már mondtam – apám szinte mindig, mindenben talált olyan aspektusokat, amelyekre én álmomban sem gondoltam volna.

– Tragédia? Miféle tragédia? – kérdeztem kissé bizonytalanul.

– Nos... Nagyjában-egészében olyan lettél, olyan vagy, amilyennek nevelni igyekeztünk, mert úgy képzeltük, ilyennek kell lennie az embernek ahhoz, hogy becsülhesse önmagát, s ezáltal boldog legyen. Nem vagy persze egészen olyan. Mindketten, édesanyád és én is szeretnénk, ha kevesebbet töprengenél, több örömet tudnál lelni az élet apró dolgaiban, nem zárkóznál annyira magadba, tudnál játszani, szórakozni, jól éreznéd magadat veled egykorú fiúk és lányok társaságában, röviden, ha boldogabb lennél, vagy legalább kevésbé boldogtalan... Mert hát, ahogy látjuk, eléggé boldogtalan vagy.

– Nem vagyok boldogtalan – vágtam illetlenül s csaknem felháborodottan apám szavába. – No jó, nem mondom, hogy felvet a boldogág, de boldogtalan nem vagyok, semmi esetre...

– No jó... – Apám újra az arcomba pillantott, kutatón s talán kissé kételkedve. – Nagy megkönnyebbülés számunkra, ha ez így van. Mindez valószínűleg a kor hibája. A világ évek óta történelmi hullámvölgyben fuldoklik, s te korodhoz képest túl sokat láttál, éltél meg, túl korán túl nehéz terheket kellett hordanod, de elég erős és egészséges vagy ahhoz, hogy mindezt megemészd, ha az élet könnyebb lesz, és több örömöt tud nyújtani neked. Most azonban válaszúton állsz, és egyenesen arra készülsz, hogy végképp vesztedbe rohanj, vagy legalábbis szerencsétlenné tedd önmagadat. Kérlek, ne érts félre! Boldogok és büszkék vagyunk azért, mert olyanná lettél, olyan vagy és olyan akarsz is lenni, amilyennek nevelni akartunk, amilyennek elképzeltünk, megálmodtunk. És ha ezáltal boldogtalan leszel, akkor is büszkék lennénk rád. De mi nem büszkék akarunk lenni! Mi boldognak szeretnénk látni téged! Szerencsétlen akarsz lenni csak azért, hogy megmaradj olyannak, amilyennek mi neveltünk? Ezzel bennünket is boldogtalanná tennél. Négy heted van... Nem akarlak semmire rábeszélni, semmiről lebeszélni, de gondold meg a dolgot még egyszer, többször is, alaposan, minden oldalról. Nem lenne jobb neked is, így valamennyiünknek is, ha néhány nap vagy egy hét után megkérnéd az iskolabizalmit, hogy vegyenek be a MaDISz-ba? Nem, ne mondj most semmit! – Apám újra mélyet lélegzett. – Nem, ne most! Gondold át az egészet! Pár nap múlva beszéljünk erről újra, akkor mondd meg, hogyan döntöttél. Mert ez a te döntésed lesz, s mi elfogadjuk a döntésedet, akár így, akár úgy. Elfogadjuk és tiszteletben tartjuk. Mára ne többet... Gyere, menjünk haza.

Igen ám, de nekem egyszerre földbe gyökerezett a lábam. Megálltam, mintha falba ütköztem volna, nem valami dacos ellenkezés mián, hanem mert éreztem, hogy valami boszorkányos forgószél kezdi üresre söpörni a koponyámat. Kérem, ne tessék nekem magyarázni, hogy ez hülyeség, mert tudom magamtól is. S annyit már akkori, a mainál jóval szerényebb anatómiai ismereteim alapján is tudtam, hogy az emberi koponya felső részében egy nagyon érzékeny, rendkívül bonyolult és titokzatos műszer rejtőzik, amely még ma is messzemenően ismeretlen módon szabályozza szamár testvér – a test – egész létét, s amely nélkül – úgy mellesleg – azt sem tudhatnám, hogy én vagyok én, s amely valamilyen módon eltartja szerény igás- és hátaslovamat, az értelmet is. Szóval: fölöttébb sokoldalú szerkentyű, tehát ha valami forgószél kisöpri a koponyámból, akkor számomra vége a világnak, legalábbis annak a világnak, amelyben eddig éltem... Aztán az orvosok, ha netán felboncolnak, csodálkozhatnak ugyan majd, mert bármily sok az üres fejű ember, agyvelő nélkülivel még biztosan nem találkoztak. A gondolat annyira groteszk volt, hogy talán el is mosolyodtam kicsit, mindez nem változtatott viszont azon, hogy úgy éreztem: hatalmas, boltozatos csontbarlangban állok, amelyből a sötét tornádó már ki is söpört mindent, kivéve a durván ácsolt szín- vagy vérpadot, amelyen óriásként magasodott fel szellem-lovagom páncélos alakja, amint éppen belevágta pallosának hegyét lába előtt a fába, olyan erővel, hogy a gerincem is belerendült.

Hohó, barátocskám, így nem játszunk ám még egyszer, gondoltam viszont én, amikor láttam, hogy ólovagsága lassan sisakrostélyához emeli vaskesztyűs jobbját. Ó nem! A jelenet nagyon hatásos, de egyezzünk meg abban, hogy ez a hatalmas, beláthatatlan barlang nem az én koponyám belseje. Ez lehet a te birodalmad, én viszont ragaszkodom a magam kis fejének csontdobozához. És most jól figyelj: Ha még egyszer megpróbálsz úgy kikapcsolni, mint annak idején, akkor azonnal elharapom a nyelvemet, aztán nézheted, hogy mit csinálsz, az én nyelvem nélkül ugyanis meg sem tudsz mukkanni, hehe...

A vaskesztyűs kéz tétován megállt a levegőben. Nocsak, gondoltam, azért ért a szóból ólovagsága... De aztán mégis felcsapta a sisakrostélyt, ám csak egy pillanatra. A vakító fénysugár átfutott rajtam, mint a villám, szememet azonban csak a másodperc tizedrészéig vakította el, aztán mindjárt rendbe jött a világ. És ami a legfontosabb: derék lovacskám, az értelem szárnyat növesztett alattam, igazi pegazusként röpített... Amikor beszélni kezdtem, alig ismertem meg saját hangomat, de teljes tudatában voltam minden kiejtett szónak.

– Bocsáss meg, Édesapám, de szeretném itt és most lezárni az ügyet – kezdtem, s kissé csodálkozva állapítottam meg, hogy nyomát sem érzem annak a könnyű elfogultságnak, amely eleddig mindig kissé lefékezett az apámmal folytatott beszélgetések során. – Mert nézd: egyszerűen nem tudom elképzelni, hogy bármily hosszú meggondolás alapján más eredményre tudnék jutni. Beszélhetek?

Apám biccentett, kissé csodálkozva.

– Nos – folytattam –, fogalmam sincs arról, mit hoztam magammal, s mit kaptam tőletek a nevelés során. Ezt én egyszerűen képtelen vagyok megítélni, de nem is tartom olyan fontosnak, hiszen az is túlnyomó részben a szülőktől származik, amit magunkkal hozunk. – Apám itt közbe akart szólni, de engem feltartóztathatatlanul sodort előre a szellem-lovagomtól kapott lökés. – Nem, engedd meg, hogy végigmondjam azt, amit mondanom kell. Annyi biztos: ha születésem előtt léteztem valahol, valamilyen formában, akkor biztosan nem vágytam arra, hogy megszülessek. És valóban nem öröm számomra az, hogy élek. De ha már élnem kell, akkor minden mértéket meghaladó öröm és boldogság számomra, hogy éppen a ti gyermeketekként pottyantam bele e siralomvölgybe. És boldogság számomra, ha valóban olyan vagyok, amilyenre ti akartatok formálni. És nem akarok, nem szeretnék, talán nem is tudnék másmilyen lenni. – Apám úgy bámult rám, mintha először látna életében, s én egyre könnyülő szívvel beszéltem tovább. – Nem, erre nem vagyok, nem is lehetek büszke, hisz nem az én érdemem. Csak nektek van jogotok büszkeségre, de akkor hadd legyen az az én büszkeségem is! És ez boldogságom is, az egyetlen eddigi életemben. Ne mondd, hogy nem akartok büszkék lenni rám, ezzel

megölnéd földi létem eleddig egyetlen, kis örömét is. Hát el tudod képzelni, hogy boldog, vagy akárcsak elégedett lehetnék, ha szégyenkeznem kellene előttetek s így magam előtt is? Soha, soha. Akkor sem, ha fényes karriert futnék be, ha életem végéig fényűzésben lubickolhatnék... Nem szabad összetévesztenünk a boldogságot a kényelmes, kellemes, könnyű, terhektől mentes élettel. A magam részéről boldog lennék a legmélyebb nyomorúságban, bilincsben vagy akár az akasztófa alatt is, ha büszke lehetnék arra, hogy ti büszkék vagytok rám. Nem, még nem vagyok készen. Mert mindez mégiscsak másodrangú, csak emberi szempontból fontos. Döntő viszont Isten akarata. Mert: az Ő akaratából lettem olyan, amilyen. Ha másmilyennek akart volna, más szülőket választott volna számomra, más országot, más kort, talán más világot... No de: erre a pici, vak bolygóra küldött, ebbe a szerencsétlen kis országba, ebbe a városba és a ti gyermeketeknek. S számomra ez azt jelenti: pontosan olyannak akart, amilyen lettem. Nem másmilyennek. Itt már teljesen értelmetlen dolog háláról, boldogságról, büszkeségről, bármiféle emberi érzelemről vagy akár meggondolásról beszélni. Itt törvényről van szó, akárcsak a tömegvonzás vagy az emelőelv esetén. Itt állok, s nem vagyok egyéb, mint eszköz vagy szerszám, amelyet Ő általatok alkotott, kovácsolt, csiszolt. No persze, biztosan nem vagyok még készen. Biztosan sokat fog még alakítani, csiszolni, finomítani, javítani rajtam, általatok, másokon, tapasztalatokon keresztül, mit tudom én, hogyan és miként, talán egészen halálomig. Hogy mi a szándéka velem? Hol, mikor, hogyan s miért akar felhasználni? Fogalmam sincs róla, elképzelni sem tudom, de hát ez az Ő dolga. Csak egyet tudok biztosan: nincs jogom, valószínűleg erőm és lehetőségem sem változtatni az Ő szerszámán. Elképzelhető, hogy tudok rajta javítani úgy, ahogy az Neki és nektek is tetszik. Megígérhetem például, hogy megpróbálok a jövőben többet nevetni, jobban megbecsülöm az élet apró örömeit, amelyeket egyébként eddig sem vetettem meg, sőt... Nem vagyok azonban képes olyasmire, ami ellentétben állna mindazzal, amivé lettem, ami vagyok. A lét magában értelmetlen. Az, hogy úgy létezem, ahogy... No igen, ennek lehet értelme, oka-foka, célja, rendeltetése, mit tudom én. Ne részletezzük. Én mindenesetre hiszek abban, hogy létezésem oka, célja, rendeltetése, értelme éppen abban van, hogy olyan vagyok, amilyen. S mit kezdhetnék egy élettel, amelyből éppen ez hiányzik? Még te sem kívánhatod tőlem, hogy ilyen üres életet éljek. Sőt: még Ő sem! Igen! Istennek is alaposan meg kell gondolnia, mit tegyen velem, mire, hogyan használjon fel. Neki is tudnia kell, s bizonyára tudja is, hogy sokat, lényegeset már nem változtathat rajtam. Biztosan javíthat, finomíthat, nemesíthet azon, amit eddig kovácsolt, Vagy: összetörhet mint gyártási selejtet. Mindez azonban az Ő dolga. Az enyém: megmaradni híven annak, ami lettem általatok az Ő akarata szerint. És ezt meg is teszem, legalábbis megkísérlem legjobb erőim szerint most és mindhalálig, történjék velem bármi. Isten engem úgy segéljen. Ámen.

Klipp-klapp... Szellem-lovagom olyan hevesen biccentett, hogy megcsörrent egész vértezete. No, gondoltam, pontot tett a beszéd végére. Meglepve állapítottam meg, hogy szamár testvér minden ízében reszket, pegazusom pedig szárnyát vesztve ismét a hétköznapi értelem derék igáslovává jámborodott. Hiába na, szellem-lovagom elég fárasztó útitársnak bizonyult, s miután elmondta, illetve elmondatta velem a mondandóját, visszavonult színpadostul, mindenestül agyamnak az ő számára berendezett kuckójába. S az, amit mondott, illetve mondatott velem, nem is volt olyan rossz. Kicsit teátrális persze, ez azonban valószínűleg azon múlik, hogy mindig azon a vacak kis színpadon ácsorog. He leülne legalább néha! Igen ám, de hová? Sehol se pad, se szék... S ebben a nehéz vértben nem kucorodhat a deszkapadlóra. El is határoztam, hogy beszerzek valami ülőalkalmatosságot számára, valami trónféleséget, kevesebbel biztosan nem elégszik meg. Talán jobban szót lehet érteni vele, ha nem álldogál folyton. És le kell szoktatnom erről a fellengzős pátoszról is, ez a barokkos stílus már rég kiment a divatból, kérem alássan! A beszéd valahogy mégis jó volt, és főképp hatásos: apám szeméből csorogtak a könnyek, amit azért igazán túlzásnak találtam, az egész ügy nem ért meg ekkora felindulást.

Apám átkarolta a vállamat, így indultunk tovább, sokáig mentünk szótlanul, már a Kálvária téren jártunk, amikor apám megállt, és szembe fordult velem.

– Nem tudtam, hogy ilyen mélyen szántasz – kezdte halkan, kissé remegő hangon.– És voltaképpen nem is tudom, mit mondjak ezek után. De biztosan nagyon büszke lennék most rád, ha nem kellene igazat adnom neked: nincs okunk, jogunk semmiféle büszkeségre. Legfeljebb arra lehetünk hálásan büszkék, hogy Isten éppen ránk bízott téged. S ok vagy jog ide vagy oda, erre büszkék is vagyunk. Ugyanakkor nagyon szomorúak is, mert tudjuk: a lehető legnehezebb életút áll előtted, s hogy az hová és merre vezet, senki nem tudhatja előre. Annak az embernek, aki hű marad önmagához, hite szerinti rendeltetéséhez, nagyon gyakran meg kell járnia a poklok mélyét már e földi életében. Vezethet az út a magasba is, de a magasságok lehetnek éppoly irgalmatlanok, talán még irgalmatlanabbak is, mint a mélységek. Ez azonban a te döntésed, amely előtt csak meghajolni tudok. Számunkra, szüleid számára nem marad más, mint az ima, és imáink mindig kísérni fognak. S még valamit tudnod kell: vezessenek útjaid bárhová, mi mindig melletted leszünk, amíg erőink engedik, életünk végéig, és, ha lehet, azon túl is...

Most én éreztem lenyelhetetlen gombócot a torkomban, ami valahogyan felbosszantott. Az ilyen gombócok meg a könnyek nem tartoztak sem a szellem, sem az értelem világához, sokkal inkább tisztán testi jelenségeknek látszottak, mégsem tudtam szamár testvért felelőssé tenni értük, mert csupán a test reakciói voltak bizonyos érzelmekre. És hát az érzelmek... No azokkal még – vagy már akkor is – nagyon hadilábon álltam, egyszerűen nem tudtam, hová is tegyem őket. Először is: túlságosan sokan voltak. Mert hát ugyebár: az embernek egy teste van, egy értelme, egy akarata, szerencsére szellem-lovagom is csak egy példányban létezik, de az érzelmek száma légió... S még hozzá teljesen fegyelmezetlen és fegyelmezhetetlen, kiszámíthatatlan, vad hordát képeznek, melynek minden egyes tagja kénye-kedve szerint jön-megy, hirtelen felbukkan, aztán el is tűnik, mielőtt az ember érdemben foglalkozhatna vele. Bizonytalan árnyak, ködalakok, amelyeket nem lehet igazán fülön csípni, még akkor sem, mikor ilyen kemény gombócot gyömöszölnek az ember torkába. Mire jó ez, kérem? No de várjatok csak, majd megmutatom én nektek, ki az úr a házban, legyen csak egyszer több időm rátok, móresre tanítalak benneteket is... S amikor idáig jutottam, kitört belőlem a sírás. Na tessék! Hát ez az! Az érzelmeket be kellene tiltani, legjobb lenne kiirtani őket, gondoltam szipogva, míg apám szoros öleléssel magához húzott.

Az ügy ezzel mindenesetre lezárult, nem beszéltünk többet róla. Nem kerestem fel az iskolabizalmit, és nem lett belőlem MaDISz-tag. Hat héttel később, évzáráskor aztán benyújtották a számlát: a színjeles bizonyítvány mellé megkaptam az iskola udvarias közleményét is a tantestület döntéséről, amely szerint az iskola nem fogadhatja el beiratkozásomat a következő tanévre...

Tunyogi Csapó Gábor

A szerző eredetileg németül írta regényét (Hier stehe ich *címmel), s a fenti részletet ő maga fordította.*

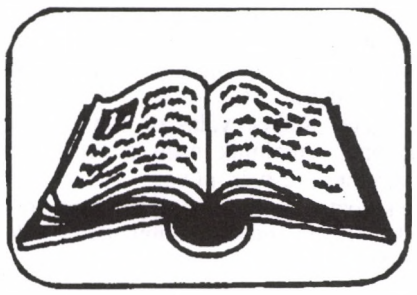

BIBLIA

Az októberi elmélkedéseket debreceni testvéreink: Berényi Dénes, Balogh László (okt. 8. és 29.), Berényi Dénesné Elvira és Orbán Józsefné Ági készítették, a novemberieket Bulányi György (Budapest).

Október 1. — Évközi 26. vasárnap — Mk 9,38–48 — Jézusi nagyvonalúság

Tíz rövid evangéliumi vers, és milyen gazdag jézusi gondolatokban, tanításokban. Ezek közül különösen kettőt szeretnék kiemelni, bár a többire is érdemes odafigyelni.

Az egyik annak az embernek az esete, aki nem tartozott Jézus szoros tanítványi köréhez, mégis Jézus nevében űzött ki ördögöket. A történetben a tanítványok szűkkeblűsége, féltékenysége kerül szembe Jézus nagyvonalúságával, a mi kicsinyes emberi szemléletünktől eltérő, jézusi felfogással. Nem nehéz megtalálni az analógiát a szóban forgó ördögűző ember és a mai, úgynevezett szekták, illetve szektások között. Hallgassunk Jézus tanítására, amikor ez utóbbiakra vonatkozóan ítéleteket alkotunk, netán kárhoztatni akarjuk őket (38–40).

A másik nagy tanítás a bűnre vonatkozik, arra, hogy milyen nagy dolog a bűn, és milyen súlyosak a következményei. Korunk embere nem ismeri igazán a bűnt, legfeljebb hibáról, botlásról beszél. „Hiszen emberek vagyunk!”

Jézus megmutatja a bűnt igazi mivoltában. A bűn útja a kárhozatba visz, a meg nem szűnő szenvedésbe. Ez a bűn gyümölcse. Hogy milyen nagy dologról van szó, mi sem mutatja jobban, minthogy inkább kezünkről, lábunkról, szemünkről mondjunk le, semmint bűnt kövessünk el. Nem kis dolog vakon vagy nyomorékon élni, de Jézus szerint megéri, ha úgy elkerülhetjük a bűnt, és fél lábbal, fél kézzel és vakon is bejuthatunk az Isten országába (43-48).

Érthető tehát, hogy aki nemcsak maga követ el bűnt, de a gyengék, a kicsinyek közül egyet is bűnre csábít, mekkora annak a bűne (42)!

Október 8. — Magyarok Nagyasszonyának ünnepe — Lk 1,26–28 — Kiválasztottság?

„...elküldte Isten Gábor angyalt... egy szűzhöz. A szűz... Józsefnek volt a jegyese, és Máriának hívták.”

Vajon miért éppen Máriát választotta ki az Isten a Földön abban az időben élő több millió ember közül? A zsidó nép kiválasztására egyszerű magyarázatunk van. A környező népekkel szemben kizárólag a zsidók voltak egyistenhívők. A zsidó népen belül nem választhatott gazdag, vagy valamilyen szempontból kiváltságos családot. Jézus életéből tudjuk, hogy nem kereste ezen emberek társaságát, inkább az egyszerű, szegény embereket. Nem születhetett többedik gyereknek egy nagycsaládba, mert akkor nem igazolható a szűzi fogantatás. (Más lapra tartozik, hogy fontos volt-e ez a kérdés Istennek, vagy mi, emberek tettük azzá a századok folyamán, de most ezt a szálat ne boncolgassuk.) Ezután már csak találgathatunk, a Jóisten miért éppen egy tinédzser korú fiatal lányt, József jegyesét választotta ki az emberek közé született Istenfiú anyjának?

Valószínűleg őt találta legalkalmasabbnak a feladatra. Milyen tulajdonságok, adottságok alapján választott? Biztosan nem az iskolai teljesítmények alapján, mert abban az időben nem is létezett a mai fogalmaink szerinti iskola, a tanulás, az írni-olvasni tudás különben is a férfiak kiváltsága volt. De a mainál sokkal erőteljesebben működött az „élet iskolája”, vagyis azok a közösségek, melyekben felnőve az ember megtanulja az élethez szükséges ismereteket, s alkalmassá válik, mondjuk, anyának, feleségnek lenni.

Milyen közösségekben nevelkedett? Először is a család, majd az ehhez szorosan kapcsolódó nagycsalád, rokonság, akikkel gyakran egymáshoz közel is éltek. Aztán a falu, ahol ismerik egymást az emberek, s mindenkinek megvan a maga helye, szerepe, majd további tágabb körök, a törzs és maga a zsidó nép. Ezeknek a közösségeknek a táguló köreit szorosan összefűzte a közös kultúra, a közös vallás, s ezek mind az egy igaz Isten felé terelték a bennük felnövekvő embert.

Vajon azok a közösségek, melyekben én élek, merre terelnek engem?

Mária arra készült, hogy felnőve férjhez megy, gyerekeket szül, közben vezeti a háztartást, dolgozik, mint a többi zsidó asszony. Nem hősnek készült. Nem voltak világot sarkából kiforgató tervei. De kicsi korától kezdve belenőtt a zsidó vallási közösségbe is. Tudta, hogy egy igaz Isten van, és Ő a legfontosabb az ember életében, s mi is fontosak vagyunk Istennek. Meghozta a maga kis döntéseit, elköteleződéseit, s elérkezett egy pillanat, mikor a Jóisten feladatot adott neki, s ő nem menekült el a feladat elől.

Életem folyamán sok mindenben dönthetek, választhatok. Ugyanakkor vannak alapvető tényezők, melyek nem tőlem függenek, pl. a földrajzi hely és a kor, környezet, amelybe születtem, személyes adottságaim, talentumaim.

Tudok-e úgy élni, bánni a lehetőségeimmel, hogy ráhangolódjak a Teremtőre, s megtaláljanak azok a feladatok, melyeket Ő nekem szánt, s ha kell, hőssé váljak, mint Mária?

Tudom-e tudatosan is úgy alakítani a magam köreit, hogy akár én, akár az utánam következő nemzedékek valódi értékek mellett döntsenek, s ne a hazug propagandák, szeszélyes divathullámok sodorjanak?

Október 15. — Évközi 28. vasárnap — Mk 10,17–30 — Ki üdvözülhet?

Amikor Jézus kilépett az utcára, odafordult hozzá valaki, és térdre borulva megkérdezte tőle: „Jó Mester, mit kell tennem, hogy elnyerjem az örök életet?”

Jézus Kafarnaumban, az utcán járva találkozott ezzel a szemfüles „arra járóval”, aki hirtelen felismerve őt, gyors életvezetési tanácsot is kért egyúttal. A leírás szerint Jézust meglepte a teátrálisan túldimenzionált megszólítás, de helyére tette: csak egyedül Isten a teljesen jó. A kérdést helyénvalónak találta. Rátekintett, megszerette. A válasz: „Ismered a parancsokat...” Az ifjú ezeket nemcsak ismerte, hanem meg is tartotta gyermekkora óta. Jézus megadja az eligazítást: „Menj, add el, amid van, és árát oszd szét a szegények közt, így kincsed lesz a mennyben. Aztán jöjj, vedd föl a keresztet, és kövess engem!” Az ifjú elszomorodott és leverten távozott, mert nagy vagyona volt, mondja Márk, de lehet, hogy Jézus is elszomorodott.

Az ifjú szívesebben vett volna rövidebb távra szóló, gyors eligazítást a vándorprédikátortól. Ő még nem ismerte a másik gazdag ifjú történetét, aki hetyke ifjúságában kikéri a jussát – ami szintén nem volt kevés –, és nem

tudta megfelelően szétosztani, hogy az üdvösségszerző legyen.

Jézus még a tanítványoknak is szóvá teszi: „Milyen nehezen jut be a gazdag Isten Országába… Könnyebb a tevének átmenni a tű fokán…” (Itt nem a varrótűről van szó, hanem a városkapu melletti szűk kis bejáratról, „tűfok”-ról, melyen egy teve legfeljebb letérdelve, kínnal, bajjal juthatott át.)

A tanítványok megrökönyödése érthető. Ki üdvözülhet, ha a törvényt betartó gazdagnak is ilyen kicsi az esélye? Isten világában a földi gazdagság, hatalom nem hogy előnyt nem jelent, hanem inkább alig leküzdhető akadály az üdvözülés útján.

Ezek után lép elő Péter: „Nézd, mi mindenünket elhagytuk, és követtünk téged.” Nem mondja ki a kérdést, de ott bujkál a szavaiban: „Mi majdnem azt tettük, amit az előbbi gazdagtól vártál. Mindenünket elhagytuk. Akkor ugye mi üdvözülünk?”

Jézus többet válaszol egy száraz igennél. Jutalmuk ezen a világon a százannyi testvér, nővér – bár üldözések közt –, a másvilágon pedig az örök élet. Így lehetnek a ma ünnepelt elsőkből utolsók, és az utolsókból elsők.

Október 22. — Évközi 29. vasárnap — Mk 10,35–45 — Tudatos tanítványság

A Zebedeus ifjak a közöttük és Jézus között fennálló kapcsolat érzelmi intenzitására alapozva szívességet kérnek Jézustól. Annak kinyilvánítását szeretnék elérni, hogy a tanítványok között ők a legbecsesebbek, és ilyen módon garantált helyük lesz az Isten Országában.

1. Tisztában vagyunk-e vágyaink teljesülésének feltételeivel, illetve következményeivel? Hányszor kérjük imában például azt, hogy taníts meg, Uram, szeretni, de kérnénk-e ezt akkor is, ha tudnánk, hogy szeretetünk növekedésének folyamatában éppen azok a problémáink fognak elemi erővel felizzani az életünkben, amelyek számunkra a legtöbb nehézséget és fájdalmat okozzák, amelyek megoldását, illetve megélését a leginkább kerülgetjük. Ha tudnánk, hogy kérésünk milyen következményeket vonz az életünkbe, akkor is azt kérnénk?

2. Az, hogy lesz-e, illetve hogy hol lesz a helyünk az Isten Országában, valószínűleg nem külső feltételek – érzelmi alapú kötődések, puszta vágyak, öröklés, vásárlás, valamiféle produkció – mentén dől el. A hely elnyerésének, illetve a helyek betöltésének a feltételeiről sokféle összefüggésben és megközelítésben beszél Jézus. Például: „Ha nem lesztek olyanok, mint a gyermekek…” Vagy elgondolkodtató a jobb lator története, akinek látszólag váratlan készenléte a bűnbánatra és pillanatnyi tisztánlátása egy bűnökkel teli, hányattatott élet után – elegendő volt. Az hogy összeáll-e a lelkünkben az a sajátságos mátrix, amely azonos az Isten Országának lenyomatával, nem garantálható előre.

3. A történetben Jézus úgy áll előttünk, mint egy bölcs, oktalan gyermekeit felvilágosító, ám szeretetteljes és türelmes szülő, a tanítványok pedig mint e gondoskodó biztonságot nyújtó mindenható szülő kegyeiért harcoló testvérek.

Létük megoldását még mindig személyes énjük előtérbe helyezésével vélik elérni. Ám az így nyert biztonság nagyon törékeny. Fenntartása folyamatos harcot, bizonyítást, versengést, mások elnyomását igényli. Még mindig nem történik más, mint e világ törvényeinek tudattalan kiszolgálása.

Ha szakítani szeretnénk ezzel az erős „hagyománnyal”, valószínűleg el kellene tudni engednünk – legalább néha, rövid időre – azokat a biztonságot nyújtó kapaszkodókat, amelyek személyes énünk jelentőségének, kiválóságának, jóságának, szolgálatkészségének talaján állnak. Szerencsés lehet, ha mások szolgálatát sem azért vállaljuk, hogy ezáltal valamiféle nagyságot elérjünk.

Ami engem illet, bízom abban, hogy amint önismeretem és Istenben való elfogadottságom erősödik, biztonságérzetem megnő, és figyelmem fókusza eddigi görcsös önmagamra irányulásától embertársaim felé fordul. Úgy gondolom, hogy tiszta szívvel szolgálni csak az tud, aki tudatossága segítségével képes felszabadulni hatalmi törekvéseinek tudattalan kényszerei alól.

Október 29. — Évközi 30. vasárnap — Mk 10,46–52 — Akarjunk látni!

Azokban az években a Názáreti Jézus népszerű, sikeres ember volt. Gyógyulást hozott a betegeknek, tanításával pedig reménységet a megfáradt szívűeknek. Sokan keresték a társaságát, Jerikót is nagy tömeg kíséretében hagyta el.

A jerikói vak életének legnagyobb fájdalma, hogy nem lát. A zsidó hit szerint ő, vagy a szülei vétkeztek, ezért beteg. Bűnös, megvetett ember, a társadalom perifériáján él, örülhet, ha kap egy kis ételt, alamizsnát. Elmennek mellette, keresztülnéznek rajta, nem kíváncsiak a véleményére.

De nem elveszett ember. Képes maga is tenni sorsának jobbra fordulásáért. Veszi a bátorságot, hangosan kiáltozni kezd:

– Jézus, Dávid fia, könyörülj rajtam!

Hiszi, hogy a híres vándorprédikátor, az elesettek barátja az ő súlyos baján is tud segíteni. Szinte hallani a csitítgatók hangját:

„Hallgass, ne zavard a Mestert!

Fogadd el az állapotodat, ez a sorsa a bűnösnek, ne háborogj, százával vannak hasonló helyzetben, ők sem ordítoznak!

Viseld a keresztedet méltósággal, ne akarj megszabadulni tőle!”

A vak mégis kiabál, s amikor visszanyeri a látását, csatlakozik Jézushoz az útján.

Nekem melyek a legnagyobb akadályaim, vakságaim, amelyek akadályoznak, hogy a názáreti Jézussal haladjak az útján, azaz hogy az Ő értékrendjét valósítsam meg az életemben?

Az nyilvánvaló, észlelhető, ha a szemem vak. De a szellemi, lelki vakság felfedéséhez önmagam kevés vagyok, magamtól nehezen veszem észre. Testvéri, baráti segítségre van szükségem.

Vannak olyan barátaim, akik tükröt tartanak elém, akik felhívják a figyelmemet a „vakságomra”, netán elvakultságomra? Vagy csak olyanok a „barátaim”, akik kizárólag szépeket mondanak nekem? Van-e bátorságom kiáltozni, segítséget kérni, ha egyedül nem boldogulok a bajommal, vagy a hamis illendőség, szerénység okán elbújok, eltitkolom?

Van-e akkora hitem, amely segít a gyógyulásban, a problémák megoldásában? Hiszem-e, hogy a názáreti Jézussal kitisztul a látásom, szertefoszlanak a hamissá-gok, és ő megoldást tud adni a bajaimra? Akarok-e csatlakozni hozzá az útján?

Mise (1523)

November 5. — Évközi 31. vasárnap — Mk 12,28b–34 — Egyetlen Úr

Isten az egyetlen úr. Nézem az Értelmező Kéziszótár meghatározásait az „úr” szóról: 1. a hatalmat birtoklókhoz tartozó személy; vagyonos, befolyásos személy; 3. aki rendelkezik, parancsol, kezében van a vezetés, a hatalom; 4. tulajdonos, munkáltató személy; 7. hatalom, uralkodó erő. – Ilyen úr az Isten, vagy másmilyen? Másmilyen. Nem tartozik a hatalmat birtokló, vagyonos, befolyásos személyek közé. Semmi sem látszik abból, hogy kezében volna a vezetés, hogy tulajdonos és munkáltató volna. Abból sem, hogy uralkodó erő volna. Inkább mindezek ellenkezőjének látszik. Tőle mindnyájan azt csinálhatjuk, amit akarunk. Nem is büntet meg miatta, nem sújt le villámával arra, aki nem törődik hatalmával, vezetésével, rendelkezéseivel. Jellegzetesen nem úr. Hiába az a neve, hogy Úristen.

Akik kitalálták ezt a nevét, alighanem az urak közé tartoztak, az Értelmező Szótár szerinti urak közé. Ezek egyfajta szuper-úrnak, mindenekfeletti úrnak gondolták őt, azaz olyannak, aki ilyenként azért mégiscsak az urak közé tartozik. Nem tartozik közéjük. Nem, mert egyetlen úr, s egészen mások a jellemzői, mint az Értelmező Szótárban meghatározott uraké. Ez utóbbi uraknak van egy közös vonásuk: kezükben van a pénz. Jézus anyanyelve szerint a Mammon. S ennek a Mammon-úrnak a szolgálata lehetetlenné teszi számukra az Isten szolgálatát. Isten az egyetlen úr, s aki szolgálja a Mammont, az megveti Istent, az egyetlen urat. Senki sem szolgálhat két úrnak, mert vagy gyűlölni fogja az egyiket, és szeretni a másikat, vagy az egyikhez ragaszkodik, és a másikat megveti majd. Isten egész másféle úr, mint az urak általában.

Istennek nem is ez a neve. Az égő csipkebokorból halljuk egy igazibb nevét. Én vagyok, aki vagyok. Ez a név Jézus anyanyelvén: Jahve, amelynek kiejtését a zsidók elkerülték, s csak helyettesítették az urat jelentő Adonáj szóval. Ezt a csipkebokorból hallható nevet értelmezte a Bokor, amikor nevet adott egy immár 17 év óta élő folyóiratnak: Érted vagyok. Az egyetlen Isten – személy szerint értem van. Személy szerint mindegyikünkért van. Az urak nincsenek értem, nincsenek értünk. Az urak magukért vannak.

Beszédes ábrája az értünk levésnek a lábmosás: „Ti úrnak mondotok engem, s én az vagyok. Ha tehát én megmostam lábatok, ti is tartoztok mosni egymás lábát. Mert példát adtam nektek, hogy ahogy én tettem nektek, ti is úgy tegyetek egymásnak” – mondja Jézus a tanítványoknak. Isten azért egyetlen úr, mert másmilyen, mint az urak. Isten csak van, és értünk van. S tanítványai azért egyetlen reménységei a világnak, mert ennek az egyetlen úrnak jellemzőjét-stílusát viszik be a világba. Legalábbis ez a hivatásuk, ha Jézus tanítványai.

Egyetlen úr az Isten! Kinek az ura? Egy teljességgel más világnak az ura. Országa nem ebből a világból való. Országában nincsenek urak, országa a nem-uraknak a világa. Jézusnak sem ura az Isten. Atyának szólítja őt. Sőt: Apácskának. S tanítványaival sem uraztatja Jézus az Istent. Amikor tanítványai megkérik, tanítsa őket imádkozni, mit mond? Ti így imádkozzatok: Atyánk, aki a mennyekben vagy.

Megszenteljük az egyetlen Úr nevét? Képesek vagyunk váltani a világ fiai urának a nevéről (Mammon) az ő nevére? Hogyan tegyük, amikor ebben a világban élünk? Példát adott erre nekünk Jézus. Ahogyan ő tett velünk, úgy tegyünk mi egymással. Mossuk egymás lábát! Hol valósíthatjuk meg ezt? Hol?

November 12. — Évközi 32. vasárnap — Mk 12,38–44 — Mindenét odaadta

Ott valósíthatjuk meg, ahol nem színleg imádkozunk. Ott, ahol megjelenik a szándék, hogy kimegyünk az urak világából. Ott, ahol testvérünké lesz a szegény asszony. E világ kellős közepén nem lehet imádkozni. Kivonulás nélkül nem lehet imádkozni. Csak színleg lehet. Jézus példát adott nekünk, ő kivonult a maga evilágából. Nem lehet a szegény özvegy életének vállalása nélkül imádkozni. Csak cserébe, csak színleg lehet imádkozni – a szegény özvegy életének vállalása nélkül.

Jézus nem cserébe, s nem színleg imádkozott. Jézus becsukta a maga názáreti műhelyét, s e becsukás után már tudott nem-cserébe és nem-színleg imádkozni. Műhelyének becsukása után nem öltött magára talárt, nem kereste fel a piacokat, melyeken köszöntsék őt, mint az írástudókat, nem kereste az első helyeket a zsinagógákban, s a díszhelyeket a vendégségeken. Műhelyének becsukása megakadályozta abban, hogy az írástudóknak ezek a jellemzői határozzák meg életét.

Elbújt a talárok, a piacok, a vendégségek elől. A pusztába ment, ahol együtt élt a vadállatokkal. A vadállatokat választotta emberek helyett. A vadállatokkal nem lehet eszmét cserélni. Istennel akkor találkozik az ember, amikor nincs módja okosokat mondani. Nincs, mert nincsen közönségünk, aki meghallgasson minket. Az okosokat mondás olyan, mint az írástudók talárt öltése, piacokon sétálása és díszhelyeket keresése a zsinagógákban. Imádságot pótló eszközök ezek. Csak cserébe csináljuk, hogy ne kelljen Istennel beszélgetni. A vadállatok biztosítják a teljes csendet. Azt, amelyikben végre megtaláljuk az Istent. Azaz magunkban azt a hangot, amely már istennektető, mert ez a hang megmagyarázza nekünk, hogy mit kíván tőlünk az Isten.

Pusztai imádkozása után Jézus már tudja, hogy mit kíván tőle az Atya. Tanítványokat gyűjt, hogy életével példát adjon nekik, hogy hogyan kell ebben a világban keresni, azaz teljes szívvel akarni, építeni, megvalósítani az Isten országát, amelyikben nincsenek urak, csak testvérek, és akik körében kitüntetett, Jézus magasáig érő rangot kap a szegény özvegy magatartása. Tanítványokat gyűjt, és nem tanítja őket imádkozni. Jézus a maga életét, magatartását, gondolkodását kifigyelő lehetőséget teremt számukra. Nem imakört, hanem életkört teremt számukra. A tanítványoknak meg kellett kérniök Jézust, hogy tanítsa már őket imádkozni, hiszen a Keresztelő is tanította imádkozni a maga tanítványait. Jézus mért nem gondolt erre magától? Mert nem tudott pusztai körülményeket és vadállatokat biztosítani nekik arra, hogy találkozzanak Istennel. Ezeket mindenki csak saját magának tudja megteremteni, ha eljut ennek az igényére. Jézus nem imádkoztatta a tanítványokat.

Mással volt elfoglalva. Egy életstílust mutatott meg nekik. A tanítványok láthatták, hogy Jézus hogyan megy előre nyitott szemmel oda, ahol az urak megmondják neki, hogy nincs tovább, hogy keresztre vele. Mit akart ezzel megmutatni nekik? Ellenpontját a Mammon világának. A többet birtokolni akarás (Mk 7,22) elutasítását, amelyet magyar szentírásfordításaink csak a kapzsiság szóval magyarítanak. A szegény özvegy nem akart többet birtokolni, hanem mindent bedobott, egész vagyonát. Jézus pedig három röpke esztendő alatt egész életét beledobta. Mibe? Ha tetszik, akkor az Ország ügyébe. Ha tetszik, abba veremben, melyre az volt írva, hogy Kaifás, vagy pedig az, hogy urak, Mammon, többet birtokolni akarás, akármi stb.

Követhető Jézus? Követhető ez a mindent-stílus? Követendő! Azért követendő, mert kevesebb nem elég. Nem elég, mert a kevesebb elpusztítja az Isten által teremtett világot, mely a mindent-adásra van modellezve. Ha pedig ezt nem vesszük tudomásul, elpusztítjuk újra és újra a civilizációt, s kezdhetjük újra a kőbaltás embernél. Kezdhetjük, ha nem tanulunk Jézus meg a szegény özvegy mindent adni akaró példájából.

November 19. — 33. Évközi vasárnap — Mk 13,24–32 — Csak szeress!

Jézus szavai egy kozmikus katasztrófáról számolnak be, mely egyúttal az emberi történelem végelszámolása is lesz. A katasztrófából s végelszámolásból szilárdan emelkedik ki Jézus tanítása, melynek érvénye nem kötődik ég és föld elmúlásához. Igéi el nem múlnak.

Az általam ismert nyelvek egyikének sincsen szava erre az „igére". Csak úgy tudják mondani: de az én szavaim el nem múlnak. Amikor népünk vagy tizenkét századdal ezelőtt először találkozott Jézus papjaival, akkor fordíthattuk le ezt a mondatot így: Az én igéim el nem múlnak. Ebből az ige szóból származik az „igéz, megigéz" szavunk, melynek jelentése: varázsigével megbűvöl. Amikor őseink megismerték Jézus tanítását, úgy gondolták, hogy a tanítás szavainak el kell bűvölnie az embert. Ezért aztán nem használhatják reá anyanyelvüknek megszokott szavát, a hang és ének jelentésű szót, hanem valami rangosabbat, az idegen, a török nyelvből közéjük került kifejezést kell használniok: az én igéim el nem múlnak.

Mitől olyan fontos, hogy amit mond, az nem múlhat el? Mit mond, hogy annak el kell bűvölnie minket? Valójában csak egy szót mond: Szeress! S ha nem szeretnek, akkor is szeress! (Babits) És ne sorold embertársaidat három csoportba: ezeket szeretem, azok nem érdekelnek, amazokat pedig utálom. Hanem egyetlen szívünk egyetlen osztályába kerüljön kivétel nélkül minden ember, s legyen kiírva az osztály ajtajára: Felebarátaim vannak itt.

Mit csinál felebarátaival, aki csak szeret. Szolgálja a másikat, és nem parancsolgat neki. Ad neki, ha rászorul, miként Szent Márton a koldusnak. Különösen pedig nem gyilkol, inkább elviseli a bántást és megbocsát. Kicsiny gyermek is megérti a jézusi tanítást: Jónak kell lenni! Miként Móricz regényében: Légy jó mindhalálig!

Hát ez az a tanítás, amelyik nem pusztán szó, hanem ige. Ige, melynek el kell bűvölnie az embert! Miért kell? Mert enélkül felfaljuk egymást. Enélkül csak fegyvereket gyártunk, melyek képesek kioltani Földünkön minden életet, még a patkányokét is. Változhatnak a rendszerek, de az élet és a megmaradás törvénye marad a jézusi ige: Szeress! Ez az az ige, amely nem múlik el. Ha ég és föld egymásba hullnak is, akkor sem. Nem, mert Jézus összegyűjti a választottait.

Kik ezek a választottak? Hát azok, akiket el tudott bűvölni a maga igéjével. Akik arra használják életüket, hogy jók legyenek, hogy szeressenek. Azért gyűjti egybe őket, hogy elvigye őket magához. Az Atya örök országba. Mit fognak ott csinálni? Amit idelent csináltak. Szeretni fognak. Mert Istennél mást nem is lehet. Nem, mert ő maga a szeretet.

Mondok egy áldásszöveget: *Bűvöljön el minket a jézusi ige! Bűvöljön el bennünket a jóság! Bűvöljön el minket Jézus, hogy szeressük egymást!* (Kivonat egy tíz esztendeje mondott budavári – Balaton-felvidéki – beszédből.)

Hozzáteszek még valamit. Amerika és ősi vallásainak a megismerése után támadt az a gondolat, hogy rendelkezünk egy őskinyilatkoztatással, s az erről a szeretetről beszél. Isten belerakta ezt bölcsőnkbe, s a lelkünk mélyén, mindenütt, ahol emberek élnek, tudjuk ezt. Hogy másként cselekszünk? Az indiánok, látva bennünket, úgy ítélték, hogy az aranyat imádjuk. Rosszul látták? Aligha. Pedig mind meg voltunk keresztelve, akik kiirtottuk őket. Mért irtottuk őket? Az aranyukért. Azt hiszem, ezért nem tanította Jézus imádkozni a tanítványokat. Nem azon fordul, hanem azon, hogy mit teszünk. Hanem azon fordul, hogy Jézus igéinek hatására felfedezzük-e lelkünk mélyén az ősi szót, hogy szeressünk, mert arra lettünk. Szeressünk, ahogy egyszer János, a tanítvány, öreg korára felfedezte, hogy az Isten nem Úr, s nem Az, aki van, hanem az, aki szeret. S akinek a nyomán az új pápa is azt adta első enciklikájának címül, hogy Szeretet az Isten.

November 26. — Évközi 34. vasárnap — Jn 18,33b–37 — Megvalósítható?

Az én országom nem ebből a világból való. Megvalósítható az ország ebben a világban? Jézus mit gondolt erről, amikor összekötözött kézzel állt egy kicsinyke úr előtt, aki a császár megbízásából Júdea tartományt irányította? Azt, amit korábban, amikor magyarázta, hogy ez az egyetlen megoldás: százannyi testvérünk és nővérünk lesz, ha utánamegyünk, és csak ráadásul kapjuk az örök életét, az Isten országának halálunkon túli folytatását. Ezt? Csak pár óra telik el a Pilátusnál lefolyt kihallgatás után, és elhangzik Jézus ajkán a döbbenetes szó: „Istenem, Istenem, mért hagytál el engem?" Ekkor is azt gondolta, hogy megvalósítható az Isten országa? És harmadnapon, feltámadása után mit gondolt, amikor elküldte övéit az egész világba, hogy tegyenek minden embert tanítványává? Válaszolok immár: nem küldte volna őket, ha nem hitt volna benne. Hitt, mert tudta, hogy Isten országának megvalósulása rajtunk fordul (Lk 17,21). Jézus azt hitte, hogy megcsináljuk.

Hogy mi volt Jézus lelkében, amikor Pilátus előtt állt, mi volt, amikor a kereszten szenvedett, nem tudhatjuk. Csak azt, hogy Pilátusnak még mondott valamit: „Én azért jöttem a világba, hogy tanúságot tegyek az igazságról, s aki az igazságból való, az hallgat a szavamra." Mintha ezek a szavak azt mondanák, hogy nem tudom, mi lesz abból, amit akartam. Nem tudom, mert nem rajtam fordulnak a dolgok, hanem rajtatok. Egyfelől én biztos vagyok abban, hogy az igazságot mondom, másfelől a megvalósítás nem az én kezemben van, hanem a tiétekben.

Kétezer esztendővel az események után jó volna megkérdezni Jézust, hogy van-e reménye arra, hogy az Ország, amelyet keresni a dolgunk, megtalálható-e a Földön, vagy csak odaát. Ha csak odaát, akkor hiába volt a teremtés és a megtestesülés? Akkor vigasztalnunk kell az Istent, hogy nem sikerült, amit akart? Akkor meg kell magyaráznunk Neki, hogy rosszul számított, mert nem vagyunk vevők arra, mit akart? Meg kell magyaráznunk, hogy rosszul gondolta ki tervét az emberrel? Mert ha nem is programozhatott be bennünket a szeretetre, mert beprogramozva rá, már nem volnánk emberek, csak szeretetrobotok, akiket nem üdvözíthet, hiszen Isten világa a szabadság világa, s a lóherének vagy a katicabogárnak nem ígérhet üdvösséget. Valamilyen más módon kellett volna vegyítenie bennünk az élőlényi természetet, a szerzést, s az isteni természetet, az adást. Más módon, ha azt akarja, hogy őt válasszuk.

Hogyan magyarázzon a teremtmény Teremtőjének? Ennek a mondatnak a végén is kérdőjel van. Ez a mai evangéliumi szöveg tudhat-e mást kihozni az emberből, mint kérdő mondatokat? Megint kérdőjel van mondatom végén. Minden kérdőjel megszűnnék, ha bevághatnám az adu ászt, mondván, hogy ember, nincs kit kérdezzél. Nincs, mert csak attól kérdezhetsz, akit látsz. Istent pedig nem látta még senki.

De az emberiség eddigi életútján az ateizmus csak a kultúrák végpusztulása előtti időben, a civilizációs fázisban jelenik meg, s aztán az új kultúra már megint kultuszból születik, amely tudja, hogy van Isten. Így aztán nem tudjuk kiegyenesíteni ezeket a kérdőjeleket. Csak annyit mondhat magának a kérdésen gyötrődő ember, amennyit már a költő is tudott – mert nagyobb a kérdés, mint amire felelni tudunk. Ne foglalkozzunk hát vele! Csak mondjuk: Mi dolgunk a világon? Küzdeni erőnk szerint a legnemesebbekért. Hogy mondhassuk, térvén őseink porához: Köszönjük, élet! áldomásidat. Ez jó mulatság, férfi munka volt. Ez pedig a hit szava. Az utak végén is csak ez a töredékes látás adatik nekünk.

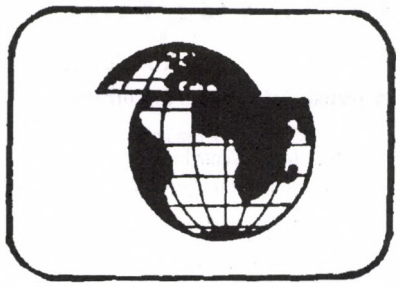

Hans-Dieter Mutschler

Van-e méltóságuk a fáknak és a medúzáknak?

Filozófiai megfontolások az állatokról és a természetről

Az állatok és a növények gyakorlatilag semmilyen szerepet nem játszottak a hagyományos etikában, leszámítva olyan kivételeket, mint Arthur Schopenhauer és Albert Schweitzer felfogása. Az etika az emberek egymás közötti viszonyát szabályozta, miközben az állatok és a növények a tárgyak körébe tartoztak: éppúgy szabad volt használni és elhasználni őket, mint egy ásót, egy nadrágot vagy egy biciklit.

A természet rohamos pusztítása, a fajok eltűnése, a tömeges állattartás borzalmai és hasonló tapasztalatok változást idéztek elő a 20. századi gondolkodásban: Megengedett-e, hogy önkényesen bánjunk a természettel, amíg önmagunknak nem okozunk kárt? Van-e a természetnek értéke önmagában véve, az embertől függetlenül, s ha igen, melyik természetnek? Csak az érzékeny élőlényeknek kell-e saját jogot és morális jelentőséget tulajdonítanunk, vagy pedig minden élőlénynek, tehát a medúzáknak, a füveknek és a tölgyfáknak is? Joga van-e egy folyómedernek ahhoz, hogy ne egyenesítsék ki? Meg kell-e kímélni a hegyeket, amikor autópályát építünk?

A világon elsőként Svájc vette fel alkotmányába (mégpedig népszavazással, 1992-ben) „a teremtett világ méltóságát”, persze anélkül, hogy megmondta volna, pontosan mit is kell ezen érteni. Abból indulhatunk ki, hogy „A keresztények világtalálkozója az igazságosságért, a békéért és a teremtés megőrzéséért” (Bázel, 1989) adta a lökést ahhoz, hogy „a teremtett világ méltóságáról” beszéljenek. E találkozó mozgatója *Carl Friedrich von Weizsäcker* volt.

Weizsäcker egyedül a vallásos hitet tudja elképzelni az etika alapjaként. Ennek van egy fonák következménye: Például az ateisták nem bánhatnak felelősen a természettel? „A teremtett világ méltósága” kétségtelenül megalapozható teológiailag: Ha mindent Isten teremtett, akkor teremtettsége folytán minden dolog saját méltósággal bír. A világi társadalmakban azonban a jogi normák nem támaszkodhatnak kifejezetten vallási meggyőződésekre, különben sérül az állam semlegessége. A svájciaknak is nagy nehézséget okozott, hogy a világi nyilvánosság előtt igazolják „a teremtett világ méltóságáról” szóló beszédet. *Philipp Balzer* körül él Zürichben egy olyan filozófuscsoport, amely megpróbálta utólag tisztán filozófiai alapon megadni ezt az igazolást. Ez azonban egyáltalán nem olyan könnyű.

Valamennyiünknek az az érzésünk, hogy természetfelfogásunkkal valami nincs rendjén. A környezetpusztítás rettenetes jelenségei, a fajok eltűnése és a tömeges állattartás tanácsossá teszi, hogy ne csak az embereket tiszteljük, hanem a teremtett világot is, és az erkölcsiséget a természetre is kiterjesszük. De a nehézség már akkor megkezdődik, amikor fontolóra vesszük, kit vegyünk fel a „méltósággal bírók” listájára, és kit ne. Mindenesetre babonás dolog lenne, ha bocsánatot kérnénk egy hegytől, mielőtt alagutat fúrnánk bele, vagy morális okból elvetnénk egy folyó szabályozását. Sok filozófus azon a véleményen van, hogy csak az érzékeny élőlényeket kellene felvennünk az „etikai klubba”, tehát csak azokat az élőlényeket, amelyek fájdalmat éreznek, és képesek kifejezni érdekeiket. De nem mindenki gondolkodik így. A svájciak tágabban húzzák meg a kört, és „méltóságot” tulajdonítanak a fáknak és a füveknek is.

De pontosan *mit* is tulajdonítanak nekik? Egy *Immanuel Kant*ra visszanyúló fontos hagyomány szerint a „méltóság” nem osztható: azonos értelemben illeti meg a meg nem született gyermeket, a halálos beteget, az ostobát, az okosat, a maffiózót és a szentet. De komolyan állíthatnánk, hogy az embernek és a majomnak ugyanaz a méltósága? Vagy egy fának? Méltósága van-e egy gránittömbnek, ahogyan a filozófus *Meyer-Abich* állítja?

Látjuk, hogy a Kant-féle hagyomány nem visz minket előre. Létezik azonban egy kevésbé idealisztikus beszédmód a „méltóságról”. E szerint léteznek tiszteletre méltó idősebb emberek, méltóságteljes magatartás vagy méltóságteljes halál. A méltóságot tehát meg lehet szerezni vagy el lehet veszíteni, ami Kant felfogásában nem lehetséges. Ebben az olvasatban a „méltóság” esetleges tulajdonság, akárcsak az „okosság” vagy az „udvariasság”. Az ilyen tulajdonságokat meg lehet szerezni, ápolni lehet, de aztán el is lehet veszíteni. És persze nehézség nélkül „oszthatóak”.

De az, hogy ezek esetleges tulajdonságok, lehetetlené teszi számunkra, hogy ilyen értelemben fogjuk fel „a teremtett világ méltóságát”, hiszen amikor „a teremtett világ méltóságáról” beszélünk, akkor éppen azt akarjuk mondani, hogy a méltóság *önmagáért* illeti meg a teremtett világot, tehát nem veszítheti el. Ezért nem könnyű megmondani, mit is jelent voltaképpen „a teremtett világ méltósága”.

Ezeket a nehézségeket tünetnek tekintem. Természetfelfogásunk válságban van. Annak következtében, hogy a tudományban és a technikában példátlan győzelmet aratott az az eljárás, amely mindent eszközként kezel, eltoltuk magunktól, peremre szorítottuk a természetet. Most újból rendeznünk kell a természethez fűződő viszonyunkat. Az egyik technikafilozófus, *Günter Ropohl* „a természet végéről” beszél. Úgy véli, hogy a – végletekig hajtott – technizálás el fogja tüntetni a természetet. Más filozófusok, például *Hans Jonas* is, ezzel szemben az erkölcsiség és a bölcsesség olyan forrását látják a természetben, amelyhez igazodnunk kell.

Lábbal taposni a természetet – vagy ismét isteníteni? A természet puszta anyag – vagy újpogány istenség? E szélsőségek között kell középutat találnunk. „A teremtett világ méltóságáról” folyó beszédünk többértelműsége azt jelzi, hogy még nem találtuk meg ezt a középutat.

Talán jobb lenne, ha „a teremtett világ méltósága” helyett annak „önértékéről” vagy „saját jogáról” beszélnénk, hogy tisztán filozófiailag alapozzuk meg ezt a koncepciót, ahogyan *Christoph Rehmann-Sutter* vagy *Kristian Köchy* is tette. Mindketten biológusok és filozófusok is. Ily módon egyidejűleg világossá válna, hogy nem a természet vallásos értelmezéséről van szó.

Mindazonáltal a vallás nem lényegtelen. Bár nem kellene igénybe venni jogi összefüggések megalapozási fórumaként, de a vallásos motiváltságú embert, legyen az keresztény, buddhista vagy panteista, a hit arra ösztönzi, hogy egészen különös módon elköteleződjék a környezet védelme mellett. Különösen az Egyesült Államokban van sok vallásosan inspirált aktivista. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy egy ateistának kevésbé kell aktívnak lennie. De ez kiegyenlíti a filozófiai reflexió gyengeségét. Akinek jó megalapozása van, még egyáltalán nem fog feltétlenül jól is cselekedni. Az elmélet önmagában még nem motivál.

A középkorban a majom az ördög teremtményének számított, mivel „majmolta” az embert. Ma az ellenkező veszély fenyeget minket, vagyis az, hogy az emberrel azonos lépcsőfokra állítsuk a majmot. Az ember méltóságát azonban nem lehet a természet ellenében kierőszakolni, de nem is oldódhat fel a természetben. A teremtett világ szemében saját kettősségünket pillantjuk meg.

Forrás: Publik-Forum, 2006/6

TARTALOM

Tanulmány
Joachim Kügler: A megértéstől a cselekvés felé 2–4
Klaus P. Fischer: A Biblia mint az előítélet kritikája 5–6
Karl-Heinz Ohlig: Hogyan keletkezett valójában a Korán? 6–7
Elke Endraß – Siegfried Kratzer: Vallás és politika 8–9
Gisela Matthiae: Isten embere? 10
A Bokor archívumából
Merza József: Annavölgyi emlék (II. rész) 11–15
Meditáció
Hanna Wolff: Anyám vállkendője 16
Gyerekeknek Moha-mese
A ruháról 17–18
Novella
Farkas István Az őszi kikerics meséje 19–20
Aktuális
Tunyogi Csapó Gábor: Válaszúton kamaszfővel 21–26
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 27–30
Természetfilozófia
Hans-Dieter Mutschler: Van-e méltóságuk a fáknak és a medúzáknak? . 31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

E számunkat **Albrecht Dürer** rajzaival díszítettük.

Közlemény

A Bokor Hazai Rászorulók Alapítvány és a Harmadik Világ Alapítvány közhasznúsági jelentése megtekinthető a www.bokoralap.hu web címen. Köszönjük, és továbbra is várjuk támogatóink adományait.

Kukorica istennő

(Részlet)

Hull a virág az ágról,
hull az ifjúság.
Hull a gyümölcs a fákról,
fonnyasztja kór az agg húsát.
Ki újítja meg?
Ki ad néki örök életet?

Ki nem adja oda az életét másért,
hanem zsugorgatja magának,
elveszti azt örök sorvadásként,
sarja nem támad.

Jánosy István

(Jánosy István, akinek mélyen jézusi szellemű költészetéből tavaly áprilisi számunkban adtunk ízelítőt, augusztus 19-én az örök hazába költözött. A fenti versrészlet közlésével szeretnénk kifejezni hálánkat azért, hogy az értelemhez és a szívhez egyaránt szólva, hitelesen tolmácsolta számunkra az evangéliumot.)

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XVII/5. (99.) szám
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály, a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: http://bocs.hu
E-mail: ertedvagyok@is.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok” (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok”-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetőek, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt. Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: Z.HORV Reklámstúdió, Dejtár
Felelős vezető: Horváth Zoltán

ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families”, about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok” can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok”)
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok” név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj 2005-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2000 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 3500 Ft
Nyugaton előfizetve: 20 Euró

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

100. szám

A jézusi tájékozódás folyóirata

XVII. évf. 6. szám
2006. december
200,– Ft

Az ünneplő ember

Az álmok a Bibliában és az életünkben

Interjú E. Drewermann-nal

Annavölgyi emlék

Moha-mese

Istenkereső férfiak

Bátorság a jóhoz

Az angyal nem téved (novella)

Karácsonyi konfliktusok

Vasárnapi szentírási elmélkedések

A századik

Fájó ujjaimat dörzsölgetem, elmerevedett gerincemet egyengetem. A 30 grammos átütő papírra 12 példányban legépelt lapok már összerakva fekszenek az asztalon. A munka következő szakaszához egy közepes méretű szögre és kalapácsra van szükségem. A két eszközzel a lapok bal oldalára lyukakat ütök, majd a lyukakba fonalat fűzök. Fedőlap is kerül az egyes példányokra, évszám, sorszám, esetleg egy alkalmas kép lesz majd rajta. Por, piszok ellen zsírpapír vagy műanyag burkolat védi az elkészült füzeteket. A tizenkét, fokozatosan halványuló példány – a gépelő gyakorlottságától függően – nagyjából egy hét alatt készül el.

Tisztelt szerkesztő barátaim! Egykori munkatárs korabeli beszámolója így mondaná el, miként tette közzé a szamizdat irodalom a Bokor Közösség tagjainak egy év során elkészített, összegyűjtött, megrostált, megszerkesztett kéziratait, a *Karácsonyi Ajándék* köteteit. Önzetlen tagok buzgósága alkalmas papíron, megfelelő másolópapírral, változatos témájú füzeteket hozott létre 2–3 sorozatban. Szerzői, szerkesztői honorárium nélkül, nyomda nélkül, az elkobzást kockáztatva jött létre egy sajátos irodalom bő négy évtizeden át – különösen pedig a 70-es, 80-as években – a modernnek nevezett huszadik század második felében. Furcsa keveréke volt ez a Gutenberg-korabeli és a Remington, Continental, Olympia meg az NDK-ból származó Erika írógépek, valamint a Deltaplan másolópapírok által segített technológia világának. Egy valami, mindenesetre, azonos volt az évszázadokra visz- szatekintő munkafolyamatban: a gondolatokat betűkké formáló munkások lelkesedése. Tudták, mit csinálnak és miért.

Múlt az idő, sajtószabadság köszöntött be, és a föld alatti irodalom napvilágra került. Ujjaink immár leheletköny- nyű billentyűket simogatnak, és szövegszerkesztők lemezei vezérlik a nyomdagépeket korlátlan példányszám előállítására. A forma évszázados ugrásokkal repült a XXI. századba, feladva a leckét a tartalomnak: Képes-e követni őt a maga illetékességi területén? A naiv kezdetek irodalmát a Karácsonyi Ajándék gyűjtötte, a mai írások viszont az utód, az *„Érted vagyok"* lapjaira kívánnak költözni. Volt és van tehát egy közösség, profánabbul kifejezve irodalmi tábor, amely írásban is közzé akarta és akarja tenni vallási gondolatait. Ahogy lehetett, és ahogy lehet. A XVII. évfolyamát jegyző, századik, jubileumi füzetét publikáló „Érted vagyok" tehát egy közösségben gyökerezik, az időben nőtt meg veszélyeztetett amatőr kiadványból ISSN-számot viselő, szabályos folyóirattá. Ebben a köntösben is el akarja mondani aktuális szellemi tartalmait.

A folyóirat, az újság szó hallatán megélénkülnek gondolataink. Úgy érezzük, hogy bejutottunk az intellektuális közlés rendes világába, ahol alkotó körök, gondolkodásbeli irányok lépnek kapcsolatba mindenkori – ma már így mondanánk – „hon"lapjuk segítségével. A folyóirat kölcsönös leképezés egy író-olvasótábor és a nyilvánosság között. Mondj egy újságot, és arcok fognak megjelenni előtted. Mondd azt, hogy *Acta Eruditorum* – az első német tudományos folyóirat 1682-től –, és Leibniz arca néz reád. Mondd azt, hogy *Nyugat,* és Ignotus, Babits, Móricz Zsigmond alakját látod. A *Holnap* kávéházi asztalánál Ady, Juhász Gyula és Dutka Ákos ül. A *Vigilia* levonatai fölé Sík Sándor hajol. Az *Újhold* hallatán Nemes Nagy Ágnesre, Örkényre és Pilinszkyre gondolhatsz. A *Les Temps Modernes* az egyik alapító, Sartre nevét juttatja eszedbe. Ha a nekünk egykor oly kedves *Conciliumra* emlékezel, zsinati reformteológusok sora vonul el előtted.

Meghökkentő dolog utólag rájönni, milyen vakmerő vállalkozás az újságalapítás. Már ahhoz is nagy bátorság kell, hogy folyóiratunkat szándékos változatossággal és tartalmi különbözőséggel összeválogatott, nagynevű kiadványokkal hasonlítsuk össze. De ha kicsik vagyunk is, akkor is igaz, hogy nekünk is van célunk, amit az alapítással szolgálni akartunk: beszéd Istenről és az emberekről. Tükrözni a világot az evangéliumi objektivitás jegyében, tájékozódni, és keresni tennivalóinkat. Szabadon, sokszínűen. Azt mondják, hogy a Nyugat szerkesztői nem törekedtek az írók egységbe tömörítésére, csak az epigonokat és a fejlődés ellenzőit szűrték ki. A Holnap a tespedő magyar lírát kívánta modern eszmékkel felfrissíteni. Az „Érted vagyok" egy keresztény közösség műhelyében születik, a keresztségben éli meg az egységet, de a műhely ajtaja nyitva áll mindenki előtt, aki értékeivel hozzá tud járulni a közös gondolkodáshoz. A platóni Akadémiába nem lehetett belépni geometriai ismeretek nélkül. Az „Érted vagyok" nem Akadémia, nem is Hivatal, nincs a támadhatatlan bölcsesség birtokában. Az „Érted vagyok" kapuján csak ez áll: Itt Istenről és az emberről beszélnek. Mindenki belépheti, aki vállalja, hogy színvonalasan terjeszti elő mondanivalóját. Új dolgokat várunk, nem a régiek ismételgetését. Olyan teológiai gondolkodást szeretnénk, amely lépést tart a változó világgal, és megpróbálja vitára, esetleg választ adásra alkalmas módon leírni az új jelenségeket.

Meghökkentő dolog utólag látni a vállalt feladat nagyságát. A folyóiratok élete olyan, mint az emberi élet. Születnek és elmúlnak. Mindkettő természetes. Aki mást mond, nem az életről beszél. Csak az számít, ami a kezdet és a vég közé esik, a szép, a példaadó, a munkára serkentő, az örökségnek való. Ez kerül be a történelembe, mert minden oda kerül, kicsi és jelentékeny egyaránt. Vannak évszázadra visszatekintő újságok, mások rövid életűek. Mennyire örült Mikszáth, amikor saját lapja lehetett, de a lap két év után megbukott. Az Újholdat 2 év múltán betiltották, a Nyugat pénzforrásai 33 év alatt elapadtak. Ha az „Érted vagyok" az 1971-ben indult Karácsonyi Ajándék utódjának tekinti magát, akkor – a maga 35 évével – többet élt sok nagynevű társánál, akiket a sors néhány év után megszűnésre kényszerített.

Nem könnyű szerkesztőnek lenni. A jó szerkesztő sokfelé néz. Ismeri a múltat, amelybe született, és ahonnan jön. Tudja, mi az elavult, mi az, ami nem való a mai világba. Ismeri a jelen újdonságait, tudatosan látja vagy ösztönösen érzi a holnap eszményeit. Amikor pedig hátradől székében, azt mérlegeli, miképpen hozza egyensúlyba az idő mérlegének két serpenyőjében lévő dolgokat azért, hogy újságja ne váljék se maradivá, se az olvasótábor mellett elrohanó, szeles hírnökké. Valójában közösségért dolgozunk, és munkánk eredményét nemcsak a legelöl járóknak kell tudnunk átadni.

Igyekezni kell megmutatni a jövőbe vivő lehetséges utakat. A szerkesztő ajtót és ablakot nyit. Abla-

kot a felismerésnek, a megismerésnek. Ablakának üvege nem rózsaszínű és nem fekete, hanem tiszta, világos. Az ablakot nem tölti ki művészi keretbe foglalt színes mintákkal. Ez álomvilágot teremt, és annak jó, aki vállalja a cifra börtönéletet, de nem jó a látni vágyónak. És itt az ajtó, amelynek feliratát már említettem, s amelynek nyitva kell állnia. Barátoknak és érdeklődőknek, kockáztatva, hogy ellenséges emberek is bejönnek rajta. A kutató, nevelő és krónikás szerkesztő élete nem lesz könnyű, de hát a hírvivő és a tolmács, más szavakkal, az angyal és a próféta szerepe sohasem volt az. Időnkint veszélyessé is vált. A szerkesztő nem kéziratokkal labdázó kényúr, hanem a gondolatokkal, a körülményekkel, s nem utolsósorban önmagával is viaskodó szolga. Bizony, így van.

„Nem kritizálsz?” – Nem érzem feladatomnak. Túlságosan hozzákötődtem a Karácsonyi Ajándékhoz, és az „Érted vagyok” is elfogadta néhány írásomat. Készítsen a szerkesztőség tárgyilagos, több szempontú statisztikát, a bírálatot pedig írja meg egy független, hozzáértő ember. Az elmondottakból minden érdekelt érezni fogja, milyen felelősséggel kell végeznie a dolgát, ha a világban jelenleg nyolc jegygyel számozott folyóirathalmaz javához akar hozzátartozni. Ez a valóság és önmagunk gondos vizsgálatának és további „nonprofit” munkánknak gyümölcse lehet.

Az utóbbi években szokássá vált a Bokor elmúlásáról, útkereséséről, tanácstalanságáról beszélni. Adott korszakban csinos dolgozatok megírására adhat alkalmat. Hadd mondjak én is, kivételesen, valami személyeset. Nekem a Bokor sorsa 20 évvel ezelőtt volt téma. Le is írtam, de nem vert nagy port. Ámde már akkor is úgy gondoltam, hogy problematikus időkben, amikor adminisztratív vagy hivatali prés alatt állunk, vagy – ami ennél sokkal rosszabb – belül nem vagyunk egységesek, vagy nem látszik a követendő út, akkor legjobb egy Jézusra figyelő, Őt kereső folyóirat olvasótáboraként értelmezni önmagunkat. Pontosan ezért választottam profán példáimat, hogy kitűnjék: miként válhat és lehet egy folyóirat egy közösség gondolati fóruma. Hogyan tehet javaslatot alkotó cselekvésre, keresve, esetleg meg is találva az aktuális, vagyis az időszerű, megvalósítható utat az elmélettől a gyakorlatig.

Az idei ősz csodálatos volt. Jókai igazat mondott: nálunk számítani lehet erre az évszakra. Az utolsó sorokat rovom egy fényekkel és színekkel zsúfolt nap után, amelyben a Nap melegéhez a csendes őszi szél hozott friss levegőt. Kinn már régóta harmatos a fű, a csillagos égbolt fogad maga alá. Ilyenkor kicsit balra van a Göncölszekér, jobbra a Pásztorbot látszik. A hunyorgó fények közt fut a nagyvárosból láthatatlan Tejút. Világunk felett változó világok sokasága.

Gondolkodni, írni és olvasni tudó barátaim! Ugyan miféle elmúlástól kellene félnünk, ha szemünket a természet évmilliókkal mérhető fényességeire emeljük? Csatlakozzunk hozzájuk, dolgozzunk rendesen, szépen, hivatásunk szerint!

Merza József

Áldás

Korcsula fölött, ha az ember túlmegy a temetőn, délkelet felé, nem nagy füves térségen áll a fügefa. Három vastag ága mindjárt a föld színén elválik háromfelé, azután fel- és visszahajlik. Augusztusban illatos, sötétibolya, zsíros, mézízű füge terem rajta. A füvet beárnyékolja, védelmébe veszi a teret s a lényt, aki a gyepre lép. Ez a nagy kotlóstyúk itt ül, szárnya alá bújhat mindenki, aki akar. Aki a fa közelébe jut, az anyai test közvetlen melegének terébe lép: védelemben áll, olyan védelemben, amit csak az tud megteremteni, aki az ember javát akarja.

Az ember önmagának is kívánhatja javát. S ez a kívánság, ha elég erős, teljesül. Igen, a kívánság szemben áll a szükséggel. A vágy szemben áll a kényszerrel. Többet akar. Ha csak szükség lenne, az egész élet a fizika, kémia, biológia törvényei szerint történne. De a vágy túlmegy rajta, többet akar, mint amennyit a kényszer engedni hajlandó. A vágy a lehetetlent akarja. És tud olyan lenni, hogy a szükség törvényeit áttöri. A kívánság olyan nagy lehet, hogy a kényszert feloldja, a szükséget a szenvedély tüzében megolvasztja, s akkor a törvény eltűnik, a kívánság teljesül.

De a vágynak, ha az ember önmagának akar, kimondhatatlan veszélye van. Ez a veszély az, hogy a vágy teljesül, s akkor az ember eléri, amit akart. Eléri, és meglátja, hogy mi volt az, amit kívánt és követelt és vágyott. Megkapja, és meg kell hogy ismerje. Úgy látszik, mintha ajándék lenne. És száz eset közül csaknem százban büntetés. Íme, megkaptad. Ez az, amit kívántál? Ez az. Itt van, használnod kell, élned kell vele és általa. S most derül csak ki, hogy a vágy hamis volt. Nem is ezt akartad. Fel kellene állítani ezt a tilalmat: „Ne kívánj magadnak olyat, aminek teljesülése terhedre válik, mert vágyad teljesül, és amit akarsz, megkapod!” Ezért nem jó, ha az ember önmagának kíván. Nem tudja, és nem is tudhatja, hogy mi az, amire vágyódik. S amikor megkapja, csak bánkódik és kiábrándul. Az előbb még kívánta, most már nem kívánja, aztán megint visszakívánja.

Ezért jó, ha van valaki, aki az embernek maga helyett kíván: ha van pártfogója, barátja, apja, kedvese. Az ember saját életének áldását sohasem hordja önmagában. Ezért jó, ha van ilyen anyai lény, mint ez a fügefa, aki az ember javát kívánja. Ha védelme alatt állok, tudom, hogy fölösleges kívánnom magamnak bármit is: nincs szükség vágyakozni. Amit ő kíván, abban meg lehet nyugodni, s jobb, mintha én kívánnám. Jobban tudja, hogy mit akarok, mint én. „Ha a bolond az élet vizét nyújtja, kiöntheted, ha a bölcs mérget ad, idd meg nyugodtan.” Mert a bölcs tudja, hogy a méreg jó.

Az ember itt a fügefa bölcsessége alatt él. Mi az, amit nyújt? Mi az a jókívánság, amit nekem kíván? Mi az, amit helyettem jobban tud, mint én magam? Nem érdemes gondolkozni rajta. Majd megkapom. Valószínű, hogy nem lesz semmi látható jele. Az ember a legnagyobb vágyak teljesülését nem is érzi. Csak azt érzi, hogy van mellette valaki, aki úgy odahúzódik az ember mellé. Érzi, hogy ő saját maga is fügefává lett: már nem magának kíván, hanem másnak; s a többiek odajönnek hozzám, alám bújnak, mert tudják, hogy helyettük jót kívánok. Leülnek az áldás sugárzásába, esznek az egyre édesedő gyümölcsből, elnyúlnak a gyepen, és a fölöttük zöldellő árnyékos ég alatt nyugszanak, mint egy embrió.

Hamvas Béla

Nyíri Tamás

Homo festivus

A címben szereplő kifejezés H. Cox könyvéből (The Feast of Fools) származik. A középkorban évszázadokon át dívott az úgynevezett bolondok ünnepe. Év végén felborult a világ józan, megszokott rendje. (...) Jámbor és fegyelmezett klerikusok komoly polgárokkal egyetemben álarcot öltöttek, maskarába bújtak és illetlen nótázással verték föl a város csöndjét. A kisebb rendek viselői kifestették az arcukat, elöljáróik öltönyébe öltözködtek, az egyházi és udvari szertartásokat majmolva kigúnyolták a világi urakat, kicsúfolták az egyházi méltóságokat. A szertelen vidámság főkolomposa a „tréfamester" vagy a „karneválherceg" volt. A „gyermekek püspöke" a bolondok miséjén a szentmisét parodizálta, a templomokban meglehetősen illetlenül táncoltak és énekeltek. Semmi sem volt szent a gúnyolódók előtt, a leghatalmasabb uraknak is számolniuk kellett azzal, hogy kicsúfolják őket. (...)

Amíg egy kultúra meg tudja tenni, hogy időről időre csúfot űzzön legszentebb emberi és isteni gyakorlataiból, amíg a bolondokból királyok, a ministránsokból püspökök lesznek, addig az emberek el tudják képzelni azt a másik világot is, amelyben uralkodókat taszítanak le trónjukról, és fölemelik az alázatosokat (Lk 1,52). A komolyság felülkerekedése kultúránk erőtlenségét jelzi. Azt mutatja, hogy az emberek olyan szemüvegen át kezdik nézni társadalmi szerepeiket és megszentelt intézményeiket, amely kiszűri a szatírát, hogy nincs többé sem idejük, sem szívük a csípős paródiára és a fűszeres tréfákra. És ami még veszedelmesebb, ünnepelni sem tudnak többé. (...)

Az ünnep három mozzanata: a tobzódás, az életigenlés és a kivételesség összekapcsolja a múltat, jelent és jövőt, s ezzel *értelmet* ad az emberi életnek. (...) A bőség és a pazarlás például kifejezi azt, hogy legalább időszakonként nem áldozzuk föl teljesen a jelent a jövőért. Az ünnep megbecsüli a pillanatot is, nemcsak a jövővel értelmezi a jelent: „Aki ünnepel, olyant tesz, ami nem irányul idegen célra" (Pieper). Az ünneplés önmagáért végzett tevékenység, az önmagában nyugvó értelmesség kifejezése. Így nézve nem „hasznos" vagy „célszerű", nem más célt szolgáló, hanem öncélú valóság. A tobzódó örömben élvezzük a jelent, kiverjük fejünkből a jövő gondját: hogy másnap reggel munkába kell mennünk, hogy megterheljük emésztőrendszerünket, hogy széttáncoljuk a cipőnket. Az ünnep önmagában bírja az értelmét. Aki ünnepel, az értelmesnek látja a jelent, s megismeri életének az értelmét: lehetetlen az örök élet értelmében hinnie annak, aki nem tudja megtalálni a jelen értelmét.

Az ünnep szükségképpen kapcsolatot teremt a múlttal és a jövővel: minden szépsége ellenére is értelmetlen volna a jelen, ha nem tartoznék bele a múlt és a jövő egységes összefüggésébe. Az istenek megszánták az emberek természettől fogva nyomorúságos faját, és „fáradalmaik pihentetőjéül" rendelték az ünnepeket – tanítja Platón (Törvények 653 d). Az ünnep a szó legigazibb értelmében *hagyomány*; lehetetlen volna a jelen igenlése a múlt elfogadása nélkül: aki elutasítja múltját, jelenét sem tudja vállalni. Az asszír-babilóniai újévi ünnep a múltat állítja vissza. Az idő természetes elhasználódását jelzi az év utolsó napjainak kultikus zűrzavara: kicsapongások és a társadalmi rend felbomlása. A helyreálló rend megjeleníti a teremtést, visszaállítja az eredeti tökéletességet. Ismét „abban az időben" élnek, amikor még paradicsom volt – írja M. Eliade. A múltba és a jövőbe tekint a keresztény *Eukarisztia*. Krisztus halálának és feltámadásának az emlékezete hálaadás a „teremtés jótéteményéért", és köszönet a Krisztusban nekünk ajándékozott megszabadulásért a teremtés jóságát eltorzító, a teremtő Isten szeretetét elhomályosító rossztól. De nemcsak a hála megnyilvánulása, hanem a remény kifejezése is: elővételezi a beteljesült jövőt. Aquinói Szent Tamás mondja, hogy a „hetedik nap" nemcsak a „beneficium creationis" emlékezete, hanem a jövő szimbóluma is. Isten „legelső és legkiválóbb" adománya a „teremtés jótéteménye", „utolsó és legkiválóbb" ajándéka a lélek megnyugvása Őbenne, „quies mentis in Deo": vagy már most a kegyelem, vagy a jövőben a dicsőség által. Aki ünnepel, az vállalja a múltat és a jövőt, elfogadja az időnek azokat a dimenzióit is, amelyek meg vannak vonva az ember elől. Nem fojtja el a terhes múlt és a félelmetes jövő képét, nem tesz úgy, mintha kikerülné őket.

Az ünnep harmadik eleme, kivételes volta nemcsak elősegíti az idő elfogadását, hanem ki is veszi az embert a történelem folyamából, s lehetővé teszi, hogy legalább időlegesen elkülönüljön a múló időtől. Az ünnep felfüggeszti a mindennapok időstruktúráját; saját időmértéke van, s ez nem azonos a hétköznapokéval. Megszabadít a mindennapi kötelességek terhétől, kiragad az itt és most korlátaiból. A létezés értelmet adó alapjának megpillantása önfeledt gyönyörűség, olyan, mint az elmerülés egy szerető tekintetben. Akit magával ragad az ünnep, az nem egyik kronológiából a másikba lép át, hanem az időből az örökkévalóságba. Az emelkedett hangulat megállítja az időt. Bár nem felejtjük el teljesen a mindennapi világot, annak halált érlelő idejét, mégis úgy éljük át a köznapin fölülemelkedő örömöt, mint ami örökké tart. (...)

A fogyasztói társadalom *struktúrái* érzéketlenek az ünnepre. Az iparosodás természetes velejárója az élet észszerű megszervezése a játékosság és a fantázia rovására. Az elmúlt századokban kivételes hangsúlyt nyert európai kultúránkban a dolgozó és a gondolkodó ember. A *homo faber* és a *homo cogitans* kialakulását elősegítette az iparosodás, jóváhagyta a filozófia, és szentesítette a kereszténység. Ennek a folyamatnak köszönhetjük imponáló technikai fejlettségünket és egyedülálló tudományosságunkat, lassan kiütközik azonban, hogy keservesen megszenved érte az egész emberiség. A fejlett ipari országok gazdagságáért nagy árat fizettek a fejlődésben elmaradt népek milliói, miközben a fogyasztói társadalomban élő emberek többsége elidegenült önmagától. A hasznos munka és a racionális számítás igénye csaknem kiölte belőlük az extázis, az öröm, a fantázia és az ünneplés képességét. Elsatnyult lelkük ugyanolyan áldozatává lett az iparosodásnak, mint azoknak a gyermekeknek a teste, akik hajnaltól késő estig dolgoztak az angol szövőműhelyekben. A játékosság és a képzelőerő senyvedése nemcsak az egyént fosztja meg hiteles emberi értékektől, hanem komolyan fenyegeti az emberiség létét is. Állandóan változó világban élünk, s az ilyen világban az ember fönnmaradásának mellőzhetetlen föltétele a játékosság, a leleményesség és az ünnep. Az *újítás* és az *alkalmazkodás* életben maradásunk egyik leghatéko-

nyabb eszköze. A lehető legtágabb területről kell merítenünk tapasztalatainkat, új eljárásokat kell kidolgoznunk a problémák megoldására, nem szabad ragaszkodnunk a régi módszerekhez. Az ünnep hathatós segítség ezen a téren. Rést üt a megrögzött szokásokon, megnyitja az embernek a múltat és a jövőt, szélesíti tapasztalatainak körét és csökkenti provincializmusát. A játékos kötetlenség előtt olyan kapuk tárulnak föl, amelyek bezárulnak a számító értelem előtt. Az ünnep, a rögtönzés és a képzelet játéka előmozdítja az újításokat az élet minden területén, módot ad az embernek, hogy gazdagon, vidáman és leleményesen élje át a jelent. Enélkül aligha kerülheti el a dinoszauruszok sorsát. Nem is szólva arról, hogy a fejlett ipari országok embere az életörömre és az életigenlésre való fogékonyság nélkül nem értheti meg a fejlődő népek gondolkodását.

Az ünnepi érzék megfogyatkozása vallási téren a legkárosabb. A vallásos ember tágabb kozmikus-történelmi keretben értelmezi életét, átfogó egész részeként, hosszú történet szereplőjeként fogja föl magát. Ének, szertartás, látomás fűzi ehhez a történethez. Ezek segítik hozzá, hogy elhelyezkedhessék valahol az Éden és Isten országa közötti területen, ezek ajándékozzák meg múlttal és jövővel. Ha nincs alkalma ünnepelni, ha nincs, mi táplálja képzeletét, lelke ugyanúgy elsorvad, mint szelleme. Nem teljes ember, tiszavirág életének nincs sem eredete, sem rendeltetése. A kereszténység ünnepei évszázadokon keresztül biztosították az emberiség közös reményét és emlékezetét; ébren tartották történelmét, s közérthető szimbólumokkal hirdették a jövőt. Ádám, Noé, Ábrahám története révén a történelem előtti kor mélységeiben vertünk gyökeret. A szentekben megtaláltuk az emberi tökéletesség érzékletes képeit. Isten országának és az Új Jeruzsálemnek a víziója, a béke és a szociális igazságosság látomása növelte a reményt, és erősítette a jövőbe vetett hitet. Legalább karácsonykor és húsvétkor Jézus alakja világította meg ősi emlékeinket, és felszította legvakmerőbb reményeinket. Korunkban ezzel szemben erősen megfogyatkozott ünnepeink vitalitása. A karácsony a család ünnepe lett, a húsvét pedig tavaszi divatbemutató. Vallási szimbólumaink, amelyek összekapcsoltak a múlttal és boldog jövővel biztattak, erejüket veszítették. A vasárnapi misehallgatók száma szerte a világon rohamosan csökken, a múltat tehernek érezzük, amelytől mindenképpen szabadulni akarunk, a jövőt pedig csak a jelen meghosszabbításaként képzeljük el.

Mindezért maga a keresztény gondolkodás is felelős. A modern tudomány, az iparosodás, a pluralizmus, a szekularizáció kihívására még mindig nem tudunk megfelelő választ adni hitünk intellektuálisan korszerű bemutatásával. De ez csak az érem egyik oldala. A kereszténység olykor túlságosan is korszerűsödött. Az iparosodást meggyorsította azáltal, hogy kidomborította a *homo faber* és a *homo oeconomicus* felelősségét. A tudományt azzal vitte előbbre, hogy hangsúlyozta a világ teremtményi voltát és az emberi ész uralmát a világ fölött. A protestáns etika és a középkori skolasztika nélkül nem jöhetett volna létre imponáló tudományosságunk. A kereszténység teljes mértékben elismerte, hogy az ember dolgozó és szerszámkészítő, gondolkodó és okoskodó lény. Ez helyes, szükséges, sőt nélkülözhetetlen – de nem minden. Az értelmi képességek egyoldalú fejlődése más, ugyancsak életfontosságú képességek rovására ment végbe. Az ember nemcsak észlény, *homo cogitans*, hanem *homo ludens* és *homo festivus* is: a játék, a képzelet, az ünnep az emberség lényegi alkotója. Ennek ellenére az ősegyházban még gyakori extázist messzemenően elfojtottuk, az élő vallásosságot évszázadokkal ezelőtt kialakult merev, változatlan csatornákba vezetjük, az istentisztelet ünnepi öröme az „igazságosság” erényének körébe tartozó „kötelesség” lett. A lelkesedést mesterkélt szabályok s hagyományos előírások korlátozzák. Amikor fiatalok tömegei fordítanak hátat a *keresztény* szertartásoknak, egyenesen groteszkül hat a még mindig érvényben lévő előírás, hogy a beatzene méltatlan a liturgiához. A katolikus egyháznak, a liturgia szülőanyjának a nyugati társadalomban nincs egzisztenciális felelete a technikai társadalom problémáira. A materializmus, a pozitivizmus, a szekularizmus ellen felvonultattuk világnézeti nehéztüzérségünket, de nem mutattunk más, járható utat. Ugyanaz a jogi gondolkodás és túlzó racionalizmus fertőzte meg gondolkodásunkat, mint amely az ipari társadalom betegsége. Néhány katolikus éppen akkor szállt fel a szekularizmus vonatára, amikor mások leszállni készülnek. Amikor a pszichedelizmus új, gazdag, kifinomult, vidám „liturgiát” alakít ki, a mi liturgiánkat az ipari polgárság számára legmegfelelőbbnek tartott protestáns mintára újítjuk meg. A technikai racionalizmusra nem ad feleletet sem a bizánci ünnepi nagymise, sem a változó közönségű katolikus templomok csöndes miséje. A pszichedelizmus a „szentet” keresi, mi pedig az „evilági város” dicsőségéért serénykedünk. Ismét legalább negyedszázaddal késtünk el korunktól: ma felelünk 1925 kérdéseire 1950 válaszaival. (...)

Felül kell múlnunk a technikai civilizáció elidegenedését és profanitását: vissza kell adnunk a világnak a köznapin felülemelkedő lelkesültséget. Az ünnep összekapcsolja a jelent a múlttal és a jövővel, kiragadja az embert a megrögzött szokásokból, felülemeli a mindennapi zűrzavaron, és kapcsolatba hozza a valódi valósággal: az öröm, a bőség, a könnyed értelmesség forrásával. *(1975)*

Forrás: Nyíri Tamás Alapítvány 33. kiadványa, Budapest, 2004 HOMO FESTIVUS. Eredeti megjelenés: Régi és új a liturgia világából (Szent István Társulat) Budapest, 1975. 138–152. o.

ELŐFIZETÉS!

Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy legkésőbb ***2007. január 31-ig*** újítsák meg előfizetésüket. Az egyes számok ára – adományozóinknak köszönhetően – 200,– Ft marad, tehát az *éves előfizetés* **1200,– Ft**, illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt* **2000,– Ft.**

Többletbefizetéseket vagy adományokat ezután is szívesen elfogadunk.

Kérjük, hogy az utalvány címzésében Kovács László és az „Érted vagyok” nevét egyaránt tüntessék föl.

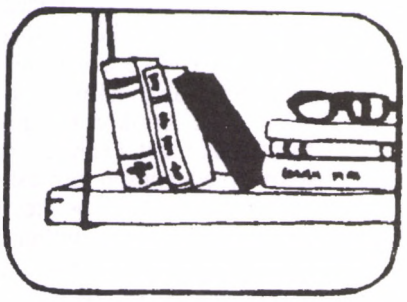

Anselm Grün

Az álmok szerepe a Bibliában

I.

Mind az Ó-, mind az Újszövetség ismételten beszámol olyan álmokról, amelyekben Isten szól az emberekhez. A Teremtés könyvének 28. fejezete például elbeszéli Jákob álmát. Jákob menekülőben van testvére, Ézsau elől. Egyszer egy követ tesz a feje alá párnául, és ezt álmodja: „Egy létra volt a földre állítva, a teteje az égig ért, és Isten angyalai jártak azon fel és le. Odafönt pedig az Úr állt, és ezt mondta: Én vagyok az Úr, atyádnak, Ábrahámnak Istene! Ezt a földet, amelyen fekszel, neked adom, és a te utódaidnak.”

Az álom Jákob helyzetét értelmezi. Kívülről tekintve reménytelen. Menekülőben van, és fél a testvérétől. Ám az álom megmutatja neki, hogy Isten vele van, és megáldja. Ily módon az álomnak pozitív, terapeutikus hatása van Jákobra: félelem nélkül nézhet szembe az élettel, teljes bizalommal járhatja útját, mivel maga körül tudja Isten közelségét, amely megszabadítja őt az emberek hatalmától.

Amikor felébred, felismeri: „Valóban az Úr van ezen a helyen, és én nem tudtam.” Maga Isten szól álmában Jákobhoz, utódokat és nagy vagyont ígér neki. Mindenekelőtt azonban azt ígéri meg, hogy vele lesz: „Veled vagyok, és megőrizlek téged, akárhová mégy, és visszahozlak erre a földre. Bizony, nem hagylak el, amíg nem teljesítem, amit megígértem.”

Az álom más valóságot mutat meg Jákobnak, mint amit valóságosnak él meg. Tudatos világát a félelem és Ézsau előli menekülése alkotja, de emögött rejlik a tulajdonképpeni valóság: Isten, aki körülveszi és kíséri. Ennek felismeréséhez Jákobnak egy álomra van szüksége. Pusztán gondolkodással vagy imádkozással ezt nem ismerhette volna fel, mert megmaradt volna saját jámbor elképzeléseiben. Valami egészen újnak a felfedezéséhez arra van szüksége, hogy az álomban Istennel találkozzék.

Fontos szerepet játszanak az álmok *József* történetében (1Móz 37-41. fejezet). Először maga József álmodik, aztán a fáraó álmait értelmezi. József azt álmodja, hogy a kévék leborulnak, s a Nap, a Hold és a csillagok is meghajolnak előtte. Álmában látja meg – a legkisebb fiú, aki semmit sem számít –, hogy ki is ő valójában. Az álom megmutatja neki nagyságát és hivatását.

De magányossá is teszi, testvéreit ugyanis bosszantja az álma, s az ő különlegessége. Megakadályozni azonban nem tudják álmának beteljesülését: éppen azáltal válnak a rá vonatkozó ígéret megvalósulásának segítőivé, hogy meg akarják ölni. Magának Józsefnek pedig minden bajában és szorongattatásában kísérője lesz az álom. Tudja, hogy a fogság nem az igazi valóság, hanem minden kerülőút ellenére Isten mégis teljesíti, amit álmában megígért neki.

A börtönben fogolytársai álmait értelmezi József. Reggel látja rajtuk, hogy rosszkedvűek. Az álmok hatnak az emberre. Bizonyos álmok után vidáman és bizonyossággal eltelten ébredünk, mások után úgy érezzük, mintha kerékbe törtek volna minket, pánik fog el, és egész nap nyugtalanok és szomorúak vagyunk.

A foglyok rosszkedvűek voltak, mert nem tudták értelmezni álmukat. Ha nem tudunk mit kezdeni az álmainkkal, noha sejtjük, hogy valami fontosat jelentenek, akkor tanácstalanok vagyunk, és nyomott a hangulatunk. József azt mondja fogolytársainak: „Nem Isten dolga-e az álomfejtés?”

Ha Isten szól hozzánk álmunkban, akkor egyedül Isten értelmezheti is, mit akart mondani az álomképekkel. Imádságra van szükségünk az álmok jelentésének felismeréséhez. Nem szükséges pszichológiai könyveket bújnunk, hanem Istennel kell beszélnünk arról, voltképpen mit is akar mondani nekünk.

József a főpohárnok álmát pozitívan, a fősütőmesterét negatívan értelmezi: három nap múlva felakasztják. Az álmok tehát nem csupán pozitívak lehetnek: a magunkra vonatkozó igazságot akarják elmondani nekünk, még ha az halálos is. De éppen ezáltal akarnak minket elvezetni az igazságra, és akarják megváltoztatni az életünket. Az Ószövetségben a hamis próféták minden álmot pozitívan értelmeztek, a valódi próféták viszont az igazságot hirdették, mivel csak az igazság képes szabaddá tenni minket. A fáraó álmainak értelmezése egyszerre pozitív és negatív, s arra képesíti a fáraót, hogy megfelelően reagáljon a gazdasági helyzetre.

Az álom tehát segítség ahhoz, hogy helyesen tudjunk bánni a külső valósággal: bölccsé tesz, a napi eseményeken túlra irányítja figyelmünket, és a jövőbe enged bepillantást. A jövő azonban nincs szilárdan rögzítve, így a jövőbe vetett pillantásnak csak az az értelme, hogy felkészüljünk, és megfelelő módon reagáljunk rá. A József-történetben előforduló álmoknak az a szerepük, hogy szembesítsenek minket életünk igazságával, és felhívjanak minket arra: nézzünk szembe az igazsággal, és helyesen reagáljunk rá. Továbbá meg akarják nyitni szemünket a jövőre, hogy lelkileg felkészülhessünk rá.

Az *izraelitáknak* meggyőződésük volt, hogy Isten szól hozzánk álmainkban. Mózes 4. könyvében (12,6) maga Isten mondja nekik: „Ha van az Úrnak prófétája köztetek, azzal látomásban ismertetem meg magam, álomban beszélek hozzá. De nem ilyen Mózes, a szolgám… Vele szemtől szemben beszélek, világosan, nem rejtélyesen. Ő az Úr alakját is megpillanthatja.”

Az izraeliták számára tehát szent dolgok az álmok, mivel azok révén Isten érint meg minket, és szól hozzánk. De nem csupán szól hozzánk, látomásokban meg is jelenik. Amikor a Biblia látomásokról beszél, akkor nem olyan rendkívüli eseményekre, történésekre gondol, amelyeket filmen rögzíthetnénk, nem is képzelődések ezek, hanem bizonyos élmények, akárcsak az álmok, amelyeket szintén átélünk, nem pedig beképzelünk magunknak. Az Ó- és Újszövetségben Isten ismételten látomásokban ismerteti meg magát. Isten az álmokban akar találkozni velünk, s akkor egyszer csak eltűnhet szemünk elől a lepel (vö. 2Kor 3,16), és világo-

san felismerjük őt. Egyszer csak meglátjuk életünk igazságát, Isten nekünk szóló igazságát.

II.

Az Újszövetség könyvei közül mindenekelőtt *Máté* evangéliumában játszanak nagy szerepet az álmok. Jézus születését álmok kísérik. József álmában tudja meg, hogy jegyese a Szentlélektől van áldott állapotban. Álom leplezi le számára, mi történt, és mi a dolga. József engedelmeskedik, és magához veszi Máriát. Számára az álom nem semmire sem kötelező tudás, hanem cselekvésre kötelezi.

Amikor megszületett az isteni gyermek, csillagjósok kelnek útra napkeletről, hogy elmenjenek, és hódoljanak a gyermeknek. Ők is álmokat látnak, de álmaikat összekapcsolják csillagászati tudományukkal és történelmi ismereteikkel, így érik el céljukat. A csillag mutatja nekik az utat, s Jeruzsálemben kutatnak a gyermek után. Amikor aztán megtalálják, leborulnak előtte, és hódolnak neki. Álomban tudják meg Istentől, hogy más úton térjenek vissza hazájukba. És engedelmeskednek, éppúgy, mint József, akinek ismét angyal jelenik meg álmában, és felszólítja, hogy meneküljön Egyiptomba. Később ismét álombeli intésre tér vissza Izraelbe.

Jézus születését így csupa álom veszik körül. Álmában ismeri fel József Mária titkát és az isteni gyermek titkát, és álom mutatja meg neki azt az utat, amelyet engedelmesen járnia kell. Az álmok tehát kötelezőek. Hatással akarnak lenni az élet valóságára.

Lukácsnál mindenekelőtt az Apostolok cselekedeteiben játszanak nagy szerepet az álmok. Péter álmában tudja meg, hogy be kell fogadnia a pogányokat a keresztény gyülekezetbe, és hogy a zsidó törvények nem abszolút érvényesek a pogányok számára. Álma (ApCsel 10,9-16) fordulópont az ősgyülekezet missziójának korai történetében. Péter szigorú elkötelezettje a zsidó gondolkodásmódnak, és vonakodik közösséget ápolni a pogányokkal. Ekkor Isten álmában szólítja meg. Egy tálat mutat neki, tele olyan négylábúakkal, amelyek a zsidók körében tisztátalannak számítanak, és azt mondja neki: „Amit Isten tisztának nyilvánított, ne tartsd tisztátalannak!" Az álom megtöri Péter ellenállását, felkel, és a pogány százados, Kornéliusz követeivel elmegy Cezáreába, s ott megkereszteli Kornéliuszt. Tettének indoklásaként az álmot nevezi meg.

Ez az eset megmutatja, milyen kiemelkedő jelentőséget tulajdonítottak az ősegyházban az álmoknak. Egy álom dönt a misszió menetéről. Egy álom megtöri az emberi ellenállást, és teret ad Isten működésének olyan emberekben, akik önmaguktól csak nagyon szűklátókörű gondolkodásra képesek: kitágítja látókörüket, és szokatlan cselekvésre ösztönzi őket.

Így hát az álomnak *kettős jelentősége* van a Bibliában. Az *egyik*: leleplezi a rám, személyes állapotomra és életem titkára, illetve a másokra vonatkozó igazságot, továbbá egy nép vagy egyes személyek politikai és vallási helyzetére vonatkozó igazságot. Helyesbíti és kiegészíti tudatos látásmódunkat, de új távlatokat is nyit. Álmunkban Isten megmutatja nekünk az igazságot, félrevonja azt a leplet, amely a valóságot fedi. Az álom azonban az Istennel való közvetlen találkozás helye is. Isten nemcsak a valósággal kapcsolatos üzeneteket küld, hanem elénk is jön, küzd velünk, mint Jákobbal az éjszakai birkózásban, és felismerteti magát, látomásokban jelenik meg, és lehetővé teszi, hogy álomképekben szemléljük őt.

A bibliai álmok *másik* jelentősége: konkrét útmutatást adnak. Isten megmutatja nekünk, hogyan döntsünk, és így segít abban, hogy tájékozódni tudjunk az életben. Az álom nem gondolati játék, hanem feltétlenül érint minket. Kihat cselekvésünkre, és e világ konkrét tetteiben valósul meg, sőt fontos történelmi döntéseket és fejleményeket határoz meg. Olyan történéseket hoz mozgásba, amelyeknek messzire ható következményei vannak minden ember számára. Az álom révén Isten maga avatkozik bele a történelembe.

Forrás: Publik-Forum Extra, 2005. február

Álom a pokolról

Ki beszél még manapság olyan archaikus elképzelésekről, mint a menny vagy a pokol? Hiszen ezeket a fogalmakat már csak jelképes értelemben használják, hogy a nagy boldogságra vagy boldogtalanságra utaljanak, valójában senki sem hisz már bennük mint valóságban. Talán csak egyes gyerekek és gyereknek megmaradt felnőttek rettennek meg ezektől a fogalmaktól.

Ám úgy tűnik, a lélek más véleményen van. Tudja, hogy e fogalmak mögött ősrégi félelmek vagy remények rejtőznek, s azokat semmiféle intellektuális felvilágosítás nem képes elhallgattatni. A hétköznapi ész eltüntette őket a tudatból, az értelemből, de éjjelente ismét kilépnek a fényre ezek a hatalmuktól megfosztott figyelmeztetők: az álmokban jelentkeznek, és semmit sem veszítettek valóságosságukból és hatóerejükből. Sőt, nekem egyenesen úgy tűnik, mintha a menny fogalma még sápadtabb is lenne, mint a pokolé. Ez alighanem abból fakad, hogy bizonyára kevés ember hordja magában a mélységes harmónia „mennyei" állapotának képét, a „pokol" állapotának viszont, úgy látszik, inkább van fogódzója valóságban.

Egy effajta álom egyszer engem is felriasztott. Nem csupán hozzám szólt az emberi egzisztencia figyelmen kívül hagyhatatlan komolyságáról, hanem csendes figyelmeztetőként későbbi életemben is jelent volt számos pszichoterápiai kezelésen, mélységet és súlyt adva a lélekért folytatott fáradozásaimnak. Gyakran lett megvesztegethetetlen útmutatóvá, amikor emberi válságokban úgy látszott, hogy eltűnt az illetők saját útjának iránya.

Ez az álom olyan időszakban jött, amelyet egyáltalán nem nevezhetnék kritikusnak. Akkoriban még nem is volt semmi közöm a mélypszichológiához vagy a pszichoterápiához, mindezzel csak sokkal később kerültem kapcsolatba. Egyenesen belém zuhant ez az álom, ahogyan egy meteor csapódik bele a Földbe. (...)

Azt álmodtam, hogy meghaltam. Ott álltam a dívány mellett, amelyen rendszerint aludtam, és lenéztem élettelen testemre. Semmilyen különös érzelem nem kapcsolódott ehhez. Pontosan úgy szemléltem magamat, ahogyan az ember egy megváltoztathatatlan tényre tekint. De ez az állapot nem tartott sokáig. Belső nyugtalanság fogott el, és éreztem, hogy el kell hagynom ezt a helyet. Eltávolodtam, szemlátomást valamiképpen repülve, noha sem szárnyakat nem láttam, sem saját személyemet. Csak azt vettem észre, hogy a fák koronájának magasságában mozgok, és kizárólag valamiféle belső sürgetés hordoz, amely motorként működik. Egy idő után észrevettem, hogy nem vagyok egyedül ott fönn. Jóllehet senkit sem láttam vagy ismertem fel, éreztem sok más lény jelenlétét; ők alighanem ugyanabban az állapotban leledztek, mint én, és ugyanabba az irányba törekedtek előrefelé. Álombeli érzésem szerint jó darabig tartott ez az utazás. De

aztán a színhely megnyílt lenti irányban, a fák koronái visszahúzódtak, és szabaddá tették a kilátást lefelé. Barátságos kép tárult elém. Lenn afféle erdei vendéglőt lehetett látni, az asztalok és a székek egy erdei réten álltak. Sok ember ült ott, és kellemesen múlatták az időt. Italokat és süteményt szolgáltak fel, ahogy ez nálunk is szokás vasárnap délutáni kirándulásokon. Igencsak hajlottam arra, hogy magam is felüdüljek köztük, de egy furcsa, legyőzhetetlen késztetés nem engedte meg, hogy leszálljak, és az ott ülőkhöz társuljak. Kénytelen-kelletlen folytatnom kellett utazásomat.

Valamivel később másodszor is megismétlődött ez a jelenet. Sok vándortársam ismét azt részesítette előnyben, hogy helyet foglaljon az erdei réten. Aztán, ahogyan a mesékben, ugyanez megtörtént harmadszor is. De megint nem tudtam eleget tenni a meghívásnak, tovább kellett mennem.

Ekkor megmozdult bennem valami – és hirtelen tudtam, valójában mi játszódik le ott lenn. Kísérőim nem azért mentek le, mert éppen szünetet akartak tartani és fel akartak üdülni; ellenkezőleg: ők már megérkeztek, ki-ki a maga végállomására, a motor nem vitte tovább őket, de nem tudták, hogy immár örökre azon az állomáson kell ülve maradniuk. Belső hordozóerejük egyszerűen nem vitte tovább őket. Ekkor ez a mondat fogalmazódott meg gondolataimban: „Ez a pokol. Az, hogy ülve kell maradni." Amikor felébredtem, ez az aggodalmas kérdés vetődött fel bennem: Mikor érkezik el a te helyed, ahol ülve kell maradnod? Egyidejűleg azonban megkönnyebbült érzés áradt szét bennem: Most még tovább mehetsz!

Már utaltam arra, mennyire megrendített ez az álom, amelyről úgy tűnt, sehonnan sem jön. Sosem feledve, immár 38 éve kísér, s mindig arra int, hogy tovább menjek. Csak 13 évvel később kezdtem el pszichoterápiai tanulmányaimat. Azóta a munkámban is elkísér ez az álom, és élessé teszi tekintetemet a hozzám kezelésre jövő emberek lehetőségeit illetően. Mindenekelőtt annak meglátásra int, hogy az ember el ne tévessze saját útját. Mélypszichológiailag nézve ugyanis az ülve maradás stagnálást jelent. Lelki téren azonban egyáltalán nem létezik stagnálás, mivel a psziché alapjában véve haladásra és fejlődésre van beállítva. Az ülve maradás tehát valójában regressziót, visszalépést, visszafejlődést jelent, vagyis az élet realitásának megtagadását. Viszont minden neurotikus megbetegedés fő oka a regresszió. Tehát az, hogy álmomban oly sok lény látszólag ártalmatlanul ülve maradt a kávé és sütemény mellett, a valóságban minden más, csak nem barátságos történés. Az álom ezért nevezi pokolnak.

Hogyan ábrázolja a tudattalan – mondjuk, álmunkban – egy ember ülve maradását? Erre egy példa: Egy harmincas éveinek végén járó, művelt férfi már hosszabb ideje járt pszichoanalitikai kezelésre. Eltekintve attól, hogy házassági problémái voltak, tulajdonképpeni célja az volt, hogy továbbfejlessze személyiségét. Ez a vállalkozása azonban rossz csillagzat alatt állt annyiban, hogy felesége alapvetően elutasította férje analízisét, és mindent megtett annak érdekében, hogy zátonyra futassa a dolgot. Felhívtam a férfi figyelmét arra, hogy rendkívüli erőfeszítésekre lesz szüksége ahhoz, hogy ebben a helyzetben kitartson. Ekkor azonban jött egy jelentős álom, amely – úgy tűnt – az analízis folytatásának lehetetlenségét jelezte. Az álom ez volt:

„Egy tónál álltam. A tó partján egy fa állt, s ágai szinte vízszintesen nyúltak ki a tó fölé. Hasmánt a fa törzsén kúszva, megpróbáltam előrehatolni egészen a fa végéig. Lenéztem a vízbe. Ekkor csodálatos, a legkülönfélébb színekben világító és csillogó világot láttam magam alatt. Ezüst- és aranyszínű, nagy és kicsi halak mozogtak hangtalanul ide-oda a vízben, és úgy látszott, egyenesen felkínálkoznak nekem. Egy arany ragyogású, különösen nagy sügér egészen a közelemben úszott, így kísértést éreztem arra, hogy beugorjak a vízbe, és kifogjam. Hirtelen az a gondolat jutott eszembe, hogy nem is tudom, milyen mély a tó, és könnyen beüthetem a fejemet. Reszketés fogott el, és már csak egy gondolat vezérelt: amilyen gyorsan csak lehet, másszak vissza a megmentő partra, a biztonságba. Amikor a part közelébe értem, kisgyerekeimet láttam ott állni; ők segítettek abban, hogy szilárd talajra jussak."

Az álmodó figyelmét felhívtam arra, hogy ez az álom már tartalmazza a regresszió lehetőségét: Hosszú időn át esélye volt arra, hogy szemügyre vegye, milyen kincseket kínál saját életében a tudattalan, és ezáltal megtapasztalja képességeinek kibontakozását. Most azonban külső helyzetének nyomása alatt elvesztette bátorságát a továbblépéshez. Az álom még egyszer az elé az alternatíva elé állította, hogy vagy felhasználja belső gazdagságának színes sokféleségét, vagy végérvényesen búcsút mond annak. Az álom tulajdonképpen már elővételezte a férfi küszöbön álló döntését; ennek ellenére ez az álom képes volt arra, hogy még egyszer, utoljára megtérésre indítsa ezt a férfit.

Bármilyen jelentős legyen is az ülve maradás az egyes ember sorsa szempontjából, mégis olyan problémáról van szó, amely egyúttal az emberiséget mint egészet is érinti. Nyomatékos intés erre vonatkozóan például Wilhelm Reich nagyszerű könyve, a Krisztus-gyilkosság, amelyben arról van szó, hogyan küzd az ember Jézus alakjával. Reich számára „a Krisztus-probléma a mozgás harcát jelenti a megmerevedett struktúrák ellen". Reich a lehető legnyomatékosabban harcol „a páncélozott ember" „ülve maradása" ellen; így nevezi azokat az ülve maradókat, akikre semmivel sem lehet hatni. „Az igazi élet előre, ismeretlen területek felé mozog." Ezért az ülve maradók azok, „akik mindmáig és ismételten meggyilkolják Krisztust, aki maga az élet és a mozgás. Számukra Krisztus túlságosan mozgékony, ezért a lemaradás és a mögötte sántikálás érzésének szükségképpen gyűlöletté kell alakulnia az újjal, a mozgóval, a felkavaróval szemben".

Látjuk tehát, milyen dimenziókba tágul „saját utunk" járásának problémája, és hogy nem csupán az egyén sorsát határozza meg, hanem egész csoportokét és népekét is. Ezek számára is az előrehaladás az egyetlen járható út, minden regresszió katasztrófába visz, amint láthattuk ezt például a hitleri birodalomban. Ezért a pokolról szóló álmot nemcsak egyénileg kell értelmeznünk, hanem egyének fölöttien, azaz kollektívan is. Egyidejűleg megszólítja és felszólítja az emberiséget mint egészet is. Ezt az előrehaladást talán Hermann Hesse fejezte ki a legtökéletesebben Lépcsők című versében:

Miképpen elhervad mindig a virág,
s öregkor elől kitér az ifjúság,
úgy tűnnek fel az élet lépcsői mind,
és minden bölcsesség, minden erény is
idején virít, örökké nem tarthat.
Ha hívja az élet, a szív legyen csak
búcsúzásra és újrakezdésre kész,
hogy bátorsággal, mit sem szomorkodva
más, új kötéseknek adja át magát.
Mert minden kezdetben varázs rejtezik,
amely megoltalmaz és élni segít.

Szeljünk át derűsen teret tér után,
egyiken se csüggjünk mint otthonunkon:
a világszellem nem kötöz, korlátoz,
de lépcsőről lépcsőre emel, tágít.
Alig gyökereztünk egy életkörbe,
s lett meghitt ott-lakásunk, már ernyedünk;
kilépni a bénító megszokásból
az tud csak, ki útra, indulásra kész.

Még a halál órája is, meglehet,
új terek felé küld ifjú erővel,
az élet hívása nem hal el soha...
Hosszú hát, búcsúzzál, te szív, és virulj!

Hanna Wolff

Forrás: H. W., Der eigene Weg, 107-117.

Álmunkban saját életünk költőivé válunk

Interjú *Eugen Drewermann*-nal

Drewermann úr, figyel Ön az álmaira?

Nagyon is. Csak azért vagyok képes megérteni azoknak az embereknek az álmait, akik terapeutikus beszélgetésre jönnek hozzám, mert megtanultam, hogy magam is befelé tekintsek.

És hogyan bánik Ön az álmaival?

Olykor leírom, de mindenképpen igyekszem figyelembe venni őket. Már azáltal nő a jelentőségük és a súlyuk, hogy elmondom őket. Rendszerint azonban egyáltalán nem olyan egyszerű saját álmaink nyomára bukkanni. Az ember könnyen hajlik arra, hogy már az alvás idején leértékelje, vagy jelentéktelennek minősítse az álmát. Emlékszem olyan esetekre, amikor magukban az álmaimban hallottam, hogy azok nem fontosak. De épp ilyenkor érdemes különösen is odafigyelni rájuk. E tekintetben biztosan igaza volt Sigmund Freudnak: Az álmoknak az a funkciójuk, hogy óvják az alvást. Az álmok alvásunk őrei.

De biztosan nem ez az egyetlen szerepük...

Arra a kérdésre, miért álmodik az ember, és mit jelentenek az álmok, ma meglehetősen különböző válaszokat adnak. Freud számára az álom a tudattalanhoz vezető királyi út volt. Ő úgy látta, az álom a napnak azokat a maradványait dolgozza fel, amelyek szimbolikusan olyan belső konfliktusokhoz kapcsolódnak, amelyek talán már gyermekkorunktól fogva feldolgozatlanul szunnyadnak tudattalanunkban, de a minket ért hatások miatt nem oldhatóak meg. Freud abból indult ki, hogy az álmok ezeket a konfliktusokat tükrözik és dolgozzák fel, és útmutatást is adnak ezeknek a konfliktusoknak a megoldásához. Vagyis: az álom tartalmazza a probléma diagnózisát, az okok és összefüggések magyarázatát (anamnézis) és a prognózist is, tehát az ember jelenét, múltját és jövőjét.

Minden álomra érvényes ez?

Nem, nem minden álom tartalmaz rendkívüli üzenetet. Sok zagyvaságot is álmodunk. Azok az emberek, akikből hiányzik bizonyos mélység, álmukban sem jutnak el erre a mélységre. Nem álmodunk nagyon másképp, mint ahogy hétköznapjainkban élünk. Mindazonáltal előfordulhat, hogy hétköznapi felfogásunk teljesen ellentétes azzal, amit álmaink mondanak, tehát hogy nagy a tudatunk és a tudattalanunk közötti szakadék. Ilyenkor óriási feszültség támad a között az emberi hozzáállás között, amely hozzájárul a belső konfliktusok elfojtásához, és annak a tudattalan anyagnak a dinamikája között, amelyet elfojtunk, pedig azt szeretné, ha figyelembe vennénk.

Hogyan értelmezik még az álmokat?

A neurológia képalkotó eljárásai révén ma sokkal jobb lehetőségeink vannak arra, hogy belenézzünk az agyba, és így megmutatkozik, hogy már az anyaméhben lévő magzat is végez álommunkát. Ezt a tényt a legjobb akarattal sem lehet elfojtott konfliktusokra visszavezetni. Az álom tehát olyasmi is, mint a próbacselekvés, olyan lehetőségek és elképzelések lejátszása, amelyeket aztán átültethetünk a hétköznapokba. Ennélfogva az álmokban olyan tanulási folyamat zajlik, amely megelőzi a valóságban történő kipróbálást. Ennek felelne meg, hogy fantáziánk egészen biztosan sokkal gazdagabb, mint tapasztalati világunk.

És miért történik mindez az alvás idején?

Léteznek olyan vizsgálatok, amelyek azt mutatják, hogy a hétköznapi benyomások és a tanultak elraktározása lényegileg alvásunk idején történik. Ha megakadályozzuk az embereket abban, hogy megkapják a szükséges mennyiségű alvást, akkor elmarad az agyban ez az elhelyezési folyamat. Ennyiben az álmok is hozzájárulnak ahhoz, hogy még egyszer lejátsszuk tapasztalatainkat és elképzeléseinket, és felülvizsgáljuk használati értéküket. Ekkor erről a kérdésről van szó: Mit tudok kezdeni azzal, amit eddig megéltem és megtanultam? Érvényes maradhat mindez?

Vannak azonban olyan hangok is, amelyek azt mondják: Minden álom szertefoszlik, az álmoknak semmi értelmük nincs. Az álom „semmi más”, mint az agy bizonyos idegi kapcsolatainak terméke.

Ténylegesen léteznek olyan neurológusok, akik tiszta spekulációnak tartják, és ezért elvetik az álompszichológiát. Azt hiszem, ezek a neurológusok tévednek. Egészen különböző emberek sok-sok álma alapján az a benyomásom, hogy az álomban olyasmi mutatkozik meg, ami különben semmilyen más úton nem válna világossá az érintett számára. Ezenkívül nemcsak az egyéni álmokat és azok szimbolikus nyelvét kell tekintetbe vennünk. A népek meséiben, mítoszaiban, hagyományaiban és a vallási szimbólumok rendszerében is találkozunk olyan kifejezésformákkal, amelyek igen közel állnak az álmokhoz. Ha kiderül, hogy bizonyos elképzelések szerte a földkerekségen újból és újból kialakulnak, akkor kézenfekvő abból kiindulni, hogy létezik az emberben egy olyan képalkotó réteg, amely nyilvánvalóan évezredek óta hozzátartozik a pszichéjéhez. Ebben az esetben inkább az lenne különös, ha az ebből a rétegből jövő üzeneteket nem tudnánk megélni egyéni álmainkban. Léteznek nagy álmok, és kicsi, egyéni álmok, s a kettő között fekszik a költészet. A költészet olyan elbeszéléseket komponál, amelyek példaszerű jelentőségűek arra nézve, hogyan birkózunk meg az élettel. Az egyéni álmodó sem tesz nagyon mást, mint hogy az alvás idejére saját életének költőjévé magasodik. Az álmodó úgyszólván a maga életének Goethéjévé vagy Shakespeare-évé válik. Tudjuk: Ha megfosztják az embert annak lehetőségétől, hogy feldolgozza életét ezen a költői síkon, akkor lelkileg megbetegszik.

Tendenciájukat tekintve a személyiség fejlődését ösztönzik az álmok?

Egészen biztosan felbukkanhatnak az álmokban olyan képek, amelyek olyan folyamatokról beszélnek, amelyeket az álmodó már legyőzött. Gyakrabban kerülnek elő olyan témák, amelyek aktuális megoldást kívánnak. És megmutatkoznak annak útjai, hogy az Én miképpen bánik vagy bánhatna konfliktusaival a mindenkori személyiség keretein belül. Az álommal foglalkozás révén aztán még pontosabban ki lehet dolgozni ezeket az utakat. Ki lehet mutatni bizonyos hiányosságokat, rá lehet világítani bizonyos gátolt utakra. Az álmokról folytatott beszélgetés a mélyebb tudatosítás lehetősége. Az ember világosabban látja saját határait, eddig észre nem vett esélyeit, bátrabbá válik, hogy szembenézzen olyan dolgokkal, amelyek rég megértek arra, hogy kimondják őket.

Az álmokba nyilván belefolyik az is, ami kívülről, a kultúra és a társadalom részéről hat az ember pszichéjére. Nem kell-e ezeket a tényezőket is figyelembe venni az álmok értelmezésekor?

De igen. Nem lehet megvizsgálni az egyéni psziché félelmeit, kényszereit, a rá kiszabott magatartási sablonokat anélkül, hogy egyidejűleg ne gondolkodnánk el kritikusan arról a társadalomról is, amely hozzájárult e félelmek vagy sablonok kialakulásához. Ez egyébként érvényes az egyház intézményére is, amely gyakran káros módon képeződik le az ember pszichéjében. Az egyén gyógyulása ennyiben mindig annak az útja is, hogy tudatosítjuk a társadalom és a kultúra megbetegítő vonatkozásait.

Mi a szerepe az ún. „ábrándozásnak”, amelynek során valaki életének másfajta irányultságáról „álmodik”, vagy például éppenséggel egy emberibb társadalomról?

Itt arról a feltétlen vágyigényről van szó, hogy az emberek között lehetséges a béke, és nem azé a rettenetes szenvedésé az utolsó szó, amely társadalmi állapotunk őszintétlenségére és embertelenségére utal. Az efféle álmok egyik legnagyobbikát a názáreti férfi álmodta. Csodálatos álma volt arról, hogy Isten országa karnyújtásnyira van, csak a kirekesztettek és a földre terítettek pártjára kellene állnunk, és meg kellene látnunk, hogy a világ emberibbé válásának esélye éppen abban áll, hogy az egyébként minden reményt nélkülöző embereket minden akadály ellenére visszahozzuk egy olyan társadalomba, amely nem kizár, hanem meghív. Ez feltételezi, hogy az ember, amennyire csak lehetséges, előítéletektől mentesen belebocsátkozik abba, ami a másik lelkében végbemegy. Sőt, azt kell mondani: Kizárólag az Isten kegyelméről szóló álom érteti meg velünk az emberek álmait. Jézus álma, víziója Isten országáról, amely az ő személyében már elkezdődött, átlép minden olyan határt, amely elválasztja az embert az embertől, akár Isten nevében is. Sürgős szükségünk van ilyen álmokra, egy jobb, emberibb élet effajta vízióira ahhoz, hogy életben maradhassunk.

Csakhogy az ilyen álmokat gyakran elvetik mint olyan álmodozást, amelynek semmi köze sincs a valósághoz.

Aki színes szappanbuboréknak tartja, és ezért elveti az álmokat, az álracionális módon viselkedik, és végső soron az elnyomók kezére játszik. Az álom és a valóság kritikus szembeállítása többnyire annak igazolását szolgálja, amit az illető valóságként határoz meg. De ki határozza meg, mi a valóság? Jobbára azok, akik hatalmon vannak. Csak semmi álom, hogy a gazdagok gazdagok maradjanak, a szegények pedig szegények!

Hiszen az is az egyik probléma, hogy az embernek egészen különféle álmai lehetnek. Hitler álma egy nagynémet birodalomról inkább álomtorzó, nemde?

Az álmokat ki lehet zsákmányolni, és vissza lehet élni velük. A korábbi amerikai elnök, Ronald Reagan kijelentette, hogy van egy álma: a „csillagok háborúja” volt ez, az az abszolút militarizált biztonsági háló, amely minden józan nemzetközi felelősséget meghiúsít. Ezeket az álmokat a hatalmasok szövik és írják elő, s aztán rémálommá válnak az érintettek számára, akiknek fizetniük kell értük. Ha a valóságot oly módon határozzák meg, hogy az a napvilág fényénél az őrültséggel bizonyul egyenértékűnek, akkor egyúttal emberek millióinak túlélési reményeit rombolják le.

Tehát arról is vitáznunk kell, melyek az igazi, és melyek a hamis álmok?

Léteznek olyan álmok, amelyek az integrációt szolgálják, és léteznek olyan álmok – mindenekelőtt azok, amelyeket manipulatív módon kívülről határoznak meg

–, amelyek csak a rombolást szolgálják, vagy reklámtrükként ültetnek az emberek lelkébe. A politikai üdvözítőkről szóló álmok – lásd George W. Bush-t – puszta embereket tesznek olyan várakozások messiási hordozóivá, amelyek végső soron csak csalódást okozhatnak.

Mit lehet tenni akkor, ha a boldogabb élet, a jobb, humánusabb társadalom álmai csalódást keltenek, amint az gyakran megtörténik? Mi kell ahhoz, hogy mégis tovább tudjunk élni?

Nem ismerek más választ, csak ezt: Még komolyabban kell vennünk az álmokat. Személy szerint nagyon csalódott vagyok azon visszalépések miatt, amelyeket a német társadalomban el kell könyvelnünk. A vietnámi háború után azt hittük, hogy egy nyílt, demokratikus társadalom sosem fogad el többé olyan háborút, amelyet maga provokál. Az ellenkezője történik. A hetvenes évek elején azt hittük, hogy az észak és dél ellentétével kapcsolatos mindenfajta politika számára az szabja meg a cselekvés irányát, hogy olyan világot akarunk, amelyben egy igazságos világpiac által egymáshoz hangoljuk a béreket, az életszínvonalat ás a termelési feltételeket. Ám ma éppoly erősen kizsákmányolják a Harmadik világot, mint valaha.

Ami engem illet, mindebből megtanultam, hogy az emberiesség motivációját csak a vallás világa nyújthatja hitelesen. A politikai elkötelezettség a sikerből él, különben hamis. Vallásilag nézve azonban az embernek szabad kudarcot is vallania, hiszen csak az a fontos, hogy lelkiismerete szerint járjon el. A meggyőződésünkhöz való hűség végtelenül fontosabb, mint a kíméletlen pragmatizmus. Engem a vallás vigasztal meg. Ha az ember komolyabban veszi az álmait, könnyebben el tudja fogadni a kudarcokat.

Társadalmunkban azonban inkább leértékelik a konstruktív álmodókat...

Egyrészt elnyomjuk a látnokokat, a vallási prófétákat, a társadalmi forradalmárokat. Másrészt a legfelszínesebb értelemben kizsákmányoljuk az emberek nagy vágyait és szükségleteit...

...a banális álmoknak van létjogosultságuk?

...például plakátokon gyönyörű természeti képpel reklámoznak egy cigarettamárkát, amely állítólag a tágasság és a függetlenség, a nagyság és a szabadság érzésével tölti el az embert. Alatta az áll, mennyi nikotint tartalmaz ez a cigaretta, hogy tönkretegye az életet. Ellentmondásossága miatt tökéletesen abszurd mindhárom üzenet.

Elmenne-e Ön odáig, hogy azt mondja, az álom – vallásilag nézve – Isten nyelve?

Az álmok a lélek viszonylag cenzúrázatlan kísérletei arra, hogy tisztába kerüljön önmagával. Ennek szerintem vallási háttere van. Az álomban az ember azt éli át, hogy teljesen elfogadják őt, és nem cenzúrázzák. Szabad léteznie. Szabad érnie. A kegyelmet éli át. Lényegileg a létről és a nem-létről, az igazságról és a hamisságról van szó. Isten nyelve ténylegesen arra képes a lelkünkben, hogy olyan képeket mutat nekünk, amelyek ellentmondanak a valóságnak, amelyek tehát ablakot vágnak földi létünk betonbörtönén, és így lehetővé teszik, hogy kívülről fény áradjon be. Ezek a kifelé mutató képek az álmok. Szimbolikus elbeszélések rögzítik őket, akárcsak például a Bibliában, ahol angyalok lépnek a színre, és furcsa csodák történnek, mivel olyan kegyelmet él át valaki, amelyben egyébként sosem hinne a mi pénz, hatalom, háború és erőszak által meghatározott világunkban. **Hartmut Meesmann**

Forrás: Publik-Forum Extra, 2005. február

A vízen járás – Péter álma?

Lelkünk csodálatos adománya az a képességünk, hogy álmodni tudunk. Minden éjszaka megjelenik szellemünk szeme előtt a hétköznapok ellenvilága a maga sajátos logikájával és a maga törvényszerűségeivel, amelyek ellentétben állnak mindazzal, amiben megpróbálunk megkapaszkodni a tudatunkkal. Lelkünk e rejtett mélységeiben olyan félelmetes jelenetek pihennek, amelyeket nappal nem merünk észrevenni, de a válasz és a bizalom képei is, amelyek éjjel úgy bukkannak fel, mint a termékenyítő víz, amely a forrásból felfakadva szétömlik a vízhiányos földön.

Alighanem az ilyen gyógyító és értelmező álmok módjára kell felfognunk a Jézus vízen járásáról és Péter hozzá meneteléről szóló evangéliumi jelenetet (Mt 14,22–33). Nem olyan emlék ez, amely Jézus életének egyik külső történetét eleveníti fel; inkább kísérlet arra, hogy évekkel később, belülről fakadóan elmondják, milyennek élték meg és hitték Jézus személyét, elmondjanak róla egy olyan igazságot, amelyet az értelmünkkel sosem találnánk meg. E jelenet minden képét alighanem olyan szimbólumokként kell felfognunk, amelyek megmutatják, mi magunk hogyan érezzük magunkat. Éppen elégszer nem olyan-e az életünk, mint egy véget érni nem akaró éjszaka? Az idő csak nyúlik a hajnali szürkületig, s nem akar elmúlni; sehogy sem találunk megoldást az életünkre, a szél szembefúj, és bármilyen derekasan markoljuk is az evezőt, nem múlik az az érzésünk, hogy egyszerűen nem haladunk. Ezt a nyugalmi helyzet azonban rendkívül fenyegető, hiszen semmi sincs, ami valóban megtartana – az élet úgy tűnik fel előttünk, mint valami szakadék, mint valami tenger, mint valami sivatag, amely egészen a horizontig terjeszkedik, és bármely pillanatban képes arra, hogy nyomtalanul visszszarántson minket a semmibe. És mi választ el minket a tengertől? Talán csak egy labilis, colos hajódeszka, amelyet minden valóságos hullámroham szilánkokra tördelhet. Mi a teendő, amikor így érezzük magunkat? A nappali logika szerint meg kellene próbálnunk megsokszorozni energiánkat, még egyszer ellenőriznünk kellene az irányt, rendbe kellene hoznunk az evezőket, s a legénység minden erejét be kellene vetni az evezésbe. De ha mindezt megpróbáltuk, és mit sem segített?

Ezek az igazságok mélyen ott élnek lelkünk belsejében, és létezik

egy olyan csodálatos tapasztalat, amelyre nemcsak a tanítványok tehettek szert Krisztus közelében, hanem általános érvényű. Még éjszakai álmaink is megváltoznak aszerint, hogyan éljük meg az embereket, és hogy vannak-e mellettünk olyan személyek, akikben legalább egy kicsit meg tudunk bízni, vagy pedig egyáltalán nincsenek már ilyen személyek. Ahhoz, hogy Jézus vízen járó alakjának vízióját láthassák, a tanítványok számára hihetetlenül fontos, hogy nem veszítették el annak tudatát, hogy a szárazföldön, ahol a föld megálljt parancsol, a hegyen, ahol az ég a földdel érintkezik, imádságba merülve Jézus időzik. Jézus személyének közelében létezik ez a hely, ez a középpont, ahol a félelem elmúlik, és az emberek kapaszkodóra találnak. Csak az a kérdés, hogyan jut el hozzánk ez a tudás, és hogyan éri el gyakran oly szorongó létünket. Nem lehetséges-e, hogy ha valóban találkozunk azzal, ami megmenthetne minket, akkor az szó szerint kísértetnek tűnik, és abszolút abszurdnak, ha meg kellene próbálnunk arra hagyatkozni, és hogy az, amiről az imént még azt hittük, hogy ismerjük, eltorzultan és rémisztően közelít felénk?

Éppen így jelenik meg ebben az evangéliumi szakaszban Jézus alakja. Egyenesen valami rettenetes a tanítványok számára, válasz a félelmükre, de olyan válasz, amelyre nappal sosem lennének képesek: „Ne kapaszkodjatok már a csónakba, épp ellenkezőleg, hagyjatok végérvényesen veszni mindent, amit különben kapaszkodónak tartanátok! Még jobban szolgáltassátok ki magatokat! Adjátok át magatokat egészen, és fenntartás nélkül tegyétek ki magatokat a szél és a hullámok veszélyeinek, teljesen védtelenül!"

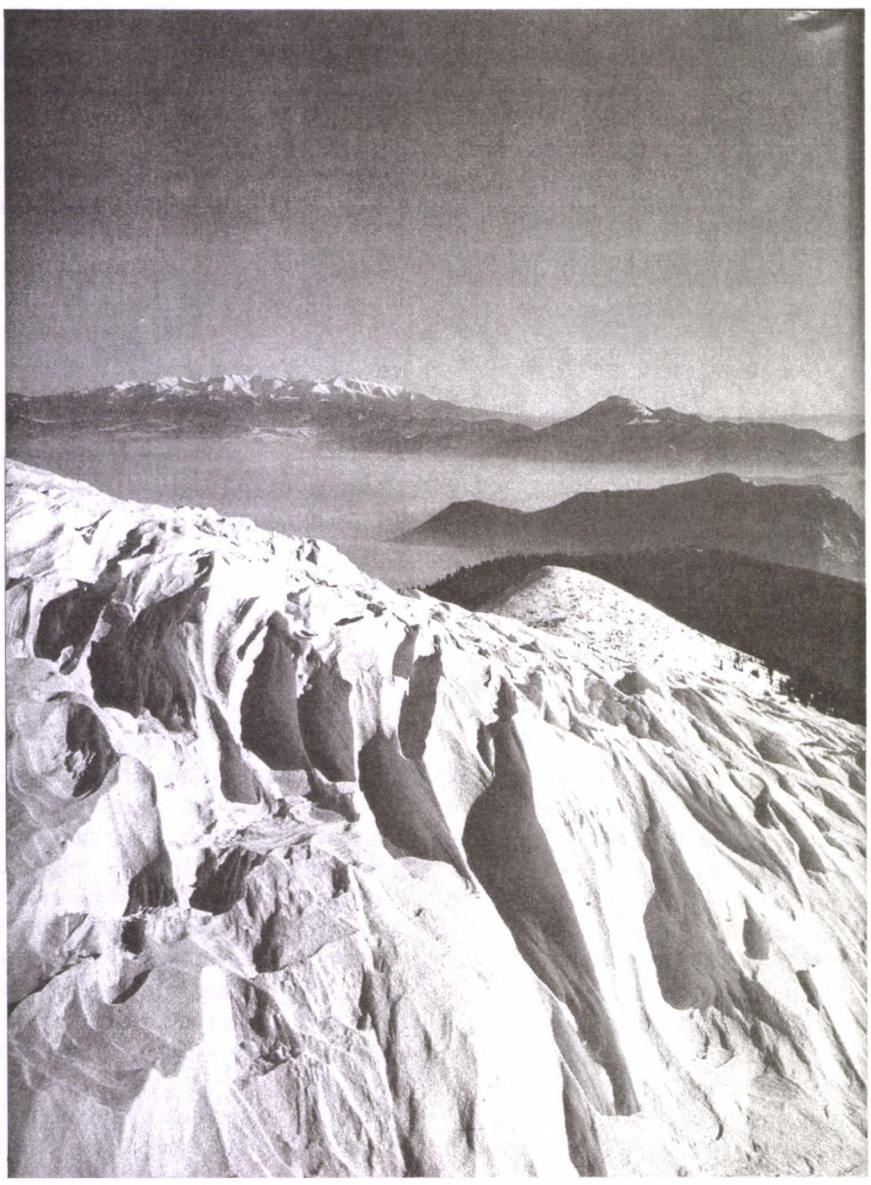

Merészkedhetünk-e ilyesmire? Értelmes gondolkodásunk alapján semmi áron, álmaink üzenete szerint – ahogy azt Jézusból kiindulva álmodni merhetjük – feltétlenül. Újból és újból alkalmunk lesz megállapítani, hogy életünk valóban nagyon veszélyes pillanatait nem kerülhetjük el. Eljön az idő, amikor *nem* úszik majd gerenda életünk tengerén, lesz majd olyan veszélyhelyzet és kiszolgáltatottság, amely elől nem futhatunk el, és mégis lehetséges, hogy Krisztusra tekintve, szemünket állhatatosan arra az alakra szegezve, amely a másik partról közelít felénk, kimerészkedjünk az élet e szakadéka fölé, és alvajárókként átmenjünk rajta. Csak egy pillanatra kell elfordítanunk tekintetünket attól a személytől, aki azt mondja, amit különben csak Isten mond: „Én vagyok", csak egy pillanatra kell félrenéznünk, és észrevennünk a hullámok robajlását és rohamát, és máris egyre mélyebben süllyedünk a félelem örvényébe.

Mi más a hit, mint tovahaladni a félelem és a halál vizén, állhatatosan az Úrra tekintve? Akkor át fogjuk élni, hogy visszatalálunk ahhoz az aprósághoz, amibe eredetileg kapaszkodni akartunk. És mindenekelőtt azt fogjuk átélni, hogy a vihar elcsitul, az ellenszél eláll, és csend lesz.

Ne foglalkozzunk most azzal, mit tudott mondani a korai egyház néhány évtizeddel Jézus halála és feltámadása után. Ám minden egyes ember életében éppúgy érvényes, mint az egyház egészének életében: Jézusra tekintve semmilyen nagy félelem nem éri meg, hogy görcsös kapaszkodással, összegörnyedéssel és ülve maradással válaszoljunk rá, mert lehetséges, hogy átlépjük azokat a határokat, amelyekről úgy véltük, megálljt parancsolnak, és lábunkat aztán sosem járt, és látszólag járhatatlan földre tegyük. **Eugen Drewermann**

Forrás: Taten der Liebe,1995, 58–65.

ELŐFIZETÉS!

Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy legkésőbb ***2007. január 31-ig*** újítsák meg előfizetésüket. Az egyes számok ára – adományozóinknak köszönhetően – 200,– Ft marad, tehát az *éves előfizetés* **1200,– Ft**, illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt* **2000,– Ft.**

Többletbefizetéseket vagy adományokat ezután is szívesen elfogadunk.

Kérjük, hogy az utalvány címzésében Kovács László és az „Érted vagyok" nevét egyaránt tüntessék föl.

Merza József

Annavölgyi emlék

(III. rész)

5. Értelmiséget az egyháznak!

Nagy baj, nagyon veszélyes dolog, ha egy társadalom vezető rétege irányvesztésről, értékzavarról, a morális ítélőképesség hiányáról panaszkodik. A tudomány halála, ha a tudós anyagiassá válik, a múzsa is elnémul, ha a költő másodállást vállal. (1) Vajon nem az-e a baj, hogy minden társadalmi átalakulás ellenére megőrizzük a múlt egy téves beidegződését? Azt, amit Bibó István oly világosan elmondott: az önmagát értelmiséginek nevező réteg nem látja valódi helyét, feladatát. Akár Franciaországban, akár a Szovjetunióban „úriemberen” elsősorban nemest értenének, középosztályon elsősorban középvagyonú polgárt, értelmiségin azonban különleges szerepkört betöltő embereket, akiknek akár kiváltságos, akár közepes, akár alacsony az életvitele, helyüket elsősorban az értelmiségi szerepkör határozza meg. Az *úr* hűbéri-rendi jelenség, a *középosztály* kapitalista-osztálytársadalmi jelenség, „az *értelmiség* örök emberi szerep”. „Az értelmiségi réteg mai legkeservesebb sérelmei” – írta Bibó 1947-ben – „jellegzetesen a helyét vesztett *úr* sérelmei: a cselédek tiszteletlenek, a házmesterné beszüntette a kezét csókolomot, egyes szakmunkásoknak nagyobb a fizetésük, mint a diplomás közalkalmazottaknak stb. ... Mindez azért lehet így, mert a magyar ... értelmiség nem a tanult földmívest, a remekelő kézművest, a kiváló szakmunkást érzi legközelebbi rokonának, hanem az uraknak azt a változatos skáláját, amely a vidéki földbirtokoson kezdődik, az úri szélhámoson végződik, s magában foglal mindenkit, aki életét és helyét a világban ... rangra alapozza, nem pedig a maga személyes, szakmai teljesítményére.” (2)

Nem állítom, hogy Bibó szavai változtatás nélkül érvényesek minden mai helyzetre. Két lényeges észrevételt azonban kiemelek azért, hogy összegyűjthessem egy építő magatartás ismérveit. Az egyik mozzanat azt fejezi ki, hogy foglalkozásokkal és rangokkal szemben értelmiséginek lenni örök emberi szerep: értelemmel fordulni a világ felé, megérteni és alakítani azt, még ha ez utóbbit szó szerint nem mondja is a szöveg. Túllépni a foglalkozás korlátain, s értelemmel gondolni át a természet és társadalom problémáit. A jól kvalifikált, de szellemi képességeivel rabszolga- vagy bérmunkát végző ún. értelmiségi tehát nem értelmiségi, mert ő is csak termel, de igazában nem alkot. Az értelmiségi meghatározásában tehát nem az egyszer megszerzett diploma a döntő, nem a besorolás, az íróasztal vagy a fehér gallér, hanem az értelem bírása és használata. Nem csodálom tehát, hogy a jövő szempontjából optimista Vitányi Iván majd negyven évvel később attól a Gramscitól kölcsönzi a terminológiát, aki az értelmiség legfőbb kritériumát az értelemben látta. Az a gondolkodó ugyanis, aki az emberiség jobb sorsáért küzd, legyen az Gramsci, Bibó vagy Vitányi avagy Veres Péter, felismeri, hogy az önzetlen harcban kik az ő rokonai, harcostársai. „A tiszaladányi parasztokban, elsősorban a Csikai testvérekben, olyan embereket ismertem meg, akik különböztek mindattól, amit addig parasztinak tudtam. Okos, tájékozott, művelt emberek voltak, többet olvastak, mint nem egy értelmiségi, világosan látták a társadalmi problémákat, nyíltan és őszintén beszéltek.” „Megismertem őket, s én, az úrifiú, egyszerre úgy találtam, hogy inkább tartozom hozzájuk” – így Vitányi. (3)

„Nagy gondunk, hogy a burgenlandi magyarságnak nincs értelmiségi rétege” – mondja Szeberényi Lajos történész-tanár, a burgenlandi magyar népcsoport Nemzetiségi Tanácsa elnökhelyettese. „Márpedig egy kisebbségi népcsoport fejlődése attól is függ, milyen széles értelmiségi réteget tud magáénak. Enélkül meggyöngül az ellenállóképessége” (4) – fűzi hozzá a riporter. Megtoldom: nemcsak egy kisebbségi népcsoport, nemcsak egy kis ország, nemcsak egy nagy ország, hanem az egész világ fejlődése függ attól, van-e értelmisége, van-e tíz igaz, önzetlen embere. Van-e elitje, amely tudja, mit akar tenni, s amely minden másnál fontosabbnak tartja, hogy megtegye azt, amit tenni kell. Nem sandít sem jobbra, sem balra, pénzre vagy megtiszteltetésre, formákra és elismerésre. Eposzt akar írni, és nem pénzért szonettet, ívhonoráriumért regényt. Semmiért sem szabad lemondani a belső hit ápolásáról, a belső hit szellemében való életről. Amikor az eliten, a gondolkodó, vezetésre hivatott értelmiségi rétegen „elhatalmasodik az az érzés, hogy mindenekfelett az emberek színe előtt kell helyt állnia”, akkor ereje gyengül, a gazdag és teljes emberi élet lehetőségei lassan bezárulnak előtte. Mert „amíg teljesítőképessége töretlen, addig úgy érzi, hogy mindenekelőtt nem az emberekkel, hanem azokkal az értékekkel szemben kell készenlétben lennie és számot adnia, amelyeket képvisel”. (5) Csak megzavarodott társadalmi viszonyok között fordulhat elő, hogy az addigi elit más rétegek életformája, kiváltságai után vágyakozzon.

Az is döntő, hogy a gondolkodó elit tud-e tábort gyűjteni, akármekkorát is. A lényeg az, hogy van-e közössége, van-e közösségi ellenőrzése, van-e gondolati magvainak közösségi termőföldje, van-e alkotó kritikájának belső kritikája? Felerősíti-e az eszme hangját, hogy messzire hallatsszék? Szenzációs dolog ez: „Pesten jártamban azt is megtapasztaltam, hogy másutt is vannak hasonló csoportok: egy nagyobb mozgalomba tartozom tehát, amelynek közösek az eszméi és a céljai. Ment az ember az utcán egy Veres Péter-kötettel vagy egy Bartók-kottával a hóna alatt – és megszólították: ha én láttam ilyet, én szólítottam meg másokat. Első pillantásra testvért láttunk egymásban, akivel összetartozunk.” (6)

Amikor az eszme felfut, akkor testvéreket és tanítványokat keresünk. A megbecsülés hiányáról való panaszkodás nem az emelkedő ág jellemzője. Aki egyszer valódi, élő közösség tagja volt, az soha nem feledi azt, később is, ha másképp is, de megvalósítandó modellként nézi, reménye van benne. Érdemes egy hosszabb szakaszt idézni Vitányi ebbéli tapasztalataiból.

„Valaki azt javasolta, menjek el a KIE-be. El is mentem, és itt kerültem először olyan közösségbe – a családon kívül –, amellyel azonosítottam magam.

A Keresztény Ifjúsági Egyesület kiskunhalasi szervezete akkor ala-

kult. Egy Péter Balázs nevű fiatalember szervezte, foglalkozására nézve cipészsegéd, akinek négy polgárija volt, semmi több. Az ifjúsági vezetésre sem képezték sehol, mégis jól csinálta. ... Volt egy kis székházféle, ... ott jöttünk össze, hetente kétszer-háromszor, olykor még többször. A KIE alapelvei szerint mindenki tag lehetett: diák, iparos- és parasztfiú, még csak az sem volt feltétel, hogy protestáns legyen (valóban voltak más vallásúak is, de ezt soha senki nem firtatta). Mindenki egyenlő volt. Az első hely, ahol nem kellett magamat úrifiúnak éreznem, mert a különbözőségemre nem figyeltek oda, meg volt engedve. Legfeljebb az következett belőle, hogy nekem többet kellett szorgoskodnom, ha irodalomról volt szó, de ez nem előjog volt, hanem szolgálat.

Péter Bazsi tehát nagyszerűen vitte az egyesületet. Igazi vezető volt, mindenre figyelt, mindenkivel érdemben beszélgetett. Mindannyian tegeztük és idősebb testvérünknek tekintettük. Először csak amolyan csapatfoglalkozásokat tartottunk (bibliaórával, valamely téma megvitatásával), majd egyre sokoldalúbb tevékenységbe fogtunk. Vasárnaponként kirándultunk, hétköznap pedig a szegényeket látogattuk. Halas olyan kerületeibe mentünk el, ahol nagyon szegény családok éltek. Arról tudakozódtunk, mit segíthetnénk, s ahol lehetett, segítettünk is. (Nyilván az egyház támogatásával, hiszen élelmiszert, ruhát vittünk.) A kegyességen kívül azonban volt valami tényfeltáró szenvedély is ebben a munkában, legalábbis abban, ahogy a tapasztaltakat megbeszéltük. Nem tudom, mit tudhatott Péter Balázs a falukutatásról, de úgy irányította a dolgot, mintha tudott volna róla. Számomra mindenesetre döbbenetes élmény volt. Addig is tudtam, hogy vannak szegények, de a nyomor és a társadalmi alávetettség valósága most ütött meg először.

...Elgondolkozom ma is néha, vajon másként alakult volna az életem, ha nem kerülök a kiskunhalasi KIE-be? A dolog annyiban mégsem sorsszerű, hogy akkoriban voltak más hasonló közösségek is, amelyekben ugyanezt az élményt meg lehetett volna szerezni. De, hogy akkor és ott ez mégiscsak így sikerült, az bizonyára sok mindent meghatározott. Ott kaptam fogalmat először arról, mi a közösség, s ott sejtettem meg valamit abból, mi a nép.

Amikor év végén bejelentettem Péter Bazsinak, hogy elmegyek Halasról, és Sárospatakon járok majd iskolába, *komolyan beszélt* velem. Arra buzdított, hogy amit náluk tapasztaltam, próbáljam megteremteni Patakon is. És természetesen mindenütt, ahová majd kerülök." (7)

Mondjam azt, hogy ez az apostolság szelleme? Amit itt tapasztalsz, valósítsd meg másutt, és természetesen mindenütt, ahová kerülsz! Nem veszett el az az ember, aki ama bizonyos változó anyagi és egyéb erőterek hatásában ezt a közösségi élményt formálja világossá.

Mi köze van mindennek az egyházhoz? Az, hogy az élő szervezetek felépítésében, működésében sok hasonlóság van. A történetünkben is. A háború után nemcsak a társadalom kezdett új életet, de új életet akart kezdeni az egyház is. Ha nem is olyan harsányan és öntudatosan, hanem inkább félve, a múlt hibáival megterhelve. De az új társadalomban megszerveződött közösségekkel egyidejűleg – még ha sokkal kisebb mértékben is –, a hívő fiatalok is megtalálták egymást, s közösségileg ugyanúgy átélték azt a hivatást, hogy nekik kell megforgatniuk a világot. A keresztény kisközösségek élete sem volt töretlenül fejlődő, megtorpanások, zsákutcák itt is akadtak. Lett elit, amin a legidőszerűbb tennivalókat a hithez leghűségesebben megfogalmazó réteget értem, s ez az elit, a maga útján, szintén megtette a negyven esztendőt. Mire jutott? Hogyan értékeli munkáját, helyzetét? Milyen lesz a közérzete, ha látja, hogy a jézusi gondolatot még az egyházban is csak egy keskeny vonal képviseli a történelmen át, s ez a vonal kihívja mind a külső, mind a belső támadásokat? Kudarcélménye lesz, mert a világban, de még az egyházban sem jutott semmire? Jó, a világban, tegyük fel, nem is akart sem gazdag, sem nagy lenni, bár – tegyük hozzá – az anyagiak kérdését, a napi gondok hordásának kérdését másként látjuk középiskolás, egyetemista, illetve néhány gyerekes szülő korunkban. Ámde vajon melyikünk ne vágyna elismerésre, megbecsülésre, vagy már csupán arra, hogy békét hagyjanak neki abban az egyházban, amelyért mégis csak tett valamit. Ha már főpap vagy teológiai professzor nem kíván is lenni, vajon nem esne-e jól a szellemi, morális jutalom aprópénze? Ugyanolyan idiótává kell lennie, mint Gyarmati tudósa, vagy öngyilkossá, mint Asperján professzora? Ez nem szóvirág, mert a negyven év alatt volt már ilyen kudarcba fulladt papi élet, s ha a lelki halált még szörnyűbbnek tartjuk, akkor csak bővül a szerencsétlenségek száma. Még az egyházon belül is igaz a Shakespeare-idézet, miszerint „az Érdem itt koldusnak született, és hitvány Semmiségre pompa vár, és árulás sújt minden szent hitet"? Nagyon nagy a kísértésünk arra, hogy ha már valamit odaadtunk Istennek, megpróbáljuk a fizetség egy részét az emberektől, az egyháztól előre megkapni. Ha nem kapjuk meg, akár valamilyen elvont formában sem, akkor letörhetünk, rezignálttá, fáradttá és keserűvé lehetünk, s ezt a levegőt ráárasztathatjuk közösségeinkre is. Meg nem értővé, feszültté, követelőzővé válhatunk, elvárás helyett be akarhatunk vasalni valamit másokon, talán éppen azért, mert mi nem, vagy mi sem tettünk vagy kaptunk meg egyéb dolgokat. Amint áldozatnak lenni önmagában nem erény, ugyanúgy tudnunk kell, hogy a történelem által elénk adott szerephez felnőni kemény erkölcsi próba. (8) A feladatra, a vállalt szerepre igent mondhat az éretlen ember is, de a szerephez – amely lehet, hogy mindig, örökké meg fog haladni minket – nos, a szerephez hűségesnek maradni élethivatás, örökös értelmiségi munkát feltételező tevékenység. A szerep és az azt betölteni akaró ember eredményei között állandó a feszültség, s mindezt befolyásolja az a bizonyos külső erőtér, amelyben életünk eltelik. A jellem, amely elvállalja ezt a feszültséget, nem adottság, hanem küzdelem eredménye. A jellemes ember tudja, hogy a megnyugvás itt a földön nem érhető el. A „mindig kételkedni" szükséges parancs, saját tegnapi igazságunkban is, de legalább minden lényeges kérdést újra és újra fel kell tenni. (9) Azért kell feltenni, hogy holnap is tudjunk élni, cselekedni, hogy a holnap számára is ki tudjuk bontani az igazságot. Elsősorban nem prédikálni vagy ostorozni kell, hanem feltárni a valóságot, minél objektívebb módon. Az értékes, a becsületes embert ezzel nyerjük meg. Azokban nincs sok köszönet, akik prédikációkra, engedelmeskedtető ostorozásokra mozdulnak meg. A valóban értelmét használó ember törekedni fog, hogy a jót válassza. És a vállalt jóért odaadja pénzét, nagyságát, amint minden mozgalom teszi felfutó korszakában. A lerámolás tehát a feladatunk? Ha jobb nincs, ám legyen! De a lerámoló prófétánál többet tesz az, aki mindig meg tudja mutatni a holnapi célt, aminek az erejében önként vállaljuk mindazt, ami miatt – perspektíva hiányában – keserű költői sorokat idéznénk.

Azért kell értelmiség az egyházban, hogy az egyház ne tűnjön el a Föld színéről. Azért kell értelmiség az egyházban, hogy ha az emberi ostobaság és hiszékenység még tovább éltet hazug tartalmakat, formákat az egyházban, akkor legyen, aki megszabadítsa

ettől. Azért kell értelmiség az egyházban, hogy amikor a küzdők egy csoportja megfárad vagy elkeseredik, akkor legyenek olyanok, akik lerámolás helyett az emmauszi út és vacsora légkörét varázsolják elő, amelyben lángol az ember szíve a történések *értelmének* hallatán.

Az egyház értelmiségén – ugyanúgy, mint előbb – azokat értem, akik használják az értelmüket. Ebben a felfogásban ismét egymásra talál a földműves, a kézműves és a szellemi munkás, ha Istentől kapott értelmével kutatja Isten terveit. S mert az igazság kimondásához nincs előre váltott jog, az igazság kimondása, birtoklása nem fűződik álláshoz, ranghoz. Korábbi igazságok egész sora sem igazolhatja a tévedést, s az értelmiség feladata, hogy ezt tudja, képviselje. Végezetül, az értelmiségnek elég értelmesnek kell lennie ahhoz, hogy azt is tudja, mi annak a sorsa a világban, akibe beleáradt Isten Értelme.

„Kik csinálták az ötvenes éveket?" – kérdi Litván György az ÉS-ben. Én is, válaszolom, mert 13-tól 53 éves koromig csináltam a 60-as, 70-es éveket is, meg a 40-es és a 80-as évek felét. Akár semmit sem tevésemmel, akár mindennapi tanulásommal, munkámmal. Együtt éltünk ebben az országban hívők és nem-hívők, új eszmék iránt lelkesedők, arra életüket feltevők, indulókat éneklők, illetve hűségimákat mondók, konzervatívok és reformerek, veteránok és veteránokat félreállítók, jellemesek és karrieristák. A java a szívét, lelkét beleadta, ezért cseng számomra ismerősen minden őszinte hang és érvelés, ezért próbáltam profán indítással eljutni olyan vizsgálati szempontokhoz, amelyekkel érdemes végignézni saját indulásunkat és életünket, mai helyzetünket, gondjainkat, bánatainkat, sérelmeinket, s az értelem Lelke segítségével meglátni előrejutásunk következő lépését.

6. Isten Szent Lelke, szállj ránk!

Jusztinosz, a második századbeli görög apologéta, 155 körül írt művében így lelkesedik: „Mert minden, amit bárki helyesen mondott, az miénk, kereszténveké: mivel mi Isten után a születetlen és kimondhatatlan Istentől való Értelmet imádjuk és szeretjük, ki értünk emberré lett, hogy szenvedéseink részeseként gyógyítson minket." (10) Micsoda elfogulatlanság és nyitottság sugárzik ebből az emberből 1800 év után is! Bárki mondhat állításokat, és a keresztény ember elfogadja, csak helyes, valóságnak megfelelő legyen az, amit mondott. Éppen 1800 évnek kellett eltelni, hogy ismét tisztességgel elmondhassuk Jusztinosz szavait, hiszen az út az ő világosságától az Index librorum prohibitorumig, azaz a tiltott, indexre tett könyvek jegyzékéig vezetett, s ezt az indexet csak pár évtizede szüntettük meg. A Hivatal ezen a friss evangéliumi szellemen is elvégezte denaturáló, embertelenítő munkáját, kétségtelenül a legnagyobb jószándékkal. Mennyi mindentől esett el Isten népe, mennyi igazságot ismert fel később, vagy már túl későn csupán azért, mert a Felelősök attól féltek, hogy Isten szava nem képes helytállni azzal az üzenettel szemben, amelyet a Lélek a természeten és a világi, Jézusról nem tudó gondolkodókon át nyilvánított ki. De 155-ben a hittartalom és a róla való beszéd még nem volt monopólium. Jusztinosz tehát akadálytalanul lelkesedhet Szókratészért, „akinek nem hitt senki". Szókratész az „embereket ... arra tanította, hogy ... értelemmel próbáljanak eljutni (az ismeretlen Isten) megismerésére". Mások is voltak, „akik Krisztus előtt éltek, (és az) emberek javára az értelemnek megfelelően igyekeztek szemlélni és megítélni a dolgokat, de mint istenteleneket és különcöket mégis bíróság elé állították őket. Közöttük ... a legkiemelkedőbb Szókratész volt, akit ugyanazon vád alapján állítottak bíróság elé, mint most bennünket" – mondja Jusztinosz; „azt hozták fel ugyanis ellene, hogy ... a város által elismert isteneket elveti." (Szókratész) „a tanításáért halt meg ... Krisztusban(!), akit Szókratész is részlegesen ismert." (11) Hogyan? – kapja fel a fejét az ember. Jusztinosz nem tudja, hogy Szókratész időszámításunk előtt 469-től 399-ig élt? Krisztust nem ismerhette!

Jusztinosz azonban jól tudja ezt, oda is írta ezt a szót: „részlegesen". Mert bár Szókratész személyesen nem ismerte Krisztust, de értelme által részlegesen igen, „hiszen (Krisztus) az értelem, aki volt és van, aki mindenben jelen van..., (akinek) nemcsak filozófusok és irodalmárok adtak hitelt..., hanem kézművesek és egészen egyszerű emberek is, akik dicsőséget, félelmet és halált egyaránt megvetnek, mert Krisztus a kimondhatatlan Atya erejéből való". Persze, hogy részlegesen ismerték, hiszen akár Szókratész, akár Platón „a magvakat elvető isteni Értelem egy része alapján észrevett valami hasonlót, és azt jól elmondta, de a nehezebb dolgokban már egymásnak ellentmondóan vélekedtek, amivel megmutatták, hogy nem birtokolták az átfogó tudományt és a megcáfolhatatlan ismeretet". Mert „minden Író az Értelem beleültetett magva révén láthatta valamelyest homályosan a dolgokat". (12)

Leszűröm az általam most fontosnak tartott tényeket. Először is Krisztus az Értelem is, és mindenki, aki a valóságnak megfelelő, értelmes állítást tud megfogalmazni, az ismer valamit Krisztusból, aki az igazság. Másodjára: tükörben látunk, homályosan, minden gondolkodó, legyen az nem-keresztény vagy keresztény, csupán egy darabját képes megragadni és kifejezni a teljes igazságnak. Így cseng egybe Jusztinosz mondanivalója Páléval vagy Max Planck-éval. Harmadjára: ez a látás szellemi közösséget hoz létre az emberiség gondolkodói között, mert Krisztus felfedett igazsága a kapocs, a felfedett igazság Krisztusban a kapocs közöttük. Így mindenki, aki becsületesen ragaszkodik a megtalált igazsághoz, az Krisztushoz kapcsolódik. Negyedjére: a Krisztusban felismert igazság összekapcsolja a filozófust és az irodalmárt a kézművesekkel és az egészen egyszerű emberekkel. Ötödjére: az értelem nemcsak az úgynevezett „művelt embereké", hanem mindenkié, aki befogadja. Hatodjára: az isteni Értelmet befogadó emberek dicsőséget, félelmet és halált egyaránt megvetnek, készek önmaguk feláldozására.

Krisztushoz fordulni, Őt megismerni elég ahhoz, hogy túljussunk a nehéz időkön. A Krisztust részlegesen ismerő Szókratész méltósággal fogadta a vádat, hogy elveti a fennálló hivatalos teológiai tanítást. Méltósággal fogadhatta, mert az ő igazsága nagyobb volt, igazabb volt, mint bírái. Az első keresztényeket is ugyanezzel a váddal állították törvényszék elé, s minden rendű-rangú hívő meg tudott állni a vádlók előtt, mert igazabb igazsága volt, mint a hatalom embereié. Az idők végezetéig mindenki megállhat majd az istentelenségről szónokló bíróságok előtt, ha igazsága teljesebb lesz, mint azoké, akik a katedra magasán ülnek. És ennek a teljesebb igazságnak elégnek kell lenni a csüggedtséggel, a depresszióval, a megzavarodottsággal, a kimerültséggel, a semmibe való elmenekülni akarással szemben.

Isten Szent Lelke, szállj ránk!

A Fiú már majdnem 2000 éve nincs közöttünk. Nem tartozunk azok közé, akik láthatták Őt, hallhatták igazságát, és az igazság erejében tanúságot tehettek róla. De őrzöm a kezemben a múlt tanúinak üzenetét, és minden helyzetben, újra és újra igyekszem belőle megismerni a mának szóló igazságát. Őrzöm polcaimon az értelemre ébredt ember minden igaz megisme-

rését, mert Isten ott van a tudás lapjain. Az elmélkedés és az ima műhelyében születik meg a látásom, az elhatározásom, amely egyesíti tudásomat és akaratomat a cselekvésre. Mi a hatóerő, az ismeretlen tényező, amely egységbe hozza az igazságokat, megmozgatja lelki erőimet, ellenőrzi terveimet, majd munkára, tanúságtételre mozgósít? Ami láttat és megvalósít, tanácsot ad és segít dönteni, felszítja lelkesedésemet, bátorságot ad? Mi az a hatóerő, amely megvan a Krisztus igazságára ébredt filozófusban és kézművesben, irodalmárban, és földművelőben?

Isten Lelke, a lelkiismeret.

Ahogyan minden igazság és megértett dolog az Értelem, a Krisztus egy darabja, úgy a bármely embert igaz cselekedetre vezérlő lelkiismeret Isten Lelkének egy darabja, azaz Isten Lelkének hatása az emberben. Bármely emberben, aki nem vakította meg a szemét igaz tények előtt, aki nem küzd szántszándékkal az igaznak megismert tények elfogadása ellen, aki nem dacol gőgösen az igazság megvalósításával szemben. A Lélek által ismertem meg a Hegyi Beszéd tanítását, a lelkiismeretem igazolja, hogy boldogok azok, akik szegények, szelídek, akik sírnak, éhezik a *dikaioszünét*, irgalmasok, tisztaszívűek, békességcsinálók, üldözöttek. Nem lehetek lelkiismeretes ember, ha nem teszem azt, amit igaznak, valóságosnak ismertem meg. *Ennyi* az egész, és semmi más. Semmi misztika és látomás, ködös transzcendencia, tömjénfüst vagy ájtatosság. Szakrális terminológia vagy öltözék. Ezt mindenki érti, ezt mindenkinek érteni kell, aki nem a Sátán cimborája. Leülök egy másik ember mellé, vagy járkálok vele, és csak ennyit mondok: Légy lelkiismeretes! – és előre ment a világ. Ennyit kell mondani, így kell beszélni, érthetően, mindenki által érthetően, mint Jézus, amikor azt mondta: Többé ne vétkezz! Csak érthető tanítás köthet össze minden embert.

Isten Szent Lelke, szállj ránk!

Az embereknek elegük van a szónoklásból, a prédikációkból csakúgy, mint a parancsuralmi jelszavakból, az ideológiák és népvezérek agitációiból. Az emberek nem akarnak már szenvedélyesen hadonászó vezetőket látni sem ornátusban, sem egyenruhában, sem polgári öltönyben. Az embereknek elegük van a különféle hitek és ideológiák hamis prófétáiból. „A prófétálás nem időszerű" – mondják, mert észrevették, hogy a próféták meghíztak és gazdagok lettek, miközben milliók könnye folyt, folyik, és meg kell halniuk millióknak, akik hiába jöttek a világra. „A prófétálás nem időszerű" – ez a legfinomabb kifejezés, amit egy csalódott ember mondhat, ha felindulásában nem ragad korbácsot vagy géppuskát, hogy megszabaduljon butítóitól, elnyomóitól, vérszívóitól. A próféta csak egyféleképpen nézhet szembe a bázison összevert emberekkel: úgy, hogy őt is összeverték. A próféta csak akkor nézhet szembe a bázison élő kisemmizettekkel, ha neki sincs semmije: se pénze, se kenyere. A próféta csak akkor nézhet szembe a bázissal, ha tanúságtevő, ha lelkiismeretes, azaz a Lélek által vezetett ember, ha tanúságtevő arról a prófétáról, akit megöltek, pedig bűn nem volt benne, de egészen benne volt Isten Lelke.

Isten Szent Lelke, szállj ránk!

Hogy ne gondoljuk magunkat igaz prófétáknak addig, amíg parancsnak nem ismerjük azokat a törvényeket, amelyeket parancsba adtál! Hogy ugyanúgy tiltakozzunk a Lélekben a gazdagság ellen, mint a katonai szolgálat ellen! Tiltakozzunk a Lélekben a másokat sírásra vivők ellen, tiltakozzunk a Lélekben irgalmatlanság ellen, az ellen, hogy üldözzék azokat, akik éhezik és szomjúhozzák az Istennek tetszést! Jézussal közösségben élő lelkiismereti tiltakozók kerestetnek! És még többet érő emberek kerestetnek! Olyan embereket keres Isten, akiknek a lelkiismeretük nem hagy nyugtot mindaddig, amíg becsülettel be nem töltik azt a szerepet, amit a történelem által elébük adott. Ezek az emberek nem állnak meg a tiltakozásoknál, hanem építő műveket alkotnak, hogy jobb legyen a világ. Ehhez a Lélek adja majd az ötletet, s a lelkiismeretükben benn lévő Lélek fogja segíteni őket a megvalósításban.

Isten Szent Lelke, szállj ránk!

Nem mondom azt, hogy soha még ennyire nem volt szüksége a világnak, az embereknek, az egyháznak arra, hogy Lélekben igaz prófétái, azaz igazságra törekvő lelkiismeretes emberei legyenek. Azért nem mondom, mert mindig szükség volt rájuk.

Megállok, s ezt a két mondatot tanúként meghagyom.

E két mondat legyen tanúja a belőlem feltörő feszültségnek.

Soha még ennyire nem volt szüksége a világnak, az embereknek, Isten népének arra, hogy igaz, elszánt, félőrült prófétái legyenek – szeretném beleordítani elsősorban a saját fülembe, de mindenkiébe az egész világon. Soha még a Nagy Robbanás óta nem volt ennyire szükség a prófétákra! Mert ha nem lesznek jajongó és félőrült próféták, akkor ez a rohadt világ darabokra szakad, és a Természet vigyoraként szikrázik bele a jéghideg Semmibe. Ha nincs Isten, akkor egy groteszk játék halott tanúinak hullái szóródnak szét, de ha van, akkor a borzalmak órái következhetnek, hiszen megjelenik az Emberfia, és nem talál se hitet, se Földet, csak templomok és kegyszerek törmelékeit, megégetett, felakasztott, lefejezett, kerékbe tört, gázkamrában megfojtott dicső mártírok sírköveit.

Isten Szent Lelke, szállj ránk!

Innen nem mehetek el depresszióskén, sorsa miatt nyavalygó jó emberként. Elmehetek innen imában megrendülten, és elmehetek innen csak jajgatni tudó félbolondként. Mert még őrültnek is jobb lenni, mint semmit sem tenni a Fenyegetés ellen, ami véget vet a létnek. Még mindig jobb eretneknek minősülni, mint szó nélkül tűrni az értelmetlenséget. Még mindig jobb tönkremenni, mint együttműködni egy papi-politikai reakcióval, mint szövetséget kötni éhezők, szegények, megkínzottak, becsapottak feje felett a Nagy Mészárlásra. Még mindig jobb az embernek fehérre mosni ruháját a Bárány vérében, mint véres kezekkel állni oda az ítéletre. Mindig jobb az embernek életét adni a barátaiért, mint megölni ellenségeit.

Mindig jobb szeretni, mint örökre meghalni.

Hátha megmarad a világ!

Isten Szent Lelke, szállj ránk!

(Vége)

Jegyzetek

(1) Kovács Imre, Költő másodállásban. Magyar Hírlap, 1985. január 12., 4. old.

(2) Bibó István, Összegyűjtött munkái. 2. kötet. EPMSz (Bern) kiadása, 368. old.

(3) Vitányi Iván, Közösségeim. Valóság, 1984, 12. szám, 12-13. old.

(4) Tóth Sándor, Burgenlandi jegyzetek. Új Ember, 1985. január 13., 5. old.

(5) Bibó István, i. m., 343. old.

(6) Vitányi Iván, i. m., 10. old.

(7) Uo., 9. old.

(8) Ungvári Tamás, A halál nem alibi. Élet és Irodalom, 1985. június 14., 5. old.

(9) Vitányi Iván, i. m., 30. old.

(10) Jusztinosz, II. Apologia. Ókeresztény írók. 8. kötet. Szent István Társulat, Budapest, 1984, 131. old.

(11) Uo., 128. old.

(12) Uo., 128. és 131. old.

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Bravúr

Már többször is beszéltem nektek az én rossz unokaöcsémről, a kövér Puliszkáról. Már hétéves volt, tehát már növekedhetett volna egy kis jóság is a hája alatt, de még akkor sem bírt úgy elmenni a törpeházi galambok vagy macskák mellett, hogy rájuk ne ijesszen. Élvezettel gyötörgette a kistörpéket is. Ha szembejöttek vele, orron fricskázta őket, ha mellette futottak, elgáncsolta, ha mögéjük lopódzhatott, megrúgta őket, a patakban meg fürdéskor a víz alá nyomta a fejüket. Természetesen hazudozott is, mint minden effajta nagylegény, és egyszer nagyon megdöbbentett engem ezzel a kijelentésével: „Nincs olyan gyerek a világon, aki ne hazudna. Minden gyerek hazudik, és nincs abban semmi.” Én persze hevesen tagadtam ezt az állítást. Gyakran össze is kaptunk miatta, kétségbe ejtett, hogy örülne neki, ha csakugyan így volna. Ő meg annál nagyobb élvezettel, még diadalmasabb vigyorgással fújta újból és újból: „Minden gyerek hazudik! Nincs olyan gyerek a világon, aki ne hazudnék!”

Nem csodálhatjátok tehát, hogy megörültem a hírnek: Puliszkáék elköltöznek Törpeházáról. Valahol Miskolc mellett, egy bányában fog dolgozni az édesapja. Családunk lekísérte őket a vasútállomásra, és Puliszka rokoni szokás szerint jobbról is, balról is megcsókolt. Csak a fél arcát csókoltam meg, azt is csak úgy tessék-lássék. Nem tartottam megokoltnak a csókolózást olyasvalakivel, aki örül a rosszaságnak is, a fájdalomnak is. Észre is vette húzódozásomat. Láttam rajta, tudja az okát is, de még a kocsi ablakából is ugyanazzal a diadalmas vigyorral nézett le rám, amellyel harsogni szokta: „Minden gyerek hazudik!” Elfordítottam a fejem, és akkor sem néztem fel rá újból, amikor elindult a vonat.

Egy hónap múlva igen nagy meglepetés ért. Nem az volt a meglepetés, hogy írt nekem Puliszka, hanem a levél hangja: „Szeretett unokabátyám, kedves, jó Moha!” A befejezés meg: „Ezerszer csókol szerető és tisztelő unokaöcséd, Puliszka.” Minden hónapban jött tőle baráti és rokoni beszámoló, s végül is úgy magyaráztam meg magamnak ezt a melegséget és tiszteletet, hogy bizonyára az édesanyja mondja tollba leveleit.

Körülbelül egy évvel elköltözésük után hírül hozta édesapám, hogy Puliszka meg az édesapja Budapesten van átutazóban, és Puliszka másnap este kijön hozzánk egy napra. Elmondta azt is, hogy Puliszka édesapja reméli, jó hatással leszek a fiacskájára. Puliszka ugyanis még rosszabb, mint azelőtt. Bántja a kisebbeket, kínozza az állatokat, hazudozik. Ekkor én már tízéves voltam, szívesen nevelgettem kistörpéket, és édesanyám rám nézett: „Csakugyan, kisfiam... Tehetnél valamit.” De édesapám legyintett: „Ugyan mit tehetne? Még ha egy egész nyarat nálunk töltene Puliszka... Akkor talán hatna rá Moha. De egyetlen nap alatt semmit se érhet el. Lehetetlen.” Én még ma is vasvillaszemmel nézek a „lehetetlen” szóra, akkoriban pedig valósággal dühbe jöttem tőle. Hamarosan ki is találtam, mit tegyek. Puliszka bizonyára csak azért rosszalkodik, mert nem tudja, milyen szörnyűség a rosszaság. Hát én majd bemutatom neki.

Egymagam mentem le elébe a vasútállomásra, és mihelyt begördült a vonat, két meglepetés ért. Az egyik: hogy rossz híre ellenére milyen tiszta örömmel, jóságos arccal keresett engem Puliszka a kocsi ablakából. A másik: hogy levelei ellenére milyen gúnyos mosollyal kérdezte, mihelyt leszállt: „No, Moha, még mindig olyan hófehér angyalka vagy?” Tudtam mi a teendőm, és léha komolykodással ropogtattam a választ: „Természetesen!” Egy pillanatra zavarba jött, de azt hihette, tréfálkozom, és a nógrádverőcei utcán már nyugodtan lépegetett mellettem. Egyszerre csak szaladva szembejött velünk egy parasztfiúcska, én meg észrevettem, hogy Puliszka átteszi kis utazótáskáját a bal kezébe, jobb keze mutatóujját meg fricskára feszíti. Odasúgtam hát neki gyorsan: „Engedd át nekem!” – és amikor mellém ért a kisfiú, kitartottam a lábam fejét, elgáncsoltam. De tüstént oda is ugrottam hozzá, és felsegítettem: „Ó, te kis csacsi, hát egyenesen nekem szaladsz? Nem ütötted meg magad?” A kisfiú bámult: „De, Moha... Én úgy éreztem, mintha elgáncsoltál volna.” Nevettem: „Mert beleakadtál a lábamba, azért érezted úgy. Moha sohase gáncsol el senkit. Hiszen az rosszaság.”

Amikor továbbmentünk, Puliszka szinte rémülten vizsgálgatta az arcom: „Mi volt ez, Moha? Miért gáncsoltad el?” Igyekeztem olyan utálatosan vigyorogni, ahogy csak bírtam: „Mert szeretem hallani, ha puffan egy ilyen kis kölök!”

Mire felértünk Törpeházára, leszállt az este, s minthogy még nem kelt fel a Hold, majdnem teljesen sötét volt. Bemutattam hát Puliszkának egy játékot. Mögéjük lopóztam a sétálgató, vacsorai süteményüket majszoló kistörpéknek, kiütöttem a kezükből a süteményt, vagy megrúgtam őket. Amikor pedig ijedten és dühösen kiabáltak, jóságos Mohaként se-

gítségükre siettem: „Itt vagyok, csöppség! Ki bántott?” És kuncogva oda-odasúgtam Puliszkának: „Ugye remek muri?” Ő azonban egyre komorabb lett.

Ezen az estén kivételesen nem mosakodtam, és volt rá gondom, hogy hallja Puliszka, mit felelek édesanyám kérdésére: „Természetesen, édesanyám, már mosakodtam!” Amikor lefeküdtünk a fiúszobában, és elfújtam a lámpát – villany ekkor még nem volt Törpeházán –, Puliszka csöndesen és szomorúan megszólalt: „Nagyon megváltoztál, Moha. Azelőtt mindig azt mondtad, nem igaz, hogy minden gyerek hazudik, most meg magad is hazudozol és rosszalkodol. Hogyan lehetséges ez?” Vihogtam: „Úgy lehetséges, hogy ilyen voltam én mindig, te lüke. Csakhogy te még kicsi voltál, hát titkoltam előtted is. De tudtam én már akkor is, hogy igazad van, hogy csakugyan hazudik minden gyerek.” Puliszka hirtelen felült az ágyban, és szinte nyöszörögte: „De Moha... hiszen téged... mindenki jónak tart.” „Persze, hogy jónak. Éppen ez a trükköm. Így bármit csinálok is, énrám sose gyanakszik senki. De hagyj már durmolni, szevasz.” Mert akkor a „szevasz” volt az, ami ma ez a csúnya „szia”.

Másnap délelőtt, mialatt a patak partján úszónadrágot húztunk, néztem a lubickoló kistörpéket, és röhécselve kérdeztem Puliszkától: „Melyiket nyomjam először a víz alá? Választhatod a legerősebbet is, Rezedát, semmi bajom se lesz.” De Puliszka elsötétült arccal hallgatott, én meg elsőnek inkább a gyönge kis Mócikát választottam, tisztelt vendégem hadd háborodjék fel még jobban. Úgy tettem, mintha megcsúsztam volna egy sziklán a mederben, és mintha kényszerűségből tenyerelnék Móci buksijára. S miközben a víz alá nyomtam, rákacsintottam Puliszkára.

Amikor hazaértünk, édesanyám kiszólt a konyhából: „Szedjetek néhány érett körtét az ebédhez!” Hátramentünk gyümölcsöskertünkbe, és ott Puliszka nagy nehezen, akadozva, izgalomtól remegő hangon így szólt: „Ígérd meg nekem, Moha..., ígérd meg nekem, hogy megváltozol. Hogy nem rosszalkodol többé. Nem is hazudsz többé!” Nagyot dobbant a szívem örömömben. De gúnyosan vigyorogtam: „Miért ígérjem meg? Te talán nem hazudsz?” Puliszka hosszú ideig nem felelt. Nézte a kezem, amint próbálgattam a körtéket, melyiknek pattan le a szára az ágról. Aztán halkan megszólalt: „Rólam most ne beszéljünk. Énrólam senki se hiszi, hogy jó vagyok. De te ne hazudj, Moha! Legalább te ne. És légy jó ezentúl. Ígérd meg!” Megráztam a fejem: „Eszembe sincs megígérni.” Megszedtem a kosarat, és megindultunk a ház felé. De mielőtt a konyhához értünk volna, Puliszka megállt, és szinte önmagától kérdezte: „Hát most mit csináljak?... Olyan biztos voltam benne, hogy te jó vagy.” Ekkor láttam életemben először gyermek arcán kétségbeesést. De tudtam, ha elárulom, hogy komédiázom, most ugyan megnyugtatom Puliszkát, de elrontom a jövőt. Bevittem a kosarat a konyhába, Puliszka meg úgy ült le a konyha előtt a padra, és úgy bámult maga elé a levegőbe, mint akit mindenéből kifosztottak.

Már előző nap horoggá görbítettem egy vékony szöget, és szalagot kötöttem rá. Most meg ebéd után zsebre dugtam egy szelet kenyeret is, és szólítottam Puliszkát: „Valami nagyon murisat mutatok.” Bevezettem az erdőbe, arra a közeli tisztásra, amelyen Törpeháza galambjai szedegetni szoktak. Ráhúztam egy falat kenyérbelet a horogra, elrejtettem a zsineget a fű között, és kiáltoztam: „Tubi! Tubi! Tubi!”, tudtam ugyanis, hogy ilyen meleg délutánon a galambjaink messze tőlünk, a Szuvatos-patak szakadékában bóbiskolnak. Arra jött azonban Földigszakáll bácsi: „Mit csináltok, gyerekek?” Nem láthatta a zsineget, feleltem hát jó kisfiú ábrázattal: „A galambokat akarjuk etetni, hogy ne kelljen fáradniuk szegénykéknek a kereséssel.” Földigszakáll bácsi megsimogatott: „Jól van, te bonctani csoda, mert a szíveddel gondolkodol.” Megsimogatta Puliszkát is, és továbbment. Amikor eltűnt a fák között, Puliszka felkapta a horgot, zsebre dugta, és rám ordított: „Aljas disznó vagy te, nem bonctani csoda! Én legalább sose titkoltam, hogy rossz vagyok, de te az egész világot csalod! Pfuj!” Sarkon fordult, sietett a házunk felé, én meg örömtől repeső szívvel utána. Édesapja már megérkezett érte, szüleimmel beszélgetett a verandán. Puliszka odaállt mögéje, és ottmaradt egész délután. Este meg a vasútállomáson hiába csókoltam meg jobbról is, balról is, nem csókolt vissza még tessék-lássék módra se. A kocsi ablakában pedig elfordította a fejét, és akkor se pillantott rám, amikor elindult a vonat.

Hazafelé menet édesanyám megkérdezte tőlem: „Na, kisfiam tettél valamit Puliszka érdekében?” Az igazat még nem mondhattam meg, nehogy Puliszka is megtudja, de édesapám már meg is szólalt helyettem: „Ugyan mit tehetett volna? Egyetlen egy nap kevés az ilyesmire.”

Puliszkától soha többé nem kaptam levelet. Hírt azonban hallottam felőle a következő tavasszal. Nagynénénk, Borbála néni meglátogatta őket Miskolc mellett, és amikor hazatért, ezt újságolta: „Hanem az a Puliszka, bámulatos, hogy az mennyire megváltozott! Az a gyerek a szó szoros értelmében gyűlöl minden rosszalkodást! És annyira vigyáz, hogy mindig igazat mondjon!... De vajon miért haragszik rád, Moha? Ha rólad kezdtem beszélni, mindig kiment a szobából. Mi történt köztetek tavaly?” De még akkor is hallgattam. Meg ne tudja Puliszka, hogy rászedtem, hadd eresszen benne előbb minél több gyökeret a jóság. Nem is mondtam el neki soha. Magától jött rá életünk folyamán. Ma már ismét Törpeházán lakik. Tanítgatja az unokáit jónak lenni. Gyakran belátogat hozzám is, és nevetgél: „Nagy kópé voltál!” Nevetgélek vele én is: „Hát csak vigyázz, nehogy újból rosszalkodjál! Mert én még ma is ugyanolyan nagy kópé vagyok.”

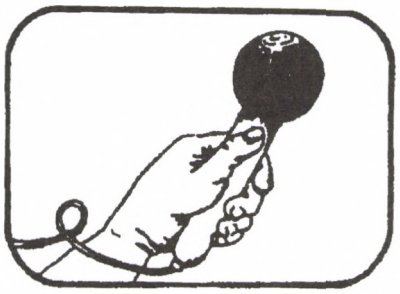

Hogyan keresik Istent a férfiak?

Interjú *Markus Roentgen* civil teológussal

Roentgen úr! Másképpen hisznek-e a férfiak, mint a nők?

Azt hiszem, igen. A férfiak másképpen közelítik meg a hitet. Gyakran mondják, hogy a nők mesterei a közvetett kommunikációnak, tehetségük van ahhoz, hogy virágnyelven tudjanak elmondani dolgokat, a férfiak viszont igen közvetlen módon hozzák szóba ügyeiket és témáikat. A hit és a lelkiség terén ez épp fordítva van. Itt a férfiak választanak kerülő utat, és inkább közvetve közelítik meg a témát. Egy példa: Ha meghirdetnék egy szemináriumot ezzel a címmel: Hogyan imádkozol férfiként?, csak igen kevés férfi jönne el. De eljönnek, ha kerékpártúrát ajánlok. S ha aztán mondjuk három napot kerekezünk a Rajna mentén, akkor legkésőbb a második napon előkerülnek az olyan témák, mint „Miből élek? Mi határozza meg az életemet?”, és ekkor már egyáltalán nem probléma, hogy összeüljünk, beszéljünk erről, és énekeljünk meg imádkozzunk is.

Tehát férfiakkal nem olyan egyszerű elérni ezt?

Nem. Az egyházi ajánlatokkal vagy egyházi intézményekkel kapcsolatban a férfiaknak előbb szert kell tenniük arra a benyomásra, hogy megfelelő a légkör, és a vezetővel minden rendben van. Ha aztán még az az érzésük is támad, hogy a csoportban védelmet kapnak, akkor előbbutóbb minden téma előkerül, még a vallásiak is, amelyekben sok férfi nem érzi biztonságban magát. De ha sikerül férfiakkal férfitársaságban ilyen témákról beszélni, ez gyakran meglepő következményekkel jár: a férfiak ilyenkor nagyon is készek arra, hogy például lelkigyakorlatra menjenek, vagy továbbra is találkozzanak más férfiakkal. A férfiak igen sokszor úgy jutnak el a hithez, hogy pozitív élményre tesznek szert más férfiak társaságában.

Ha a férfiaknak védelemre és biztonságra van szükségük ahhoz, hogy beszélni tudjanak a hitükről, akkor ez azt jelenti, hogy a hit meglehetősen sérülékeny terület a férfiak számára?

Nagyon is vannak olyan férfiak, akik beletagozódnak szilárd egyházi közösségekbe vagy társadalmi csoportokba, és ezekben magától értetődően együtt ünneplik az áthagyományozott, értékes szertartásokat és ünnepeket. Ha azonban intimebbé válik a dolog, ha saját, egészen személyes hitükről kell beszélniük, akkor sok férfi félénkké válik. Egyrészt nem tanulták meg, hogy nyíltan beszéljenek erről, másrészt bizonyos belső távolság választja el őket minden vallási kérdéstől. A férfiakkal végzett lelkipásztori munkában igen gyakran tapasztaljuk, hogy az apák és gyerekeik számára rendezett hétvégi összejöveteleken, amelyek egyébként mindenütt virágzanak, teljesen magától értetődően merülnek fel vallási témák, s hogy az apák együtt imádkoznak a gyerekekkel, vagy vesznek részt istentiszteleten. A férfiak hirtelen észreveszik, hogy hiszen képesek erre, csak nem feltételezték magukról. A gyerekek pedig többnyire igen meglepődnek, hogy amit otthon jobbára az anyjuktól látnak, arra az apjuk is képes a maga módján. E hétvégéknek bizalmat kell sugározniuk. A vallási keresésben élő férfiak nem eleve készek arra, hogy egyszerűen kipróbáljanak valamit. Hiszen itt intim dolgokról is szó van, s a férfiak ebből a szempontból eleinte inkább palástolják tényleges álláspontjukat.

Például mi az, amit a férfiak – a nőktől eltérően – semmi esetre sem tennének meg?

Például a férfiak rendszerint nem lelkesednek a spirituális táncért. Egy férfiszemináriumon egyszer, egy istentiszteletet követően, szirtakit táncoltunk, tehát egy görög, közösségi férfitáncot. Az ilyesmi még elmegy, mert ez erőteljes tánc. De azért igencsak csábítgatni kell a férfiakat az ilyesmire.

Anselm Grün bencés szerzetes úgy véli, hogy a férfiak azt az erőt is keresik a vallásban, amit az egyházban hiányolnak, és hogy nem sokra tartják például a csoportos vallási beszélgetéseket egy gyertya körül.

A gyertyát azért csak-csak megbecsülik, ha hosszabb időn át vannak együtt, és megszokott férfitársaságban jönnek össze. Ilyenkor megszabadulnak bátortalanságuktól. De Anselm Grünnek biztosan igaza van abban, hogy a férfiak előbb érezni akarják az erejüket. Olykor azt mondom egy istentisztelet elején: Menjetek ki, gyűjtsetek fát, vegyétek a kezetekbe, s aztán kérdezzétek meg magatoktól, hogy mint férfiak milyen fából vagytok faragva. Beszéljetek erről! Igen gyakran teszik aztán a következő megállapítást: „Kemény kéreg, puha belső – én is ilyen vagyok.” A férfiak gyakran kezdik azzal, amit tudnak: sportosak, képesek valamit erősen megragadni a karjukkal, képesek valamit megcsinálni. Személyiségük puha, érzékeny és sebezhető oldala eleinte rejtve marad, de persze az is létezik. És a férfiak mélységesen akarják, hogy személyiségüknek ezt a részét mások is lássák és elismerjék.

Tehát nem lehet azt mondani, hogy a férfiak a vallás területén kerülik az érzelmeket vagy az érzelmes dolgokat?

Épp ellenkezőleg. Ahogyan a férfiak szívesen énekelnek is együtt, csak persze nem parancsszóra. A férfiak is keresnek valami szívüknek valót. Ez úgy van, hogy szabad idejében sok férfi el akar szakadni az íróasztalától, az aktáktól és a számítógéptől. Ki akarnak menni a szabadba, bicikliznek 15 kilométert, és először nem mondanak semmit. Csak ezután engednek a spirituális ösztönzéseknek, csak ezután készek egyáltalán arra, hogy magukról is mondjanak valamit. Egyszer hegyi túrán voltam férfiakkal. Amikor felértünk a csúcsra, felolvastam néhány sort Jézus színeváltozásának történetéből, amely, mint ismeretes, szintén egy hegyen játszódik. Aztán arról beszéltem, milyen fontos tapasztalat a férfiak életében a felemelkedés és lemenetel. Rögtön élénk beszélgetés alakult ki. A férfiak keresik is ezt a fajta közelséget.

Mit keresnek a férfiak a vallásban? Biztonságot? Erőforrást? Az élet értelmét?

Erőforrást egészen biztosan. Továbbá olyan Istent, aki mögöttük áll, és azt mondja nekik: „Jó, hogy létezel!” Olyan Istent, amilyen apát sok férfi kívánt volna magának, de nem adatott meg nekik. Olyan Istent szeretnének, aki kitart mellettük anélkül is, hogy valamit teljesíteniük kellene. Azt hiszem, a férfiak mélységesen vágyakoznak arra, hogy elfogadják őket olyannak, amilyenek – túl minden teljesítményen. Gyakran egyszerűen csak arról van szó, hogy ismét megtalálják az életbe vetett ősbizalmat. A férfiakkal végzett munkában ismételten azt tapasztaljuk, hogy a férfiak egyenesen arra vágynak, hogy képesek legyenek háttal más férfiak karjába zuhanni, akik elkapják

őket. Sok férfi először visszariad egy ilyen gyakorlattól. Hiányzik a bizalmuk. És aztán mély spirituális tapasztalatot jelent számukra, ha képesek elengedni magukat, és zuhanni. Ezért példának okáért a barátság mélységesen spirituális téma a férfiak számára.

Mivel abban is a bizalomról van szó?

Igen. A férfiak számára mély spirituális tapasztalatot jelent, ha létezik egy saját nemükből való ember, akivel bizalmas viszonyban állhatnak, akinek a társaságában kiléphetnek abból a szerepből, amelyet nyilvánosan játszanak. Férfikörökben ugyanis gyakran hallani ezt a mondatot: A bizalom jó, az ellenőrzés még jobb! Sok férfi szenved egy effajta apai hozománytól, mert az apja azt mondta neki: „Fiam, nem lehetsz túlságos bizalommal az élet iránt. Az életben harcolnod kell! Csak saját magadban bízzál!" Ha máshová helyezzük a hangsúlyt, és a férfiak megtapasztalják például azt, hogy mennyire fontosak a gyermekeik számára, és hogy a bizalom mély vallási tapasztalatot foglal magában, akkor fontos lépést tettünk meg. És ha a gyerekek, főleg a fiúk azt élik át, hogy megközelíthető és bizalomébresztő apjuk van, akkor később talán maguk is képesek lesznek kapcsolatot találni Jézus Abba-Istenével, az Apukával, ezzel a gondoskodó, bölcs apával, akinek női-anyai vonásai is vannak. És egyetlen férfi sem fogja azt mondani: Nem, én nem vagyok ilyen apa. A férfiak, ha egyszer apává lettek, egyszerre akarják felgyűrni az ujjukat, és akarnak gyöngédek lenni, egyszerre akarnak erősek és lágyak lenni.

Akkor a férfiaknak jobbára nehezükre esik az imádkozás, a bizalomteljes kapcsolat Istennel?

A férfiak ebből a szempontból gyakorta gyakorlatlanok. Ha rátalálnak saját vallási nyelvükre, akkor az első pillantásra kissé száraznak tűnhet, olykor nagyon egyszerűnek is, de többnyire nagyon hiteles és megható. Férfiak között még sosem tapasztaltam, hogy lekezelően mosolyogtak volna, ha egyikük kitárulkozott, és talán gyámoltalan szavakkal imádkozott a csoportban. Ellenkezőleg, inkább a tiszteletük érződött. Mindenesetre, ha valaki odajön, és úgy véli, nagy megtérésekről kell beszámolnia bőbeszédűen, akkor a többiek rendszerint kétkedve figyelik. A férfiak nagyon ügyelnek arra, hogy ha valaki mond valamit, az összhangban áll-e a személyiségével. A vallási szócséplésnek itt nincs esélye.

Egy nemrég megjelent tanulmány szerint azok a férfiak, akik inkább távol állnak az egyháztól, hisznek ugyan valamiféle Istenben, aki a világot teremtette, de ennek az Istennek végső soron semmi köze sincs az életükhöz. Úgy érzik, hogy önmagukra vannak utalva. Vajon az egyházilag elkötelezett férfiak esetében másképpen van-e ez?

Azok a férfiak, akik az egyházhoz tartozónak érzik magukat, teherbíró válaszokat keresnek a kérdéseikre. Meg akarják szólítani Istent, olyan partnert keresnek, akivel kapcsolatba tudnak lépni. Úgy vélem, az utóbbi tíz évben megállapíthatunk valami változást: az egyházilag elkötelezett férfiak ismét válaszokat keresnek, és nem annyira olyan teret, ahol feltehetik kérdéseiket. Ma sok férfi azt mondja: „A világ összetett, s nekem ezer kérdésem van. Ki ad megbízható és hiteles válaszokat?" Új támaszigényt figyelhetünk meg, s nem csupán fiatalok körében. De az „egyházias férfiak" csak abban hasonlítanak az egyházzal szemben kétkedőkhöz és a keresőkhöz, hogy valamennyiüknek nehezükre esik bizalmasan „Te"-nek szólítani Istent. Isten inkább elvont valóság marad számukra, egy elv, egy eredet, talán valamilyen végcél is. Hogy miképpen kell ezt pontosabban értelmezni, arról sokat vitáznak a férfiak.

Az említett tanulmány arra is rámutatott, hogy sok férfi nem képes kapcsolatba hozni a vallással és egy jó Istennel annak a világnak a kemény valóságát, amelyben helyt kell állniuk, és küzdeniük kell. A férfiak abban a feszültségben őrlődnek, amelyet a reális és az ideális világ között tapasztalnak, és aztán gyakran a kemény realitás mellett döntenek, „realista világképük" mellett, amint mondják, és kétkedően tekintenek a vallásra.

Ezért olyan fontos, hogy először is kifejezhessék ezt az élményüket. Az egyház képviselőinek nem szabad kimagyarázniuk ezt a nehézséget, vagy egyszerűen átlépniük rajta. Gyakran kis lépésekben kell hozzásegítenünk a férfiakat ahhoz, hogy spirituális tapasztalatokra tegyenek szert, vagy vallási módon tudják értelmezni a mindennapokat. Itt Kölnben van néhány férfi, akik az ebédszünetben elmennek a Szent András-templomba, és egy negyedórát csöndben maradnak, egyszerűen „kikapcsolnak", vagy elgondolkodnak napjuk addigi részéről: Mi érintett meg ma mélyebben? Miért lehetek hálás? Minek örülhetek? Olykor egyszerűen fel kell hívni a férfiak figyelmét arra, hogy léteznek olyan hétköznapi összefüggések, amelyeknek a mélyebb dimenzióira is érdemes rákérdezni; például egy beszélgetés, amely nemcsak tények körül forgott, hanem meglepő találkozást is jelentett, amelyben a tekintetek közelséget jeleztek, úgyhogy egy alapvetőbb síkon világossá válhat: Isten gyakran emberi arcok által mutatkozik meg, Isten nem elrejtett Isten.

Ahogy ezt mondja, az embernek az a benyomása támadhat, hogy a férfiak vallási szempontból olyanok, mintha azt mondanánk, hogy nemigen van zenei érzékük.

Sok férfi valóban hálás az ilyen kis ösztönzésekért, amelyek hétköznapiak és élhetőek. Ha az ember felszólítja a férfiakat, hogy bújjanak ki a bőrükből, és alakítsák át az egész életüket, akkor joggal mutatkoznak kétkedőnek. De ha megkérdezzük őket: Ajándékozol-e magadnak hetente egy órát, amely csak érted van, amelyben nem a számítógéppel, az autóddal vagy a futballal foglalkozol, hanem megkérdezed, ki is vagy valójában, hová akarsz eljutni, mire támaszkodsz – akkor elgondolkodnak, és talán tudatosabban tesznek néhány dolgot. Akkor talán túltekintenek a munkájukon és családi hétköznapjaikon, és érzékük támad életük vallási oldala iránt, és megtalálják annak a nyitját is.

A kereszténység olyan istenemberként beszél Jézusról, aki fellép ugyan az emberekért, de aztán keresztre szegezik. A kereszténység Istene védtelen Istennek mutatkozik. A férfiak azonban alakítani akarják a dolgokat, „meg akarnak csinálni" valamit, aktívak akarnak lenni, küzdeni akarnak. A védtelenséggel rendszerint nem tudnak mit kezdeni. A kereszténységnek a keresztről szóló üzenete nem jelent-e különleges kihívást éppen a férfiak számára?

A kereszt történéséről általában is nehezen lehet beszélni egy olyan társadalomban, amelynek a középpontjában az áll, hogy „mi majd mindent megcsinálunk", és amely abból él, hogy mindenkinek érvényesülnie kell mindenkivel szemben. A férfiak pedig többnyire azzal a jelszóval közelednek a világhoz, hogy „a problémák azért vannak, hogy megoldjuk őket, és akkor vagyok sikeres, ha érvényesülök". Ha viszont azt mondom: A kereszténység Istene nem a hatalom és a hatalmasok összefüggéseiben működik, ő nem „keresztülvereksi magát" az akadályokon, hanem „kiteszi magát" az emberek önkényének, az ő emberek iránti szeretetét keresztre lehet szegezni, ő olyan védtelennek és gyengének mutatkozik, hogy az már közel van a tehetetlenséghez, és ezzel a konfliktus-megoldás új útjait mutatja meg – akkor ez mindenekelőtt provokáció azon férfiak számára, akik a férfiasság klasszikus képe szerint tájékozódnak. A férfiak számára többnyire csak akkor nyílik meg az út a tehetetlenséghez és a védtelenséghez, ha elveszítik a munkájukat, ha csődöt mond a párkapcsolatuk, ha súlyosan megbetegszenek. Azt lehet mondani: a férfiak gyakran csak akkor jutnak el a keresztény-

ség alaptémáihoz, ha külső nyomás készteti őket erre. Ahhoz, hogy megtapasztalják a gyengeségben rejlő erőt, a férfiaknak rendszerint hosszabb érési folyamatra van szükségük. Ők nem tudják olyan egyszerűen „elengedni a dolgokat”. Idősebb férfiaknál, akik már nincsenek annyira belebonyolódva a munka világának harcaiba, megtapasztalom, mennyire jólesően érzékelik, hogy a lassú öregedés és gyengülés közepette egy egészen sajátos erőt is megéreznek. Ezek a férfiak aztán képesek olyan dolgokat is elfogadni, amiket már nem tudnak megoldani. Megszabadulnak a hétköznapi fantáziáktól, amelyek a fiatal férfiakat még döntően meghatározzák. Ekkor Jézus alakja is egészen új jelentőségre tehet szert.

Jézus olyasmi, mint valami „új férfi”?

Nem hiszem, hogy találó lenne ez a megjelölés, amelyet néhány évvel ezelőtt Franz Alt használt egyik könyvében. Jézus bibliai alakja egyszerűen meghaladja a mi nagyságrendünket, hiszen Jézus nemcsak férfiként lép fel, hanem gyógyítóként, orvosként is, aki szenvedésével világossá szeretné tenni a világ számára, hogyan bánhatnánk felszabadító módon egymással. Vigasztalónak és meghatónak találom, amikor azt olvassuk a Bibliában, hogy még egy olyan férfi sem értette meg Jézus elképzeléseit, mint Péter. Péter e tekintetben klasszikus férfi. Hallani sem akar arról, hogy Jézusnak szenvednie kell. Péternek keresztül kell mennie egy tanulási folyamaton, hogy megértse, mit akar Jézus. Pontosan ez a férfi minta: A férfiakat először az erőteljes, „életes” dolgok érdeklik, az, amire képesek. Ez jól is van így. De ha mindezt átéltem és átérezhettem, akkor következnek a kényes témák és tapasztalatok: Mit tudok kezdeni a kudarcaimmal? A tehetetlenségemmel? Hogyan viszonyulok a világ ellentmondásaihoz? Éppen 2001. szeptember 11-e után érzi sok férfi, mennyire törékeny élete vélt biztonsága. Ekkor megsokasodnak a vallási kérdések. Sok férfi mondja, hogy azóta egészen másképp köszön el gyermekeitől és családjától, amikor reggel munkába megy, vagy például nagy pályaudvarokon kell keresztülmennie. Ennek ellenére sok férfinek még hosszú utat kell megtennie ahhoz, hogy meg tudjon birkózni saját tehetetlenségével.

Forrás: Publik-Forum, 2006/5

Markus Roentgen 41 éves, katolikus civil teológus, nős, két fiú és egy lány apja. A férfiak lelkipásztori ellátásának referense a kölni érsekségen.

Bátorság a jóhoz

A Bécsben született amerikai zsidó nőt, *Ruth Klügert* gyermekként Theresienstadtba hurcolták, majd az auschwitz-i megsemmisítő táborba került. Ott válogatták ki a 15 évnél idősebb, erőteljes zsidó nőket arra, hogy más munkatáborokba szállítsák őket. Ruth Klüger azonban még csak 12. évét töltötte be, és vézna kislány volt. Reménytelenül állt a foglyok sorában, amely lassan kúszott azok elé az SS-legények elé, akik vagy közvetlenül a gázkamrákba, vagy valamelyik munkatáborba küldték a szerencsétleneket. Ruth Klüger így meséli el átmeneti megmenekülésének történetét Tovább élni c. könyvében:

„A szolgálatban lévő SS-tiszt mellett állt az írnoknő, egy fogoly. Nem tudom, hány éves lehetett, talán tizenkilenc, húsz. Amikor már egészen elöl álltam, meglátott a sorban. Hirtelen elhagyta posztját, és szinte hallótávolságban az SS emberétől, odasietett hozzám, és szabálytalan fogainak felejthetetlen mosolyával félhangosan megkérdezte: 'Hány éves vagy?' Azt feleltem: 'Tizenhárom.' Ő pedig átható tekintettel rám nézett, és nyomatékosan így szólt: 'Mondd azt, hogy 15 éves vagy!' Két perccel később én kerültem sorra. A koromat firtató kérdésre megadtam a döntő választ: 'Tizenöt éves vagyok.'

'Ez még kicsi', jegyezte meg az élet és halál ura, nem barátságtalanul, inkább úgy, mint ahogy teheneket és borjakat vesz szemügyre az ember. Az írnoknő pedig ugyanazon a hangon, mintegy az árut értékelve: 'De erőteljes felépítésű. Ennek izmos a lába, tud dolgozni. Nézze csak!'

Ott állt valaki, aki az adminisztrációnak dolgozott, de erőt vett magán értem, anélkül hogy egyáltalán ismert volna. Talán kissé kevésbé volt közömbös az SS embere számára, mint én, s a tiszt engedett. Az írnoknő felírta a számomat, és így meghosszabbodott az életem.”

Ruth Klüger feltette magának a kérdést: Honnan ered ennek a nőnek a jósága, aki önmagát sodorja veszélybe, és megment egy gyermeket, aki nem rokona, és akihez tulajdonképpen semmi köze? S olyan helyen teszi ezt, ahol mindenki megtanulta, hogy a másik barbárja legyen. E tett szépsége abban mutatkozik meg, hogy a humánus tett miértjének és honnanjának kérdése nem válaszolható meg. Ruth Klüger „szabad tettnek” nevezi a fogoly írnoknő viselkedését.

„Szabad, mert a körülmények ismeretében az ellenkezőjét jósolta volna meg az ember, minthogy döntése megtörte az okok láncát... Egy patkánylyukban, ahol a szeretet a legvalószínűtlenebb, ahol az emberek a fogukat vicsorítják, és ahol minden jel arra utal, hogy ki-ki menti a saját bőrét, a szabadság megdöbbentően jelenhet meg...”

Ennek a fogolynőnek a viselkedése megtörte az okok láncát. „Aki a koncentrációs táborban a fölülről kapott ütéseket továbbadta lefelé, csupán úgy cselekedett, amint ez ebben a helyzetben előírásszerű, biológiailag és pszichológiailag várható.” *Alexander Kluge* filmrendező egy interjúban azt állította, hogy az igazság és a jóság csak szerencsével juthat győzelemre: „Az emberekben nincs meg a természetes képesség az erényre, a munkára, az igazságra, az önfegyelemre..., ám természetszerűen vonzódnak a szerencse kereséséhez, a kincskereséshez.”

De milyen szerencsés mozzanat kapcsolódhatott ennek a fogolynőnek a tettéhez? Mit hozhatott számára azon kívül, hogy a félelemtől kiveri a víz, és azt kockáztatja, hogy őt magát is gázkamrába küldik? Ha szerencséről lehet beszélni ennek a nőnek az esetében, akkor az nem más, mint a tisztaszívűek boldogsága, amelyről a Hegyi beszéd szól: „Boldogok a tisztaszívűek, mert meglátják Istent.” Ennek a nőnek semmi más szándéka nem volt a tettével, mint hogy megmentsen egy gyereket attól, hogy meggyilkolják. Még csak Istent sem akarta meglátni. Meglátta a szorongó gyermek arcát, és ez elcsábította. *Bertolt Brecht* A Kaukázusi krétakör c. darabjában Gruse, a szolgálólány megtalálja a hercegnő elhagyott gyerekét, ránéz, és egy néma hangot hall:

És míg ott állt, távozófélben, hallotta vagy
Vélte csak hallani tán, hogy halkan hívják:
A gyermek szólt, és nem is jajgatva, jól érthetően,
Így vélnéltt akkor ott. „Lány”
— ezt mondta — „ments meg.”
És nem is sírt, nem jajgatott,

és így szólt érthető nyelven:
„Tudd meg, lány, az, ki a hívást nem hallja,
Hanem befogva fülét elmegy: többé
Nem hallja meg a párja halk hívását,
Sem a hajnali víg rigót, sem a szüretelők
Fáradt, boldog sóhaját, ha este zeng harangszó.”
— Ezt hallva ment már vissza, hogy lássa
A gyermeket ismét:
Ment, hogy lássa.
Csak egy pár pillanatra
Ült oda mellé, csak amíg jő az anyja,
Vagy dajkája tán, avagy bárki más.
— Ült sokáig, nézte némán,
Míg az este jött, míg az éj jött,
Míg nem pirkadt fent az ég.
Túl hosszan ült ott,
Túl hosszan nézte
Halk lélegzését és két kis öklét,
Míg a kísértés túl nagy nem lett, korai reggel tájt.
Ekkor felkelt, és sóhajtva lenyúlt érte, nézd, máris
Viszi őt.

(Eörsi István fordítása)

Gruse ránézett a gyerekre, és meghallotta a szótlan lény beszédét. A fogolynő ránézett a tizenkét éves kislányra, és kihallotta szemeiből a félelem hangját. Hogyan van az, hogy egyikük számára sem maradt néma a gyerek? Hogyan történik meg „a jóság csábítása”, amint az énekes nevezi Gruse tettét Brecht Krétakörében? A nem vallásos Ruth Klüger nem ismer más megnevezést erre, csak a kegyelem szavát:

„Olyasmi történik, ami – történjék akárhányszor – mindig egyszeri, felfoghatatlan kegyelmi aktus, egyszerűbben kifejezve, egy jótett. A kegyelmi aktus kifejezés talán mégis helyesebb, a kifejezés vallási foglaltsága ellenére, és a miatt is. Bár egy emberből indult ki ez az aktus, éppúgy a derült égből jött, és éppúgy meg nem szolgált volt, mintha előidézője a felhők fölött lebegett volna.”

Létezik olyan jóság, amely mögött nincsen hátsó gondolat; amely csak egyre képes: meghallani a megkínzottak hangját, és a szemükbe nézni. Létezik az indokolatlan jóság, ahogyan létezik az indokolatlan gonoszság is. Ezzel a jósággal elsősorban talán az élet szélsőséges helyzeteiben találkozunk; például *Oscar Romeró*nál, El Salvador néhai érsekénél, aki tudta, hogy életére törnek, mégsem hallgatta el az igazságot; vagy *Maximilian Kolbe* atyánál, aki a koncentrációs táborban egy lengyel családapa helyett vállalta a halált.

Hétköznapi világunkban ritkán sikerül elérnünk az ilyen tettek tisztaságát. Azt a jóságot, amellyel felháborodunk az igazságtalanságon, amellyel meghalljuk és meghallgatjuk egy megkínzott teremtmény hangját, gyakran csak restségünket, gyávaságunkat és félelmünket legyőzve vívjuk ki. Az ember nem természettől fogva jóságos, legalábbis a természet nem ismeri ennek a fogolynőnek az önzetlen jóságát. Az ember legjobb esetben is saját teste-vére ellenére jó. Talán még a klánja iránti mechanikus szolidaritás vált ki önzetlenséget az emberből. Ruth Klüger csodát ír le: A kislányt megmentő nőnek semmi köze a gyerekhez; nem rokona neki, sosem látta előzőleg.

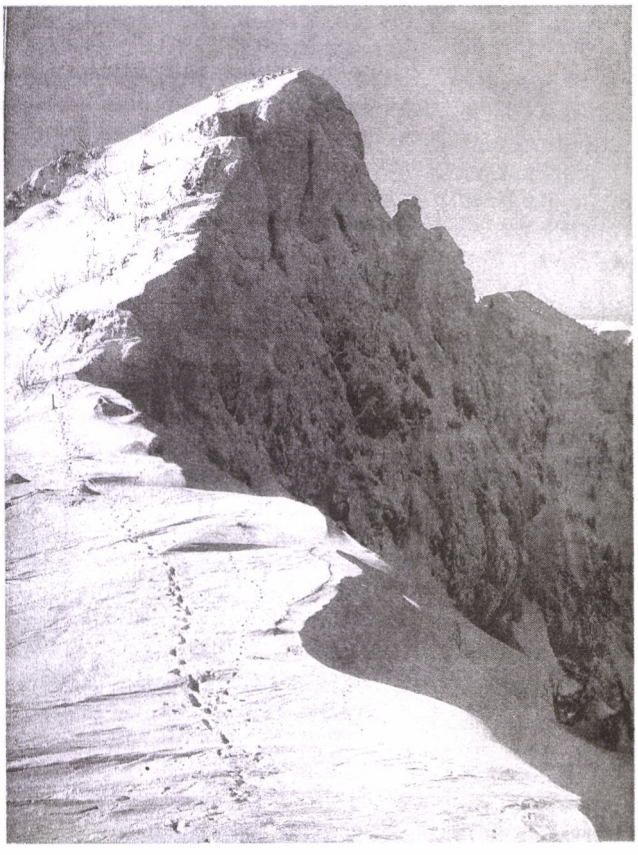

Ha nekünk is sikerül a jóság csodája, az többnyire szerényebb, porosabb; nem a tiszta szív szabad tette, hanem a meghasonlott szívé. Az a tanár, aki megvigasztalja más gyerekét, titokban talán az órájára pislant, és azt mérlegeli, mennyi időbe kerül ez neki. Az a nő, aki a metrón közbelép, amikor egy koldust megfenyegetnek, a kézenfekvő félelem ellenére teszi, amely azt mondja neki: „Ne ártsd bele magadat!” Vigaszunkra azonban nem csupán a szív tisztasága tesz jóvá egy tettet; egy tett attól jó, hogy élni segít valakinek. A tettünk által megsegített áldozat is létrehozója tettünk jóságának, nemcsak a mi megtört szívünk.

Hajlunk arra, hogy mindent önmagunkon mérjünk: egy irgalmas cselekedet azért jó, mert mi jók vagyunk; a jóság azért jó, mert mi jók vagyunk. Másképp is igaz: Szívünk attól lesz tiszta, és tanulja meg a jóságot, hogy a jóság tetteit visszük végbe. Tehát még ha szorongó, hiú és önmagára sandító szívből fakad is egy nagylelkű tett, ez a tett alakítja a szívet. Az áldozatok, akiken megkönyörülünk, megtisztítják és alakítják szívünket. Fura figurákká válunk, ha saját irgalmas szívünkre várunk ahhoz, hogy irgalmas emberekké legyünk. Létezik a felemássághoz való bátorság is, amely azon dolgozik, hogy egész emberekké váljunk. A félig tiszta tettekhez való bátorság építi tisztaságunkat. Szándékunk nem irányulhat önmagunkra anélkül, hogy el ne hibáznánk magunkat. Saját tisztaságunkat és jóságunkat sem tűzhetjük ki célul. De tehetünk jót, és ettől jóságosakká válhatunk. Humorra és saját tetteinkkel szembeni vidám kételkedésre van szükség, és akkor a kicsi növény növekedni fog, és egyszer talán mégis csak nagy és erős fa lesz belőle. Mindenesetre nem szabad hagynunk, hogy fogva tartson minket saját motivációnk kétes mivolta.

De miért is kezdtem az egészet a tisztaság nagy példáival, Gruséval és a koncentrációs tábor fogolynőjével? Nagyságuk nem hat-e elbátortalanítóan az átlagemberre? Azért említettem elsőként őket, mert erkölcsi példaképeink lehetnek. Azért idéztem őket, mert ez a két nő szép és izgató. Nem tudom, megfelelő-e az „izgató” kifejezés, de a jelenet mindkét esetben telve van erotikával, az élet szeretetével. Ezeknek az önmagukat eltékozló embereknek a szépsége a jóság csábításává válik számunkra, s megnő bennünk a vágy: Ilyenek szeretnénk lenni, így szeretnénk élni. Bármilyen megmagyarázhatatlan legyen is mindig a jóság, eredete mégiscsak van: a jóság átélt történeteiből nő ki. Ahhoz, hogy jóvá legyen, a szívünknek szüksége van a szépség nagy elbeszéléseire és a jóság furfangjára. A dolog azon múlik, hogy ne csak „erkölcsösen”, hanem izgalmasan is meséljük el a jóság történeteit. A puszta morál semmire sem csábít, ha hiányzik belőle a szépség. A jó szépsége tesz minket jóvá. A jóságon való csodálkozás tesz minket jóságossá.

Miért olyan könnyű a rosszat lebilincselőnek találnunk? Miért olyan nehéz a jót izgalmasnak találnunk? Minden újság főszerkesztője tudja: „A jó hírek rossz hírek" – a jóságról szóló hírek nehezen eladható hírek. Nagyobb példányszámot vagy jobb nézettségi arányt szexszel és bűncselekményekkel lehet elérni. A Hannoveri Kriminológiai Intézet igazgatója, *Christian Pfeiffer*, egykori igazságügy-miniszter a következő példát mondta a rossz túlzott ábrázolására:

„Annak a kockázata, hogy gyermekek egy kéjgyilkos áldozatává váljanak, az utóbbi harminc évben negyedére csökkent az egykori Nyugat-Németország területén – az átlagos évi 16 esetről négyre. Az ilyen gyilkosságokról szóló médiabeszámolók ugyanezen idő alatt öt- vagy hatszorosára növekedtek. Mindez a magán rádió- és televízióállomások bevezetésétől kapott különleges dinamikát. A 'közszolgálati' adók és újságok azonban hamarosan követték őket. Valamennyien tudják: Mi, emberek, félünk a rossztól. És egyidejűleg elbűvöl, és mágikusan vonz minket a rossz."

De tulajdonképpen mi az, ami ténylegesen elbűvölő és vonzó egy SS-legényben, az irgalmas rabnő ellenpólusában? Korlátolt szűklátókörűséggel, rutinnal gyakorolja a gonoszságot. Szabadság csak a fogolynő tettét jellemzi – kínzójának viselkedése kiszámítható, ostoba és kockázat nélküli, egy agy- és szív nélküli bürokrata viselkedése, banális. *Hannah Arendt* joggal beszélt a rossz banalitásáról Eichmann-nal összefüggésben. *Simone Weil* számára csaknem az egész szépirodalom gyanús volt, mivel szinte mindig a jó az unalmas, s a rossz az érdekes benne, veszélyes megfordításaként a valóságnak. *Erich Kästner* „Szomszéd úr, hol marad a pozitívum?" kérdése óta nehéz dolga van a jó és a sikeres ábrázolásának.

Nem mi vagyunk cselekvéseink egyedüli alanyai, akkor sem, ha rosszat teszünk, és akkor sem, ha jót teszünk. Még csak szívünk egyedüli alanyai sem vagyunk, sem a jóban, sem a rosszban. Szeretném tudni, milyen kultúrából jött ez a fogolynő: Mit élt át korábbi éveiben, ami képessé tette a jóságra? Hogyan nevelték, és milyen képek épültek beléje, hogy felébresztették a jósághoz való bátorságát? Önmagán kívül kik voltak szívének építőmesterei? Csak arról az amerikai kutatásról tudok beszámolni, amelyet Christian Pfeiffer írt le. Négyszáz olyan személyt kérdeztek ki, akik a harmadik Birodalom idején jelentős kockázatokat vállalva zsidókat mentettek meg. Pfeiffer négy pontban foglalja össze e kutatás felismeréseit:

1. Az erőszakmentes nevelés elősegíti az egyenes gerinc kialakulását. Azoknak, akik szorongató helyzetben másokon segítettek, túlnyomórészt olyan szüleik voltak, akik konfliktusok esetén nem tekintélyi módon kezelték őket, hanem partneri módon bántak velük.

2. Szeretetteljes neveltetésük kifejlesztette bennük az empátia és az együttérzés képességét, és ezzel azt a készségüket is, hogy kiálljanak a bajban lévő emberek mellett.

3. A szülők egyenrangúsága előmozdítja a belülről irányított erkölcs és a világban való stabil eligazodás kialakulását. Ha örökösen az apa uralkodik, és vitás helyzetekben szerepének ereje folytán győz, akkor ez megalkuvó viselkedést vált ki a gyerekekből: megtanulják, hogy meghajoljanak a mindenkori hatalmi viszonyok előtt.

4. Az elismerés kultúrája elősegíti a merész viselkedéshez való bátorságot. Ezek a zsidómentők általában olyan közösségekben éltek, ahol mások jogának elismerése magától értetődő volt, és ahol elismeréssel illették az egyén bátor tetteit. Az egyén nem maradt egyedül a tettével, hanem egyfajta erkölcsi nagycsaládban élt, amely jóváhagyta, és ezzel elismerte tetteit. Embertársai tanúi voltak lelkiismeretének és bátor viselkedésének.

Az ember jóságának megvan tehát a forrása, mégpedig abban az erőszakmenteségben és szeretetteljes törődésben, amelyet saját életében megtapasztalt, továbbá az egymással szeretetteljesen és erőszakmentesen bánó szülők példájában, valamint abban a kulturális térben, ahol a jóság és a jó nagyrabecsülése magától értetődő.

Eddig mindig jóságként írtam le a jót, azaz szeretetteljes viszonyulásként más emberekhez, mindenekelőtt az áldozatokhoz. De kimerül-e a jóságban a jó? Kimondva vagy kimondatlanul minden jóság feltételezi, hogy a világ jó; hogy az élet jó; hogy a világ és az élet „kozmosz", vagyis díszes, szép és belátható lét. A jóság feltételezi, hogy az élet nem jeges véletlenekből fakadt, hanem jó az eredete. A bibliai teremtéstörténet végén ez áll: „És Isten megnézett mindent, amit alkotott, és íme, az igen jó volt."

Az emberek jósága feltételezi, hogy képesek vagyunk jónak találni az életet – a születést és a halált, a nappalt és az éjszakát, az ifjúságot és az öregséget, az embert, az állatokat és a növényeket. Feltételezi, hogy Isten szemével nézünk végig a dolgokon, és azt mondjuk: Íme, ez jó. Ehhez művelt szemekre és művelt szívre van szükség. Nem látjuk meg első pillantásra, hogy az élet jó. Az első semleges pillantásra minden lehetségest látunk, de nem feltétlenül látjuk az élet jóságát. „Az életet jónak *találni*" kifejezés pontos: Szükség van a türelmes keresés erejére, amely jónak találja az életet – gyakran csak hosszú idő után. Aki megtanulta, hogy jónak találja az életet, az fog jól bánni is vele. Először a szemével és a szívével jó az ember, ha azok megtanulták felismerni az élet jóságát – és csak ezután jó az ember a kezeivel, amelyek mások életét óvják. „Menj ki, szívem, és keress örömöt", írja *Paul Gerhardt*. Az öröm nyilvánvalóan nem hever egyszerűen mindenki számára és mindenkor az utcán. Szabadjára kell engednünk a szívünket mint valami kopót, hogy felkutassa. Aki aztán Paul Gerhadt énekének szavával megtalálta Isten adományait, aki megtalálta a nárciszt és a tulipánt, s azok szépségét, aki halotta a rendkívüli tehetségű csalogányt és a fiókáit etető fecskét – az jó lesz a jó élethez. Aki dicsér, nem képes ölni. Aki csodálkozik, nem üt. Ily módon talán mégiscsak a vallásosság a feltétele minden jóságnak.

Nagyon szeretném tudni, vajon Gruse és a koncentrációs tábor fogolynője vallásos volt-e. Talán nem kell ennek kifejezetten egyházias értelemben vett vallásosságnak lennie, de mindenképpen olyan odafordulásnak a léthez, amely erősebb minden kételynél. Ez a vallásosság annyi, mint csodálkozás a lét jóságán és szépségén. Az a szeretet, amelyik értékesnek és drágának találja az életet, olyan szeretetté válik, amelyik nem heveri ki, ha meggyalázzák az életet. A jóhoz való bátorság tehát a dicsérés és a csodálkozás lassú és megfontolt képességéből nő ki.

A bambergi dóm déli portálja az okos és az ostoba szüzeket ábrázolja, mégpedig a fájdalom és az elveszett élet megragadó kifejezőerejével az ostobákat, és figyelemre méltó unottsággal az okosakat, akik közül egyet sem vennék szívesen feleségül. És mégis! Le kell szoknunk arról, hogy elbűvöljön minket a gonoszság hiábavalósága, tragikuma vagy banalitása – és meg kell tanulnunk, hogy szépnek találjuk a jóságot, bármilyen unalmasnak látszik is az első pillanatban. Ha valaki szépnek talált valamit, azon lesz, hogy megőrizze és megóvja.

Fulbert Steffensky

Forrás: Publik-Forum, 2005/20

AZ ANGYAL NEM TÉVED

A felesleges épületelemek elmélete az Ecsedi-tanyában született meg, Balmazújvárostól vagy tíz kilométerre, a szamaras Balogh fejéből, aki az 1953-ban aránylag elég korán beköszöntő, első talaj menti fagy után felhúzódott második emeleti ágyára, s annyi halálos nyavalyára hivatkozott, hogy az orvost helyettesítő egészségügyi tizedes fejét fogva menekült ki a házból. Balogh egy szamárerővel dolgozó kétlovas fogatát átvette valaki más, Balogh pedig ettől kezdve egérfogással meg elméletek gyártásával töltötte idejét.

Emil viszont sokáig azt állította, hogy Balogh soha nem találta volna ki a felesleges épületelemek elméletét, ha ő – mármint Emil – nem segít a csizmájával azon a bizonyos novemberi estén, amikor is farkasordító hideg fogadott bennünket, ahogy a munkából bevonultunk.

Valamennyiünk első gondja az volt, hogy megszabaduljunk az ötvenhárom mintájú, hígiszap-öblítéses, kincstári gyógycsizmától, mert nem könnyű – különösen ilyen csizmában – tíz órán át álldogálni a leendő elepi szocialista falu félig felhúzott házai között, ha az ember munkaszolgálatos becsülete tiltja, hogy munkával frissítse fel tagjai vérkeringését.

Emil azonban türelmetlen volt; még csizmahúzás közben megkezdte az inkvizíciót.

– Miért nem fűtöttél be, te átok?! – ordított rá a hat pokróc alatt teljesen láthatatlan Baloghra.

– Nézd meg, hogy tele van a kályha hamuval, te barom, aztán kiabálj! – pattant fel tettetett álmából Balogh, s ugrált az ágyán, mint valami méltatlanul megbántott, csonttá soványodott, kopaszodó hörcsög. – Még ilyen vaddisznót! Mihelyt megkaptam a tüzelőt, befűtöttem, de meddig elég, amit egy napra adnak, he?

Emil vérbe borult arccal pattant fel ültéből, s egyetlen féllábas ugrással Balogh ágyánál termett, a lehúzott csizmával a kezében.

– Te disznó! – üvöltötte. – A tüzelőt nem azért kapjuk, hogy te itt délelőtt gatyában ugrálhass az ágyon, hanem azért, hogy estére befűts vele! Estére! Érted? – Magasra emelte a csizmát, és lesújtott a szárával. – Estére! – Puff... – Érted? – Puff...

Balogh villámgyorsan a pokrócok alá húzódott, s testének legkevésbé nemes részével fogta fel az ütéseket. Aztán kidugta fájdalomtól eltorzult arcát, de nem mert szólni, nagyon jól tudta, hogy a csaknem két méter magas, testes szerb fiúval nem jó ujjat húzni. S hát úgy mellesleg: Emilnek tökéletesen igaza volt.

– Kitalálunk valamit, Emilke, kitalálunk valamit – vinnyogta bocsánatkérőn.

Másnap este kellemes meleggel és a felesleges épületelemek elméletével fogadott bennünket.

– A régiek nem tudtak építkezni – szónokolt diadalmasan az emeletes ágyról. – Fogalmuk sem volt az anyagtakarékosságról, ész nélkül pazaroltak, rengeteg felesleges épületelemet alkalmaztak! Ezért...

– Beteg vagy? – érdeklődött Emil barátságosan, mert a szobában uralkodó kellemes hőmérséklet csak szelíd indulatokat engedélyezett. Balogh fölényes kézmozdulattal leintette.

– Nézzétek meg az istálló padlását! Hemzsegnek a fölösleges épületelemek! Csak úgy nyüzsögnek! A mi feladatunk, elvtársak, hogy felkutassuk a rejtett tartalékokat, és hasznosítsuk az előző nemzedékek által fölöslegesen beépített faanyagot...

– Marha – mondtuk kórusban, s azonnal indultunk, hogy szemrevételezzük az istálló padlását.

Nos, a szamaras nem túlzott. Az istálló rég megboldogult pallérja vagy százötven-kétszáz évvel ezelőtt valóban rendkívül bőven bánt a fával. Minden szarufa közepét vaskos támfával támasztotta alá, a sarkokat bonyolult gerendahálózattal szilárdította. Feri, aki civilben valami építkezési iroda műszaki rajzolója volt, azonnal megállapította, hogy ezek a gerendák teljesen feleslegesek, s azonnal el is kezdtük lebontásukat.

Mérnökké előléptetett rajzolónk alaposabb számításai pár hét múlva kiderítették, hogy az erős keresztgerendák és tartóoszlopaik is feleslegesek, s eltávolításuk már csak azért is szükséges, mert anélkül nem férhetünk hozzá a szarufákhoz, amelyek közül minden második ugyancsak feleslegesnek bizonyult. A Balogh-elméletet és Feri számításait igazolta az, hogy a tetőszerkezet a felesleges elemek eltávolítása után is szilárdan állt, pedig közben tartós hó is esett.

Később, december közepe táján, megoszlottak a nézetek. Feri a számítások alapján ragaszkodott ahhoz, hogy a megmaradt szarufák merevítői föltétlenül szükségesek, a fázósabbak – Baloghgal meg Emillel az élen – ezeket is fölöslegesnek ítélték, s napról napra hasznosítottak egyet. A gyakorlat őket igazolta: a tető nem omlott össze.

A karácsonyi ünnepekre azonban már csak a szarufák maradtak, azok közül is csak minden második, s ezekhez már végképp nem lehetett hozzányúlni. Különben is: ki mert volna felmenni a padlásra, ahol az egyre vastagodó hótakaró súlya alatt gyanús recsegés uralkodott?

Így ismét a szűkös kincstári tüzelőadagra szorultunk, pedig komisz hidegek jártak. A kegyetlenül csillagos éjszakákra borotvaéles hajnalok virradtak, s reggel, ha kiléptünk az ajtón, a hideg egyszerre két tőrrel döfött az orrunkba.

Huszonharmadikán hazautaztak a boldog szabadságosok. Páran pedig, akik maradtunk, elmentünk az öreg Kisshez, a civil építésvezetőhöz, hogy megkérjük, legalább az ünnepekre adjon egész napra elegendő tüzelőt.

– Sajnálom, elvtársak – mondta százhatvan centijének minden méltóságával a kisöreg. – Ami jár, az jár. Több nincs. – Azzal megfordult, és faképnél hagyott bennünket.

– Három napja nem ivott a vén strici, most rosszabb, mint a hideglelés – dühöngött Emil. Néhány nem egészen ádventi hangulatú szi-

tok is elhangzott, aztán letörten elballagtunk a tanya felé.

Annyit azonban mégis elértünk, hogy a háromnapi tüzelőt egyszerre kaptuk meg. Így a szentestén pirosra fűtöttük az öreg vaskályhát, megettük szabadságolt társaink ránk hagyományozott csomagjainak tartalmát, elénekeltünk néhány karácsonyi dalt, s a körülményekhez képest elégedetten hajtottuk fejünket a szalmazsákra.

– Micsoda meleg – sóhajtotta Emil boldogan elnyúlva a pokróca alatt. – Mondjátok, mivel fűtünk holnap?

– Majd hoz valamit az angyal, ha erre jár – mondtam. Ezen jót nevettünk mindnyájan. Feri javasolta, hogy amerikai szokás szerint tegyük ki csizmáinkat az ablakba, ha a négy pár csizmát megtömi az angyal brikettel, biztosan nem fázunk az ünnepek alatt. A javaslatot azonban elvetettük, mert sötétedés óta hatalmasan havazott.

– Nem jár az erre – motyogta Emil, félálmában még mindig az angyallal bíbelődve –, hacsak tévedésből erre nem vetődik...

Én azonban tudtam, hogy az angyal nem téved, soha sem téved. Így egyedül én nem csodálkoztam, amikor úgy éjféltájban falakat rázó dübörgésre riadtunk. Hatalmas reccsenések, roppant zuhanások ugrasztottak ki valamennyiünket az ágyból, s ahogy kiszaladtunk, még láttuk az angyalt, amint szárnyával hatalmas fehér hófelhőket keverve elröppent az istálló beszakadt teteje fölött.

Azonnal csizmát rántottunk, nyakunkba dobtuk a köpenyt, s megszemléltük az angyal működésének eredményét. Elégedetten állapítottuk meg, hogy csak a hatalmas koszorúgerendák több tüzelőfát ígérnek, mint amennyit eleddig összesen eltüzeltünk a fölösleges épületelemek elmélete alapján. Micsoda gerendák voltak! Vastagok, mint egy jól táplált ember törzse, a korhadásnak legkisebb nyoma nélkül! Le a kalappal a régi mesterek előtt!

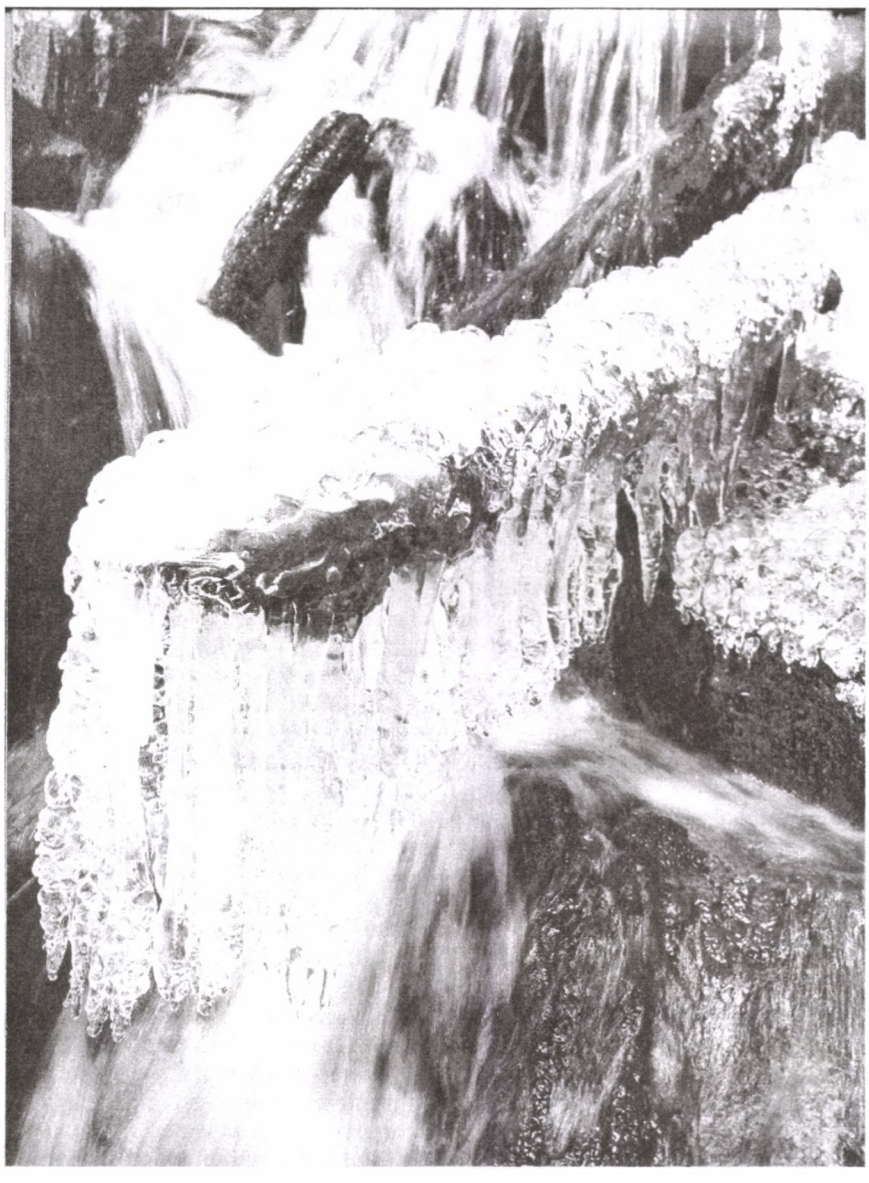

Másnap délelőtt a biztonság kedvéért jelentettük az esetet katonai parancsnokunknak, akit egymás között csak bukszaszájú főlajhárnak becéztünk, egyrészt szája különös formája, másrészt a tevékenység minden formájával szemben megnyilvánuló heves ellenszenve miatt. A civil elöljáróktól nem kellett tartanunk, karácsony volt, elvtársak, karácsony!

A Balogh-féle elméletről meg az angyalról természetesen bölcsen hallgattunk, a havat okoltuk mindenért, s mert abból csakugyan sok esett volt azon az éjjelen, a hadnagy elvtárs nem is kételkedett szavunk igazában. S az a veszély, hogy netán felkel, és utánajár a dolognak, igazán nem fenyegetett.

– Megnézték a fát? Használható? – kérdezte két hatalmas ásítás között.

– Ugyan, hadnagy elvtárs, teljesen korhadt, öreg gerendák – hazudta Feri a szakértő fölényes biztonságával. – Nem jó az még tűzifának sem.

– Na akkor... – Az újabb ásítás egyszerűen nem akart véget érni. – Hát akkor... – A bukszaszájú főlajhár fáradtan lehunyta a szemét. – Csináljanak vele, amit akarnak... Hááááh...

– Elképzelhető, hogy valaki halálra ásítja magát? – kérdezte eltűnődve Emil, míg vidáman poroszkáltunk a térdig érő hóban a tanya felé. Ezen kicsit tanakodtunk, s a vélemények megoszlottak. Abban viszont valamennyien egyetértettünk, hogy szeretve tisztelt parancsnokunk számára bizonyára ez lenne a halál legmegfelelőbb változata.

Az istálló előtt megálltunk, egymásra néztünk, aztán – mint egy láthatatlan karmester intésére – rázendítettünk:

Mennyből az angyal lejött hozzátok, pásztorok, pásztorok...

Tunyogi Csapó Gábor

Karácsonyi konfliktusok

Nagy-nagy szomjúság van bennünk a karácsonyi idill után, és azoktól az időszámításunk kezdetén történt dolgoktól – mint valami lelki narkotikumtól – teljes kikapcsolódást várunk. Békés, konfliktusmentes ünnepet. Talán azért is, mert életünkben túl sok a megoldatlanság, a törött kapcsolat.

Ma mégis arról beszélek, hogy *mennyire nem volt konfliktusmentes az az első karácsony.* Nem ünnepnapi akarok lenni, hanem sokkal inkább segíteni szeretnék azoknak, akiknek szintén vannak karácsonyi kudarcaik.

Gondolataimban most az a dévai orvos jár, aki – sem nem orvos, sem nem dévai már – családja nélkül, munkanélküliként „ünnepel”. Nem is olyan régen még gyönyörű háza volt, két szép gyermekkel, és jól menő vállalkozása. Úgy tudta, hogy harmonikus, boldog házasságban él, igaz, más volt ugyan az asszony vallása és anyanyelve, de ő nagy-nagy kitartással, magát nem kímélve dolgozott a családjáért, s irigylésre méltó jólétet biztosított nekik. Azonban törékenynek bizonyult ez a boldogság. Felesége egy idő után elkezdte kérlelni, hogy írassa rá a vállalkozást, s amikor ezt a férfi megtette, az asszony beadta a válópert. Vajon mit érezhet most a szeretet ünnepén az, akit éppen a legbensőbb szövetségese árult el? Ráadásul most mindenki őt tartja bolondnak azért, mert így szeretett: feltétel nélkül. S az okosok azt tanácsolják neki, hogy minden meglévő és nem lévő pénzét költse bírósági perekre. Vajon karambol nélkül be tudja-e venni ezt a kegyetlen sorsfordulati hajtűkanyart?

De melyikőnknek nem jut ki a bajból? Itt vagyunk mi is a sebeinkkel, nyomorúságainkkal, történelmi és társadalmi hajótöréseinkkel, és lehet, hogy félve nézünk egy olyan bibliai tükörbe, amely szintén bajt mutat. De hitem szerint ennek a magunkra vétele átváltozhat olyan szent teherré, amelytől könnyebbedhet a sajátunk. Ezért hát lélekben álljunk most mi is a jászol köré, és szemléljük az ott történteket!

Mária feje köré glóriát festett az utókor, de hogy milyen is lehet egy frissen szült fiatalasszony, akit útközben érnek utol a megfelezhetetlenül nehéz órák, azt leginkább azok az asszonyok tudják, akiknek nehéz szülésük volt. Máriának sem volt kéznél a „megszokott orvosa”, a „szülőszoba sterilitása”, hanem egyszerre kellett megküzdenie a fárasztó út töredelmével és a szülés kínjaival. Ki segített neki? Akadt ott egy bába abban a nagy tülekedésben? Vagy mindössze Józsefre volt utalva? Vajon amikor az angyal bejelentette neki a különleges gyermek jöttét, erre gondolt? Hogy ilyen körülmények között ad neki életet? Mennyi félnivalója lehetett: Vajon lesz-e elegendő teje, bírja-e majd a gyermek az utazást?

Mária egyszerre él át két, homlokegyenest ellenkező dolgot: a beteljesülést és a szétszakítottságot. Örömöt, túláradó boldogságot, és fájdalmas sebeket. Magában össze kell dolgoznia a kétféle valóságot: királyi ígéret és véres szalmazsák. Templomi áhítat, de nem függönyökkel és szőnyegekkel borítva, hanem szalmával, sárral, esetleg állati ürülékkel. Nem légfrissítőkkel illatosítva, hanem tömény istállószaggal. Nagy-nagy földi szegénység, és isteni gazdagság, mennyei ígéretekkel.

Minden anya fényes karriert álmodik a gyermekének, Mária számára mégis riasztó az, hogy alig tarthatja karjában a gyermeket, már mások is igényt tartanak rá, hiszen ezek a kisdedet ünneplő, ismeretlen pásztorok üdvözítőnek nevezik. Mária az isteni ígéreteket a szívében forgatja, pedig majd az ő anyai boldogságát is éles tőr járja át (Lk 2,35). Már most elkezdődik benne az a küzdelem, amely *gyakran a női lét kettős alapélménye: kisajátítani és felajánlani. Szeretné teljes mértékben birtokolni azt, amiért megszenvedett, mégis meg kell osztania a látogatókkal, s legfőképpen Istennel.* Hányan élik át, hogy a kapott boldogságot túl gyorsan kell visszaadniuk, még mielőtt igazán megmelegedett volna náluk, vagy hogy az ajándékot mintha csak félig tarthatnák a kezükben! *Mária különös boldogsága egyben legnagyobb konfliktusforrása is.*

De ott állnak a betlehemi jászol körül az egyszerű, mezítlábas hívek, ***a pásztorok*** is. Az ő helyzetük sem idilli! Nem könnyű a kijelentés hordozójának lenni. Közvetlenül szólt hozzájuk az angyal, pedig korábban úgy tudták, hogy az égi jelenés a papok és a bölcsek dolga. *A pásztoroknak is munkába kellett venniük a kétféle valóságot: a beavatottságot és a kitaszítottságot.*

Tudjuk, hogy az Újszövetség korában a pásztornép volt a legalja társadalmi réteg, a vallásos körök számára ugyanolyan megvetett, mint a vámszedők. A státuszuk miatt a társadalom peremére került emberek most egyszerre, minden előzmény nélkül központi szerepet kapnak: papi feladatot, örömüzenet-hirdetést, angyalszó-továbbítást.

Nem kis munka a mikrofont a kezébe vennie annak, akihez szinte hozzánőtt a leghátsó szék. Nem utasítottunk mi még soha vissza angyalsugallatot azzal, hogy Istenem, ugye még Te sem kérhetsz olyat tőlem, ami a papok dolga lenne?

De a történetből van áthallás *a kisebbségi lét paradigmájára* is, mégpedig az, hogy éppen *a peremre szorított közösség válik üzenethordozóvá.* Vannak dolgok, amiket csak a széleken lehet átélni, amit a központ forgalma és tülekedése elnyom. Mintha az igazán lényeges a szélen válna láthatóvá! Az, ami a paloták lakói számára megfoghatatlan, viszont eljut még az évezredek távolából is ahhoz, akinek van „halló füle”. A vágyva vágyott beavatódás és bennfentesség nem az elmenekülő jussa, hanem azé, aki mer hű maradni a pásztorsorshoz, és képes azt küldetéssé formálni.

Mert Isten ígéreteit, üzenetét valóra váltani mindig munka. A beavatottság feladatot és kockázatot jelentett a pásztoroknak. Ott kellett hagyniuk a nyájat, a hivatalos munkát és munkaidőt, és útra kellett kelniük, és a szó mellé tapasztalatot társítaniuk. Keresni és találni, nézni és a hit szemével látni: egy fiatal, hajléktalan, gyermekes házaspárban királyi szülőket, az istállóban a templomot. Óh, mennyi bizonytalanság, mennyi konfliktushelyzet, mennyi elakadási lehetőség!

A pásztorok, az egyszerű, tanulatlan emberek mindezeket győzték hittel és kíváncsisággal, és nem vétették el a célt. Megláthatták azt, amiről hallottak. Vajon meddig őrizték a szívükben ezt az új tudást? Ráismertek a betlehemi kisdedre a Jordán vizében megkeresztelkedő Jézusban? Vagy volt közöttük olyan, aki továbbkísérte őt az útján – legalább lélekben –, netán el egészen a keresztig? Vajon mennyire futotta az angyali ígéretből? Egy biztos: a hitben, az ígéretben járás akadályai az idő múlásával nem fogytak, hanem csak nőttek. Egy angyalérintés bizonyosan nem lehetett elég.

De ennek a betlehemi közösségnek van egy szótlan, rangrejtett szereplője is, akinek szintén nagy utat kellett megtennie a bölcsőig, s ez ***József***. *Az ő apaságát sem nevezhetjük konfliktusmentesnek!* Vajon amikor megpil-

lantotta Máriát, s amikor beleszeretett, ilyen családi életre gondolt? Mit érezhetett ő a különös dicsőítések hallatán? Dagadhatott-e a keble az atyai büszkeségtől, amikor valójában nem is az övé volt a gyermek? Mégis neki kellett vállalnia a teljes szolidaritást vele, s az anyjával.

Neki is munkába kellett vennie az egymásnak ellentmondó realitásokat! Magáénak vallani valamit, amit ő nem akart, ami nem tőle van. Vajon fel tud-e majd nőni ehhez a feladathoz? Tudja-e úgy nevelni, hogy erről számot adhasson majd annak, akié igazán a gyermek?

József nagy kérdése a bölcső körül, hogy beletanul-e ebbe a kölcsön-apaságba, vagy kimarad belőle? Hiszen hány férfi hagyja ki a saját apaságát különböző jogos és jogtalan indokkal, és mostohább a mostohánál is a gyermekéhez! Vajon József tud-e hű lenni a kevésben, ami olykor erőt meghaladóan sok is? Hiszen az isteni gyermek veszélyt is hoz rájuk! Menekülni kell vele Egyiptomba! Családi életét bevándorlóként kell elkezdeni idegen kulturális és nyelvi közegben! Pedig indíthatná fiatal-felnőtt életét a falujában, megszokott környezetében, családja és barátai segítségével! Mindezt a sok gondot, fáradtságot Mária mástól való gyermekéért...

József gondja megjelenít valamit, ami férfilét alapkonfliktusa: dolgozni, fáradni, felelősséget vállalni valamiért, ami nem az övé, amit soha nem birtokolhat. Megküzdene a láthatatlannal, a nálánál hatalmasabbal, de hogyan? Túlságosan közel került hozzá az isteni felségterület! A férfiminőség lényege: *biztonságot, életteret nyújtani a bizonytalanban, védeni, óvni a gyengét. Irányítani – de hogyan, amikor a helyzet olyan, hogy a híres férfiész kapitulálni kényszerül? Amikor minden jó szándék mellett is holtvágányra kerülhet egy család élete!* Hithős az, aki ilyenkor engedelmesen és ihletetten, nem a saját feje után menve, hanem a férfilogika helyett az irreálisnak tűnő angyalszót követve cselekszik.

Lehet, hogy József azért tudott igent mondani, mert ott a bölcsőnél *átélt valamit az adoptálás misztériumából*, abból, hogy Isten is befogad bennünket, megengedi, hogy az ő gyermekeinek hivattassunk (Jn 1,12). S ezt a hatalmat nekünk szabad továbbadnunk, másokat is részesítenünk ebből. Hittel téve ezt – felér akármilyen gyermeknevelési segéllyel!

A jászol körüliek életét figyelve felsóhajthatunk: Szép kis konfliktusgyűjtemény, és mindez a karácsonyi idillből! Válogathatunk belőle, ki-ki találhat magának testre szabottat.

Azért akármennyire hasonlítanak is a gubancaink, mégis van egy alapvető különbség: az, hogy *ezek a bibliai konfliktushordozók mindnyájan angyal-érintett emberek.* Kinek-kinek a saját túlnani éneke, álma, jelenése alaposan megkavarta nyugodt, békés életrendjét, de azért mégiscsak boldogságosan tették, amit tettek. *Ők mertek jelen lenni mindkét valóságban: a „halk és szelíd szót” nem elhallgattatni, hanem életté küszködni dicsőséges és árnyékos oldalával együtt.* Bolondul hittek, *mert beavatottak voltak* mindnyájan, de kiváltságosak is, mert *földi történetük egy részét úgy hívják: üdvtörténet.*

Szavaik, döntéseik, sorsuk *számunkra minta, hogyan válaszolhatunk arra a meghívásra, amely nekünk is szól, mert az üdvtörténelembe való beavatódás még nem ért véget.*

Ne akarjunk konfliktusmentes karácsonyt, ha már az az első, a bibliai sem volt az! Viszont ne hagyjuk ki az angyalérintéseket, hogy tudjuk hordozni mindkét valóságot: hittel, olykor éles karddal átjártan, és mégis boldogan.

Vörös Éva

Elhangzott Déván, 2005. december 25-én.

A Szerzőnek részben az „Érted vagyok”-ban is megjelent írásaiból készült válogatást jelentetett meg Lélekszirom *címmel a Kálvin Kiadó (kapható egyházi könyvesboltokban, ára 400,- Ft). Könyvéhez később írt, s így a kötetben meg nem jelent utószavát közöljük az alábbiakban.*

Utószó: Lélekszirom-bontogató

Minden betűvető számára a ritka pillanatok egyike, amikor először veheti kezébe könyvbe fűzött gondolatait. A nevemmel kezdődő kötet fedőlapján az áttetsző „Lélekszirom” cím betűi aranyló, őszes pasztellszínekbe mosódva világítanak. A kiadványra pillantva egy éneksor csendült meg bennem: „Az Úr csodásan működik, de útja rejtve van.”

De még mennyire rejtve! Ki gondolta volna, hogy életem egyik legnehezebb szakasza, az abszolút senki földje válik majd alkotó idővé? Az, amikor majd' néhány hónap leforgása alatt elveszítettem az egészségemet, az állásomat s a reménységemet! Úgy tűnt, a visszaszámláláson kívül nem akad egyéb tennivalóm a világon, amely különben sem tart többé igényt rám. A Bibliát lapozgattam, hogy megfejtsem, hol is van Isten, amikor látszólag sehol sincs, és honnan érkezik válasz, amikor az ember csak a saját kérdéseit hallja. Kezembe vettem a tollat, s írni kezdtem addig, amíg a sötétség egy kicsit meg nem világosodott. Ez szokásommá lett, s ily módon fényfüggővé váltam. Úgy harcoltam reggelente a sötétség ellen, akár csak a Nap hajnal hasadtán. Mire kivilágosodott, többnyire én is letettem a tollat, mert bennem is megpirkadt valami. Az Isten-rejtélyből csoda lett: nem rendkívüli, hanem amolyan csendes, mindennapi.

Ez került a nyomdába, s könyv alakban önálló életre kelt. A sorok nem pusztán kiútkeresések egy besötétedő életszakaszból: jelévé is váltak annak a kulturális egységnek, amely a Kárpát-medence magyar keresztyénsége. Az írások ugyanis Magyarországon, leginkább Debrecenben születtek, s némelyike megjelent ugyan katolikus és protestáns folyóiratokban, de teljes egészében Kolozsváron szólaltak meg, az Agnus Rádió Lélekszirom rovatában, majd ebből az anyagból Budapesten a Kálvin Kiadó gondozásában jelent meg egy válogatás. A mű és a szerző ugyanaz, de az országok és a városok változnak. Mindez néma vétó Trianon ellen. Nem határmódosításról szól, hanem arról, hogy amit az Isten egynek teremtett, azt még a történelem se válassza ketté, hárommá, sőt néggyé, ötté... Ami pedig darabokra hullott, azt még mindig össze lehet kötni. Csak nagyon sok szál kell hozzá. Meg persze lélekszirom.

Kolozsvár, 2006. szeptember 11.

Vörös Éva

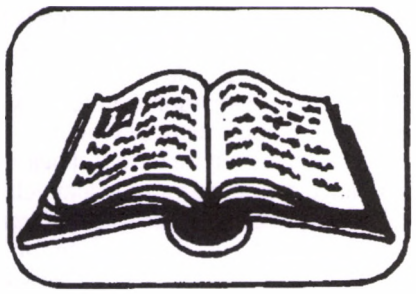

BIBLIA

A decemberi elmélkedéseket Kiss József és Kálmán Márta (Budapest), a januáriakat Garay András (Dunakeszi) készítette.

December 3. — Advent 1. vasárnapja — Lk 21,25–28.34–36 — A dolgok vége

Az első rész lényeges szavai: *jelek, rettegés, zúgás, háborgás, rémület, hatalom, dicsőség, felnézni, megváltás.* Az adventi készülődés első vasárnapjára egészen meglepő ez. Fenyegető, ijesztő jelzések az utolsó időkről. Gondolkodó emberek lévén, keressük az összefüggéseket. Első kapaszkodóként, hiába hessegetem el, mindig eszembe jut Illyés Gyula csodálatos versének zseniális mondata: „mert ki szépen kimondja a rettenetet, azzal fel is oldja” (Bartók).

A világ vegyes, jó és rossz. Sokféle hatás ér minket. Minden ember tud jó lenni – ha akar, olykor rossz is – ha nem akar is. A rosszat kezelni kell, felismerni, védekezni, kikerülni, jobbítani. Egyszer mindennek vége lesz; ameddig az életünk tart, vegyük komolyan a dolgainkat, higgyük, hogy lehet mindig felnézni. A megváltás nem üres hittétel, nem véletlenül beszél a Szentírás Jézusról gyakran mint a megtartóról. Vegyük komolyan a dolgok végkifejletét.

A második rész kiemelkedő szavai: *vigyázni, virrasztani, imádkozni, megállni a színe előtt.* Cronin csodálatos regénye: A mennyország kulcsa. Miért is jutott eszembe? Talán második gondolati kapaszkodóként. Az első fejezet címe: A vég kezdete.

A főszereplő életének utolsó éveivel kezdődik a regény. A könyv utolsó fejezetének címe: A kezdet vége. Ezt érzem e két Szentírási részt olvasva is. Az előbbi rész beszél a rémült végről, mégis sugallja, hogy van remény. A második rész a fenyegető jövőt a méltó kezdet, illetve a figyelmes, gondos életvezetés szemszögéből figyeli. Aki rendszeresen közlekedik autóval, nagyon meg tudja érteni e részt: figyelni (másokra is), ébernek maradni (főleg éjszaka autópályán), végül tudni megállni (jeges, havas úton is).

Nem tudom, az előírás szerint miért marad ki a közbenső 29–33. vers. Mindenesetre nagyon ide kívánkozik, hogy e néhány versről is ejtsek pár szót. A kulcsszavak: *gondolkozni, közel, el nem múló.* Saját gondolataim helyett boldogan írom a 70-es évek végéről való, nem tudom, kitől származó rövid verset:

Elfolyik minden, el az idő is,
messze múlt lesz a messze jövő is.
Mi e földön van, mind menthetetlen,
elfolyik minden, csak a meder nem.

December 10. — Advent 2. vasárnapja — Lk 3,1–6 — A dolgok kezdete

Teljesen szabadon, szinte szabad versként gondolkozom ezen egyik legismertebb, legszebb, legadventibb, leginkább „karácsonyi készülődős” szakaszról. Szerintem a hangsúlyos szavak: *elindult, hirdette, megtérés, keresztség, bűnbocsánat, elkészíteni, egyengetni, feltölteni, meglátni.*

Elindulni jó. Valahonnan, valahová. Az élet csodálatos. Az élet jézusi rendező elvei nagyon szépek. A gyermekkor eszmélődése, nyíltsága, ereje – jó kezdete egy jó életnek. „Ha nem lesztek olyanok, mint a gyermekek… nem jutok be az Országba.” Nagyon kedves ismerősöm serdülő lányként akkori problémái viharos korszakában otthon azt hallotta, tapasztalta, érezte, hogy lehet imádkozni a leendő férjéért. Talán nem véletlen, hogy szép házasságban, boldogan élnek, 26. éve. Szintén ez a pár házassága kezdetén azt hallotta az áldott emlékű Bandi bácsitól, hogy ott lesz valódi család, ahol esténként gyertyát gyújtanak, körbeülik, imádkoznak, beszélgetnek. A jó kezdet fél siker. A többi rajtad múlik.

A hirdetés feladata mindenkié. Ne higgyük el a mellébeszélés zsákutcáját: „Én nem kaptam meg, nem hirdetem, te megkaptad a hirdetés kegyelmét, szerencsés vagy”. Isten sok húron játszik. A megtérés keresztjét fel kell venni a bűnbánat által. A kereszt mindig metszési pont. Tér – idő. Égi – földi. Elmélet – gyakorlat. Gyakorlatod igazolja-e az elméleteidet? „Alattad a föld, feletted az ég, benned a létra.” Isten országa rajtad fordul.

Mire készülsz? Kinek-minek az útját egyengeted? Meglátásaid, véleményeid, gondolataid, érveléseid feltöltenek, megnyugtatnak, vagy felzaklatnak? Tudom, hogy útkészítő, egyengető, hídépítő akarsz lenni. Embertől emberig, lélektől lékekig, Istentől Emberig.

Nagyon ide kívánkozik még egy gyakorlati autós hasonlat: Fékezéskor, főleg nagy sebességről, a lassítás *kezdetén* kell jobban figyelni, és erősebben fékezni.

December 17. — Advent 3. vasárnapja — Lk 3,10–18 — A dolgok közepe, lényege

János az Ószövetség utolsó, de egyben az Újszövetség első prófétája, az útkészítő, felfelé mutató. Alázattal tudta mondani, hogy nekem csökkennem kell, Neki viszont nőnie. Tényleg csökkent, egy fejjel, de ezzel rögtön Jézus mellé került az Országban. A mai rész kiemelkedő szavai: *osztozkodás, elégséges, szelídség, végső rend, örömhír.*

A nép megkérdezte: Mit tegyünk? Beleborzongok, ha elképzelem, hogy Jánosból milyen és mekkora erő áradhatott. A nép ugyanis az eddigi történelem tanúsága szerint vagy vastapssal behódol, vagy „Feszítsd meg!”-et kiált, és elsodor.

Itt, ebben a történetben süt, éget, feszít az egyensúlyos, nyugodt, Istenarcú emberi válasz: Osztozz, és elégedj meg! Istennél ugyanis rend van. Az őt tolmácsoló Jézus és János fejében is rend van. Az egység rendje. Az ember kétpólusú. Társas lény. „Hiába fürösztöd önmagadban, csak másban moshatod meg arcodat.” (József Attila)

A közlekedés első szótagja nem véletlenül rímel a közös, közösség, közöm van a másik emberhez, közös nevező szavakra. Bármilyen forgalmi helyzetről legyen is szó, nincs győztes, sem vesztes. Csak együtt nyerhetünk. Előzékenyen, udvariasan, olykor lemondva az előnyünkről, és segítve a másikat. – Ha testvériesen osztozunk, és szelíd megelégedés tölt el minket, akkor az *örömhír* tért nyer a Földön.

Aki alkot, visszafelé nem tud lépni,
és ha már kinőtt minden ruhát,
mezítelen borzong a végtelen partján,
míg fölzárkózik mögé a Világ.

December 24. — Advent 4. vasárnapja — Lk 1,39–45 — Lehetőségek a találkozásainkban

Mária látogatása Erzsébetnél. Ki ne ismerné ezt a bibliai szakaszt? Első ránézésre nem láttam benne szentestei mondanivalót. Amikor aztán magamban hordoztam pár napig, kibontakozott belőle számomra egy fontos üzenet. Megosztom veletek ezen a szép ünnepen.

Azt olvashatjuk ebben a szakaszban, hogy amikor „Erzsébet meghallotta Mária köszöntését, megmozdult méhében a magzat. Betelt Szentlélekkel, és így kiáltott (Máriához): Áldott vagy te az asszonyok között, és áldott a te méhed gyümölcse.”

Nekünk is lehetnének ilyen találkozásaink. Ha nem lennénk tele zajjal, gonddal, magunk körüli forgolódással, lehet, hogy *észrevennénk* a másik embert. Ha ki tudnánk lépni a rohanásból, ha nem járna azon a fejünk, mit kell még elintézni, befejezni, beszerezni, akkor talán *meghallanánk* a hozzánk érkezőt. Ha nem lennénk elfoglalt, fontos, pótolhatatlan üzletfelek, háziasszonyok, magunkat sajnáló kisbajos emberek, előfordulhat, hogy *felismernénk* a másikban a jó szándékot, a szépet, az igazat, felismernénk *Istent*. Mert mindnyájunkban benne van! Ha felismerjük mellettünk lévő embertársunkban a jézusit, *megmozdul-e* bennünk valami?

Erzsébet felismerte Máriában a rokonán túlmutató Jézust, de nem állt meg a felismerésnél. Engedte, hogy *betöltse* ez a minden sürgős dolgot elsöprő *szereteterő*.

A mai napon is bizonyára akad sok sürgős dolgod, testvérem, de ne felejtsd el, egyetlen fontos dolog van: *a jobbik rész* választása. Ami nem más, mint a mindnyájunkban újra és újra *megszületni akaró Isten befogadása*.

Erzsébet még innen is továbblépett: *kimondta és továbbadta* felismerését. Pedig nem lehetett neki könnyű, hisz ő sem akárkit hordozott a méhében. János is Isten csodája volt, de Erzsébet fejet hajtott a nagyobb csoda előtt.

Ma, Szenteste keressünk egymásban *isteni kincseket*! S mondjuk is meg kedvesünknek, gyermekünknek, szüleinknek és még annak, akit mellénk rakott az élet, hogy *fontos vagy, értékes vagy, Isten hordozója vagy!*

Ha mindez megtörténik, *áldottak, és áldások is* leszünk egymás és a világ számára. – Áldott Ünnepeket!

December 25. — Karácsony — János 1,1–18 — A sötétségen áthatoló csillaglátás

A *kezdetek* általában tökéletesek, jók, egyértelműek, világosak, itt még minden harmóniában van. Az első szeretet még nem sérült. Gondoljunk csak a felhőtlen szerelem éveire, vagy gyermekéveink szülői melegére, vagy Istennel járásunk kezdetére.

Sokszor menekülünk vissza a kezdetek érzelmeihez, emlékeihez. Főleg olyankor, ha lelki harmóniánk felbomlik. Nem is baj ez, hiszen még mindig kisebb gond időt veszíteni, mint rossz irányba menni. Merjünk visszafordulni, ha feladatunk nem abban az irányban van, amerre haladunk!

Célszerű a feltöltekezés végett is visszakanyarodni a kezdetekhez. Ha ott az elején tudtam szeretni, kész voltam lemondani, képes voltam szolgálni, akkor most miért nem tudok? Ha felidézzük azokat az emlékeket, talán rájövünk, hogy nem is olyan lehetetlen ezt ma is megcsinálni.

„A világosság világít a sötétségben, de a sötétség nem fogta fel” – olvashatjuk a mai evangéliumi szakaszban. Talán mindenki kerül egyszer olyan helyzetbe, hogy nem lát kiutat, megrendülten áll egy-egy tragédia előtt, „beszövi” a sötétség. Ilyenkor lelkünk megrepedt résein keresztül messzebb látunk, mint gondolnánk. Tudtad-e, hogy a nappali fény néhányszor tíz kilométerre szűkíti be azt az emberi látóhatárt, amely az éjszaka sötétjében billió kilométerre terjed ki?

Bizony, néha sötétségbe kerülünk, hogy vegyük már észre azokat az irányt mutató csillagokat. Ma is egy rég feltűnt csillagra, a betlehemi csillagra emlékezünk. Rajtunk múlik, hogy észreveszszük-e, és engedjük-e, hogy vezessen.

December 31. — Szent Család vasárnapja — Lk 2,41–52 — Gyermekként tanuld meg!

Legnagyobb dolog a szeretet,
Nincsen semmi hozzá fogható.
Semmit sem ért meg jobban a szíved,
Mégis tiszta, mint a tó.
Gyermekként tanuld meg, hogy
Önző nem lehetsz,
Mert itt csupán játék a tét.
Felnőttként oly nehéz már tisztán hallani
A Karácsony egyszerű üzenetét.

Ez az ének jutott eszembe, mikor már több napja hordoztam magamban „A tizenkét éves Jézus a templomban” c. történetet.

Az, hogy Mária és József magukkal vitték gyermeküket a jeruzsálemi templomba, nemcsak kötelességük volt, de természetes is volt számukra. Nekünk természetes-e az, hogy Istenhez viszszük gyermekeinket? Ma sokan gondolkoznak úgy, hogy nem szabad ráerőltetniük saját meggyőződésüket gyermekeikre. Majd, ha felnő, válasszon ő maga – mondják. Sokakkal együtt én azt vallom, hogy ha van élő hitünk, és ennek a hitelét a hétköznapokban sem veszítjük el, gyermekeink szinte maguktól bevonzódnak ebbe a jézusi erőtérbe. A gyerekek viszont megerősítést várnak a maguk korosztályától is, ezért lehetőséget kell számukra biztosítani a barátkozásra, közösségbe tartozásra.

A tizenkét éves Jézus hallgatta és kérdezte a templomban lévő tanítómestereket.

Az ember fiatal korában nemcsak új ismeretanyagot tanul könnyebben, de a szelleme is könnyebben növekszik, ha nem fojtjuk el érdeklődését. Vegyük nagyon komolyan, ha kérdez a gyermekünk, mert mi is lehetünk tanítómesterek! A gyerekek hamar észreveszik, ha nem figyelünk rájuk, vagy ha nem vesszük komolyan kérdéseiket, és lehet, hogy legközelebb nem kérdeznek, vagy nem minket kérdeznek. Érezzük át ennek az odafigyelésnek a felelősségét, mert sok múlik ezen!

Vajon hallgatnak-e minket gyermekeink? Feltételezem, hogy kérdeznek, hogy mi odafigyelünk és válaszolunk is – de vajon hogyan tesszük ezt? Érdemes ránk figyelniük? Hitelesek-e szavaink? Kioktatni, vagy megérteni akarjuk őket? Mondunk is valamit, vagy csak üres frázisok hangzanak el?

A kisgyermekek nyitottabbak, jobban befogadják a szépet, a jót, a jézusi önzetlenséget, még hordoznak valamit a felülről magukkal hozott tisztaságból. Éppen ezért „érdemes” őket ebben a nyitott állapotban tanítani, illetve egyszerűen csak odafigyelve együtt lenni velük.

„Felnőttként oly nehéz már tisztán hallani...” – mondja az ének. Aki nem hozta magával a családjából az Isten felé fordulás e „szokását”, annak felnőttként jóval nehezebb meghallania a jézusi üzenetet, de természetesen nem lehetetlen. Másfelől a keresztény hitbe beleszületető emberke sem spórolhatja meg magának a felnőtt, tudatos elköteleződést, ha nem akar megrekedni a gyermeki hitnél, de elkerülhet egy csomó vargabetűt.

Kívánom mindnyájunknak ezen az évzáró napon, hogy ebből az évből Máriával együtt őrizzük meg szívünkben mindazt az értéket, ami épített. Őrizzük, és mutassuk meg másoknak is! Hadd épüljenek ők is!

Január 7. — Vízkereszt — Mt 2,1–12 — Kire van, és mire nincs szükség?

Év eleji fogadkozásaink idején nagy segítség a mai szentírási szakaszban megfogalmazódó két gondolat, hiszen ezek mögé rendezve az életünket, minden alapvető kérdésre és problémára választ tudunk adni. Megkérdezhetjük tehát magunktól:

Mi kit keresünk, aki útmutatást ad a jövőre nézve? Mit kell odaadnunk neki, ha útmutatását követni akarjuk?

A háromkirályok a jeleket követve, a zsidók királyát keresték. Úgy gondolták, hogy itt, a mediterrán medence keleti részén fogalmazódik meg majd a világ számára az eligazító üzenet, amely egyesíti kelet és nyugat bölcsességét. Ez még Ázsia, a maga ősi vallásaival és bölcseletével, de már Európa is, a maga életdinamikájával és fejlődésével. Tudták, hogy a kettő ötvözete szükséges, mert az emberi természet egyaránt igényli a bölcsesség nyugalmát és az élet dinamikáját. A jelek Jézus bölcsőjéhez vezették őket.

Ma is ugyanígy kell vándorolnunk, keresnünk, és megkérdőjeleznünk tegnapi magunkat. Mi az, ami eligazít bennünket a jövőre nézve, ami a ma gondjainak megoldását szolgálja? És kritikusan meg kell kérdeznünk magunktól, hogy a tegnap istenképe elegendő-e a holnap számára. A tegnapelőtt Istene még véres áldozatokat kívánt, a tegnap haragvó Istene a parancsaihoz igazodást. A ma szerető Istene az élet odahelyezését kéri, a jézusi úton járást, a kicsi, szelíd és adakozó életet. De vajon milyen a holnap Istene? Egyáltalán: Nem istenkáromlás ezt a kérdést akár csak felvetni is? Mert azt látjuk – ha nem dugjuk a homokba a fejünket –, hogy sem a tegnap, sem a ma Istene, illetve az általuk meghatározott és őket követő ember nem oldja meg a világ alapvető gondjait, sőt, hangja, és így a mi hangunk is egyre halkabb a reklámokkal és hazugságokkal terhelt világban. A szerető Istenben való hit – minden egyéni életáldozat és szubjektív jó érzés ellenére – nem képes befolyásolni a világ önsorsrontó tendenciáit. Hová induljanak el a mai mágusok? Vissza keletre? Esetleg még nyugatabbra? Vagy már elindulni sem érdemes? Nincs hová? Minden király meztelen?

A mai kor válsága nem gazdasági vagy politikai, még csak nem is morális válság. A válság alapvetően spirituális. Az ember rosszul gondol Istenre, rosszul gondol önmagára. Az út, amelyen el kell indulni, alapvetően befelé vezet: Isten személyes megtapasztalásához és a bennünk élő Lélekkel való viszony kialakításához. Ahhoz, hogy az ember mérhetetlenül több, mint bonyolult vegyi folyamat. Az embernek meg kell tanulnia, hogy Isten képére és hasonlóságára van teremtve, és hogy minden ember testvérünk, és valamiképpen egyek vagyunk. Ez a tudat evolúciója, az egyetlen megmaradt esélyünk.

A háromkirályok leteszik Jézus elé az aranyat, a tömjént és a mirhát. Kérdés az, hogy miért ajándék ez az Istenfiú számára? A tegnap Istene elé tett ajándékok azt mutatják, hogy ő egy Úr, akinek szükségletei vannak, akit megillet a királyi módi. Ha a holnap Istene előtt tesszük le ugyanezeket az ajándékokat, akkor arról beszélnek, hogy mi magunk akarunk megválni az aranyunktól, a tömjénünktől és a mirhánktól, és függetlenek akarunk lenni mindezektől; hogy az életünket nem ezek a dolgok befolyásolják, hogy ezeket oda tudjuk adni, mert mi már átléptünk e dolgok fontosságán, és az életünket nem ezek birtoklásával akarjuk berendezni. Valójában nem mi adunk ezzel ajándékot, hanem mi kapunk. Nem Istennek van ezekre szüksége, hanem nekünk nincs ezekre szükségünk. Ezáltal megkapjuk a függetlenné válás és a szabadság élményét. Szabadok lettünk. Nem birtokolni akarunk, hanem létezni. Ez a „más felismerés”, a „metanoia”. Ha Isten elé lépünk, belépünk az „elég” világába. Ha letettük, már más úton járunk.

Ideje tehát felegyenesedni és körbenézni. Lám, bár keskeny ez az út, de járnak rajta. Lehet, hogy nem tartoznak tételes vallásokhoz, ismeretlen és idegen számukra a tegnap és a ma Istenéhez való ragaszkodásunk. Talán mosolyognak is rajta. Lehet, hogy más a kultúrájuk, a bőrszínük, máshonnan jöttek, máshogy fejezik ki magukat. De a remény zászlóját hordozzák. És szükség van minden markos kézre…

Január 14. — Évközi 2. vasárnap — Jn 2,1–12 — Botrány a menyegzőn

Világunk botrányokkal van tele. Sőt, a botrányok ma már nemcsak hozzátartoznak az életünkhöz, hanem már azt hiányoljuk, ha nincsenek. A média pedig szállítja elénk a botrányokat, elsősorban a politika és a hírességek világából, így aztán mi is botránkozunk szinte mindenen. Hogy ami van, az miért úgy van, és ami nincs, az miért nincs. Külön iparággá fejlődött a botránkoztatás és tálalása, sőt művészeti stílussá is emelkedett. Újságok, TV-műsorok szólnak erről, és a média szereplői tudják, hogy a botrányok tartják fenn az érdeklődést irántuk, így aztán tesznek is róla. Ami jó, és ami rendben történik, annak nincs hírértéke, éljen tehát a botrány!

Jézus egyrészt óv a botránytól és a botránkoztatástól, másrészt maga is botrányokat kavar, hiszen megszegi a szombati törvényt, és a templomot is megtisztítja. Gondolkodása és tanítása meg oly mértékben botrány, hogy hamar a keresztfára kerül.

A kánai menyegzőn is érlelődik egy botrány. Az esküvő akkor jóval több volt a mai szertartásnál, hiszen két család gazdasági együttműködése, az örökségeken keresztül történő pozicionálása, az utódok családteremtő lehetősége, a faji és vallási tisztaság mindmind szempont volt a szülők választásában. Mert elsősorban ők választottak. A hitközségekben ma is külön szerep a házasságközvetítés, és a pár csak szigorú szabályok szerint láthatja egymást az esküvőig. A menyegzőn elfogyó bor: igazi botrány. Gondoljuk csak meg, a két család között vagy a családon belül ez mivé fajulhatott volna! Milyen odamondások, életet végigkísérő sértődések, pletykák, házasságon belüli és családok közötti hatalmi harcok forrása lett volna. Valami olyan készülődött itt, ami már nem a házasság lényegéről, a szeretetkapcsolat Isten és emberek közötti megjelenítéséről és megünnepléséről, a szeretetről és az egymáshoz tartozásról szól.

Jézus átlátja ennek a helyzetnek a súlyát és az eszkalálódás következményeit. Az ő világában nem lehet megengedni azt, hogy valami ne a szeretetről szóljon. Így a botrány elmarad, méghozzá úgy, hogy a hiányból erény is származik. Aztán hogy hogyan is történt mindez, azon lehet vitatkozni: Jézus isteni ereje mutatkozott-e meg, és tett csodát, bizonyítva, hogy az anyagi világ alá van rendelve az akaratának, avagy a helyzetet megértve, a szerető gondoskodás nyitott meg tartalékokat? Mindez kevésbé fontos, és legyen mindenkinek a maga hite szerint. A kánai menyegző üzenete az, hogy a szeretet a házasságon belül és szélesebb körökben is mindennél fontosabb. És ahol azt látjuk, hogy a szeretetlenségnek és a botrányoknak a lehetősége megindul, ott legyünk résen, ötletekkel, adással, idővel és pénzzel, mert a lavinát még meg lehet állítani. A mai világ örül a botrányoknak, köztünk azonban ne így legyen! Legyen éles szemünk a magunk és más életében csírázni kezdő botrányok szublimálására, egyéni és közösségi szinten egyaránt! „Ha adunk, akkor kapunk igazán…”, énekeljük az egyik kisközösségi dalban. Békességet, szeretetet és az evilági mércével mérve is százannyit – lehetőségeink megosztása miatt.

De mi van Jézus botrányokozásával? Neki szabad volt? Ha nem okozott volna botrányt, tudnánk-e ma róla egyáltalán valamit? Neki azért volt szabad, mert botránya a szeretetről szólt. Jézus emberszeretetéről szólt a valódi istenkép megmutatása és a valódi emberi értékek megmutatása, és elénk élése: megmutatta, hogy mi méltó az isteni természetet hordozó emberhez. Mert ez akkor is botrány volt, és most is az. Botrány, mert az ember azt gondolja, hogy ha rálép a jézusi útra, akkor megfosztja magát valami jótól; hogy Isten elvesz valamit az életétől. Jézus felelőssége az volt Kánában, hogy megakadályozza a botrányt. A mi mai felelősségünk az, hogy olyan életet éljünk a többi ember elé, amely a legteljesebb és legboldogabb élet lehetőségét hordozza. Mert ez az élet felel meg az ember istenképűségének.

Január 21. — Évközi 3. vasárnap — Lk 4,14–21 — A Lélek erejével élni

Azt hiszem, mindannyian feltettük már magunknak a kérdést, vajon velünk van-e Isten Lelke. Részesültünk-e a Lélek keresztségében, vagy éljük-e egyáltalán a bérmáláskor megkapott isteni Lelket? Vagy mások kérdik ezt tőlünk, részben számon kérve az életünk alakítását, részben azért, mert a mi válaszunk fényében remélnek választ a saját kétségeikre. Néhányan meg egyszerűen lesajnálnak bennünket, hogy erre a kérdésre nem tudunk határozott választ adni, és így a kereszténységünk számukra nem az „igazi”. Aztán azt is látjuk, hogy az önmagukat Lélekben eltelve érzők hogyan mondanak csődöt a mindennapok feladataiban, vagy hogyan nem kötik össze Lélek-élményüket a jézusi morállal és útkövetéssel. Karizmatikusok és racionalisták, fundamentalisták és elemzők, rajongók és szkeptikusok vitája változatossá teszi ugyan az egyházi életet, de egyben tragikomikussá is, hiszen van nekünk egyéb „dolgunk, és nem is kevés”. Jézus élete itt is határozott választ ad arra a kérdésre, milyen az, amikor az emberrel van a Lélek ereje.

Amikor az emberrel Isten Lelke van, akkor legyőzi a kísértéseit. Lukács evangéliuma a Jézus keresztsége utáni három kísértéssel kezdődik. Jézus nemet mond a hatalom, az uralkodás és a torz istenkép kísértésének. Ha Isten Lelkét tetten akarjuk érni magunkban, a kísértésekben való helytállásunkban érhetjük tetten.

Amikor az emberben Isten Lelke van, az emberek közé megy. Mert megérzi, hogy megoldást visz az ő életükre. Ez részben a mondanivaló, részben mellékjük állás fizikai és lelki bajaikban. A mondanivaló: Isten teljes valóságáról, arról, hogy boldognak és örömben élőnek akar bennünket látni, és ez nem idegen a szolgálattól, hanem éppen ellenkezőleg, hiszen az ember abban fogja megtalálni az életének az értelmét. A melléjük állás: az életvezetés gyakorlati kérdéseiben, a gondjaikban. A Lélekkel eltelt ember erőt visz az erőtlenségbe, békét a békétlenségbe, megoldást és reményt a reménytelenségbe.

Amikor az emberben Isten Lelke van, meri vállalni az Írás magyarázatát. Templomban vagy kisközösségben, baráti beszélgetésben vagy alkalmi hozzászólásként. Hiszen az Írás az istenkép alakulásáról és harcáról is beszél, és nem tiszteletlenség feltárni belső ellentmondásait. Hiszen Izaiás könyve 61. fejezetének következő mondatát („Hirdetem… Istenünk bosszúállásának napját”) Jézus már nem olvassa fel. A hallgatóknak talán hiányzik is, hiszen majd mindenki kívülről fújja a könyvet, de a szívükben talán érzik az ellentmondásosságát is, és „minden szem Jézusra szegeződik”. Az emberek várják a tiszta beszédet.

Amikor az emberben Isten Lelke van, a rászorulók felé fordul. Betegek, rabok, szegények, széttört szívük minden korban és társadalomban bőven vannak. Az irgalmas szeretet megélése és a másik ember szolgálata a Lélek biztos működése bennünk. Ennek hogyanjáról beszél Pál is a Lélek gyümölcseinek sorolásakor (Gal 5,22-23). Kell, hogy mindenkinek legyen embere, aki leviszi a gyógyulás tavához. Ma egy összetört szívű nemzet tagjai vagyunk, présbe szorít bennünket a sok-sok megoldatlanság. Nagy ívű új koncepciók kellenek, és sok-sok áldozat a talpra álláshoz. Van itt munka bőven, ki kell lépnünk szellemi, lelki és közösségi elefántcsont-tornyunkból.

Amikor az emberben Isten Lelke lakik, egészséges önbizalma és bátorsága van. És ennek az önbizalomnak az alapja a naponta megélt istenkapcsolat, és a mindennapokban megtapasztalt teremtő együttműködés Isten Lelkével. Ma az önbizalom inkább negatív megítélés alá esik köreinkben. Ez nyilván figyelmeztetés is, nehogy túlzott legyen az önbizalom, avagy kérkedő, és megakadályozza az ember reális önértékelését. De nehogy az alázatosság legyen akadálya vagy kibúvója a Lélekkel elteltségünk megnyilvánulásának.

Jézus jól tudja: Isten Országát az Isten Lelkének erejét megtapasztaló és megélő emberek tudják megalkotni. És van-e másra szükség itt és most, 2007 telén?

Január 28. — Évközi 3. vasárnap — Lk 4, 21–30 — Megfelelni az elvárásoknak?

A szituáció nagyon is emberi. Egy kis, egymást jól ismerő közösségből valaki elkerül, majd sok év után híres emberként tér vissza. Mindenki őrá kíváncsi. Mi lett ebből a kis Jézusból? Akivel még együtt játszottak, tanultak. Aki talán még tetszett is az apáknak, és ábrándoztak, hogy majd összeboronálják vele a lányukat. Akivel milyen jó lett volna közös vállalkozásba fogni, mert olyan becsületes volt. Aztán vagy húsz éve elkerült innen, tanult – talán Egyiptomban, talán Indiában, vagy ki tudja, hol. Azt mondják, ő a Messiás, aki majd megmenti a népet. És most idejön. És végre nemcsak történik valami ebben a kis faluban, hanem attól lesz híres ez a falu, hogy innen származik a Messiás, a Gyógyító, aki majd megoldja a gondjainkat, sokkal jobban, mint máshol, hiszen innen származik. Az emberek tele voltak elvárással, és féltékenyek voltak, hogy miért tesz csodákat más városokban. Hiszen itt él Mária, és itt élnek a testvérei. Nekik, názáretieknek előjogaik és elvárásaik vannak. A család, a törzs és a közösség joga alapján.

Hoz-e valamit? Meggazdagodott-e? És kikből áll a csapata? Jézus már megjelenésével csalódást okozott. Mezítlábas barátaival, látható vagyontárgyak nélkül jött. Vajon hiteles lehet-e az, akinek semmije sincsen? Hiszen úgy jött meg, ahogy elment. Az ismertség okán talán még többet reméltek, több csodát, és ez már nem Isten irgalmáról, hanem az ember mohóságáról beszél.

Jézus nem kezd vitát velük. Megállapítja, hogy nincs lekötelezve nekik. A származás, a közös múlt csak lehetőségeket jelent, nem kötelességeket. Őt nem lehet kényszeríteni, nem lehet megvonni a szabadságát. Sőt, ahol ez felmerül, ahol erre épp a közös múlt teremthet jogalapot, ott működni sem tud. Mert nem az elvárásnak akar megfelelni, hanem Isten irgalmát akarja közvetíteni. Nem kizárólagosságot akar, hanem irgalmat, amely nem áll meg Názáret határában. Gyógyító ereje és isteni hatalma nem azért van, hogy egyéni és közösségi akaratokat vagy elvárásokat szolgáljon ki. Ahogy a próféta elődöknél, Illésnél és Eliziusnál is megtörtént. Isten irgalma nem személyválogató. Közvetítője sem lehet az. Őt csak így lehet elfogadni.

Így viszont nem kell. Így csak gondot okoz, mert a patriarchális társadalom törvényét – hogy első a család és a törzs – megszegi és felülírja. Mi lesz itt a faluban, ha befolyással bír? A fiak nem fognak engedelmeskedni az apáknak, a társadalmi rend felbomlik. A rokonok is inkább bolondnak mondják. Így próbálják menteni a saját pozíciójukat. Jézus jelenléte nem kívánatos. Senkinek. Ő nem Názáret jótevője, hanem megrontója.

Kétezer év után ma sincs ez máshogy. Az anyagiakat előnyben részesítő embernek az számít, aki hoz valamit. Beruházást, munkahelyet, ígéretet, jobb jövőt, anyagi gyarapodást, nagyobb fizetést. Villanyt, TV-t, internetet: úgynevezett fejlődést. Ha valaki azt mondaná: „Nagyobb emberséget, nagyobb szeretetet, jobb együttműködést hozok közétek, és kérlek benneteket, osszátok meg a javaitokat” – kinevetnék. Az „Osszátok meg lehetőségeiteket, mindenkit engedjetek hozzá a közös asztalhoz!” mondatok ma is idegenül csengenek.

Jézus átment közöttük, és elhagyta őket. A Jézust követők kis csapata vajon mikor mondja ezt: Átlépünk más emberi viszonyok közé, határozott kontúrt vonunk magunk köré, hajlandóak vagyunk kiszakadni ennek a világnak a szorításából, és elkezdünk egy alternatív társadalmat építeni. A „Köztetek azonban ne így legyen!” világát. Ahová Jézus szívesen eljön, és meggyógyítja a munkában megfáradt testünket, és felüdíti a lelkünket.

TARTALOM

Megemlékezés
Merza József: A századik 2–3
Tanulmány
Nyíri Tamás: Homo festivus 4–5
Anselm Grün: Az álmok szerepe a Bibliában 6–7
Hanna Wolff: Álom a pokolról 7–8
Eugen Drewermann: A vízen járás – Péter álma? 11–12
Interjú
Álmunkban saját életünk költőivé válunk (Eugen Drewermann) 9–11
Hogyan keresik Istent a férfiak? (Markus Roentgen) 19–21
A Bokor archívumából
Merza József: Annavölgyi emlék (III., befejező rész) 12–16
Gyerekeknek Moha-mese
Bravúr 17–18
Meditáció
Hamvas Béla: Áldás 3
Fulbert Steffensky: Bátorság a jóhoz 21–23
Vörös Éva: Karácsonyi konfliktusok 26–27
Novella
Tunyogi Csapó Gábor: Az angyal nem téved 24–25
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 28–31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

A címlapon a **Gregor Erhart** ulmi műhelyében készült, *Krisztus születése* c. kép látható (XV. sz.).

ELŐFIZETÉS!

Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy legkésőbb ***2007. január 31-ig*** újítsák meg előfizetésüket. Az egyes számok ára – adományozóinknak köszönhetően – 200,– Ft marad, tehát az *éves előfizetés* **1200,– Ft**, illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt* **2000,– Ft.**

Többletbefizetéseket vagy adományokat ezután is szívesen elfogadunk.

Kérjük, hogy az utalvány címzésében Kovács László és az „Érted vagyok" nevét egyaránt tüntessék föl.

Szolidaritási nyilatkozat

A hazai felforrósodott politikai helyzetben az „Érted vagyok" szerkesztősége hitet tesz arról, hogy az emberek közötti vagy a társadalmon belüli konfliktusok megoldása csak a szeretet, a megbocsátás, az osztozás és az erőszakmentesség szellemében lehetséges. A szerkesztőség kéri az újság olvasóit és barátaikat, hogy a jézusi magatartás és tanúságtevés megélésével szolgálják a megbékélés ügyét. A konfliktusok ártatlan áldozatai iránt szolidaritásunkat fejezzük ki, de politikai elemzések, személyes történetek és élménybeszámolók közlését az újság profiljától idegennek találjuk.

(Szerk.)

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XVII/6. (100.) szám
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály, a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: http://bocs.hu
E-mail: ertedvagyok@is.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetőek, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt. Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: Z.HORV Reklámstúdió, Dejtár
Felelős vezető: Horváth Zoltán

ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj 2007-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2000 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 3500 Ft
Nyugaton előfizetve: 20 Euró

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat
és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét
a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.